

**UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ**

A N U A R

VI

2000 - 2002

**Cluj-Napoca
2002**

Volum îngrijit și publicat de:

PR. PROF. UNIV. DR. IOAN-VASILE LEB-DECAN

MANAGER: PR. LECT. DR. DOREL MAN

© 2002. Toate drepturile rezervate
Reproducerea integrală sau parțială a textului
este interzisă și se pedepsește conform legii.

Comitetul de redacție

Pr. Prof. univ. dr. Valer Bel

Pr. Conf. dr. Ioan Chirilă

Pr. Drd. Gabriel-Viorel Gârdan

drd. Cosmin-Vasile Trif

Nicolae-Dragoș Kerekes

ISSN 1454-2927

ANUAR

VI

2000 - 2002

CUPRINS

ZECE ANI DE LA REDESCHIDEREA FACULTĂȚII DE TEOLOGIE ORTODOXĂ DIN CLUJ-NAPOCA

IOAN-VASILE LEB, <i>Cuvânt înainte</i>	9
ALEXANDRU MORARU, <i>Zece ani de Învățământ Teologic Universitar Ortodox la Cluj-Napoca</i>	11
LIVIU ȘTEFAN, <i>Reînființarea Academiei teologice ortodoxe de la Cluj-Napoca</i>	50

I. TEOLOGIA BIBLICĂ

IOAN CHIRILĂ, <i>Logos - Loghia Vechiului Testament</i>	53
STELIAN TOFANĂ, <i>The Orthodox Spirituality - "Communion with God"- Characteristics and Perspectives from an Orthodox Point of View</i> -.....	75

II. TEOLOGIA ISTORICĂ

IOAN-VASILE LEB, <i>Biserică, stat și societate. Considerații asupra statutului actual al cultelor din România</i>	85
GABRIEL-VIOREL GÂRDAN, <i>Începuturile creștinismului pe continentul nord american</i>	93
MIRCEA BIDIAN, <i>Chipul mamei Sfântului Teodor Studitul</i>	113
MARIUS EPEL, <i>Activitatea politică a lui Vasile Mangra în primele decenii ale regimului dualist austro-ungar (1875-1883)</i>	121
ANA BACIU, <i>Autoritatea teologică a Mitropolitului Varlaam al Moldovei în sprijinul Bisericii Ortodoxe din Transilvania</i>	129
MARIUS DRĂGOI, <i>Bibliografia Arhiepiscopului Bartolomeu Valeriu Anania</i>	140

III. TEOLOGIA SISTEMATICĂ

VALER BEL, <i>Le discours christologique dans l'œuvre du Père Dumitru Stăniloae</i>	187
DACIAN BUT-CĂPUȘAN, <i>Lucrări și studii de eclesiologie publicate în periodicele Bisericii Ortodoxe Române</i>	206

IV. TEOLOGIA PRACTICĂ

<i>VASILE STANCIU, Muzica bisericească și formele polifoniei europene.....</i>	221
<i>IOAN BIZĂU, Semnificațiile teologice ale unui act liturgic fondator: „Rânduiala punerii pietrei de temelie a bisericii noi și înfigerea crucii”</i>	227
<i>PAUL AYMARD, Smerenie și libertate în regula Sfântului Benedict (Cap. 7)</i>	253
<i>IOAN TOADER, Catehizarea copiilor, adolescenților și adulților</i>	260
<i>GHEORGHE ȘANTA, Cunoaștere și comportament moral</i>	268
<i>VASILE TIMIȘ, Consilierea și îndrumarea duhovnicească în cadrul educației religioase</i>	281
<i>DOREL MAN, Cuvântarea religioasă: evoluție și impact – secolul XVIII</i>	291

V. CRONICA FACULTĂȚII

<i>DOCUMENTAR întocmit de Cosmin Trif și Nicolae Kerekes</i>	297
--	-----

*Zece ani de la redeschiderea
Facultății de Teologie Ortodoxă
din Cluj-Napoca*

CUVÂNT ÎNAINTE

Cu o întârziere pe care nu ne-am dorit-o, continuăm publicarea *Anuarului* facultății noastre, cu numărul VI/2000-2002. Este un număr deosebit, care ține să marcheze împlinirea a zece ani de la redeschiderea cursurilor teologice universitare la Cluj. De aceea, Anuarul se deschide cu o incursiune în istoria mai veche și mai nouă a facultății noastre. În studiul dedicat acestui important eveniment, Pr. Prof. Alexandru Moraru aduce un omagiu înaintașilor, prezentând apoi pe larg evenimentele legate de reluarea studiilor teologice universitare în urbea noastră, precum și rezultatele obținute de școala noastră teologică în cei zece ani de activitate. Tot la acest capitol Pr. Liviu Ștefan prezintă câteva crâmpoie din amintirile legate de redeschiderea cursurilor teologice la Cluj.

Marcarea acestui eveniment s-a făcut și în cadrul unei conferințe internaționale, ale cărui rapoarte sunt cuprinse în numărul de față. Am păstrat formatul și împărțirea tradițională a anuarului în cele cinci secții, așa încât avem o continuare unitară cu numerele apărute până acum.

La secțiunea I, *Teologia biblică* sunt cuprinse două studii deosebit de consistente, unul în limba română, semnat de pr. prof. Ioan Chirilă, iar celălalt în limba engleză, având ca autor pe pr. prof. Stelian Tofană. Dacă cel dintâi face o incursiune în *Loghia Vechiului Testament*, prezentând crearea lumii prin Logos, crearea omului după chipul Logosului, prezența Logosului în cărțile didactico-poetice, pentru a încheia cu prezența acestuia în Profeți, cel de-al doilea cercetează caracteristicile spiritualității ortodoxe, prezentată fiind ca o comuniune cu Dumnezeu. După ce prezintă caracteristicile Ortodoxiei, autorul arată, într-o prezentare sintetică, fundamentele spiritualității ortodoxe și trăsăturile esențiale ale acesteia.

Secțiunea a II-a, *Teologia istorică* este ceva mai bogată, cuprinzând studii privind statutul actual al cultelor din România (I.V. Leb), o incursiune în creștinismul nord-american (G. Gârdan), precum și prezentarea chipului unei femei vestite din istoria Bizanțului, care a fost mama Sfântului Teodor Studitul (M. Bidian). Urmează două studii referitoare la două mari personalități ale Bisericii noastre, cel dintâi prezentând activitatea politică a mitropolitului sibian Vasile Mangra (M. Eppel), iar cel de-al doilea surprinzând figura luminoasă a mitropolitului Varlaam al Moldovei, în ipostaza de sprijinitor al Ortodoxiei transilvane (Ana Baciuc). Grupajul acesta de studii se încheie cu prezentarea bibliografiei Ahiepiscopului Bartolomeu Anania al Vadului, Feleacului și Clujului (M. Drăgoi).

Secțiunea a III-a, *Teologia sistematică*, deși cuprinde doar două studii de specialitate, are o densitate deosebită prin studiul privind eclesiologia Părintelui Dumitru Stăniloae, studiu semnat de Pr. Prof. Valer Bel și prin realizarea unei sinopse privind lucrările și studiile de eclesiologie publicate în periodicele Bisericii Ortodoxe Române, al cărui autor este Dacian But-Căpușan.

Secțiunea a IV-a, *Teologia practică* este cea mai cuprinzătoare, prin studiile de muzică bisericească (V. Stanciu) și liturgică (I. Bizău), cărora li se alătură un interesant studiu privind smerenia și libertatea în regula Sfântului Benedict de Nursia (P. Aymard). Tot aici sunt cuprinse câteva studii care abordează probleme de stringentă actualitate, și anume: un studiu referitor la catehizarea copiilor, adolescenților și adulților (I. Toader), unul privind cunoașterea comportamentului moral (Gh. Șanta) și un altul care expune rolul consilierii și al îndrumării duhovnicești în cadrul educației religioase (V. Timiș). În sfârșit, ultimul studiu readuce în actualitate cuvântarea religioasă din secolul al XVIII-lea (D. Man).

În sfârșit, secțiunea a V-a prezintă *Cronica facultății*, cuprinzând atât activitatea didactico-științifică a cadrelor didactice, cât și configurația administrației facultății, statele de funcții, absolvenți, etc. (documentar realizat de C. Trif și N. Kerekes).

Întregul cuprins al Anuarului exprimă, așadar, gama largă de preocupări a corpului profesoral al facultății, precum și dorința de a trata atât teme clasice, cât și teme de mare actualitate, legate de necesitățile actuale ale Bisericii și societății noastre. Acest mănunchi al eforturilor noastre comune este dedicat atât înaintașilor noștri, cât și celor care, într-un fel sau altul, ne-au sprijinit și ne sprijină pe mai departe în demersul nostru teologic, social și uman.

**Pr. Prof. Ioan-Vasile Leb
Decan**

ZECE ANI DE ÎNVĂȚĂMÂNT TEOLOGIC UNIVERSITAR ORTODOX LA CLUJ-NAPOCA

ALEXANDRU MORARU

1. Recunoștință înaintașilor

Facultatea noastră de Teologie își are rădăcinile în vechiul Institut Teologic Universitar Ortodox din Cluj, care a ființat între anii 1924-1952¹. În decursul celor 28 de ani de activitate, instituția s-a dovedit ca una de prestigiu, prin programe analitice reprezentative, prin solide regulamente de învățământ teologic, dar, mai ales, prin activitatea științifică și didactică a cadrelor didactice, personalități de prestigiu ale vremii.

La acest moment aniversar, se cuvine a aduce prinos de recunoștință tuturor factorilor implicați în buna desfășurare a activității instituției teologice superioare pomenite (Institutul Teologic Universitar Ortodox din Cluj) și anume "ierarhului-cîtor al eparhiei Clujului și totodată al Institutului Teologic Ortodox Român de aici, Episcopului *Nicolae Ivan*, precum și succesorului acestuia, Episcopului *Nicolae Colan*, care a ridicat pe cele mai înalte culmi învățământul teologic ... din Cluj ...; totodată este prilej de recunoștință pentru iluștrii profesori teologi de la Cluj, în frunte cu decanii și rectorii de la acest institut: Pr. Prof. Dr. *Andrei Buzdug*, Pr. Prof. Dr. *Ioan Pașca*, Diac. Prof. Dr. *Orest Bucevschi*, Arhid. Prof. Dr. *Ioan Vască* și Pr. Prof. Dr. *Liviu Galaction Munteanu*, de profund respect și compasiune pentru acele cadre didactice, care au fost martirizate în temnițele comuniste (Pr. Prof. Dr. *Liviu Galaction Munteanu* și vicar eparhial, Pr. Prof. Dr. *Alexandru Filipașcu*, Pr. Prof. Dr. *Iarion Felea*, Pr. Prof. Dr. *Florea Mureșanu*) sau care au suferit ani grei de detenție (Pr. Prof. Dr. *Petru Suci*, Pr. Lect. *Ioan Bunea*, Pr. Prof. Dr. *Ioan Pașca*, Pr. *Simion Curea*, Prot. *Pavel Șendrea* și Prot. *Gheorghe Noveanu*)².

În același timp, nu-i putem uita pe renumiții profesori asociați: *Ioan Lupaș*, *Coriolan Petranu*, *Mihail P. Dan*, toți de la Universitatea din Cluj; pe *D. V. Pârvulescu*, *Ioan Oțoiu*, *Constantin Martinovici*, profesori suplینitori de Îndrumări agricole și Economie de la fosta Academie Agronomică din Cluj (azi Universitatea de Științe Agricole și de Medicină veterinară), precum și pe Dr. *Dominic Stanca*, Dr. *Octavian Stanca*, Dr. *Eugen Nicoară* și Dr. *Liviu Telea*, profesori suplینitori de Medicină pastorală³.

Vechiul Institut Teologic Universitar Ortodox din Cluj a dat pe parcursul existenței sale (1924 - 1952) un însemnat număr de absolvenți, majoritatea dintre ei ajungând preoți la parohii, în diferite Eparhii din țară, secretari, consilieri sau

¹ Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, *Învățământul Teologic Universitar Ortodox din Cluj (1924-1952)*, Cluj-Napoca, 1996, 373 p.

² *Ibidem*, p. 5.

³ *Ibidem*, p. 207-209, 215-217, 223-227, 230, 231-232.

vicari eparhiali, alții dascăli de religie în învățământul primar sau secundar, unii profesori de Teologie (Pr. Prof. Dr. *Isidor Todoran*, Arhid. Pr. Dr. *Ioan Zăgorean*, Pr. Prof. Dr. *Florea Mureșanu*, Lect. Drd. *Ioan Bunea*, Arhid. Prof. *Ioan T. Brie*) sau chiar ierarhi (I.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit Dr. *Antonie Plămădeală* la Sibiu și P.S. Episcop *Ioachim Mareș* la Huși).

Prin desființarea Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj, de către stăpânirea comunistă (în august 1952) s-a dat o lovitură puternică Ortodoxiei transilvănene ... din ... acea vreme; în Clujul românesc a rămas pe mai departe un Institut Teologic unic de grad universitar Protestant, pentru etnicii maghiari, dar nu s-a permis a ființa aici și un Institut Teologic Universitar Ortodox Român. Care a fost, în acele vremi, rațiunea regimului comunist român? Suntem încredințați că atunci s-a pus la cale lovirea cu putere la temelii Bisericii Ortodoxe majoritare, pentru a o umili, de a o subjuga. Credem, că, aceasta a fost logica regimului distrugător de credință și temător de cultură.

De remarcat că, în perioada desființării (în 1952), Institutul Teologic Universitar Ortodox Român din Cluj ajunsese pe cele mai înalte culmi ale prestigiului său alături de Institutele Teologice din București și Sibiu; aceasta se dovedește și din faptul că, majoritatea profesorilor săi titulari, prin desființare au fost transferați la Institutele Teologice pomenite: București și Sibiu, devenind figuri reprezentative ale teologiei românești din deceniile ce au urmat.

Speranța reînvierii învățământului teologic superior de la Cluj nu se stinsese însă. Ea a fost nutrită tacit, uneori exprimată clar în rândurile profesorilor Școlii medii de cântăreți bisericești din Cluj (înființată în toamna anului 1952 și la care a fost transferată o parte din cadrele didactice de la vechiul Institut Teologic, instituție devenită în 1955 și Seminar Teologic)⁴, gânduri nobile, susținute de adevărați slujitori ai Altarului străbun, de intelectuali clujeni, de oameni apropiați Bisericii noastre.

2. Reînființarea Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca. Evenimente de seamă

Revoluția din Decembrie 1989 a creat un cadru social-cultural liber și favorabil repunerii în drepturile lor a multor valori culturale, religioase și naționale. În acest context, la inițiativa Pr. Prof. Dr. *Alexandru Moraru*, la care au aderat colegii de profesorat: Pr. Prof. Dr. *Valer Bel*, Pr. Prof. Drd. *Vasile Stanciu* și Pr. Prof. Drd. *Stelian Tofană* (din același Municipiu), îndată după revoluție au început discuțiile pe tema reînființării Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj⁵. În cadrul acestora s-a făcut un *plan de acțiune*: a) să înceapă consultările în această problemă cu Arhiepiscopul Teofil Herineanu, conducătorul Arhiepiscopiei Clujului, pe teritoriul căreia urma să se deschidă înalta Școală teologică de la Cluj și b) prin Patriarhia

⁴ Vezi: Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, *Seminarul Teologic Liceal Ortodox din Cluj-Napoca (1952-1997)*, Cluj-Napoca, 1997, 481 p.

⁵ Amănunte privitoare la reînființarea Institutul Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca vezi în "Anuar, I, 1990-1992. Institutul Teologic Universitar Ortodox Cluj-Napoca", Cluj-Napoca, 1998, p. 11-86.

Română să se intervină la autoritățile de stat, *pentru a se obține aprobarea de reînființare a Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj.*

Pentru începerea acestor demersuri era însă nevoie de un *act oficial* din partea celor care au venit cu inițiativa pomenită. Așa s-a născut ideea unui *memoriu*, ce urma să fie trimis forurilor competente. În acest memoriu⁶, după ce s-a făcut un scurt istoric al învățământului teologic universitar ortodox din Cluj din perioada 1924 - 1952 s-au evidențiat premisele și necesitatea reînființării Institutului Teologic Universitar Ortodox din capitala culturală a Transilvaniei.

Ca să nu aibă accentul unei inițiative particulare, acest memoriu a fost prezentat Consiliului profesoral al Seminarului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca, în data de 23 ianuarie 1990. În acest consiliu s-au ridicat *probleme privitoare la cadrele didactice de la viitorul institut* (fiind invitați toți profesorii care îndeplineau condițiile de a putea preda într-o școală teologică superioară), precum și altele *referitoare la spațiul noii instituții teologice.*

Referitor la *prima problemă* au răspuns afirmativ, pe lângă membrii Comitetului de inițiativă numai Pr. Prof. *Ioan Chirilă* și Pr. Prof. *Remus Lazăr* (nu de multă vreme trecut la Domnul). Ceilalți, însă, s-au arătat sceptici, iar unii dintre ei au avut o atitudine zeflemitoare la adresa inițiativei noastre.

În ceea ce privește *spațiul* s-a căzut de acord ca pentru început noul institut să funcționeze în aceeași clădire cu seminarul. De fapt, clădirea în care funcționa Seminarul Teologic fusese a vechiului Institut Teologic Ortodox (1924 - 1952) și astfel că, noua școală teologică superioară de la Cluj începea să intre în propriile sale drepturi.

La încheierea discuțiilor, în *Procesul verbal* al ședinței pomenite s-au specificat următoarele: "*Consiliul profesoral este întru totul de acord cu motivările de principiu și aprobă acest memoriu, considerând de o mare necesitate reînființarea Institutului Teologic de grad universitar din Cluj-Napoca, cu precizarea că, este necesară în același timp, menținerea pe mai departe a Seminarului Teologic Ortodox de nivel mediu, care va constitui baza principală din care vor fi recrutați viitorii studenți teologi*"⁷.

În aceeași zi (23 ianuarie 1990), din încredințarea Comitetului de inițiativă, Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru s-a prezentat la Arhiepiscopul Teofil Herineanu cu *Memoriul* amintit, cu *hotărârea* Consiliului profesoral și cu *adeziunea verbală a elevilor seminariști*, toate cu același mesaj: *reînființarea Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca.*

Arhiepiscopul Teofil a convocat de urgență Permanența Eparhială, unde s-a dezbătut această problemă. Spre stupefacția mutora, majoritatea membrilor Permanenței au fost împotriva reînființării Institutului, invocând diferite motive minore. Trei însă dintre aceștia, și cei mai reprezentativi: Arhiepiscopul *Teofil*, Prea Sfințitul *Iustinian Chira Maramureșanul* - Episcop vicar și Prot. *Liviu Ștefan*, vicar administrativ ne-au înțeles idealul și au fost de acord cu reînființarea Institutului.

⁶ Publicat în "Renașterea", I (1990), nr.1, p. 7 și în "Anuar I, 1990-1992...", p. 12-15.

⁷ *Proces verbal din 23 ianuarie 1990*, în "Condica de procese verbale ale Consiliului profesoral 1986-1990", Cluj-Napoca, 1990, p. 325-326.

Pentru ca *Memoriul* pomenit să poată fi trimis Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române - București, cu scopul de a obține reînființarea Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj, Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru i-a solicitat Arhiepiscopului Teofil un acord scris. Cu toate că majoritatea membrilor Permanenței n-au fost de acord cu reînființarea Institutului, Arhiepiscopul Teofil și-a asumat responsabilitatea și a alcătuit o adresă către Sfântul Sinod (în numele membrilor Permanenței), solicitând reînființarea Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj, începând cu data de 1 iulie 1990⁸; era un act de curaj și un gest nobil din partea ierarhului pomenit.

La această inițiativă a Arhiepiscopului Teofil s-a alăturat, printr-o altă adresă oficială și Prea Sfințitul Iustinian Chira Maramureșanul⁹.

Între timp a luat ființă (ca de altfel în multe instituții din România) *Sindicatul liber* al elevilor Seminarului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca, condus de către *Ioan Gheorghe Retegan*. Elevii seminariști au avut chiar o *Platformă de revendicări*¹⁰, între care și aceea de *reînființare a Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca*. Comitetul de inițiativă al acestora a fost alcătuit din: *Ioan Gheorghe Retegan, Ioan Dănuț Buzdugan, Viorel Sîma, Ștefan Cristian Muntean și Sorin Șerban*. Tot la inițiativa acestora, elevii Seminarului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca au semnat o *adeziune*¹¹, pentru reînființarea Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca, conștienți de importanța istorică pe care o poate avea o școală superioară a Bisericii Ortodoxe în inima Transilvaniei.

În zilele de 23 și 24 ianuarie 1990, trei reprezentanți ai Sindicatului liber al Seminarului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca (*Ioan Gheorghe Retegan, Ioan Dănuț Buzdugan și Vasile Timiș*) au participat la *Întâlnirea Seminarilor Teologice Ortodoxe din țară*, de la Patriarhia Română, în vederea obținerii de revendicări pe seama elevilor seminariști; elevii clujeni au fost însoțiți de Pr. Prof. *Ioan Chirilă*.

În cadrul discuțiilor ce au avut loc cu Pr. Prof. Dr. *Constantin Galeriu* - vicar patriarhal administrativ interimar, reprezentanții Sindicatului Seminarului Teologic din Cluj-Napoca au pus problema reînființării Institutului Teologic Universitar Ortodox din același municipiu. Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu le-a explicat că, pentru o asemenea aprobare este necesar să se facă demersuri din partea Arhiepiscopiei Clujului, prin Sinodul mitropolitan al Mitropoliei Ardealului, către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, forul superior de decizie în această problemă.

Era o îndrumare înțeleaptă în conformitate cu legile în vigoare. După încheierea discuțiilor de la Patriarhia Română, reprezentanții sindicaliştilor Seminarului Teologic din Cluj-Napoca s-au prezentat cu Platforma de revendicări la Dl. *Mihail*

⁸ Cf. Adresa Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului nr. 167 din 23 ianuarie 1990, publicată în "Anuar I, 1990-1992...", p. 17.

⁹ Cf. "Anuar I, 1990-1992...", p. 17.

¹⁰ Vezi textul *Platformei de revendicări a Sindicatului liber al elevilor din Seminarul Teologic Ortodox Român din Cluj-Napoca*, în "Anuar I, 1990-1992...", p. 18-19.

¹¹ *Numele elevilor care au semnat adeziunea* au fost publicate în "Anuar I, 1990-1992...", p. 20-21; la Adeziunea elevilor seminariști au aderat și studenții Centrului universitar Cluj-Napoca. - Cf. "Anuar I, 1990-1992...", p. 21.

Șora, ministrul învățământului, care, în urma discuțiilor le-a promis că doleanțele lor vor fi rezolvate.

Pe de altă parte, în zilele de 28-29 ianuarie 1990, din încredințarea Arhiepiscopului Teofil, o delegație formată din: Prot. Drd. *Liviu Ștefan*, vicar administrativ, Pr. Prof. Dr. *Valer Bel*, Pr. Prof. Dr. *Vasile Stanciu* și Pr. Drd. *Stelian Tofană* din Cluj-Napoca au înaintat *Memoriul* pentru reînființarea Institutului Teologic Înalt Prea Sfințitului Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Dr. *Nicolae Corneanu*, reprezentant al Sfântului Sinod la Patriarhia Română (București).

Înalt Prea Sfinția Sa a promis delegației clujene că în proxima ședință a Sfântului Sinod al Bisericii noastre va fi discutat memoriul respectiv și că va pleda în favoarea reînființării Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca.

În același timp, Prot. Liviu Ștefan a înaintat un exemplar al memoriului și ministrului Clutelor, Prof. Dr. *Nicolae Stoicescu*, de la care s-a primit tot un răspuns favorabil.

Aceeași delegație s-a reîntors spre casă prin Sibiu, oprindu-se la Institutul Teologic Universitar de aici. Întâmplător, la ora la care a sosit la institut delegația clujeană, era o ședință a Consiliului profesoral. Delegații noștri au insistat să fie primiți în consiliu. În cadrul acestuia a fost solicitat ajutorul distinșilor profesori de la Sibiu, în vederea suplínirii unor catedre de la noul Institut Teologic de la Cluj. Răspunsul cadrelor didactice de la Sibiu a fost favorabil, ceea ce a produs o mare bucurie tuturor celor prezenți în consiliu. Unii dintre profesori și-au adus probabil aminte că, în 1952, când a fost desființat Institutul Teologic din Cluj, valoroase cadre didactice de aici s-au transferat la Institutul Teologic din Sibiu. Prin răspunsul afirmativ al cadrelor didactice de la Sibiu se restituia Clujului ce a pierdut, în 1952 (prin hotărârea stalinisto-comunistă de atunci) și anume cadre didactice de valoare, și, astfel, se reînnodea firul vieții învățământului teologic universitar din Cluj-Napoca.

În aceeași seară (târziu) de 29 ianuarie 1990, delegații noștri au fost așteptați cu multă nerăbdare în Sala festivă de către elevii Seminarului, în frunte cu Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru (proaspăt director interimar al școlii) și de Pr. Prof. Ioan Chirilă (director interimar adjunct). În cursul zilei respective Clujul se îmbrăcase într-o haină groasă de zăpadă. Era o zi plină de lumină. Așteptam însă cu înfrigurare rezultatul pe care trebuia să-l aducă delegația noastră. Și, iată că, într-un târziu în noapte, au sosit mesagerii noștri în Sala festivă. Deși oboșiți și înfrigurați au venit cu zămbete pe buze, ceea ce ne-a făcut să înțelegem că se întrezărea *o victorie*. Și, într-adevăr, așa a fost! Vestea cea mare ne-a fost anunțată de Prot. *Liviu Ștefan* prin cuvintele: "*Victorie! Peste câteva zile va lua ființă Institutul Teologic Ortodox de grad Universitar din Cluj-Napoca*". Bucuria a fost atât de mare încât s-a transformat în țipete și urlete de bucurie. Ne-am îmbrățișat unii pe alții și lacrimi curgeau pe fețele noastre, fiindcă începea să se facă un act de dreptate Clujului Ortodox.

Credem că, aceeași bucurie îi va fi încercat în ceruri și pe părinții profesori de la vechiul Institut Teologic, aproape toți trecuți de mult la cele veșnice.

La aproximativ două săptămâni după înaintarea *Memoriului* aminitit, Sfântul Sinod al Bisericii noastre a hotărât reînființarea Institutelor Teologice din Cluj-Napoca și Iași (Cf. Adresa Cancelariei Sfântului Sinod nr. 766 / 16 martie 1990, către Înalt Prea Sfințitul Părinte Arhiepiscop Teofil Herineanu)¹².

¹² Întreaga adresă a fost publicată în "Anuar I, 1990-1992...", p. 23-24.

La începutul lunii martie 1990 s-a primit răspuns favorabil și din partea Ministerului Cultelor (Cf. adresa Ministerului Cultelor nr. 1748 din 30 martie 1990, către Patriarhia Română)¹³.

După obținerea acestor aprobări, Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, directorul Seminarului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca, a prezentat Permanenței Consiliului Eparhial propuneri cu privire la viitoarele cadre didactice de la noul Institut Teologic de aici. Cei propuși erau în majoritate cadre didactice de la Seminarul Teologic Ortodox Român din Cluj-Napoca (Pr. Prof. Dr. *Alexandru Moraru*, Pr. Prof. Dr. *Valer Bel*, Pr. Prof. Drd. *Vasile Stanciu*, Pr. Prof. Drd. *Stelian Tofană*, Pr. Prof. *Remus Lazăr*, Pr. Prof. *Ioan Chirilă*, Pr. Prof. Drd. *Dumitru Pinte*, Prof. Drd. *Mircea Ielciu*), de la Institutul Teologic de grad universitar din Sibiu (Pr. Prof. Dr. *Dumitru Abrudan*, Pr. Prof. Dr. *Vasile Mihoc*, Pr. Prof. Dr. *Ilie Moldovan*, Arhid. Prof. Dr. *Ioan Floca*, Diac. Asist. Dr. *Ioan Vasile Leb*), de la Institutul Teologic Universitar Ortodox din București (Pr. Prof. Dr. *Ștefan Alexe*), Pr. *Vasile Fluieraș*, mai târziu Episcop-vicar la Cluj și Drd. *Sever Buzan*¹⁴.

După aprobarea primită din partea Centrului eparhial Cluj, Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru a pus problema, în aceeași Permanență, a clădirii noului Institut Teologic Ortodox din Cluj. În acest sens s-au făcut următoarele propuneri: a) În viitor elevii Seminarului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca să fie mutați într-o altă clădire a Arhiepiscopiei, în Str. Avram Iancu nr. 6 (Cluj-Napoca); b) Până la definitivarea situației clădirii din Cluj-Napoca, Str. Avram Iancu nr. 6, precum și a altor 22 de clădiri, din același municipiu (ce însumau un mare număr de camere), foste ale Arhiepiscopiei Clujului, în actuala clădire a Seminarului Teologic *să se amenajeze trei săli de cursuri pentru anii I-II de studiu*, pentru noul Institut Teologic din Cluj-Napoca, săli cu o capacitate de 50-60 persoane; c) Pentru studiul individual studenții teologi puteau frecventa Biblioteca Arhiepiscopiei Clujului (care avea 25.000 volume), precum și la alte biblioteci din oraș; d) La cantina Seminarului se putea asigura masa zilnică la aproximativ 150 de studenți teologi.

Cele prezentate au fost aprobate de către Permanența Consiliului Eparhial Cluj, condusă de Arhiepiscopul Teofil Herineanu, iar apoi înaintate Cancelariei Sfântului Sinod și Ministerului Cultelor, pentru ca posturile propuse pentru cadrele didactice (precum și pentru personalul TESA) ale noului Institut Teologic din Cluj-Napoca, să fie propuse în Schema de funcții și personal (pentru această instituție), începând cu anul școlar 1990 - 1991. S-a solicitat, de asemenea, să se acorde locuri pentru anul I de studiu, precum și posibilitatea susținerii examenului de admitere la noul Institut Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca, în luna iulie 1990.

La mai puțin de o lună de zile după aceste demersuri, s-a primit o nouă adresă din partea Cancelariei Sfântului Sinod (nr. 766 / 12 aprilie 1990), prin care Arhiepiscopul Teofil a fost solicitat să dispună măsurile necesare pentru *afișarea concursurilor pentru ocuparea posturilor didactice la noul Institut Teologic Ortodox din Cluj-Napoca, precum și pentru alcătuirea Schemei de funcții și personal a Institutului respectiv*¹⁵.

¹³ Act publicat în "Anuar I, 1990-1992...", p. 25.

¹⁴ Vezi amănunte în "Anuar I, 1990-1992...", p. 26-27.

¹⁵ Cf. Adresa Cancelariei Sf. Sinod, publicată în "Anuar I, 1990-1992...", p. 28-29.

Cu aceeași adresă a fost trimis și un *Anunț* (tot din partea Cancelariei Sfântului Sinod) prin care erau scoase la concurs pentru noul Institut Teologic Ortodox din Cluj-Napoca un număr de 24 de posturi didactice (profesori, conferențieri, lectori, asistenți)¹⁶.

Perioada de candidare și de depunere a dosarelor era 20 aprilie - 20 mai 1990.

Pentru ca noul institut să-și înceapă activitatea cât mai repede, Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru a sugerat Arhiepiscopului Teofil să ia măsuri cât mai grabnice pentru *numirea personalului administrativ* de la această instituție. Cu această misiune a fost încredințat Prot. Liviu Ștefan - vicar administrativ. În urma solicitărilor făcute în întreaga Arhiepiscopie a Clujului, datorită salariilor mici, abia s-a găsit câte un candidat pentru fiecare post. Astfel că, după cercetarea persoanelor în cauză, Arhiepiscopul Teofil a făcut, cu data de 1 iulie 1990 următoarele numiri: Preot *Vasile Bancoș*, secretar șef; Preot *Dorel Man*, director economic-gospodăresc, Dl. economist *Vasile Vasoc*, contabil șef, D-na. *Ana Bancoș* - casier. Era *primul nucleu* al viitorului Institut Teologic din Cluj, care și-a început activitatea cu data amintită (1 iulie 1990).

Între timp, candidații pentru ocuparea unor posturi didactice și-au depus dosarele la Centrul Eparhial Cluj, iar de aici au fost transmise la Institutul Universitar din Sibiu. Conform hotărârii Cancelariei Sfântului Sinod - Sectorul Studii și Învățământ - candidații respectivi trebuiau să țină concursul în cadrul renumitei instituții teologice sibiene.

Concursul a avut loc în perioada 18-25 iunie 1990.

Iată candidații și disciplinele pentru care au concurat:

1. Pr. Dr. *Alexandru Moraru*, profesor titular la Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca - pentru postul de *profesor* la disciplina *Istoria Bisericii Ortodoxe Române* (concurs ce a avut loc în 20 iunie 1990);

2. Diac. Dr. *Ioan - Vasile Leb* - asistent titular la Institutul Teologic Universitar din Sibiu - pentru postul de *profesor* la disciplina *Istoria bisericească universală* (în 20 iunie 1990);

3. Pr. Dr. *Valer Bel* - profesor titular la Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca - pentru postul de *asistent* la *Secția sistematică* (21 iunie 1990);

4. Pr. *Remus Lazăr* - profesor titular la Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca - pentru postul de *lector limbi clasice: Greacă și Latină* (în 25 iunie 1990);

5. Prof. *Marius Jucan* - profesor titular la Liceul Sanitar din Baia Mare - pentru postul de *lector - limbile Engleză și Germană* (25 iunie 1990);

6. Pr. Drd. *Vasile Stanciu* - profesor titular la Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca - pentru postul de *asistent* la *Muzică bisericească și Ritual* (în 19 iunie 1990); deși a fost promovat la concurs, n-a mai înaintat actele pentru titularizare (din motive obiective), fiindcă urma să fie numit director al Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca; aici trebuia să fie cu norma de bază conform normelor legale;

7. Pr. Drd. *Stelian Tofană* - preot la Parohia Cluj - Mănăștur I și profesor suplinitor la Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca - pentru postul de *asistent* la *Secția biblică* (în 18 iunie 1990);

8. Drd. *Irimie Marga* - pentru postul de *asistent* la *Secția practică* (în 25 iunie 1990);

¹⁶ Vezi acel *Anunț* în "Anuar I, 1990-1992...", p. 29-30.

9. Drd. *Ioan Mircea Ielciu* - profesor suplinitor la Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca - pentru postul de *asistent la secția istorică* (în 20 iunie 1990);

10. D-na. *Rodica Leb* - profesoară titulară la Școala nr. 3, Agnita, jud. Sibiu, pentru postul de *asistent suplinitor, Limba rusă* (iunie 1990) și

11. D-na. *Iuliana Molnar* - profesoară titulară la Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca, pentru postul de *asistent suplinitor, Limba franceză* (iunie 1990).

În urma concursurilor, toți candidații au fost declarați admiși.

Validarea acestor concursuri s-a făcut (în 5 iulie 1990), de către *Sinodul mitropolitan* al Mitropoliei Ardealului, alcătuit din: I.P.S. Dr. *Antonie Plămădeală* - Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului, I.P.S. *Teofil Herineanu* - Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, P.S. *Andrei Andreicuț* - Episcopul Alba Iuliei, P.S. Dr. *Vasile Coman* - Episcopul Oradiei, P.S. *Iustinian Chira* - *Maramureșanul* - Episcop-vicar la Arhiepiscopia Clujului, P.S. *Serafim Joantă* - *Făgărășanul* - Episcop-vicar la Arhiepiscopia Sibiului și P.S. *Ioan Mihăițan* - *Crișanul* - Arhiereu-vicar la Episcopia Oradiei.

Sinodul mitropolitan a trimis apoi documentele de validare, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist Arăpașu, pentru a confirma numirile titularilor respectivi.

Prea Fericirea Sa a dat, pentru fiecare în parte, *decizie de numire*.

Aceste decizii au fost înaintate mai apoi, de către Cancelaria Sfântului Sinod, cu o adresă oficială, Arhiepiscopului Teofil, conducătorul canonic al viitorului Institut Teologic din Cluj-Napoca (Cf. Adresa Cancelariei Sfântului Sinod nr. 8112 din 7 august 1990)¹⁷.

Iată lista celor titularizați:

1. P.C. Diac. *Ioan Vasile Leb* - conferențiar, *Istoria bisericească universală* - Decizia Patriarhală nr. 27/7 august 1990.

2. P.C. Pr. *Alexandru Moraru* - conferențiar, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române* - Decizia Patriarhală nr. 28/7 august 1990.

3. P.C. Pr. *Lazăr Remus* - lector, *Limbi clasice* - Decizia Patriarhală nr. 29/7 august 1990.

4. Dl. *Marius Jucan* - lector, *Limbi germanice* - Decizia Patriarhală nr. 30/7 august 1990.

5. P.C. Pr. *Stelian Tofană* - asistent, *secția biblică* - Decizia Patriarhală nr. 31/7 august 1990.

6. Dl. *Ioan - Mircea Ielciu* - asistent, *secția istorică* - Decizia Patriarhală nr. 32/7 august 1990.

7. P.C. *Valer Bel* - asistent, *secția sistematică* - Decizia Patriarhală nr. 33/7 august 1990.

8. Dl. *Irimie Marga* - asistent, *secția practică* - Decizia Patriarhală nr. 34/7 august 1990¹⁸.

După cum se observă, Deciziile au fost date numai titularilor, pentru suplinitori (D-na. Rodica Leb și D-na. Iuliana Molnar) numirile făcându-se de către ierarhul locului, Arhiepiscopul Teofil.

¹⁷ Adresa a fost publicată în "Anuar I, 1990-1992...", p. 32-33.

¹⁸ "Anuar I, 1990-1992...", p. 33.

După primirea acestor decizii s-a făcut un mare pas către reînființarea Institutul Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca.

În aceeași perioadă cu derularea concursurilor pomenite, Cancelaria Sfântului Sinod - Sectorul Studii și Învățământ București a trimis Centrelor Eparhiale din Patrarhia Română programul concursurilor de admitere pentru Seminariile și Institutule Teologice.

În această adresă se arată între altele că examenele de admitere pentru Institutul Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca *se vor susține la Institutul Teologic Universitar din Sibiu*. La Institutul Teologic din Cluj-Napoca urmau să se înscrie candidați (în afară de cei din Eparhia Clujului) și din Eparhia Oradiei.

Examenul trebuia să se desfășoare după următorul program:

a) înscrierea candidaților (în 23 și 24 august 1990);

b) examenul de preselecție (25-27 august 1990) și examenul propriu-zis de admitere (31 august - 5 septembrie 1990); comunicarea rezultatelor trebuia să se facă până în 11 septembrie 1990.

După primirea Deciziilor de numire a cadrelor didactice, Arhiepiscopul Teofil i-a acordat, în continuare, Pr. Conf. Dr. Alexandru Moraru (și director la Seminar) dreptul de a se ocupa de amenajarea localului noului Institut Teologic din Cluj. În consecință, tot cu aprobarea ierarhului pomenit, localul din Piața Victoriei nr. 18 (de lângă Centrul Eparhial Cluj) a fost împărțit în două: *clădirile din partea stângă de la intrarea în curtea școlii* au fost afectate pentru institut, iar *clădirea din partea de răsărit* s-a lăsat în continuare seminarului.

Pentru amenajarea clădirii noului institut s-au depus eforturi considerabile. În primul rând era nevoie de bani și aceștia n-au fost ușor de obținut.

Ca să putem începe lucrările la institut ne-am adresat la început Arhiepiscopului Teofil, care, fără ezitare, ne-a acordat 200.000 lei. Desigur, că, această sumă nu era suficientă pentru lucrările luate în planul nostru. Astfel că, printr-o scrisoare oficială, ne-am adresat tuturor Centrelor Eparhiale din țară pentru ajutor financiar. La această adresă ne-au răspuns doar câțiva binevoitori, cărora până astăzi le suntem profund recunoscători.

După primirea ajutoarelor materiale a început munca propriu-zisă de refacere a clădirii pentru institut. Dacă personalul administrativ își îndeplinea munca de fiecare zi, directorul școlii, Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru stătea lângă muncitori de dimineața până seara târziu, pentru ca localul institutului să fie gata în timp util. A fost o muncă serioasă ce a acoperit lunile iulie-septembrie 1990.

În același timp, prin directorul economic - gospodăresc, Pr. *Dorel Man*, au fost comandate pentru institut: bănci, catedre, dulapuri, paturi, mobilier pentru birourile rectorului, prorectorului, secretariatului, contabilității ș.a.

Toți munceau pentru bucuria reînființării învățământului teologic superior din Cluj-Napoca, pentru izbânda Ortodoxiei transilvănene. Peste tot în școală era un entuziasm de nedescris, bucurie ce e greu de exprimat acum. Probabil că era ceva asemănător momentului din 313 (Edictul de la Mediolan), când s-a primit libertate religioasă. Se pare că și noi atunci eram descătușați de chingile stăpânirii comuniste și ne îndreptam toate energiile în direcția propășirii Bisericii noastre.

Atunci, când, Cancelaria Sfântului Sinod - Sectorul Studii și Învățământ, printr-o adresă oficială (nr. 8086, din 7 august 1990) îl ruga pe Arhiepiscopul Teofil

să ia măsurile necesare pentru asigurarea personalului administrativ, precum și pentru pregătirea spațiilor de învățământ, la Institutul Teologic din Cluj-Napoca, multe erau în bună parte rezolvate.

Întrucât ne îndreptam cu pași repezi spre începerea anului universitar, Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru a rugat pe Arhiepiscopul Teofil să convoace prima ședință a Consiliului profesoral, în vederea alegerii conducerii Institutul Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca.

Ierarhul amintit a convocat această ședință pe data de 22 august 1990.

În același timp, Prot. Liviu Ștefan, vicar administrativ, în consultare cu Pr. Conf. Dr. Alexandru Moraru (directorul Seminarului Teologic Ortodox Român din Cluj-Napoca) au alcătuit o ordine de zi¹⁹ a viitorului Consiliu profesoral pentru data de 22 august 1990, în care era prezentată situația Institutul Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca până la acea dată.

La prima ședință a Consiliului profesoral au participat: Arhiepiscopul *Teofil Herineanu*, Prea Sfințitul Părinte Episcop *Andrei* al Alba Iuliei, Prea Sfințitul Părinte *Iustinian*, Episcop locotenent al Eparhiei Maramureșului, Prea Sfințitul Părinte *Ioan Crișanul*, Episcop vicar al Oradiei, Prot. *Liviu Ștefan*, vicar administrativ al Eparhiei Clujului, cadrele didactice și personalul administrativ al noului institut.

În cadrul acelei ședințe a avut loc, între altele, constituirea Consiliului Profesoral, alegerea rectorului (Pr. Conf. Dr. *Alexandru Moraru*) și a prorectorului (Diac. Conf. Dr. *Ioan Vasile Leb*) Institutului, prezentarea duhovnicilor (Pr. Prof. Dr. *Ioan Chirilă* - de la Seminarul Teologic și Pr. *Vasile Flueraș* - din Cluj-Napoca), a profesorilor, conferențiarilor și asistenților suplینitori (Pr. Prof. Dr. *Dumitru Abrudan*, la Vechiul Testament și Limba Ebraică; Pr. Prof. Dr. *Vasile Mihoc* - la Noul Testament, Ermeneutică și Teologie Biblică; Pr. Prof. Dr. *Ilie Modovan* - Teologie Morală și Ascetică, Istoria Religiiilor și Apologetică; Pr. Prof. Dr. *Liviu Streza* - Liturgică, Pastorală și Artă creștină; Arhid. Prof. Dr. *Ioan Floca* - Drept bisericesc, Legislație și Administrație pastorală; P.S. Episcop Dr. *Ioan Crișanul* - Îndrumări Misionare; P.S. Episcop *Andrei Andreicuț* - Istoria și Teologia Spiritualității Ortodoxe; Pr. Dr. *Dumitru Megheșan* - asistent suplینitor - Omiletică, Catehetică, Filosofie, Pedagogie și Psihologie Pastorală; Pr. Dr. *Ioan Tulcan* - asistent suplینitor pentru Secția biblică, titularul ei (Pr. Asist. *Stelian Tofană*) fiind plecat la studii de specializare în străinătate; Pr. Prof. *Vasile Stanciu* - Muzică bisericească și Ritual; D-na. *Rodica Leb* - Limba rusă; D-na. *Iuliana Molnar* - Limba franceză; câteva dintre cadrele titulare erau propuse să suplinească discipline la care nu s-au găsit candidați: Pr. Conf. Dr. *Alexandru Moraru* - Bizantinologie; Diac. Conf. Dr. *Ioan Vasile Leb* - Patrologie și Literatură creștină postpatristică; Pr. Dr. *Valer Bel* - Teologie Dogmatică și Ecumenism; personalul TESA era alcătuit din: Pr. *Vasile Bancoș* - secretar șef; Pr. *Dorel Man* - director administrativ gospodăresc; Dl. *Vasile Vasoc* - contabil șef; D-na. *Ana Bancoș* - casier; D-na. *Elisabeta Șotropa* - dactilografă²⁰.

De la această dată (22 august 1990), noul Institut Teologic din Cluj-Napoca avea o conducere proprie, care putea lua decizii și hotărâri cu privire la finalizarea problemelor de ordin organizatoric, până la începerea primului an universitar.

¹⁹ "Anuar I, 1990-1992...", p. 36-37, nota 20.

²⁰ *Ibidem*, p. 37-39.

Dacă în acea vreme situația cadrelor didactice era rezolvată, lucrările de amenajare a sălilor de curs, birourile pentru conducerea școlii sau pentru personalul administrativ erau spre finalizare, nu era, însă, realizată problema cazării studenților și a unui număr mare de elevi seminariști. În ce privește această problemă s-au făcut eforturi incalculabile. Pentru definitivarea acestei probleme conducerea Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca a cerut, din nou, sprijinul Arhiepiscopului Teofil.

Fiindcă în vremea stăpânirii comuniste Episcopiei Clujului i-au fost luate peste 20 de imobile (proprietate), conducerea Eparhiei noastre s-a adresat pe linie ierarhică forurilor de stat, Prefecturii jud. Cluj, Guvernului României²¹ pentru a reintra în posesia unora dintre acestea, care să fie cedate apoi Școlii Teologice din Cluj-Napoca.

Când aproape toate problemele legate de noul Institut erau să fie finalizate (cadre didactice, personal administrativ, săli de curs și seminar, cazare), o serie de *neprieteni ai acțiunilor noastre* (de la Centrul Eparhial Cluj și de la Seminarul Teologic) au încercat blocarea Școlii teologice superioare din Cluj-Napoca. În această situație, Pr. Conf. Dr. Alexandru Moraru (rector al Institutului și director al Seminarului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca) a trimis o plângere²² personală Arhiepiscopului Teofil, cerându-i sprijinul în curmarea fărădelegilor îndreptate împotriva noului Institut Teologic din Cluj-Napoca. La scurtă vreme, ierarhul de la Cluj a liniștit furia nelegiuitorilor pomeniți și ne-am continuat munca tumultuoasă de fiecare zi.

Întrucât autoritățile de stat din Cluj-Napoca (Primăria, Prefectura și Inspectoratul Școlar) nu ne-au rezolvat problema cazării studenților și a elevilor seminariști, conducerea Institutului s-a adresat *Trustului de Construcții Industriale Cluj-Napoca*, pentru rezolvarea acestei situații. În urma cererii noastre²³ ni s-a aprobat închirierea Căminului de nefamiliști, din str. Vânătorului nr. 21 (Cartierul Gruia), pe o durată de 3 ani. După ce toată documentația de închiriere a fost terminată, ne-am prezentat să preluăm căminul respectiv. Spre mirarea noastră și a conducerii trustului amintit, muncitorii cazați acolo n-au vrut să mai iasă din cămin. Mai mult, au început să ne amenințe, spunând că se va putea intra în cămin numai peste cadavrele lor. În situația dată, pentru a se evita un conflict de proporții, am renunțat la acest cămin.

În această situație, conducerea Trustului ne-a oferit o altă variantă: Căminul nr. 2, din str. Taberei nr.4, Cluj-Napoca (Cartierul Mănăștur).

Clădirea respectivă era suficientă pentru cazarea studenților și a elevilor seminariști, dar se găsea într-o stare deplorabilă (uși și geamuri stricate, camere murdare, grupuri sanitare și căldură aproape inexistente).

Pentru rezolvarea cât mai grabnică a acestei situații, cele trei instituții (Institut, Seminar și Trust) am căzut de acord să muncim împreună pentru ca în timpul cel mai scurt să putem da în folosință Căminul pentru teologii noștri. Trustul ne-a oferit materiale de construcții, iar studenții și elevii noștri, supravegheați zilnic, prin rotație, de către cadrele didactice de la Institut și Seminar au lucrat (zi lumină) la

²¹ *Ibidem*, p. 42-44.

²² *Ibidem*, p. 44-45, nota 23.

²³ Cf. Adresa nr. 67 / 1990 (din 17 sept. 1990).

refacerea căminului amintit. Astfel că, în perioada 1-15 octombrie 1990 s-a lucrat intens numai la acel cămin. Din acest motiv n-am putut începe cursurile (la cele două școli) decât numai în data de 15 octombrie 1990; pentru această situație specială am avut aprobare din partea Arhiepiscopului Teofil, precum și a Cancelariei Sfântului Sinod, Sectorul Studii și Învățământ - București.

Precizăm că, la începerea lucrărilor, la 1 octombrie 1990, s-a făcut un *Contract de închiriere*²⁴ între Institutul Teologic și Trustul de Construcții din Cluj-Napoca, pe o perioadă de cinci ani. Prin acest contract Institutul se obliga să îndeplinească următoarele: a) să plătească o chirie lunară de 6152 lei; b) materialele de construcții folosite la repararea căminului vor fi plătite de către Institut, lunar, până la achitarea lor; c) orice stricăciune se va plăti de către chiriași; d) la încheierea contractului căminul se va preda în stare de funcționare și cu tot cazarmamentul pe care l-a oferit studenților și elevilor de către Trust (paturi, dulapuri, mese, birouri).

Menționăm că, în cadrul acestui cămin s-a amenajat și o *Capelă* încăpătoare (și frumoasă), pentru slujbele zilnice ale elevilor și studenților teologi (aprox. 400).

În apropierea aceluși cămin era și o Cantină, în care studenții și elevii au putut lua masa zilnic, contra cost (sume virate prin contabilitatea Institutului).

Între timp (tot cu data de 1 octombrie 1990), au fost făcute noi numiri de personal administrativ și de serviciu.

Astfel că, în primul an universitar (1990-1991), *Schema de funcții și personal*²⁵ arăta astfel:

1. Pr. Conf. Dr. *Alexandru Moraru*, Istoria Bisericii Române, cu noțiuni de Paleografie - rector;
2. Diac. Conf. Dr. *Ioan Vasile Leb*, Istoria bisericească universală - prorector;
3. Pr. Dr. *Valer Bel*, asistent la Secția sistematică;
4. Pr. *Remus Lazăr*, lector de limbi clasice (Greacă și Latină);
5. Pr. Drd. *Stelian Tofană*, asistent la Secția biblică, plecat la studii în străinătate, din vara anului 1990; a fost suplinitor de Pr. Asist. Dr. Valer Bel;
6. Pr. Drd. *Ioan - Mircea Ielciu*, asistent la Secția istorică; la 1 octombrie 1990 a fost transferat la Institutul Teologic Universitar din Sibiu;
7. Pr. Drd. *Vasile Stanciu*, asistent suplinitor la Secția practică;
8. Dl. Drd. *Irimie Marga*, asistent la Secția practică până la 1 decembrie 1990; plecat la studii la Graz - Austria; de la 1 decembrie 1990 - 1 iulie 1991 a fost suplinitor de Pr. Dr. *Dumitru Megheșan* din Oradea;
9. Dl. Drd. *Marius Jucan*, lector pentru Limbile engleză și germană;
10. D-na. *Rodica Leb*, asistent suplinitor pentru Limba rusă;
11. D-na. *Iuliana Molnar*, asistent suplinitor pentru Limba franceză;
12. Pr. Asist. *Ioan Chirilă* și Pr. Asist. *Vasile Fluieraș* (suplinitor) - duhovnici;

Cu aprobarea forurilor noastre superioare bisericești și cu bunăvoința unor ierarhi și părinți profesori de la Institutul Teologic din Sibiu, unele catedre au fost suplinite de:

²⁴ Cf. *Contract de închiriere*, emis la 1 octombrie 1990, Cluj-Napoca, 1990, 4 p.

²⁵ Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, *Reînființarea Institutul Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca*, în "Renașterea", I (1990), nr. 11, p. 4. Cf. - *Schema de funcții și personal pe anul universitar 1990-1991* - Institutul Teologic Universitar din Cluj-Napoca.

1. P.S. Arhiereu-vicear Dr. *Ioan Crișanul* - Îndrumări Misionare;
 2. Pr. Prof. Dr. *Dumitru Abrudan* - Studiul Vechiului Testament și Limba Ebraică;
 3. Pr. Prof. Dr. *Vasile Mihoc* - Studiul Noului Testament;
 4. Pr. Conf. Dr. *Ioan Vasile Leb* - Patrologie și literatură postpatristică;
 5. Pr. Conf. Dr. *Alexandru Moraru* - Bizantinologie - până la 1 decembrie 1990;
- apoi Dr. *Adrian Andrei Rusu* - din 1 decembrie 1990;

Cu data de 1 iulie 1990 (după cum am mai amintit) a fost numit și personalul TESA:

1. Pr. *Vasile Bancoș* - secretar șef;
2. Pr. *Dorel Man* - director economic-gospodăresc;
3. Dl. Ec. *Vasile Vasoc* - contabil șef;
4. D-na. *Ana Bancoș* - casier;
5. D-na. *Elisabeta Șotropa* - dactilografă.

De la 1 septembrie 1990 au mai fost numiți următorii:

1. *Florin Cătălișan* - secretar principal;
2. *Ana Sechei* - contabil principal;
3. *Adrian Lazăr* - administrator de cămin;
4. *Ioan Coroja* - instalator;
5. *Niculina Coroja* - îngrijitor institut;
6. *Lenuța Mureșan* - îngrijitor cămin;
7. *Vasile Perde* - portar;
8. *Teodor Mureșan* - portar;
9. *Adrian Pugna* - portar;
10. *Teodor Sechei* - șofer.

În cursul verii anului 1990 am început și acțiunea de refacere a Bibliotecii Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca. Menționăm că, la desființarea sa, în 1952, Biblioteca Institutului număra atunci aproximativ 20.000 volume. Odată cu desființarea sa, în jur de 10.000 de volume au fost luate de autoritățile comuniste, majoritatea fiind distruse în curtea școlii, restul, probabil, au ajuns prin diferite biblioteci din țară. Afirmăm aceste lucruri pe baza spuselor unor martori oculari (Arhid. Iosif Butuc și Pr. Prof. Dr. Ioan Bunea).

Cele aproximativ 10.000 de volume au rămas o vreme pe seama Școlii de cântăreți bisericești din Cluj, ajuns mai târziu Seminar Teologic²⁶, după care, tot autoritățile comuniste (în jurul anului 1958) au dispus trecerea fondului de carte al vechiului Institut sub oblăduirea Bibliotecii Episcopiei Clujului. Era un mod de a li se interzice seminariștilor de a citi cărți în care era criticat "bolșevismul și comunismul"; între altele se găseau probleme legate de teologia, cultura și civilizația apuseană, teme ce deranjau atunci autoritățile de stat de la noi²⁷.

Fondul de carte al vechiului Institut a fost solicitat apoi, de la conducerea Centrului Eparhial Cluj, pe seama noului Institut. Păcat, însă, că și acest fond scăzuse, între timp, la jumătate, din motive încă necunoscute.

²⁶ Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, *Seminarul Teologic...*, p. 192.

²⁷ *Ibidem*, p. 192.

Astfel că, nucleul Bibliotecii noului Institut a fost fondul de care am amintit (aproximativ 5000 de volume de la vechiul Institut), la care s-au mai adăugat donațiile venite din Franța (câteva sute de cărți), prin intermediul Pr. Drd. Vasile Molnar, precum și cele din biblioteca fostului Prof. Univ. Dr. Valeriu Șotropa, de peste 1300 volume (oferite nouă prin soția sa, D-na. Elisabeta Șotropa).

La Biblioteca Institutului a funcționat în primul an universitar, D-na *Rodica Leb* - bibliotecar și asistent suplinitor de Limba rusă, la același Institut - și D-ra. *Mariana Soporan* - mânăitor de carte.

Cu toate greutățile materiale, cursurile Institutului nostru au putut începe abia la data de 15 octombrie 1990, când s-a oficiat *Slujba Sfințirii Apei și Te-Deum-ul*, de către P.S. Arhiepiscopul *Ioan Crișanul*, înconjurat de un sobor de preoți profesori de la Institutul Teologic din Cluj-Napoca.

Din lipsă de spațiu și de personal didactic, cursurile au început numai cu doi ani de studiu (anul I (191) și anul II (40)), studenții din anul II, fiind aduși de la Institutul Teologic din Sibiu, aparținători Eparhiilor Clujului, Oradiei și Maramureșului; câțiva au fost și din Eparhiile Alba Iuliei și Râmnicului.

Ca o noutate în Ortodoxie a fost admiterea la Institutetele noastre teologice a unor fete, care aveau să devină, mai târziu, profesoare de Religie.

Pomenim faptul că, examenul de admitere pentru anul I s-a desfășurat la Institutul Teologic din Sibiu, în perioada 31 august - 5 septembrie 1990.

Reamintim că, între timp, Sfântul Sinod al Bisericii noastre a validat conducerea Institutului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca: Pr. Conf. Dr. *Alexandru Moraru* - rector și Diac. Conf. Dr. *Ioan Vasile Leb* - prorector (Cf. Adresa nr. 9168/1990 a Administrației Patriarhale, Cancelaria Sfântului Sinod - Sectorul Studii și Învățământ - București).

Prin acest act era, de fapt, definitivată problema numirii conducătorilor Institutului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca.

Deschiderea oficială a primului an universitar la Institutul Teologic din Cluj-Napoca (1990 - 1991) a fost legată de un însemnat moment din viața Eparhiei Clujului: *hirotonirea și instalarea Prea Sfințitului Părinte Dr. Irineu Pop Bistrițeanul*, ca Episcop vicar la Cluj-Napoca.

Cu acest prilej au venit la Cluj-Napoca mai mulți ierarhi ai Bisericii noastre, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

Prea Fericirea Sa a sosit la Centrul Eparhial în seara zilei de 20 noiembrie 1990. În curtea Arhiepiscopiei, Prea Fericitul Părinte Patriarh a fost întâmpinat de către Arhiepiscopul Teofil, cadrele didactice de la Institut și Seminar, elevi și studenți teologi. Corurile celor două școli teologice l-au întâmpinat cu tradiționalul imn patriarhal: "Pre Stăpânul nostru, Patriarhul Teoctist...", urmat de alte cântece religioase.

Le-a răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh, arătându-le scopul venirii Sale la Cluj-Napoca; hirotonirea și instalarea Prea Sfințitului Părinte Episcop vicar, Irineu, precum și deschiderea oficială a noului Institut Teologic din Cluj-Napoca.

A doua zi, 21 noiembrie 1990 (de sărbătoarea intrării în Biserică a Maicii Domnului) a avut loc ceremonia hirotonirii și instalării ierarhului pomenit (P.S. Episcop vicar Irineu).

În seara aceleiași zile, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, câțiva ierarhi și cadre didactice, împreună cu rectorul (Pr. Conf. Dr. Alexandru Moraru) și prorectorul

(Diac. Conf. Dr. Ioan Vasile Leb) au vizitat Căminul studenților și elevilor, din Str. Taberei nr. 4, Cluj-Napoca. Prea Fericirea Sa a rămas impresionat de faptul că, în scurt timp, s-a putut realiza acel spațiu de cazare și, îndeosebi, că, a fost amenajată o *Capelă*, absolut necesară pentru Slujbele religioase într-o școală teologică.

La sfârșitul acestei vizite, Prea Fericirea Sa a adresat cadrelor didactice, studenților și elevilor seminariști un cuvânt de mulțumire pentru eforturile ce au fost depuse în vederea obținerii clădirii și pentru amenajarea căminului respectiv.

Prea Fericitul Părinte Patriarh a arătat între altele că "viața românului este strâns legată de serviciul liturgic. Chiar actul existenței și al activității noastre plinite ca pentru Dumnezeu, este un act liturgic al Liturghiei cosmice și fiecare faptă se umple de valoare mântuitoare când dobândește suflul haric, ce izvorăște dintr-un sfânt lăcaș de închinare. De aceasta mă bucur când vă văd că, chiar în aceste condiții, ați ostenit să ridicați această «catacombă de lângă cer» [fiindcă era la ultimul etaj], ca un «*Sion înalt pentru întărirea duhovnicească a fraților voastre*», care este un izvor de liniște, mângâiere și întărire a dumneavoastră, în munca de pregătire pentru a deveni slujitori vrednici ai Sfințelor Altare. Deci, se impune ca de aici înainte, conștienți de menirea noastră, să redescoperim și să întrupăm trăirea duhovnicească, care ne apropie și ne unește cu Dumnezeu, care va plini cele ce nu sunt cu puțință la oameni"²⁸.

La alesele cuvinte adresate de Prea Fericirea Sa a răspuns Pr. Prof. *Traian Pânzaru* - spiritualul Seminarului Teologic, arătând între altele că: "*Acest fapt se va constitui, cu siguranță, pentru elevii și studenții noștri într-un imbold eficient în procesul pregătirii lor duhovnicești și teologice. Va fi un moment de neuitat pentru noi toți*"²⁹.

A doua zi, 22 noiembrie 1990, în jurul orei 11, în Catedrala arhiepiscopală (din Cluj-Napoca) s-a oficiat slujba Te-Deum-ului cu ocazia sărbătoririi redeschiderii Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca. La Te-Deum a slujit P.S. Sa Irineu Pop Bistrițeanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, alcătuit din P.C. Sa Pr. Conf. Dr. Alexandru Moraru, rectorul Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca, P.C. Sa Diacon Conf. Dr. Ioan Vasile Leb, prorectorul Institutului, P.C. Sa Pr. Prof. Dr. Vasile Mihoc, P.C. Sa Pr. A. Răduleț - vicar administrativ al Arhiepiscopiei Sibiului, P.C. Sa Octavian Picu, P.C. Sa Pr. Ioan Bizău, P.C. Sa Pr. Iustin Tira - toți de la Catedrala arhiepiscopală, P.C. Sa Pr. Ioan Chirilă - spiritualul Institutului, P.C. Sa Arhidiacon Constantin Voicu - rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, P.C. Sa Arhid. Prof. Dr. Emilian Cornițescu - de la Institutul Teologic Universitar din București, P.C. Sa Diacon Vasile Nemeș, P.C. Sa Diacon Iustin Opreșanu și P.C. Sa Diacon Mihai Meseșan.

La slujbă au asistat: P.F. Părinte Teoctist, Patriarhul României, înconjurat de I.P.S. Sa Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, I.P.S. Sa Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolit al Ardealului, I.P.S. Dr. h.c. Teofil Herineanu,

²⁸ Pr. Asist. Ioan Chirilă, *Un act de dreptate făcut poporului român - redeschiderea Institutul Teologic Universitar Ortodox Român din Cluj-Napoca - 22 noiembrie 1999*, în "Renașterea", I (1990), nr. 11, p. 4.

²⁹ *Ibidem*, p. 4.

Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, P.S. Sa Justinian Chira, Episcop al Maramureșului, P.S. Sa Dr. Serafim Joantă, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, P.S. Sa Ioan Mihălțan, Arhiereu vicar al Episcopiei Oradiei, Dl. Prof. Univ. Dr. Szabo Arpad - rectorul Institutului Teologic Protestant unic de grad universitar din Cluj-Napoca, Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Radu - prorectorul Institutului Teologic Universitar din București, alte personalități bisericești, preoți, studenți, elevi și un mare număr de credincioși.

După oficierea slujbei Te-Deum-ului a luat cuvântul Pr. Conf. Dr. Alexandru Moraru - rectorul Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca.

În cuvântul său a prezentat evoluția istorică a învățământului teologic universitar ortodox din Cluj între 1924-1952. A arătat apoi că, după Revoluția din decembrie 1989, învățământul teologic superior din Cluj-Napoca a fost readus la viață, având în acest municipiu un însemnat rol duhovnicesc, cultural și social.

După aceea, a evidențiat rolul important pe care-l are învățământul teologic la întărirea vocației și "dăltuirea de către profesori în studenți a profilului slujitorului autentic al Sf. Altar. Școala este o a doua etapă care verifică, promovează și cultivă vocația pentru preoție".

A mulțumit lui Dumnezeu că marea majoritate a studenților noștri pe care-i pregătim, în vederea primirii harului preoțesc sunt oameni de vocație, de caracter, care vor deveni podoabe de mare preț ale Bisericii noastre străbune, stâlpi de temelie a adevărului credinței noastre. Prin ei flacăra credinței noastre va aprinde candelile sufletelor miilor de credincioși. Dar aceasta numai atâta vreme cât ei vor fi conștienți că «Preotul este un vas pentru un lucru sfânt», un om deosebit de ceilalți, dar care suferă cu orice suferind, cu orice neputincios, și se bucură de lucrarea sinceră a fiecărui credincios.

El va da seama înaintea lui Dumnezeu pentru fiecare păstorit.

El se va mântui sau se va pierde cu credincioșii săi.

El este «omul lui Dumnezeu» între credincioși, el este «Lumina Lumii» și «sarea pământului».

El liturghisește împreună cu îngerii înaintea lui Dumnezeu și înduhovnicește pe credincioși spre mântuire «în numele, din harul și cu puterea lui Dumnezeu».

Aceasta este adevărata preoție, pe aceasta să o urmați.

Acestea sunt țelurile Institutului nostru și de aceea ne bucurăm în credință, nădăjduim în dragostea lui Dumnezeu care iată azi a trimis «sobor de aleși, ai Săi» pentru ca «Bucuria noastră să fie deplină»³⁰.

În încheiere, el a adresat cuvinte de mulțumire tuturor celor care au participat la acest moment important din viața Institutului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca.

Corul Seminarului Teologic, dirijat de Pr. Prof. Vasile Stanciu, a interpretat cântece închinare Maicii Domnului. După concert, *P.F. Părinte Patriarh Teoctist* a rostit un ales cuvânt de învățătură. Prea Fericirea Sa a spus între altele:

"Deși cursurile au început, prin munca părinților profesori și a centrului eparhial, la 15 octombrie a.c., Institutul primește azi nimbul a trei semnificații ce

³⁰ *Ibidem*, p.4.

nu trebuie să le uităm pentru că încă mai simțim pe trupul Bisericii ranele celor patru decenii de ateism și comunism.

Fiind în «Casa Tatălui Meu», se cuvine ca această redeschidere să fie nimbata de Altar, de harul dumnezeiesc ce se revarsă în slujirea liturgică în care preotul aduce ofranda și se roagă lui Dumnezeu pentru Sfințirea Chipului Său din noi. Aceasta este misiunea noastră, iar acum, după jertfa tinerilor, să ne unim gândurile în viitorul Sfintei Biserici, rămânând legați de Sfântul Altar care ne dă conștiința unității noastre în dragostea Unicului Dumnezeu. Căci astăzi avem cu noi și pe frații noștri protestanți, de aceea uniți în jurul altarului să gândim la viitorul evanghelic al Sf. Biserici și să plinim în noi înșine viitorul evangheliei Semănătorului care să fie pentru noi o temă de meditație de fiecare zi pentru zidirea noastră în Dumnezeu. Cugetând la acestea vom fi alții, vom simți altfel pe colegii noștri și din visteria inimilor noastre vom da lor spre mântuire acele valori prezentate de Sfântul Apostol Pavel - blândețe, înțelepciune, milostenie, smerenie, dreptate, ... și ne vom uni în dragostea lui Dumnezeu".

Să reținem, vă las ca pe un testament al Bisericii noastre, al ierarhilor și al I.P.S. Sale Daniel al Moldovei și Bucovinei și Ștefan cel Mare și Sfânt, că drumul din Moldova și Țara Românească spre Transilvania a fost deschis și bătătorit de cărturarii ce aduceau merinde duhovnicească în locul suferințelor. Mărturie ne stau ctitoriile voivodale care consfințesc unitatea Altarului român. Așa să rămână în veci.

Vă pun apoi la inima voastră de tineri viitori slujitori îndemnul părintesc ca acum când ați dat curs chemării divine să faceți din întreaga voastră pregătire o neîncetată liturghie. Cursurile, meditațiile, rugăciunile să le celebrați ca niște slujitori ai lui Hristos de acum. Învățați Sfânta Teologie care ne urcă la Dumnezeu. Să împlățiți studiul cu rugăciunea, căci ea este semnul unității noastre cu Altarul și noi înșine suntem ceea ce suntem datorită rugăciunilor mamei și bunicilor noastre. Deci să luăm aminte la lacrima rugăcinii din care ne-am zămislit noi pentru teologie și să înțelegem că nu există teolog fără rugăciune. Folișiți dârzenia pentru a fi pildă de slujire, adevărate altare ale lui Hristos.

Al doilea nimb este cel al ocrotirii Maicii Domnului "pentru preoți, călugări, ierarhi, Maica Domnului este totul, este Maica lui Dumnezeu care și-a încredințat toată ființa sa lui Dumnezeu. Deci redeschizând acest Institut "sub milostivirea ta Stăpână să te avem ca mărturie și scut. Să primim la faptele ei și să înțelegem Evanghelia sa, faceți ce vă spune (Mântuitorul)", să împlinim în noi înșine statormicia și chipul rugăcinii Sale ca și în noi să se nască Hristos, să purtăm grija Bisericii Sale fiind totdeauna acolo unde este nevoie de noi așa precum Maica Domnului a fost la toate evenimentele importante din planul mântuirii. Dragostea față de ea să o manifestăm spre și prin mamele noastre care ne-au născut și ne-au crescut pentru Dumnezeu. "Deschiderea Facultății sub axionul Maicii Domnului să se întipărească în chivotul ființei noastre ca o icoană și o mărturie a ajutorului și mijlocirii sale pentru noi și așa ne vom bucura de lumina nimbului Sfințirii Sale".

Redeschiderea a avut loc ca la Rusalii, pentru că Sf. Duh s-a pogorât peste un nou ierarh, și aceasta este mai mult decât un mesaj dumnezeiesc, pentru că temelia Bisericii, după Sfinții Părinți, este ierarhia. Deci al treilea nimb al sărbătorii de azi este conferit de părtășia prin noul ierarh la temelia Bisericii lui Hristos, care

prin însuși Duhul Sfânt ce a sfințit va fi nouă mângâietor în desfășurarea activității noastre de pregătire și zidire teologică.

Să apelați la P.S. Sa Irineu ori de câte ori simțiți o povară, căci este fiu al Maramureșului, iar maramureșenii au cunoscut și cunosc, ca popor credincios, realitățile și năzuințele poporului lui Dumnezeu. Apelați la duhovnici, la părinții profesori. Priviți la chipul ierarhului statomic care este I.P.S. Sa Teofil și-i învățați rugăciunea, slăuiți-vă între voi ca prieteni adevărați, având model pe Sfinții Trei Ierarhi, mărturișiți-vă ca să fiți curați și întăriți în fața ispitelor și așa veți ajunge slujitori vrednici ai Tainelor lui Dumnezeu.

Iată cele trei lumini ce încununează acest praznic al așezământului teologic clujean. Să le aveți la inimă și să vedeți cât de liniștiți, de senini, de mulțumiți veți fi față de fiecare lucru ce-l veți săvârși.

Fiți slujitori vrednici, râvniți spre cele înalte ale Casei Domnului, căci așa veți fi mângâiere și mulțumire pentru păstoriți și bucurie pentru ierarhi.

Nu uitați că preotul este marele vestitor al Sfintei Evanghelii, mare doctor, cunoscător al celor frământări, samaritean milostiv și atunci Hristos vă va răsplăti pentru că ați omorât egoismul din noi³¹.

În încheiere a adus elogiul preoțimii din Eparhia Clujului pentru pilda de statomicie în credința străbună.

A urmat apoi I.P.S. Antonie al Ardealului, licențiat al fostului institut³², în anul 1949.

În cuvântul său a arătat între altele că pentru I.P.S. Sa "Institutul de la Cluj este o «Alma mater» a pregătirii sale teologice și a accentuat necesitatea redeschiderii mai pronunțate a laturii de pregătire a studenților în teologia apologetică și în cadrul acesteia să se cultive rațiunea. Amintind în acest sens un dicton pascalian: «*Inima are rațiuni despre care mintea nu știe că le are*». Ori descoperirea acestora nu se poate face decât prin însușirea celor două laturi pe care trebuie să le unească în sine teologul - rugăciunea și cultura. Iar un om de cultură nu poate fi decât acela care trece peste programa analitică și pătrunde operele marilor scriitori, marilor oameni de cultură: Tolstoi, Dostoievski, Dante, Balzac etc. «*Pentru că nu poți să mângâieri un stil propriu fără a cunoaște cele ce s-au validat, s-au înscris în cadrul artelor sau științei și se constituie în repere*». Și a dat ca exemplu pictura lui Picasso.

Un bun teolog trebuie să cunoască filosofia chiar dacă Heidegger spune «Că ea descrie dar nu soluționează nimic» sau chiar dacă P. Sartre spunea «cu mintea mea nu am creat nimic niciodată», căci aceasta nu este decât conștiința lui, zicem noi, că s-au plinit cuvintele scripturistice «i-a lăsat în voia minții lor» și au căzut despărțindu-se de voia Lui.

Pe lângă acestea trebuie să fie, ca un veșmânt luminat, «argumentele credinței: postul, rugăciunea și nevoițele» «prin care intrăm în spațiul iubirii lui Dumnezeu, care este peste tot». «Vina de a nu beneficia de iubirea Lui e a noastră (ne ascundem de soare deși vrem să ne încălzim)».

³¹ *Ibidem*, p. 4-5.

³² Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, *Institutul Teologic...*, p. 157-159.

Pentru a nu cădea în păcat este nevoie de osteneală. Dar trebuie să cunoaștem care osteleni sunt mântuitoare. Și în acest sens I.P.S. Sa a prezentat o istorisire de la Sfinții Părinți:

La Avva Mina vine un călugăr Macarie, care i se destăinuie că de 30 de ani nu mănâncă carne, dar încă mai este stăpânit de ispita mâncării de carne. La care Avva îi zice: «Macarie, nu-mi spune mie că ai trăit 30 de ani fără carne, ci câte zile ai petrecut fără a spune un cuvânt rău despre fratele tău, fără vreo vorbă și judecată deșartă». La care, Macarie, înțelegând îi zise: «Roagă-te pentru mine, Părinte, ca să încep din nou!»

Iată un eșec transformat în virtute. Prin ce? Prin îndelunga sfătuire care i-a arătat lui Macarie că ignorase postul gurii și limbii. «Poate că acel călugăr făcuse și post de citit, căci în Isaia 58 se vorbește de postul bineplăcut lui Dumnezeu».

De aceea se cuvine nouă a înțelege să câștigăm vremea pricipând că textul: «Nu ce intră în gură spurcă pe om...» nu oprește postul, ci vine să ne atenționeze și să ne îndemne să plinim cu faptele lucrările care anulează păcatele minții ca să aibă valoare postul alimentar și timpul să nu fie irosit. «Să luăm aminte!»³³.

La rândul său, I.P.S. Sa Daniel Mitropolitul Moldovei și Bucovinei a vorbit despre Teologia slujirii Bisericii. Între altele a spus: *"Eșecul acestui călugăr, despre care a vorbit I.P.S. Antonie, poate fi ispită chiar și pentru o Facultate de Teologie. Teologia actuală fiind suferindă de această ispită, și aceasta pentru că teologia academică a uitat dimensiunea duhovnicească și mântuitoare. Cine cunoaște multe despre Dumnezeu după patru ani de teologie și nu se mântuiește, nu a făcut nimic. Dar nu facem o prezentare istorică a despărțirii de spiritualitate și slujire. Ci spunem - I-a lăsat în voia minții lor deși vorbesc de Dumnezeu - . Și văzând aceste realități, trebuie să urmărim ca teologia noastră să fie științifică și duhovnicească, să fie ca în timpul Sf. Apostoli, să fie apostolică, să aibă același duh cu ea, ca cea a Sf. Apostoli, să fie homousios cu experiența apostolică.*

Unul dintre apostoli are numele de Teologul, Sf. Apostol și Evanghelist Ioan. Dacă privim asupra Evangheliei sale, observăm că el nu repetă pe sinoptici, ci îi completează și îi adâncește, nu repetă instituirea Tainei Sf. Euharistii, ci face teologia Sf. Euharistii (Ioan 6), care nu e doar o taină "spre iertarea păcatelor", ci o taină pentru înviere, o taină a comuniunii veșnice cu Hristos cel Înviat. Și tot la Sf. Evanghelist Ioan găsim esența înțelesului apostolic al Teologiei - I Ioan 1,1-3 - loc în care se arată de ce vorbește despre Dumnezeu? Și din care se desprind următoarele învățături: 1) Teologia este o experiență vie de comuniune cu Dumnezeu, și 2) Teologia este o veste a lui Dumnezeu altora pentru a lărgi comuniunea Koinonia noastră cu Tatăl și cu Fiul.

Înțelesul apostolic al teologiei este "a auzi, a vedea, a contempla cuvintele vieții și a-L atinge".

Noi avem această experiență în viața de rugăciune și în viața liturgică. Bulgakov spunea "Am aceste puteri din potir". Această realitate trebuie să o trăim noi, pentru că teologul este un îndrăgostit de Hristos și de Biserică, și prin aceasta se deosebește de ceilalți. De aceea poate atrage pe alții, el fiind un mădular al Bisericii, menit să întărească comuniunea eclezială. În contextul acestor afirmații

³³ Pr. Asist. Ioan Chirilă, *Un act de dreptate...*, p. 5.

putem spune că teologia este o știință a mântuirii și a fericirii veșnice, și că azi se deschide o facultate a bucuriei, a trăirii omului cu Dumnezeu.

Nietzsche a criticat creștinismul occidental că a pierdut bucuria și a devenit o religie a tristeții, au pierdut autenticul (pentru că la Nașterea Domnului bucuria a cuprins toată făptura, fiindcă Hristos era în mijlocul lor; la Înălțare Apostolii s-au întors bucuroși, fiindcă El era în inimile lor). L-au pierdut pe Hristos.

O teologie adevărată este o știință a bucuriei veșnice. Dacă teologia nu o va aduce, cu siguranță altă știință nu va reuși. Moartea este cel din urmă dușman, nu ceva natural și nu poate fi învinsă prin natural.

Concludem așadar că Teologia de care are nevoie Biserica trebuie: 1) să fie duhovnicească, importanța rugăciunii e primordială, ea înmulțește dragostea, când nu poți iubi pe cineva pomeneste-l în rugăciune; 2) să fie pastorală (care analizează problemele reale cu care se confruntă Biserica și dă soluții). A paște - a da hrană. Să știm ce hrană și vindecare dăm acum conștiințelor demolate, bolii culturii... cum înlăturăm teroarea, minciuna, corupția, incompetența... căci Hristos nu vrea alte mâini, picioare, buze și inteligențe decât pe cele ale credincioșilor pe care le împrumută ca să-i tâlcuim nepătrunsa lui înțelepciune; să fie misionară, să transmită credința primită generației următoare, să reînnoade dialogul credință-cultură, să arate tinerețea veșnică a ortodoxiei, care constă în aceea că ea sfințește nu numai intelectual, ci și subconștientul, să arate și să conștientizeze despre dimensiunea cosmologică a slujirii pentru a fi înlăturate dezastrele ecologice, să fie o mărturie ecumenică.

Până acum am făcut ecumenism pentru că ne-am permis să respirăm, să trimitem la studii, acum să facem ecumenism pentru a prezenta experiența unui creștinism statornic, răstignit de 10 ori și înviat de 10 ori, să arătăm că singura expansiune a Bisericii Ortodoxe este în sensul vertical, din suflet la cer.

Am îndurat istoria prigonirii, să ne bucurăm. Avem un fond spiritual unic în Europa, să-l păstrăm și să-l dăm mărturie în toată lumea³⁴.

În încheierea cuvântului său, I.P.S. Daniel "a oferit Pr. Prof. Dr. Al. Moraru, Biblia în limba engleză, cu pereții din lemn de măsline, tipărită cu binecuvântarea Ierusalimului, iar Paraclisului din Mănăstur un set de copii după icoane bizantine, prăznicarele"³⁵.

A luat apoi cuvântul Arhid. Pr. Prof. Dr. C. Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar Ortodox de grad universitar Sibiu "care a transmis salutul frățesc al Institutului din Sibiu și a arătat strânsele relații ce s-au statornicit înainte și care vor fi de acum înainte între cele două institute prin cadrele lor. În 1952 cadrele de la Cluj au mers la Sibiu, iar acum vin de la Sibiu la Cluj pentru ca să ne împlinescă urarea: "Vivat, crescat, floreat Academia Theologica Napocensis"³⁶.

Pr. Prof. Dumitru Radu, prorectorul Institutului Teologic Ortodox Român București a afirmat că "redeschiderea unui institut teologic înseamnă un spor în cultură și învățatură teologică. De aceea se impun o serie de cerințe ce trebuie îndeplinite pentru bunul mers al școlii teologice și evoluției religioase din Transilvania:

³⁴ *Ibidem*, p. 5.

³⁵ *Ibidem*, p. 5.

³⁶ *Ibidem*, p. 5.

recitirea culturii și literaturii române pentru edificarea în unele probleme ca: Școala ardeleană, Trecutul Bisericii din Transilvania (1698-1701) ș.a.; să fim apărători ai credinței străbune pentru că "sunteți armata de geniu pentru apărarea unității românești și a ortodoxiei; să ne constituim într-un factor de coeziune între Universitate și teologie pentru a înlesni dialogul cultură-credință"³⁷.

În încheierea festivităților a luat cuvântul *P.S. Sa Justinian Chira - Episcopul Maramureșului*. P.S. Sa "și-a exprimat regretul că la aceste bogate și roditoare cuvinte duhovnicești nu au putut lua parte toți credincioșii pentru că ar fi fost un real sprijin și îndemn pentru ei. A mulțumit lui Dumnezeu că până la eliberare a existat aici un Seminar teologic, care datorită nivelului academic al profesorilor a ținut viu suflul înălțător și ziditor al creșterii noastre în Hristos, prin învățarea teologiei și propovăduirea ei. P.S. Sa a mulțumit lui Dumnezeu pentru binecuvântarea care s-a pogorât peste noul Institut, prin prezența Prea Fericirii Sale și a Înălților mitropolii. A cerut Corpului profesoral să se ocupe de alcătuirea unei Istории a Bisericii din Transilvania; să organizeze unele conferințe în importante centre pentru a putea fi spulberată necunoștința sau ignoranța unora dintre intelectuali cu privire la istoria bisericii din trecut și de astăzi și pentru a se reînnoia dialogul cultură-credință.

În încheierea cuvântului, P.S. Sa a arătat că prezența sinodalilor în mijlocul credincioșilor este un element de reechilibrare a vieții sociale și a dat câteva sfaturi care să fie observate pentru bunul mers al unei școli teologice, să se preocupe foarte mult de viața duhovnicească și liturgică a studenților; să avem duhovnici destoinici și buni; pedagogii să fie iscusiți și să nu fie doar cu numele, ci să aibă ca model pe marele pedagog - Hristos - pe care să-L urmeze; să studieze marile cărți de pedagogie; să acordăm sprijinul necesar conducerii celor două instituții pentru a crește slujitori buni ai sfintelor biserici, pentru că dacă vom neglija pregătirea lor suntem cei mai de plâns din lume; să ne interesăm de problemele lor și să nu-i lăsăm să se lupte singuri cu ispitele"³⁸.

Festivitățile redeschiderii Institutului s-au încheiat cu cântarea bisericească: "Doamne al puterilor, fii cu noi...", și cu intonarea imnului patriarhal.

La urmă, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teotist a binecuvântat întreaga adunare, noi rămânând în nădejdea că în această zi (22 noiembrie 1990) s-a pus un început bun la temelia Institutului nostru.

În primii doi ani universitari (1990-1992) școala a funcționat ca Institut Teologic Universitar, perioadă în care pe lângă Secția de *Teologie Pastorală*, începând cu anul universitar 1991-1992 au fost înființate încă două secții noi: *Teologie - Litere* și *Teologie - Asistență Socială*, organizate cu sprijinul *Facultății de Litere* și, respectiv, a *Facultății de Istorie și Filosofie*, amândouă din cadrul Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca.

Secțiile noi au fost înființate din motive obiective: Biserica noastră trebuia să-și pregătească cadre didactice pentru predarea *Religiei* în școlile primare de stat, dar, în același timp, era nevoită să-și instruiască personal *pentru sprijinirea Asistenței sociale* din țara noastră.

În ce privește trecerea învățământului teologic ortodox în cadrul universităților de stat, amintim faptul că, încă de la începutul anului 1990 Institutul Teologic

³⁷ *Ibidem*, p. 5.

³⁸ *Ibidem*, p. 6.

Universitar Ortodox din București a făcut demersuri în acest sens. S-a constatat, atunci, că a fost o dorință aproape unanimă de integrare în structurile universitare de stat atât a studenților cât și a cadrelor didactice de la institutul pomenit, cel puțin din două motive: a) *prin integrare se oferea prestigiu deosebit Teologiei și b) se primeau aceleași drepturi ca în învățământul de stat* (salarii, burse, întreținerea clădirilor ș.a.)

Demersurile de integrare a învățământului teologic ortodox superior din țara noastră, în universitățile de stat s-a făcut pe baza *Protocolului* încheiat între Patriarhia Română, Ministerul Învățământului și Științei și Secretariatul de Stat pentru Culte (în 30 - 31 mai 1991).

Din motive obiective³⁹, Institutul Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca a izbutit să fie integrat în Universitatea "Babeș-Bolyai" din același municipiu, începând cu anul universitar 1992-1993 (în rang de Facultate de Teologie Ortodoxă).

În anii ce au urmat, în structura facultății și în programele de învățământ au apărut noi specializări și nivele de pregătire. De pildă, începând cu anul universitar 1994-1995, în cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a fost înființat *ciclul de Studii aprofundate* - master, pentru specializarea *Teologie istorică*, iar din anul universitar 1995-1996 și pentru specializarea *Teologie sistematică*.

Tot începând cu anul universitar 1995-1996 s-a înființat a patra secție în cadrul facultății: *Teologie - Patrimoniul cultural*, în vederea pregătirii de specialiști pentru reconstituirea și refacerea operelor de artă bisericească de la noi.

Cu anul universitar 1995 - 1996 au fost înființate aici și *Cursurile de doctorat la Teologie sistematică*, situație posibilă datorită Pr. Prof. Dr. *Ioan Ică - senior*, care s-a transferat începând cu anul universitar 1994-1995 de la Facultatea de Teologie "Andrei Șaguna" din Sibiu la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. Prin venirea la Cluj-Napoca a P.C. Sale, au fost transferați de la Sibiu la Cluj-Napoca și doctoranzii pe care-i avea sub directă îndrumare, la vestita facultate șaguniană (din Sibiu). Pentru ca să dea Cursurilor de doctorat legalitate și viabilitate, Pr. Prof. Dr. *Ioan Ică - senior* și-a asociat în acest scop cadre didactice (conducători de doctorat) de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București (Pr. Prof. Dr. *Dumitru Popescu* și Pr. Prof. Dr. *Dumitru Radu*).

Cursurile de doctorat de la facultatea noastră consolidându-se, în anul 1998 a fost posibilă (în urma aprobării de către organele în drept), organizarea cursurilor de doctorat în următoarele domenii:

- *Teologie Fundamentală și Dogmatică* (conducător științific: Pr. Prof. Dr. *Ioan Ică - senior*);

- *Teologie Morală, Ascetică și Etică socială* (conducător științific: Pr. Prof. Dr. *Dumitru Radu*);

- *Istoria Bisericii Ortodoxe Române și Bizantinologie* (conducător științific: Prof. Dr. *Emilian Popescu*, de la București);

³⁹ Amănunte despre procesul de integrare a Institutul Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca, în Universitatea "Babeș-Bolyai" vezi în "Anuar I (1990-1992). Institutul Teologic Universitar Ortodox Cluj-Napoca" (din 1992 - Facultate de Teologie Ortodoxă), Cluj-Napoca, 1999, p. 11-23.

- *Muzică bisericească și Ritual* (conducător științific: Pr. Prof. Dr. *Nicu Moldoveanu*, de la București).

De remarcat că, mai apoi, în urma unor dispoziții venite din partea Ministerului Educației Naționale, conducătorii de doctorat puteau să-și exercite acest drept numai în instituțiile unde aveau norma de bază. În această situație, cadrele didactice de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București (Pr. Prof. Dr. *Dumitru Radu*, Pr. Prof. Dr. *Emilian Popescu*, Pr. Prof. Dr. *Nicu Moldoveanu*) n-au mai avut dreptul să mai primească doctoranzi și la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca; disciplinele și doctoranzii au mers în lichidare.

În anul 2000, la facultatea noastră erau trei conducători de doctorat: Pr. Prof. Dr. *Ioan Ică - senior* - la Teologie Fundamentală și Dogmatică și Pr. Prof. Dr. *Alexandru Moraru* - la Istoria Bisericii Ortodoxe Române cu Noțiuni de paleografie (din anul 1999) și Pr. Prof. Dr. *Ioan Vasile Leb* – la Istoria Bisericească Universală (din anul 2000).

3. Structura facultății și programele oferite

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Municipiul Cluj-Napoca este constituită dintr-o singură catedră: *catedra de Teologie pastorală*, la nivel de licență având patru specializări, cu durata studiilor de patru ani (respectiv opt semestre) și anume:

1. Teologie Ortodoxă - Pastorală;
2. Teologie Ortodoxă - Litere (Limba și literatura română sau Limbă străină: Engleza, Franceza, Germana sau Rusa);
3. Teologie Ortodoxă - Asistență Socială;
4. Teologie Ortodoxă - Patrimoniu Cultural.

Admiterea pentru cursurile de licență se face pe baza unui examen ce se desfășoară în două etape: a) *etapa preliminară* - vizită medicală și verificarea aptitudinilor; b) *etapa a doua* - examen (concurș scris) la disciplinele de specialitate, la care se adaugă în proporție de 30% media obținută la bacalaureat.

Planul de învățământ la nivel de licență a fost structurat o bună vreme pe 24 de ore săptămânal, iar din anul universitar 2000-2001, pe 20 de ore pe săptămână și constă din: *cursuri, seminarii și lucrări practice* ale *cadrelor didactice titulare* la catedra de Teologie Ortodoxă Pastorală și ale *cadrelor didactice asociate*.

Menționăm că, la secțiile cu dublă specializare, disciplinele de la specializarea B sunt predate de către cadre didactice competente din cadrul Facultății de Litere sau de Istorie și Filosofie ale Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca.

Pe lângă acestea, studenții au posibilitatea de a urma un program de pregătire pedagogică, care se finalizează cu obținerea diplomei de absolvire a Seminarului Pedagogic, organizat de Facultatea de Pedagogie și Științele Educației ale aceleiași universități clujene ("Babeș-Bolyai").

În prezent, cursurile facultății la nivel de licență sunt urmate de aproximativ 550 studenți.

Planul de învățământ la nivel de licență a fost structurat pe opt semestre (patru ani de studiu), incluzând *disciplinele obligatorii* (fundamentale și de specialitate) și *disciplinele opționale*.

Fiecare disciplină are un anumit număr de credite pe care studenții le pot obține prin formele de evaluare care constau în *verificare* (VF), *colocviu* (C) sau *examen* (E).

Pentru obținerea diplomei de licență sunt necesare următoarele credite: 204 credite la disciplinele obligatorii, 35 credite la disciplinele opționale, 30 de credite la examenul de licență și 10 credite pentru o limbă străină. La secțiile cu dublă specializare, creditele de la specializarea A (Teologie Ortodoxă) se cumulează cu creditele de la specializarea B (Litere, Asistență Socială sau Patrimoniu Cultural).

La ciclul de *Studii aprofundate master*, cu durata cursurilor de un an, la specializările: *Teologie istorică*, *Teologie sistematică* și *Teologie biblico-practică* se pot înscrie licențiați în teologie, pe bază de examen - concurs (scris și oral). Fiecare specializare are câte 10 locuri (respectiv 10 masteranzi), în total 30 de masteranzi.

Evaluarea masteranzilor se face printr-un examen oral la sfârșitul fiecărui semestru de studii (februarie și iunie). Cursurile se finalizează cu susținerea *disertației de master*.

Absolvenții diplomei de studii aprofundate au dreptul să-și continue studiile la doctorat, în urma unui examen de admitere, reconoscându-se cele două examene și disertația de master în această pregătire postuniversitară (doctorat).

În ce privește admiterea la *doctorat*, ea constă în probe preliminare: atestat într-o limbă modernă de circulație (Engleză, Franceză, Germană, Rusă), din *limbile clasice* (Grecă și Latină), scris și oral, *Teologie Dogmatică* (oral) pentru toate specializările; *un examen scris* din disciplina în care candidatul dorește să se specializeze, precum și în legătură cu tema tezei de doctorat propusă de candidat; apoi *susținerea proiectului tezei de doctorat*, în fața comisiei de specialitate.

Durata pregătirii doctoratului este de 3-5 ani și constă din examene periodice (patru la număr), precum și patru lucrări din seminar, ce constituie părți din teza de doctorat. Tezele de doctorat privesc domenii de maximă actualitate pentru teologia românească, ecumenismul contemporan și viața Bisericii. Ele trebuie să aducă contribuții originale în cercetarea științifică fundamentală, precum și din punct de vedere al aplicațiilor practice.

Reamintim că, în cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca în cursul anului 2000 era organizată pregătirea doctoratului în câteva domenii: *Teologie Fundamentală și Dogmatică*; *Istoria Bisericii Ortodoxe Române cu Noțiuni de paleografie*, *Istoria Bisericească Universală* și în curs de lichidare: *Teologie Morală, Ascetică și Etică socială*; *Bizantinologie*; *Muzică bisericească și Ritual*.

4. Disciplinele de studiu⁴⁰

În decursul celor zece ani de activitate la facultatea noastră au fost predate aproximativ aceleași discipline de studiu și anume:

A. Teologie Ortodoxă Pastorală

1. Studiul Vechiului Testament și Limba ebraică
2. Studiul Noului Testament

⁴⁰ *Anuar I (1990-1992)...*, p. 321-339; *Anuar II (1992-1994)...*, p. 333-341 și 371-392; *Anuar III (1994-1996)...*, p. 363-392.

3. Istoria Bisericii Ortodoxe Române și Noțiuni de paleografie slavă
4. Istoria Bisericească Universală
5. Patrologie și literatură postpatristică
6. Istoria și spiritualitatea Bizanțului
7. Teologie Fundamentală și Dogmatică
8. Teologie Morală și Spiritualitate ortodoxă
9. Misiologie și Ecumenism
10. Istoria și filosofia religiilor
11. Istoria filosofiei
12. Teologie Liturgică
13. Omiletică
14. Catehetică
15. Teologie Pastorală
16. Pedagogie creștină
17. Drept bisericesc și Administrație parohială
18. Artă creștină eclesială
19. Muzică bisericească și Ritual
20. Formare bisericească și misionară
21. Limbi clasice (Greaca și Latina)
22. Limbi moderne (Engleza, Franceza, Germana și Rusa - la alegere)
23. Metodologia predării Religiei

B. Teologie Ortodoxă - Litere (Limba și literatura română)

a) Discipline teologice (specializarea A)

1. Studiul Vechiului Testament
2. Studiul Noului Testament
3. Istoria Bisericii Ortodoxe Române
4. Istoria Bisericească Universală
5. Teologie Fundamentală și Dogmatică
6. Morală creștină și spiritualitate ortodoxă
7. Istoria și filosofia religiilor
8. Misiologie și Ecumenism
9. Muzică bisericească
10. Catehetică

b) Discipline de specialitate (specializarea B) - la Facultatea de Litere Cluj-Napoca.

C. Teologie Ortodoxă-Litere (o limbă străină: Engleză, Franceză, Germană sau Rusă)

a) Discipline teologice (specializarea A)

1. Studiul Vechiului Testament
2. Studiul Noului Testament
3. Istoria Bisericii Ortodoxe Române
4. Istoria Bisericească Universală
5. Teologie Fundamentală și Dogmatică
6. Morală creștină și Spiritualitate ortodoxă

7. Misiologie și Ecumenism
8. Istoria și filosofia religiilor
9. Catehetică
10. Muzică bisericească

b) Discipline de specialitate (specializarea B) - la Facultatea de Litere Cluj-Napoca.

D. Teologie Ortodoxă-Asistență Socială

a) Discipline teologice (specializarea A)

1. Studiul Vechiului Testament
2. Studiul Noului Testament
3. Istoria Bisericii Ortodoxe Române
4. Istoria bisericească universală
5. Teologie Fundamentală și Dogmatică
6. Morală creștină și Spiritualitate ortodoxă
7. Misiologie și Ecumenism
8. Istoria și filosofia religiilor
9. Catehetică
10. Muzică bisericească

b) Discipline de specialitate (specializarea B) - la Facultatea de Istorie și Filosofie Cluj-Napoca.

E. Teologie Ortodoxă-Patrimoniu Cultural

a) Discipline teologice (specializarea A)

1. Studiul Vechiului Testament
2. Studiul Noului Testament
3. Istoria Bisericii Ortodoxe Române
4. Istoria Bisericească Universală
5. Teologie Fundamentală și Dogmatică
6. Morală creștină și Spiritualitate ortodoxă
7. Misiologie și Ecumenism
8. Istoria și filosofia religiilor
9. Catehetică
10. Muzică bisericească

b) Discipline de specialitate (specializarea B) - la Institutul de Arte Vizuale "Ion Andreescu" Cluj-Napoca.

5. Personalul didactic⁴¹

A. Anul universitar 1990 - 1991

⁴¹ *Anuar I (1990-1992)...*, p. 319-329; *Anuar II (1992-1994)...*, p. 331-341; *Anuar III (1994-1996)...*, p. 361-362 și 365-392.

1. Pr. Prof. Dr. *Alexandru Moraru* - conferențiar titular cu norma de bază (1 oct. 1990 - 1 dec. 1990); de la 1 dec. 1990 - profesor titular cu norma de bază - *rector*.
2. Diac. Conf. Dr. *Ioan Vasile Leb* - conferențiar titular cu norma de bază - *prorector*.
3. P.S. Episcop Dr. *Ioan Mihălțan Crișanul* - profesor asociat.
4. Pr. Prof. Dr. *Dumitru Abrudan* (din Sibiu) - profesor asociat.
5. Pr. Prof. Dr. *Vasile Mihoc* (din Sibiu) - profesor asociat.
6. Dr. *Rusu Andrei Adrian* - profesor asociat.
7. Pr. Lect. *Remus Lazăr* - lector titular cu norma de bază.
8. Lect. Drd. *Marius Jucan* - lector titular cu norma de bază.
9. Pr. Asist. Dr. *Valer Bel* - asistent titular cu norma de bază - secția sistematică.
10. Pr. Asist. Drd. *Stelian Tofană* - asistent titular, cu norma de bază - secția biblică.
11. Pr. Drd. *Vasile Stanciu* - asistent suplinitor - secția practică.
12. Pr. Asist. Drd. *Ioan Chirilă* - asistent titular cu norma de bază - duhovnic I.
13. Pr. Asist. *Vasile Fluieraș* - asistent suplinitor - duhovnic II.
14. Drd. Asist. *Irimie Marga* - asistent titular cu norma de bază - secția practică.
15. Dna. *Rodica Leb* - asistent suplinitor.
16. Dna. *Iuliana Molnar* - asistent suplinitor.
17. Pr. Dr. *Megheșan Dumitru* - asistent suplinitor (de la 1 dec. 1990 - 1 iulie 1991).

B. Anul universitar 1991 - 1992

1. Pr. Prof. Dr. *Alexandru Moraru* - profesor titular cu norma de bază- *rector*.
2. Diac. Prof. Dr. *Ioan Vasile Leb* - profesor titular cu norma de bază - *prorector*.
3. P.S. Dr. *Ioan Mihălțan Crișanul* - profesor asociat.
4. P.S. Dr. Episcop *Irineu Pop Bistrițeanul* - profesor asociat.
5. Pr. Prof. Dr. *Dumitru Abrudan* - profesor asociat.
6. Pr. Prof. Dr. *Vasile Mihoc* - profesor asociat.
7. Pr. Prof. Dr. *Ioan Ică* - profesor asociat (Sibiu) (l-a delegat pe Pr. Asist. Dr. *Valer Bel*).
8. Dr. *Rusu Andrei Adrian* - profesor asociat.
9. Pr. Prof. Dr. *Moldovan Ilie* (Sibiu) - profesor asociat.
10. Pr. Prof. Dr. *Liviu Streza* (Sibiu) - profesor asociat.
11. Arhid. Prof. Dr. *Ioan Floca* (Sibiu) - profesor asociat.
12. Pr. Prof. Dr. *Sebastian Șebu* (Sibiu) - profesor asociat.
13. Lect. Drd. *Virgil Ciomoș* - lector asociat; Lect. Drd. *Oliv Mircea* (asoc.).
14. Pr. Lect. *Remus Lazăr* - lector titular cu norma de bază.
15. Lect. Drd. *Marius Jucan* - lector titular cu norma de bază.
16. Pr. Asist. Dr. *Valer Bel* - asistent titular cu norma de bază - secția sistematică.
17. Pr. Asist. Drd. *Vasile Coțea* - asistent titular cu norma de bază - secția istorică.
18. Asist. Drd. *Irimie Marga* - asistent titular cu norma de bază - secția practică (plecat la studii în Austria) - a fost suplinit de Pr. Asist. *Ioan Chirilă* și Pr. Asist. *Vasile Fluieraș*.
19. Pr. Asist. Drd. *Ioan Chirilă* - asistent titular cu norma de bază - duhovnic I.

20. Pr. Asist. Drd. *Stelian Tofană* - asistent titular, cu norma de bază - secția biblică (plecat la studii în Germania).
21. Pr. Asist. *Vasile Fluieraș* - asistent suplinitor - duhovnic II.
22. Dna. *Rodica Leb* - asistent suplinitor.
23. Pr. Asist. Drd. *Vasile Stanciu* - asistent suplinitor până în 15 oct. 1991.
24. Arhid. Prof. *Ioan Brie* - asistent suplinitor din 15 oct. 1991 până în 30 iunie 1992.

C. Anul universitar 1992 - 1993

1. Pr. Prof. Dr. *Alexandru Moraru*, profesor titular cu norma de bază - *decan*.
2. Pr. Prof. Dr. *Ioan Vasile Leb*, profesor titular, din sem. II - conferențiar titular cu norma de bază - *prodecan; șef de catedră*.
3. P.S. Episcop Dr. *Ioan Mihăiță* - profesor asociat.
4. P.S. Episcop-vicar Dr. *Irineu Pop Bistrițeanul* - profesor asociat.
5. Pr. Prof. Dr. *Dumitru Abrudan* - profesor asociat.
6. Pr. Prof. Dr. *Vasile Mihoc* - profesor asociat.
7. Pr. Prof. Dr. *Ilie Moldovan* - profesor asociat.
8. Pr. Prof. Dr. *Liviu Streza* - profesor asociat.
9. Pr. Prof. Dr. *Sebastian Șebu* - profesor asociat.
10. Pr. Prof. Dr. *Ioan Ică* - profesor asociat (l-a delegat pe Pr. Asist. Dr. Valer Bel).
11. Arhid. Prof. Dr. *Ioan Floca* - profesor asociat.
12. Pr. Drd. *Ioan Bizău* - conferențiar asociat.
13. Pr. Lect. *Remus Lazăr* - lector titular cu norma de bază.
14. Lect. Drd. *Marius Jucan* - lector titular cu norma de bază.
15. Conf. Dr. *Ghoerghe Arion* - lector asociat.
16. Lect. Drd. *Virgil Ciomoș* - lector asociat.
17. Lect. Drd. *Mircea Oliv* - lector asociat.
18. Dr. *Adrian Andrei Rusu* - lector asociat.
19. Conf. Dr. *Ioan Oros* - lector asociat.
20. Pr. Asist. Dr. *Valer Bel* - asistent titular cu norma de bază.
21. Pr. Asist. Drd. *Vasile Stanciu* - asistent titular cu norma de bază.
22. Pr. Asist. Drd. *Stelian Tofană* - asistent titular cu norma de bază.
23. Pr. Asist. Drd. *Ioan Chirilă* - asistent titular cu norma de bază.
24. Asist. Drd. *Irimie Marga* - asistent titular cu norma de bază.
25. Asist. Drd. *Corneliu-Ilie Erneanu* - asistent titular cu norma de bază.
26. Lect. *Rodica Leb* - lector titular cu norma de bază.

D. Anul universitar 1993 - 1994

1. Pr. Prof. Dr. *Alexandru Moraru*, profesor titular cu norma de bază - *decan*.
2. Pr. Conf. Dr. *Ioan Vasile Leb*, profesor titular cu norma de bază - *prodecan; șef de catedră*.
3. P.S. Episcop-vicar Dr. *Irineu Pop Bistrițeanul* - profesor asociat.
4. Pr. Prof. Dr. *Dumitru Abrudan* - profesor asociat.

5. Pr. Prof. Dr. *Vasile Mihoc* - profesor asociat numai în semestrul I; din semestrul al II-lea l-a delegat pe Pr. Asist. Drd. *Stelian Tofană*.
6. Pr. Prof. Dr. *Ioan Floca* - profesor asociat.
7. Pr. Prof. Dr. *Sebastian Şebu* - profesor asociat.
8. P.S. Episcop Dr. *Ioan Mihălţan* - conferenţiar asociat.
9. Pr. Prof. Dr. *Ilie Moldovan* - conferenţiar asociat.
10. Dr. *Adrian Andrei Rusu* - conferenţiar asociat.
11. Pr. Prof. Dr. *Liviu Streza* - conferenţiar asociat.
12. Conf. Dr. *Gheorghe Arion* - conferenţiar asociat.
13. Pr. Lect. Drd. *Dorin Oancea* - conferenţiar asociat.
14. Lect. Drd. *Virgil Ciomoş* - lector asociat.
15. Lect. Drd. *Mircea Oliv* - lector asociat.
16. Pr. Lect. Dr. *Valer Bel* - lector titular cu norma de bază.
17. Pr. Lect. *Remus Lazăr* - lector titular cu norma de bază.
18. Pr. Lect. Drd. *Vasile Stanciu* - lector titular cu norma de bază.
19. Pr. Lect. Drd. *Stelian Tofană* - lector titular cu norma de bază.
20. Pr. Lect. *Dorel Man* - lector titular cu norma de bază; duhovnic I.
21. Lect. *Rodica Leb* - lector titular cu norma de bază.
22. Pr. Asist. Drd. *Ioan Chirilă* - asistent titular cu norma de bază.
23. Pr. Asist. *Irimie Marga* - asistent titular cu norma de bază.
24. Pr. Asist. *Gheorghe Şanta* - asistent titular cu norma de bază; duhovnic II.
25. Lect. Drd. *Marius Jucan* - lector titular cu norma de bază, iar din semestrul al II-lea - lector asociat.
26. Diac. Drd. *Corneliu-Ilie Erneanu* - asistent titular cu norma de bază.
27. Diac. *Ştefan Iloaie* - asistent asociat.
28. Pr. Prep. *Patriciu-Dorin Vlaicu* - preparator titular cu norma de bază.

E. Anul universitar 1994 - 1995

1. Pr. Prof. Dr. *Alexandru Moraru* - profesor titular cu norma de bază - *decan*.
2. Pr. Conf. Dr. *Ioan Vasile Leb* - conferenţiar titular cu norma de bază - *prodecan* şi *şef de catedră*.
3. Pr. Prof. Dr. *Ioan Ică -senior* - profesor titular cu norma de bază.
4. P. S. Episcop Dr. *Ioan Mihălţan* - conferenţiar asociat.
5. P. S. Episcop vicar Dr. *Irineu Pop-Bistriţeanul* - profesor asociat.
6. Arhid. Prof. Dr. *Ioan Floca* - profesor asociat.
7. Pr. Prof. Dr. *Sebastian Şebu* - profesor asociat.
8. Conf. Dr. *Gheorghe Arion* - conferenţiar asociat.
9. Dr. *Adrian Andrei Rusu* - conferenţiar asociat.
10. Pr. Lect. Dr. *Valer Bel* - lector titular cu norma de bază.
11. Pr. Lect. Dr. *Vasile Stanciu* - lector titular cu norma de bază.
12. Pr. Lect. *Remus Lazăr* - lector titular cu norma de bază.
13. Pr. Lect. Drd. *Stelian Tofană* - lector titular cu norma de bază.
14. Pr. Lect. *Dorel Man* - lector titular cu norma de bază.
15. Diac. Lect. Drd. *Ioan Ică -junior* - lector titular cu norma de bază.
16. Lect. Drd. *Virgil Ciomoş* - lector asociat.

17. Pr. Asist. Drd. *Ioan Chirilă* - asistent titular cu norma de bază.
18. Pr. Asist. Drd. *Irimie Marga* - asistent titular cu norma de bază.
19. Diac. Asist. Drd. *Corneliu-Ilie Ermeanu* - asistent titular cu norma de bază.
20. Pr. Asist. *Gheorghe Șanta* - asistent titular cu norma de bază.
21. Diac. Drd. *Ștefan Iloaie* - asistent asociat.
22. Dna *Maria Radosav* - asistent asociat.
23. Asist. Drd. *Sandu Frunză* - asistent asociat.
24. Pr. Prep. *Patriciu-Dorin Vlaicu* - preparator titular cu norma de bază.
25. Pr. Drd. *Ioan Bizău* - asistent asociat.

F. Anul universitar 1995 - 1996

1. Pr. Prof. Dr. *Alexandru Moraru* - profesor titular cu norma de bază - *decan* (până în 20 ianuarie 1996).
2. Pr. Prof. Dr. *Ioan Ică - senior* - profesor titular cu norma de bază - *decan* (din 21 ianuarie 1996).
3. Pr. Conf. Dr. *Ioan Vasile Leb* - *prodecan și șef de catedră* (până în 20 ianuarie 1996).
4. P. S. Episcop vicar Dr. *Irineu Pop-Bistrițeanul* - profesor asociat.
5. Arhid. Prof. Dr. *Ioan Floca* - profesor asociat.
6. Pr. Prof. Dr. *Dumitru Radu* - profesor asociat (Master).
7. Pr. Prof. Dr. *Nicolae Necula* - profesor asociat.
8. Pr. Prof. Dr. *Sebastian Șebu* - profesor asociat.
9. Pr. Prof. Dr. *Dumitru Colotelo* - profesor asociat.
10. Pr. Prof. Dr. *Gheorghe Arion* - profesor asociat.
11. Pr. Prof. Dr. *Avram Andea* - profesor asociat.
12. Conf. Dr. *Ioan Sbârciu* - conferențiar asociat.
13. Conf. Dr. *A. Solovăstru* - conferențiar asociat.
14. Conf. Dr. *C. Ailincăi* - conferențiar asociat.
15. Conf. Dr. *Adrian Andrei Rusu* - conferențiar asociat.
16. Pr. Lect. Dr. *Valer Bel* - lector titular cu norma de bază.
17. Pr. Lect. Dr. *Vasile Stanciu* - lector titular cu norma de bază.
18. Pr. Lect. *Remus Lazăr* - lector titular cu norma de bază.
19. Pr. Lect. Drd. *Stelian Tofană* - lector titular cu norma de bază.
20. Pr. Lect. *Dorel Man* - lector titular cu norma de bază.
21. Arhid. Lect. Drd. *Ioan Ică - junior* - lector titular cu norma de bază.
22. Pr. Lect. Drd. *Ioan Chirilă* - lector titular cu norma de bază.
23. Diac. Asist. Drd. *Corneliu-Ilie Ermeanu* - asistent titular cu norma de bază.
24. Pr. Asist. *Gheorghe Șanta* - asistent titular cu norma de bază.
25. Pr. Prep. Drd. *Patriciu-Dorin Vlaicu* - preparator titular cu norma de bază.
26. Pr. Drd. *Ioan Bizău* - asistent asociat.
27. Diac. Drd. *Ștefan Iloaie* - asistent asociat.
28. Diac. Drd. *Mircea Oros* - asistent asociat.
29. Asist. *Corina Baciu* - asistent asociat.
30. Asist. *Vasile Timiș* - asistent asociat.

G. Anul universitar 1996 - 1997

1. Pr. Prof. Dr. *Ioan Ică - senior* - profesor titular cu norma de bază - *decan* și *șef de catedră* (din 21 ianuarie 1996).
2. Pr. Prof. Dr. *Alexandru Moraru* - profesor titular cu norma de bază.
3. Pr. Prof. Dr. *Dumitru Radu* – profesor asociat
4. Pr. Conf. Dr. *Ioan Vasile Leb* - conferențiar titular cu norma de bază.
5. P. S. Episcop vicar Dr. *Irineu Pop-Bistrițeanul* - profesor asociat.
6. Arhid. Prof. Dr. *Ioan Floca* - profesor asociat.
7. Pr. Prof. Dr. *Dumitru Colotelo* - conferențiar asociat (suplințit de Pr. Drd. *Ioan Bizău*).
8. Prof. Dr. *Gheorghe Arion* - profesor asociat (Teologie - Patrimoniul cultural).
9. Conf. Dr. *Ioan Sbârciu* - conferențiar asociat (Teologie - Patrimoniul cultural).
10. Conf. Dr. *Radu Solovăstru* - conferențiar asociat (Teologie - Patrimoniul cultural).
11. Conf. Dr. *Adrian-Andrei Rusu* - conferențiar asociat.
12. Pr. Conf. Dr. *Valer Bel* - conferențiar titular cu norma de bază.
13. Pr. Lect. Dr. *Vasile Stanciu* - conferențiar titular cu norma de bază.
14. Pr. Lect. *Remus Lazăr* - lector titular cu norma de bază.
15. Pr. Lect. Dr. *Stelian Tofană* - lector titular cu norma de bază (cancelar din 21 ianuarie 1996 - 24 septembrie 1997).
16. Pr. Lect. Drd. *Dorel Man* - lector titular cu norma de bază.
17. Arhid. Drd. *Ioan Ică - junior* - lector titular cu norma de bază.
18. Pr. Lect. Drd. *Ioan Chirilă* - lector titular cu norma de bază (cancelar din 25 septembrie 1997 - azi).
19. Drd. *Ioan Toader* - lector titular cu norma de bază.
20. Diac. Asist. Drd. *Corneliu-Ilie Erneanu* - asistent titular cu norma de bază.
21. Pr. Asist. *Gheorghe Șanta* - asistent titular cu norma de bază.
22. Pr. Asist. Drd. *Patriciu-Dorin Vlaicu* - asistent titular cu norma de bază.
23. Diac. Drd. *Ștefan Iloaie* - asistent asociat.
24. *Corina Baciu* - asistent asociat (Teologie - Patrimoniul cultural).
25. *Vasile Timiș* - asistent asociat (Teologie - Patrimoniul cultural).
26. *Theo S. Mureșan* - asistent asociat (Teologie - Patrimoniul cultural).
27. *V. Pop* - asistent asociat (Teologie - Patrimoniul cultural).
28. *Radu Preda* - asistent asociat.

H. Anul universitar 1997 - 1998

1. Pr. Prof. Dr. *Ioan Ică - senior* - profesor titular cu norma de bază - *decan* și *șef de catedră*.
2. Pr. Prof. Dr. *Alexandru Moraru* - profesor titular cu norma de bază.
3. Pr. Conf. Dr. *Ioan Vasile Leb* - conferențiar titular cu norma de bază.
4. P. S. Episcop vicar Dr. *Irineu Pop-Bistrițeanul* - conferențiar asociat.
5. Arhid. Prof. Dr. *Constantin Voicu* – profesor asociat.
6. Arhid. Prof. Dr. *Ioan Floca* - profesor asociat.
7. Pr. Prof. Dr. *Dumitru Radu* – profesor asociat (Master).

8. Prof. Dr. *Gheorghe Arion* - profesor asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
9. Prof. Dr. *Emilian Popescu* – profesor asociat (Master).
10. Conf. Dr. *Ioan Sbârciu* - conferențiar asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
11. Conf. Dr. *Radu Solovăstru* - conferențiar asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
12. *Adriana Topârceanu* - conferențiar asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
13. Pr. Conf. Dr. *Valer Bel* - conferențiar titular cu norma de bază (prodecan din 24 iunie 1997 - 17 ianuarie 2000).
14. Pr. Conf. Dr. *Vasile Stanciu* - conferențiar titular cu norma de bază.
15. Pr. Lect. Dr. *Stelian Tofană* - lector titular (apoi conferențiar titular) cu norma de bază (cancelar din 21 ianuarie 1996 - 24 septembrie 1997).
16. Pr. Lect. *Remus Lazăr* - lector titular cu norma de bază.
17. Pr. Lect. Drd. *Dorel Man* - lector titular cu norma de bază.
18. Arhid. Lect. Drd. *Ioan Ică - junior* - lector titular cu norma de bază.
19. Pr. Lect. Drd. *Ioan Chirilă* - lector titular cu norma de bază.
20. Lect. Dr. *Ioan Toader* - lector titular cu norma de bază.
21. Pr. Drd. *Ioan Bizău* - lector asociat.
22. Diac. Drd. *Ștefan Iloaie* - lector asociat.
23. *Doina Boroș* - lector asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
24. Diac. Asist. Drd. *Corneliu-Ilie Erneanu* - asistent titular cu norma de bază.
25. Pr. Asist. *Gheorghe Șanta* - asistent titular cu norma de bază.
26. Pr. Asist. Drd. *Patriciu-Dorin Vlaicu* - asistent titular cu norma de bază.
27. *Theo S. Mureșan* - asistent asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).

I. Anul universitar 1998 - 1999

1. Pr. Prof. Dr. *Ioan Ică - senior* - profesor titular cu norma de bază - *decan și șef de catedră*.
2. Pr. Prof. Dr. *Alexandru Moraru* - profesor titular cu norma de bază.
3. Pr. Prof. Dr. *Dumitru Radu* – profesor asociat (Master).
4. Pr. Prof. Dr. *Ioan Vasile Leb* - conferențiar titular cu norma de bază.
5. Prof. Dr. *Emilian Popescu* – profesor asociat (Master).
6. P. S. Episcop-vicar Dr. *Irineu Pop-Bistrițeanul* - conferențiar asociat.
7. Arhid. Prof. Dr. *Constantin Voicu* – profesor asociat (Licență și Mater).
8. Pr. Conf. Dr. *Valer Bel* - conferențiar titular cu norma de bază - prodecan.
9. Pr. Conf. Dr. *Vasile Stanciu* - conferențiar titular cu norma de bază.
10. Pr. Conf. Dr. *Stelian Tofană* - conferențiar titular cu norma de bază.
11. Prof. Dr. *Gheorghe Arion* - profesor asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
12. Conf. Dr. *Ioan Sbârciu* - conferențiar asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
13. Conf. Dr. *Radu Solovăstru* - conferențiar asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
14. Pr. Lect. *Remus Lazăr* - lector titular cu norma de bază.
15. Pr. Lect. Drd. *Dorel Man* - lector titular cu norma de bază.
16. Arhid. Lect. Drd. *Ioan Ică - junior* - lector titular cu norma de bază.
17. Pr. Lect. Drd. *Ioan Chirilă* - lector titular cu norma de bază - cancelar.

18. Lect. Dr. *Ioan Toader* - lector titular cu norma de bază.
19. Pr. Lect. Drd. *Corneliu-Ilie Ermeanu* – lector titular cu norma de bază (din sept 1999).
20. Pr. Asist. Drd. *Patriciu-Dorin Vlaicu* - asistent titular (lector titular din septembrie 1999) cu norma de bază.
21. Pr. Drd. *Ioan Bizău* - lector asociat.
22. Diac. Drd. *Ștefan Iloaie* - lector asociat.
23. Conf. Dr. *Constantin Mărunțoiu* - lector asociat (Teologie - Patrimoniul cultural).
24. *Iosif Berindei* - lector asociat (Teologie - Patrimoniul cultural).
25. *Doina Boros* - lector asociat (Teologie - Patrimoniul cultural).
26. *Nelu Mănescu* - lector asociat (Teologie - Patrimoniul cultural).
27. *Flaviu Săsăran* - lector asociat (Teologie - Patrimoniul cultural).
28. Asist. *Theo S. Mureșan* - asistent titular cu norma de bază.
29. Diac. Drd. *Mircea Oros* - asistent asociat.
30. Pr. Asist. Drd. *Gheorghe Șanta* - asistent titular cu norma de bază.

J. Anul universitar 1999 - 2000

1. Pr. Prof. Dr. *Ioan Ică - senior* - profesor titular cu norma de bază - *decan* și *șef de catedră* (până în 17 ianuarie 2000).
2. Pr. Prof. Dr. *Ioan Vasile Leb* - profesor titular (din ianuarie 1999) cu norma de bază - *decan* (din 18 ianuarie 2000).
3. Pr. Prof. Dr. *Alexandru Moraru* - profesor titular cu norma de bază.
4. Pr. Prof. Dr. *Dumitru Radu* – profesor asociat (Master).
5. Prof. Dr. *Emilian Popescu* – profesor asociat (Licență și Master).
6. P. S. Episcop-vicar Dr. *Irineu Pop-Bistrițeanul* - conferențiar asociat.
7. Pr. Conf. Dr. *Văler Bel* - conferențiar titular cu norma de bază (prodecan din 18 ianuarie 2000 - azi).
8. Pr. Conf. Dr. *Vasile Stanciu* - conferențiar titular cu norma de bază.
9. Pr. Conf. Dr. *Stelian Tofană* - conferențiar titular cu norma de bază.
10. Arhid. Conf. Dr. *Ioan Ică - junior* - conferențiar titular cu norma de bază și *șef de catedră* (din 18 ianuarie 2000 – azi).
11. Prof. Dr. *Gheorghe Arion* - profesor asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
12. Conf. Dr. *Ioan Sbârciu* - conferențiar asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
13. Conf. Dr. *Radu Solovăstru* - conferențiar asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
14. Pr. Lect. *Remus Lazăr* - lector titular cu norma de bază.
15. Pr. Lect. Drd. *Dorel Man* - lector titular cu norma de bază.
16. Pr. Lect. Dr. *Ioan Chirilă* - lector titular cu norma de bază (cancelar din 18 ianuarie 2000 - azi).
17. Lect. Dr. *Ioan Toader* - lector titular cu norma de bază.
18. Pr. Lect. Drd. *Corneliu-Ilie Ermeanu* – lector titular cu norma de bază.
19. Pr. Lect. Drd. *Patriciu-Dorin Vlaicu* - lector titular cu norma de bază.
20. Pr. Lect. Dr. *Ioan Bizău* - lector titular cu norma de bază
21. Pr. Lect. Drd. *Gheorghe Șanta* - lector titular cu norma de bază.

22. Arhid. Drd. *Ștefan Iloaie* - lector asociat.
23. Asist. *Theo S. Mureșan* - asistent titular cu norma de bază.
24. *Adriana Topârceanu* - lector asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
25. *Doina Boroș* - lector asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
26. *Iosif Berindei* - lector asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
27. *Viorel Văcar* - lector asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
28. *Nelu Mănescu* - lector asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
29. *Constantin Mărunțoiu* - lector asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
30. *Ramona Porumb* - lector asociat (Teologie - Patrimoniul Cultural).
31. *Radu Preda* – preparator titular cu norma de bază (până la 1 octombrie 2000), apoi asistent titular cu norma de bază.

6. Activitatea științifică a cadrelor didactice. Publicațiile facultății

Cadrele didactice ale Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca (17 la număr) au alcătuit și publicat, în cursul anilor, 30 de volume (cărți) și aproximativ 700 de studii și articole, fără să mai luăm în calcul recenziile, prefețele și posfețele la unele lucrări.

Aceleași cadre didactice au fost îngrijitori de ediții la aproape 100 de volume, dintre care 75 aparțin Arhid. Conf. Dr. Ioan Ică-junior, apărute în Editura (proprie) Deisis din Sibiu.

Facultatea are un centru de excelență: *Centrul de studii istorice și teologice comparate "Ioan Lupaș"*, o revistă: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Theologia Orthodoxa*, precum și *Anuarul* facultății; în revistă și în anuar cadrele didactice publică studii, articole, documentare, cronici, recenzii ș.a.

7. Legăturile Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca cu personalități și instituții bisericești și laice pe plan intern și internațional

În decursul celor zece ani de existență, facultatea noastră a organizat cinci simpozioane internaționale și 12 simpozioane naționale, la care au participat personalități din: S.U.A., Germania, Franța, Austria, Anglia, Italia, Ungaria, Republica Moldova, cadre didactice de la Facultățile de Teologie Ortodoxă din București, Sibiu, Arad, Oradea, de la Institutul Teologic Protestant din Cluj-Napoca ș.a.

În același timp, Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a dezvoltat relații și programe de cercetare cu centrele universitare teologice din Atena, Tesalonic, Heidelberg, Erlangen, Regensburg, Berlin, Würzburg, Strasbourg, Paris, Roma, Milano, Bergamo ș.a. Facultatea noastră este cuprinsă în programul *"Socrates"*. În urma acestor relații au beneficiat și beneficiază în continuare studenții și cadre didactice de burse de studiu și cercetare (documentare) în străinătate.

În cei zece ani de viață a instituției au conferențiat la facultatea noastră numeroase personalități bisericești și laice din țară și străinătate. De pildă, dintre personalitățile de peste hotare amintim pe: *Friedrich Heyer* (Germania), *Adolf Martin Ritter* (Germania), *H.D. Döpmann* (Germania), *Alain Niderst* (Franța), *Claude Karnooh* (Franța), *A. Louth* (Anglia), *B. Bobrinskoy* (Franța), *Phillip Hornoncourt* (Austria), *Nikos Spyros* (Grecia), *Grigorios Larentzakis* (Austria), *Hervé L'egrad* (Franța), *John Breck* (S.U.A.), *Michel Quesnel* (Franța), *José Ramon Villar* (Spania), *Denis Villepellet*

(Franța) ș.a.; din țara noastră, îndeseobi din cadrul Universității "Babeș-Bolyai", au conferențiat: *Pompiliu Teodor, Nicolae Bocșan, Achim Mihu, Tudor Cățineanu, Ioan Aurel Pop, Vasile Muscă, Nicolae Gudea, Virgil Ciomoș* ș.a.

În urma recunoașterii prestigiului în țară și străinătate a cadrelor didactice de la facultatea noastră, unele dintre acestea au fost cooptate în diferite comisii interne și internaționale după cum urmează: Pr. Prof. Dr. *Ioan Vasile Leb* - în Comisia de dialog ortodox - vechi catolic; Pr. Prof. Dr. *Alexandru Moraru* - Comisia de dialog anglicano-ortodox și CNEAA - București; Pr. Prof. Dr. *Ioan Ică senior* - CNATU București; Pr. Conf. Dr. *Valer Bel* - Comisia de dialog ortodox - luteran; Arhid. Conf. Dr. *Ioan Ică - junior* - Comisia de dialog ortodox - catolic; Pr. Conf. Dr. *Vasile Stanciu* - în Uniunea Compozitorilor din România; Pr. Conf. Dr. *Stelian Tofană* - în Comisia bibliștilor români.

Tot pe linia legăturilor facultății noastre se înscriu și acordarea din partea Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca (din care facem parte) a titlului de *Doctor Honoris Causa* (la propunerea noastră) unor personalități bisericești de peste hotare și anume: Prof. Dr. *Thomas Špidlik* (romano-catolic, Italia), Episcop Prof. Dr. *Kallistos Ware* (ortodox, Anglia) și Prof. Dr. *Adolf Martin Ritter* (luteran, Germania).

8. Activitatea studenților

Recrutarea studenților facultății, pe specializări sau pe secții, se face în baza concursului de admitere, după o programă aprobată (de organele în drept) și anunțată în presă, unde sunt specificate numărul de locuri și condițiile de admitere pentru fiecare secție. La Facultatea noastră de câțiva ani sunt numai cursuri la zi, excepție făcând candidații cu a doua facultate, admiși în urma unei intervieri asupra credinței ortodoxe. Cursurile și seminarile la toate materiile se desfășoară pe ani de studiu și grupe și sunt finalizate prin examene semestriale și anuale, iar anul IV de studiu, prin licență în Teologie.

Studenții sunt pregătiți special în cadrul Seminarului Pedagogic, în vederea însușirii metodologiei predării Religiei în școlile de stat.

Studiul individual al studenților se desfășoară în Biblioteca facultății (care are aproximativ 20.000 volume și 2500 periodice), precum și în alte biblioteci din Municipiul Cluj-Napoca.

Între anii 1990 - 1992 un număr de aproximativ 90 de studenți au predat ore de Religie benevol (fără renumerație), în diferite școli de stat din Cluj-Napoca, mulți dintre ei fiind evidențiați de către conducerile școlilor respective; din anul 1993 unii studenți s-au titularizat la anumite școli primare din Municipiul Cluj-Napoca (ca profesori de Religie).

Studenții teologi ortodocși din Cluj-Napoca au activat, în marea lor majoritate, în cadrul *Ligii tineretului ortodox*, în *Asociația studenților creștini ortodocși (ASCOR)*, în Asociația filantropică "*Christiana*". Asociațiile pomenite au drept scop de a se face cât mai vizibilă prezența Bisericii noastre, prin studenți, în spitale, orfelinate, cămine de bătrâni ș.a.

În cadrul facultății noastre, studenții au editat două reviste: *Logos*, iar mai apoi, *Itinerarii*, în care au fost publicate studii, articole, încercări literare ale studenților și ale cadrelor didactice.

9. Activitatea de formare duhovnicească și religioasă

Activitatea de educație duhovnicească și religioasă a studenților se desfășoară:

a) în cadrul programului de formare duhovnicească, cu un ciclu de prelegeri pe teme de spiritualitate și viață duhovnicească, prezentate de către duhovnicii facultății și de alte cadre didactice;

b) în cadrul programului religios săptămânal, dimineața și seara și săvârșirea Utreniei; Sf. Liturghii și Vecerniei la Capela Facultății sau în Catedrala arhiepiscopală din Cluj-Napoca;

c) în cadrul "săptămânilor duhovnicești" de la începutul și sfârșitul Postului Crăciunului și al Paștilor, cu meditații susținute de diferite cadre didactice, ierarhi și duhovnici de seamă, în Capela Facultății și în Catedrala arhiepiscopală;

d) în timpul "joilor duhovnicești", la care studenții noștri participă activ la strană și în cadrul cărora ascultă cuvintele ziditoare de suflet ale unor personalități ale vieții noastre teologice;

e) în cadrul practicii liturgice și omiletice, susținute de studenții anului IV la Capela facultății, sub îndrumarea duhovnicilor, asistenților și profesorilor de specialitate;

f) în special în cadrul Tainei Spovedaniei, urmată de Sf. Împărtășanie, săvârșite periodic și la solicitarea studenților, prin sfaturi și îndrumări duhovnicești, în vederea îmbunătățirii lor spirituale;

g) în cadrul întregului proces de învățământ teologic care nu are numai un caracter informativ, ci și unul profund formativ, teologic în ansamblul ei, fiind nu numai discurs teologic, ci și cunoașterea lui Dumnezeu prin trăire și experiență spirituală.

Rezultatele procesului de educație duhovnicească sunt bune și contribuie efectiv la formarea viitorilor preoți și profesori de religie cu o autentică conștiință pastoral-misionară.

10. Disciplina studenților

În cadrul întregului proces de învățământ și formare duhovnicească, studenții sunt educați în spiritul respectării disciplinei de studiu, eticii universitare și a vieții de internat. Având în vedere rezultatele bune și foarte bune la studiu și purtare morală, foarte mulți studenți s-au bucurat de burse de merit și studiu, fapt care a diminuat cazurile de indisciplină, aproape nesemnificative.

Chiriarhul locului (I.P.S. Arhiepiscop *Bartolomeu*) a avut întâlniri periodice cu studenții facultății în care li s-au dat sfaturi și îndemnuri de respectare a disciplinei de studiu și educație religioasă-morală, condiție indispensabilă pentru obținerea unor rezultate performante la nivel profesional.

Îndrumările date de conducerea facultății și chiriarhul locului cu ocazia deschiderii festive a anului universitar, precum și cu prilejul sărbătoririi Facultății (Sfinții Trei Ierarhi) și al altor aniversări din cadrul facultății, au contribuit la întărirea spiritului de disciplină a studenților și de conștientizare a misiunii lor viitoare.

11. Absolvenții facultății

- statistici -

Licențiații

Teologie Pastorală	Teologie Litere - Română	Teologie - Limbi străine	Teologie - Asistență Socială	Teologie - Patrimoniul cultural	Observații
1993					
20	-	-	-	-	
1994					
89	-	-	-	-	
1995					
75	1	-	60	-	
1996					
68	43	4	14	-	
1997					
62	22	5	33	-	
1998					
59	19	14	26	-	
1999					
56	26	10	14	10	
2000					
53	13	13	22	16	
482	124	46	169	26	

Total general: **847 licențiați**

Studii aprofundate (Master)

Secția Istorie bisericească	Secția Sistematică	Secția biblico-practică	Observații
1995			
6	-	-	
1996			
9	10	-	
1997			
10	10	-	
1998			
9	9	-	
1999			
8	8	-	
2000			
11	9	- din 2000-2001	
53	46		

Total general: **99 masteranzi**

Titluri de doctor în teologie obținute la Facultatea de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca

a. în anul 1998

1. Arhid. Lect. *Ioan Ică - junior*, cu tema: *Mistagogia trinitatis. Probleme ale teologiei trinitare patristice și moderne cu referire specială la Triadologia Sf. Maxim Mărturisitorul.*

b. în anul 1999

1. Ierom. *Valeriu I. Androni*, cu titlul: *Învățătura despre întreita slujire a Mântuitorului Iisus Hristos în Teologia apuseană contemporană.*

2. Pr. Prof. *Nicolae N. Bălașa*, *Relația între Biserică și Euharistie în Teologia Ortodoxă contemporană.*

3. *Jacob A. Coman* (teolog adventist), cu subiectul: *Teologia Ortodoxă. Semnificația Teologică a innelor liturgice din perspectiva ortodoxă.*

4. Pr. Asist. *Iosif Aurel Ferentz*, cu tema: *Învățătura despre Har privită interconfesional. Implicațiile doctrinare și spirituale ale acesteia.*

5. Pr. *Stelian Manolache*, cu titlul: *Dualismul gnostic și maniheic din perspectivă ortodoxă.*

c. în anul 2000

1. *Gueorguiev Valentin Trifanov*, cu subiectul: *Concepția despre Dumnezeu în religiile monoteiste.*

2. *Cătălin Gheorghe-Traian Sămărghișan*, cu tema: *Pnevmatologia anglicană din perspectiva ortodoxă.*

12. Conducerea facultății

a. între anii 1990 - 1996

1. Pr. Prof. Dr. *Alexandru Moraru* (rector între 1990-1992 și decan, 1992-1996).
2. Pr. Conf. Dr. *Ioan - Vasile Leb* (prorector, 1990-1992; prodecan și șef de catedră, 1994-1996).

b. între anii 1996 - 2000

1. Pr. Prof. Dr. *Ioan Ică - senior* (decan și șef de catedră, 1996-2000).
2. Pr. Lect. Drd. *Stelian Tofană* (cancelar din 21 ianuarie 1996 - 24 septembrie 1997).
3. Pr. Conf. Dr. *Valer Bel* (prodecan din 24 iunie 1997 - 17 ianuarie 2000).
4. Pr. Lect. Drd. *Ioan Chirilă* (cancelar din 25 septembrie 1996 - 17 ianuarie 2000).

c. între anii 2000-2002

1. Pr. Prof. Dr. *Ioan Vasile Leb* (decan din 18 ianuarie 2000 - azi).
2. Pr. Conf. Dr. *Valer Bel* (prodecan din 18 ianuarie 2000 - azi).
3. Pr. Conf. Dr. *Ioan Chirilă* (cancelar din 18 ianuarie 2000 - azi).
4. Arhid. Conf. Dr. *Ioan Ică - junior* (șef de catedră din 18 ianuarie 2000 - azi)

13. Secretariatul facultății

- Pr. *Vasile Bancoș* - secretar șef (1990-1991).
- Diac. *Florin Cătălișan* - secretar principal (1990-1991 și secretar șef, 1991-2001); din 26 martie 1995 - hirotonit preot.
- Dna. *Mirela Crișan* - secretar II (din 3 ianuarie 1994 - azi).
- Dna. *Mirela Turc* (din 1 octombrie 1997 - azi).

14. Biblioteca facultății

- Prof. *Rodica Leb*, bibliotecar S (1990-1991).
- Diac. *Ștefan Iloaie*, bibliotecar suplinitor (1 octombrie 1991-31 decembrie 1992; bibliotecar titular, 1 ianuarie - 1 octombrie 1993)
- Prof. *Valeria - Gemma Moraru*, bibliotecar S (de la 1 septembrie 1992 - până azi).
- Prof. *Bibiana - Mihaela Bel*, bibliotecar S (de la 1 ianuarie 1993 - 1 octombrie 1997).
- Dna. *Mara Todea* - bibliotecar S (de la 1 octombrie 1997 - până azi).
- Dra. *Mariana Soporan* - mânăitor de carte (1990 - 1996).

15. Imobilele facultății

Între anii 1990 - 1993 sălile de curs și seminar au fost în imobilul din Piața Avram Iancu nr. 18 (clădirea fostului Institut Teologic Ortodox, dinainte de 1952); de la 1 noiembrie 1994 anii I și II de studiu au fost transferați în clădirea din Str. Avram Iancu nr. 6 (iar cel de la Patrimoniul Cultural și în strada Avram Iancu nr. 15) în timp ce anii III și IV au rămas pe mai departe în imobilul din Piața Avram Iancu nr. 18.

În ceea ce privește cazarea studenților ea a fost făcută între 1 octombrie 1990 - 1 iulie 1992 în Căminul din Str. Taberei nr. 4, cartierul Mănăștur, Cluj-Napoca; de la 1 octombrie 1992 - azi majoritatea studenților noștri au fost cazați în Căminele studentești din Municipiul Cluj-Napoca.

*

Am prezentat pe scurt situația învățământului teologic universitar ortodox din Cluj-Napoca în cei zece ani de existență (1990 - 2000); din simpla înșirare a înfăptuirilor reiese limpede că Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca este o instituție bisericească de prestigiu, numărându-se între facultățile de frunte ale Bisericii noastre.

REÎNFIINȚAREA ACADEMIEI TEOLOGICE ORTODOXE DE LA CLUJ-NAPOCA

LIVIU ȘTEFAN

După Revoluția din 1989, pentru Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului, una dintre prioritățile majore a fost reînființarea Academiei teologice ortodoxe la Cluj-Napoca.

Stimulați de elanul "marilor schimbări" în colaborare cu un grup de profesori și elevi de la seminarul teologic ortodox din Cluj-Napoca, personal, în calitate de vicar administrativ al Arhiepiscopiei Clujului am întreprins toate demersurile necesare înființării Academiei teologice.

Deși părerile erau pro și contra în legătură cu realizarea acestui obiectiv de înaltă ținută teologică ortodoxă în inima Transilvaniei, am reușit să întocmim dosarul cu actele necesare pe care urma să le înaintăm Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române spre aprobare.

Astfel, subsemnatul împreună cu profesorii de la Seminarul teologic din Cluj-Napoca în persoana Pr. Tofană Stelian, Pr. Stanciu Vasile și Pr. Valer Bel, în dimineața zilei de 28 februarie 1990, deplasându-mă de la Cluj la București cu mașina personală, ne-am prezentat cu dosarul în cauză la Cancelaria Sf. Sinod, pledând oficialităților bisericești pentru necesitatea imperioasă de a se reînființa Academia teologică ortodoxă la Cluj-Napoca, pentru motive lesne de înțeles, academie ce a fost desființată abuziv de regimul ateu în anul 1952.

La depunerea solicitării noastre la Cancelaria Sf. Sinod din București am primit încredințarea verbală că dorința noastră legitimă va fi finalizată și avizată favorabil de Comisia de învățământ teologic a Patriarhiei Ortodoxe Române.

Trebuie să amintesc că după Revoluție, în Transilvania, în special, după emiterea Decretului nr. 318, prin care Biserica Greco-Catolică era repusă în drepturi, s-au produs mari tulburări și disensiuni între aderenții acesteia și credincioșii Bisericii Ortodoxe.

Exponenții Bisericii Greco-Catolice făceau presiuni disperate asupra organismelor de stat, încercând însă să-și impună celebrul de acum principiu "restituio in integrum", adică restituirea tuturor bunurilor mobile și imobile preluate prin decret de stat de la aceasta de către Biserica ortodoxă în anul 1948.

Pentru a convinge de necesitatea reînființării Academiei teologice ortodoxe la Cluj-Napoca, în după-masa aceleiași zile ne-am deplasat la sediul Ministerului Cultelor din București, unde personal, am fost primiți de Dl. ministru de stat pentru culte Nicolae Stoicescu.

Spre surprinderea mea, însă, în cabinetul D-lui ministru Stoicescu, începând din dimineața aceleiași zile s-a aflat în audiență cardinalul și mitropolitul greco-catolic Todea de la Blaj, care insista asupra restituirii tuturor bunurilor preluate de stat și de Biserica ortodoxă din Transilvania și Banat în anul 1948.

Ministrul Stoicescu, de religie ortodoxă, pentru a contracara solicitările greco-catolice a anunțat și chemat la discuții și pe înalții ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române din Banat și Transilvania în persoana Î.P.S. Nicolae Corneanu, mitropolitul Banatului și Î.P.S. Antonie Plămădeală, mitropolitul Ardealului.

Din partea Frontului Salvării Naționale a fost prezent la dezbateri și Dl. Voican Voiculescu. Menționez că într-o cameră alăturată cabinetului ministrului se aflau în calitate de experți în apărarea ortodoxiei românești Pr. Prof. Mircea Păcurariu, Arhid. Prof. Ioan Floca și Arhimandritul Bartolomeu Anania, actualul Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului, dar fără să participe la dezbaterile directe din cabinetul ministrului.

După îndelungate dezbateri (opt ore) între ierarhii celor două biserici prezenți în cabinetul ministrului pentru culte nu s-a ajuns la un rezultat concret.

Întâmplarea a făcut că după o scurtă așteptare din partea mea, a ieșit de la discuții Dl. ministru Stoicescu în antecamera cabinetului unde mă aflam. Văzându-mă acolo, m-a întrebat cu ce problemă sunt la minister, moment ce m-a făcut să-i solicit sprijinul în vederea aprobării reînființării Academiei teologice ortodoxe din Cluj-Napoca, asigurându-mă de tot sprijinul său.

Pe fundalul discuției noastre ministrul a ținut să-mi spună despre conținutul dificil al dezbaterilor ce au loc, încă de dimineață în cabinetul său între ierarhii celor două biserici românești.

Cunoscând de pe teren situația foarte tensionată din Transilvania creată de pretențiile Bisericii Greco-Catolice, i-am cerut D-lui ministru permisiunea de a mă accepta la dezbateri în cabinet.

Bucuros, Dl. ministru m-a invitat în cabinetul său, unde se aflau înalții ierarhi, amintiți mai sus împreună cu Dl. Voican Voiculescu.

Cu permisiunea D-lui ministru, am prezentat situația reală, tensionată, declanșată de pretențiile greco-catolicilor conform principiului acestora de "restituție în integrum", pledând pentru buna înțelegere între cele două biserici pe bază de dialog, cu precizarea că biserica nu este a clerului, ci ea aparține voinței credincioșilor celor două biserici. Așadar, decizia în a aparține unei biserici le aparține, luându-se în calcul procentul în decizia a majorității numărului de credincioși aparținători unei unități de cult, în urma efectuării unui recensământ cu exprimarea, fără influențe sau determinări forțate, a opțiunii fiecărui credincios.

În baza acestui principiu, și în urma altor dezbateri în cauză a fost promulgat Decretul în cauză cu nr. 128/1990, fapt ce a dus, în parte, la detensionarea situației în Transilvania.

În urma demersurilor făcute, în vara anului 1990, Sf. Sinod a aprobat reînființarea Academiei teologice ortodoxe la Cluj.

Am procedat apoi, la nivel de Arhiepiscopie, să inițiem acțiunea de organizare administrativă, prin alcătuirea statelor de funcții, cu angajarea pe posturi a personalului administrativ și a celui didactic.

La solicitarea mea, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil, a aprobat, pentru început suma de 200.000 lei, în vederea angajării secretarului noii instituții și a casierei, pentru a demara acțiunea de repunere pe picioare a noii instituții de învățământ superior teologic.

Primii care au fost angajați în aparatul administrativ au fost Pr. Bancoș Vasile și Pr. Man Dorel, actualmente Vasile Bancoș fiind încadrat pe postul de consilier administrativ la Centrul Eparhial Cluj-Napoca.

După aprobările necesare, în funcția de rector al Facultății teologice, a fost promovat Pr. Prof. Moraru Alexandru (de la Seminarul Teologic Cluj).

Menționăm că Arhiepiscopia, prin sectorul cultural, a sprijinit substanțial alcătuirea organigramei de personal administrativ și didactic, pentru un bun început al desfășurării activității academice teologice la Cluj.

Catedrele de specialitate care n-au putut fi completate cu cadre didactice de la Cluj, au fost completate cu personal didactic competent de la Facultatea de Teologie de la Sibiu. Aș aminti aici corpul profesoral de început: Pr. Prof. Dr. Abrudan, Pr. Prof. Dr. Moldovan Ilie, Arhid. Prof. Dr. Floca Ioan, Pr. Prof. Dr. Ioan Mihălțan (actualul Episcop al Oradiei), Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, Pr. Prof. Dr. Streza Ioan, Pr. Prof. Dr. Sabin Sebastian, precum și asistenții în teologie Diac. Dr. Ioan-Vasile Leb (actualul decan al Facultății) și Ielciu Mircea, toți de la Facultatea de Teologie din Sibiu, la care se adaugă profesorii de la Cluj: Pr. Conf. Dr. Valer Bel, Pr. Conf. Dr. Ioan Chirilă, Pr. Prof. Dr. Vasile Stanciu, Pr. Conf. Dr. Stelian Tofană, Pr. Lect. Dr. Ioan Bizău, Pr. Lect. Dr. Dorel Man, Pr. Lect. Drd. Șanta Gheorghe.

După un deceniu de funcționare a Academiei teologice ortodoxe de la Cluj, la moment aniversar, cu satisfacția și îndeplinirea unei realizări de marcă în teologia ortodoxă românească, cu aprecieri înalte pentru toți cei care au contribuit la realizarea acestui deziderat care se impunea de la sine în Clujul universitar. De fapt, acesta a fost un act de reparație binecuvântat de Dumnezeu după 48 de ani de interzicere a funcționării acestor Academii teologice ortodoxe, de către conducerea atee, comunistă, academie care a ținut flacăra vie a credinței strămoșești în Transilvania și nu numai.

LOGOS - LOGHIA VECHIULUI TESTAMENT

IOAN CHIRILĂ

Crearea lumii prin Logos. Nu se poate vorbi de un discurs explicit despre Logos în Pentateuh, dar trebuie să observăm că interpretările Pentateuhului din perspectivă tematic-cosmogonică pleacă cel mai adesea de la dimensiunea logică a ipostasurilor creației. Ar fi astfel ciudat să spunem că Pentateuhul prezintă o teologie absolut străină de revelarea Logosului în măsura în care tocmai în aceasta Sfinții Părinți găsesc un fundament al discursului teologic despre Logos.

În ceea ce privește referatul Facerii, trebuie să observăm că orice interpretare a lui într-o manieră mistică include un discurs despre Logos. Chiar și în mistica iudaică cosmogonia capătă conotațiile unui discurs teologic despre Logos. Odată ce Filon a preluat conceptul stoic de Logos, orice discurs cosmogonic iudaic integrează acest concept. La nivelul creației lumii, Logosul se regăsește în mistica iudaică atât în cadrul conceptului de Rațiune, cât și în cel de Înțelepciune, care generează creația, cât și la nivelul cuvântului ca act de săvârșire al acestei opere.

Bineînțeles în mistica iudaică integrarea conceptului de Logos într-un discurs cosmogonic se va face fără o afirmare a personalității Logosului. Teoriile cosmogonice cabalistice oscilează între a considera, în mod filonian, Logosul ca funcție a Persoanei Tatălui și a considera Logosul Înțelepciune ca prim punct creat, exterior divinității, prin care se dezvoltă creația. Cabala afirmă astfel că: „punctul de plecare al itinerarului cosmogonic se numește Punct Suprem. El se află în Înțelepciunea divină, în Gândire: «Când Misterul tuturor misterelor a vrut să se manifeste, el a creat întâi un punct care a fost gândirea divină»”¹.

Considerând gândirea divină ca punct de plecare al creației “iaă etapele pe care ni le putem reprezenta biziindu-ne pe textul Facerii: de la gândire la suflu, de la suflu la cuvânt, de la cuvânt la lumină, de la lumină la aer, de la aer la apă, în sfârșit de la apă la materia solidă”². Conceptul de Logos este așadar uzitat în mod fragmentar și divizat în cosmogonia cabalistică. El apare uneori concretizat ca gândire, rațiune, iar alteori ca și cuvânt propriu zis. Meritul cosmogoniei cabalistice fundamentate pe Pentateuh este acela de a ancora creația în Logos: “Cuvântul *reșit*, începutul, desemnează Înțelepciunea care a prezidat la crearea lumii dar acest cuvânt semnifică și «verb». *Bereșit bara Elohim*, prin Verb a creat Dumnezeu cerurile și

¹ Al. Sofron, *Cabala*, Ed. Univers enciclopedic, Universitatea din Geneva, București 1999, pag. 309.

² *Ibidem*, pag. 309.

pământul. Verbul este numit «*început*» – afirmă Zoharul – căci el «*era la începutul creației*»³.

Insuficiența cosmogoniilor iudaice este aceea care consideră ca punct generator al creației un element creat, pentru că gândirea care e înțeleasă ca Punct Suprem este văzută ca prim element creat. Astfel se ajunge la o tautologie a afirmării originii creației în creație.

Această insuficiență a cosmogoniei mozaice provine din faptul că Rațiunea generatoare a creației nu este personalizată și implicit eternizată. Această insuficiență a unui sistem monopersonalist va fi depășită prin tripersonalismul religiei creștine. Astfel, într-o cosmogonie eminentemente creștină, dacă Logosul este Persoană dumnezeiască veșnică, și creația își are originea în El, creația este astfel cauzată de Dumnezeu și nu de ea însăși.

Deși referatul Facerii nu prezintă o cosmogonie evident realizată prin Logos deductibilitatea acestei realități, pomind de la acest referat ca premisă, este posibilă în virtutea exprimării realizării actelor create prin cuvânt (“A zis Dumnezeu să fie”). Creația se face, astfel, prin rostire. Iar această premisă scripturistică, coroborată cu exprimări cosmogonice de genul celei din Ioan 1, 3 (“Toate prin El s-au făcut...”), permite dezvoltarea unui sistem cosmogonic în care creația să fie văzută ca operă a Tatălui săvârșită prin Logos. Această teorie a creării lumii prin Logos este exprimată de Sfântul Grigore de Nazianz prin cuvintele: “Cuvântul se îngroașă”⁴.

Această îngroșare a Cuvântului este văzută ca o exteriorizare a persoanei sale, ca manifestare a alterității persoanei sale prin cuvânt rostit. Teofil al Antiohiei dezvoltă în această dimensiune cosmogonică teza Logosului entiatetos (îmanent) care în creație devine Logos prosforicos. Această exteriorizare a Logosului într-un act creator se face fără vreo diminuare a Persoanei sale. Exteriorizarea Cuvântului trebuie neapărat să aibă ca efect o plasticizare a sa *in nihilo*. “Căci Cuvântul lui Dumnezeu, după cum spune Filaret al Moscovei, nu este asemenea cuvintelor omenești care odată ce ies de pe buze, se sfârșesc și se risipesc în aer”⁵, ci trebuie să înțelegem că efectul nu epuizează și nu diminuează cauza, deci Logosul rămâne persoană divină deplină chiar dacă creația se face prin Sine.

Neepuizarea Persoanei Logosului în creație, deși aceasta poartă amprenta sa (“Lumea e o lume de înțelesuri pentru că ea poartă pecetea Cuvântului lui Dumnezeu”)⁶, este explicată de către Sfinții Părinți prin avansarea conceptului de *logoi* seminali sau paradigme divine. Logosul ca Persoană reprezintă caracteristica “ființei pentru altul” a divinității, deci este chipul sau modul de exprimare în exterior a Persoanei Tatălui.

El exprimă, așadar, rațiunea de a fi a Tatălui și manifestă în exterior modul de a fi al divinității, de aceea, dacă se vorbește despre un plan paradigmatic în Dumnezeu de creare a lumii, trebuie să înțelegem că acest plan este exteriorizat prin Logos. Depășind insuficiența cosmogoniei mozaice privind crearea unei gândiri ca

³ *Ibidem*, pag. 310-311.

⁴ Apud. Sfântul Maxim, Ambigua.

⁵ Vladimir Lossky, “*Teologia Mistică a Bisericii de Răsărit*”, Ed. Bonifaciu, 1998, pag. 94.

⁶ Preot prof. dr. Dumitru Stăniloae, “*Teologia Dogmatică Ortodoxă*”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., vol. 2, București 1997, pag. 51.

structură paradigmatică de creare a lumii în Dumnezeu, teologia bizantină afirmă: “Deoarece nimic nu se poate crea în Dumnezeu, gândurile sau ideile despre lume sunt expresii necreate ale vieții dumnezeiești care reprezintă potențialitatea nelimitată a libertății dumnezeiești”⁷.

Logosul, având ca principală funcție aceea de a revela, de a exterioriza rațiunea existenței divine, exteriorizează în actul creației aceste idei, dar nu se identifică cu ele nici la nivel personal, nici la nivel ființial. “În gândirea Părinților greci, ideile divine au un caracter mai dinamic, intențional. Ele nu-și au locul în ființă, ci în ceea ce este după ființă, în energiile divine, căci ideile se identifică cu voința sau cu voințele (*telemata*) care determină modurile felurite după care ființele create participă la energiile creatoare”⁸. “Pentru aceea, paradoxal, făpturile sunt în Logosul cel Unul care este însă “*supraființial*” și mai presus de participare. Astfel, rațiunile (*logoi*), după Sfântul Maxim nu sunt identice cu ființa lui Dumnezeu, nici cu existența lucrurilor din lumea creată”⁹.

Așadar paradigmele divine ale creației își au sediul în energiile divine fiind expresia modului de existență a divinității. Ele sunt exteriorizate prin Logos, creația ca atare fiind un act de plasticizare al lor prin rostire. “Lucrurile ca plasticizări ale chipurilor rațiunilor divine sunt create prin cuvintele poruncitoare ale Logosului divin, care dă acestor chipuri plasticizate caracterul unor unități raționale gândite, proprii obiectivelor”¹⁰.

Creația lumii se face așadar prin Logos. Și dacă acest principiu teologic fundamental este voalat exprimat în Pentateuh afirmația ioaneică: “*la început era Cuvântul*” – rezolvă tranșant obscura problemă a începuturilor. Logosul este obârșia existenței, este Rațiunea creației și a creaturilor”¹¹.

Crearea omului după chipul Logosului. Creația, care este un act liber al voinței și nu o revărsare naturală ca iradierea energiilor divine, este lucrarea unui Dumnezeu personal, a Treimii care are o voință comună ce aparține firii și care lucrează potrivit deciziei gândirii Sale, acesta este ceea ce se numește: “Sfatul cel veșnic și cu neputință de schimbat al lui Dumnezeu”¹². Creația este un act liber al voinței Sale și ea este singurul fundament al ființelor.

Orice creatură își are punctul său de contact cu dumnezeirea, totul este conținut în Logos. Logosul, Dumnezeu Cuvântul, care se prezintă ca un centru divin, focar din care pornesc razele creatoare, *logoi*-i particulari ai făpturilor, centru spre care tind, la rândul lor, ființele create, ca spre ținta lor ultimă. Creată pentru a fi îndumnezeită, lumea este dinamică, tinzând către scopul ei ultim, de mai înainte hotărât în ideile-voințe. Acestea din urmă își au centrul în Cuvânt, înțelepciune ipostatică a Tatălui, care se manifestă în toate și care aduce toate în Duhul Sfânt la unirea cu Dumnezeu.

⁷ John Meyendorff, “*Teologia Bizantină*”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R. 1996, pag. 176.

⁸ Vladimir Lossky, “*Teologia Mistică a Bisericii de Răsărit*”, Ed. Bonifaciu 1998, pag. 84.

⁹ John Meyendorff, “*Teologia Bizantină*”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1996, pag. 177.

¹⁰ Preot prof. dr. Dumitru Stăniloae, “*Teologia Dogmatică Ortodoxă*”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., vol. 2, București 1997, pag. 7.

¹¹ *Ibidem*, pag. 9.

¹² Vladimir Lossky, “*Teologia Mistică a Bisericii de Răsărit*”, Ed. Anastasia, 1990, pag. 125.

În Dumnezeu nu există nimic care să înceteze, nimic care să aibă un sfârșit. Cuvântul Său se naște, dar nu trece. El n-a creat pentru un timp oarecare, ci pentru veșnicie; El a adus făptura la ființă prin Cuvântul Său creator: “Căci tot ceea ce a fost creat de Dumnezeu în diversele naturi se reunește în om ca într-un creuzet, pentru a forma în el o desăvârșire fără pereche, ca o armonie compusă din felurite sunete”¹³.

Așadar omul a fost făcut cel din urmă, ca să fie introdus în univers ca un rege în palatul său “ca un profet și ca un preot”¹⁴. Lumea a fost făcută din nimic numai prin voința lui Dumnezeu, aceasta este originea ei. Ea a fost creată pentru a participa la plinătatea vieții dumnezeiești, aceasta fiindu-i vocația. Ea este chemată să săvârșească în libertate această unire, în acordul liber al voinței create cu voința necreată a lui Dumnezeu.

Un aspect important al cosmogoniei este crearea omului după chipul lui Dumnezeu. Dacă întregul referat al creației, cu evidentele implicații voalate ale unui discurs hristologic, devine profund logic în lumina Noului Testament, interpretarea termenului de *chip* al lui Dumnezeu, în lumina teologiei pauline, capătă înțelesuri profund hristologice: “Pentru Sfântul Apostol Pavel, «Chip (*eikon*) al Dumnezeului Celui nevăzut» (Col. 1,15) este Hristos. Iar omul este, precum vom vedea, chip al Chipului (*eikon eikonos*). Dar și termenul hristologic ioaenic «cuvânt (logos) al lui Dumnezeu» are, după cum se cunoaște, un conținut apropiat, dacă nu identic ca semnificație cu termenul paulin de «Chip al Dumnezeului Celui nevăzut»”¹⁵.

Hristos reprezintă, așadar, Arhetipul și Thelosul existenței umane: “Sfântul Irineu de Lyon spune că «Hristos Cel istoric a fost Prototipul pe care L-a avut Dumnezeu în minte atunci când a creat primul om, Care avea să Se arate pe pământ. Făcătorul a văzut de mai înainte și l-a creat pe Adam potrivit cu acest Prototip viitor. Prin urmare, Adam a fost creat după Chipul Cuvântului Care avea să-și asume în timp, ca Hristos, firea omenească și să Se arate ca om desăvârșit pe pământ»”¹⁶.

Trebuie să înțelegem, totuși, că omul nu își regăsește structura arhetipală a creației sale doar în umanitatea îndumnezeită a lui Hristos, ci în Însuși Logosul lui Dumnezeu, pentru că, în ultimă instanță, chiar și această umanitate este îndumnezeită de Logos după modelul conținut în Sine.

“Chipul lui Dumnezeu” din Facere 1, 26 nu este umanitatea îndumnezeită, ci aceasta este după “Chipul lui Dumnezeu”, Care este Logosul. Hristos este Arhetip al omului și model de desăvârșire a acestuia pentru că este identic cu Logosul. Întreaga creație este făcută prin plasticizarea rațiunilor divine de către Logos (“totul este conținut în Logos, Cea de-a doua Persoană a Sfintei Treimi, care este primul principiu și ținta ultimă a tuturor celor create”)¹⁷. Astfel, “Orice creatură își are punctul de contact cu Dumnezeirea: aceasta este ideea, rațiunea sa, Logosul

¹³ *Ibidem*, pag. 135.

¹⁴ *Ibidem*, pag. 138.

¹⁵ Panayotis Nellas, “*Omul – animal îndumnezeit*”, Ed. Deisis, 1998, pag. 65.

¹⁶ Apud P.S. Irineu Slătineanu, “*Iisus Hristos sau Logosul înomenit*”, Ed. România creștină, 1998, pag. 6.

¹⁷ Vladimir Lossky “*Teologia Mistică a Bisericii de Răsărit*”, Ed. Bonifaciu, 1998, pag.87.

Său, Care este în același timp ținta către care tinde. Ideile lucrurilor individuale sunt conținute în idei mai înalte și mai generale, precum sunt speciile în genuri”¹⁸.

Omul, ca element creat, nu-și poate regăsi obârșia decât tot în Logos: “În mod special, El este Prototipul omului care este în sine cuvintele ce-l exprimă pe el și toate cu care stă în legătură, ca unele ce vin, și ele, din Cuvântul Suprem. Cuvântul creator și susținător are în Sine cuvintele sau rațiunile tuturor, ale unora ca subiecte de cuvinte, ale altora ca și conținut al lor, deosebit de conținutul persoanelor subiecte ale cuvintelor, dar destinat să devină al lor”¹⁹.

Crearea omului după Chipul lui Dumnezeu se reflectă în însușirile acestuia. Astfel, dacă acest Chip al lui Dumnezeu este identificat cu Logosul, iar Logosul este gândit ca Persoană, este necesar ca și omul să fie persoană – subiect de comuniune: “Subiectul uman e rațiunea personală gânditoare, creată într-o corespondență cu lucrurile gândite de Logosul Dumnezeiesc dinainte de a le crea. Logosul nu creează numai niște subiecte gândite, ci și niște subiecte aduse la existență după Chipul Său, ca subiecte pe care să le gândească într-un dialog cu El”²⁰. De asemenea, dacă Logosul este cugetat ca Persoană Care ipostaziază o Ființă, atunci și omul trebuie să respecte aceeași structură. De aceea “Omul este în același timp persoană și natură sau, mai exact, persoană care concretizează și revelează natura, pentru că el este Chip al Fiului, care reprezintă un ipostas personal distinct al Ființei Unice și indivizibile, comună Tatălui, Fiului și Sfântului Duh”²¹.

Omul se conformează Arhetipului său nu doar la nivelul structurii sale ontologice, ci și la nivelul oglindirii esenței Sale (nu a reproducerii ei). Astfel, un om creat după chipul Rațiunii trebuie să fie cu necesitate rațional și chemat la părtășie în această Rațiune: “Din moment ce reprezintă un chip al atotînțelepciunii Creatorului, înțelepciunea (*sophia*) omului are puțința și datoria de a se ridica și ea la atotînțelepciune. Sfântul Atanasie cel Mare spune «dar, pentru ca ele nu doar să existe, ci să existe în Sine, a binevoit Dumnezeu ca Înțelepciunea Lui să Se pogoare la creaturi, ca să așeze o întipărire oarecare și o pecete a Chipului Lui în toate, pentru ca cele făcute să se arate înțelepte și vrednice de Dumnezeu. Așa cum cuvântul nostru este chip al Cuvântului care este Fiul lui Dumnezeu, așa și Înțelepciunea Lui, în care (înțelepciunea creată) având puțința de a cunoaște și a cugeta, ne facem primitori ai Înțelepciunii Creatoare. Omul este înțeleș de Părinți în mod ontologic numai ca ființă teologică. Ontologia lui este ioaneică»”²².

Raționalitatea omului se regăsește atât la nivelul capacității sale de cugetare, cât și la nivelul potențialității sale de a fi o ființă cuvântătoare: “Ar fi corect să înțelegem că omul este rațional-cuvântător, pentru că a fost zidit după Chipul lui Hristos, care e Rațiunea-cuvântul ipostatic al Tatălui. Sfântul Atanasie cel Mare, care cercetează în special această temă, o formulează cu claritate: «După Însuși Chipul Său i-a făcut pe ei dându-le și puterea Cuvântului-Rațiunii Lui; ca având-o

¹⁸ *Ibidem*, pag. 87.

¹⁹ Preot prof. dr. Dumitru Stăniloae, “*Teologia Dogmatică Ortodoxă*” vol. 2, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București 1997, pag. 49.

²⁰ *Ibidem*, pag. 8.

²¹ Panayotis Nellas, *op. cit.*, pag. 70.

²² Apud, *ibidem*, pag. 76.

în ei ca un fel de umbră a Cuvântului-Rațiunii și făcându-se raționali, să poată rămâne în fericire»²³.

Ca persoană creată după modelul Logosului, omul reprezintă un subiect de comuniune, care poate intra într-o relație dialogică cu Dumnezeu, iar ca persoană rațională el poate conlucra cu Divinitatea: “În acest mod, putem înțelege că omul e creator (*demiourgos*) pentru că e Chipul Cuvântului-Rațiune creator prin excelență: «Și în această privință, omul este făcut chip al lui Dumnezeu, întrucât ca om conlucrează (*sinergoi*) la facerea omului (cf. Clement Alexandrinul)»²⁴. “Devine astfel limpede că esența omului nu se află în materia din care a fost creat, ci în Arhetipul (modelul) pe baza căruia a fost plăsmuit și spre care tinde. Așa cum adevărul icoanei se află în persoana zugrăvită pe ea, tot așa și adevărul omului se află modelul lui”²⁵.

Ultima dintre fapăturile lui Dumnezeu și totodată cea mai de seamă dintre ele este omul, cu care Dumnezeu încheie și încoronează întreaga creație. Prin natura și demnitatea sa, omul se deosebește de toate făpturile pământești, fiind însă legat de ele după cum este legat și de lumea curat spirituală. “Omul este o minune dacă privim mica picătură de sămânță din care derivă și care produce oase și carne întocmite după chip”²⁶.

Logosul sau Cuvântul însuși s-a făcut om pentru a schimba și a readuce la El neamul omenesc. Omul este așadar o ființă rațională, alcătuită din suflet și trup, este unirea și unitatea acestor două. Dumnezeu a chemat la viață și la înviere întreg ansamblul, adică pe om, nu doar o parte a lui. În Cartea Facerii 1, 26: “Și a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul și asemănarea Noastră”²⁷, folosirea unor imagini și simboluri pentru exprimarea acestui adevăr de credință este determinată de nevoia de exprimare și de înțelegere omenească.

Omul posedă, prin însăși natura sa, rațiunea de a ajunge la adevăr. Numai Logosul, Rațiunea supremă, putea să-l protejeze pe om, reprezentantul Său cel mai calificat în mijlocul naturii.

Contribuția Logosului se vedește mai ales în crearea rațiunii: “care luminează mintea și întemeiază judecata”²⁸, în timp ce Sfântul Duh înzestreaază inima cu darul virtuților, precum și cu căldura iubirii divine.

Rolul rațiunii sau al Logosului este impus de căutarea adevărului ideal: “Sămânța Logosului”²⁹ este plantată sau înăscută întregului neam omenesc. Rațiunea înăscută tuturor oamenilor nu poate să nu afecteze activitatea și istoria umană. Acțiunea rațiunii în istorie o conduce pe aceasta spre Rațiunea supremă, spre

²³ Apud, ibidem, pag. 69.

²⁴ *Ibidem*, pag. 69.

²⁵ *Ibidem*, p. 75.

²⁶ Preot prof. dr. I. G. Coman, “*Elemente de antropologie*”, în *Studii Teologice*, an XX, nr. 3/1968, pag. 64.

²⁷ Preot prof. dr. Dumitru Radu, “*Îndrumări misionare*”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București 1986, pag. 179.

²⁸ Nichifor Crainic, “*Concepția noastră despre viață*”, în *Studii Teologice*, seria a II-a, an XLV, nr. 3-4/1993, pag. 35.

²⁹ Preot prof. dr. I. G. Coman, “*Elemente de antropologie*”, pag. 70.

Logosul Hristos, Fiul lui Dumnezeu, prin ceea ce s-ar putea numi o revelație universală fiindcă “toți acei care au trăit și trăiesc cu Logosul sunt creștini”³⁰.

Aceasta este perspectiva hristică a existenței, asupra căreia nu putem stăruia, dar care constituie miezul credinței creștine. Căci aceasta înseamnă a fi creștin, a crede că: “Cuvântul trup s-a făcut și noi am văzut slava”³¹, și că: “atât a iubit Dumnezeu lumea, că a trimis pe însuși Fiul Său, ca cei ce cred în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică”³². Logosul lui Dumnezeu însuși s-a făcut obiectul rațiunii (al gândirii) și al mișcării ființei umane, punând-o total în acord cu rațiune și cu mișcarea Sa divină plină de iubire și făcând-o să se miște în virtutea creației înseși.

Prin aceste înaintări, Dumnezeu iese din Sine însuși prin lucrările Sale bine-făcătoare nu numai în crearea lucrurilor, ci și a persoanelor, care sunt chipurile subiectului însuși al Logosului. Creștinii sunt “*copiii adevărului*”³³ pentru că viața lor este după adevăr. Adevărul care definește pe om participă deci simultan la rațiune și la Dumnezeu; la rațiune pentru că oamenii au fost creați de la început ca ființe raționale și capabile de inteligență, la Dumnezeu pentru că El este fundamentul rațiunii ca inteligență sau Rațiune veșnică. Prin această întrupare, Dumnezeu-Logosul intră ontologic în istorie, o cuprinde de la un capăt la altul și o conduce. Devenind om, “Logosul împărtășește viața”³⁴, suferința, dilemele, nădejțile și aspirațiile tuturor oamenilor.

Întruparea acestei Rațiuni în om i-a dat acestuia conștiința că el este solidar cu cosmosul în care el trebuie să realizeze deplinul echilibru ontologic și moral al ființei sale. Omul nu poate deveni stăpânul cosmosului decât pătrunzându-l încet și laborios cu spiritul său. “Rațiunea însăși este identică, se contopește cu rațiunea obiectivă și universală, fiind și ea emanație a aceluiași «*foc făurar*»”³⁵.

Logosul e cel ce a provocat evoluția lumii prezidată de un Neo-Logos, care nu e altul decât Logosul total. Omul este iubit de Dumnezeu, participarea omului întreg la viață și chiar la viața veșnică fiind expresia acestei iubiri divine. Întruparea Logosului și activitatea acestuia în cadrul istoric și cosmic au făcut să coboare dragostea însăși în inimile oamenilor. “Omul «creștin» dă mărturie acestui adevăr prin propria sa viață”³⁶. Întruparea Logosului a creat realismul teandric și euharistic, prin întruparea sa în om. Logosul l-a ridicat pe om la o cinste covârșitoare. Dumnezeu l-a creat pe Adam nici nemuritor, nici muritor, ci capabil de ambele situații, înzestrat cu puterea de a voi și a putea toate, adică și binele și răul. De la Adam și până astăzi nimeni n-a fost mântuit prin puterea naturii, ci prin Harul Sântului Duh în credința numelui lui Iisus “pentru că n-a fost dat oamenilor de sub cer alt nume în care se cuvine să ne mântuim decât numele lui Iisus Hristos (F.A. 4, 12)”³⁷.

Arma decisivă a omului este libertatea sa. Omul are o libertate de voință unică, nu atât ca ipostas unic, pe cât natură unică. Voința omului sau a firii umane

³⁰ *Ibidem*, pag. 71.

³¹ Mircea Vulcănescu, “*Logos și Eros*”, Ed. Paideia, București 1991, pag. 49.

³² *Ibidem*, pag. 50.

³³ Preot prof. dr. I.G.Coman, “*Elemente de antropologie*”, pag. 73.

³⁴ *Ibidem*, pag. 74.

³⁵ Preot Sebastian Chirilă, “*Logos și Ethos*”, în *Studii Teologice*, nr. 3-4/1970, an XXII, pag. 257.

³⁶ Preot prof. dr. I. G. Coman, “*Elemente de antropologie*”, pag. 74.

³⁷ *Ibidem*, “*Și Cuvântul trup S-a făcut*”, Ed. Mitropoliei Banatului și Timișoarei, 1993, pag. 43.

nu poate deci deriva din firea sa divină. Omul-Dumnezeu conține în El pe fiecare individ. Fiecare om este virtual un adevărat frate al lui Iisus Hristos, un moment al creaturii participante la personalitatea universală sau simfonică a lui Iisus Hristos. Numai în Hristos și cu Hristos omul capătă personalitate. "Omul este în sine impersonal, fiecare om este un Hristos virtual"³⁸.

Firea umană e participarea la Logos, iar viața e o devenire spre Hristos în Hristos. Prin Logos s-a făcut mulțimea lucrurilor, Logosul e prin toate pentru că "cei care au Duhul lui Dumnezeu sunt conduși la Cuvânt, adică la Fiul și Fiul îi ia și îi oferă Tatălui, și Tatăl le dă nestrăciunea"³⁹. Consubstanțialitatea anterioară facerii lumii, deci eternă, dintre Logos, Dumnezeu și Sfântul Duh, rolul cosmologic în creația Universului și rolul soteriologic în mântuirea omului ni-L prezintă pe un Dumnezeu care se află acasă în acest cosmos.

Logosul a fost trimis de Dumnezeu oamenilor, așa cum un rege trimite pe fiul său, rege pentru oameni, spre a-i mântui prin convingere. Prin întrupare "Logosul a recapitulat în El întreaga fire umană"⁴⁰. Așa cum primul Adam a fost născut din pământ de către Logosul lui Dumnezeu, se cuvenea ca acest Logos, recapitulând El Însuși pe Adam, să fie născut și El la fel cu Adam. "Cuvântul, la plinirea vremii, S-a făcut om, pentru a recapitula totul în Sine"⁴¹. Când Cuvântul asumă firea omenească se stabilește comuniunea dintre Dumnezeu și om. Logosul L-a prezentat pe Dumnezeu oamenilor, ca aceștia să aibă spre ce progresa.

"Prezența lui Hristos în creație, prin puterea Duhului, este singurul mijloc prin care lumea a fost deschisă și prin care se poate deschide din nou către Dumnezeu"⁴². Omul este prețuit și înălțat, el este "Chipul lui Dumnezeu"⁴³, egal în cinste, drepturi și datorii cu toți semenii săi. Omul e menit să crească până la dimensiunile staturii lui Hristos; omul este o ființă socială, el nu poate trăi astfel izolat, ci în comunitatea celorlalți.

Încă de la început, adică de la facerea lumii, se observă împreună lucrarea Porumbelului divin și a Cuvântului, datorită căruia toate s-au zidit, lucrare care se continuă în veacul veacurilor. Din această perspectivă, se poate afirma că Logosul a imprimat creației caracterul de raționalitate, creând rațiunile lucrurilor, modele exemplare sau arhetipuri după care a zidit universul sensibil. Cuvântul a devenit ipostasul acestui trup, astfel încât natura umană și cea divină au primit un centru unic.

Creația în sine (natura și omul) nu ne poate comunica viața veșnică a lui Dumnezeu, după ce noi am pierdut-o prin cădere. "De aceea S-a întrupat Dumnezeu ca om, pentru ca Însuși Dumnezeu izvorul vieții veșnice să ni se facă prin mijlocirea

³⁸ *Ibidem*, pag. 43.

³⁹ P.S. Irineu Bistrițeanul, "Sfântul Irineu de Lyon", Ed. Cartimpex, Cluj-Napoca 1998, pag. 48.

⁴⁰ *Ibidem*, pag. 56.

⁴¹ *Ibidem*, pag. 58.

⁴² Preot prof. dr. Dumitru Popescu, "Hristos – Biserica – Societate" Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București 1998, pag. 19.

⁴³ Preot prof. dr. I. G. Coman, "Actualitatea gândirii patristice", în Studii Teologice, Mitropolia Olteniei, an XXVII, nr. 9-10/1975, pag. 87.

umană și prin natura legată de om, mijloc de comunicare al acestei vieți⁴⁴. Cuvântul devenit trup n-a refăcut chipul și asemănarea, deoarece El Însuși a devenit ceea ce există deja după Chipul Său, gravând în profunzime asemănarea, făcându-l pe om, prin văzutul Cuvântului, asemenea Tatălui celui nevăzut. Altfel spus, primul Adam a fost creat după Chipul și Asemănarea lui Hristos, Noul Adam, El Însuși “Chip văzut al Tatălui”.

Cosmosul și natura umană intim legată de cosmos sunt imprimate cu o raționalitate, “iar omul, creatură al lui Dumnezeu⁴⁵” e dotat în plus cu o rațiune capabilă de cunoaștere conștientă a raționalității cosmosului și a propriei sale naturi. Acest fapt face posibil dialogul persoanelor umane cu Logosul divin din lumea lucrurilor create: “Ascunzându-Se pe Sine pentru noi în chip negrăit în rațiunile lucrurilor, se face cunoscut în chip proporțional prin fiecare din cele văzute⁴⁶”.

Creația produce o ramificare a rațiunilor din unitatea lor în Logosul divin, iar mișcarea produce readunarea lor în această unitate. Logosul întrupat, Dumnezeu, se folosește nu numai de fapte ci chiar de împrejurările concrete ale vieții: “El vorbește și lucrează continuu prin noi, prin care cheamă pe fiecare om la împlinirea datoriilor sale față de El și de semenii săi⁴⁷”, răspunzând la apelurile omului în fiecare clipă. Lucrurile și împrejurările acestea sunt tot atâtea cuvinte plasticizate. Datorită acestei structuri raționale a creației, care este un reflex al Rațiunii divine manifestate în Persoana Logosului divin, Dumnezeu nu se confundă cu creația, nici nu se separă de creație, ci păstrează o relație internă cu întreg universul, cu toate lucrurile văzute și nevăzute, prin Duhul Sfânt.

Acest lucru ni se face evident prin actul unic, nerepetabil al întrupării Logosului divin, care pune “un fundament nou și etern comuniunii pan-umane⁴⁸”, ca reflex al comuniunii treimice. Un pas mai departe l-a constituit afirmarea posibilității ca Dumnezeu-Cuvântul să poată fi și lucra în trupul omenesc ca parte a creației. Se descoperă prin aceasta conformitatea ce există între persoana umană și Logosul care se întrupează și se afirmă astfel: “Cuvântul Tatălui își pregătește El Însuși în Fecioara trupul ca templu și Și-l face propriu ca pe o unealtă, făcându-se cunoscut și locuind în el⁴⁹”.

Prin aceasta se confirmă menirea trupului de a deveni “casă”, «templu al lui Dumnezeu-Cuvântul⁵⁰ și în același timp organ prin care Dumnezeu cel întrupat vorbește și lucrează. Astfel, întruparea ne revelează că “structura rațională a creației nu poate fi înțeleasă fără Logosul ipostatic⁵¹”, adică cuvântul vieții, Cuvântul lui Dumnezeu care reorganizează lumea într-o nouă comuniune personală cu Creatorul.

⁴⁴ Nichifor Crainic, *op. cit.*, p. 65.

⁴⁵ Preot Ștefan Buchiu, “*Întrupare și unitate*”, Ed. Libra, București, 1997, pag. 37.

⁴⁶ *Ibidem*, pag. 37.

⁴⁷ *Ibidem*, pag. 37.

⁴⁸ *Ibidem*, pag. 37.

⁴⁹ P.S. dr. Irineu Slătineanu, “*Iisus Hristos sau Logosul înomenit*”, Ed. România creștină, București, 1998, pag. 9.

⁵⁰ Preot Ștefan Buchiu, *op. cit.* pag. 19.

⁵¹ *Ibidem*, pag. 19.

Prin urmare, raționalitatea cosmosului se descoperă ca un fundament spiritual imprimat creației de Tatăl, prin Fiul, în Duhul Sfânt. Omul este chipul Fiului și ca atare este “după chipul Tatălui”⁵². Ca și chip al Cuvântului lui Dumnezeu, omul subiect al lucrurilor sau împreună-subiect cu semenii săi, având răspunderea de a vedea în lucruri rațiunile divine ale lor, și prin ele, pe Logosul însuși ca subiect suprem al lor, are menirea să dezvolte comuniunea cu semenii săi, ca împreună-subiecți ai lucrurilor, după chipul Logosului divin.

Omul este făcut după chipul lui Dumnezeu pentru că, având un suflet înrudit cu Dumnezeu din principiul de viață produs în om prin suflarea lui Dumnezeu, tinde spre Dumnezeu și se află, într-o relație vie cu Dumnezeu. Iar prin această relație de viață, omul menține neslăbită înrudirea sa cu Dumnezeu. Relația dintre om și Dumnezeu este posibilă datorită faptului că Dumnezeu l-a făcut pe om de la început înrudit cu Sine. Făcându-l după Chipul Său, Dumnezeu l-a pus pe om chiar de la început în relație conștientă și liberă cu Sine.

Exprimările antropomorfe ale lui Moise despre lucrările dumnezeiești ne evidențiază în chip minunat deosebirea tipurilor de lucrări manifestate de Creator “căci descriind creația, marele prooroc observă că pe toate celelalte creaturi Dumnezeu le-a produs prin cuvânt”⁵³, iar pe om l-a făcut cu mâinile Sale. Omul a fost adus la existență în urma tuturor creaturilor pentru că el reprezintă o întregire a acestora și pentru că unește în sine lumea materială cu cea spirituală.

Putem concluziona astfel că numai actul divin al întrupării Logosului care ne unește cu Dumnezeu garantează mântuirea. “Ceea ce e făcut odinioară prin Cuvântul lui Dumnezeu continuă mereu să fie făcut prin același Cuvânt: «căci Cuvântul Tău, o Doamne, subzistă mereu în ceruri; pe de altă parte, Cuvântul lui Dumnezeu este totdeauna acțiune, prin Cuvântul Său se fac cerurile»”⁵⁴.

Prin urmare, lumea a existat din totdeauna, deoarece bunătatea lui Dumnezeu a avut mereu trebuință de obiect. Așadar, creația omului după Chipul lui Dumnezeu care l-a plăsmuit, s-a făcut dintru-inceput pentru ca El (Hristos) ca să poată cuprinde cândva Arhetipul. Întruparea Logosului care e “*Chipul*” sau “*Icoana*” desăvârșită și unică a “*Tatălui*” și astfel, omul, enipostaziat în Logos, să poată fi înălțat și el la “*chip*”, să se arate și el “*icoană*” sau “*chip al lui Dumnezeu*”. “Chipul lui Dumnezeu în om reprezintă un dar și în același timp un scop, o bogăție dar și un destin. Omul își găsește conținutul ontologic în Arhetip”⁵⁵.

Persoana divino-umană a lui Hristos ne arată cât se poate de evident că omul nu a fost creat pentru autonomie, ci pentru comunicarea cu Dumnezeu. În calitatea Sa de Dumnezeu adevărat și Om adevărat, El constituie inelul de legătură dintre cosmos și Treime, prin care Duhul se pogoară în lume, pentru ca lumea să se înalțe spre comuniune cu Tatăl ceresc.

Prin urmare, natura umană a lui Hristos este desăvârșită, însă ceea ce lucrează ca “*persoană*” în om, lucrează ca și “*Cuvânt*” în Hristos a cărui persoană este divină. Umanitatea însumată de aceasta din urmă are, astfel, o anume asumare

⁵² Preot prof. dr. Dumitru Radu, “*Îndrumări misionare*” op. cit. pag. 219.

⁵³ *Ibidem*, pag. 219

⁵⁴ Alexandru Șafran, “*Cabala*”, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1999, pag. 31.

⁵⁵ Panayotis Nellas, “*Omul, animal îndumnezeit*”.

cu cea a lui Adam înainte de păcat. Dar chenoza Cuvântului este și o chenoză a acestei umanități paradisiace supuse, prin voința de răscumpărare a Mântuitorului, condițiilor obiective ale păcatului, condiții față de care nu trebuie să reacționeze prin voința liberă, ci prin suferință și dragoste.

Pe de altă parte, dacă voința Fiului este identică cu cea a Tatălui “voința umană, care devine voință a Cuvântului”⁵⁶ este voința Sa proprie, iar în această voință a Sa proprie rezidă întreaga taină a mântuirii noastre.

Putem conchide, deci, că orice antropologie își găsește rezolvarea în hristologie, cheia de înțelegere a conceptului de “*Chip al lui Dumnezeu*” după care este creat omul. Demersul hristologic soluționează orice încercare de explicare a originilor, finalităților și sensului existenței umane într-o dimensiune antropogenetic ioaneică.

Logosul în Didactico-poetice. Ca și în cazul Pentateuhului sau al Cărilor profetice, nici în cazul cărților didactico-poetice nu se poate vorbi despre un discurs coerent și unitar despre Logos. Termenul apare, totuși, cu o frecvență mult mai mare, iar în ceea ce privește semantica conceptelor fundamentale ale acestor cărți, se poate vorbi mult mai ușor de o ancorare a lor într-o dimensiune logosică. Folosit în unele pasaje, discursul despre Logos din aceste cărți pare să acorde un inedit caracter personal Logosului: “căci, despre cuvânt a spus dumnezeiescul David «În veci, Doamne, Cuvântul Tău rămâne în cer» (Ps. 118, 89). Și iarăși «a trimis Cuvântul Lui și i-a vindecat» (Ps. 107, 20). Însă, cuvântul care se rostește cu gura nu este trimis și nu rămâne în veci”. Așadar, Cuvântul despre care vorbește psalmistul nu poate fi unul funcțional fenomenologic, impersonal ci, doar unul personal. Nu se poate dezvolta, pornind de la aceste texte, o teologie a unui Logos eminent personal. Maniera discursivă a cărților didactico-poetice nu este cea a unui tratat teologic explicativ, în care teologia să fie expusă axiomatic, ci un discurs pedagogico-liric în care adevărul este exprimat mai degrabă ca apotemă interpretabilă.

De aceea, considerăm nimerit să întreprindem o analiză a problemei Logosului în didactico-poetice, în aceeași manieră de neaccentuare a caracterului personalist al Logosului și de observare a dimensiunilor tipologic-logosice a acestor scrieri. La acest nivel discursiv regăsim, îndeosebi în Psalmi, o reiterare a discursului cosmologic al creației prin cuvânt postulat de către Cartea Facerii. În didactico-poetice, Logosul e văzut ca un instrument prin care Dumnezeu creează (Ps. 32, 6: “Prin Cuvântul Domnului s-au întărit cerurile și prin duhul gurii Lui toată puterea lor”).

Fără să reluăm întreaga cosmogonie a creației prin cuvânt (explicată în capitolul referitor la Logosul în Pentateuh), trebuie să observăm că, la nivelul cărților didactico-poetice, funcția instrumentală a Logosului în cosmogonie conferă posibilitatea unor nuanțări ale viziunii despre Logos. Dacă am vorbit despre creația lumii prin Logos, am arătat că lumea apare ca expresie a plasticizării Logosului-Rațiune și trebuie să arătăm că în cărțile didactico-poetice această Rațiune capătă însușirile Înțelepciunii (Ps. 103, 4: “toate cu Înțelepciune le-ai făcut”).

Aparent, pare a fi vorba de o transpoziție terminologică (Logos-Înțelepciune), dar, dacă observăm că ideea de Înțelepciune devine un postulat al explicațiilor

⁵⁶ Vladimir Lossky, “*Introducere în Teologia Ortodoxă*”, Ed. Enciclopedică, București, 1997, pag. 152.

existențiale în cărțile didactice, înțelegem că identitatea Logos-Înțelepciune realizată în Psalmi la nivelul cosmogoniei conferă anumite nuanțe noi discursului despre Logos. Rațiunea creatoare și susținătoare a existenței din Pentateuh capătă în didactico-poetice însușirea de înțelepciune axiomatică. Dacă în Pentateuh Rațiunea este temelul existenței create, didactico-poeticele relevă faptul că Logosul-Înțelepciune este ipoteza existențială inexorabilă și, de aceea, dezvoltă pe această filieră un discurs despre morală ca expresie a raționalității, cunoaștere ca participație la Înțelepciune, sau identitate între Logos-Înțelepciune și Lege.

Dacă vorbim despre o relație între Logos și morală (cărțile didactice având o funcție moralizatoare evidentă), trebuie să observăm că această relație a fost stabilită chiar în cadre nescripturistice de către promotorul conceptului de Logos: "Etica lui Heraclit, deși restrânsă, este expresia practică a aceluși Logos, care se rostește pe sine însuși". Sufletul la Heraclit este expresia Logosului ca rațiune existențială, de aceea modul ei de ființare (morală) trebuie să aibă o structură arhetipală logică: "Logosul moral descinde, deci, din Logosul universal; legea omenească se nutrește din Legea cosmică"⁵⁷. Stabilim postulatul logic al moralității cărților didactico-poetice, părintele Nicolae Neaga, conchide că la nivelul acestora, „Cuvântul lui Dumnezeu este legea morală revelată”⁵⁸. Bineînțeles, nu este vorba despre o identificare a Persoanei cu o ierarhie valorică, ci doar de o recunoaștere a participației acestei ierarhii la Persoană la nivelul cărților didactice ale Vechiului Testament.

Origen stabilește o legătură indisolubilă între Logosul-Înțelepciune și înțelegere ca și capacitate a umanului de a accede la sensul teleologic al creației, pornind de la cărțile didactice veterotestamentare. Astfel, pentru el, "Înțelepciunea este Cuvântul lui Dumnezeu prin aceea că deschide tuturor celorlalte ființe, adică întregii creaturi, puterea de înțelegere a tainelor și necunoscutelor, cuprinse toate în Înțelepciunea lui Dumnezeu; de aceea e și numit Fiul-Cuvânt, iar la rândul Lui, Acesta e ca un tâlmăc al tainelor minții"⁵⁹. "Iar întrucât Înțelepciunea reproduce în Ea Însăși ceea ce vrea să descopere altora, pentru ca de acum încolo să cunoască și să înțeleagă pe Dumnezeu, Ea poate fi numită cu adevărat «chipul ființei lui Dumnezeu»"⁶⁰.

La nivel gnoseologic, existența Logosului e dovedită și în mod negativ în cărțile didactico-poetice prin accentuarea incapacității omului de cunoaștere a sensului existenței datorată nerelevării Logosului-Rațiune. Cartea Iov, reprezintă, în ansamblu, o elegie existențială menită să releve sensul suferinței și implicit, al existenței. Epilogul cărții reprezintă o descoperire a incapacității umanului de înțelegere a existenței datorată necunoașterii (ca dovadă a acestei necunoașteri, Dumnezeu îi prezintă lui Iov elemente ale creatului care-i sunt străine: leviatanul, etc.). Dar, dacă vorbim despre o necunoaștere a sensului existenței și facem apel la teoriile gnoseologice ale lui D. D. Roșca privind incapacitatea cunoașterii lumii create, înțelegem, prin opoziție, că înțelepciunea nu vine din cunoașterea lumii

⁵⁷ Sebastian Chirilă, "Logos și Ethos", în Studii Teologice, seria a II-a, anul XXII, nr. 3-4/1970, pag. 254.

⁵⁸ Preot prof. Dr. Nicolae Neaga, "Hristos în Vechiul Testament", Sibiu, 1944, pag. 68.

⁵⁹ Origen, "Despre principii", în Scrieri alese, p a III-a, P.S.B., vol. 8, Ed. Inst. Biblic și de Mis. al B.O.R., București 1982, pag. 57.

⁶⁰ *Ibidem*, pag. 62.

(discursul despre Leviatan reprezentând doar un pretext de demonstrare a incapacității gnoseologice), ci din cunoașterea Rațiunii, a Logosului.

Dumnezeu îi spune lui Iov că el nu poate înțelege lumea pentru că nu o cunoaște nici pe ea, și nici Rațiunea care îi dă sens. Astfel, Dumnezeu îi relevă indirect lui Iov existența Logosului Personal, a cărui nerelevare explicit personală în Vechiul Testament induce incapacitatea rațiunii umane de cunoaștere. Dumnezeu îi spune lui Iov că înțelepciunea trebuie să vină dintr-o participație a rațiunii umane la Rațiunea divină. Am putea considera cartea Iov ca un pasaj revelațional inedit în care nu Fiul descoperă existența Tatălui, ci Tatăl descoperă existența Logosului său.

Printr-o dialectică destul de interesantă, pornind de la un text din Înțelepciunea lui Solomon 7, 25 referitor la Înțelepciunea lui Dumnezeu: "Ea e sufletul puterii lui Dumnezeu, ea e curată revărsare a slavei Celui Atotputernic în strălucirea luminii Lui celei veșnice și oglinda fără pată a lucrării lui Dumnezeu și chipul bunătații Sale", Origen deduce caracterul personal al acestei Înțelepciuni. "Într-adevăr, Înțelepciune este strălucirea luminii Lui (Dumnezeu) nu numai în calitatea ei de a fi lumină, ci și întrucât ea e lumina veșnică; în modul acesta, Înțelepciunea e în același timp și strălucirea veșnică, și strălucirea veșniciei"⁶¹.

"Totuși, nimeni să nu creadă că am vorbi despre cineva care nu ar fi de sine stătător, atunci când îl numim Înțelepciunea lui Dumnezeu. Așadar, trebuie să credem că Înțelepciunea s-a născut înainte de orice început în orice chip ar putea fi concepută aceasta. În această ființă de sine stătătoare a Înțelepciunii se cuprindeau virtual toate faptele și toate tiparele creațiilor viitoare, fie că avem în vedere ființele primare, fie realitățile secundare"⁶².

Origen nuanțează, așadar, pornind de la acest citat, discursul cosmogonic, plasând în Înțelepciunea lui Dumnezeu din didactico-poetice rațiunile seminale, personalizând în același timp această Înțelepciune. Acest citat este folosit ca fundament al consubstanțialității Logosului cu Tatăl și de către Sfântul Ioan Damaschinul, care, interpretându-l, spune: "Logosul se numește din cauză că s-a născut din Tatăl fără împreunare și în chip impasibil, în afară de timp, nesticăcios și nedespărțit"⁶³. Se poate vorbi despre o anumită hristologie intrinsecă unui discurs triadologic metaforic specific cărților didactice.

Cărțile poetice sunt scrise și ele într-o tipologie hristologică, îndeosebi dacă interpretarea Cântării Cântărilor va fi făcută într-o manieră alegorică patristică. Astfel, "Origen apreciază că opera lui Solomon «Cântarea cântărilor» e un epitalam, sau o piesă de teatru, după moda antică, cu mai multe personaje ale căror roluri comentatorul le interpretează alegoric: «mirele» – Solomon –: «paznicul» Îl simbolizează pe Logosul Hristos, «Domnul păcii»; mireasa simbolizează când sufletul omenesc, când Biserica, când pe amândouă laolaltă; fetele din Ierusalim sunt sufletele care așteaptă la ușa miresei sosirea mirelui"⁶⁴.

Interpretarea alegorico-hristologică a Cântării Cântărilor devine o constantă a întregii literaturi exegetice patristice (a se vedea și Sf. Grigorie de Nyssa, "Comentariul

⁶¹ *Ibidem*, pag. 67.

⁶² *Ibidem*, pag. 56.

⁶³ Sfântul Ioan Damaschinul, *op. cit.*, pag. 27.

⁶⁴ Preot prof. dr. I. G. Coman, "Origen despre Logos, Biserica și suflet în comentariul său la Cântarea Cântărilor", în S.T., seria a II-a anul XXV, nr. 3-4/1973, pag. 165.

la *Cântarea Cântărilor*). Întreaga lirică erotică a acestei cărți stă sub spectrul relevării erosului divin, manifestat prin lucrarea Cuvântului. “Logosul-Cuvântul-Hristos-Mirele, personajul principal, a Căruia prezență spirituală sau venire așteptată de mireasă conduce întreaga mișcare a acestui neasemuit imn al dragostei duhovnicești, este «Unsub» prin excelență, «Hristosub», adică Acela Care răspândește cea mai prețioasă mireasmă: «Miresmele Tale-s balsam mirositor, mir vărsat este numele Tău; de aceea fecioarele Te iubesc» (Cântarea Cântărilor 1, 2)”⁶⁵.

Dacă nu se poate găsi în Cântarea Cântărilor o rațiune sau o motivație suficientă pentru exegeza ontologică care să-L identifice pe Mire cu Fiul lui Dumnezeu, demonstrând consubstanțialitatea Lor (exegeză posibilă, mai degrabă, la nivelul psalmilor mesianici; exemplu: “Zis-a Domnul, Domnului Meu” sau “Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut”), Cântarea Cântărilor relevă funcția dialogică a persoanei Logosului. Această poezie erotică a Vechiului Testament poartă numele de “*Cântarea Cântărilor*” nu doar pentru că reprezintă capodopera poeziei ebraice, ci și pentru că ea ni-L descoperă pe Fiul lui Dumnezeu în cea mai proprie funcție a Sa, aceea de revelator, de cuvântător prin excelență. Logosul din Cântarea Cântărilor e văzut în aceeași dimensiune a exteriorizării Sale prin rostire, specifică întregului Vechi Testament. Crearea lumii e făcută prin Cuvânt-rostire în Cartea Facerii, re-crearea mesianică soteriologică e văzută tot ca un act de rostire (exteriorizare specifică Logosului) în cărțile profetice, iar în Cântarea Cântărilor câștigarea Bisericii (relaționare cu natura restaurată) e plasată în dimensiunea cuceririi erotice făcută tot prin Cuvânt-rostire.

Mirele, în Pentateuh, rostește pentru a crea, în Profeți rostește pentru a recrea, iar în didactico-poetice, într-o temporalitate eclesială, rostește pentru a converti soteriologic Biserica (sufletul). Dacă în Pentateuh și Profeți funcția dialogică a Logosului e plasată într-o dimensiune macro socială, Cântarea Cântărilor relevă valențele potențialității restrictiv dialogice ale Persoanei Logosului. În această carte, comunicarea iese din sfera unui dinamism indefinit macrocosmic, căpătând valențele unei apropieri personale conferite de rostirea față către față. Dialogicul Cântării Cântărilor capătă conotațiile unei comuniuni cu relevanță la nivel personal pentru fiecare suflet-mireasă. Această comuniune dintre Mire și mireasă are valențele mistice ale exacerării dialogului omului cu divinitatea prin faptul că Mirele, Cântărețul prin excelență este rostitor, adică Logos, expresie a Rațiunii divine. Logosul, “Cuvântul lui Dumnezeu exprimă gândirea Lui. Logosul implică, astfel, și ideea de gândire sau de rațiune. În același timp, cei ce vorbesc sunt persoane-persoane care comunică. Logosul include, deci, și ideea de comuniune, de dialog viu”⁶⁶.

Un dialog viu, care să fie considerat dialogul prin excelență (adică Cântarea Cântărilor), nu poate fi realizat decât prin (și de către) un Logos viu, Persoană prin excelență. Așadar, o exegeză mistico-alegorică a Cântării Cântărilor, trebuie să inducă ideea că Mirele, chiar dacă nu în mod necesar consubstanțial cu Tatăl, este Logos prin excelență, iar dialogul cu Acest Logos, care nu poate fi decât al Tatălui, reprezintă fundamentul existenței umanității: “Membrii Bisericii nu fac nimic fără Logos. Biserica e frumoasă și-și păstrează frumusețea numai unită cu cuvântul lui

⁶⁵ *Ibidem*, pag. 165.

⁶⁶ Sebastian Chirilă, *op. cit.*, pag. 263.

Dumnezei. De aceea, ea e îndemnată de Mire să fie parte aproape de El, să nu se îndepărteze de El⁶⁷.

Deși Cântarea Cântărilor e considerată lirica prin excelență a Vechiului Testament, i se poate atribui și o dimensiune didactică, întrucât mireasa este supusă unui proces pedagogic de căutare. Dimensiunea didactică a acestei cărți devine evidentă la nivelul uzanței tipologiilor. Sufletul-mireasă se dezvoltă, într-un cadru paradigmatic eclesial. *“Casa vinului”* din capitolul 5 devine dimensiune mistic-eclesială, care valorizează pedagogic Cuvântul, integrând între mijloacele sale pedagogice atât cuvântul ca expresie a Legii celei Vechi, cât și ca expresie euharistică a Legământului Nou: “Sufletul învață să cunoască în această casă-Biserica Dumnezeului Celui viu, cămările vinului și nu numai nou ci și vechi și dulce, care e învățătura Legii și a Profeților și prin care el va primi la sine pe Dumnezeu-Logosul, Care la început era la Dumnezeu (Ioan 1,1), Logos care nu e permanent cu sufletul, întrucât uneori îl părăsește, ca acesta să-L dorească și mai mult”⁶⁸.

Așadar, în Cântarea Cântărilor, atât cucerirea erotică se produce prin Logos, cât și pedagogia la care e supus sufletul uman, iar dacă vorbim despre o pedagogie, trebuie să înțelegem că aceasta nu se produce doar prin rostire, ci și prin prezentarea unor tipologii ale Logosului. Astfel, tipologia euharistică din Cântarea Cântărilor capitolul 5 (a se vedea comentariul Sf. Grigore de Nyssa) poate fi regăsită și în celelalte scrieri didactice, de exemplu în Proverbe 9, 5, unde ospățul comuniunii dialogice e văzut tot într-o dimensiune euharistică: “Veniți și mâncați din pâinea Mea și beți vinul pe care l-am pregătit.”

În genere, se poate spune că toate cărțile didactice ale Vechiului Testament sunt un elogiu adus rațiunii și înțelepciunii. O lectură atentă a Ecclesiastului poate releva faptul că rațiunea umană nu e elogiată în ea însăși. Primele trei capitole din Ecclesiast reprezintă un excurs de apreciere a rațiunii umane independente, iar acest excurs stă sub spectrul lipsei de sens a existenței (al deșertăciunii), leit-motivul primelor trei capitole. Următoarele șapte capitole ale Ecclesiastului reprezintă un excurs de apreciere a rațiunii-expresie a Rațiunii-Logos. O dată stabilit acest raport de dependență, leit-motivul se schimbă, realitățile devin pozitive și bune datorită relației lor paradigmatică cu Rațiune divină, de aceea rațiunea denigrată în primele trei capitole devine apreciată ca expresie a Rațiunii divine. Așadar, elogiuul rațiunii din cărțile didactice nu este un elogiu al rațiunii umane ci, în ultimă instanță un elogiu al Logosului.

În concluzie putem afirma că întreg corpusul cărților didactico-poetice ale Vechiului Testament reprezintă o Dreaptă de revelare a Logosului, Care face ca Legea Veche să fie gradat, o scară revelațională, un “pedagog către Hristos”. (Gal. 3, 23)

Logosul în Profeți. Expresie a atotștiinței divine, cu subtile conotații deterministe, izvorât dintr-o atemporalitate gnoseologică absolută a Divinității, dar susceptibil de predestinaționism, oscilând între clarviziune și supoziție logică, profetismul în general rămâne una dintre cele mai controversate teme subsidiare ale teologiei.

S-a încercat deseori o definiție a profetismului printr-o manieră de auto-nomizare a acestuia față de revelație. Într-o asemenea optică, profetismul capătă conotațiile unei simple speculații mai mult sau mai puțin logice. Un asemenea profetism ar putea fi fundamentat pe rațiune și ar putea fi redus la un simplu

⁶⁷ Preot prof. dr. I. G. Coman, *op. cit.*, pag. 168.

⁶⁸ *Ibidem*, pag. 172.

determinism material. Laplace avansează ideea că o cunoaștere exhaustivă a întregii realități existente într-un moment temporal dat, precum și a tuturor fenomenelor posibile care să schimbe această stare de fapt, coroborată cu o lege entropică a legăturii dintre cauză și efect, ar putea permite o prevedere exactă a stării realității în momentul imediat următor. O asemenea prevedere ar reprezenta nu o premoniție, ci o concluzie logică rațională.

Determinismul lui Laplace devine, însă, imposibil prin prisma cunoașterii mărginite a creației avansate de D. D. Roșca. Acest determinism de factură rațională care face profeția posibilă din punct de vedere logic se dovedește, însă, de-a dreptul perimată atunci când în creație se resimte influența unei forțe ieșite din comun. Nici un aspect al realității create nu poate permite o profeție a intervenției lui Dumnezeu în creație, pentru că Dumnezeu este exterior acesteia.

Astfel spus, determinismul lui Laplace nu ar putea justifica niciodată o profeție mesianică, acesta fiind oricum principalul aspect al profețiilor scripturistice. Trebuie deci să înțelegem că profețiile ies din sfera raționalului.

Se poate vorbi despre profeție ca despre un act rațional de manipulare a unei societăți și a viitorului acesteia. Profetul poate fi considerat un om care încearcă să inducă ascultătorilor săi o anumită mentalitate. El poate profeți pentru ca urmașii săi să viețuiască într-un mod tributar spuselor lui. Dependența dintre profeție și mentalitatea colectivă a unui popor este evidentă în cazul poporului evreu, care trăiește în așteptarea lui Mesia. Totuși, varietatea elementelor profețite de către prooroci, precum și diversitatea acestora (iudei și neiuidei – Valaam) și extensiunea lor temporală îndelungată, dovedește că profețiile scripturistice nu sunt o operă de manipulare a nici unui autor.

Cauza profețiilor scripturistice nu trebuie, astfel, căutată în nici o raționalitate umană. Profeții Scripturii sunt definiți ca oameni care au vorbit despre timpuri care nu veniseră încă. Trebuie să observăm că timpul profețiilor mesianice este trecutul și nu viitorul. Profetul vorbește ca despre ceva ce a văzut că s-a întâmplat deja (Isaia 6, 53 și Daniel 12 etc.). Profeția mesianică nu este, așadar, o previziune ci, mai degrabă o relatare a unui fapt deja petrecut. Cum însă, cronologic, profetul este anterior lucrului „văzut” și descris, profeția sa nu se poate justifica decât printr-o suspendare temporară a temporalității sale (de exemplu duminica Apocalipsei lui Ioan). Această suspendare a temporalității sale nu poate fi în nici un caz determinată de el însuși, de aceea cauza profeției trebuie căutată într-un act de revelație divină.

Profetismul este un eveniment istoric și revelațional fundamental al existenței lui Israel, dar și al existenței celorlalte popoare. «Profetismul aduce în lume cuvintele pline de Duhul Sfânt și înfloritoare de har»⁶⁹ care sunt cuvintele lui Dumnezeu și mai puțin cuvintele omului. Când au vorbit despre Dumnezeu și lucrurile divine, profeții au fost mișcați de Duhul Sfânt care s-a folosit de ei ca de niște fluieri.

Începutul profetismului se situează în Capitolul trei al cărții Facerii: “Să facem pe om după chipul și asemănarea Noastră” (Fac. 1, 26), observând aici că protoevanghelia introduce în creație dimensiunea profetică a vorbirii divine. În cadrul profetismului, cel care vorbește este Creatorul Cel necreat. Pe lângă aceasta trebuie remarcat faptul că profetul ca mesager al voii divine și-a conformat voința personală cu voința divină.

⁶⁹ Preot conf. dr. Ioan Chirilă, “*Cartea Profetului Osea*”, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 1999, pag. 19.

Transcendența învățăturilor prezentate oral sau ocular a făcut ca în cele mai multe cazuri actul profetic să producă o mutație fundamentală, mai întâi în persoana profetului și mai apoi, pe măsura asumării mesajului de către auditoriu, putem afirma că mesajul profetic este un mesaj al restaurării prin faptul că determină o ieșire din pământul păcătuirii și o intrare în pământul făgăduinței, al asemănării cu cel dintâi. Din această cauză plasarea profetismului în suita actelor naturale este pur metodologică, el fiind eminamente supranatural pentru că este o “comunicare făcută omului prin Duhul Sfânt”⁷⁰.

Încadrarea profetismului în istoria creației, dincolo de aspectul metodologic enunțat, ne oferă posibilitatea înțelegerii sensului transcendent al evenimentului revelațional. Aceasta face ca profetismul să ocupe, la nivelul revelației vechi-testamentare, locul central, culmea maximă a apropierei umanului de divin. Profetismul ocupă locul central, este nucleul religios din care iradiază revelația transcendentă, având o unică semnificație, restaurarea agapică a creației. În acest sens simbolul profeților este o formă plastică de exprimare a sensului transcendent al creației, iar rațiunea de a fi a profetismului este tocmai “extensiunea în istorie a Celui metaistoric în forme accesibile înțelegerii umane pentru ca aceasta să dobândească părtășia la findul Său extern”⁷¹.

Deci, în cadrul omenirii post-diluviene există profetismul ca manifestare revelațională nu numai în sânul grupării descendente din Avraam, ci și în sânul celorlalte popoare unde se bucură de o prețuire deosebită. De aceea putem afirma că începutul profetismului este anterior lui Moise, dar că numai odată cu chemarea sa la demnitatea de eliberator și legiuitor se dezvoltă profetismul autentic cu funcție tipică prefigurativă a Profetului Hristos. În acest sens Amos scrie: “Domnul n-a făcut nimic fără să fi descoperit taina Sa profeților, slujitorii Săi”⁷².

În același timp, receptat din acest unghi analitic, profetismul oferă exegetului o panoplie completă a mentalității umanității și a mersului convergent sau divergent al acesteia spre plinirea vremii.

Persoana Divină prin care se realizează acest act poate fi identificată dacă se iau în considerare și funcțiile didactice ale cărților profetice. Dacă se analizează întreaga iconomie a Divinității, se observă că funcția de didascăl, de revelator al Treimii și deci, de învățător al umanității revine Logosului. Așadar, Logosul trebuie să fie Cel Care îi învață pe profeți, și implicit, Cel Care face profeția posibilă.

Numit în Noul Testament “*Rabi*” (Învățătorul), Logosul întrupat se descoperă și profeților ca Învățător, de aceea, este numit de aceștia “Învățătorul Neprihănirii” (Avacum 1,5). Identitatea dintre “*Învățătorul Neprihănirii*” și Logos este evidentă: “Din comentariul qumranit la Avacum 1, 5 rezultă că Învățătorul Neprihănirii era înzestrat cu darul unei exegeze revelate a cuvintelor profeților. Și despre Mântuitorul ni se spune în Evanghelie că dădea o interpretare revelată a Vechiului Testament”⁷³. De asemenea, în aceeași tipologie lexicală, Mesia este identificat în Isaia 55, 10 cu

⁷⁰ *Ibidem*, pag. 18.

⁷¹ *Ibidem*, pag. 19.

⁷² *Ibidem*, pag. 21.

⁷³ M. Iancu, “*Persoana Mântuitorului în lumina manuscriselor de la Marea Moartă*”, în *Studii Teologice*, seria a II-a, an XI, 3-4/1959, pag. 144.

“*Semănătorul Cuvântului*”: “Nu e cazul să se individualizeze sensul în persoana lui Mesia. Doar indirect, expresia «semănătorul cuvântului poate încadra și pe Hristos»”⁷⁴.

Într-adevăr, “*semănător al cuvântului*” poate fi orice învățător, dar Semănătorul prin excelență al Cuvântului nu poate fi decât Însuși Cuvântul. De asemenea, dacă se ia în considerare că Isaia identifică pe “*semănătorul cuvântului*” cu “*robul Domnului*” (Ebed Yahwe), titlu generic acordat de profeți Logosului întrupat, identitatea dintre aceștia ne apare ca evidentă. Putem spune că Logosul se descoperă profeților nu atât în calitatea Sa de Fiu al lui Dumnezeu (mult mai evidentă la nivelul psalmilor), ci în calitatea Sa de Cuvânt întrupat.

Cuvântul întrupat vestit de către profeți Se manifestă, în viziunea acestora, ca Logos Care Se exteriorizează, Care rostește. Unul din aspectele fundamentale ale misiunii lui Mesia în viziune profetică este acela de “*vestitor*”. Textul din Isaia 61, 1-2: “Duhul Domnului este peste Mine și M-a trimis să binevestesc... să vestesc...” ne relevă o dimensiune a mântuirii, care se realizează într-o manieră logică.

Dacă în Pentateuh creația e văzută ca un act făcut prin rostire, adică prin afirmarea alterității Personale a Logosului, prin ieșirea din sine a Lui, adică tot prin ieșirea din sine a Logosului și, de aceea, activitatea lui Hristos reprezintă un act de re-creare a lumii. Iubirea ființei Divine se manifestă la nivelul Dumnezeirii prin nașterea din veșnicie a Fiului-Logos, iar la nivelul iconomiei, tot prin Logos și prin exteriorizarea acestuia în acte creatoare sau restauratoare: “Prin Logosul Divin s-au re-creat toate, înnoindu-se datorită iubirii divine. Kenoza îndumnezeitoare a urmat kenozei creatoare datorită aceleiași iubiri nesfârșite”⁷⁵. Se poate spune, astfel, că profeții, deși nu-L numesc explicit pe Mesia Logos, văd misiunea sa ca un act specific Logosului.

În aceeași dimensiune a mesianității ca act de cuvântare restauratoare a Logosului, profetul Ieremia înțelege că dacă mântuirea este un act săvârșit de către Logos, Cuvântătorul prin excelență, atunci și împrărierea acesteia trebuie să se facă la un nivel de excelență, de aceea, numește legământul încheiat de Mesia cu ucenicii Săi, legământ extraordinar înscris în inimile lor (Ieremia 31, 31-33). De asemenea, deducția poate fi și reversibilă. Dacă legământul lui Ieremia este legământul prin excelență înscris în inimile oamenilor, atunci și Cel Care încheie acest legământ trebuie să fie Cuvânt prin excelență.

Dimensiunea logică a profețiilor mesianice dovedește faptul că descoperitorul realităților viitoare în fața profeților este Însuși Logosul: “Ei stau față în față cu Persoana Care le adresează cuvintele și le anunță faptele Sale. Intră într-o relație directă cu El ca Persoană, dar încă nu ca Persoană întrupată; coborâtă ontologic în rândul oamenilor. Persoana Cuvântului rămâne încă deasupra oamenilor, deși Își face puternic simțită calitatea de Persoană și interesul pe care-l are pentru persoanele umane și relația Sa cu ele”⁷⁶.

Dacă Vechiul Testament este conceput ca “*pedagog către Hristos*” (Gal. 3, 23), trebuie să înțelegem că Logosul Se revelează în Vechiul Testament voalat și treptat: “Dumnezeu-Cuvântul Și-a făcut prezența și acțiunea mai clare și mai eficiente

⁷⁴ Preot prof. dr. Nicolae Neaga, “*Hristos în Vechiul Testament*”, pag. 75.

⁷⁵ Preot dr. Alexandru Joiță, “*Logos și Theosis*”, în *Studii Teologice*, seria a II-a, an XXVII, nr. 7-8/1975, pag. 546.

⁷⁶ Preot prof. dr. Dumitru Stăniloae, “*Teologia Dogmatică Ortodoxă*”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., vol 2, Buc., 1997, pag. 13.

în Vechiul Testament prin cuvinte directe șoptite în inimile proorocilor și prin fapte care se distingeau în chip mai vădit ca fapte ale Sale decât evenimentele și împrejurările naturale”⁷⁷.

Potrivit rolului de mijlocitori între Dumnezeu și poporul Său, toți profeții au fost chemați la misiunea lor de către Dumnezeu. Cu alte cuvinte, ei au perceput în chip tainic, vocea lui Dumnezeu, de aceea profeții își încep cuvântările, de regulă, prin cuvintele: “Cuvântul Domnului a fost către mine”⁷⁸ (exemplu Ieremia 1, 2). În felul acesta, solia divină, asimilată personal era transmisă în chip obișnuit prin cuvântări.

Profeții au fost la început cuvântători: “Veniți să ne suim la muntele Domnului, la Casa Dumnezeului lui Iacob, și el ne va învăța căile sale, și vor merge pe cărările sale, căci din Sion va ieși Legea și Cuvântul Domnului din Ierusalim”⁷⁹. Dumnezeu a deschis omului urechi ca el să nu dea înapoi și să se împotrivescă (Isaia 50), ci să audă “toate câte a grăit Domnul și să le facă și să le urmeze”⁸⁰ (Ex. 24). Cuvântul lui Dumnezeu este legea morală revelată el nu e supus trecerii, nici cei atașați “cuvântului”.

La Profetul Iezechiel găsim o nuanțare pronunțată a Cuvântului prin expresia “Fiul omului”⁸¹. Această expresie este tipic adamitică (ebr. ben-ādām), desemnează îndeobște un membru al omenirii și, ca o circumloțiune, are practic același înțeles cu cel de om. Profetul Iezechiel este numit de 93 de ori în cartea ce-l poartă numele “Fiu al Omului”⁸². Este vorba de un fel eusfatic și solemn de a spune “Om(ule)”. “Fiul este în Tatăl, așa cum frumusețea imaginii există în forma arhetip(...) Tatăl este în Fiul, așa cum frumusețea-arhetip sălășluiește în imaginea sa”⁸³.

Prin Cuvântul trimis lui Adam și descendenților săi prin Duhul Sfânt “care a grăit prin prooroci”, prin diverse teofanii și în cele din urmă, prin întruparea Cuvântului, atunci când vremurile s-au împlinit și prin pogorârea Sfântului Duh la Cincizecime, cele două iconomii – a Cuvântului și a Sfântului Duh – nu numai că nu exclud vizibilitatea (și deci describilitatea), ci dimpotrivă, mai ales în ceea ce privește Logosul, fac apel la aceasta ca element principal al Revelației: “Căci prin Fiul Care ni S-a arătat (prin întrupare), noi Îl cunoaștem pe Tatăl, cunoașterea Tatălui este manifestarea Fiului (...) Tatăl este invizibilul din Fiul, în timp ce Fiul este vizibilul din Tatăl”⁸⁴.

În condițiile date, trebuie să ne mulțumim cu o sintagmă apofatică și să spunem: “persoana semnifică ireductibilitatea omului la natura sa «Ireductibilitatea» și nu «ceva ireductibil» sau «ceva care face omul ireductibil la natura sa»⁸⁵.

⁷⁷ *Ibidem*, pag. 13.

⁷⁸ Preot prof. dr. Nicolae Neaga, “*Studiul Vechiului Testament*”, Manual pentru Facultățile de Teologie Ortodoxă, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1955, pag. 125.

⁷⁹ *Ibidem*, “*Hristos în Vechiul Testament*”, Seria Teologică, Sibiu, 1944, pag. 51-52.

⁸⁰ *Ibidem*, pag. 64.

⁸¹ Dan Slușanske, “*Dicționarul enciclopedic al Bibliei*”, Ed. Humanitas, București 1998, pag. 247.

⁸² *Ibidem*, pag. 247

⁸³ Preot Nicolai Ozolin, “*Chipul lui Dumnezeu, Chipul omului*”, Ed. Anastasia, 1998, pag. 17.

⁸⁴ *Ibidem*, pag. 247.

⁸⁵ Vladimir Lossky, “*Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*”, Ed. Bonifaciu, București, 1998, pag. 74.

Cuvântul l-a creat pe om după propriul chip și după propria asemănare «după chipul» desemnând spiritul și libertatea, iar «după asemănarea» însemnând că omul este capabil să-l semene, prin virtuțile sale, lui Dumnezeu⁸⁶. Același termen îi este aplicat apoi și lui Daniel (8, 17), părând să aibă un înțeles identic cu cel din Iezechiel, însă apăruse deja cu un alt sens în Daniel 7, 13 unde se referă la un personaj ceresc (asemuit unui „om”).

„*Fiul Omului*” din Daniel 7, 13 a jucat un rol important în exegeză. Cuvântul lui Dumnezeu a luat firea omenească întreagă, adică trup și suflet căci în «Hristos era suflet omenesc, suflet complet, nu numai elementul irațional al sufletului ci și cel rațional, care se numește minte»⁸⁷. Între Hristos și Cuvântul, Proorocul Isaia și Sfântul Apostol Pavel disting pe Hristos de Dumnezeu nu prin tăgăduirea unității lor, ci deosebind pe Cel ce sălășluiește de Cel în care sălășluiește (Cuvântul) prin înțelesul firilor.

Așadar, «Cuvântul» adevărat, care iese dintr-o minte sănătoasă, este simplu și de un singur fel și grăiește totdeauna despre aceleași lucruri; dar «cuvântul» felurit și meșteșugit este foarte întortocheat și lucrat cu grijă, iar nenumărate forme și drumuri neobișnuite, schimbându-se după gustul ascultătorilor. «Cel ce ne-a acordat participarea la existență și viață ne-a dat și Logosul, ca unul care voia ca și noi să fim „*logici*” și să trăim bine»⁸⁸.

Această revelație începută fragmentar, imediat după căderea în păcat devine totală prin întruparea Logosului în persoana istorică a Mântuitorului Iisus Hristos. Lumea semitică din secolul VII î. Hr. cunoaște figura unui Imn Primordial, conceput ca pentru un personaj regal. El era, pe de o parte, o schiță a trăsăturilor lui Dumnezeu, iar pe de altă parte prototipul întregii omeniri. Istorisirile „*sacerdotale*” referitoare la Adam, Omul Primordial al tradiției biblice, se inspiră din această concepție (Fac. 1, 27), iar profetul Iezechiel vede în Omul din Eden un personaj regesc și ceresc al cărui destin el îl proiectează asupra cerului principelui Tyrului (Iez. 28, 12).

Înțelesul colectiv al expresie „*Fiul Omului*”, vine astfel în continuarea celui individual, Fiul Omului fiind totodată căpetenia, purtătorului de cuvânt și modelul Sfinților Celui Preaînalt. Ajungem astfel la ceea ce nu putem numi decât „*taina persoanei omenești*”⁸⁹ taină pe care o discernem în virtutea relației neobișnuite și unice care există între persoana umană și Dumnezeu, Care a creat-o „*după chipul Său*”, aflat cu desăvârșire ireductibil și inalienabil în fiecare om. Tocmai pentru a ne face să presimțim și să înțelegem dorința din veci a lui Dumnezeu de a deveni Om, „harul înăscut a fost implicat chiar în actul creației omului”⁹⁰ de aici rezultând dimensiunea iconomică și potențialitatea asemănării omului cu Dumnezeu.

Dumnezeu a pus în inima omului dorul după Dumnezeu și aceasta pentru că omul poartă în el o anumită măsură a cunoașterii lui Dumnezeu. De aceea,

⁸⁶ Preot Nicolai Oyolin, *op. cit.*, pag. 53.

⁸⁷ Preot prof. I.G. Coman, „*Și Cuvântul trup S-a făcut*”, în *Studii Teologice*, Mitropolia Banatului și Timișoarei, 1993, pag. 393.

⁸⁸ *Ibidem*, „*Actualitatea gândirii patristice*”, în *Studii Teologice*, Mitropolia Olteniei, an XXIX, nr. 10-12/1997, pag. 34.

⁸⁹ Preot Nicolai Ozolin, *op. cit.*, pag. 67.

⁹⁰ Preot. conf. dr. Ioan Chirilă, „*Cartea Profetului Osea*”, pag. 39.

taina restaurării omului căzut la statura sa inițială nu stă în om, ci în relația sa cu însăși Ființa care este «Ființa virtuții, Cuvântul cel unic al lui Dumnezeu»⁹¹.

Eshatologia lui Osea ne așează în cadrul religiei “Cuvântului”. Religia cuvântului este precedată de o triplă lepădare: lepădare de aur și argint, lepădare de cai și de călăreți și lepădarea de închinarea la “lucrul mâinilor noastre”⁹². Această triplă lepădare este percepută ca întoarcere la unitatea dintre cuvânt și faptă. Spiritualizarea cultului stă în directă relație cu dispoziția lăuntrică a săvârșitorului, adică există o continuitate organică între cultul extern și trăirea lăuntrică a omului. Sensul adevăratei credințe este acolo unde adorarea este împreună cu o dispoziție interioară corespunzătoare.

Relaționând acest tip de gândire cu modul lui Dumnezeu de a vorbi despre Sine, observăm că El se întoarce în fața fărădelegii în El însuși, dar nu oricum, ci se întoarce în Sine prin Fiul care nu încetează să-și manifeste discursul verbalității Sale către Creația Sa, pe care o cuprinde în El prin participația Sa la *logoi*-ul fiecărei existențe căci: “Cuvântul Dumnezeu este vocativul prin care-L chemăm pe cel negrăit”⁹³.

Ca expresie a conștiinței unității Dumnezeirii și a unității neamului omenesc, ea constituie unul din temeiurile biblice ale mântuirii prin slujirea Fiului. Acest adevăr este revelat de Osea prin folosirea vorbirii directe a lui Dumnezeu către popor, profetul fiind doar gura Sa către lume. Nu recurge la antropopatie și nici la exprimarea indirectă introduse de cuvintele “fost-a cuvântul Domnului către ...”⁹⁴ ei ni-L dezvăluie pe Dumnezeu ca persoană vie, dialogică, disponibilă conlucrării și veșnic temătoare și iubitoare.

Osea ne vorbește și despre cunoașterea lui Dumnezeu din revelația naturală, raționalitatea ei este convergentă spre Rațiune supremă. Logosul din natură și Scriptură este o treaptă ascendentă și necesară spre desăvârșire. Această cale afirmativă a cunoașterii lui Dumnezeu este adoptată de Osea din dorința de a prezenta dinamismul vieții spirituale prin care omul se integrează plinătății vieții divine și experienței tainice și conștiente a relației de iubire și înțelegere eu-tu, Dumnezeu-om.

Omul este trup și suflet, o unitate dihotomică inseparabilă, iar Dumnezeu, ca tip al unității îi este creator și mântuitor. Punctul de întâlnire restauratoare a omului cu Dumnezeu este cultul ca revelație prin care chemarea Sa se adresează continuu omenirii, istoriei și creației în totalitatea ei. Osea este profetul care nu vede de departe, ci din Dumnezeu pe Dumnezeu și din lucrul mâinilor Lui veșnica Lui și slavă și dumnezeire, de aceea el este profetul lui «Dumnezeu-Eu-persoană»⁹⁵, a Dumnezeului nespuns care este din iubire vorbitor cu chipul Său din creație.

El este teologhisitor al nădejzii și care totuși fiind din neamul cel ales exclamă: “O, de-ar fi cineva înțelept ca să priceapă! Ce să priceapă? Să priceapă că acesta este începutul Cuvântului lui Dumnezeu”⁹⁶ să priceapă perenitatea lui și

⁹¹ Sfântul Maxim Mărturisitorul, “*Ambigua*”, în P.S.B., vol 8, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1983, pag. 91.

⁹² Prot conf. dr. Ioan Chirilă, *op. cit. (Osea)*, pag. 215.

⁹³ *Ibidem*, pag. 216.

⁹⁴ *Ibidem*, pag. 233.

⁹⁵ *Ibidem*, pag. 232.

⁹⁶ *Ibidem*, pag. 233.

deplina lui actualitate, să priceapă că el, adevărul lui Dumnezeu, cere să fie cuvânt al buzelor noastre.

Cuvântul perceput ca o definiție succintă este expresia clară a unei prezențe în ceea ce aceasta are mai de valoare, adică în manifestarea sa ființială. Teza esențială a gândirii oseiene, conformă întru totul cu teza gândirii și experienței creștine, este că Dumnezeu poate fi cunoscut nu în ființa Sa, ci în lucrările Sale, întrucât orice lucrare a Sa este legată indisolubil de ființa Sa. Astfel Apocalipsa lui Osea are și ea centralitatea hristică, de aceea iudeii se feresc de utilizarea cuvântului *“Davar”* pentru că el este conexas imediat cu teologia Logosului. Trimișii lui Dumnezeu sunt gura Lui, care vorbește oamenilor: *“și tu vei vorbi cu El și vei pune cuvintele în gura lui, iar Eu voi fi în ajutorul gurii tale și în ajutorul gurii lui și vă voi învăța pe voi ceea ce trebuie să faceți”*⁹⁷ (Ieș. 4, 15).

Proorocul Isaia atribuie cartea sa lui Dumnezeu, alături de toată Scriptura: *“Cercetați cartea Domnului și o citiți, că nimic din toate acestea nu lipsește, căci gura Domnului a poruncit și suflarea Lui le-a adunat”*⁹⁸ (Isaia 34, 16). Se poate observa că Profeții ne amintesc misiunea lor divină; Profeții, din porunca dumnezeiască, trebuie să vestească cuvântul lui Dumnezeu fie plăcut, fie neplăcut: *“Când auziți cuvintele Profeților ca spuse de o persoană, să nu gândiți că sunt spuse de cei ce le zic, ci de Logosul divin, care l-a îndemnat”*.⁹⁹ *“Foarte bine știm că scripturile sunt desăvârșite spuse de Cuvântul lui Dumnezeu și de Duhul Lui”*¹⁰⁰.

Cărțile profetice pot fi considerate ca o ultimă treaptă a revelării Logosului înaintea Întrupării Sale. Întreg Vechiul Testament reprezintă o pregătire a umanității pentru Întrupare, pregătire perfectată și încheiată de către profeți: *“Despre prezența și lucrarea Cuvântului în Vechiul Testament ca pregătire a venirii Sale în trup, Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că «înainte de venirea văzută și în trup, Cuvântul lui Dumnezeu venea în mod spiritual la patriarhi și prooroci, preînchipuind tainele venirii Lui» sau «Cuvintele Legii și ale proorocilor, fiind înainte-mergătoarele venirii Lui în trup, călăuzeau sufletele la Hristos »*¹⁰¹.

Astfel, profetismul vetero-testamentar își are originea într-o revelație săvârșită de către Logos și prezintă misiunea lui Hristos ca un act de restaurație într-o dimensiune logosică a creației.

⁹⁷ Preot prof. dr. Nicolae Neaga, *“Studiul Vechiului Testament”*, pag. 29.

⁹⁸ *Ibidem*, pag. 29.

⁹⁹ *Ibidem*, pag.31

¹⁰⁰ *Ibidem*, pag.31

¹⁰¹ Preot prof. dr. Dumitru Stăniloae, *“Teologia Dogmatică Ortodoxă”*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., vol. 2, București 1997, pag. 14.

THE ORTHODOX SPIRITUALITY - “COMMUNION WITH GOD”

– CHARACTERISTICS AND PERSPECTIVES FROM AN ORTHODOX POINT OF VIEW*–

STELIAN TOFANĂ

Introduction

Maybe some of you are wondering: Why an Orthodox priest at this conference?

This is why: Because the time has come when we can no longer remain separated and neither do we have the right to do so. In this case, the Savior's desire, that they may be one should be especially considered by those who preach Him.

I am always asking myself, What credibility do we offer today's world when we are divided into so many denominations? What credibility can our message have in the secular world in which we live if that message is a divided one?

These are questions we ought to consider if we want our presence as Christians felt in the midst of the world in which we live.

The Characteristics of the Orthodoxy

“Orthodoxy works within a conceptual framework different from that of the Western tradition... With Eastern Orthodoxy, we are in another world, even when the words we use appear to be similar...” – Gerald Bray

1 - Orthodoxy is a world of theology

The Orthodoxy aims to protect the impenetrable mystery of God rather than to systematize our understanding of God. From this point of view the knowledge of God is named in the Orthodoxy – *apophaticism* -. This means a negative theology. Under this theological express we have to understand a specifically Orthodox theological emphasis, which stresses that God cannot be known in terms of human categories. It suggests that it is easier that state what God is not, rather than using positive statements in this respect. The experience of God is one which passes understanding; ultimately, knowing God is not a matter of intellectual comprehension, but of experiential union through prayer and contemplation. This may explain why Orthodoxy has perhaps been more successful than modern Evangelicalism in maintaining a strong link between theology and spiritual experience, between the propositional and the personal aspects of Christianity. On the contrary, in the western Theology is emphasized *Kataphatism* – positive theology – a specifically rational approach of theology.

Nevertheless, Orthodoxy is very concerned about theological terminology, particularly in the area of the doctrine of the Church. Orthodox theology aims to manifest in a balanced manner four essential dimensions: 1) *epistemic* – theology as science; 2) *kerigmatic* – theology as proclamation; 3) *diaconal* – theology as service; 4) *contemplative* – theology as mystical endeavor.

2 - Orthodoxy is sacramental and liturgical

It emphasizes sacraments (called 'mysteries' by the Orthodox) and worship (liturgy). Emphasis on sacraments (similar to Catholics) tends sometimes to become sacramentalism. Worship precedes theological reflection (*lex orandi, lex credendi* – the rule of worship is the rule of faith).

3 - Orthodoxy holds a specific ecclesiological perspective

Orthodoxy perceives the Church as a spiritual community, as the mystical Body of Christ, rather than as an institution (like in pre-Vatican II Catholicism), or as a predominantly sociological reality (like in much Protestantism). The Orthodox emphasize patristic sayings like *unus christianus, nullus christianus* – a Christian alone is no Christian at all or *sine ecclesia, nulla salus* – outside the Church there is no salvation.

4 – Two main aspects of the Orthodox spirituality

Orthodoxy conceives the spirituality as a balance of negative/ascetic disciplines (the voluntary opposition to passions, the mortification of sin and the renunciation to the "world") and positive actions (prayer, contemplation, service).

a-The first specific feature of Orthodox spirituality is *hesychasm* (from *hesichia* – quietness) – a spiritual movement that majors on a very elaborated technique of prayer involving a certain breathing style, a specific bodily position in prayer, the rhythm of prayer, with the purpose of facilitating concentration on the meaning of the hesychastic prayer – *'Lord, Jesus Christ, Son of God, have mercy on me a sinner'*. This prayer do not belongs only to the orthodox world. It has to be the prayer of all Christians because all of us confess Jesus Christ to be God and recognise that we are sinners needing the God's mercy. From this point of view all of us should say this prayer and even need to pronounce it everywhere and every time: either in the Church or on the street, working, in train, car, bus etc. At least in the world of this prayer we can be one, feeling that we form and represent the really Christianity and Hesychasm isn't a goal in its self, but rather a spiritual forme in that are cultivated the virtues as following:

- *apaqeia* - purity of heart
- *metanoia* - conversion
- *nhyij* – awaken heart

The Hesychasm doesn't create two orthodox spiritualities: one of the monks (clergy) and the other of the Layen. Hesychasm claims the same spiritual efforts from all the believers irrespective the position in the Church. As a spiritual movement Hesychasm has the following characteristics:

- *striving for total quietness*
- *the continuous use of "Jesus prayer"*
- *posture and breathing*
- *vision of the inner "uncreated" light.*

Regarding the Roots of hesychasm we can find them by: St. John the Laderer; St Simeon the New Theologian with his work "Hymns of Divine Love"; the monastic community of Mt. Athos, in Greece; the mystical theology of St. Gregory Palamas.

b- A second important aspect of Orthodox spirituality is the doctrine of *theosis* - divinization – the progressive human participation in the divine life, which is the goal of salvation. Or, in other words, *theosis (deification)* means – participation into God, through the "uncreated divine energies", supreme goal of the Christian life, that flows "from the Father, in the Son, through the Holy Spirit".

This does not mean an obliteration of the distinction between Creator and creation, but rather reflects Peter's statement that by the Spirit we are becoming "*partakers of the divine nature*" (2 Peter 1,4). Many evangelicals would also raise their eyebrows at the Orthodox conception of *theosis*. This is perhaps because they misunderstand what an Orthodox means by it. For the Orthodox it draws on Paul's teaching about sanctification and "being in Christ" of being "filled to the measure of all the fullness of God" (Eph.3,19). They emphasize that full sharing of God's life is the ultimate aim of salvation.

Foundations of Orthodox Spirituality

1. Revelation: Tradition and the Bible – Revelation is the primary source of Orthodox spirituality. It includes:

- a. *the Holy Scripture* – the written record of the revelation given by God through the Holy Spirit, to the prophets and apostles;
- b. *the Holy Tradition* – the revelation kept on oral form, both holding, like in Catholicism, and unlike Protestantism, an equal status of authority (cf. Jn. 20, 21; 21,25; Acts 20, 31).

2. The Early Church – The main traits of Orthodox spirituality coming from this source are:

- a. *the heroism of martyrdom* – the result of over two centuries of bloody anti-Christian persecutions;
- b. *asceticism* – an extension of the spirit of martyrdom in the sphere of fighting the sinful inclinations of the flesh;
- c. *enthusiasm* – coming from the joy of Christ's spiritual presence with the believers;
- d. *eschatological hope* – the joyful expectation of Christ's imminent return.

3. Early monasticism – Traits coming from this source through the Desert Fathers:

- a. *the radical separation from the world*
- b. *prayer* – the only work monks were called to do for the world
- c. *the development of demonology* – as a result of personal experiences of spiritual warfare
- d. *contemplation* – wordless meditation on the beauty and holiness of God. According to St. Gregory of Nazians "*Theologien is not the one who speaks about God from his teaching, but the one who speaks about God from his directly spiritual experience with God*".
- e. *apatheia* – a burning love for God and humans that leaves no place for human selfish desires
- f. *spiritual parenthood* – the central role played by spiritual fathers – *pater pneumatikos*, called *starets* in the Russian tradition or spiritual directors in Western Christianity.

4. Sacramental Theology and Liturgy – Traits coming from this source:

- a. *the centrality of the sacraments* (called "holy mysteries" in Orthodoxy). The Orthodox see the sacraments or holy mysteries as an essential nourishing of the believer with the grace needed to tread the way of salvation, although there have not been lacking those such as St. Symeon the New Theologien (949-1022) who stressed the fundamental importance of inward transformation, without which no sacrament could convey any spiritual benefit.

- b. *the priority of the rule of worship over the rule of faith*
- c. *the influence of the ceremonial at the Byzantine court on the structure of the Orthodox liturgy*
- d. *the veneration of ikons and relics*
- e. *the cult of the saints*
- f. *Marian piety.* According to Orthodox theology, believers should manifest veneration (Gr. *doulia*) to ikons, saints, relics of the Holy Virgin Mary, but not worship (Gr. *latreia*) which should be reserved exclusively to God. This important distinction is rather blur in popular theology.

Regarding the Liturgy, in the Orthodox thinking, the Divine Liturgy realizes a communion of heaven and earth which was broken through sin but restored by Christ. As well as re-presenting salvation history, orthodox worship is seen as a real participation in the ongoing worship of heaven. Those who participate in the Liturgy enter a celebration which is not only local, or even global, but heavenly and cosmic; as the words spoken at the great Entrance in the Liturgy of the Presanctified express it: “Now the celestial powers are present with us, and worship invisibly”. This “presencing” of heaven is supremely realized by the “real presence” of Christ in the bread and wine of the Eucharist.

Essentials of Orthodox Spirituality

1. Asceticism and mysticism – Asceticism – mortification of human will and sinful passions; Mysticism – personal union with God through the grace of the Holy Spirit.

2. *Orthodoxia*, in Greek, means both right belief and right worship. Thus, at least ideally, Orthodoxy is not just adherence to a set of doctrines, but a form of worship and a way of life.

3. Orthodoxy exists in two separate branches:

- a. **Eastern** - churches accepting the Christological formulations of the Council at Chalcedon, including Russian, Greek, Romanian, and other Orthodox Churches.
- b. **Oriental** - churches rejecting the Chalcedonian teachings, like the Syrien, Coptic, Armenian, Ethiopian and other such Churches. They were formerly known as “Monophysites” from their insistence that the incarnate Christ was one nature, not two. Recent scholarship has concluded that the divisions between them and the Chalcedonian Orthodox Churches are less significant than had been thought, and signs of convergence are now evident between them and mainstream orthodoxy.

Although, the two branches are in theological dialogue, their differences, that some regard as mostly terminological, have not yet been resolved.

4. *Salvation* in Orthodoxy is conceived of not as an event, but as a life-long process. In the orthodox doctrine Salvation is understood in ontological terms (in the sense of a change of the inner being), rather than in juridical terms (in the sense of appeasing God’s righteous wrath because of sin), as in the West. Although Orthodoxy reacts negatively to the *sola fide* emphasis of the Reformation,

this does not mean that it teaches 'works-righteousness'. Rather, it strives for balance or synergy between faith and the deeds of faith. In fact, Orthodoxy has not known any of the controversies on the human will and predestination that were manifested in the Christian West. Rather, Orthodoxy aims to attain a balance, a 'divine-human synergy', or cooperation of two unequal but equally necessary forces: divine grace and human will.

5. Assurance of salvation. From the description above we can understand that there is an essential difference between the way the issue of the assurance of salvation is perceived in Orthodoxy, on one side, and in Protestantism and particularly in Evangelicalism, on the other side. In the context of the Orthodox understanding of salvation as a life-long process, someone cannot lose what he or she does not yet have, at least in the full sense of that word.

Alternatively, for the Evangelicals, whether they favor or not the "*once saved, always saved*" conviction, the feeling of assurance of one's personal salvation is an essential sign of that person's personal commitment. To most Orthodox this seems an unwarranted religious pride. At the same time, the reluctance of the Orthodox to talk about this subject is for many Protestants a sign of their lack of personal faith. Yet Evangelicalism shares with Orthodoxy the conviction that salvation is received in human experience and is inseparable from incorporation into the Christian community (Acts 2,38-42; Rom. 6,1-4; 1 Cor. 12, 12-27; Eph.2,11-22).

6. Conversion and being born again. A similar difference between Orthodox and Evangelical believers, rooted in the different perspectives on salvation, we can find in the area of the *new birth*. Orthodoxy, like Catholicism and mainline Protestantism, believes in 'baptismal regeneration', a doctrine that claims that the human person is 'born again' and becomes a member of the church at the time of (infant) baptism. Then, normally, and ideally, the baptized person grows spiritually in the community of faith under the spiritual guidance of his/her God-parents. In this context, the possibility or the need of conversion is not negated, but its importance is seen as quite secondary.

In Evangelicalism, on the contrary, a person is converted first, at an age when he/she can make a conscious decision, and as a result of the personal commitment, that person is born again through the Holy Spirit, and is the baptized and becomes a member of the church.

7. Orthodoxy stresses the legitimacy and importance of the "veneration of icons" (that is different from worship, which only God can receive). *Icons, for the Orthodox, are first and foremost Christological statements*, being an "esthetic implication of the Incarnation" (J. Pelikan) – the whole iconoclastic controversy revolved around Christological issues. In Orthodoxy, icons are not simply graphic explanations of the gospel, for the sake of the illiterate, as some uninformed people believe, but means of grace, through which the 'uncreated divine energies' – the manifestation of God towards created beings – is exercised in order to help believers in their walk of faith.

Many evangelicals fear that the adornment of churches with icons and their use in worship could lead to idolatry, but the Orthodox justify them in terms of the incarnation, and the „divinization” of the world which resulted from it. *St. John of*

Damascus (c.675-749), in his classic defence of icons, explains this: „*In former times God, who is without form or body, could never be depicted. But now when god is seen in the flesh conversing with men , I make an image of the God whom I see. I do not worship matter; I worship the Creator of matter who became matter for my sake, who willed to take his abode in matter; who worked out my salvation through matter. Never will I cease honouring the matter which wrought my salvation*”.

In this conception, an icon represents nothing less than a “sacrament”, a “window into heaven” which makes visible the presence of the whole company of heaven and unites heavenly and earthly “Liturgy”.

8. *The veneration of ikons in Orthodoxy is closely connected with the veneration of the saints, as well as the veneration of the Virgin Mary.* Similarly, the Orthodox attitude to the saints or the Holy Virgin should be one of veneration, not worship. The Orthodox prayers addressed to the saints do not contradict the unique mediatory work of Christ. It is rather rooted in the concept of the “communion of the saints”, according to which, asking a saint for help who is alive, even if not visible to us, is somewhat like asking a brother or sister in Christ to pray for you on a specific problem.

The difference between the Catholic and the Orthodox perspective on this matter is that Catholic theology brings in this discussion the concept of “merits” that the saints have gathered through their holy life, which grants them a special favor in the eyes of God, and, as a result, more effectiveness in their supplications for the believers praying through them on earth.

9. *The missionary spirit of the Orthodox Church has been manifested more in the past, rather than in actuality.* Although the need is obvious, there is no discussion yet of re-evangelization in Orthodox circles. On the other side, there is sensitivity, perhaps over-sensitivity to proselytism. According to the orthodox conception any baptized Orthodox person who joins another church is by definition, in fast all cases, a proof of proselytism. Proselytism from the orthodox point of view, means the action through that someone try to convince a person to come to other Church, using in this sense various methods (giving money, others promises etc.) To be fair, many times this suspicion is justified by the insensitivity of some Evangelical and Catholic agencies working in Orthodox countries.

10. *Scripture and Tradition.* Orthodox and evangelicals alike would look to Christ, the living Word, as the source of Christian faith. Moving beyond such agreement to the means whereby the mind of Christ for his Church is discerned, and following the Reformators’ insistence on “Scripture alone”, evangelicals hold the Bible as the final authority in all matters of faith and practice. The Orthodox likewise see Scripture as authoritative but also speak in terms of the authority of the tradition of the Church, of which Scripture is a part. From this point of view the Scripture can only be understood aright from within the framework of that tradition.

We are many times told that in the Orthodox Church **a series of church canons have forbidden for the Orthodox believers the private reading of the Bible**, for fear of them being influenced by the teaching of the Protestant missionaries working then in the Orthodox countries. Indeed the Orthodox lay believers rarely use Bible outside the liturgical context, but the reading of the Bible is not forbidden to them. What is forbidden them is the interpretation of the Bible that belongs only to the clergy.

Orthodoxy emphasizes more the reading, the hearing and the interpretation of the Bible in the liturgical context of prayer and communion with the Holy Spirit.

Human intellect alone is not sufficient to comprehend the Scriptures and understand God as their subject. A metamorphic understanding of the Spirit's energies, which surpass the powers of human intellect, is also needed. The more we gain these energies through prayer, the more what is created develops. A reading in the state of prayer, with the assistance of the Holy Spirit and thus inbreathed by the Spirit, is a reading in which the limits of simple creatures are exceeded: the human mind becomes capable of new understandings, reflections, interpretations and concepts because it has been lifted up in the transcendence of God who gives us this kind of understanding.

Saint Peter the Apostle is very categorical when it comes to interpreting the Scriptures, warning the one who would want to engage in this work "*that no prophecy of Scripture came about by the prophet's own interpretation.*" (2 Pet. 1, 20). The reason he points this out is simple: "*For prophecy never had its origin in the will of man, but men spoke from God as they were carried along by the Holy Spirit.*" (2 Pet. 1, 21) Therefore, the Apostle opposes subjective interpretations in favor of the interpretation made under the influence of the Holy Spirit, because who can better know the hidden meanings of the Scripture than the Spirit who oversaw its transcription into writing?

The opening of the mind for understanding the Scriptures and receiving its power in this sense depends first of all on the level of the reader's or student's spiritual purity. Only he who unites perseverance with searching the Scriptures on his journey of holiness can enter the deep explanations of the Scriptures. "*The knowledge of the exact words of God, - affirms Saint Maxim the Confessor - is discovered only by those worthy of the Spirit, i.e. only by those who, through an extended cultivation of virtues, cleansing their hearts of sin's ashes/filth, receive the knowledge of the godly/heavenly words.*"

Therefore, by scientific methods alone the ultimate meaning of the Scriptures cannot be comprehended. Only prayer opens our hearts and minds to the light of the Holy Spirit, who helps us rise up to the level of the one who wrote them, understanding what was written in a state of divine inspiration. This is inspired teaching. This is the very reason the Holy Liturgy introduced an extraordinary prayer which the priest speaks in secret before reading the Holy Gospels and in which he prays for himself and for the believers in this way: "***Shine in our hearts, Lover of people, Master, pure light of the knowledge of Your holiness, and open the eyes of our hearts to the understanding of Your gospels, that all lusts of the body be trampled, that we live a spiritual life, thinking on and doing all that is pleasing to You. For You are the light of our souls and of our bodies, Christ our God...***"

The emphasis in this prayer falls on the request for the **illumination of the mind** and the **opening of the thoughts** to understand the meaning of the Gospel which is about to be read and in which Jesus Christ is present. An understanding and unification with Him through the Word cannot come about until there is a **transformation of the mind, the thoughts and the heart which takes place in prayer by the invocation of the Holy Spirit**. So, in order to be united with Him, we need an **open mind**, understanding, and a **heart enlightened by the Spirit** to

BIBLIOGRAPHY*

- G. Galitis**, *Offenbarung, Inspiration und Schriftauslegung nach orthodoxen Verständnis*, “Una sancta”, nr. 2, 1980
- Saint Maximus Marturisorul**, *Răspunsuri către Talasie* (The Answers to Talasie), GT, MPG, 738, in romanian *Filocalie*, vol. III. Ed. a-II-a, București, 1993
- F. Dreyfus**, *L'actualisation de l'Écriture, II, L'action de l'Esprit*, in “Revue Biblique”, nr. 2, 1979, p. 162-163.
- Dumitru Stăniloae**, *Ascețica și mistica Bisericii Ortodoxe*, Editura Institutului Biblic și de Misiune a BOR, București, 2002
- Paul Evdochimov**, *Vârstele vieșii spirituale* (The ages of the Spiritual Life), trad. Ioan Buga, București, 1993
- Mănăstireanu, Dănuț**, *What Should Protestants and Catholics Know About Orthodox Spirituality?*, Conference in Iași, Romania, 2002 – the main paper on which is based my study
- Bloom, Anthony**, *School of Prayer* (London: DLT, 1970)
- Clendenin, Daniel B.**, *Eastern Orthodox Christianity. A Western Perspective* (Grand Rapids: Baker, 1994) – a somewhat simplistic presentation of Orthodoxy by an American Evangelical, for Evangelicals in the West (he also produced a sort of Readers' Digest collection of texts from Orthodox Theology – *Eastern Orthodox Theology. A Contemporary Reader*, Grand Rapids: Baker, 1995)
- Fr. Andrei Scrima**, *Orthodox Spirituality*, (London: SPCK, 1978) – one of the best introductions to the specific spirituality of Orthodoxy, written in 1945 by ‘a monk of the Eastern Church’ a Romanian who had to hide his identity, for fear of the communist authorities.
- Orthodox Study Bible* (Nashville: Nelson, 1993) – the first study Bible produces by Orthodox scholars (contains only the New Testament, for the time being)
- Pelikan, Jaroslav**, *The Spirit of Eastern Christendom* (Chicago: Univ. of Chicago Press, 1974) – a thoroughly academic treatment of the history of Orthodoxy, possibly the best available (vol. 2 of the monumental opus *The Christian Tradition. A History of the Development of Doctrine*) by one of the best church and dogma historians alive, a Lutheran converted to Orthodoxy
- Roberson, Ronald**, *The Eastern Christian Churches. A Brief Survey*, (6th ed.), Rome: Editioni Orientalia Christiana, 1999 – a very well informed survey of the present situation in all branches of the Orthodox Church, by a sympathetic Roman-Catholic specialist in Orthodoxy; the book together with other important information about this topic can be found on the web at www.eastern-christian-churches.go.to
- Schmemmann, Alexander**, *The Historical Road of Eastern Orthodoxy*, Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press, 1992 – ‘a stimulating survey and interpretation of the history of the Orthodox Church’ from the beginning of the Christian era until the Communist revolution, by a famous theologian from the Russian Diaspora

* A part of these notices regarding the Bibliography belong to the above cited paper by Dănuț Mănăstireanu

- Stamoolis, James J.**, *Eastern Orthodox Mission Theology Today*, Maryknoll, NY: Orbis, 1986 – until recently the most important presentation of Orthodox missions theology; written by an American Evangelical
- Ugolnik, Anthony**, *The Illuminating Icon*, Grand Rapids: Eerdmans, 1989 – a standard presentation of the Orthodox theology of icons
- Ware, Timothy**, *The Orthodox Church*, Baltimore: Penguin, 1964 – a short presentation of Orthodoxy for Westerners by a British Anglican who became an Orthodox Bishop (now Bishop Kallistos Ware)
- Emil Bartoș**, *Deification in Eastern Orthodox Theology* (Carlisle: Paternoster, 1999. Bartoș is a Romanian Baptist.
- John of Damascus** (tr. David Anderson), *On the Divine Images*, Crestwood, NY: St Vladimir's Seminary, 1980

II. TEOLOGIA ISTORICĂ

BISERICĂ, STAT ȘI SOCIETATE. CONSIDERAȚII ASUPRA STATUTULUI ACTUAL AL CULTELOR DIN ROMÂNIA

IOAN-VASILE LEB

Fiind un organism divino-uman, Biserica are, alături de coordonata spirituală și coordonata socială. De aceea, ea are în vedere faptul că omul este atât membru al ei, cât și membru al societății în care trăiește. Și de aici, necesitatea unui anume raport între Biserică și Stat se impune și acum, așa cum s-a impus întotdeauna. Este și motivul pentru care Biserica Ortodoxă s-a implicat și se implică în definirea și clarificarea raportului dintre Biserică și Statul român. Nu este cazul să facem aici o prezentare detaliată a istoriei acestui raport, ci ne vom referi doar la stadiul actual al definirii acestui raport în cadrul legislației țării noastre.

Este îndeobște cunoscut faptul că regimul comunist a făcut o ruptură în acest domeniu prin elaborarea celor 12 Regulamente bisericești prin care făcea inaplicabile unele din principiile Statutului BOR deschizând însă porțile unui control sever al Bisericii de către statul ateist prin organul specializat care era Departamentul Cultelor.

Iată că s-au scurs deja 13 ani de la revoluția care a înlăturat dictatura comunistă, instaurându-se democrația în țara noastră, România intrând într-o epocă istorică nouă. Biserica Ortodoxă Română, ca și toate celelalte instituții, se găsea în fața unei noi perspective, dar, de asemenea, și în fața unei enorme responsabilități, aceea de a restaura ierarhia valorilor morale. O restaurare care trebuia realizată prin prioritatea adevărului asupra minciunii, a încrederii asupra îndoielii, aceea a muncii asupra leneviei, a onestității asupra corupției, a sincerității asupra ambiguității, a demnității asupra slugărniceii și într-un sens mai larg, prioritatea sufletului asupra materiei.¹

Refacerea normalității în societatea românească era necesară, pentru că regimul totalitar reușise să răstoarne ierarhia valorilor, făcându-ne să trăim zi de zi anormalul ca normalitate.² Pentru aceasta era- și este încă - necesar aportul comun al religiei și al culturii care, toate împreună, atrag normalitatea statutului economic și pacea vieții sociale.³

Din moment ce noua libertate cerea un debut sănătos, conducerea Bisericii era conștientă de necesitatea unui cadru legal care reglementează raportul Bisericii cu Statul. De aceea, deja la 10 iunie 1990 o delegație a Sfântului Sinod pretindea

¹ Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului, *Apa cea vie a Ortodoxiei*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2002, p.17.

² *Ibidem*, p.16.

³ *Ibidem*, p.17.

președintelui țării să acorde “autonomie bisericească totală” și să garanteze cadrul legal în care Biserica să-și dezvolte liber activitățile sale. Nu era aceasta nici o noutate, căci autonomia și autocefalia sunt specifice sinodalității ortodoxe. Ele au fost sintetizate și făcute lucrătoare de către marele mitropolit Andrei Șaguna prin “Statutul Organic al Bisericii Ortodoxe din Transilvania și Ungaria” și preluat apoi în Statutul BOR după primul război mondial ca și după aceea, aceleași principii fiind valabile până astăzi. Ierarhii ortodocși au cerut, apoi, dreptul de a participa la elaborarea noii Constituții și cu precădere pentru articolele cu privire la viața religioasă. Ei au pretins, de asemenea, reintroducerea învățământului religios în școlile de stat, sprijinul activității pastorale și caritabile a Bisericii în orfelinate și spitale, în azile, în armată și de asemenea asistența celor închiși, reintroducerea asistenței religioase în armată și numirea unui episcop militar, reintroducerea repausului duminical și respectarea sărbătorilor religioase, principii respectate de conducerea României până la 1948. În sfârșit, ierarhii ortodocși au mai cerut reconstruirea de biserici și edificii bisericești distruse de Ceaușescu, repartizarea terenurilor pentru construcția de noi biserici, ca și retrocedarea tuturor imobilelor confiscate de vechiul regim.⁴ Avem aici un proiect de lucru veritabil de o vastă perspectivă care conține toate domeniile viitoare de activitate ale Bisericii Ortodoxe Române.

Noul cadru juridic al cultelor în România

O primă prioritate a societății românești era crearea unui nou cadru juridic, în care autonomia Bisericii să fie garantată de noul stat român. De aceea, Biserica Ortodoxă Română s-a implicat în dezbaterile privind noua Constituție. În ciuda faptului că legislatorul n-a ținut întotdeauna seama de propunerile sale, noua lege fundamentală a țării trebuia să garanteze libertatea religioasă a tuturor cultelor fapt pentru care stipula în art.29:

- 1. Libertatea gândirii și opiniei și libertatea credințelor religioase nu pot fi limitate. Nimeni nu poate fi obligat să adopte sau să accepte o opinie, sau să adere la o religie contrarie propriilor convingeri.*
- 2. Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste într-un spirit de toleranță și de respect reciproc.*
- 3. Cultele religioase sunt libere și se organizează în conformitate cu statele proprii în condițiile legii.*
- 4. În relațiile dintre culte, toate formele, toate mijloacele, actele sau acțiunile de neînțelegere religioasă sunt interzise.*
- 5. Cultele religioase sunt autonome în ceea ce privește Statul și se bucură de sprijinul acestuia, prin facilitatea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și orfelinate.*
- 6. Părinții au dreptul de a asigura educația copiilor minori conform propriilor convingeri.*

⁴ Ioan-Vasile Leb, *Die Rumänische Orthodoxe Kirche heute*, în *Ost-West Informationsdienst des Katholischen Arbeitskreises für Zeitgeschichtliche Fragen*, Bonn, nr. 202/1999, p. 59; Idem, *Die Rumänische Orthodoxe Kirche im Wandel der Zeiten*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1998, p. 113.

Putem observa că art. 29 al Constituției române aflată sub genericul conștiinței, se referă clar la noțiunea de libertate a gândirii, opiniilor, religiilor, a conștiinței și a cultelor religioase. Pe lângă modul în care acest articol este structurat, putem remarca o distincție între libertatea conștiinței și celelalte libertăți menționate. Putem crede aceasta și din cauza faptului că în doctrina juridică românească este subliniată diferența dintre libertatea conștiinței și celelalte libertăți; este vorba de trei teorii în acest sens.⁵ Într-una dintre teorii se consideră că libertatea religioasă include libertatea conștiinței, conform celei de-a doua teorii se consideră că libertatea religioasă și libertatea conștiinței sunt două libertăți distincte. A treia opinie, acceptată astăzi, este aceea conform căreia libertatea conștiinței are o sferă largă de acoperire, incluzând și libertatea religioasă. Se consideră de asemenea că libertatea cultelor este o libertate distinctă. Membrii Comisiei specializate care a pregătit proiectul Constituției precizează că libertatea esențială care domină existența este conținutul altor libertăți.

În primul alineat al art.29, interzicerea limitării credințelor religioase apare cu precizarea că nimeni nu poate fi constrâns să adopte sau să adere la o religie contrară convingerilor sale. Această atenție specială acordată protecției credințelor religioase se justifică de asemenea prin faptul că, în timpul comunismului, libertatea religioasă era formulată, dar limitată de anumite regulamente. Specificațiile anterioare precizau că: "nimeni nu poate fi supus unei discriminări și oricine are dreptul de a-și exprima părerile și credințele religioase public, în măsura în care ele nu sunt contrarii ordinului constituțional".

Putem face o distincție și o separare între specificațiile articolului 29, primul alineat și articolul 30, care se ocupă de libertatea expresiei. Poate exista o libertate reală a conștiinței fără libertatea de exprimare? Nu putem obliga sau constrânge o persoană să gândească sau să creadă într-un anumit fel. Această problemă apare când intervine exprimarea acestei libertăți. Articolul 30, în primul alineat precizează că: "libertatea de exprimare a gândurilor sau credințelor și libertatea creațiilor de orice fel exprimate oral, prin scris, prin imagini, prin sunete sau alte mijloace de comunicație sunt inviolabile." În domeniul religios, libertatea de exprimare se manifestă într-o manieră satisfăcătoare, dar ea poate fi perfecționată pentru ca, cultele să poată îndeplini liber misiunea lor și să poată avea acces direct la mijloacele de informare. Având în vedere că Biserica și cultele în general în România au prin lege personalitate juridică de drept public, pentru manifestarea lor nu este necesară constituirea unei asociații culturale, este firesc ca aceste instituții religioase să se poată manifesta în toate modurile care nu contravin ordinii publice și bunelor moravuri.

Ne oprim puțin aici doar pentru a face o scurtă comparație cu Constituția Greciei, stat ortodox și membru al Uniunii Europene.

Având în vedere faptul că Statul putea să se amestece în treburile Bisericii, știrbindu-i astfel autonomia, Articolul 1, paragraful 5 din Constituția anului 1968, prevede că nici un proiect sau propunere de lege privind organizarea și administrarea Bisericii nu va fi discutată fără consultarea Sfântului Sinod, fără să fi expirat

⁵ Valicu Patriciu, *L'article 29 de la Constitution de 1991 dans contexte législatif roumain*, manuscrit, p.26.

un termen de 20 de zile în care această consultație să nu fi fost prezentată.⁶ Este un articol de lege inteligent, care nu lasă Biserica la cheremul guvernului, de orice coloratură ar fi el.

La noi, toate sondajele arată o mare încredere în Biserică. Și credem că acest lucru are într-adevăr, suportul spiritual necesar. Totuși, în Constituția României și chiar în Proiectul de lege a Cultelor, o astfel de precizare e inexistentă. Să nu ne amăgim: guvernele se schimbă la 4 ani, dar Biserica rămâne!

O simplă remarcă privind autonomia Bisericii Ortodoxe din Grecia.

Nevoia de subliniere a autonomiei Bisericii în Statul elen a dus și la introducerea în Constituția din 1975 a unor garanții în acest sens. Articolul 72 paragraful 1 al Constituției din 1975, în vigoare azi, cuprinde o dispoziție similară, care subliniază că proiectele și propunerile de lege în legătură cu materia vizată de articolele 3 și 13 din Constituție sunt discutate doar în Adunarea plenară a Parlamentului și în nici un caz în sesiunea de vară.

Prin aceasta, Adunarea constituantă înțelege să acorde garanții că problema religioasă face parte dintre domeniile cărora le este acordată o importanță particulară. Problemele legate de libertatea religioasă și statutul constituțional al Bisericii Ortodoxe din Grecia, cuprinse în cele două articole, sunt protejate astfel de un eventual tratament superficial.

Juriștii greci precizează că în Grecia autonomia statutară a Bisericii Ortodoxe este deplin asigurată, cu toate că ea constituie o persoană juridică de drept public, pentru care Parlamentul elen este un corp legislativ competent. "În Adunarea plenară a Camerei Deputaților sunt discutate și votate regulamentele și proiectele de lege în legătură cu alegerea de deputați și în legătură cu materia vizată de articolele 3,13,27,28 și 36. Discutarea și votarea actelor normative privind Biserica Ortodoxă, nu dă dreptul Statului de a interveni în organizarea și administrarea bisericească, Statul având în aceste cazuri doar rolul de a investi cu putere de lege actele și inițiativele promovate de către Biserică. Cea mai controversată prevedere legală în ceea ce privește relația Biserică-Stat în Grecia este cea a articolului 3 al Constituției din 1975, care, precum toate Constituțiile grecești anterioare, desemnează religia Bisericii Ortodoxe orientale a lui Hristos ca "religie dominantă". La nivel european este criticat faptul că doar cultul ortodox este garantat prin Constituție, dar cu toate acestea, această precizare nu aduce prejudiciu celorlalte confesiuni și nici o diferență aparentă nu distinge regimul constituțional al diferitelor culte.

Articolul 3 aliniatul 1 din Constituție conține principiile fundamentale care privesc poziția Bisericii din Grecia și a Bisericii Ortodoxe în general în Statul grec: "Religia dominantă în Grecia este cea a Bisericii Ortodoxe Orientale a lui Hristos. Biserica Ortodoxă greacă recunoaște drept conducător pe Domnul Nostru Iisus Hristos și este indisolubil legată prin dogmă de marea Biserică a Constantinopolului și de toate celelalte Biserici creștine de aceeași dogmă, observând imuabil, ca și acelea, sfintele canoane apostolice și sinodale, la fel ca și Sfintele Tradiții... Regimul ecleziastic existent în câteva regiuni ale Statului nu este contrar dispozițiilor din paragraful precedent". Putem observa din conținutul acestui articol următoarele:

⁶ Patriciu Vlaicu, p.43.

1. Confesiunea ortodoxă constituie religia dominantă.
2. Biserica Greciei este indisolubil legată spiritual de Patriarhia Ecumenică de Constantinopol și de toate celelalte Biserici Ortodoxe.
3. Biserica este auto-administrată.
4. Regimul autocefal existent este menținut.

În legătură cu prima observație, trebuie precizat faptul că acest caracter de "religie dominantă" nu este proclamat în detrimentul altor confesiuni, ci este o consecință a faptului că în covârșitoarea majoritate, cetățenii eleni sunt membri ai Bisericii Ortodoxe. Biserica este numită astfel pentru caracterul ei național, dominând prin rolul și locul pe care l-a obținut prin activitatea ei în societatea elenă. Nu numirea provoacă acest caracter dominant, ci realitatea a provocat această recunoaștere a rolului Bisericii făcută prin mențiunea constituțională.

Conținutul juridic al termenului "dominantă" ar putea fi prezentat după cum urmează:

1. Ortodoxia constituie religia oficială în sensul că i se recunoaște meritul de a fi religia practică și respectată de covârșitoarea majoritate a grecilor, acesta neînsemnând, după cum vom vedea în continuare, că celelalte religii sau grupări religioase nu au dreptul de a exista și de a se organiza liber.

2. Biserica ce exprimă această dogmă dispune de o personalitate juridică proprie. În ceea ce privește situația ei juridică, ea este o persoană morală de drept public, cum sunt și diversele sale organisme. Personalitatea juridică de drept public recunoscută Bisericii ortodoxe vine să confirme rolul public pe care îl are această confesiune, și în nici un caz nu se constituie în criteriu de discriminare. O parte a doctrinei juridice grecești, ce-i drept, nu în totalitate, susține că Biserica Romano-Catolică, ca și Biserica protestantă din Grecia, sunt persoane juridice de drept public, ceea ce antrenează ca și consecință faptul că exercițiul actelor de administrație publică nu aparține numai autorităților religiei dominante, ci și ale confesiunilor cunoscute. Celelalte confesiuni și tendințe religioase recunoscute se bucură, la fel, de mai multe privilegii. Acest fapt poate fi ilustrat și prin precizările articolului 6 paragraful 1 aliniatul c. al legii 1763/1988, privind "recrutarea cetățenilor greci", fiind precizată scutirea de la înrolare a preoților, călugărilor și novicilor, fie că sunt ortodocși sau aparțin altor religii. Toți slujitorii cultelor: creștini ortodocși, catolici, musulmani, israeliți, dar de asemenea toți slujitorii religiilor cunoscute-după decizia nr. 3601/1990 a Consiliului de Stat-sunt dispensați de serviciul militar.

Am precizat aceste lucruri, având în vedere cerința BOR de a fi recunoscută legal ca Biserică națională, având în vedere, de asemenea, faptul că în Constituția din 1923, prin articolul 22 se consfințesc următoarele: "Biserica ortodoxă Română fiind religia mării majorități a Românilor este Biserica dominantă în Statul român, iar cea greco-catolică are întâietate față de celelalte culte". Se stipula apoi, că mitropoliții erau senatori de drept. Când, însă, ÎPS Bartolomeu Anania a propus ca membrii Sfântului Sinod să devină senatori de drept, legea s-a împotmolit. (Turcescu, p.1477).

Ceea ce a dus la o situație curioasă: aceea ca BOR să nu aibă reprezentanți în Parlament, căci senatorii și deputații sunt membri de partid și, ca atare, sunt la ordinul partidului, neputând fi imparțiali în ceea ce privește Biserica.

Închidem aici acest excurs, arătând că principiile constituționale sunt detaliate în proiectul Legii privind regimul general al cultelor religioase care așteaptă să fie discutate de Parlamentul român. Precizăm că acest proiect a fost pregătit de o comisie specială, formată de reprezentanții cultelor și reprezentanții Executivului, între 1991-1995, dar nu este ratificat din cauza divergențelor relative la cererea Bisericii Ortodoxe Române de a fi desemnată Biserică națională. Asupra acestei probleme vom reveni mai târziu.

Dar să vedem ce prevede acest proiect. În primul articol se precizează că: Statul român respectă și garantează libertatea gândirii, conștiinței, credinței și religiei oricărei persoane a României, în conformitate cu constituția, legile țării pactelor și tratatelor internaționale la care România ia parte. Reia o parte a articolului 20 al Constituției, care precizează că: *Dispozițiile constituționale asupra drepturilor și libertăților cetățenilor să fie interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația universală a Drepturilor Omului, cu pactele și celelalte tratate la care România ia parte. Dacă sunt nonconcordanțe între pactele și tratatele la drepturile fundamentale ale omului la care România ia parte și legile interioare, reglementările internaționale au prioritate (Constituția, art.20).* Ceea ce legislatorul român a înțeles prin noțiunea de "libertate" a fost explicat în al doilea articol al Legii cultelor, precizând că: *Libertatea religioasă cuprinde libertatea fiecărei persoane de a avea sau de a adopta o religie sau o credință religioasă ca și dreptul de manifestare al religiei individual sau colectiv, atât în particular, cât și în public, de a apăra, a respecta și practica riturile. Ea presupune de asemenea, dreptul de a schimba religia sau credința religioasă. Nimeni nu poate fi obligat să adere la o credință religioasă contrarie convingerilor sale.*

Al treilea articol reglementează situația religioasă a minorilor, ținând cont de clauzele Convenției relative a drepturilor copilului, confirmată de România în 1990 (de Legea nr. 18), și care precizează că: *Părinții sau reprezentanții legali ai minorilor au dreptul de a-și educa copiii în religia lor sau în religia pe care o vor.* Legea cultelor precizează de asemenea forma de organizare a vieții religioase în România, stabilind că: *Formele de organizare ale vieții religioase în România sunt cultele religioase. În România funcționează de asemenea asociații și fundații cu caracter religios. În România cultele religioase recunoscute sunt autonome vizavi de Stat. Statul român recunoaște, respectă și garantează această autonomie (art. 4 și 5).* Este un drept pe care Biserica Ortodoxă Română l-a revendicat încă din 10 iunie 1990 președintelui României să normalizeze raporturile sale cu statul român.⁷ Cultele și asociațiile religioase au obligația de a respecta Constituția și legile țării, de a nu atenta la securitatea națională, la ordinea, la securitatea și morala publică, la drepturile și libertățile fundamentale ale omului (art.6).

Raportul dintre culte și Stat, și între ele însele, este reglementat de asemenea, prin articolul 7 și 8, precizând că: *Cultele religioase sunt egale în fața legii și a autorităților publice, Statul, prin autoritățile sale, nu va promova și nu va favoriza atribuirea privilegiilor sau crearea de discriminări vis-à-vis de un cult religios, prin acte administrative, prin adoptarea de legi, prin tratate, acorduri și convenții internaționale. Statul susține activitatea cultelor religioase respectând principiul proporționalității*

⁷ Ioan-Vasile Leb, *Die Rumänische Orthodoxe Kirche im Wandel der Zeiten*, p. 113

(art.7). *Raporturile dintre culte se derulează pe baza spiritului ecumenic, al toleranței și respectului reciproc. În relațiile dintre diferitele forme de organizare ale vieții religioase din România sunt interzise toate acțiunile de defăimare și de discordie religioasă, de prozelitism prin agresiune religioasă sau perturbarea libertății de exercițiu sau a unei asociații cu caracter religios, fondate în condițiile prevăzute de lege (art.8). Nimeni nu poate fi împiedecat să obțină sau să-și exercite drepturile civile și politice, nu poate fi obligat, supus sau pus într-o situație de inferioritate pentru credința sa sau apartenența sa la un cult religios sau pentru exercitarea, în condițiile legii, a libertății religioase (art.9). Nimeni nu poate fi obligat sau împiedecat să participe la serviciile religioase ale unei culte religioase sau la activitățile unei asociații religioase, fondate în condițiile legii (art.10).* În cele din urmă, art.11 precizează că: *obligațiile de fideli față de culta religioasă la care ei aparțin, se reglementează prin Statutul de organizare și funcționare al cultei respective. Nimeni nu poate fi constrâns prin acte administrative sau prin alte metode la dispensele unei culte religioase. Statul favorizează suporturile financiare ale persoanelor fizice și morale față de cultele religioase, respectând previziunile morale.*

Aceste articole stabilind egalitatea între culte este foarte important pentru discuția privind cererea Bisericii Ortodoxe Române de a fi desemnată ca Biserică națională de legislatorul român, în legislația privind cultele țării noastre. Pe lângă avizul ortodocșilor, această cerere este judecată ca fiind normală și legitimă.⁸ Pe de altă parte, cultele catolice (latin și bizantin), protestante și neoprotestante și câteva cercuri politice se opun spunând că o asemenea cerere ar putea isca o discriminare între culte. Ortodocșii fac apel la articolele de mai sus, susținând că ei nu permit nici o discriminare sau intoleranță, pentru că Biserica Ortodoxă nu pretinde nici un privilegiu. Ei consideră de asemenea, că "specificitatea societății române, caracteristicile și tradițiile sociale și spirituale, morale și religioase, precum și trecutul său istoric obligă țara să acorde Bisericii Ortodoxe Române statutul de "Biserică națională".⁹ Aceasta nu semnifică că ea va fi o biserică de stat, ceea ce ea nu vrea să fie, dar recunoaște realitatea că de fapt, ea este Biserica națională a românilor. Considerăm că această problemă trebuie să fie discutată în cercuri mai largi ca până în prezent și parlamentul român nu trebuie să uite interesul celor pe care el îi reprezintă.

O discuție specială conține de asemenea problema prozelitismului, extreme de acuzat de Biserica Ortodoxă Română, pentru că Legea Cultelor nu precizează ce trebuie să înțelegem prin această noțiune. Din cauza campaniilor purtate fie de cultele neoprotestante, fie de alte grupuri în numele evanghelizării, Biserica Ortodoxă era întotdeauna obiectul defăimărilor injuste. Să ne amintim doar campaniile martorilor lui Iehova.¹⁰ De aceea ea pretinde că legea enumeră formele, procedeele, actele sau acțiunile care pot fi considerate ca tentative prozelitiste. Primul este

⁸ Ioan-Vasile Leb, *L'Eglise Orthodoxe Roumaine, église nationale?* à paraître. Radu Preda, *Biserica în Stat*, Editura Scripta, București, 1999, p.53-58.

⁹ F. Călineșteanu, *Biserica Ortodoxă Română-Biserică Națională*, în: *Vestitorul Ortodoxiei*, Anul XI, nr. 234-235 din 1 noiembrie 1999, p.11.

¹⁰ Radu Antim, *Societatea "Martorii lui Iehova" în contextul fenomenului sectar*, Editura Arhidiecezana, Cluj-Napoca, 1996.

Documentul de studiu din 1995 semnat de un grup mixt de lucru al Consiliului Ecumenic al Bisericilor și al Bisericii Catolice (par.19) și al doilea este *Documentul de la Balamand (1993)*¹¹, care precizează un număr mare de activități care pot fi calificate ca prozelitiste.¹² Aceasta semnifică că articolele legii ar trebui rediscutate și completate. Și încă foarte important, este aplicarea legii, care a suferit destul până acum. Nu insistăm asupra acestei probleme care ar putea face obiectul unui studiu mai aprofundat.

Am remarcat deja că toate cele 14 articole recunoscute au dreptul de a organiza și desfășura activitatea lor conform cu mărturisirea credinței, cu statutul de organizare și funcționare, stabilit de asemenea de articolul 31. Ei pot fonda instituții de caritate și de asistență socială: case pentru copii, centre de plasament, cămine pentru bătrâni și cantine (art. 35). Ei au dreptul de a asigura învățământul religios în școlile de stat și se bucură de suportul statului în asigurarea asistenței religioase în armată, spitale, întreprinderi, a lezării privative a libertății, azile și centre de plasament (art.36). Acest cadru legal-care poate și trebuie să fie încă perfecționat-dă tuturor cultelor posibilitatea de a dezvolta o activitate foarte benefică în colaborare cu organizațiile naționale și internaționale.

Nu mai insistăm asupra Legii, ci vom sintetiza spunând că Legea Cultelor are evidente realizări și nerealizări. Printre realizări enumerăm afirmarea principiului proporționalității, recunoașterea de Biserică națională a BOR, ancorarea activității de asistență socială a cultelor într-un text normativ.

Nerealizările-lipsa de precizie a sferei prozelitismului sau perpetuarea încă a tendinței etatiste în domeniul religios¹³ vor trebui rezolvate efectiv prin consultarea Bisericii și a școlilor teologice.

¹¹ Edmond Idris Cassidy, *Câteva considerații asupra Documentului de la Balamand*, Roma, 1993; Mitropolit Antonie Plămădeală, *Uniatismul, metoda de unire din trecut și căutarea a actuală a deplinei comuniuni*. Documentul de la Balamand, text și comentariu, Sibiu, 1993; Idem, *Der Uniatismus des Hinderndes Problem in ökumenische Dialog*, în *Pro Oriente*, vol. XVIII, Innsburck, 1992.

¹² Radu Preda, *Biserica în Stat*, pp.61-66; Irimie Marga, *În dragoste și adevăr. Dialogul oficial ortodoxo-catolic, de la Rhodos la Balamand*, Editura Paralela 45, Pitești-Brașov-București-Cluj-Napoca, 2000.

¹³ Radu Preda, p.125.

ÎNCEPUTURILE CREȘTINISMULUI PE CONTINENTUL NORD AMERICAN

GABRIEL-VIOREL GÂRDAN

Deși 12 octombrie 1492 este data intrată în tradiția istoriografică pentru descoperirea Americii¹ de către Cristofor Columb, cu multe secole înainte ca aventurierul italian să navigheze din Spania spre vest în căutarea unei noi rute maritime comerciale spre Orient, acest teritoriu a fost „descoperit” de nomazii din Asia², de marinarii scandinavi și de vikingii din nordul Europei³. În ciuda acestui fapt nu există dovezi evidente ale activității misionarilor creștini în epoca pre-columbiană, prezența și activitatea lor fiind presupuse dar nu pe deplin dovedite de mărturii documentare⁴. Cert este faptul că lumea „nouă”, descoperită în 1492 de Cristofor Columb, nu era nouă deloc pentru aceia care locuiau în acest areal geografic cu mii de ani înainte ca europenii să-și facă simțită prezența. Cu mult înainte ca faraonii să domnească pe vechile tronuri egiptene, cu mult înainte ca Moise să conducă poporul său afară din Egipt, și cu mult înainte ca Homer să scrie Iliada sau Roma să atingă apogeul puterii sale, locuitorii Americii, vânau și pescuiau, plantau și recoltau, se iubeau și nășteau, dansau și își jeleau morții⁵. Acești locuitori, de asemenea, și-au orânduit viețile lor în acord cu regulile de comportament impuse de societate și au explicat existența lor și a universului pe baza principiilor cosmologice ale înțelegerii; cu alte cuvinte ei au dezvoltat un sistem complex de credințe și ritualuri religioase⁶.

¹ Numele de America l-a primit “Lumea Nouă” sau “Indiile de Vest” cum le-a numit Columb, de la niște cercetători germani care din ignoranță au atribuit descoperirea acestor teritorii lui Americo Vespucci, un marinar originar din Florența, care ajuns pe coastele americane în anul 1497. Pentru detalii vezi articolul lui Gustavo Uzielli, *Amerigo Vespucci*, în *The Catholic Encyclopedia*, vol. I, ediție on-line de Kevin Knight, 2002, accesibilă pe site-ul www.newadvent.org.

² *A synopsis of American History*, fifth edition, vol. I, editori Charles Sellers, Henry May, Neil R. McMillen, Houghton Mifflin Company, Boston, 1981, p. 2.

³ Pr. Andrew Phillips, *Orthodox Christians in North America 1000 Years Ago*, articol accesibil în format electronic pe site-ul www.geocities.com, vezi și *A Synopsis of American History*, p. 3. Potrivit acestor surse, și nu numai, în jurul anului 1000 pescarii scandinavi au “descoperit” teritoriile nord americane. Inițiatorul unei campanii misionare desfășurate în Grenland, o insulă aparținând teritoriului nord American, a fost Eric The Red (Eric cel roșu). Nu există informații despre soarta misionarilor în noul teritoriu, tot ceea ce se poate afirma fiind apartenența lor la credința creștină, la acea vreme nedivizată, deci ortodoxă.

⁴ Ad. F. Bandelier, *America*, în *The Catholic Encyclopedia*, vol. I, ediție on-line de Kevin Knight, 2002, accesibilă pe site-ul www.newadvent.org.

⁵ Edwin S. Gaustad & Leigh E. Schmidt, *The Religious History of America*, revised edition, Harper San Francisco, 2002, p. 5.

⁶ *Ibidem*.

Religiile acestor populații indigene erau așa de diverse ca locurile în care își desfășurau viața, așa de variate ca grupurile tribale însăși. Dacă cineva este înclinat să creadă că pluralismul este un fenomen al lumii moderne, trebuie să aibă în vedere că niciodată continentul american nu a fost așa de pluralistic ca în secolele ce au precedat descoperirea și exploatarea europeană. Pluralismul a fost redus, nu sporit, de „invazia Americii”. Nu o singură instituție religioasă, nu o singură carte sacră, nu o preoție unită pe baza unui crez comun, nici un grup comun de ritualuri, nu poate fi găsit în modurile peștrite de manifestare ale vieții acestei populații indigene⁷. Animismul era principiul care sta la baza credințelor indienilor⁸ de pretutindeni, iar fetișismul era forma vizibilă de manifestare a acestui crez. Monoteismul, ideea unui Dumnezeu personal, creator a toate și proniator, nu apare nicăieri printre indieni. Întreaga lume era alcătuită, în concepția lor, dintr-o esență spirituală care putea să ia și lua formă concretă în locuri speciale. Indienii se simțeau înconjurați pretutindeni de un număr nesfârșit de spirite, în prezența cărora se simțeau lipsiți de ajutor și obligați să-și facă favorabile aceste spirite și să le mulțumească. În aceste condiții fiecare dintre acțiunile unui indian era precedată de rugăciuni și jertfe. Sacrificiile erau făcute în fața fetișilor și cea mai prețioasă jertfă care se putea aduce era o ființă umană. Chiar și practica scalpării, atât de frecvent întâlnită la indieni, era bazată pe o credință și anume aceea potrivit căreia dobândind scalpul, partea cea mai apropiată de creier din corpul dușmanului, învingătorul intra în posesia facultăților mentale ale celui decedat și astfel dobânda mai multă putere fizică și mentală⁹.

Înainte ca europenii să învețe mai multe despre vechii locuitori ai lumii „noi”, adesea i-au romantizat și idealizat, socotindu-i ca fiind simboluri ale inocenței, adevărații locuitori ai grădinii Edenului înainte de cădere¹⁰. Tendinței europenilor de a idealiza și sentimentaliza americanii timpurii i s-a opus în totdeauna tendința de a-i brutaliza și exploata, iar această tendință s-a accentuat odată cu trecerea timpului. În secolul al XIX-lea, perioada celei mai rapide răspândiri a europenilor pe continentul nord american, stereotipurile rasiale a oamenilor albi contra pieilor roșii s-au intensificat, iar indienii au devenit o problemă care cerea o soluționare grabnică. Pentru mulți soluția a fost asimilarea prin educație și încreștinare; pentru alții soluția a fost mutarea lor în rezervații, în timp ce pentru alții singura soluție a fost lupta împotriva lor și exterminarea. Pentru adepții ultimei soluții singurul indian bun era un indian mort¹¹.

În perioada imediat următoare descoperirii Americii populația indigenă, dincolo de pericolul care îl reprezenta pentru coloniști, era privită ca un partener pentru potențiale afaceri, pentru cultivarea pământului, pentru alianțe militare și nu în ultimul rând ca potențiali convertiți la creștinism. Acestea erau principalele

⁷ *Ibidem*.

⁸ Locuitorii indigeni din teritoriile americane au fost numiți de Christofor Columb “indieni”, datorită unei confuzii, deoarece el a crezut inițial că a descoperit insule aparținătoare Indiei.

⁹ Ad. F. Bandelier, *art. cit.* .

¹⁰ Gaustad & Schmith, *op. cit.* p. 9.

¹¹ *Ibidem*.

puncte de contact între indieni și noii veniți¹². Raporturile cu ei s-au înrăutățit când pământurile lor au fost ocupate de emigranții europeni și indienii au fost obligați să muncească pentru europeni, au devenit sclavi, alături de negrii aduși din Africa. Încercarea englezilor de a face sclavi din indieni în teritoriul Virginiei a eșuat inițial, întrucât indienii, spre deosebire de negrii, aveau o coeziune culturală care le-a asigurat supraviețuirea. Pământul, mai mult decât sclavia, a devenit punctul în care tensiunea dintre europeni, care doreau să se așeze pe acele teritorii și să le exploateze, și indieni, care considerau drepturile lor asupra acelor teritorii ca fiind inalienabile, a atins cote maxime. Creștinismul, religia predominantă a comercianților și emigranților, uneori a moderat iar alteori a intensificat severitatea și ostilitatea europenilor față de indieni. Creștinismul a putut fi folosit, de exemplu, pentru a eticheta pe indieni ca fiind idolatri și de aceea merită măcelăriți, cum a fost cazul în războiul puritanilor împotriva indienilor pequotos desfășurat între anii 1636-1637¹³. Interpelat în legătură cu brutalitatea cu care au fost uciși copiii și femeile în acest război, căpitanul John Underhill a replicat: „*Am avut suficientă lumină din cuvântul lui Dumnezeu pentru a proceda astfel*”. Un preot, după victoria puritană, aducea mulțumire lui Dumnezeu, anunțând că Dumnezeu însuși a „înfrânt” populația pequotos¹⁴. În aceste condiții nu este de mirare faptul că din ce în ce mai des indienii au respins misiunea creștină întrucât misionarii nu sunt sensibili la tradițiile lor și violează cu regularitatea integritatea tribală. La aceste considerente se adăuga faptul că populația indigenă nu putea de cele mai multe ori face distincție între creștinism ca religie și civilizația vestică, europeană. Într-adevăr, adesea, imperatiivele misionare au impus nu numai practici noi privind rugăciunea sau citirea Scripturii, ci, de asemenea, și metode noi în agricultură și o nouă modă în ceea ce privește vestimentația. Convertirea a însemnat, mai ales pentru misionarii englezi, o întreagă transformare culturală¹⁵.

Așadar, în 1492 când Lumea Nouă a fost descoperită, aici exista o populație indigenă a cărei număr este greu de stabilit cu precizie¹⁶, care a intrat în atenția noilor veniți din mai multe motive printre care cel misionar-religios a fost unul prioritar. Nici nu putea fi altfel dacă avem în vedere că, încă de la început, europenii au avut ca obiectiv convertirea la creștinism a populațiilor cu care vor veni în contact. Este semnificativ în acest context faptul că în jurnalul lui Cristofor Columb, jurnal care înregistrează evenimentele primei sale călătorii în America în 1492, apare exprimată speranța că va reuși să stabilească contacte cu populațiile indigene pentru a găsi modalitatea în care ei ar putea fi conduși spre convertirea la „sfânta noastră credință”¹⁷. Această mențiune nu apare deloc surprinzătoare dacă avem în vedere contextul în care s-a produs evenimentul euristic al voiajului columbian.

¹² *Ibidem*, p. 10.

¹³ *Ibidem*, p. 11.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Amănunte privind această chestiune pot fi urmărite la Philip Jenkins, *O istorie a Statelor Unite*, Editura Artemis, București, 2002, pp. 22-25. problemele legate de istoria colonizării Americii pot fi urmărite și la George Brown Tindall & David E. Shi, *America, o istorie narativă*, vol. I-III, Editura Enciclopedică, București, 1996.

¹⁷ Mark A. Noll, *A History of Christianity in the United States and Canada*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1993, pp. 11-12.

Christofor Columb (1451-1506)¹⁸, născut în Genova, dorea să ajungă în Est navigând spre Vest. El dorea să descopere o nouă rută spre India. Viziunea sa era să navigheze pe un ocean la acea vreme încă necartografiat, o mare cu vânturi necunoscute, până ce va zări teritoriile Indiei. Portugalia, una dintre cele mai mari puteri maritime ale vremii, nu s-a arătat dispusă să susțină financiar o întreprindere atât de ambițioasă și care implica nenumărate riscuri și lăsa să se întrevadă un succes îndoielnic. În aceste condiții Columb părăsește Lisabona în 1485¹⁹ îndreptându-se spre Spania, eterna rivală a Portugaliei și în luna mai a anului 1486 reușește să obțină o audiență la regina Izabela, în fața căreia își prezintă îndrăznețul proiect. Regina, manifestând interes față de o astfel de propunere, încredințează întreaga chestiune spre analiza unui comitet special.

Comitetul căruia i-a fost încredințată propunerea lui Columb era alcătuit din clerici catolici, care erau la vremea respectivă printre cele mai educate personalități ale monarhiei spaniole. Ei aveau în același timp titluri și demnități ecleziastice și civile – medici, juriști, astrologi, cartografi, etc. Este știut faptul că secole de-a rândul existaseră discuții cu privire la faptul dacă există și alte ținuturi decât lumea cunoscută, și dacă există, sunt ele de cealaltă parte a pământului? Dacă este așa, au aceste ținuturi locuitori? Dacă au, s-a arătat Hristos și acestor locuitori și le-a vestit lor cuvintele vieții veșnice? Dar dacă Hristos nu s-a arătat la acești oameni au ei vreo șansă să se mântuiască dacă nu le va vesti cineva dintre cei care au primit învățătura creștină Evanghelia?²⁰ Acestea sunt doar câteva din întrebările care frământau mințile și sufletul prelaților vremii.

Pentru a avea succes, marinarii ca Christofor Columb aveau nevoie în primul rând de un suport financiar care să le permită formarea unei flote de nave, cu echipaje complete și provizii îndestulătoare. Un astfel de suport nu era ușor de obținut și de aceea Columb aștepta cu înfrigurare concluziile comitetului regal. Așteptarea a fost lungă, iar rezultatele au fost nefavorabile. După patru sau cinci ani de dezbateri comitetul a conchis că propunerea de a atinge Estul navigând spre Vest era imposibil de pus în practică și de aceea merita să fie respinsă. La baza unei astfel de reacții negative stăteau următoarele motive: 1) o astfel de călătorie putea dura cel puțin trei ani; 2) oceanul de vest putea să fie fără de limite; 3) chiar dacă Columb ar reuși să atingă Antipozii, el nu se va putea întoarce niciodată; 4) este foarte posibil să nu se descopere noi teritorii pe cealaltă parte a pământului; 5) datorită faptului că aceste presupuse insule nu au fost descoperite până acum, este aproape imposibil ca acum, când a trecut atâta timp de la crearea lumii, ele să mai poată fi descoperite²¹.

Profund descurajat, Columb a așteptat mai bine de o jumătate de an ca să fie chemat de către regină. Neprimind nici un semn din partea curții el a intenționat să se adreseze regelui Charles VIII al Franței pentru a susține acesta ceea ce regina Izabela abandonase. În aceste împrejurări două personaje extrem de importante și de influente la curtea spaniolă s-au alăturat cauzei columbiene. Este vorba de

¹⁸ R. L. Kress, *Christopher Columbus (1451-1506)*, în *Dictionary of Christianity in America*, editor Daniel G. Reid, InterVarsity Press, Illinois, 1990, p. 301.

¹⁹ Gaustad & Schmith, *op. cit.*, p. 15.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, pp.15-16.

călugărul franciscan Juan Perez, care a convins-o pe Izabela să se întâlnească din nou cu Columb și să numească un nou comitet pentru a analiza chestiunea. În ciuda faptului că nu a dat un verdict favorabil noul comitet a lăsat să se înțeleagă că o astfel de călătorie ar putea fi totuși susținută dacă nu ar presupune cheltuieli prea ridicate. În acest context norocul i-a surâs lui Columb încă o dată și ministrul de finanțe Sanchez a intrat în dezbateri de partea lui, considerând că în ciuda riscului pe care îl implică susținerea unei astfel de aventuri, beneficiile potențiale sunt foarte mari. Această expediție îndrăznească, i-a spus Sanchez reginei, „*ar putea fi un mare serviciu adus lui Dumnezeu și o preamărire a Bisericii Sale*”, încât refuzul de a susține această posibilitate va fi „*o gravă rușine*”²².

Dacă o astfel de călătorie era într-adevăr posibilă și dacă riscurile se încadrau în limite acceptabile, reginei Izabela nu-i rămânea nimic altceva decât să dea suportul necesar ambițiilor lui Columb. Astfel, pe 30 aprilie 1492, ea a autorizat pe Amiralul mărilor și oceanelor, să pornească în călătoria sa, să descopere și să dobândească insule sigure și continente în mijlocul apelor oceanului, „*este dorința și plăcerea noastră ca tu să descoperi și să dobândești astfel de teritorii pentru slava lui Dumnezeu și pentru prosperitatea mării națiunii a lui Dumnezeu, Spania*”²³.

După trei luni de pregătiri intense și foarte minuțioase, Columb, având 90 de oameni la bordul a trei nave Nina, Pinta și Santa Maria, a pornit din portul liniștit Palos spre apele necunoscute ale Oceanului Atlantic²⁴. 70 de zile mai târziu Columbus și oamenii săi au ajuns pe o insulă în Bahamas. Acestei insule i-au dat numele de San Salvador (Mântuitorul Sfânt), făcând în acest fel ca debarcarea în lumea nouă să rămână în strânsă conexiune cu obiectivul religios al expediției²⁵.

Deși această călătorie, și cele care au urmat, trebuia să servească în primul rând la îmbogățirea și extinderea puterii politice a țării care o promovase, totuși, încă de la început scopul lor a fost și încreștinarea populațiilor indigene, și nici se putea ca spaniolii sau chiar portughezii să gândească altfel²⁶. Cea mai loială națiune romano-catolică din Europa acelor vremuri, Spania, și-a luat în serios întotdeauna responsabilitatea sa față de papalitate și față de păstrarea purității credinței creștine. Mai bine de opt sute de ani catolicii în Spania au luptat împotriva musulmanilor, reușind împingerea lor, în cele din urmă, dincolo de strâmtoarea Gibraltar, în Africa. De secole Spania și-a dorit să convertească sau să izoleze pe evrei; chiar în anul în care Columb naviga spre ținuturi necunoscute, mai mult de 100.000 de evrei erau exilați. Inchiziția spaniolă, cunoscută pentru rigoarea și perseverența cu care îi căuta pe eretici, își îndeplinea misiunea cu o eficiență crudă, purificând credința națională prin foc²⁷. Strădanile coloniale spaniole în lumea nouă erau doar o

²² *Ibidem*, p. 16.

²³ *Ibidem*.

²⁴ Pentru detalii privind călătoria lui Columb se pot consulta următoarele lucrări: J. Favier, *Marile descoperiri*, București, 2001; D.J. Boorstin, *Descoperitorii*, vol. I, București, 1996, etc.

²⁵ Gaustad & Schmith, *op. cit.*, p. 16.

²⁶ Ludwig Hertling, *Istoria Bisericii*, Editura Ars Longa, Iași, 2001, p. 434.

²⁷ Aspecte privind fenomenul inchiziției pot fi urmărite la Natale Benazzi & Malteo D'Amico, *Cartea neagră a inchiziției*, Editura Saeculum, București, 2001; Mihai Floroia, *Inchiziția în Europa*, Editura Crigorux, Piatra Neamț, 2001; Guy Testas & Jean Testas, *Inchiziția*, Editura de Vest, Timișoara, 1993, etc.

extensie a cruciadelor care secole de-a rândul au avut loc în lumea medievală, pretinzând bogății și pământ în numele lui Dumnezeu și a Bisericii Sale²⁸.

Christofor Columb împărtășea viziunea misiunii catolice la fel cum împărtășea și concepția potrivit căreia Dumnezeu conduce istoria umană. Un bun credincios care-și îndeplinea zilnic programul de rugăciune și de studiu al scrierilor religioase, marinarul a interpretat expediția sa în termeni biblici. „ *Dumnezeu m-a făcut pe mine – nota ulterior Columb – mesagerul cerului și pământului nou despre care vorbește în Apocalipsa Sfântului Ioan, după ce vorbise în același fel pe munte lui Isaia; El mi-a arătat mie locul unde să găsec aceasta*”²⁹. Într-un manuscris datând de după cea de a treia călătorie a lui Columb în lumea nouă, *Cartea Profeției*, Columb notase numeroase pasaje din Sfânta Scriptură, pasaje care în opinia sa exprimau tocmai trimiterea sa în misiune³⁰. Ministrului de finanțe, care îl sprijinise în încercarea de a obține aprobarea și susținerea regală a expediției sale, Columb îi scria în 1493 că succesul repurtat nu este datorat meritelor sale „ *ci sfintei credințe creștine și pietății și religiozității Suveranei*”³¹. Răspunsul omului credincios la o astfel de descoperire măreață, considera Columb, nu ar trebui să fie un prilej de mândrie ci o umilă mulțumire; și de aceea se cuvine „*să-i mulțumim Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care ne-a binecuvântat cu o așa de mare descoperire și prosperitate. Să fie făcute procesiuni și sărbători sfinte să se țină*”, insista Columb³².

Așadar, descoperirea Americii a fost punctul culminant al unui pelerinaj măreț, sfârșitul unei căutări spirituale nobile și în același timp începutul unei noi epoci în istoria umanității. Pentru a valorifica din plin posibilitățile religioase oferite de descoperirea Lumii Noi, Christofor Columb a luat cu el în a doua sa călătorie spre America și un preot catolic³³, întrucât el spera ca acesta să reușească să convertească la creștinism pe indienii pe care îi întâlnise în timpul primei călătorii. Pe de altă parte, el insista pe lângă monarhia spaniolă ca beneficiile obținute de pe urma călătoriilor sale să fie folosite în susținerea unei cruciade care să asigure recăștigarea controlului creștin asupra Ierusalimului³⁴.

Privită dintr-o altă perspectivă expediția lui Columb a deschis drumul spre exploatarea și exterminarea indienilor, atitudini care nu au nimic în comun cu creștinismul. Este adevărat că aceasta atitudine a fost determinată, cel puțin în prima faza de reacția deosebit de violentă a locuitorilor indigeni. Spre exemplu cei 40 de marinari lăsați de Columb pe teritoriul nou descoperit în 1492 pentru a construi un fort au fost măcelăriți de indieni. Aceasta, cu siguranță nu a fost singura manifestare de acest gen. Oricum pentru o astfel de rezistență, europenii și-au luat revanșa și dacă în 1492 numărul presupus al indienilor care populau lumea

²⁸ Gaustad & Schmith, *op. cit.*, p.17.

²⁹ *Ibidem.*

³⁰ Mark A. Noll, *op. cit.*, p. 12

³¹ Gaustad & Schmith. *op. cit.*, p. 17

³² *Ibidem.*

³³ Este vorba de catalanul Bernard Boil, aparținând ordinului minimilor și discipol al Sfântului Francisc de Paola. Există unele afirmații potrivit cărora un preot l-ar fi însoțit pe Columbus și în prima sa călătorie. Este vorba de capelanul de navă Pedro de Arenas; pentru detalii vezi Ludwig Hertling, *op. cit.*, p.444.

³⁴ Mark A. Noll, *op. cit.*, p. 12.

nouă era de câteva milioane, în numai câteva zeci de ani populația indigenă a fost de-a dreptul spulberată datorită contactelor extrem de violente cu noii veniți³⁵, traficanților de alcool și bolilor aduse de europeni³⁶.

În aceste condiții reacțiile moderne la „misiunea creștină” a lui Columb nu mai surprind pe nimeni. Pe de o parte, în special pentru grupurile etnice catolice, el este un erou, un misionar credincios. Pentru alții, așa cum sugerează și o rezoluție a Consiliului Național al Bisericilor din Statele Unite adoptată în 1990, el poartă o responsabilitate semnificativă pentru „genocidul, sclavia, ecocidul și exploatarea bogățiilor acestui pământ”³⁷.

Națiunile europene care s-au așezat pe continent după descoperirea lui de către Columb și au exercitat o mare influență asupra civilizației în lumea nouă au fost, în principal, cinci. Ordinea, în funcție de sosirea lor este: Spania, Portugalia, Franța, Anglia, Olanda. Lor li se adaugă încercările Suediei de a coloniza un teritoriu destul de redus și pentru o perioadă de numai 17 ani, colonizarea Alaskăi de către Rusia și ocuparea de către Damenarca, a unei insule în Antile³⁸, însă aceste încercări sunt minore în comparație cu colonizările întreprinse de statele amintite anterior. Fiecare dintre națiunile europene amintite a încercat să creeze în lumea nouă mari imperii modelate după țările-mamă. Noua Spanie a fost urmată de Noua Franță, Noua Olandă, Noua Anglie și chiar Noua Suedie, în fiecare caz presupunându-se că tiparele politice și sociale din țara de origine vor fi transportate cu succes peste Atlantic și vor înflori în acest sol foarte diferit. Aceste aspirații aveau să se dovedească vane, căci coloniștii s-au adaptat la condițiile specifice ale noului teritoriu și au profitat de oportunitățile unice de aici, pentru ca la momentul oportun să-și revendice independența spre supărarea autorităților imperiale³⁹.

Spania a început să se miște cu rapiditate în vederea securizării pozițiilor sale, pentru descoperirea a noi teritorii pe care ei le credeau că sunt noi insule și care de fapt erau parte a unui imens teritoriu care se aștepta a fi explorat. Paralel cu acțiunile de colonizare și misionare ale spaniolilor s-au desfășurat acțiuni similare de către veșnica rivală a Spaniei, Portugalia, o altă țară fidelă scaunului papal. Tensiuni inevitabile au apărut între cele două puteri și au determinat apelul la autoritatea suveranului pontif pentru soluționarea diferendului. Papa Alexandru al VI-lea (1492-1503)⁴⁰ a răspuns solicitării și a trasat o linie de demarcație între cele două puteri rivale. În urma protocoalelor încheiate în anii 1493 și 1494⁴¹ Spaniei i-a fost

³⁵ *Ibidem*, p. 13.

³⁶ Câte o dată distrugerea prin mijloace biologice a fost deliberată, cum a fost cazul în anii 1760, când britanicii au răscolit spitalele cu variolă după cearșafuri și pături contaminate pe care le-au oferit drept cadouri popoarelor Ottawa. Pentru amănunte vezi Philip Jenkins, *op. cit.*, p. 25.

³⁷ Mark A. Noll, *op. cit.*, p. 13.

³⁸ Ad. F. Bandelier, *art. cit.*

³⁹ Philip Jenkins, *op. cit.*, p. 21.

⁴⁰ Pentru viața sa și pentru evenimentele cele mai importante ale pontificatului său vezi Vintilă Horia, *Dicționarul papilor*, Editura Seculum, București, 1999, pp. 155-160.

⁴¹ Dr. Ioan-Vasile Leb, *Creștinismul American după 500 de ani (1492-1992)*, în *Teologie și Istorie, studii de Patristică și Istorie Bisericească*, Editura Arhiepiscopiei, Cluj-Napoca, 1999, p.182.

garantat controlul asupra teritoriilor, descoperite sau care vor fi descoperite, situate la vest de linia de demarcație, iar Portugaliei asupra celor situate la est. Spania, care a beneficiat cel mai mult în urma acestui acord, și-a dezvoltat rapid programul de explorare, înfigând fiecare bucățică de pământ nou dobândită steagul regal și crucea⁴². Din Cuba și apoi Mexic, spaniolii au început un program de cuceriri și colonizare care va include și America de Nord. Campania guvernamentală pentru dezvoltarea unui Imperiu Spaniol și dorința Bisericii de a converti la creștinism⁴³ populațiile autohtone adesea au ajuns în conflict, și în timp ce Biserica a avut un număr redus de victorii în încercarea sa de a-i proteja pe băștinași, guvernul a reușit în cele din urmă să domine situația⁴⁴.

„Descoperirile” au continuat într-un ritm susținut și după ce au fost cucerite Cuba, Mexicul și Peru, în 1513 Ponce de Leon, navigând din Puerto Rico spre Bahamas, în Duminica Floriilor a descoperit un alt teritoriu căruia i-a dat numele de Florida, în cinstea sărbătorii respective⁴⁵. În anul următor regele Ferdinand al Spaniei l-a numit guvernator al acestor teritorii pe Ponce de Leon, sfătuindu-l să folosească toate mijloacele de care dispune pentru a aduce pe locuitorii ei la cunoștința credinței catolice⁴⁶. În 1529 Charles al V-lea, rege al Spaniei și Sfânt Împărat Roman, justifică acordarea sprijinului său financiar unei expediții în lumea nouă prin dorința de a converti la creștinism pe indienii din Florida⁴⁷.

Un alt explorator spaniol care în 1521 se aventurase spre nordul Floridei a primit încurajări imperiale pentru a aduce pe indieni „*la înțelegerea adevărilor credinței catolice...și să devină creștini și astfel să fie mântuiți*”⁴⁸. Astfel de îndemnuri au determinat ca acțiunea de colonizare și misiunea să ia forme de manifestare violente și de aceea nu au întârziat să apară și apărătorii indienilor. A fost cazul misionarului dominican Bartolomeu Las Casas (1474-1566), care în 1516 a primit titlul de „apărător al indienilor”, datorită virulenței cu care s-a ridicat împotriva conașionalilor săi care tratau cu cruzime pe indigenii care nu doreau să se convertească⁴⁹. El a formulat chiar o strategie misionară, a cuceririi prin evanghelizare, axată pe propovăduirea Evangheliei și în același timp pe prezervarea vieții și demnității indienilor⁵⁰. În cele din urmă campania sa a găsit ecou și atitudinea sa a fost adoptată și de papa Paul al III-lea (1534-1549)⁵¹, care în bulla *Sublimis Deus* din anul 1537 afirma că indienii sunt, de fapt, și ei ființe umane, nu bestii subumane.

⁴² Gaustad & Schmith, *op. cit.*, p. 18.

⁴³ O prezentare detaliată a misiunii spaniole din această perioadă precum și multiplele sale implicații se poate vedea la Charles W. Polzer, *The Roman Catholicism: Spanish* în *Encyclopedia of the North American Colonies*, editor șef Jacob Ernest Cooke, Charles Scribner's Sons, N.Y., 1993, pp. 529-543.

⁴⁴ R. D. Linder, *art. cit.*, p.2.

⁴⁵ Gaustad & Schmith, *op. cit.*, p.18.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Mark A. Noll, *op. cit.*, p. 13

⁴⁸ Gaustad & Schmith, *op. cit.*, p.18.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ Mark A. Noll, *op. cit.*, p. 13.

⁵¹ Vezi Horia Vintilă, *op. cit.*, p.178-181.

Indienii nu trebuie privați de libertatea și proprietățile lor și nu trebuie făcuți sclavi sub nici o formă, indiferent dacă ei aleg sau nu să devină creștini⁵².

Violența a existat și din partea indienilor. De multe ori misionarii au căzut victime acestor ieșiri violente. Spre exemplu în 1542, preotul franciscan Juan de Padilla a devenit primul misionar american martirizat de către populațiile băștinașe din actualul teritoriu al statului Kansas⁵³. Rezistența indienilor la acțiunile de creștinare au generat adevărate rebeliuni îndreptate împotriva coloniștilor. Astfel, în 1597 indienii de pe Insula Sfânta Caterina, Georgia, au justificat rebeliunea lor împotriva spaniolilor susținând că prin acțiunile misionarilor catolici este subminată și distrusă întreaga lor cultură și civilizație. Călugării „*obstrucționează dansurile, mesele, sărbătorile, ceremoniile, focurile și luptele noastre, și astfel noi pierdem valorile seculare și dexteritatea moștenită de la înaintașii noștri*”. De asemenea, misionarii „*persecută pe bătrânii noștri numindu-i vrăjitori*”. „*Ei ne reprimă manifestările noastre, ne jignesc, ne asupresc, ne predică, ne numesc creștini răi, ne privează astfel de orice fericire*”⁵⁴. Așa se face că, de multe ori, creștinismul, perceput ca un contact colonial care respinge valorile ancestrale ale populației indigene, a pus pe mulți indieni în postura de rebeli și i-a împins la rezistență împotriva coloniștilor spanioli care desfășurau, în opinia lor, o campanie de extirpare a tradițiilor religiilor native, încercând înlocuirea lor cu crucea.

Din aceste motive teritoriul sud-estic al continentului Nord-American s-a dovedit neospitalier atât pentru coloniști cât și pentru misionarii spanioli. Louis Cancer (1500-1549), un călugăr dominican, după mai multe succese misionare în Florida, navigând spre Tampa Bay, în 1549, a fost ucis împreună cu însoțitorii săi îndată după debarcare⁵⁵. O opoziție îndârjită din partea indienilor a întâmpinat și Pedro Menéndez de Avilés împreună cu mai mulți misionari iezuiți în încercarea făcută prin 1565 de a duce Evanghelia spre nord, în Carolina și Virginia. Aceste insuccese au determinat o schimbare de atitudine. În 1571, superiorul ordinului iezuiților⁵⁶, Francisc Borgia (1510-1572) a decis că numărul vieților pierdute este prea mare și costurile prea ridicate pentru a justifica menținerea eforturilor misionare pentru evanghelizarea Floridei, și cu atât mai puțin a teritoriilor situate la nord de ea. „*Putem număra pe degetele de la o mână – spunea Borgia – numărul convertițiilor noștri, și chiar și dintre aceștia unii s-au întors la credința lor anterioară*”. Atâta vreme cât iezuiții au atât de mult de lucru în altă parte și atât de puțini misionari pentru aceasta, nu numai că nu este profitabil să păstrăm societatea în acest teritoriu, ci chiar nu trebuie să o facem, a fost concluzia iezuiților⁵⁷.

Mai multe succese au înregistrat franciscanii în teritoriul de azi al statelor New-Mexico, Texas și Arizona. Orașul regal spaniol Santa Fe (Sfânta Credință) a devenit capitala religioasă și politică a întregii regiuni. În jurul acestui centru misionarii

⁵² Gaustad & Schmith, *op. cit.*, p. 19.

⁵³ Mark A. Noll, *op. cit.*, p.14.

⁵⁴ Gaustad & Schmith, *op. cit.*, p. 19.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ Pentru o prezentare istorică a acestui ordin vezi: William V. Bangert, *Istoria Iezuiților*, Editura ArsLonga, Iași, 2001.

⁵⁷ Gaustad & Schmith, *op.cit.*, pp.19-20.

franciscani și nu numai au muncit din greu pentru crearea unor comunități creștine. Orașe ca San Francisco, San Antonio, ș. a., stau mărturie pentru eforturile depuse de misionari cum ar fi: Damien Massanet, iezuitul Eusebio Kino și alții⁵⁸. De asemenea, un franciscan, Junipero Serra (1713-1784) și-a pus amprenta misiunii sale asupra teritoriului care azi constituie statul California. În câțiva ani misiunea pe care a condus-o a înregistrat succese remarcabile: 21 de misiuni nou înființate și aproape o sută de mii de indieni convertiți. Rețeta succesului său misionar s-a bazat pe mai multe „ingrediente” cum ar fi: o promovare ferventă a disciplinei în rândul misionarilor și convertiților, opoziția față de abuzurile autorităților coloniale și nu în ultimul rând învățarea tehnicilor moderne de cultivare a pământului⁵⁹.

Aceste succese misionare s-au obținut în urma unor eforturi remarcabile. Este suficient să ne gândim la ceea ce în 1634 franciscanul Alonso de Benavides îi scria Papei Urban al VIII-lea (1623-1644)⁶⁰ pentru a ne forma o imagine clară asupra eforturilor depuse de misionari. El afirma în scrisoarea sa că, în ciuda faptului că trimiterea unui misionar în lumea nouă presupunea cheltuieli destul de mari, aceste cheltuieli sunt justificate de ceea ce fac misionarii. Un singur călugăr se ocupă de patru sau chiar mai multe sate. El trebuie să slujească Liturghia, să boteze și să îndeplinească și alte numeroase îndatoriri religioase. Pe lângă toate acestea, la reședința sa, acesta mai înființează și o școală la care indienii să fie învățați „rugăciunea, cântatul, cântatul la diferite instrumente și alte lucruri interesante”. Același călugăr afirma că pentru realizarea acestei munci mulți franciscani au fost uciși, însă ei au devenit „torțe care călăuzesc pe indieni” spre credință⁶¹.

Cu siguranță că eforturile misionarilor ar fi fost insuficiente dacă nu exista și sprijinul autorităților coloniale. În cazul coloniilor spaniole sprijinul reciproc se datora unei relații privilegiate care exista între monarhul spaniol și papalitate, pe de o parte, iar pe de altă parte între Biserică și monarhia spaniolă. Relația particulară extrem de apropiată dintre Biserica Romei și Spania se datora eforturilor seculare depuse de monarhii spanioli împotriva musulmanilor. Pentru apărătorii catolicismului, pentru cei care proclamaseră religia Romei singura religie adevărată și care promisese că vor converti pe infidelii din teritoriile nou cucerite, Papa a gratificat pe regele Spaniei cu drepturi extinse în probleme ecleziastice, drepturi care în cele din urmă limitau puterea papală. Concesiile patronajului regal de care se bucurau regiile spanioli sunt cunoscute sub numele generic de Real Patronato⁶². Prin Real Patronato se înțelege privilegiul monarhului de a numi clerici care să slujească în diferite jurisdicții ecleziale și care să administreze averea Bisericii, de a înființa Biserici și de a le menține în diferite teritorii. În schimbul acestor privilegii, coroana spaniolă avea datoria să păstreze un control eficient asupra celui mai sensibil element din structura socio-politică: poporul ca și comunitate⁶³. Toate

⁵⁸ Activitatea lor misionară este prezentată detaliat la *Ibidem*, pp. 20-23.

⁵⁹ Mark A. Noll, *op. cit.*, p. 15.

⁶⁰ Pentru detalii privind pontificatul său vezi Horia Vintilă, *op. cit.*, pp. 206-210.

⁶¹ Mark A. Noll, *op. cit.*, p. 14-15.

⁶² Relațiile dintre stat și Biserică în această perioadă pot fi urmărite la Ramon A. Gutierrez, *Church and State: Spanish*, în *Encyclopedia of the North American Colonies*, editor șef Jacob Ernest Cooke, pp. 520-528.

⁶³ Drepturile și îndatoririle ce decurgeau din Real Patronato sunt descrise de Charles W. Polzer, *The Roman Catholicism: Spanish* în *Encyclopedia of the North American Colonies*,

drepturile și îndatoririle care decurgeau din acest statul au fost codificate într-o serie de bulle papale, cele mai importante fiind bulla Papei Inocențiu al VIII-lea⁶⁴, *Ortodoxe fidei propagationem* (1486) și cele ale Papei Iulius al II-lea⁶⁵ *Illius fulciti presidio* (!504) și *Universalis ecclesiae* (1508). Odată cu cucerirea Americii, prevederile cuprinse în Real Patronato s-au extins și asupra noilor teritorii⁶⁶. Coroana spaniolă și-a exercitat drepturile sale civile și ecleziastice în coloniile americane prin trei instituțiile: viceregele, care administra chestiunile militare și politice, audientia, adică districtul curții de apel, care gira problemele juridice, și episcopul, care avea în sarcină problemele ecleziastice dar colabora și cu agenții regali asigurându-le suportul necesar pentru colectarea taxelor⁶⁷. Între cele trei oficii exista o strânsă colaborare, fără de care, așa cum am afirmat, succesele misionare ar fi fost, cu siguranță mult mai reduse, și foarte probabil și cele coloniale.

În ciuda colaborării strânse existentă între autoritățile coloniale civile și cele religioase, și în ciuda eforturilor misionarilor spanioli, mesajul mântuirii universale nu a reușit decât sporadic să depășească bariera culturală dintre misionarii europeni și populațiile autohtone nord americane. Cu unele excepții situația va fi identică și în cazul misionarilor britanici. Situația a fost puțin diferită însă în cazul misiunii desfășurate în Noua Franță⁶⁸.

Franța a explorat trei regiuni în lumea nouă și a reușit să-și impună, pentru o vreme, autoritatea politică, comercială, economică și religioasă asupra lor. Aceste regiuni au fost: Estul Canadei, Louisiana și Valea râului Mississippi, și o parte din Antile și Guiana în America de Sud⁶⁹. Antilele (Haiti, Martinique, Guadaloupe, etc.) au ajuns în posesia Franței în urma campaniilor pirateresti purtate în secolul al XVI-lea împotriva Spaniei, iar Guiana, ca posesiune franceză a fost rodul războaielor și tratatelor europene. Nici una dintre aceste posesiuni nu a exercitat o influență marcantă asupra civilizației americane. Ocupația franceză asupra Canadei a durat două secole, cea asupra văii Mississippi aproape unul, ambele având implicații majore asupra exploatării continentului american⁷⁰.

Pentru prima dată teritoriile Lumii Noi au intrat în atenția pescarilor bretoni care se aventuraseră pe apele oceanului Atlantic până în golfurile pline de pește ale Newfoundland-ului pentru a reuși să prindă în mrejele lor o cantitate suficientă de pește pe care să o transporte în modestele lor ambarcațiuni⁷¹. În anul 1534 a fost rândul lui Jacques Cartier (1491-1557) să ajungă în aceeași regiune, în fruntea unei expediții pescărești care număra un număr de 60 de pescari îmbarcați în două corăbii. El ajunge până în golfurile abundente în pește situate între Newfoundland

editor șef Jacob Ernest Cooke, pp. 529-543. Vezi, de asemenea, Eugene W. Shiels, *King and Church: The Rise and Fall of the Patronato Real*, Chicago, 1961.

⁶⁴ Detalii privind pontificatul lui Inocențiu al VIII-lea pot fi urmărite la Horia Vintilă, *op. cit.*, pp. 153-155.

⁶⁵ *Ibidem*, pp. 161-163.

⁶⁶ Ramon A. Gutierrez, *Church and State: Spanish*, p. 521.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ Mark A. Noll, *op. cit.*, p.17.

⁶⁹ Ad. F. Bandelier, *art. cit.* .

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ Gaustad & Schmith, *op. cit.*, p. 23.

și Labrador. Aici, după ce explorează insulele și golfurile din împrejurimi, intră în contact cu indienii aparținând familiei lingvistice a algonquianilor și sechestrează pe doi dintre acești locuitori ducându-i cu el în Franța pentru a-i învăța limba franceză. Un an mai târziu, revine în aceeași regiune însoțit fiind de peste o sută de tovarăși și de cei doi „tălmaci”, fiind pregătit, așadar, pentru o explorare intensă a zonei. Este mai mult ca sigur că exploratorul francez era în căutarea scurtăturii mult vizitate spre Indii și fiecare golf sau gură de râu descoperite însemna pentru el o nouă speranță. În aceste incursiuni el a descoperit golful Sf. Laurențiu și apoi râul Sf. Laurențiu⁷², o descoperire care va fi valorificată din plin de exploratorii care-i vor urma, și care va aduce beneficii imense programului de colonizare francez, deschizând drumul spre regiunea marilor lacuri și mai departe spre valea Mississippi⁷³. Astfel de descoperiri și rutele comerciale deschise de ele vor permite Franței formarea unui cordon de-a lungul jumătății estice a continentului, realizând în această regiune cea ce realizase Spania catolică în Sud. Expediția lui Cartier a avut efecte și în plan misionar. Într-o însemnare atribuită lui este surprins efectul care l-a avut asupra sa întâlnirea cu populațiile băștinașe pe care le-a găsit trăind fără Dumnezeu și fără religie, ca niște bestii sălbatice, și atunci a ajuns la concluzia că ar săvârși un mare păcat dacă nu ar face ceva pentru a aduce pe acești locuitori la cunoașterea lui Dumnezeu⁷⁴. Având în vedere astfel de afirmații este dincolo de orice îndoială că următoarele expediții vor aduce la bordul vaselor și preoți misionari care să îndeplinească un astfel de obiectiv. Această convingere, în ciuda faptului ca nu este cunoscut numărul misionarilor care au activat în această perioadă și nici nu sunt consemnate succese notabile în activitatea misionară franceză, este întărită de faptul că în 1604 regele Henric al IV-lea cere superiorului ordinului iezuiților să trimită doi preoți pe navele de pescuit care se îndreptau spre lumea nouă⁷⁵.

Secolul al XVI-lea a adus numeroase eșecuri în plan misionar și colonial pentru francezi. Eșecurilor înregistrate în nord în urma contactelor cu grupul de triburi Iroquois, care au determinat aproape întreruperea eforturilor misionare în această regiune⁷⁶, li s-au adăugat și eșecurile înregistrate de hughenoti francezi⁷⁷. Aceștia au eșuat în încercarea lor de a se stabili în trei locații: Brazilia, Florida și Georgia⁷⁸. Semnificativ pentru soarta inițială a hughenoților⁷⁹ francezi este episodul

⁷² Pentru detalii privind expediția lui Jacques Cartier vezi: Barnes & Co., *A Brief History of United States*, ediție on-line, 2002, accesibilă pe site-ul onlinebooks.library.upenn.edu. sau ibiblio.org.

⁷³ Gaustad & Schmith, *op. cit.*, p.23.

⁷⁴ Mark A. Noll, *op. cit.*, p. 18.

⁷⁵ Luca Codignola, *The French Colonies*, în *Encyclopedia of the North American Colonies*, editor șef Jacob Ernest Cooke, p. 517.

⁷⁶ Gaustad & Schmith, *op. cit.*, p.23.

⁷⁷ Hughenoti este numele popular dat calviniștilor francezi, care l-a acea vreme erau persecutați de autoritățile ecleziale și statale catolice.

⁷⁸ Ad. F. Bandelier, *art. cit.* .

⁷⁹ Pentru detalii privind destinul hughenoților în lumea nouă vezi J. Butler, *The Huguenots in America*, 1983; R. D. Linder, *Huguenots*, în *Dictionary of Christianity in America*, editor Daniel G. Reid, InterVarsity Press, Illinois, 1990, p. 559-560; ș. a. .

din Florida. Persecutați în Franța un grup de hughenoți, sprijiniți de amiralul francez Gaspar de Coligny, unul dintre conducătorii de seamă ai protestanților francezi, au găsit refugiu în lumea nouă în anul 1564, încercând să colonizeze teritoriul din nordul Floridei. Ei sunt primii care au serbat o zi de mulțumire pe teritoriul Lumii Noi în 1564, după ce au întemeiat Fort Carolina, în apropiere de gura râului Sfântul Ioan, Florida. La scurtă vreme după acest eveniment ei au fost masacrați de locuitorii spanioli ai așezării St. Augustine⁸⁰. Soarta lor a fost mai fericită în unele regiuni canadiene unde au reușit să supraviețuiască și au desfășurat chiar și activități misionare printre băștinași. În toată această perioadă acțiunile misionare au fost destul de reduse, puținele acțiuni evanghelizatoare desfășurându-se într-un mod neplanificat și necoordonat, aceste trăsături fiind accentuate de rivalitatea dintre catolici și hughenoți⁸¹.

Secolul al XVII-lea a debutat pentru francezi cu expediția colonială și comercială peste ocean condusă de Samuel de Champlain. Dacă eforturile înaintașilor săi s-au soldat de cele mai multe ori cu un sfârșit nefericit, expediția condusă de el va determina în 1608 fondarea unui fort în imediata apropiere a râului Sf. Laurențiu, fort care se va dezvolta și va deveni orașul Quebec⁸². În ciuda acestui fapt controlul politic asupra întregii regiuni era nesigur, iar creșterea populației coloniale nu a înregistrat progrese spectaculoase, cum a fost cazul coloniilor engleze⁸³.

Situația a fost diferită în privința activității misionare. Champlain a adus cu el în Lumea Noua și câțiva călugări franciscani⁸⁴. Aceștia au început o activitate misionară printre băștinași, făcând ca misiunea franciscană să aibă o importantă contribuție în colonizarea Noii Franțe⁸⁵. Acest fapt pare și mai evident dacă avem în vedere și alte eforturi, cum ar fi spre exemplu cel al lui Louis Hennepin, care împreună cu René-Robert de La Salle a explorat și evanghelizat teritoriul actualului stat american Minnesota⁸⁶.

Prin grija lui Samuel de Champlain, o persoană foarte religioasă având influențe hughenote în trecutul său și mulți parteneri hughenoți⁸⁷, Quebecul a devenit un important centru misionar. Acest caracter s-a accentuat odată cu venirea în 1625 a iezuiților care au preluat controlul asupra activității misionare franceze și au exercitat o puternică influență în viața politică din coloniile Noii Franțe⁸⁸. Scopul venirii iezuiților în aceste teritorii era unul foarte precis: convertirea indienilor la creștinism. Pentru acesta ei au făcut uz de toate mijloacele: au explorat ținuturi necunoscute, au cartografiat și au raportat despre zone nebănuite, au intrat în

⁸⁰ Dr. Ioan-Vasile Leb, *Creștinismul American după 500 de ani (1492-1992)*, p. 182-183.

⁸¹ Luca Codignola, *art. cit.*, p. 517.

⁸² Gaustad & Schmith, *op. cit.*, p.24.

⁸³ În anul 1660, spre exemplu, existau abia aproximativ 3000 de coloniști francezi în Canada, în timp ce existau deja mai bine de 40.000 de coloniști englezi în Noua Anglie

⁸⁴ Mark A. Noll, *op. cit.*, p. 23.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 19.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ Hughenoții primiseră o oarecare libertate în urma edictului din 1598 de la Nantes, fapt ce a dus la o îmbunătățire a relațiilor dintre ei și catolici, inclusiv în Noua Franță.

⁸⁸ Gaustad & Schmith, *op. cit.*, p. 24.

contact și au tradus cuvintele Evangheliei pentru băștinași, au făcut un efort constant și remarcabil pentru adaptarea credinței creștine la cerințele culturale ale zonei, și-au riscat viața și adesea mulți misionari și-au chiar jertfit-o pentru atingerea scopului lor. Speranțele lor adesea au întâmpinat rezistență, și la fel ca în cazul confrăților de origine spaniolă, de multe ori acțiunile lor au sfârșit în frustrare.

Atenția misionarilor iezuiți s-a îndreptat în special asupra populației aparținând triburilor huronilor. Una dintre figurile marcante ale acestei acțiuni misionare a fost Jean de Brébeuf (1593-1649) care și-a început misiunea printre huroni în anul 1625. Timp de mai multe decade, el s-a dedicat cu mult zel activității misionare. Printre eforturile sale cele mai remarcabile s-au numărat traducerea literaturii creștine pentru ca ea să devină accesibilă pentru huroni, nu numai în limba lor, ci în numeroasele dialecte pe care ei le vorbeau⁸⁹. Experiența acumulată i-a permis să adreseze unele sfaturi acelor care intenționau să desfășoare o acțiune misionară între indieni și în mintea cărora persistau imagini despre frumusețea și grandoarea unei vieți în sălbăcie printre băștinași. El însuși avusese astfel de iluzii, însă doi ani de activitate în care nu a reușit să convertească nici măcar un suflet au fost de ajuns pentru ca să revină la realitate. Așadar, Brébeuf scria celor vizați că nu vor avea alt pat decât pământul, alt acoperiș decât stelele, iar pentru cină vor avea puțin porumb sfărâmat între două pietre și gătit într-o fină apă curată. Ziua soarele îi va arde, avertiza el, iar noaptea țânțarii îi vor tortura. Dacă se vor îmbolnăvi nu trebuie să aștepte ajutor omenesc, căci nu au de unde-l obține. Dacă boala lor se va înrăutăți și nu vor putea ține pasul cu tribul aflat în mișcare, nimeni nu le poate garanta că nu vor fi abandonați. Apoi se vor confrunta cu sarcina îngrozitoare a învățării unui limbaj total diferit în acea lume sălbatică. Limba huronilor va fi Sfântul Toma și Aristotelul lor, și în ciuda inteligenței lor, vor face bine dacă nu vor spune nimic săptămâni sau poate chiar luni de zile. Vor realiza mult dacă la sfârșitul unei perioade destul de lungi vor reuși să rostească cu greu câteva cuvinte. Pe scurt, Brébeuf concluziona, că nici un misionar nu trebuie să vină în Noua Franță dacă în sufletul său nu arde focul sacrificiului de a imita suferința lui Hristos⁹⁰. Cuvintele lui Brébeuf sunt destul de explicite pentru a ne permite să evidențiem din nou greutățile pe care le-au avut de înfruntat misionarii în lumea nouă.

În ciuda acestor greutăți, prezența și misiunea iezuiților în Noua Franță a fost indispensabilă în prima jumătate a secolului al XVII-lea. Nu numai că au oferit coloniștilor suportul moral și exemplul personal creștin atât de necesar, dar ei au jucat și un important rol politic, atât pentru menținerea alianței politice și militare dintre coloniștii francezi și huroni, cât și în dezvoltarea economică și socială a coloniilor⁹¹. Iezuiții au înregistrat câteva succese misionare notabile printre huroni.

⁸⁹ Un exemplu deosebit în acest sens îl constituie una dintre colindele traduse în limba huronilor de Brébeuf: este vorba de colinda "Jesus Ahatohnia" (limba huronă) sau "Hristos se naște": "*O children of the forest free, / O sons of Manitou, / The Holy Child of earth and Heav'n / Is born today for you. / Come kneel before the radiant Boy, / Who brings you beauty, peace and joy, / Jesus your King is born, Jesus is born, / In excelsia Gloria.*", apud Mark A. Noll, *op. cit.*, p. 9 și 20.

⁹⁰ Gaustad & Schmith, *op. cit.*, pp. 14-15.

⁹¹ Luca Codignola, *art. cit.*, p. 518.

Acest fapt s-a datorat în bună măsură situației politice dificile prin care trecea această populație, supusă unei presiuni crescânde din partea vecinilor și dușmanilor lor, triburile indienilor iroquoian⁹², dar, fără îndoială și misiunii exemplare a unor misionari devotați cum a fost Brébeuf. Mirajul unui suport militar colonial în lupta pentru supraviețuire a fost destul de puternic pentru a-i determina pe huroni să privească cu alți ochi pe misionari. Este evident că și eforturile depuse de aceștia pentru a-i seduce au fost foarte intense. Au învățat limba și obiceiurile băștinașilor și le-au câștigat respectul, reușind să supraviețuiască într-un mediu ostil. În același timp ei i-au învățat pe indieni nu numai fundamentele credinței creștine, ci și cum să-și adapteze existența zilnică la exigențele învățaturii creștine. În toate aceste demersuri misionarii, indiferent de ordinul căruia îi aparțineau, au dat dovadă de multă răbdare și au făcut atâtea compromisuri câte au fost posibile, deoarece au realizat că o abordare rigidă nu va duce nicăieri. Cu toate acestea, ei au rămas neînduplecați în privința împărtășirii convertirilor proveniți dintre indieni, amânând acest moment, de cele mai multe ori, până în clipa morții. Justificarea unei astfel de atitudini era foarte simplă: frica de apostazie⁹³.

O trăsătură specifică a primei faze a catolicismului din Noua Franță a fost implicarea în activitatea misionară atât a laicilor cât și a ordinelor monahale feminine. Mulți dintre credincioșii și credincioasele din Franța considerau că este de datoria lor să susțină financiar misiunea în Noua Franță. Potrivit unor cercetători, în perioada 1630-1640, supraviețuirea coloniilor franceze din Canada s-a datorat donațiilor generoase ale unor personalități cum ar fi: Madame de Brice, Marie-Madeleine de Chauvigny de la Peltrie sau Paul de Chomedey de Maisonneuve, care chiar au călătorit în lumea nouă pentru a se implica în activitățile misionare. Maisonneuve a devenit primul guvernator al orașului Montreal, a cărui fondare în 1642 a avut la bază motive de ordin misionar⁹⁴.

Canada franceză a oferit oportunități misionare și pentru călugărițe. Spre exemplu, Marie Guyart, cunoscută și sub numele de Maria a Întrupării⁹⁵, o tânără din Tours, membră a ordinului ursulinelor, a fost prima femeie misionară în lumea nouă. Ea a luat parte intens la eforturile misionare care i-au vizat pe huroni, redactând gramatici, traducând rugăciuni și catehismul în limba huronilor și în diferite dialecte algonquian pentru băștinașii convertiți⁹⁶. Cazul său nu a fost singular, exemplul ei fiind urmat de numeroase membre ale ordinului ursulinelor precum și ale altor ordine. Acestea au colaborat cu misionarii iezuiți și s-au dedicat educației copiilor și îngrijirii bolnavilor și săracilor⁹⁷. Rezultatele misiunii complexe desfășurate de misionarii catolici sunt evidențiate și de faptul că unii dintre convertiți au reușit să integreze atât de bine valorile creștine în existența lor încât au ajuns la treapta sfințenie. Este cazul Kateriei Tekakwitha, fiica șefului triburilor iroquois, convertită

⁹² Mark A. Noll, *op. cit.*, p. 19.

⁹³ Luca Codignola, *Roman Catholicism: The French Colonies*, în *Encyclopedia of the North American Colonies*, editor șef Jacob Ernest Cooke, p. 545.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ Pentru detalii vezi Ludwig Hertling, *op. cit.*, p.461.

⁹⁶ Mark A. Noll, *op. cit.*, p.21.

⁹⁷ Luca Codignola, *Roman Catholicism: The French Colonies*, p. 545.

la creștinism în 1676 de către iezuitul Jacques de Lamberville⁹⁸. Aceasta a reușit să impresioneze prin pietatea vieții, prin mortificarea trupului și prin viața sa de rugăciune, atât pe băștinași cât și pe coloniști. Recunoașterea definitivă a sfințeniei vieții sale s-a produs în anul 1980 când Papa Ioan Paul al II-lea a beatificat-o, ea devenind primul băștinaș american ajuns la o astfel de cinstită⁹⁹.

Ca urmare a implicării iezuiților în viața economică și socială a coloniilor, în 1635 este înființat în Quebec un colegiu (cu un an înainte de înființarea Harvard-ului), iar cinci ani mai târziu, în 1640, colonia a cărei populație era în jur de 356 de persoane, dintre care 29 misionari iezuiți, avea mai multe școli și un spital¹⁰⁰.

Paradoxal, în timp ce influența Bisericii creștea din ce în ce mai mult în viața coloniilor, eșecul evanghelizării indienilor a devenit în scurt timp evident. În 1649 izbucnește sângerosul conflict dintre cele cinci triburi ale indienilor iroquois și huroni care sunt distruși¹⁰¹ și odată cu ei și realizările de ordin misionar obținute de iezuiții francezi. Brébeuf, însuși este capturat de indienii iroquois. Nemulțumirile lor față de iezuit erau numeroase: era un intrus, un francez; era un dușman al zeului lor Areskoui; era prieten al dușmanilor lor, huroni¹⁰². Aceste motive au fost suficiente pentru ca misionarul să fie pedepsit și supus unei torturi agonizante în urma căreia moartea a apărut ca o binecuvântare¹⁰³.

Anul 1650 a reprezentat un punct de cotitură în istoria comunității catolice din Noua Franță. Pentru prima dată, în urma războaielor dintre indienii iroquois și huroni, coloniștii francezi au devenit majoritari în valea Sf. Laurentiu¹⁰⁴. În aceste condiții Biserica ocupă un loc privilegiat în viața coloniilor aflate în plină înflorire. Masivele sale investiții umane și financiare i-au asigurat un rol major în societatea colonială. Biserica, cel mai mare proprietar de pământ din teritoriul canadian, controla toate școlile și instituțiile de binefacere, și se bucura de un prestigiu considerabil și de o influență politică pe măsură. Relațiile dintre Biserică și autoritățile civile coloniale erau extrem de strânse¹⁰⁵.

Trebuie să precizăm că misionarii catolici își asiguraseră supremația și în confruntarea cu hughenotii. Afirmam anterior că aceștia au reușit să dezvolte o activitate misionară destul de rodnică în teritoriul canadian, unii dintre membrii acestei comunități reușind să obțină poziții importante în administrația colonială. În anul 1627, când Cardinalul Richelieu a devenit conducătorul consiliului de coroană francez, acesta a reorganizat compania care controla coloniile din Noua Franță în

⁹⁸ Mark A. Noll, *op. cit.*, p.21.

⁹⁹ Gaustad & Schmith, *op. cit.*, pp. 26-27.

¹⁰⁰ Luca Codignola, *The French Colonies*, p.518.

¹⁰¹ *Ibidem*.

¹⁰² Gaustad & Schmith, *op. cit.*, p. 25.

¹⁰³ Misionarii iezuiți au suferit adesea și din cauza celor pe care îi evanghelizau. Astfel, iezuitul Isaac Jogues, care și-a început aventura misionară printre huroni în 1630, a fost la un pas de moarte când, la scurtă vreme după ce a luat contact cu huronii o epidemie a izbucnit în rândul tribului. Vinovat pentru această epidemie a fost considerat iezuitul și astfel a fost condamnat la moarte. Șansa lui a fost că epidemia a încetat înainte ca sentința să fie pusă în aplicare. Pentru detalii vezi *Ibidem*.

¹⁰⁴ Luca Codignola, *Roman Catholicism: The French Colonies*, p. 546.

¹⁰⁵ *Idem*, *The French Colonies*, p.518-519.

așa fel încât să asigure controlul absolut al catolicilor. În plus el a revocat pentru teritoriul acestor colonii prevederile edictului de la Nantes¹⁰⁶.

Așadar, putem spune că la mijlocul secolului al XVII-lea Biserica catolică exercita un control autoritar în viața politică și religioasă a Noii Franțe. Principalele sale responsabilități în acest context erau satisfacerea necesităților spirituale ale coloniștilor (al căror număr creștea continuu) făcând uz de rugăciune, predică, sacramente, oferind un exemplu personal de pietate și moralitate și ridicând standardele moralității publice. Bisericii îi revenea sarcina educării tinerilor și a îngrijirii bolnavilor, săracilor, bătrânilor și a copiilor abandonati. În plus, ea trebuia să asigure unitatea comunităților și să păstreze ordinea socială și alianțele politice cu băștinașii¹⁰⁷.

Teritoriul canadian nu a reprezentat singura zonă în care misionarii francezi și-au impus dominația. Ei au lăsat urme importante și în valea Mississippi, deschizând drumul spre interiorul continentului. În 1669 iezuitul Jacques Marquette (1637-1675) își începe activitatea misionară în Wisconsin, el participând la explorarea văii superioare a râului Mississippi. În 1673 el se alătură exploratorului Louis Jolliet, expediția aceasta aducându-i mai multă faimă decât îndelungata sa activitate misionară printre triburile indiene din regiunea Wisconsin și Illinois. Vorbitor a cel puțin șase limbi indiene și dornic de a descoperi noi triburi spre sud, Marquette s-a dovedit a fi un tovarăș de călătorie ideal pentru Jolliet. Cei doi nutreau vechea speranță că vor descoperi o rută spre întinsa mare a vestului și apoi de acolo spre Asia. Ceea ce au descoperit ei navigând pe râul Mississippi nu a fost Pacificul ci liniștitul golf Mexic¹⁰⁸. Acum Franța și-a permis să revendice posesia teritoriului din centrul continentului nord american, de la gurile râului Sf. Laurențiu, în nord, până la gurile râului Mississippi, în sud, iar Bisericii Franței catolice i s-a deschis un câmp de misiune de o importanță strategică¹⁰⁹. În 1682 La Salle va completa explorarea zonei sudice a râului Mississippi, pentru ca în 1700 iezuiții să-și facă simțită prezența în Biloxi, Mississippi, părintele Paul Du Ru lucrând din greu pentru evanghelizarea zonei. Confruntându-se cu o mare varietate lingvistică și cu dificultatea inerentă de a învăța aceste limbi, Du Ru a exclamat: „dacă cineva se roagă ca Dumnezeu să săvârșească un miracol în favoarea sa, ceea ce ar trebui să ceară ar fi darul vorbirii în limbi”¹¹⁰. În ciuda acestor greutăți misiunea colonizatoare și de încreștinare a progresat, astfel încât în 1718 New Orleans a fost fondat ca un oraș menit să devină un important centru misionar catolic și în același timp capitala politică a întregului teritoriu Louisiana.

Având în vedere creșterea constantă a rolului Bisericii catolice în viața socială, politică și economică a coloniilor franceze din teritoriul nord american, este de la sine înțeles că și viața ecclesială a suferit unele modificări care au condus în cele din urmă la stabilirea unui scaun episcopal în această zonă. Nevoia unui episcop pentru coloniile franceze era din ce în ce mai mult resimțită, întrucât cum bine se știe existau Sfinte Taine pe care un simplu preot nu le putea săvârși. Spre exemplu numai un episcop putea confirma pe cei nou botezați și de asemenea

¹⁰⁶ Mark A. Noll, *op. cit.*, p.22.

¹⁰⁷ Luca Codignola, *The French Colonies*, p.519.

¹⁰⁸ Gaustad & Schmith, *op. cit.*, p.27.

¹⁰⁹ *Ibidem*.

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 28.

numai un episcop putea hirotoni noi preoți. Atâta timp cât nu exista un episcop în Noua Franță care să îndeplinească aceste ritualuri sacramentale și multe altele, viața eclezială din aceste noi teritorii nu putea progresa cu adevărat.

Transferul autorității spirituale din Franța în Noua Franță era o chestiune care genera întrebări privind jurisdicția eclezială. Noul episcop va fi supus direct Romei sau se va supune, conform tradiției galicane, regelui din Franța?¹¹¹ Din punct de vedere teoretic, numirea unui episcop era o chestiune care ținea de autoritatea papală. Practic, cum era cazul și în cazul Real Patronatului exercitat de monarhia spaniolă, regele francez dobândise în timp dreptul de a selecta candidații la scaunul episcopal și apoi de a-i supune aprobării papale. Numirea în 1658 pe nou înființatul scaun episcopal al Quebecului a iezuitului François-Xavier de Montmorency Laval (1623-1708)¹¹² în calitate de vicar apostolic arăta dependența juridică de Roma¹¹³. Acest lucru nu va fi pe placul autorităților politice franceze care vor face tot posibilul pentru a-l aduce pe Laval sub jurisdicția lor. Acest fapt va face ca abia în 1674 Laval să obțină recunoașterea ca episcop deplin de Quebec¹¹⁴.

François Xavier Laval de Montmorency în calitate de episcop al Quebecului a reprezentat între 1658 și 1684 principala autoritate religioasă în Noua Franță. Sub directă sa obləduire Biserica a reușit să-si întărească posesiunile în Noua Franță. El va reuși, în ciuda opoziției monarhului francez și a sulpicienilor și franciscanilor, să creeze un sistem eclezial puternic centralizat, o puternică structură eclezială independentă de Biserica din Franța¹¹⁵. Pe de altă parte el a fost mereu interesat de păstrarea integrității prezentei franceze în lumea nouă, dar acest fapt nu l-a împiedicat să se opună vânătoșilor fără scrupule și traficantșilor de alcool care decimau populațiile băștinașe. Laval a făcut pași hotărâtoșri pentru a asigura Bisericii controlul asupra educației în toate domeniile, reușind în 1663 să înființeze în Quebec un seminar unde urmau să fie pregătiți viitorii clerici, care ulterior va deveni Universitatea Laval și care va stimula dezvoltarea intelectuală a coloniilor¹¹⁶. În eforturile sale Laval s-a sprijinit pe activitatea promovată de câteva ordine monahale feminine, în special în domeniul educațional și în cel de asistență socială unde ursulinele, augustinienele sau membrele Congregației Notre Dame din Montreal au adus contribuții semnificative.

Poate că impactul cel mai mare asupra vieții Noii Franțe pe care la generat episcopatul lui Laval, dincolo de influența produsă de pietatea sa, de preocupările sale privind educația sau de eforturile sale de a proteja populațiile băștinașe de traficantșii de alcool, a fost transformarea caracterului intern al catolicismului. Dacă în secolele XVI și XVII Franța a fost o puternică țară „galicană”, ceea ce însemna că regele juca rolul principal în Biserică, iar catolicismul era un instrument al naționa-

¹¹¹ Luca Codignola, *The French Colonies*, p.519.

¹¹² B.A. McKenzie, *François Xavier Laval de Montmorency (1623-1708), Dictionary of Christianity in America*, editor Daniel G. Reid, InterVarsity Press, Illinois, 1990, pp. 633-634.

¹¹³ Luca Codignola, *The French Colonies*, p.519

¹¹⁴ Această întârziere s-a datorat atât tensiunilor diplomatice între Roma și Paris privind această chestiune, cât și birocrăției care făcea ca hotărârile să se ia foarte încet. Vezi *Ibidem*.

¹¹⁵ B. A. McKenzie, *art. cit.*, pp.633-634.

¹¹⁶ Mark A. Noll, *op. cit.*, p. 23.

lismului francez, Laval a îndreptat în lumea nouă catolicismul de la galicanism la ultramontanism, ceea ce presupunea că autoritatea eclezială era reprezentată de scaunul papal și nu de rege¹¹⁷. Această schimbare de orientare va avea consecințe pozitive în viața eclezială chiar dacă la nivel politic ea a generat pierderea controlului în favoarea statului.

Succesorii lui Laval vor continua politica eclezială inaugurată de acesta și vor culege roadele ei. Aceste roade vor fi evidente doar în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, când în mare măsură teritoriul Noii Franțe va cădea în mâinile britanicilor protestanți, iar catolicii francezi vor reuși să se replieze asupra propriei lor vieți ecleziale și să-și continue existența și în noile condiții politice¹¹⁸. În aceste condiții este evident că de-a lungul secolelor cultura catolicilor francezi din Quebec a rămas un important contrapunct pentru societatea protestantă nord americană și a contribuit din plin la stabilirea și dezvoltarea caracterului pluralistic al societății americane. Din această perspectivă putem enumera printre părinții fondatori ai creștinismului în America, alături de liderii protestanți mult mai bine cunoscuți și asupra cărora vom reveni cu altă ocazie și personalități de excepție cum au fost Brébeuf, Champlain sau Laval¹¹⁹ dintre francezi sau Bartolomeu Las Casas, Juan de Padilla sau Junipera Serra, dintre spanioli, ca să enumerăm doar pe câțiva.

Trebuie să spunem că două evenimente au făcut ca prezența franceză și implicit catolică în lumea nouă să aibă mult de suferit. Este vorba de suprimarea în 1763 a ordinului iezuiților francezi, fapt care a pus capăt pentru o vreme intenselor eforturi misionare întreprinse de aceștia în America și a produs un efect devastator asupra misiunii în special în valea Mississippi. Al doilea eveniment cu consecințe similare a fost pacea încheiată la Paris în același an 1763, care a pus capăt războiului de șapte ani dintre francezi și britanici și care a consacrat cedarea către Anglia a întregului teritoriu aflat în posesie franceză la est de Mississippi, fapt care a făcut ca prezența în această zonă a catolicilor să fie, în scurt timp, mai puțin semnificativă. În ciuda acestor evenimente s-au păstrat și în aceste regiuni câteva centre catolice puternice cum ar fi Biloxi, Mobile sau în sudul statului Louisiana, acestea mărturisind peste veacuri importanța fundamentelor creștine stabilite de misionarii catolici¹²⁰.

Am insistat asupra prezenței catolice în lumea nouă cel puțin din două motive. Unul de ordin cronologic, întrucât misionarii catolici au precedat pe cei protestanți în acțiunea de evanghelizare a teritoriilor americane, făcând din prezența coloniștilor, a misionarilor catolici și a instituțiilor fondate de aceștia în secolele XVI și XVII, realități incontestabile ale procesului de încreștinare a Americii¹²¹, astfel încât

¹¹⁷ *Ibidem*.

¹¹⁸ Pe larg aceste chestiuni sunt dezbătute la *Ibidem*, pp. 23-25; H.H. Walsh, *The Church in the French Era: From Colonization to the British Conquest*, Ryerson, Toronto, 1966; Jay P. Dolan, *The American Catholic Experience*, Doubleday, Garden City, N.Y., 1985; Cornelius J. Jaenen, *The Role of the Church in New France*, Toronto, 1976, ș. a.

¹¹⁹ Mark A. Noll, *op. cit.*, p. 25.

¹²⁰ Gaustad & Schmith, *op. cit.*, pp.28-29.

¹²¹ Mark A. Noll, *op. cit.*, p.28-29.

chiar înainte de apariția oricărui britanic protestant pe scena Lumii Noi o substanțială prezență catolică era deja înregistrată¹²². Al doilea este în strânsă legătură cu primul și vizează o corecție a percepției istorice asupra acestor evenimente, în sensul că foarte mulți autori, evident aparținând diferitelor ramuri ale protestantismului, revendică exclusiv pentru protestanți meritul de a aduce creștinismul peste Ocean.

¹²² *Ibidem*, p.7.

CHIPUL MAMEI SFÂNTULUI TEODOR STUDITUL

MIRCEA BIDIAN

La sinodul iconoclast de la Hieria (754) au fost anatematizați principalii apărători ai sfintelor icoane: patriarhul Gherman, călugărul Gheorghe din Cipru și sfântul Ioan Damaschin. Se pare că în timpul lucrărilor împăratul ar fi negat posibilitatea de mijlocire a sfinților și s-ar fi pronunțat împotriva cinstirii sfintelor moaște și a invocării Maicii Domnului ca mijlocitoare.

După terminarea sinodului, împăratul Constantin V Copronimul, el însuși autor al unor tratate teologice menite să combată cinstirea sfintelor icoane, a declanșat o prigoană de o cruzime fără egal împotriva iconofililor. El a emis un ordin prin care toți supușii trebuiau să jure că nu vor da cinstire icoanelor. În cazul în care refuzau, aceștia erau batjocoriți și maltratați. Uneori se vorbește despre această fază a iconoclasmului folosindu-se și termenul monahomahie (luptă împotriva monahilor), deoarece cele mai aspre măsuri au fost luate împotriva monahilor, care, de altfel, erau și cei mai înverșunați apărători ai sfintelor icoane. Aceștia au fost alungați din mănăstiri, mulți fiind siliți să defileze prin hipodrom cu câte o femeie de mână. Apoi li se tăiau bărbile, erau maltratați în fel și chip, iar multe din mănăstiri au fost transformate în cazărmi militare. Însuși patriarhul Constantin, ales nu întâmplător la ultima ședință a Sinodului de la Hieria, deși a jurat primul cu mâna pe sfânta Cruce că nu va aduce închinare sfintelor icoane, a fost torturat, după și exilat. Cunoaștem zelul de care a dat dovadă Mihail Lanchanodrakon, strategul temei tracesienilor, care a vândut proprietățile mănăstirilor, a ars manuscrise și moaște de sfinți, a pus foc sub bărbile călugărilor, prigonindu-i și silindu-i pe cei din tema sa să se căsătorească.

Tot în această perioadă au fost distruse numeroase opere de artă religioasă, picturile religioase fiind înlocuite cu scene de vânatoare, scene din natură și scene din hipodrom.

Printre martirii de acum amintim pe starețul Ștefan de pe muntele Sfântului Auxențiu (765), monahul Petru Colibașul (760), monahul Petru Stâlplnicul și Ioan starețul mănăstirii Managria.

Cu toată întunecimea unei epoci marcată de persecuții crunte împotriva cinstitorilor sfintelor icoane, chiar în inima imperiului, la Constantinopol, au existat creștini care nu s-au lăsat intimidați de politica iconoclastă impusă de împărat, ci au menținut vie în casele lor evlavia față de sfintele icoane.

Printre aceștia se număra și Teoctista, mama sfântului Teodor Studitul, marele teolog al icoanei și intransigentul luptător împotriva revendicărilor de supremație a statului în problemele religioase, ba mai mult, susținătorul totalei independențe a Bisericii față de puterea imperială.

Teoctista nu numai că n-a încetat niciodată să-și facă rugăciunea zilnică în fața sfintelor icoane, dar ea și-a educat în acest spirit și copiii, fiind pentru ei un adevărat model de virtute creștină. Pioșenia ei rar întâlnită, fermitatea cu care ea a

înțeles să-și trăiască credința, contribuția deosebită la determinarea vocației copiilor săi, au făcut din această femeie “una din cele mai caracteristice figuri ale burgheziei bizantine”¹.

Teoctista s-a născut în Constantinopol, în prima jumătate a secolului VIII din părinți cu o situație bună și care alături de ea mai aveau încă o fiică și un băiat. Dacă sora ei este confundată în anonim, fratele ei pe nume Platon, avea să joace un rol deosebit de important în viața Teoctistei și în viața religioasă a capitalei bizantine și nu numai.

În marile orașe ale vremii erau obișnuite diverse molime care uneori nimiceau populația în proporții îngrijorătoare. Anul 747 a adus în Constantinopol o ciumă groaznică care a rărit atât de mult populația capitalei, încât Constantin V a fost nevoit să aducă aici populația din insule și din Hellada pentru a nu rămâne orașul depopulat². Sfântul Teodor Studitul, în Cuvântarea funebră închinată unchiului său Platon, evocă în felul următor acele zile: “...plângerile răsunau din toate părțile, groparii se răreau, casele se închideau, cartierele se goleau și se umpleau cimitirele...”³.

În acele momente muriră amândoi părinții Teoctistei, ea și frații săi rămânând în grija unor rudeni. Acesta este și motivul pentru care Teoctista va rămâne analfabetă⁴, ceea ce, așa cum vom vedea, nu o va împiedica să-și facă propria educație.

Platon, fratele Teoctistei, urma să ocupe un loc în administrația capitalei, foarte la modă și foarte benefic pentru perioada respectivă, lucru pentru care era și educat. Dintre tinerii alături de care se pregătea, el s-a distins foarte repede prin inteligența minții dar și prin caracterul său frumos, astfel că mulți dintre nobilii și bogații vremii îl invitau pe la casele lor, unii dintre ei dorindu-l de ginere, socotind că acest tânăr frumos la chip și foarte promițător în carieră era o partidă cum nu se poate mai bună pentru fetele lor. Cu toate acestea el arăta o rețineră și chiar o respingere pentru viața zgomotoasă. Fiind atras mai mult de Sfânta Scriptură și de cugetarea celor înalte, într-o zi se hotărî să renunțe definitiv la viața lumească: “însuflețit de iubirea vieții de dincolo, stingând în el dorința de cele pământești, și-a vândut averea părintească, a împărțit banii dând cea mai mare parte săracilor și ce a mai rămas surorilor sale, a pus în libertate pe slujitori și s-a retras la o mănăstire din Olimpul Bityniei”⁵. El va fi unul din fervenții susținători ai sfințelor icoane.

Revenind la Teoctista, ea s-a căsătorit cu un funcționar de finanțe pe nume Photinus, care în ciuda meseriei sale avea un caracter brăzdat de o blândețe și înțelegere deosebită. Alături de el a înțeles Teoctista să se dedice cu tot sufletul

¹ Expresia aparține bizantinologului român N. Bănescu și o găsim în studiul său *O figură a teologiei bizantine: Sfântul Teodor Studitul* publicat în volumul *Chipuri și scene din Bizanț*, Cluj-Napoca, 1927, p. 79

² N. Bănescu, *Istoria Imperiului Bizantin*, vol. II, ediție îngrijită de Tudor Teoteoi, Ed. Anastasia, Buc., în curs de apariție, p. 141

³ Sf. Teodor Studitul, *Cuvântarea funebră în cinstea egumenului Platon*, în J.P. Migne, *Patrologiae cursus completus*, seria greacă, tom XCIX, Paris, 1903, col. 805C. În continuare vom folosi notația P. G.

⁴ Idem, *Elogiu funebru la moartea mamei sale*, în P. G., tom XCIX, col. 885 B

⁵ P.G., tom XCIX, col 809

grijilor casei și ale copiilor pe care i-a adus pe lume. “Modestă din fire și foarte pioasă”⁶ pe lângă preocupările amintite mai sus, ea s-a implicat și în numeroase opere de binefacere menite să ajute pe cei nevoiași ai capitalei și pe cei aflați în suferință. Ocupându-se cu sârguință de problemele casei, preocupată mereu să ajute pe semenul său, ea n-a uitat nici o clipă de educația propriilor copii pe care o supraveghea de aproape și cu multă atenție. Iată ce spune fiul său, Sfântul Teodor, despre grija permanentă pe care Teoctista o purta educației copiilor ei: “cât despre copiii ei, foarte virtuoașă îi educa cu puternice îndemnuri și recomandări. Uneori îi lovea ca și cu un baston cu discursuri rezonabile. Alteori cu grijă îi conducea, îi creștea și educa spre o mai mare perfecțiune...”⁷. În vremea respectivă, atunci când venea pe lume un copil, majoritatea femeilor recurgeau la diferite practici superstițioase, majoritatea moștenite din păgânism, care aveau menirea de a-i marca pozitiv viitorul noului născut. Aducând pe lume patru copii, Teoctista n-a recurs niciodată la aceste zadarnice superstiții, ci ea și-a protejat întotdeauna copiii cu puterea nebiruită a Sfintei Cruci: “după ce ne-a adus pe lume, ea nu a urmat exemplul altor femei, care sub impulsul demonului, au obiceiul ca în preajma pernițelor și a leagănelor să se folosească de semne prevestitoare, de amulete și de alte incantații pentru nou născuții lor și de a le pune coliere și talismane în jurul gâtului. Ea se mulțumea să ne protejeze cu semnul crucii însuflețitoare pe care ne-o dădea ca pe o armură și un scut nebiruite”⁸. Această atitudine este cu atât mai mult de lăudat cu cât ea nu fusese instruită nici la vreo școală, nici în particular, ci așa cum am amintit mai sus, nu știa nici măcar să citească. Dar a rămas ea oare pentru totdeauna lipsită de educație, fără să știe să scrie și să citească? Răspunzând la această întrebare, putem constata încă o dată caracterul minunat al acestei admirabile femei.

Având în inimă nestins focul dragostei dumnezeiești ea a început singură să învețe să citească pe cărțile de rugăciune și pe textul Sfintei Scripturi. În scurt timp a învățat să citească și chiar mai mult, a învățat pe de rost Psaltirea. Fiind conștientă că evlavia sa avea nevoie și de educație, muncește cu ardoare în acest sens, reușind încetul cu încetul, prin muncă asiduă, să dobândească o educație religioasă cu care puține femei din Constantinopol se puteau lăuda. Ne punem firesc întrebarea: cum a reușit Teoctista acest lucru? Și-o fi tocmit dascăli care să-i descifreze slova cărții? A creat ea neplăceri soțului neglijând treburile casei și grija copiilor? Nicidecum. Pe toate acestea îndeplinindu-le cu cea mai mare conștiință și seriozitate, ea a găsit timp și pentru studiu. Iată ce frumos evocă acest aspect Sfântul Teodor Studitul în *Elogiul* alcătuit la moartea mamei sale: “fiind analfabetă, cu înțelepciune învăța singură să citească. Și-a făcut propria educație și a învățat pe de rost foarte bine și foarte repede Psaltirea. Cum asta? Nu studia ziua pentru a nu crea neplăceri soțului sau pentru a nu neglija casa, dar înainte și după somn, la lumina unei lumânări, muncea cu ardoare...”⁹.

⁶ N. Bănescu, *op. cit.*, p. 80

⁷ P.G., tom XCIX, col 886A

⁸ P.G., tom XCIX, col 884C-885A

⁹ P.G., tom XCIX, col 885B

În familia Teoctistei atmosfera curată a contribuit la formarea sufletelor copiilor pentru marea misiune la care vor fi chemați.

Tânărul Teodor atrase atenția specială a mamei sale. Fiind tăcut din fire, nefiind atras de jocurile vârstei sale, plăcându-i să se cufunde în citirea cărților, el a putut sub conducerea înțeleaptă a mamei sale să-și facă o instrucție solidă. A ajuns de timpuriu să cunoască limba greacă, iar elementele culturii profane le-a dublat cu solide cunoștințe teologice. Peste toate acestea mama sa “îl exercita pe el și pe frații săi în practicarea faptelor bune, trezind în sufletele lor puterea cea mare a credinței”¹⁰. Astfel din fragedă copilărie se lucra cu osârdie la formarea caracterelor copiilor Teoctistei. Instruit de tânăr în spiritul celei mai autentice trăiri creștine, Teodor nu zădărnici strădaniile mamei sale, căci avea să devină unul din stâlpii neclintii ai Ortodoxiei: reformator al vieții monahale, apărător prin excelență al sfințelor icoane, susținătorul neamestecării totale a statului în problemele interne ale Bisericii, imnologul vestit al Triodului și al Penticostarului avându-l alături în această din ultimă lucrare pe nimeni altul decât pe fratele său Iosif (ajuns și el arhiepiscop al Tesalonicii).

Deși Teoctista avea o afecțiune specială pentru Teodor, cu aceeași dragoste de mamă s-a aplecat și asupra celorlalți copii.

Cu toate că în Constantinopolul vremii se puteau vedea pretutindeni pe străzi, în piețe, ba chiar și la biserică, tinere fete împodobite cu coafuri complicate, cu haine scumpe, cu mătăsurii, cu brățări și cu alte podoabe care atrăgeau privirile bărbaților, ea își educa propria fiică altfel, într-un mod cu totul admirabil. Întâi de toate “o ține departe de bărbați. Nu-i arată coafuri complicate, nici brățări, nici haine de purpură feminine. Apoi o obișnuiește cu smerenia, o învață Sfânta Scriptură, o învață să-i primească pe săraci, o obligă să curețe cu propriile mâini ulcerele leproșilor... Pentru a îndrepta spiritul fetei către Dumnezeu și cele cerești, ea a consacrat-o lui Dumnezeu”¹¹.

Atunci când evocă modul în care Teoctista și-a crescut copiii, Sfântul Teodor, pe lângă mulțimea de amintiri care îl năpădesc adaugă și următoarele: “în fiecare zi când copiii dormeau, ea nu se așeza în pat înainte ca să facă peste mâinile lor semnul Sfintei Cruci. La deșteptare, din nou. Cel mai adesea trezindu-ne ea însăși din somn, ne invita la rugăciune pentru ca să nu fie singură în a practica cultul lui Dumnezeu, ci și copiii ei să-l învețe deasemenea”¹². Iată cum înțelegea ea să-și crească copiii.

Deși era în lume și avea familie, Teoctista ducea o viață plină de virtuți, devenind pentru toți cei care o cunoșteau un exemplu vrednic de urmat. Prin rugăciune, prin post, prin Sfânta Împărtășanie și prin lucrarea reală a virtuților ea a ajuns, ne spune Sfântul Teodor Studitul, “să se lepede de toate vanitățile”.¹³ Modul ei de viață era asemenea monahilor deși trăia în lume. Se străduia din răspuțeri să împlinească poruncile Scripturii: “nu înjura, nu mințea... nu mânca decât puțină

¹⁰ N. Bănescu, *op. cit.*, p. 80

¹¹ P.G., tom XCIX, col 886A-B

¹² P.G., tom XCIX, col 886 B-C

¹³ P.G., tom XCIX, col 885 C

carne și se abținea total în timpul postului...”¹⁴. Și când era invitată la o nuntă sau la alte asemenea manifestări, ea se abținea să guste din carne sau să privească la divertismentele de tot felul care aveau rolul de a-i veseli pe oaspeți.

Și după căsătoria cu Fotinos, Teoctista a înțeles să ducă o viață de familie plină de curățenie sufletească și trupească, îndemnându-și soțul s-o urmeze pe această cale. A rămas pentru totdeauna fidelă bărbatului ei, pe care “il ruga să practice o abținere mutuală, aducându-i aminte în acest sens de moarte și de despărțirea pe care aceasta o aduce”¹⁵. Cu toate că aveau un pat comun, timp de mai bine de cinci ani, cei doi soți nu s-au cunoscut ceea ce arată faptul că ei înțelegeau să-și trăiască viața de familie în curăție. “Cum ar fi fost posibil, se întreba Sfântul Teodor Studitul, ca focul să nu cuprindă paiele alături de el, dacă cât de puțin, nu ar fi fost ceva supranatural?”¹⁶. Viața de curăție dintre cei doi soți era completată de admirabila educație religioasă pe care copiii o primeau de la ei și în special de la mama lor.

Rar se putea întâlni în Constantinopol o asemenea familie.

Într-o scrisoare a studitului trimisă mamei sale pentru a o mângâia în suferințele de pe patul morții, acesta invocă truda sfântă a mamei sale, care s-a străduit să-și crească și să-și ocrotească copiii cu toată dragostea și cu toată responsabilitatea unei mame cu adevărat creștine: “cu adevărat multă osteneală a ieșit din mâinile tale sfinte care ne-au adăpostit și ne-au dat căldură nu numai nouă ci tuturor... aceștia venerându-te te plâng ca și noi și te cheamă”¹⁷. În aceeași scrisoare, cunoscându-i puritatea vieții și înălțimea faptelor sale, fiul ei i se adresează atât de mișcător cu apelativul de “mamă sfântă”.

Un eveniment deosebit de important se întâmplă în viața Teoctistei și a familiei sale nu după multă vreme de la moartea împăratului Constantin V Copronimul. Fiul acestuia, Leon al IV-lea Chazarul¹⁸ îndulci mult măsurile violente ale tatălui său împotriva partizanilor icoanelor. Domnia sa înseamnă o perioadă de potolire a persecuțiilor împotriva celor ce cinsteau sfintele icoane. Călugării refugiați începură a se reîntoarce în Constantinopol și mănăstirile se populau din nou. După moartea împăratului Leon al IV-lea (780), frâiele imperiului au fost luate de împărăteasa Irina deoarece fiul lor Constantin VI, asociat la tron, avea numai 10 ani. Ea era partizană convinsă a sfintelor icoane și a creat toate premisele pentru restaurarea cultului acestora.

În această atmosferă se reîntoarce în Constantinopol și Platon fratele Teoctistei, care între timp devenise egumenul mănăstirii Symbola din Olimpul Bytiniei. Vestea sosirii sale s-a răspândit în tot orașul și mulțime multă dorea să-l vadă

¹⁴ P.G., tom XCIX, col 885C

¹⁵ P.G., tom XCIX, col 885D

¹⁶ P.G., tom XCIX, col 886 A

¹⁷ P.G., tom XCIX, col 928 D. Scrisoarea se păstrează în întregime în P. G. tom XCIX, col 925-929)

¹⁸ Prima căsătorie a lui Constantin V fost făcută din rațiuni diplomatice cu o prințesă chazară. Din această căsătorie se va naște și moștenitorul tronului Leon IV, care va primi apelativul de „chazarul” de la originea mamei sale.

și să-l asculte deoarece era “peste măsură de dulce la vorbă, cu o înfățișare de schivnic și bogat în învățătură”¹⁹, predica sa făcând o adâncă impresie în public.

Sub influența marelui ascet, în sufletul Teoctistei înmuguri dorința de a renunța împreună cu toată familia la viața de aici pentru a se dedica vieții monahale. Autoritatea sa morală pe care o avea în sânul familiei a făcut ca la această dorință să subscrie toți ai casei, ba mai mult, chiar și frații soțului său au hotărât s-o urmeze pe această cale. Astfel, Constantinopolul a putut oferi tuturor imaginea fascinantă a unei întregi familii, bogată și respectată de toți, care a renunțat de bună voie la bucuriile vieții pentru a se retrage departe de ispitele lumesci. Scena aceasta a făcut o impresie deosebită asupra populației din capitala imperiului, de fapt chiar și pentru noi cei de astăzi este destul de greu de înțeles cum o familie bogată și respectată de toți renunță la toate pentru viața monahală. În *Elogiul funebru* închinat mamei sale, Teodor Studitul face o descriere mișcătoare a acelui moment al despărțirii familiei sale de toate cele ale lumii. În acele clipe de o gravitate deosebită dar și dureroase deopotrivă, Teoctista a reușit să stingă în inima ei simțirea duioasă de mamă și a fost cea care a condus în toate amănuntele măsurile de ducere la bun sfârșit al lucrului hotărât deja. Iată cum ne prezintă Studitul scena plecării familiei sale din Constantinopol:

“În ziua hotărâtă pentru a-și părăsi casa, ea strânse ca pentru o sărbătoare pe toți ai familiei. Bărbații erau triști, femeile plâneau la această neobișnuită prilejitate a unei despărțiri de bunăvoie și, simțind în sufletul lor marea momentului, preamăreau fapta ce se săvârșea. Căci îi vedeau pe amândoi, pe tatăl ieșind din casa lui, pe mama care mai rămânând puțin, pleca la mănăstire după ce-și vindea casa și împărțea totul la săraci... Ea se schimbă de schimbarea frumoasă, îmbrăcând cea mult împodobită haină, adică haina îngerească. Lacrimile curgeau la această întâmplare pe fețele multora din câți se adunaseră în acea zi, unii chiar nechemați, numai pentru a vedea minunea săvârșită. Și eram de față și noi cu părintele nostru – ce să spun, pentru a ne înveseli sau pentru a plânge? Și ne uitam la mama noastră fără să-i mai vorbim și fără să ne mai apropiem de dânsa cu aceiași libertate cu care o făceam mai înainte. Gândindu-ne la despărțirea de dânsa, inima ni se strângea de durere. Și când trebui după o bucată de vreme să mergem să ne consacram și noi împreună cu tatăl nostru, eu, ca unul care pășeam în pragul adolescenței, suportam cu greu și dureros suferința. Și cum nu? Dar unul din cei doi frați, de tot tânăr, când veni momentul plecării și se schimbau cuvintele de adio și chemările și plângerile și îmbrățișările, alerga și se ghemuia la sânul mamei ținându-se încleștat de dânsa ca vițeluşul care nu se lasă despărțit și se ruga să mai rămână puțin cu mama lui și făgăduia că în urmă îi va îndeplini voința. Dar s-a înduioșat oare acea inimă de oțel, ori s-a înmuiat și s-a zdrobit la plângerile copilului? Nicidecum. Care a fost strigătul ei pios? Biruind nu fără oarecare întristare, cel mai puternic sentiment – acela al inimii sale de mamă a zis: «dacă nu te duci de bună voia ta fiule, te voi arunca cu mâinile mele în corabie (trebuiau să treacă Bosforul)». Copilul se supuse și ne despărțirăm unii de alții”²⁰.

¹⁹ Cf. N. Bănescu, *Op. cit.*, p. 81

²⁰ P.G., tom XCIX, col 891A-892C. Traducerea acestui text aparține lui N. Bănescu în studiul citat mai sus. (vezi supra nota 1), p 82-83

Aceasta a fost atmosfera în care familia Teoctistei a părăsit capitala retrăgându-se la o proprietate în Bithynia, pe nume Bosckytion. Aici zidiră o biserică și înființară o mănăstire. Cadrul natural era deosebit de frumos, dar cea mai minunată priveliște era aici “liniștea stăpână care supunea simțurile și făcea pe oameni să se afle singuri cu Dumnezeu”²¹.

În ianuarie 795, Constantin al VI-lea a renunțat la soția lui legitimă, frumoasa Maria de Paflagonia și s-a căsătorit cu o tânără de la curte pe nume Teodota, rudă cu egumenul Platon și cu Teoctista²². Deși patriarhul Tarasie s-a opus căsătoriei, el nu l-a excomunicat pe împăratul adulter și nu-l pedepsi pe preotul Iosif care oficiase căsătoria. Călugării se revoltară împotriva împăratului bigam și îl învinuiră pe Tarasie de slăbiciune²³. Centrul principal de rezistență era mănăstirea Sakudion al cărei stareț era acum Teodor, fiul Teoctistei. Acesta alături de unchiul său Platon nu numai că au fost intransigenți la cererile împăratului de a-i recunoaște căsătoria, dar au refuzat și comuniunea cu împăratul. După ce se sili în zadar să potolească mânia călugărilor, împăratul luă împotriva lor măsuri aspre. Platon fu închis într-o mănăstire din Constantinopol, iar Teodor împreună cu tatăl său și cu fratele său Iosif după ce au fost bătuți cu vergi au fost trimiși sub escortă în exil la Tesalonic, orașul în care Iosif avea să devină mai târziu arhiepiscop. Fratele mai mic, Eutymie, deși a fost bătut și el, a rămas închis la Constantinopol.

În această situație tristă se vede din nou tăria de caracter a Teoctistei, care găsește pentru cei prizoniți cuvinte de mângâiere și îmbărbătare. Cu cei ce erau duși sub escortă la Tesalonic, ea reușește să se întâlnească pe ascuns în casa unui țăran, prilej cu care încearcă să-i încurajeze și să-i întărească în încercările ce au venit asupra lor... Întorcându-se apoi la Constantinopol, s-a ocupat îndeaproape de soarta fiului mai mic și a fratelui întemnițat aici. Pentru interesul ce le arăta ea însăși a suferit închisoare.

După încetarea exilului și eliberarea celor închiși, Teoctista a rămas ca simplă viețuitoare de mănăstire până la sfârșitul vieții ei, ocupându-se cu rugăciunea, cu meditația și cu slujirea neîncetată a aproapelui. Aflată în suferință pe patul de moarte ea își va găsi mângâierea în răscolitoarele cuvinte pe care i le trimite printr-o scrisoare fiul ei Teodor, iar la moartea ei, în anul 802, tot acesta este cel care-i va compune cuvântarea funebră datorită căreia putem cunoaște minunatul chip al acestei exemplare mame creștine.

Autodidactă, model de viață personală și familială, chip al sfințeniei pentru copiii ei - dintre care se vor alege un vrednic episcop și un sfânt al Bisericii noastre, capabilă să renunțe la toate pentru Hristos și să-l mărturisească cu mult curaj atunci când viața a cerut-o, Teoctista, având alături pe mama Sf. Ioan Gură

²¹ P.G., tom XCIX, col 121C. Descrierea pe larg a locului în care se retrăsese familia Teoctistei o face monahul Mihail în *Viața* Sf. Teodor Studitul. Aceasta este cuprinsă în întregime în *Patrologia* lui Migne., tomul mai sus menționat.

²² É. Amann, *Théodore le Studite*, în *Dictionaire de Théologie catholique*, Paris, 1946, tom XV, col 288

²³ Această revoltă a dus la așa numita „criză micheană”(criza adulterului)

de Aur, a Sf. Vasile cel Mare, a Fer. Augustin și nu numai, ne întărește încă o dată dacă mai era nevoie, că pentru a avea sfinți și mărturisitori e nevoie cu adevărat și de mame care să-i crească.

Chipul ei, e chipul mamei creștine care a înțeles să trăiască cu adevărat sfințenia și să o facă pe aceasta să rodească frumos în familia sa și în cei din jurul său.

ACTIVITATEA POLITICĂ A LUI VASILE MANGRA ÎN PRIMELE DECENII ALE REGIMULUI DUALIST AUSTRO-UNGAR (1875-1883)

MARIUS EPEL

La răscrucea dintre deceniile 7-8 ale secolului al XIX-lea, compromisul austro-ungar a avut un impact major asupra mișcării naționale a românilor din Transilvania și Ungaria. În condițiile în care principatul Transilvaniei a fost desființat și apoi unit cu Ungaria, noul cadru istoric creat impunea de la sine și schimbarea tacticii politice, cu care românii se obișnuiseră atâta timp. Preocupați de viitorul Transilvaniei, fruntașii români au cerut în mod repetat menținerea Transilvaniei ca teritoriu distinct al Coroanei, pe baza faptului că în acest fel, ei și-ar putea păstra mai bine identitatea națională. În demersul lor, erau preocupați să armonizeze instituțiile statului cu ideile liberale de la 1848, hotărând să adopte legi care să le asigure egalitatea civică și politică, de care se bucurau alte națiuni.¹

Dar, această colaborare exprimată la început de către conducătorii români, își va pierde din tărie ca urmare a divergențelor apărute între aceștia, conturându-se treptat două curente de opinii cu privire la organizarea constituțională. Situat în fruntea celor care susțineau un demers tradițional, Andrei Șaguna, cea mai scilpitoare figură a ierarhiei bisericești ardeleni, își menținea părerea că o colaborare cu autoritățile ungare ar aduce mai multe beneficii poporului român, decât dacă s-ar opune acestei colaborări, cum erau de părere George Barițiu și alți pașoptiști.

Divergența între cele două grupări s-a adâncit după Conferințele din 1869 de la Timișoara și Miercurea Sibiului, când cele două partide nou formate au adoptat fiecare dintre ele o tactică diferită: bănățenii tactica activistă, iar ardelenii pasivismul politic. Însă această stare de fapt a avut repercusiuni grave asupra conducătorilor celor două partide, care în continuare au urmărit aceleași obiective fundamentale: redobândirea autonomiei Transilvaniei, redeschiderea dietei de la Sibiu și repunerea în vigoare a legilor votate în ea.² Probabil că tocmai această solidaritate a trezit suspiciuni în Consiliul de miniștri al Ungariei, care a și acționat în consecință, destituind pe bănățeanul Vincențiu Babeș de la tribunatul regal din Pesta,³ după care a urmat sistarea activității comitetului ales la Miercurea și implicit a Partidului Național Român din Transilvania. Amenințările statului nu i-a intimidat pe membrii mișcării naționale, ci tocmai acestea i-au mobilizat să-și continue programul politic prin conferințe periodice, prin adunări ale cercurilor electorale din perioada alegerilor parlamentare, memorii de protest, prin presă și tipărituri.

¹ Keith Hitchins, *Afirmarea națiunii: Mișcarea națională românească din Transilvania, 1860-1914*, București, 2000, p. 50-53

² Teodor Pavel, *Partidul Național Român și acțiunea memorandistă. Corespondență politică (1887-1901)*, Cluj-Napoca, 1994, p. 23-24

³ Liviu Maior, *Memorandul, filosofia politico-istorică a petiționalismului românesc*, Cluj-Napoca, 1992, p. 76

Gruparea activistă creată în jurul mitropolitului Andrei Șaguna și-a redus din intensitatea acțiunii, către sfârșitul vieții acestuia. Pasivitatea a fost preferată de către transilvăneni în alegerile parlamentare, deoarece era considerată forma cea mai energică de boicotare a instituțiilor statului dualist. Această metodă s-a regăsit pe deplin în cadrul dezbaterilor Conferințelor naționale de la Turda (1870), Blaj (1871), Alba Iulia (1872) și Sibiu (1875, 1878)⁴.

Activitatea politică semnificativă a încetat după Conferința de la Alba Iulia din 1872. Speranța pe care au întrevăzut-o românii în persoana primului ministru Lonyay Menyhért, care se arătase dispus să facă anumite concesii poporului român, s-au risipit după ce guvernul acestuia căzuse la sfârșitul anului, fiind înlocuit cu cel al lui József Szlávy⁵. Conferința electorală convocată la Sibiu, la 23 mai 1875, în vederea analizării poziției ce trebuia adoptată la apropiatele alegeri pentru parlamentul ungar, a dat dovadă de mai multă maturitate politică decât până acum. Cei 163 de delegați prezenți au discutat din nou problema activității sau a pasivității parlamentare. Cu toate că prezența activiștilor a fost mai semnificativă decât la Miercurea Sibiului și reprezentantul lor, Ion Borcia a fost destul de convingător în expunerea sa, în care a pus accentul pe solidaritatea dintre deputații români și deputații celorlalte națiuni nemaghiare, președintele conferinței Ion Rațiu împreună cu marea majoritate a delegaților au votat pentru continuarea politicii pasivismului⁶. Ca o expresia a hotărârii cu care această politică trebuia urmată, ca președinte al Comitetului național a fost numit George Barițiu, cunoscut publicului românesc ca cel mai „elocvent și consecvent apărător al pasivismului”. Această intransigență a sa poate fi explicabilă doar în măsura în care ținem seama de atitudinea lui Barițiu și a altor pasiviști față de sistemul dualist, pe care îl considerau „provizoriu”, „potrivnic firii” și „lipsit de trăinicie”. Ei erau incredințați că prin refuzul recunoașterii noii situații, maghiarii vor acorda românilor și celorlalte naționalități din Imperiul austro-ungar drepturile la care aspirau.⁷

Mai realist în această situație s-a dovedit a fi Ioan Rațiu, care conștientiza faptul că o pasivitate totală rămânea posibilă doar în sfera ideaticului, fiindcă în realitate situația era mult prea nuanțată. El a optat pentru o pasivitate parțială în timpul alegerilor, dar în aceeași măsură era conștient și de reversul acestei strategii, care în cel mai rău caz ducea la pierderea influenței intelectualilor în rândul țăranilor⁸.

Preocuparea lui Ion Rațiu față de problemele cu care se confrunta țăranul român își are începutul în practica avocățească, pe care o exercita la Turda, unde întâlnește nu de puține ori abuzuri ale autorităților săvârșite în rândul țăranilor, iar greutățile întâmpinate în calitatea sa de apărător erau covârșitoare. Aceasta și pentru că de cele mai multe ori judecătorii de la curțile urbariale erau numiți din rândul claselor privilegiate⁹. De acest lucru se plângea la 16 mai 1875 și mai tânărul

⁴ Teodor Pavel, op. cit., p. 25-26

⁵ Karl Kaser, *Handbuch der regierungen südosteuropas (1833-1980)*, III, Graz, 1984, p. 173-174

⁶ Ioan Georgescu, *Dr. Ioan Rațiu (1828-1902). 50 de ani din luptele naționale ale românilor ardeleni*, Sibiu, 1928, p. 47-49

⁷ K. Hitchins, op. cit., p. 106

⁸ *Ibidem*, p. 108

⁹ K. Hitchins, L. Maior, *Corespondența lui Ioan Rațiu cu George Barițiu (1861-1892)*, Cluj, 1970, p. 29

său coleg de luptă de la Arad, Vincențiu Mangra, amintindu-i că în luna precedentă i-a trimis o „plânsoare” a unor țărani contra „unui tiran judecător”. În consecință Mangra era rugat de Rațiu să-l ajute în această chestiune, făcându-și mai întâi un extract din „plânsoarea” țăranilor, după care urma, ca pe baza mărturiei acestora, el să înainteze ministrului un memoriu de protest. Copia jalbei trebuia trimisă înapoi lui Rațiu, deoarece avea „mare lipsă de ea pentru ziare”¹⁰. Deducem din cuprinsul respectivei scrisori că tânărul Vincențiu Mangra era de un real ajutor fruntașilor politici ardeleni, chiar dacă aceasta nu însemna decât intrarea în arhiva Tribunalului din Arad pentru a căuta anumite dispoziții judecătorești sau a distribui în „singuraticile comune” manifeste politice¹¹. Este vorba aici mai mult de o ucenicie politică, decât o implicare propriu-zisă în mișcarea națională.

Vasile (Vincențiu) Mangra a funcționat din mai 1875 până în iulie 1878 ca profesor suplitor la Institutul teologic din Arad, apoi ca titular al Catedrei de Științe teologice practice.¹² Deși s-a dovedit a fi un profesor destul de exigent cu elevii săi, atunci când își începea cursul, fermeca prin claritatea și feroarea expunerii faptelor, mai ales când acestea atingeau problema națională, încât tinerii teologi „erau robii privirii și ideologiei lui, gata de cele mai grele jertfe pentru chestiunea românească.”¹³ Debutând ca profesor de teologie într-o perioadă de timp nu tocmai favorabilă pentru Biserică și instituțiile ei, Vasile Mangra a rămas aproape întreaga viață sub impresia momentului. Astfel, până la intrarea lui în Partidul Național Român, putem crede despre Vasile Mangra că, deși era conștient de situația politică nu întocmai favorabilă românilor, a fost destul de rezervat în a-și exprima nemulțumirea. V. Mangra a preferat la început să evite implicarea în problemele politice, cu atât mai mult cu cât la sârbătoarea „Schimbării la Față a Domnului”, din anul 1879, a trecut în cinul călugăresc¹⁴, primind din partea episcopului Ioan Mețianu al Aradului, numele marelui ierarh capadocian Vasile.

În pofida presiunilor venite din partea noului guvern al lui Tisza Kálmán, care s-a străduit ca procentul de reprezentare a naționalităților să fie extrem de redus în parlamentul ungar, conducerea mișcării naționale a românilor din Transilvania, cu toate că partidul lor își continua clandestinitatea, se întrunea în conferințe, însă doar cu ocazia pregătirii alegerilor și a stabilirii tacticii ce trebuia urmată. În 1878, de pildă, o astfel de conferință electorală s-a întrunit la Sibiu, la 20 iulie. În cadrul ei s-a hotărât continuarea „pasivității” parlamentare, pe baza aceleiași motivații care devenise aproape un leit-motiv al tuturor conferințelor, anume că în felul acesta rezistă și se opun politicii promovate de guvern. Vincențiu Babeș a propus în acest sens colaboratorilor săi să renunțe la lupta parlamentară și constituțională și să-și redirecționeze activitatea pe plan cultural.¹⁵ Considerate a fi ca fiind ideile cele

¹⁰ Arhiva Bibliotecii Mitropoliei Sibiu, (în continuare ABMS), Fond Vasile Mangra, dosar 1-145, doc. 29/1875 – Scrisoarea lui I. Rațiu către V. Mangra, f. l., 16/5 T1t 875

¹¹ Idem, Fond Vasile Mangra, dosar 1181-1386, doc., 1222/1875 - Scrisoarea lui Nicolae Filimon către V. Mangra, Arad, în 8/6 T1t 875

¹² Pastorală, Liturgică și Dreptul canonic, anul III, dar V. Mangra a predat și istoria bisericească la anii I și II

¹³ Teodor Neș, *Anuarul Liceului Emanuel Gojdu din Oradea pe anii 1930-1937*, Oradea, 1938, p. 477

¹⁴ ABMS; Fond Vasile Mangra, dosar 150-295, doc. 193/1, p. 2, notă autobiografică

¹⁵ Vasile Popeangă, *Aradul, centru politic al luptei naționale în perioada dualismului (1867-1918)*, Timișoara, 1978, p. 24

mai potrivite în acel context, arădenii întruniți într-o adunare la 23 iulie 1878 au constatat că drepturile lor au fost ignorate în parlament și, prin urmare, se declarau în favoarea pasivității în fața alegerilor.¹⁶ Cu toate acestea, au fost aleși 13 deputați români în cercurile electorale din Banat și părțile vestice ale Transilvaniei¹⁷, la care se mai adaugă și cei aleși în Transilvania propriu-zisă. În realitate, numărul lor era destul de redus, ca să poată oferi o reprezentare solidă a națiunii române în parlament. Vinovați de acest rezultat se puteau considera în cea mai mare măsură pasiviștii, care prin poziția adoptată, au lăsat electoratul român fără vreun candidat al lor, iar când alegătorii au văzut această situație, au votat pentru candidații altor naționalități.¹⁸ Pe scurt, putem afirma despre mișcarea națională din deceniul 8 al secolului al XIX-lea că își pierduse din dinamismul afișat anterior acestui interval de timp și aceasta s-a datorat în mare măsură disensiunilor dintre activiști și pasiviști.

Așa cum am mai arătat, politica guvernului Tisza Kalman s-a caracterizat, după 1875, prin măsuri de maghiarizare orientate înspre naționalitățile conlocuitoare, măsuri ce erau socotite a fi drept singurul remediu în vederea asigurării dominației maghiare asupra nemaghiarilor. Această orientare a culminat în 1879 cu articolul de lege XVIII, cunoscut și sub denumirea de *Legea Trefort Agoston*, după numele ministrului cultelor și instrucțiunii publice, care, de la 1871, se aflase în toate cele șase guverne.¹⁹ Proiectul său privea introducerea obligatorii a limbii maghiare în școlile populare românești. În consecință, începând cu data de 30 iunie 1882, nici unul dintre cei care aspirau să ajungă învățători, nu mai puteau fi numiți într-un astfel de post dacă nu dovedea că deține cunoștințe temeinice de limba maghiară.

Poziția celor două biserici românești a fost fermă. Mitropolitul Miron Romanul de la Sibiu și Ioan Vancea de la Blaj au constituit fiecare câte o delegație ce urma să ia drumul Vienei. După răspunsurile evazive obișnuite ce le oferea Curtea în asemenea condiții, delegațiile celor două biserici s-au reîntors acasă, unde au fost puternic aclamate de o mulțime de români, care le aștepta la gară. Ceea ce a fost regretabil din tot acest demers, a fost faptul că mitropolitul unit nu s-a prezentat împreună cu cel ortodox în fața împăratului, pentru a crea o imagine de solidaritate național – confesională înaintea acestuia.²⁰ Dar, poate indiferent care ar fi fost strategia demersului ierarhic, situația oricum nu s-ar fi schimbat, dată fiind politica oficială a parlamentului ungar, care era una de maghiarizare susținută. Acest lucru s-a putut observa mai târziu, când articolul de lege în cauză a fost sancționat de împărat la 22 mai 1879, care, în felul acesta, „făcea jocul Budapestei în detrimentul celorlalte naționalități.”²¹ Apropiindu-se alegerile parlamentare din toamna anului

¹⁶ *Ibidem*, p. 25

¹⁷ Ioan Munteanu, *Mișcarea națională din Banat 1881-1918*, Timișoara, 1994, p. 96-97

¹⁸ K. Hitchins, *Afirmarea națiunii...*, p. 109-110

¹⁹ Guvernele maghiare: Guvernul lui Menyhért Lónyay (14. 11.1871-5. 12. 1872), guvernul József Szlávy I (19. 12. 1873-21. 3. 1874), guvernul István Bittö (21. 03. 1874-2. 03. 1875), guvernul Béla Wenckheim (2. 03. 1873-20. 10. 1875), guvernul Kálmán Tisza I (20. 10. 1875-5. 12. 1878) și apoi în guvernul Tisza Kálmán II (5. 12. 1878-9. 04. 1889), apud Karl Kaser, *Handbuch der regierungen...*, p. 173-175

²⁰ Mircea Păcurariu, *Politica statului ungar față de Biserica românească din Transilvania în perioada dualismului (1867-1918)*, Sibiu, 1986, p. 136-137

²¹ *Ibidem*, p. 140

1881, oamenii politici români s-au mobilizat de această dată mult mai bine. Discordia produsă între cele două grupări politice cu orientări de tactică diferite părea să fii dispărut, fiind conștienți de faptul că, fără o unitate în acțiune, nu vor putea realiza nimic.

În astfel de împrejurări au fost organizate pe parcursul anului 1880 tot mai multe acțiuni ce vizau unificarea celor două partide politice. La 13 februarie 1880 Nicolae Popea împreună cu Iosif Hodoș au lansat un apel către alegători în numele Comitetului Central Electoral, în care prevedeau organizarea lor în comitete și subcomitete în toate cercurile electorale, cu misiunea de a întocmi rapoarte privind situația electoratului românesc. Era primul pas făcut în scopul conferinței reunificatoare.²²

Asemenea inițiative ce vizau organizarea conferinței au sporit în toamna anului 1880. La 17 – 18 octombrie s-a ținut la Sibiu, în casa lui Partenie Cosma, o conferință pregătitoare la care au participat 22 de fruntași. Prezidați de Nicolae Popea, având ca notari pe Aurel Mureșianu și Partenie Cosma²³, cei prezenți au discutat, printre altele, despre recăștigarea autonomiei Transilvaniei, despre avantajele participării la alegeri și dacă o asemenea acțiune n-ar compromite autonomia Transilvaniei. După ce au hotărât ca toate aceste probleme să fie discutate într-o conferință națională, organizatorii au recomandat celor prezenți o mai bună coordonare a eforturilor românilor din Transilvania cu acțiunile românilor din Banat și Bihor.²⁴ De asemenea, s-a ales un comitet compus din șapte membrii – V. Babeș, G. Barițiu, P. Cosma, N. Popea, G. Pop de Băsești, I. Rațiu, și Visarion Roman – care urma să elaboreze un program de acțiune valabil pe parcursul alegerilor și să convoace o adunare care să-l aprobe.²⁵ Una dintre cele mai importante decizii luate aici a fost cea care prevedea înființarea cluburilor electorale, iar concomitent cu acest lucru, în ziarele românești a început o campanie asiduă în vederea sprijinirii efortului celor două partide de a se unifica.²⁶

Conferința națională s-a ținut la Sibiu în zilele de 12-14 mai 1881. Delegațiile prezente la acest eveniment (107 din Transilvania și 34 din Banat și Bihor)²⁷ l-au ales ca președinte pe Nicolae Popea. După aprinse discuții referitoare la tactica ce va trebui adoptată la apropiatele alegeri, Conferința și-a exprimat convingerea că pasivitatea era cea mai potrivită cale în demersul politic transilvănean. S-a făcut o excepție de la pasivism doar pentru românii „ungureni”, considerându-se că, în cazul lor, activismul se putea exercita mai bine, datorită faptului că existau și condițiile necesare acestei tactici.

Actul cel mai important al conferinței a fost înființarea Partidului Național Român, care avea datoria „să coordoneze forțele politice ale românilor atât din Transilvania cât și din Ungaria propriu – zisă.”²⁸ Conducerea partidului era atribuită unui comitet electoral permanent, care să urmărească activitatea noului partid până

²² Liviu Maior, *Memorandul, filosofia...*, p. 108

²³ Ioan Georgescu, *Dr. Ioan Rațiu...*, p. 52

²⁴ Keith Hitchins, *Afirmarea națiunii...*, p. 117

²⁵ Vasile Popeangă, *Aradul, centru politic al luptei naționale din perioada dualismului (1867-1918)*, Timișoara, 1978, p. 26

²⁶ Liviu Maior, *op. cit.*, p. 110

²⁷ După alte surse, numărul acestora ar fi fost 103 din Transilvania și 50 din Banat și Crișana, apud Ioan Gerogescu, *George Pop de Băsești...*, p. 53

²⁸ K. Hitchins, *op. cit.*, p. 118

la următoarea conferință națională, iar președinția lui a fost dată lui Partenie Cosma. Programul adoptat în timpul Conferinței naționale din 1881 avea două puncte. Primul dintre acestea făcea referire la recăștigarea autonomiei Transilvaniei, iar celelalte priveau introducerea limbii române în administrație și justiție în toate teritoriile locuite de români; revizuirea legii naționalităților, autonomie școlară, elaborarea unei legi electorale pe baza sufragiului universal, lupta împotriva tendinței de maghiarizare. Acest program a stat la baza Partidului Național Român până în 1905.²⁹

Ideea redobândirii autonomiei Transilvaniei se pare că nu a fost prea apreciată de către cercurile superioare bisericești care nu erau lămurite pe deplin de faptul că, prin însușirea unui asemenea deziderat, puteau obține beneficii pentru Biserică și școală. Confruntată cu problemele create de legile școlare de până la această dată, conducerea Bisericii ortodoxe române din Transilvania nu era convinsă de eficacitatea programului PNR și de aceea a căutat prin mitropolitul Miron Romanul să înființeze un alt partid. Nemulțumirea legată de hotărârile Conferinței din 1881 și-a exprimat-o mitropolitul Miron într-o circulară, în cuprinsul căreia arăta că nu consimte cu rezultatele conferinței, îndemnând clerul și poporul la respect și supunere față de legile statului.³⁰ În ceea ce privește acuzația de cezarolatrim ce i s-a adus ulterior mitropolitului, ar trebui totuși manifestată o mai mare reticență.

Dorința avansată de mitropolitul Miron Roman în privința înființării unui partid „moderat” a primit contururi clare în anul 1884, când, în zilele de 14 și 15 martie s-a ținut, la Budapesta, conferința alegătorilor români. În desfășurarea ei, delegații au căzut de acord „de a forma o partidă română moderată”, adoptând un program de partid constituit din șase puncte. Două dintre acestea regăsindu-se și în programul PNR, respectiv „să se execute legea de naționalități conștiincios în toate ramurile ei” și autonomia școlară și bisericească. Celelalte prevederi făceau referire la necesitatea participării la alegerile dietale în toate ținuturile locuite de români și la conlucrarea privind „dezvoltarea constituției țării în direcție liberală.” Pentru executarea programei s-a ales un comitet central în Budapesta „pentru a lucra într-acolo ca să fie aleși de deputați atari bărbați care consimțesc cu direcția liberală.” Din el făceau parte: dr. Iosif Gall, care a și întemeiat „Viitorul”, organul de presă al partidului, George Șerb, Demetriu Ionescu, dr. Corneliu Diaconovici (din Budapesta), Demetriu Bonciu (Arad), Ludovic Csato (Blaj) și Leontin Simonescu (Lugoj).³¹ Datorită lipsei unei viziuni realiste asupra politicii românești, acest partid n-a putut avea un viitor.

În răstimpul de după conferința de la Timișoara și până la conferința națională din 1884, gruparea politică arădeană a căutat, prin acțiunile sale, să-și ofere sieși, în primul rând, coordonatele după care să se ghideze în redobândirea drepturilor pentru națiunea română. În felul acesta s-a creat la Arad în 19 decembrie 1869, „Clubul românilor tineri”, condus de Mircea V. Stănescu, în cadrul căruia, pe lângă criticile aduse dualismului, s-a urmărit și impulsivitatea vieții politice și culturale locale.³² O conferință a intelectualilor români a dezbătut problemele care frământau

²⁹ Vasile Popeangă, *op. cit.*, p. 27

³⁰ Ioan Georgescu, *George Pop de Băsești...*, p. 55 și la Vasile Netea, *Lupta românilor din Transilvania pentru libertatea națională (1848-1881)*, București, 1974, p. 421

³¹ Arhiva personală Gheorghe Lițiu, mss. *Din corespondența lui Vasile Mangra – Eugen Brote – Ioan Slavici și alții (primită de la protopopul E. Cioran – Sibiu)*, (în continuare arhiva Lițiu, ms., f. 1-2, extras din *Viitorul*, nr. 29/1884 Țautograf Vasile Mangraț

³² Vasile Popeangă, *Aradul în perioada dualismului (1867-1918)*, în vol. *Aradul, permanență în istoria patriei*, București, 1978, p. 311

arădenii. În cadrul ei, la 2 mai 1870 a intervenit și Vicențiu Babeș, care a pus la baza viitoarelor acțiuni politice principiul solidarității de partid. La 20 aprilie 1871, în cadrul adunării generale a fost aprobat și Statutul de organizare, „partida națională” primind numele de „Reuniunea politică națională a tuturor românilor din comitatul Aradului.” Conducerea ei era asigurată de un comitet central din care făceau parte, pe lângă fruntașii arădeni, Sigismund Popovici (președinte), Mircea V. Stănescu, Dimitrie Bonciu, I. Popovici-Desseanu, Atanasie Șandor, și reprezentanți ai cercurilor electorale din județ: Constantin Popovici (Comlăuș), V. Zorlețianu (Căpruța), N. Beldea (Șiria), P. Zeldeșianu (Șiclău), Ioan Groza (Hălmaș), „ceea ce însemna că acest organism politic concentra toate forțele naționale din părțile Aradului.”³³ „Reuniunea” politică arădeană își propunea să apere interesele naționale în activitatea administrativă locală, iar prima ei acțiune în acest sens a fost să solicite numirea unui român în postul de comite suprem.³⁴ Ca urmare a unei decizii luate de către guvernul Tisza Kálmán, „Reuniunea” și-a încetat activitatea în prima parte a anului 1875.

După conferința națională de la Sibiu din 20 iulie 1878, în decurs de trei zile a avut loc la Arad o adunare ale cărei lucrări au fost conduse de Mircea V. Stănescu și Nicolae Oncu. Hotărârile care au fost luate s-au referit în principal la aderarea la principiul pasivității în fața alegerilor de deputați pentru dietă. Aceasta ca urmare a încălcării drepturilor naționale românești de către autorități prin abuzuri ale organelor administrative. O altă asemenea conferință s-a ținut în 28 iulie, la Baia de Criș, unde a fost adoptată de asemenea tactica pasivității pentru viitoarele alegeri dietale.³⁵

Mișcarea națională arădeană a fost impulsivă în primăvara anului 1881 prin alegerea delegaților din cercurile electorale al Aradului, în vederea participării la lucrările conferinței naționale. Astfel, au participat la conferința de la Sibiu fruntașii românilor din cercurile Iosășel: Constantin Gurban și I. Groza, Radna: V. Beleş, George Popa și I. Botto; Chișineu Criș: Alexie Popovici și M. V. Stănescu; Arad: I. Popovici-Desseanu și M. V. Stănescu (aleși și în cercul Pecica), N. Oncu și I. Beleş.³⁶ Conferința a decis că activismul bănățenilor trebuie menținut în alegeri, pe când ardelenilor le-a fost recomandată pasivitatea.

Chiar dacă pericolul divizării forțelor politice arădene fusese subliniat de către Vicențiu Babeș încă din 1870, se pare că o rezolvare a acestei situații nu s-a găsit, devreme ce alegerile din 1884 au surprins pe oamenii politici din Arad împărțiți în două grupări. O grupare moderată, adeptă a ideii de colaborare cu partidul guvernamental și o alta în care se împărțea dorința de a urmări programul național din 1881. Aceasta din urmă era condusă de Mircea V. Stănescu, care era convins de necesitatea militării pentru drepturile naționale și care și-a adunat în jurul său un mare număr de intelectuali: Ioan Slavici, Nicolae Oncu, Vasile Mangra, Roman Ciologariu, Aurel Suci, Mihai Veliciu, Gheorghe Popa și alții, care reprezentau tânăra generație, „dornică de a afirma activismul politic.”³⁷

Cu scopul de a pregăti electoratul român în fața alegerilor de deputați în Parlamentul ungar, comitetul central al PNR din Arad a organizat mai multe conferințe. Una dintre ele s-a ținut la 8 aprilie 1883 și a hotărât că în asemenea situație să se constituie un comitet central executiv și în fiecare cerc electoral să

³³ *Ibidem*

³⁴ *Idem, Aradul, centru politic...*, p. 18

³⁵ *Idem, Aradul în perioada dualismului...*, p. 314

³⁶ *Ibidem*

³⁷ *Ibidem*

existe câte un subcomitet cercual. Acesta din urmă, ca organ extern al comitetului central, era autorizat ca pe baza programei naționale din 1881, să conducă alegerile de deputați și să hotărască atitudinea alegătorilor români din comitat.³⁸ Pe lângă aceste hotărâri, membrii conferinței s-au oprit și asupra persoanelor care aveau să facă parte din Comitetul Central constituit din 23 de membri, printre care și Vasile Mangra³⁹ și asupra alegerilor de persoane în subcomitetele Șiria⁴⁰, Boroșineu (Ineu)⁴¹, Iosășel⁴², Chișineu⁴³, Sântana⁴⁴, Pecica⁴⁵ și Radna⁴⁶.

Intrat în scena politică locală, Vasile Mangra a reprezentat încă de la început un factor important în mișcarea națională din părțile Aradului. Ca membru în Comitetul Central al PNR de aici, Vasile Mangra a luat parte la toate acțiunile inițiate de acest organ politic, dovedindu-se de fiecare dată activ și plin de inițiativă. Când s-a stabilit că membrii comitetului trebuie să participe la adunarea conducătorilor români din Arad, în vederea desemnării candidaților la alegerile demnitarilor comitatensi, Vasile Mangra a fost rugat la 16/28 noiembrie 1883 să anunțe pe toți membrii comitetului comitatens „viriliști”⁴⁷, să fie prezenți la acest eveniment.⁴⁸ La fel, Vasile Mangra a mai fost convocat și la 3 decembrie 1883 de către colegii săi din comitet, în vederea definitivării poziției lor la adunarea comitatensă din 17 decembrie, care urma să aleagă demnitarii locali pe o noua perioadă de șase ani, afirmându-se că “dacă vom fi nepăsători, nu vom lucra și nu vom lupta la timpul și la locul său, atunci nu vom avea dreptul a ne plânge, dacă administrația comitatensă pe viitor ar fi rea și necorespunzătoare. Precum vom săra, așa vom și mânca!”⁴⁹

În consecință, până la prezentarea memorandumului la Viena, lui V. Mangra îi putem atribui denumirea de „mobilizator” al conștiinței naționale în părțile Aradului.

³⁸ ABMS, Fond Vasile Mangra, dosar 1-149, doc. 37/1883

³⁹ Membrii comitetului central erau: Ioan P. Dessianu (președinte), M. V. Stănescu, Nicolua Filimon, C-tin Gurban, George Telescu, Dr. Ioan Pap, Aurel Suciu, Dr. Nicolae Oncu, Dr. Dimitrie Magdu, Dr. George Popa, Dr. Gheorghe Vuia, Terențiu Rațiu, Simeon P. Desianu, Ioan Beleş, David Nicoară, George Purcariu, Teodor Ciontea, Vasile Mangra, Ioan Câmpian, Pavel Truția, Moise Boeșan, George Venter, George Dogariu, cf. *Ibidem*

⁴⁰ Bela Mihailovici, George Popovici, Ioan Murariu (Măderat), Avram Popovici, Ioan Cure, cf. *Ibidem*

⁴¹ Ioan Cernea, George Feier, Georg Balta, Florian Mouța, Zaharie Milian, cf. *Ibidem*

⁴² Teodor Coloja – președinte, Maxim Băcărcu, Lazăr Opre (Văsoaia), Nicolae Butariu (preot în Bodești), Ioan Micula (Hălmăgel), cf. *Ibidem*

⁴³ Mihai Veliciu, Ioan [...] preot, Ilie Bozgan, Gavril Lazăr, Alexandru Pașca (Vârșand), cf. *Ibidem*

⁴⁴ Ioan Moldovan, Ioan Codrean, Alexe Popovici, Teodor Stan, Ioan Popovici (Vârșand, azi Olari), cf. *Ibidem*

⁴⁵ Ștefan Tămăjdan, Dimitrie Popa, Ioan Cioara, Lazăr Adamovici, Dimitrie Tămăjdan, cf. *Ibidem*

⁴⁶ Nicolae Beleş, Dimitrie Roman, Vasile Zorlențian, Iosif Vuculescu, Paul Milovan, cf. *Ibidem*, publicat și în E. Glück, N. Roșuț, *Aradul și mișcarea memorandistă*, IV, Arad, 1978, p. 5-7 (în formă dactilografată)

⁴⁷ Membri de drept ai congregației comitatense. Jumătate din membrii acestui for se recrutau dintre cei mai mari contribuabili, cf. E. Glück, N. Roșuț, *op. cit.*, p. 9, nota 2

⁴⁸ ABMS, Fond citat, dosar 296-395, doc. 304/1883 – Invitație adresată de către C-tin Gurban, David Nicoară, Nicolae Oncu lui V. Mangra, pentru a lua parte la adunarea conducătorilor români din Arad, Arad, 16/28 noiembrie 1883

⁴⁹ Idem, dosar 447 – 838, doc. 705/1883 – Invitație adresată de către C-tin Gurban, David Nicoară, Nicolae Oncu, I. P. Dessianu lui V. Mangra, să participe la conferința membrilor români și congregației comitatense, Arad, 3 decembrie 1883, publicat și în E. Glück, N. Roșuț, *op. cit.*, p. 10-11

AUTORITATEA TEOLOGICĂ A MITROPOLITULUI VARLAAM AL MOLDOVEI ÎN SPRIJINUL BISERICII ORTODOXE DIN TRANSILVANIA

ANA BACIU

În întreg răsăritul Europei, mai ales în Polonia, Bielorusia, Ucraina și Transilvania, perioada 1596-1630 este una de declin a ortodoxiei datorită presiunilor exercitate de autoritatea laică pentru trecerea la catolicism sau la calvinism.

Pe fundalul procesului de redresare a ortodoxiei răsăritene se profilează activitatea unor teologi de mare vocație precum Chiril Lucaris (1626 (?) - 1638), și Partenie I (1639 - 1644), patriarhi ai Constantinopolului, și a mitropoliților Petru Movilă al Kievului (1633 - 1646), Varlaam al Moldovei (1632 - 1657), Teofil al Ungro-Vlahiei (1636 - 1648) Ghenadie II (1628 - 1640), Ilie Iorest (1640 - 1643) și Simion Ștefan (1643 - 1656) ai Transilvaniei, care au contribuit la statornicirea instituției eclesiastice ortodoxe în cadrul comunităților de credincioși și la impunerea oficială a dogmei ortodoxe în universul creștinătății locale, est-europene, precum și în cadrul general al comunității creștine europene.

Dacă Bielorusia, Ucraina, Moldova și Țara Românească sunt străbătute de noul curent al afirmării credinței ortodoxe și al spiritului național, între 1596 - 1650, Transilvania se confruntă cu politica de calvinizare promovată de principii Gabriel Bethlen (1613 - 15 nov. 1629) și Gheorghe Rakoczy I (1630 - 1648), care visau o "Dacie calvină" și care căutau să atragă clericii ortodocși transilvăneni la calvinism prin scutirea de sarcinile iobăgești și prin traducerea în românește a unor cărți calvine de cult, care n-au văzut niciodată lumina tiparului.

Principele Gabriel Bethlen insistă în demersurile sale de calvinizare pe lângă mitropolitul Dosoftei (1622 - 1628), venit din Moldova în scaunul vlădicesc al Transilvaniei, și pe lângă mitropolitul Ghenadie II, fostul nobil Gheorghe de Brad, dar fără sorți de izbândă.

La insistențele lui Gabriel Bethlen, din anul 1627, mitropolitul Ghenadie II, declinand-și competența de a lua singur o hotărâre atât de importantă și specificând calitatea sa de subordonat al Mitropoliei Ungro-Vlahiei și al Patriarhiei constantinopolitane, îi sugerează principelui ardelean să obțină aprobarea patriarhului ecumenic Chiril Lucaris referitoare la trecerea românilor ortodocși din Transilvania la calvinism.

Bun cunoscător al stărilor de lucruri din principatele românești, unde petrecuse între anii 1613 și 1616 la curtea fostului său coleg de studii de la Padova, Radu Mihnea (1611-1616; 1620-1623), patriarhul Chiril Lucaris, formulează, într-o scrisoare, din 2 septembrie 1629, un răspuns diplomatic, care conține un refuz net, avertizându-l pe principele ardelean asupra inconvenientelor unei astfel de măsuri.

Patriarhul, uzând de autoritatea sa ecumenică, declară că: *noi nu putem nici cum să dăm ajutorul nostru fățiș unei lucrări de felul acesta... Dacă acea sârmană națiune, lipsită de orice dreptă învâțătură, ar trece la credința luminăției voastre,*

din neștiință sau din silă..., noi n-o putem împiedica, din cauza depărtării mari a locului și a lipsei noastre de putere; și nici nu ni se cade nouă să ne luptăm altfel decât cu cuvântul. Dar, dacă am sprijini din partea noastră, pe față sau în ascuns, această părăsire de credință, am săvârși un păcat pe care nu l-ar putea spăla toate chinurile pământești... Pentru a face lucrul bine și în liniște ar trebui, înainte de toate, să se rupă legătura de sânge și de iubire, care, deși într-ascuns, dar în felul cel mai strâns, leagă pe românii din Ardeal cu locuitorii Țării Românești și Moldovei. O prefacere de lege a celui dintâi n-ar îngădui-o niciodată domniii vecini din aceste două țări, ci mai mult decât sigur vor pune piedici, dacă nu cu armele, măcar cu ascunse întetiri.

În fața acestor argumente, principele calvin își nuanțează intervențiile, presat și de situația sa precară în fața Dietei transilvane, care îi cerea să întrețină bune raporturi diplomatice cu principatele românești de peste munți, dar acțiunea sa va fi reluată cu mai mult aplomb de urmașul său, Gheorghe Rakoczy I.

Cu ambiția-i cunoscută, noul principe puse în aplicare un amplu program de culturalizare a românilor ardeleni, prin care spera să-i atragă pe aceștia la calvinism. În acest scop înființă școli elementare sătești pentru copiii românilor, un colegiu, la Alba Iulia, în care se preda românește, grecește și latinește, o tipografie cu slove chirilice, adusă de popa Dobre din Țara Românească, și pentru care aduce tehnicieni din Olanda, reluând tradiția tipăririi cărților religioase pentru români, ce fusese întreruptă în anul 1588, dar conferindu-le acestora un evident conținut calvin.

Un alt mijloc de influențare, de care putea să uzeze principele transilvan, era condiționarea recunoașterii oficiale a ierarhului ortodox hirotonit de Mitropolia Ungro-Vlahiei pentru scaunul Mitropoliei Ortodoxe a Transilvaniei și condiția acestuia de subordonat local al superintendentului calvin. Relativa succesiune și precaritatea condiției materiale a mitropoliților ortodocși transilvăneni, Ioan de la Prislop (1585 – 1605), Teoctist (1606 – 1622), Dosoftei (1624 – 1627), Ghenadie II (1628 - 1640), Ilie Iorest (1640 - 1643) putea fi, de asemenea, speculată de către autoritățile calvine ale principatului.

În *Istoria bisericii românești din Transilvania*, vol. I, Ștefan Meteș insistă îndelung asupra acestui aspect, arătând că, încă pe vremea lui Gabriel Bethlen, vlădicii ortodocși trebuiau să respecte cinci condiții, pe care *totdeauna nevătămate le va ține și le va plini și să fie ascultător de vlădica bisericii ungurești de legea dreaptă*.

Superintendentii și predicatorii calvini, dintre care reținem, pentru insistențele lor prozelitiste asupra românilor ortodocși, pe Ștefan Katona Geleji și pe Gheorghe Csulay, urmăreau îndeaproape comportamentul vlădicilor români și, profitând de unele situații, difuzau o serie de cărți românești al cărui conținut ortodox era denaturat.

O astfel de situație este aceea în contextul căreia, la sfârșitul păstoririi mitropolitului Ghenadie II, pe la 1639-1640, Gheorghe Rakoczy aprobă înființarea unei tipografii chirilice, adusă de popa Dobre din Țara Românească, la inițiativa mitropolitului ardelean și cu sprijinul mitropolitului muntean Teofil, în care s-a tipărit, cu multe greșeli dogmatice, în anul 1640-1641, *Evangelia cu învățătură* a diaconului Coresi, din 1581.

Kiev, aflat sub stăpânirea Poloniei catolice, nici la Constantinopol, aflat sub stăpânire otomană, nu existau condiții prielnice pentru desfășurarea în bune condițiuni a unei astfel de consfătuiri.

Din delegația Patriarhiei constantinopolitane au făcut parte Porfirie, ex-mitropolitul Nieii și ieromonahul Meletie Syrigos, cel mai învățat teolog ortodox al secolului al XVII-lea, produs al școlilor teologice de la Veneția și de la Padova.

Delegația kieviană era formată din egumenul mănăstirii Sfântul Nicolae, cel dintâi rector al Avademei Ortodoxe, Isaia Trofimovici Kozlovski, egumenul mănăstirii Bogoiavlenska, Iosif Kononovici Gorbațki, care era și rectorul în funcțiune al Academiei, și Ignatie Oxenovici Starușici, fost rector al Academiei, care acum îndeplinea funcția de predicator al catedralei Sfânta Sofia.

Delegația Moldovei era formată din mitropolitul Varlaam, episcopul Evloghie al Romanului, episcopul Anastasie al Rădăuților, episcopul Gheorghe al Hușilor, ieromonahul Sofronie Pociățki, egumen al mănăstirii Trei Ierarhi și rector al Academiei Vasiliene, fost elev al lui Petru Movilă.

De la acest sinod a lipsit delegația teologică a Țării Românești deoarece Vasile Lupu se afla în conflict militar cu Matei Basarab.

Lucrările sinodului au început la 15 septembrie 1642, în trapeza mănăstirii Sfinții Trei Ierarhi, unde domnitorul Vasile Lupu, precum odinioară bazileii bizantini, prezidează lucrările sinodului, fiind probabil însoțit de Eustratie Logofătul și de vornicul Grigore Ureche. Dezbaterile, purtate probabil în limba latină, se vor încheia la 27 octombrie 1642.

În debutul dezbaterilor, Meletie Syrigul, în calitate de reprezentant al patriarhiei, dar și ca autor al unei lucrări polemice, *Întâmpinare*, solicită sinodului să ia în discuție și hotărârea în 18 puncte a sinodului constantinopolitan din mai 1642, de anatimizare a lui Kiril Lukaris și a *Mărturisirii* care i se atribuia.

Deși reprezentanții Patriarhiei constantinopolitane au insistat ca patriarhul asasinat prin intrigi, Chiril Lucaris, să fie anatemitat, mitropolitul Petru Movilă, domnitorul Vasile Lupu, mitropolitul Varlaam al Moldovei și ceilalți delegați moldoveni și ucrainieni s-au opus recomandărilor Patriarhiei, fiind condamnată numai *cartea*, considerând că acea *Mărturisire* nu este opera lui Lukaris, ci a fost pusă numai sub numele lui.

În continuare, s-a trecut la cercetarea amănunțită a tuturor celor 261 de întrebări și răspunsuri din *Mărturisirea* lui Petru Movilă, discuțiile fiind deosebit de aprinse asupra celor două puncte care stârniseră dispute și la sinodul de la Kiev. Pe măsură ce erau discutate și aprobate punctele expuse, Meletie Syrigul proceda la traducerea textului din latină în koiné.

Delegații, dar mai ales Meletie Syrigul, pornind de la vechile adevăruri ortodoxe, au respins motivat opinia, de esență catolică, a existenței purgatorului, iar referitor la momentul prefacerii Darurilor din desfășurarea Sfintei Liturghii s-a specificat că este acela al rugăciunii de chemare sau invocare a Sfântului Duh (epicleza) rostită de către preotul slujitor. Argumentul se găsește în menționările precise din secolele al II-lea și al III-lea, din scrierile Sfântului Iustin Martirul și Filozoful, *Apologia întâi*, LXVI, 2, ale Sfântului Irineu, *Adversus haerestes*, cartea IV, cap. XVIII, 5, ale lui Origen, *Contra Celsum* VIII,33, P.G.XI, col 1565; *Omilia XI la Matei*, 4, P.G. XIII, col. 948, iar scrierea *Traditio apostolica* a Sfântului Ipolit, cuprinde chiar o formulă scurtă de epicleză, aceasta având caracterul unei invocări a Logosului.

În literatura bisericească din veacul al IV-lea, încoace către noi, apare evident caracterul acestei rugăciuni, ca epicleză a Sfântului Duh: *Apoi... rugăm pe iubitorul de oamnei Dumnezeu să trimită Duhul Sfânt peste cele puse înainte, spre a face pâinea Trup al lui Hristos, iar vinul Sânge al lui Hristos. În adevăr s-au sfințit și s-au prefăcut acelea de care s-au atins Sfântul Duh.*

La 30 octombrie 1642, îndreptată și tradusă în limba greacă vorbită, *Mărturisirea* lui Petru Movilă a fost trimisă sinodului de la Constantinopol. În martie 1643, sinodul patriarhal, prezidat de patriarhul Partenie I, a aprobat ca traducerea în greacă a lucrării lui Petru Movilă să devină *Mărturisirea Ortodoxă a Bisericii Sobornicești și Apostolești a Răsăritului*.

Evenimentul este efectul unei crize doctrinare a ortodoxiei, dat fiind faptul că, prin apariția doctrinei protestante, în opoziție cu cea catolică, se dovedise că singura confesiune care nu își concretizase oficial doctrina, în raport cu celelalte confesiuni, era cea ortodoxă. În acest context, hotărârea Patriarhiei din Constantinopol a fost confirmată prin semnătură și de către ceilalți patriarhi ai Răsăritului, respectiv, Ioanichie al Alexandriei, Macarie al Anti-ohiei și Paisie al Ierusalimului.

Este interesant de semnalat că, după trei secole, reabilitându-l pe Kiril Lukaris, Biserica greacă a ratificat atitudinea lui Petru Movilă și a reprezentanților Bisericii moldovene.

Cu toate că nu au participat la Sinodul panortodox de la Iași, fiindcă Vasile Lupu se afla în conflict armat cu Matei Basarab, teologii din Țara Românească sunt primii care o vor traduce în limba română și o vor tipări, în anul 1691, la Buzău, în versiunea lui Radu Greceanu, asistat, pentru corectitudinea textului, de către stolnicul Constantin Cantacuzino.

Aflat, inițial, în conflict cu Vasile Lupu, Matei Basarab (sept. 1632 – 9 aprilie 1654), nepot de soră al domnitorului Neagoe Basarab și ostaș devotat al lui Mihai Viteazul, venind pe tronul Țării Românești, pune capăt regimului de restaurație a dominației otomane, consacră victoria partidei antiotomane din sânul boierimii muntene și deschide perspectiva unei puternice iradierii a culturii elenice, renăscută la sfârșitul secolului al XVI-lea, în câmpul spiritual românesc, aducând fiorul unui clasicism antic și creștin prin influență directă, grație prezenței în principat a unei impresionante entelechii grecești, precum și a unei intelectualități autohtone formate sub influența acesteia.

Cele două entități culturale, greacă și autohtonă, consacră, în plan regional românesc, legăturile Bisericii Ortodoxe a Răsăritului cu teologia apuseană și dovedesc complexitatea demersului doctrinar al reprezentanților culturii ortodoxe formați la Academia Teologică de la Veneția, la Academia "Sf. Anastasie" de la Roma și la Universitatea din Padova. Aceste școli pregătesc eminenti teologi ortodocși precum Chiril Lucaris, Theofil Coridaleu, Gheorghios Palamed, cel care a scris epopeea în versuri a lui Mihai Viteazul, Pantelimon Ligaridis din Chios, doctor în teologie și filozofie la Roma, Ignatie Petritzis, Dionisie Comnen "Seroglanul", care va fi în cinci rânduri patriarh al Constantinopolului, Gabriel Blasios, profesor la Academia din Constantinopol, precum o întreagă generație de cărturari munteni, în frunte cu viitorul domnitor Șerban Cantacuzino, inițiatorul tipăririi Bibliei de la București, din 1688, postelnicul Constantin Cantacuzino, la inițiativa căruia s-a format la Colegiul "Schola graeca et latina" de la Târgoviște, condus de învățatul teolog Pantelimon Ligaridis din Chios, Udriște Năsturel, rafinat om de cultură al epocii, Mihail Moxalie, inițiatorul adoptării legislației bizantine pe teren românesc, și alții.

Ascensiunea politică și culturală a acestei generații va marca a doua jumătate a secolului al XVII-lea românesc, prin activitatea teologică susținută în favoarea ortodoxiei și prin asimilarea legiurilor bizantine, determinând o nouă și strălucită epocă de cultură în Țările Române.

Prefigurată în deceniile de mijloc ale secolului al XVII-lea, prin traducerea și tipărirea în Moldova a lucrărilor *Pravila aleasă*, redactată în anul 1632, și *Carte de învățătură*, apărută în anul 1646, de către eruditul elenist și traducător Eustratie Logofătul și în Țara Românească prin tipărirea lucrării *Pravila mare*, în anul 1652, de către Daniil Andrei Panonianul (Ardeleanul), asimilarea legiurii bizantine vine în sprijinul disputelor teologice al cărui centru de reconciliere va fi capitala Moldovei, din timpul domniei lui Vasile Lupu.

Nomocanonul tipărit în anul 1629 de către arhimandritul Petru Movilă la Kiev pare să fie modelul *Pravilei* tipărită la Govora, carte de drept canonic, tradusă de Mihail Moxa. Din această pravilă s-a tipărit un tiraj special pentru Transilvania.

Unul dintre promotorii de seamă ai noii culturi grecești pe tărâm românesc și unul dintre dregătorii influenți de la curtea lui Matei Basarab era postelnicul Constantin Cantacuzino, reprezentând rezistența antiotomană din lumea elenică. Asimilat perfect boierimii locale muntene, învățatul postelnic era atașat politicii bizantine din principate și culturii occidentale, cu care se dovedea a fi deosebit de bine familiarizat. Cei trei fii ai săi Drăgici, Șerban și Constantin, vor juca un rol deosebit de important în istoria și cultura munteană. Drăghici se impune în politica locală, în calitate de exponent al orientării bizantin-ortodoxe, Șerban, devenind domnitor și inițiator al tipării Bibliei de la București, iar Constantin Stolnicul, remarcându-se ca eminent om de cultură și diplomat.

În acest climat de puternică efervescentă panortodoxă, determinat de resurecția generală a Ortodoxiei Răsăritene, mitropolitul Varlaam, cu autoritatea pe care i-o conferea candidatura la scaunul patriarhal și contribuția nemijlocită la consacrarea *Mărturisirii de credință*, formulată de Petru Movilă și însușită de Patriarhia constantinopolitană, convoacă Sinodul de la Iași, între 1644 și 1645, pentru a formula *Răspunsul împotriva Catihismului calvinesc*, conținând pe recunoașterea autorității lui Vasile Lupu, ca susținător și patron spiritual al sinodului din 1642, și pe la realitatea concretă, imediată, determinată de împăcarea formală a domnitorului moldovean cu Matei Basarab al Țării Românești.

La acest sinod au participat ierarhii celor două țări, respectiv, mitropolitul Varlaam și sufraganii săi, episcopii Anastasie al Romanului, Ștefan al Rădăuților, Ghedeon al Hușilor, și mitropolitul Teofil al Ungro-Vlahiei, cu sufraganii săi, Ignatie Sârbul al Râmnicului – Noul Severin și Ștefan al Buzăului, egumenii marilor mănăstiri moldovene, inclusiv Sofronie Pociățki de la Trei Ierarhi, și poate chiar unii dintre boierii cărturari, Udiște Năsturel din Țara Românească, Eustratie Logofătul, Grigore Ureche Vornicul și alții din Moldova.

Reluând modalitatea de discutare a *Răspunsului împotriva Catihismului calvinesc* după modelul preconizat de Petru Movilă, atunci când a pus în discuție *Mărturisirea de credință* a Ortodoxiei, conținutul său reproduce, în mare parte, tezele ortodoxe formulate de Petru Movilă și consacrate de sinoadele de la Iași și de la Constantinopol.

Singurul element care poate fi considerat original, expresie a gândirii mitropolitului Varlaam și consacrare din partea celorlalți ierarhi români, îl constituie *Predosloviea* cărții.

În cuprinsul *Predosloviei* identificăm următoarele aspecte:

- mesajul adresat credincioșilor din Transilvania și de pretutindena, în spiritul *Mărturisirii de credință*, care tocmai fusese confirmată din partea sinodului panortodox de la Iași: *Credincioși pravoslavnici și adevărați fii svintei noastre beseareci apostolești, iubiți creștini și cu noi de un neam român, pretutindirea ce să află în părțile Ardealului, ce "sinteți cu noi într-o credință, cu dreptatea Dumnedzăului ș-a mântuitorului nostru, lui Isus Hristos", iară de la smerenia noastră, ca a nește fii iubiți întru Hristos, blagoslovenie, rugă și iertăciune și de vecie de la Dumnedzău iertare de toate păcatele!*

- stupefacția resimțită la aflarea abaterilor de la credința ortodoxă, formulate în *Catihismusul creștinesc*, tipărit de calvini pentru românii ortodocși din Transilvania: *Și deac-am cetit, am vădzut sămnul ei scris Catehizmus creștinesc, carea o am aflat plină de otravă de moarte sufletească, de care lucru, iubiții mei fii, mărturisesc înaintea lui Dumnedzău cu firea mea că mare grije și multă scârbă au cuprins sufletul și inima mea.*

- inițiativa de a organiza un sinod al reprezentanților Bisericii Ortodoxe din cele două principate, pentru a formula în *Răspuns împotriva Catihismului calvinesc*: *îndată am am chemat ș-am strâns săbor dintr-amândoașo părțile, și din Țara Românească, și din Țara Moldovei... numai pentru să arăt întunearecul și neînțeleagerea lor ce au întru Scriptura svântă, carea o tălcuiesc pre voia și pre volnicia lor cum vor.*

- mesajul adresat credincioșilor pentru păstrarea unității Bisericii Ortodoxe, aducând argumente din *Cartea lui Iov*: *Fraților, de să va înșela neștine, să știe că cela ce întoarce păcătosul din calea lui cea rătăcită scoate suflet din moarte și acopere mulțimea păcatelor.*

- formularea finalității *Răspunsului*: *scris-am asupra acestui Catihismus nou, cu carele cei den afară de pravoslavie au nedejduit să vă sparie cu mărturiile Scripturii svinte, să vă înșeale întru eresa lor cea rătăcită, ce am scris: una: pentru să puteți sta împotivă când va fi vreamă de nevoie; alta: pentru ca să vă aflați întru învățăturile pravoslaviei întăriți ca neaște stâlpi neplecați și neclățiți.*

- formularea apelului de sprijinire a credinței străbune, din partea credincioșilor: *Pentr-aceea, fiii miei întru Hristos iubiți, să murim cu credința cea dreaptă întru Hristos, pentru ca să fim vii întru El, și să ne aducem aminte de acela marele proroc Moisi, cum el au urât cinstea și mărirea împărăției de la Eghipt, împreună cu bogăția și cu vistearile lui, socotind mai bine să pață rău cu frații săi ce era de un neam și de o credință, decât să aibă altă cinste și mărire. Că, de vom răbda toate greutățile și nevoile pentru credința cea adevară și de ne vom svârși într-însă cu pocăință, vom dzice și noi cu fericitul Pavel: "Cu bună nevoie m-am nevoit, viața mi-am săvârșit, credința am ferit, de-acum mi să cruță cununa dreptății, care mi-o va da Domnul în dzua aceea a dreptului giudeț". Aceasta și voi veți dobândi pentru credința voastră cea pravoslavnică a moșilor și strămoșilor voștri, carea o ați ținut întru învățăturile ceale bătrâne și de demult a șeapte svinte și a toată lumea săboară, cari de la apostoli au luat și noa le-au dat, aceea, dzic, cununa cea de Dumnedzău împletită a mării și a vieții cii de vecie și a fericiei, carea toți credincioșii o vor dobândi pentru Isus Hristos domnul nostru, a căruia iaste slava și ținearea și slujba și închinăciunea, împreună cu Părintele și cu Duhul Svânt, acum și purerea și întru veaci de veaci, Amin!*

Predoslovía evidențiază autoritatea mitropolitului Varlaam nu numai ca întăistător al Bisericii moldovene, ci și ca recunoscut teolog al Răsăritului ortodox.

În această atmosferă de vii dezbateri doctrinare teologice, specifică întregii Europe, acțiunea de consolidare a ortodoxiei românești, amenințată, mai ales în Transilvania, de către prozelitismul catolic și calvin, se concretizează în prima creație originală de polemică teologică în limba română, **Răspunsurile împotriva Catihismului calvinesc**, aparținând Mitropolitului Varlaam al Moldovei.

Erudit teolog, Varlaam a redactat răspunsul doctrinar împotriva prozelitismului calvin, din perspectivă ortodoxă, și l-a supus cercetării unui sinod al Bisericii din cele două principate, care îl discută și aprobă, după care s-a procedat la tipărirea lui, într-un singur exemplar, 32 de foi, în format mic, la Mănăstirea Dealul, în anul 1645, sub titlul *Cartea care să chiamă Răspunsul împotriva Catihismului Calvinesc*.

Este un semn că lupta pentru apărarea ființei naționale și a unității de neam a românilor prin religie capătă o formă directă, motivată dogmatic, iar Varlaam este primul prelat ortodox român care luptă pe față, cu solide argumente dogmatice ortodoxe, împotriva prozelitismului cultelor de orientare catolică și calvină, prozelitism care încerca să rupă o parte importantă, cea mai conservatoare, din trupul unitar al poporului român.

Referindu-ne la textul propriu-zis al *Răspunsului împotriva Catihismului calvinesc*, trebuie să subliniem aspectul teologic-critic pe care învățatul prelat moldovean îl folosește, în sensul că reproduce textul calvinesc, conform conținutului cărții, după care dezvoltă pe larg demonstrația din perspectivă ortodoxă asupra problemei pusă în discuție. În răspunsurile sale, Varlaam folosește numai citate din Biblie, fără să apeleze la comentariile Părinților Bisericii sau la cele ale scriitorilor bisericești care i-au urmat.

Metoda se încadrează stilului modern de dezbateri dogmatică, folosind textul luat în discuție și apelând numai la textul biblic, pentru a identifica modul corect de înțelegere al acestuia.

Titlul original al *Catehismului* este *OTVEANIC, Cartea ce să cheamă "Catehismus", Cărea cu voia și cu porunca domnului creștinesc Racolți Gheorghi, craiul Ardealului, domnul părților Țării Ungurești și săcuilor span, carea s-au întors din limbă diecească și slovenească pre limba românească, cu svatul și cu îndemnătura și cu cheltuiala domniei lui Ciulai Gheorghi, păstorul sufletesc al curței mării-sale. Cu scrisoarea s-au ustenit popa Gheorghi de sec. Și s-au izvodit în cetate în Belgrad și s-au tipărit în sat Prisac. Meșterul tipariului au fost popa Dobrea din Țara Muntenească. Și s-au început în luna lui iul. 5 zile și s-au obârșit în luna lui iul. în 25 de zile. Vu le(t) o(t) suz(d)a mira 7150, o(t) roz(d)estvo Xvo 1640.*

Mitropolitul Varlaam supune atenției soborului biusericesc ortodox aserțiunile calvine formulate în capitolele 4, 5, 9, 10, 12, 36 și 54, care dădeau textelor o altă interpretare decât cea consacrată dogmatic și consemnează, alăturat, răspunsul adecvat, în conformitate cu dogma ortodoxă.

Astfel, pormind de la conținutul Decalogului, *Catehismul* calvinesc formulând întrebarea: *Putea-veri ținea aceastea* (iubirea de Dumnezeu și de aproapele, n.n.) *toate întregi?*, arată că omul nu-l poate iubi pe Dumnezeu și nici pe aproapele său, *Ba nicideanăoară, că den fire sint plecătoriu spre urâciune domnului meu și priatinului meu, cum zice Pavel apostol: "Din fire eram fii mâniei"*.

Luând în discuție întrebarea și răspunsul formulate de calvini, mitropolitul Varlaam le contrapune *Răspunsul săborului a doao țăr*, în care se arată că, într-adevăr, inițial, oamenii erau înclinați spre rău, definindu-se drept *fii mâniei*, dar *domnul Dumnezeu, pentru a lui mare milă și dragoste, ne-au născut cu svântul botez și ne-au făcut din fii mâniei fiii lui Dumnezeu și nu suntem ca alții, zice svântul Pavel, ca necredincioșii și păgânii. Deci vezi că păgânilor și necredincioșilor le zice "fii mâniei"... Arătat iaste din toată Scriptura svântă că fii mâniei nu sintem, să nu putem ținea întregi poruncile lui Dumnezeu. Ce această neputință să nu poată omul nu-i de la Dumnezeu, ce-i de la nedestoinicia și de la leanea omului, cum spune sângur domnul Hristos de zâce: " de la om este aceasta neputință, iară de la Dumnezeu toate se pot".*

La întrebarea de la capitolul 10: *Dară ce împăcătoriu trebuie să căutăm, carele... să ne împace cu Dumnezeu, cela ce fu adevărat și om și Dumnezeu, dirept cum zice:" adecă o vergură întru sine au prinsu și va naște fiiu și-i veri zice Emmanuil" ce să zice "cu noi Dumnezeu"? Cine este dară împăcătoriu?, răspunsul Catehismului clavin este: ... iaste domnul nostru Isus Hristos, că el îmblă între noi și între Dumnezeu de ne împacă. Cum zicePpavel:"Și unul iaste îmblătoriu între Dumnezeu și între oameni, omul Isus Hristos".*

Răspunsul *săborului*, al cărui purtător de cuvânt este mitropolitul Varlaam, evidențiază cu claritate abaterea interpretării calvine, care îi neagă lui Iisus Hristos divinitatea, și, în spiritul adevărului conținut în textul biblic și al adevăratei credințe creștine ortodoxe, afirmă că: *fiiul și cuvântul lui Dumnezeu, domnul nostru Isus Hristos,... ca pre o oaie pierdută și rătăcită, (îl luă pe om) în spatele sale și grigi pentru spăsenia (salvarea, n.n.) ei. Și pentr-aceasta spăsenie iaste împăcătoriu de îmblă între Dumnezeu și între oameni, de împacă pre hiece om cu dumnezeirea, căci că cinstitul trup și cinstit singele lui ne dă noao iertare de păcate. Și acest om și Dumnezeu, domnul nostru Isus Hristos, iaste cu aceasta împăcătoriu numai spăseniei omenești, cătră Dumnezeu mângăiare și cătră oameni tertăciune.*

Răspunsul formulat de *Săborul a doao țăr*, al cărui mesager se face mitropolitul Varlaam ia în discuție și alte aspecte teologice pe care interpretarea calvină le denaturase. Astfel, în *Răspuns* se subliniază că Sfânta Scriptură este unul, dar nu singurul, dintre izvoarele revelației. Se arată, de asemenea, că atât credința, cât și faptele bune sunt necesare mântuirii omului. Demonstrează că, pentru mântuire, nu este suficientă numai credința, ci sunt necesare și fapte pe măsura credinței, respectiv, o trăire umană în conformitate cu învățătura lui Hristos: *Cela ce va avea învățăturile meale și le va face, acela mă iubeaște.* Se insistă asupra faptului că Biserica este păstrătoarea a mijloacelor duhovnicești rânduite de Iisus Hristos și de către Sfrinții Apostoli: *Știm și noi că Svânta Be-searecă iaste adunarea credincioșilor, care credincioși nu ca nescari păcătoși, ce ca nește lăcașure a Duhului Svânt, după cuvântul Svântului Pavel ce dzice: "De au nu știți că casa lui Dumnezeu sinteți și Duhul lui Dumnezeu lăcuiaște întru voi".*

Aceste învățături vor aduce îmbărbătare și întărire în credință pentru atât de greu încercatul mitropolit al Ardealului, Ilie Iorest. Asupra sa s-au exercitat intense presiuni, din partea principilor calvini, pentru a contribui la răspândirea calvinismului printre românii ardeleni. Cu prilejul confirmării sale ca Mitropolit Ortodox al Ardealului, i s-a fixat un program în 18 puncte, care viza trecerea românilor

ardeleni artodocși la calvinism. Datorită sprijinului nemijlocit, venit din partea Mitropoliilor Moldovei și Țării Românești, Ilie Iorest nu a îndeplinit nici unul dintre punctele solicitate de principele calvin al Transilvaniei și de către superintendentul bisericii calvine. Aruncat în închisoare și eliberat pe chezașie, mitropolitul Ilie Iorest s-a retras în Moldova, a călătorit la Moscova, pentru a obține fonduri de răscumpărare și și-a eliberat chezașii rămași ostatici în Transilvania.

De asemenea, învățăturile cuprinse în *Răspunsul împotriva Catihismului calvinesc*, precum și în celelalte lucrări elaborate sub a sa oblăduire, *Cazania*, *Leastvița*, *Paraclisul Născătoarei de Dumnezeu*, *Cele Șapte Taine ale Besearicii*, vor constitui piatra unghiulară a întregii activități pe care o va desfășura mitropolitul Simeon Ștefan, zidirile sale sufletești întru ale credinței străbune așezându-l pe aceeași treaptă a vredniciei cu strălucitul său frate întru credința ortodoxă din Moldova.

Varlaam este cel dintâi teolog român care, dispunând de o profundă pregătire dogmatică, se pronunță, în cunoștință de cauză, subliniind pericolul influențelor nefaste ale prozelitismului asupra credincioșilor ortodocși din Transilvania. Cu autoritatea sa teologică, insistă și asupra necesității ca frații lor de peste munți, aflați sub oblăduirea domnitorilor pământeni să constituie pentru ardeleni o pavăză de suflet și de credință românească.

Întreaga activitate a mitropolitului Varlaam se constituie într-o prețioasă contribuție la tezaurul de gândire și de slujire ortodoxă, de apărare, de explicare și de popularizare a principiilor fundamentale ale ortodoxiei, pentru dezvoltarea și întărirea credinței străbune și pentru apărarea ființei naționale a neamului românesc.

BIBLIOGRAFIE

Academia R.P.R., *Istoria Literaturii Române*, vol. I., București, 1964.

Bodogae, Teodor, *Din istoria Bisericii Ortodoxe de acum 300 de ani. Considerațiuni istorice în legătură cu Sinodul de la Iași*, Sibiu, 1943.

Ivașcu, George, *Istoria Literaturii Române*, vol. I., București, 1969.

Metes, Ștefan, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania și Ungaria*, vol., ed. II, Sibiu, 1935.

Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol II, București, 1981.

Varlaam, *Opere, Răspunsul împotriva Catihismului calvinesc*, Ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de Mirela Teodorescu, București, 1984.

BIBLIOGRAFIA ARHIEPISCOPULUI BARTOLOMEU VALERIU ANANIA

MARIUS DRĂGOI

VOLUME

I. Biblice

Biblia sau Sfânta Scriptură ediție jubiliară a Sfântului Sinod, tipărită cu binecuvântarea și prefața Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului, sprijinit pe numeroase alte osteneli, 1831 p., hărți.

Fragmente din ediția jubiliară a Sfintei Scripturi, publicate în volume:

Noul Testament, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (IBMBOR), București, 1993, 473 p., hărți; ediția a II-a, IBMBOR, București, 1995, 470 p., hărți; **Pentateuhul sau Cele cinci cărți ale lui Moise**, IBMBOR, București, 1997, 377 p.; **Cântarea cântărilor**, Editura Anastasia, București, 1998, 54 p., anexe; **Cartea Psalmilor sau Psaltirea profetului și regelui David**, Arhidiecezana, Cluj, 1998, 363 p.; **Noul Testament/Újszövetség** [ediție bilingvă], Újszövetség Magyar nyelvre fordította a Magyar Bibliatársulat Szöveggondozó Bizottsága, Editat de Editura Kálvin János a Bisercii Reformate din Ungaria, Budapesta 1998, din însărcinarea Societății Biblice din Ungaria și a Societății Biblice Interconfesionale din România, 777 p.; **Cartea lui Iov**, Editura Anastasia, București, 1996, 150 p.; **Cartea Profetului Ieremia**, Editura Anastasia, București, 1999, 252 p.; **Cartea Profetului Isaia**, Editura Anastasia, București, 1999, 257 p.; **Cartea Profetului Iezechiel**, Editura Anastasia, București, 2000, 200 p.; **Cartea Profetului Daniel și ale celor doisprezece profeți mici**, Editura Anastasia, București, 2000, 377 p.; **Poezia Vechiului Testament**, IBMBOR, București, 2000, 535 p. **Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul** în limbile română, greacă și latină, cu ilustrații ce reproduc ciclul de gravuri Apocalipsis cu (m) figuris de Albrecht Dürer, Editura Paralela 45, Cluj-Napoca, 2001, 128 p.

*

Introducere în citirea Sfintei Scripturi, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, 62 p.

II. Teologie – cultură

Cerurile Oltului, Râmnicu-Vâlcea, Editura Episcopiei Râmnicului și Argeșului, 1990, 331 p., ilustrații, versiuni în limbile română, franceză și engleză. Ediția a doua, cu o prefață de Răzvan Theodorescu, București, Editura Pro, 1998, 369 p.; **Pro Memoria. Acțiunea catolicismului în România interbelică**, București, IBMBOR, 1992, 125 p.; **Pledoarie pentru Biserica neamului**, Craiova, Editura Omniscop, 1995, 181 p.; **Clujul universitar al generației 1946 în memoriile lui Valeriu Anania, Memorii**, Cluj-Napoca, Arhidiecezana, 1996, 47 p., supliment al revistei „Renașterea”; **Atitudini**,

Cluj-Napoca, Arhidiecezana, 1999, 123 p., ilustrații; **Bilder vom Reich Gottes, Ikonen und Fresken rumänischer Klöster**, Sternberg Verlag, Metzingen, 2002, 88 p.

III. Literatură

Poezie

Păhărelul cu nectar, Fantezie dramatică în versuri, București, Editura Tineretului, 1969, 71 p.; **Geneze**, versuri, București, Editura Cartea Românească, 1971, 78 p.; **File de acatist**, versuri, ediție bibliofilă, hors commerce, Detroit, Colecția caietelor noi, 1976, 58 p., ediția a doua: București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, 1981, 243 p.; ediția a treia: Cluj-Napoca, Arhidiecezana, 1996, 59 p.; **Istoria agrippine**, versuri, București: Cartea Românească, 1976, 61 p.; **Anamneze**, versuri, București, Editura Eminescu, 1984, 132 p.; **Imn Eminescului**, poem, stil bizantin, București, Cartea Românească, 1992, 23 p.; **Poeme alese**, cu o prefață de Liviu Petrescu, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1998, 163 p.

Proză

Străinii din Kipukua, roman, București, Cartea Românească, 1979, 398 p.; **Amintirile peregrinului Apter**, nuvele și povestiri, București, Cartea Românească, 1990, 435 p. Ediția a doua: Cluj-Napoca, Editura Paralela 45, 2000, 366 p.

Dramaturgie

Miorița, poem dramatic în cinci acte în versuri, cu o Predoslovie de T. Arghezi, București, Editura pentru Literatură, 1966, 268 p.; publicată în patru ediții. Jucată la Teatrul „Barbu Delavrancea”, București (1967-1968); Teatrul de Stat „Al. Davila”, Pitești (1968-1970); la Televiziunea Română, în ianuarie 1969; **Meșterul Manole**, poem dramatic în cinci acte în versuri, București, Editura pentru Literatură, 1968, 226 p. Jucată la IATC București (1968), Teatrul „Al. Davila”, Pitești, (1968-1970); **Du-te vreme, vino vreme**, poem dramatic, București, Editura Tineretului, 1969, 176 p.; **Steaua Zimbrului**, poem dramatic, București, Editura Eminescu, 1971, 236 p. Jucată la Teatrul dramatic, Baia Mare (1973-1974); **Poeme cu măști**, teatru, ediție definitivă, București, Cartea Românească, 1972, 570 p.; **Greul pământului**, o pentalogie a mitului românesc, 2 vol., București, Editura Eminescu, 1982, 559 p. + 293 p.; **Hoțul de mărgăritare**, teatru, Cluj-Napoca, Casa de Editură Dokia, 1993; Ediția a doua: Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2001, 86 p..

Piese reprezentate și netipărite

Jocul fulgilor, scenariu radiofonic, București, 1936; **Jocul fulgilor**, adaptare pentru scenă de Eugenia Brebenaru, jucată de Opera Română, București, 1937; **La furcărie**, piesă în versuri, reprezentată pe scena Teatrului Liga Culturală, București, 1938; **Dochia**, piesă în versuri, reprezentată la Teatrul Studio Național, București, 1939-1940.

Memorialistică și eseuri

Rotonda plopilor aprinși, memorii, București, Cartea Românească, 1983, 261 p.; ediția a doua: București, Editura Florile dalbe, 1995, 235 p.; **Din spumele**

mării, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1995, 246 p.; **De dincolo de ape, pagini de jurnal și alte texte**, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2000, 159 p.; **Apa cea vie a Ortodoxiei**, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2002, 195 p.; **Icoana patriei vâlcene**, Editura Almarom, Râmnicu-Vâlcea, 2002, 69 p.

IV. Omagiale

Logos Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, 422 p., ilustrații; **Bartolomeu Valeriu Anania, „Du-te, vreme, vino, vreme”**, Editura Buna-Vestire, Râmnicu-Vâlcea, 2001, 70p; **Arhiepiscopul Bartolomeu Valeriu Anania. Doctor Honoris Causa**, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Editura Renașterea, 2001, 160 p.

PUBLICISTICĂ

I. Fragmente din ediția jubiliară a Sfintei Scripturi publicate în periodice

„Faptele Sfinților Apostoli” din Noul Testament (versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania): cap. 1-5, „Luceafărul” nr. 9, 18 martie 1992, pp. 8-9; **„Faptele Sfinților Apostoli” din Noul Testament**: cap. 6-7, „Luceafărul”, nr. 10, 25 martie 1992, p. 11; **„Faptele Sfinților Apostoli” din Noul Testament**: cap. 8-9, „Luceafărul”, nr. 11, 1 aprilie 1992, p. 11; **„Faptele Sfinților Apostoli” din Noul Testament**: cap. 14-15, „Luceafărul”, nr. 14, 22 aprilie 1992, p. 11; **„Faptele Sfinților Apostoli” din Noul Testament**: cap. 16-17, „Luceafărul”, nr. 15, 29 aprilie 1992, p. 9; **„Faptele Sfinților Apostoli” din Noul Testament**: cap. 18-19, „Luceafărul”, nr. 16, 6 mai 1992, p. 9; **„Faptele Sfinților Apostoli” din Noul Testament**: cap. 22-23, „Luceafărul”, nr. 18, 20 mai 1992, p. 8; **Epistola Sfântului Apostol Pavel către Romani din „Noul Testament”**: cap. 8-9, „Luceafărul”, nr. 27, 22 iulie 1992, p. 11; **Epistola Sfântului Apostol Pavel către Romani din „Noul Testament”**: cap. 13-16, „Luceafărul”, nr. 29, 3 august 1992, p. 7; **Epistola Sfântului Apostol Pavel întâia către Corinteni**: cap. 1-2, „Luceafărul”, nr. 30, 12 august 1992, p. 11; **Epistola Sfântului Apostol Pavel întâia către Corinteni**: cap. 3-5, „Luceafărul”, nr. 31, 19 august 1992, p. 11; **Epistola Sfântului Apostol Pavel întâia către Corinteni**: cap. 6-7, „Luceafărul”, nr. 32, 26 august 1992, p. 7; **Epistola Sfântului Apostol Pavel întâia către Corinteni**: cap. 8-10, „Luceafărul”, nr. 33, 2 septembrie 1992, p. 7; **Epistola Sfântului Apostol Pavel întâia către Corinteni**: cap. 11-12, „Luceafărul”, nr. 34, 9 septembrie 1992, p. 7; **Epistola Sfântului Apostol Pavel întâia către Corinteni**: cap. 13-14, „Luceafărul”, nr. 36, 21 septembrie 1992, p. 11; **Epistola Sfântului Apostol Pavel a doua către Corinteni**, „Luceafărul”, nr. 39, 14 octombrie 1992, p. 11; **Atelier biblic: Preliminarii. Septuaginta și Textul Masoretic**, „Renașterea”, anul VI, 1995, nr. 1, pp. 1, 11; **Atelier biblic: Facere 1, 2: „(Pământul era) netocmit și gol”**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr. 2, pp. 1, 8; **Biblia sau Sfânta Scriptură** (versiune revizuită, redactată și comentată de Bartolomeu Valeriu Anania): **Facerea 1, 1-31**, „Steaua”, 1-2 (560-561)/1995, pp. 32-33; **Atelier biblic: Cântarea lui Moise (Ieșire 15, 1-19)**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr. 3, p. 1; **Biblia sau Sfânta Scriptură** (versiune revizuită, redactată și comentată de Bartolomeu Valeriu Anania): **Facerea 2-4**, „Steaua”, 3 (562)/1995, pp. 34-35; **Atelier biblic:**

Matei 26, 39; Matei 28, 1, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr. 4, pp. 1-2; **Atelier biblic: Deuteronom 32: Cântarea lui Moise**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr. 5, pp. 1-2; **Biblia sau Sfânta Scriptură** (versiune revizuită, redactată comentată de Bartolomeu Valeriu Anania): **Facerea 5-7**, „Steaua”, 4-5 (563-564)/1995, pp. 36-37; **Atelier biblic: Facere 2, 3**, „Renașterea”, anul VI, nr. 6, 1995, pp. 1-2; **Biblia sau Sfânta Scriptură: Facerea 8-10**, „Steaua”, 6 (565)/1995, pp. 34-35; **Biblia sau Sfânta Scriptură** (versiune revizuită, redactată comentată de Bartolomeu Valeriu Anania): **Facerea 11-13**, „Steaua”, 7-8 (566-567)/1995, pp. 38-39; **Atelier biblic: Facere 3, 15**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr. 9, pp. 1-2; **Biblia sau Sfânta Scriptură: Facerea 14-17**, „Steaua”, 9 (568)/1995, pp. 34-35; **Atelier biblic: Facere 2, 1**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr. 10, p. 1; **Biblia sau Sfânta Scriptură: Facerea 18-19**, „Steaua”, 10-11 (569-570)/1995, pp. 34-35; **Biblia sau Sfânta Scriptură: Facerea 20 – 24, 41**, „Steaua”, 12 (571)/1995, pp. 34-36; **Atelier biblic: Cartea lui Iov**, Introducere, cap. 3-5, 27, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr. 1, pp. 1-2; **Atelier biblic: Cartea lui Iov**, cap. 6-7, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr. 2, pp. 1-2; **Biblia sau Sfânta Scriptură: Facerea 24, 42 – 26**, „Steaua”, 1-2 (572-573)/1996, pp. 39-40; **Atelier biblic: Cartea lui Iov**, cap. 7, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr. 3, p. 1; **Biblia sau Sfânta Scriptură: Facerea 27 – 29, 15**, „Steaua”, 3 (574)/1996, pp. 34-35; **Atelier biblic: Cartea lui Iov**, cap. 9, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr. 5, pp. 1-2; **Biblia sau Sfânta Scriptură** (versiune revizuită, redactată și comentată de Bartolomeu Valeriu Anania): **Facerea 29, 16 – 31, 32**, „Steaua”, 4-5 (575-576)/1996, pp. 50-51; **Atelier biblic: Cartea lui Iov**, cap. 10, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr. 6, p. 1; **Biblia sau Sfânta Scriptură: Facerea 31, 33 – 33**, „Steaua”, 6 (577)/1996, pp. 38-39; **Atelier biblic: Cartea lui Iov**, cap. 11, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr. 7-8, p. 1; **Biblia sau Sfânta Scriptură: Facerea 34-36**, „Steaua”, 7-8 (578-579)/1996, pp. 34-35; **Atelier biblic: Cartea lui Iov**, cap. 12, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr. 9, p. 1; **Atelier biblic: Cartea lui Iov**, cap. 13, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr. 10, p. 1; **Biblia sau Sfânta Scriptură: Facerea 37 – 41, 39**, „Steaua”, 9-10 (580-581)/1996, pp. 42-44; **Atelier biblic: Cartea lui Iov**, cap. 14, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr. 11, pp. 1-2; **Biblia sau Sfânta Scriptură: Facerea 41, 40 – 43**, „Steaua”, 11-12 (582-583)/1996, pp. 50-51; **Atelier biblic: Din Cartea Psalmilor, Psalmul 18**, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr. 1, pp. 1-2; **Biblia sau Sfânta Scriptură: Facerea 44-46**, „Steaua”, 1 (584)/1997, pp. 34-35; **Atelier biblic: Din Cartea Psalmilor, Psalmul 103**, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr. 2, p. 1; **Atelier biblic: Din Cartea Psalmilor, Psalmul 41**, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr. 3, p. 1; **Biblia sau Sfânta Scriptură: Facerea 47-50**, „Steaua”, 2-3 (585-586)/1997, pp. 34-35; **Atelier biblic: Din Cartea Psalmilor, Psalmul 26**, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr. 5, p. 1; **Atelier biblic: Din Cartea Psalmilor, Psalmul 20**, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr. 6, p. 1; **Atelier biblic: Din Cartea Psalmilor, Psalmul 37**, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr. 7-8, p. 1; **Atelier biblic: Din Cartea Psalmilor, Psalmul 56**, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr. 9, p. 1; **Atelier biblic: Din Cartea Psalmilor, Psalmul 51**, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr. 10, p. 1; **Atelier biblic: Din Cartea Psalmilor, Psalmul 63**, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr. 11, p. 1; **Atelier biblic: Din Cartea Psalmilor, Psalmul 74**, „Renașterea”, anul VIII, (1998), nr. 1, p. 1; **Atelier biblic: Din Proverbele lui Solomon**, cap. 1, „Renașterea”, anul VIII, (1998), nr. 2, pp. 1-2; **Atelier biblic: Din Proverbele lui Solomon**, cap. 2, „Renașterea”, anul VIII, (1998), nr. 6, p. 1; **Atelier biblic: Din Proverbele lui Solomon**, cap. 3, „Renașterea”, anul VIII, (1998), nr. 7-8, pp. 1-2; **Din**

Proverbele lui Solomon, cap. 5, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, an IV, (1998), nr. 181, 24 august, p. 1; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Isaia**, cap. 53, „Renașterea”, anul X, (1999), nr. 1, pp. 1-2; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Ieremia**, cap. 1, „Renașterea”, anul X, (1999), nr. 5, pp. 1-2; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Ieremia**, cap. 7, „Renașterea”, anul X, (1999), nr. 6, pp. 1-2; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Ieremia**, cap. 19, „Renașterea”, anul X, (1999), nr. 7-8, p. 1; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Iezechiel**, cap. 8, „Renașterea”, anul X, (1999), nr. 9, pp. 1-2; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Iezechiel**, cap. 9, „Renașterea”, anul X, (1999), nr. 10, p. 1; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Iezechiel**, cap. 10, „Renașterea”, anul X, (1999), nr. 11, p. 1; **Cuvântul lui Dumnezeu către Iov**, [versete din **Cartea Iov**], „Excelsior” 12/1999, p. 5; **Din proverbele lui Solomon**, [cap. 15], „Astra”, an II, nr. 4 (8), 1999, p. 20; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Iezechiel**, cap. 37, „Renașterea”, anul XI, (2000), nr. 1, pp. 1, 11; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Daniel**, cap. 1, „Renașterea”, anul XI, (2000), nr. 2, pp. 1, 11; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Daniel**, cap. 2, „Renașterea”, anul XI, (2000), nr. 3, pp. 1-2; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Daniel**, cap. 6, „Renașterea”, anul XI, (2000), nr. 5, pp. 1-2; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Osea**, cap. 14, „Renașterea”, anul XI, (2000), nr. 6, p. 1; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Amos**, cap. 7, „Renașterea”, anul XI, (2000), nr. 7-8, pp. 1-2; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Ioil**, cap. 3, „Renașterea”, anul XI, (2000), nr. 9, p. 1; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Avacum**, cap. 3, „Renașterea”, anul XI, (2000), nr. 10, pp. 1-2; **Atelier biblic**: Din **Cartea Profetului Zaharia**, cap. 4, „Renașterea”, anul XI, (2000), nr. 11, pp. 1-2; **Atelier biblic**: Din **Cartea I a Regilor**, cap. 1, „Renașterea”, anul XII, (2001), nr. 1, pp. 1-2; **Atelier biblic**: Din **Cartea I a Regilor**, cap. 17, „Renașterea”, anul XII, (2001), nr. 2, pp. 1-2; **Atelier biblic**: Din **Cartea Înțelepciunii lui Solomon**, cap. 7, „Renașterea”, anul XII, (2001), nr. 5, pp. 1-2; **Atelier biblic**: Din **Cartea Înțelepciunii lui Solomon**, cap. 9, „Renașterea”, anul XII, (2001), nr. 6, p. 1; **Atelier biblic**: Din **Cartea Înțelepciunii lui Isus, fiul lui Sirah**, cap. 24, „Renașterea”, anul XIII, (2002), nr. 1, pp. 1-2; **Atelier biblic**: Din **Cartea Înțelepciunii lui Solomon**, cap. 6, „Renașterea”, anul XIII, (2002), nr. 2, pp. 1-2; **Atelier biblic**: Din **Cartea Înțelepciunii lui Solomon**, cap. 39, „Renașterea”, anul XII, (2002), nr. 3, p. 1; **Atelier biblic**: Din **Cartea Psalmilor: Psalmul 81**, „Renașterea”, anul XIII, (2002), nr. 6, pp. 1-2; **Atelier biblic**: Din **Cartea Înțelepciunii lui Isus, fiul lui Sirah**, cap. 24, „Renașterea”, anul XIII, (2002), nr. 7-8, pp. 1-2; **Din „Cartea Psalmilor”**: **tălmăcirii de Bartolomeu, Arhiepiscopul Clujului**, ăPsalmii 1, 2, 6, 8, 13, 16, 35, 37, 57, 69, 104, 107, 119, 120, 125, 150, rubrica „Dosar”, îngrijită de Ion Vartic], „Apostrof”, an XII bis, nr. 11(150), 2002, pp. 15-18; **Cartea Ruț**, în vol. **Omagiu: Virgil Cândea la 75 de ani**, coord. Paul H. Stahl, Academia Română, Editura Roza Vânturilor, București, 2002 (și în extras)

II. Teologie – cultură

Pe-un picior de plai, „Mitropolia Olteniei”, nov-dec, nr. 6, 1938, p. 26-31; **Cântec și slovă**, „Dacia Rediviva”, anul 1, (1941) nr. 1; **Sihastrul cel bătrân**, „Glasul Bisericii”, an X, (1951) nr. 4-5, pp. 24-27; **Sfințirea bisericii din Cernemegești, ctitoria IPS Patriarh Iustinian**, „Glasul Bisericii”, an X, (1951) nr. 6-7, pp. 99-103; **Duh nou în obștea patriarhală**, „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 1, 1953, pp. 89-91;

Monumentele noastre de artă religioasă, „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 4, 1953, pp. 346-361; **Sfântul Mucenic Ioan Românul**, „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 5, 1954, pp. 532-539; **Culte neoprotestante în Franța**, „Ortodoxia”, nr. 2, 1956; **SYNDESMOS**, „Ortodoxia”, nr. 2, 1956; **Unirea bisericilor din India de Sud**, „Ortodoxia”, nr. 2, 1956; **Procedura de numire a episcopilor în Anglia**, „Ortodoxia”, nr. 2, 1956; **Studiile bizantine în cel de al zecelea Congres Internațional al Științelor Istorice**, „Ortodoxia”, nr. 3, 1956; **Al zecelea Congres Internațional de Studii Bizantine**, „Ortodoxia”, nr. 3, 1956; **Centenarul Bisericii Protestante din Columbia**, „Ortodoxia”, nr. 3, 1956; **O întâlnire bisericească americano-rusă**, „Ortodoxia”, nr. 3, 1956; **O conferință despre civilizația eleno-creștină**, „Ortodoxia”, nr. 3, 1956; **Conferința anglicano-ortodoxă de la Moscova**, „Ortodoxia”, nr. 4, 1956; **Elenismul în America**, „Ortodoxia”, nr. 4, 1956; **În jurul deportării Arhiepiscopului Macarie al Ciprului**, „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 5, 1956, pp. 434-437; **Un prieten al Bisericii și poporului român, Mitropolitul Iacob de Malta**, „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 6-7, 1956, pp. 533-534; **Popas aniversar, Părintele Grigore Costea**, „Glasul Bisericii”, nr. 1, 1957, pp. 51-53; **Catolicismul și problema limbilor liturgice**, „Ortodoxia”, nr. 1, 1957; **Descoperirile de la Qumram**, „Ortodoxia”, nr. 2, 1957; **Despre monahismul protestant**, „Ortodoxia”, nr. 2, 1957; **Orientări protestante**, „Ortodoxia”, nr. 3, 1957; **Istanbul 1955**, „Ortodoxia”, nr. 3, 1957; **Ecumenismul catolic**, „Ortodoxia”, nr. 4, 1957; **O nouă victorie arheologică: descoperirea Gabaoanului**, „Ortodoxia”, nr. 4, 1957; **Cultul sfinților anglicani**, „Ortodoxia”, nr. 1, 1958; **Olivier Clément despre Biserica noastră**, „Ortodoxia”, nr. 1, 1958; **Prezențe ortodoxe în teologia occidentală**, „Glasul Bisericii”, 1958, nr. 1-2, pp. 64-77; **Vizita PS Vasile Samaha**, „Glasul Bisericii”, 1958, nr. 3, pp. 258-269; **Unitatea românească**, „Credința”, ianuarie, 1966; **N'a murit Marele Pan!**, „Credința”, februarie, 1966; **Transilvania românească**, „Credința”, noiembrie 1966; **Tradiția**, „Credința”, februarie 1967; **Lauda tăcerii**, „Credința”, martie, 1967; **The Thoma's Drama**, „Credința”, aprilie 1967; **In memoriam Mitropolitului Nicolae Colan**, „Credința”, mai 1967; **Sâmbăta moșilor**, „Credința”, mai 1967; **Pavilionul creștin**, „Credința”, mai 1967; **Mitropolitul Nicolae Mladin**, „Credința”, iunie 1967; **Festivalul Centenial la Windson**, „Credința”, iulie 1967; **Punct și perspectivă**, „Credința”, octombrie 1967; **Bunul Dumnezeu**, „Credința”, decembrie, 1967; **Adeveriri**, „Credința”, decembrie, 1967; **Impostorul**, „Credința”, ianuarie, 1968; **Quo Vadis**, „Credința”, februarie, 1968; **Jertfă de seară**, „Credința”, aprilie, 1968; **Our common languages**, „Credința”, mai 1968; **Omagiu**, „Credința”, iunie, 1968; **Viața religioasă în comunitățile ortodoxe de peste hotare**, „Biserica Ortodoxă Română”, 1968, nr. 6, pp. 774-776; **Fotogenie și ecumenism**, „Credința”, iulie-august, 1968; **Scrisori deschise**, „Credința”, octombrie, 1968; **Zborul înalt al ciocârliei**, „Credința”, octombrie, 1968; **Sărbătoarea sufletului românesc**, „Credința”, noiembrie, 1968; **Un moment remarcabil în istoria ecumenismului contemporan**, „Credința”, februarie, 1969; **Un miracol al Indiei**, „Credința”, martie, 1969; **Mistica pământului**, „Credința”, aprilie, 1969; **Care-mi ești tu, Ioane?**, „Credința”, mai, 1969; **Mitropolitul Nicolae Mladin**, „Credința”, iunie, 1969; **Întoarcerea la rădăcini**, „Credința”, octombrie, 1969; **A patra adunare a Consiliului Mondial al Bisericilor**, Almanahul „Credința”, 1969, pp. 69-71; **Învățăminte**, „Credința”, aprilie, 1970; **Acum**, „Credința”, mai 1970; **În fața primejdiei**, „Credința”, iunie, 1970; **Colecta noastră pentru România**, „Credința”, iulie-august,

1970; **De-a joaca pe sârme**, „Credința”, octombrie, 1970; **Noi și străinii**, „Credința”, noiembrie, 1970; **Victimele carității**, „Credința”, ianuarie, 1971; **Prea Fericirea Sa Patriarhul Iustinian**, „Credința”, ianuarie, februarie, 1971; **De dincolo de ape**, „Noi”, nr. 9, februarie, 1971; **În căutarea umbrei**, „Noi”, nr. 9, februarie, 1971; **Othodoxy in American Today. A critical Analysis**, Almanahul „Credința”, 1971; **După cinci ani**, „Credința”, aprilie, 1971; **Mulțumiri**, „Credința”, aprilie, 1971; **Strategia absurdului**, „Credința”, mai, 1971; **Lipsuri și lipsuri**, „Credința”, mai, 1971; **Un nou asasinat**, „Credința”, octombrie, 1971; **În loc de postfață**, Almanahul „Credința”, 1972, pp. 228-230; **Cine lovește exilul?** „Credința”, martie, 1972; **Înviere pe rotund**, „Credința”, aprilie, 1972; **Omul care nu răspunde**, „Credința”, aprilie, 1972; **Plângerea lui Baltă**, „Credința”, septembrie, 1972; **Foamea de pace**, „Credința”, noiembrie, 1972; **Unitatea noastră morală**, „Credința”, ianuarie, 1973; **Buna credință**, „Credința”, februarie, 1973; **Semnele vremii**, „Credința”, martie, 1973; **Mult e dulce și frumoasă...**, „Credința”, martie, 1973; **Paștile cele de taină**, „Credința”, aprilie, 1973; **Când rădăcinile ne vor trezi**, „Credința”, iunie, 1973; **De din vale**, „Credința”, iunie, 1973; **Sabia lui Irod**, „Credința”, decembrie, 1973; **Între două exiluri**, „Credința”, martie, 1974; **Rugăciune de Înviere**, „Credința”, aprilie, 1974; **În loc de rămas bun**, „Credința”, mai, 1974; **Din nou despre rădăcini**, „Credința”, noiembrie, 1974; **Pământ și suflet românesc**, Almanahul „Credința”, 1975, pp. 91-92; **Mâna Maicii Domnului**, „Credința”, septembrie, 1975; **Lecție nouă**, „Credința”, octombrie, 1975; **Patriarhia Română la 50 de ani**, „Credința”, octombrie, 1975; **După zece ani**, „Credința”, noiembrie, 1975; **Cuvânt înainte**, Almanahul „Credința”, 1976, pp. 61-62; **Sunday Religions**, „Credința”, ianuarie, 1976; **Părintele Veniamin**, „Credința”, ianuarie, 1976; **Theology of War**, „Credința”, februarie, 1976; **Generația Cluj '46**, „Credința”, iunie, 1976; „Renașterea”, anul IV(1993), nr.1-3, p.5; **Între Johnny și Năstase**, „Credința”, septembrie, 1976; **Iustinian, părintele nostru**, „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 4, 1977; **Hora Unirii**, „Telegraful Român”, nr. 3-6, 1979; **Noi, cei din Duminica Tomii**, „Telegraful Român”, 15 aprilie – 1 mai, 1979; **Colind în durata româneacă**, „Telegraful Român”, nr. 47-48, 1979; **«Fiel»**, „Ortodoxia”, nr. 3, 1980; și în **Acatistul Bunei-Vestiri**, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2002, pp. 29-44; **Locul din spate**, „Telegraful român”, 1-15 aprilie, 1980; **Împărăția lui Dumnezeu**, „Studii Teologice”, nr. 1-2, 1981; **Gânduri despre Înviere**, „Telegraful român”, nr. 15-18, 1984; **Nou, Noutate, Înnoire**, „Îndrumător bisericesc”, Episcopia Buzăului, nr. 4, 1985; **Sfântul mucenic Ioan Valahul**, în vol. **Sfinți români apărători ai legii strămoșești**, București, IBMBOR, 1987, pp. 399-405; **Pâinea din Emaus**, „Telegraful român”, nr. 11-14, 1988; **Deisis**, „Îndrumător bisericesc”, Episcopia Oradei, 1988; **Constantin Brâncoveanu, martir al Bisericii și neamului**, „Îndrumător bisericesc”, Episcopia Romanului și Hușilor, 1988; **Cuvântare despre înnoirea Bisericii**, „Legea Românească”, nr.2, martie 1990, p.7; **Dumnezeu colindătorul**, „România liberă”, 22 dec.1990; **Cele două străni (I, II)**, „România liberă”, 23 febr. 1991, p.4; 9 martie 1991, p.6; **Scrisoare deschisă către Președintele Academiei Române** în „România literară”, nr.9, 19-25 martie 1992; și în „România liberă”, 19 martie 1992; **Cultura și sfințenia Ivireanului**, „Lumina lumii”/ Rm’Vâlcea, an I (1992), nr. 1, p. 4; **Salvați Agapia!**, „România liberă”, nr.13/ 14-22 aprilie 1992, p.2; **Biserica m-a chemat sub drapel, pe mine, bătrânul oștean** (21 ian. '93), „Renașterea”, an IV (1993), nr.1-3(ian. -mar.), p. 1-2; **Varlaam, contemporanul**

nostru, „Renașterea”, an IV (1993), apr. – iul., nr. 4-7; **Părintele Stăniloae**, „Renașterea”, an IV (1993), nr. 8-11(aug.-nov.), p.1; **Sanctitate**, „Renașterea”, an IV (1993), nr. 8-11(aug.-nov.), p.2; **Texte cu dificultăți de traducere în Evanghelia după Matei** [Comunicare prezentată la cel de-al VII-lea Congres al teologilor bibliști ortodocși], „Renașterea”, an IV (1993), august – nov., nr. 8-11, p.5; **Colinde: mireasmă și stil**, „Renașterea”, an IV (1993), dec., nr. 12, p.1; **Lumină lină**, „Gândirea”, 5 mai 1942; „Renașterea”, an IV (1993), dec., nr. 12, p.5; **Scrisoarea P.C. Arhimandrit Bartolomeu V. Anania, adresata Î.P.S. Arhiepiscop Victorin în ziua alegerii Î.P.S. Sale ca Arhiepiscop al Clujului** (Văratec, 19-21 ianuarie 1993), „Credința”, an XLIII, ianuarie-martie 1993; **Începutul cel bun**, „Telegraful Român”, anul 141, nr.7-10, 15 febr.-1 martie 1993, p.1, 7; „Renașterea”, anul IV(1993), nr.1-3, p.4, 5; **Bucurați-vă întru lumina lui Hristos**, „Tribuna Ardealului”, anul II, nr.75 (307), sâmbătă, 17 aprilie 1993, p.3; **Dinamica Învierii**, „Adevărul de Cluj”, anul V, nr.858, 17-20 aprilie 1993, p.1; **Mesaje de suflet** (29 mai 1993) [Adresate ostașilor, în momentul jurământului militar], „Scutul Patriei”, nr.121-122, 9-22 iunie 1993, p.1; **Luminează-mi ochii cei înțelegători ai inimii** [ÎPS Bartolomeu Anania, de 15 august, la Mănăstirea Nicula], „Adevărul de Cluj”, 17 august 1993, p.2; **Arhiepiscopul Bartolomeu despre semnificația vizitei Patriarhului Ecumenic**, ARPRESS – „România liberă”, 24 august 1993, nr.39, p.1; **Predica ÎPS Bartolomeu Anania** [27 octombrie, Sf. Cuv. Dimitrie Basarabov], ARPRESS – „România liberă”, 29 oct.1993, nr.48; **„Promemoria” Scriitorului Valeriu Anania – Concordatul: Petru Groza recuză, Antonescu nu...**, „Tribuna Ardealului”, Anul II, nr.216(448), 2 noiembrie 1993, p.3; **„...și magii cu steaua călătoresc”**, „Tribuna Ardealului”, anul II, nr.251 (483), miercuri, 22 decembrie 1993, p.1; **Scrisori deschise**, „Renașterea”, an V (1994), ian, nr. 1, p.1; **Cămașa lui Hristos**, „Renașterea”, an V (1994), febr., nr. 2, p.1; **Frumusețea ierarhului**, „Renașterea”, an V (1994), febr., nr. 2, p.2; **Simfonia crucii**, „Renașterea”, an V (1994), mar., nr. 3, p.1; **Epilogul iertării**, „Renașterea”, an V (1994), mar., nr. 3, p.3; **Trecând prin Înviere**, „Renașterea”, an V (1994), apr., nr. 4, p.1; **Apa cea vie a Ortodoxiei**, „Renașterea”, an V (1994), mai, nr. 5, p.1; **Ortodoxie și cultură. Câțiva poeți ai curentului ortodoxist**, „Tribuna”, nr.21-24, 26 mai -15 iunie 1994, p.8-9; **Brațele părintești**, „Renașterea”, an V (1994), iun. – iul., nr. 6-7, p.1; **Concluziile primului seminar dedicat presei bisericești**, „România liberă”, nr.1302, sâmbătă, 9 iulie 1994, p.2; **Tradiția din mers** [BARTOLOMEU, Arhiepiscopului Clujului – despre presa bisericească], „România liberă” [Calea, Adevărul și Viața], nr.1302 – Sâmbătă, 9 iulie 1994, p.2; „Renașterea”, an V (1994), august , nr. 8, p.9; **Dinamica mântuirii**, „Renașterea”, an V (1994), august , nr. 8, p.1; **Lumina lăuntrică**, „Renașterea”, an V (1994), sept., nr. 9, p.1; **Catehism ortodox**, „Mișcarea ”, anul III, nr.13 (34), septembrie 1994, p.4; **Deisis**, „Renașterea”, an V (1994), oct., nr. 10, p.1; **V. Voiculescu – 110 ani de la naștere**, „Renașterea”, an V (1994), oct., nr. 10, p.6; **Eroi au fost ...**, „Renașterea”, an V (1994), oct., nr. 10, p.11; **Înapoia mea, Satano!**, „Renașterea”, an V (1994), nov., nr. 11, p.1; **V. Voiculescu – 110 ani de la naștere (II)**, „Renașterea”, an V (1994), nov., nr. 11, p.6; **Un cântec de leagăn**, „Renașterea”, an V (1994), dec., nr. 12, p.1; **Scrisori din țară**, „Renașterea”, an V (1994), dec., nr. 12, p.11; **Ioan Valahul, în Antologie aghiografică românească**, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1994; **Parva simplicitas** [Părintele Anania - Răspuns adresat lui Dorel Băițan], „România liberă” – joi, 13

aprilie 1995; **Rânduiala lui Dumnezeu**, „Buna Vestire”/ Beiuș, nr. 5-6/1995, p.11-14; **Pastorală la Învierea Domnului**, „Renașterea”, an VI (1995), aprilie, nr. 4, p.1; **Iubiții mei fii sufletești** [ÎPS Bartolomeu Anania - Din Pastorală la Învierea Domnului, 1995], „Adevărul de Cluj”, anul VII, nr.1376, 22-25 aprilie 1995; **Hristos a înviat!** [ÎPS Bartolomeu Anania - Cuvânt adresat ostașilor români], „Scutul Patriei”, 19 aprilie – 2 mai 1995; **Recunoștință femeii române**, „Adevărul de Cluj” - joi, 11 mai 1995, p.5; **Din fericire, eu am încă foarte mulți prieteni vii.** [Fragment din alocuțiunea cu ocazia lansării volumului **Rotonda ploilor aprinși** – Bistrița, 27.IV.1995 - transcriere de pe bandă magnetică], „Minerva”, nr.46-47, mai-iunie, 1995, p.7, Bistrița; **Mesaj către promoția 1995 a Universității de Medicină și Farmacie din Cluj-Napoca** (9 iulie 1995), „Renașterea”, an VI (1995), iul-aug., nr. 7-8, p.1; **Scara de argint**, „Renașterea”, an VI (1995), sept., nr. 9, p.7; **Carte de rugăciuni** (a doua ediție), „Renașterea”, an VI, (1995), nr.9, p.10; **Semnele vremii, Pledoarie pentru Biserica neamului**, „Renașterea”, an VI, 1995, nr.10, p.11; **În loc de ”Atelier biblic”** [procesiunea organizată de ASCOR-Cluj la biserica de lemn a lui Horea], „Renașterea”, an VI (1995), nov., nr. 11, p.1; **Din spumele mării. Pledoarie pentru Biserica neamului**, „Renașterea”, an VI, (1995), nr.11, p.10; **Pastorală la Nașterea Domnului**, „Renașterea”, an VI, (1995), nr.12, p.1-2; **Una din formele exilului: starea de fugar**, Analele Sighet, 1995, p.402-405; **Amintirea netăcerii**, „Renașterea”, an VII, (1996), nr.1, p.10; **Iubiții mei fii sufletești** [BARTOLOMEU, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului – Fragmente din Pastorală la Învierea Domnului], „Adevărul de Cluj”, anul VII, nr.1643, 13-16 aprilie 1996, p.1; **Pastorală la Învierea Domnului**, „Renașterea”, an VII, (1996), nr.4, pp.1-2; **Generalul Partenie Ciopron, în amintire...**, în: „Scutul patriei”/ Cluj-Napoca, 1996, 1-14 mai, nr. 239, p. 5; **Confessio**, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.5, p.4; **Scrisoare oficială**, adresată d-lui Ovidiu Crețu, prefectul județului Bistrița-Năsăud [incidente la Mănăstirea Dobric], „Renașterea”, anul VII, (1997), nr.7-8, p.11; **Părintele Nicolae Neaga în amintire**, în „Telegraful român”, an 144 (1996), 1-15 sept., nr. 33-36, p. 5.; **Binoculăntarea noului an școlar** [16 septembrie, în Catedrală – fragment din predica Î.P.S. Bartolomeu], „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.9, p.2; **Pastorală la Nașterea Domnului**, „Renașterea”, an VII (1996), dec., nr.12, p.1-2; **Colindele noastre**, „Telegraful Român”, nr.52/1984; „Renașterea”, an VII (1996), dec., nr.12, p.5; **Pastorală la Nașterea Domnului, 1996**, „Curierul Primăriei Mun. Cluj-Napoca”, nr.98, 6 ian.1997, p.1; **Pastorală la Învierea Domnului**, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr.4, p.1-2; „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, nr.114, 28 apr.1997, p.1; **Despre Biblie – cuvânt lămuritor asupra Sfintei Scripturi**, „Scara”/ București, an I (1997), iunie; **O lege profund neconstituțională**, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr.6, p.2; **Candela de la Putna**, „Telegraful Român”, iulie 1979, nr.25-26, p.3; „Renașterea”, an VIII (1997), iul-aug., nr.7-8, p.11; **Catedrala Neamului**, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr.10, p.2; **Istoria unui neam începe cu leagănul mormintelor lui** (situația bisericilor din Covasna-Harghita), „Adevărul”, vineri, 21 nov.1997, p.4; **Pastorală la Nașterea Domnului**, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr.12, p.1-2; **Adâncime duhovnicească și tâlc**, „Adevărul”, joi, 25 decembrie 1997, p.9; **Către Înviere nu există alt drum decât prin Cruce**, „Epifania”, Mănăstirea „Sf. Ioan Botezătorul”, Alba-Iulia, anul III (1998), martie-aprilie, nr. 2, pp.3-4; **Pastorală la Învierea Domnului**, „Renașterea”, an IX, (1998), nr.4, p.1-2; **Procesiunea clerului**

ortodox din Ardeal, „Renașterea”, an IX, (1998), nr.4, p.7; **Toți vor învia, dar nu toți se vor mântui**, Adevărul”, sâmbătă, 18 aprilie 1998, p.7; **Fragment din Pastorală de Sfintele Paști – 1998** - , „Ziua”, anul V, nr.1184, 18-21.04.1998, p.1; **„Preotul martir** [Pr. Prof. Liviu Galaction Munteanu – 26 mai 1998], „Renașterea”, an IX (1998), iun., nr. 6, p. 7; **Amintiri despre Patriarhul Justinian**, „Graiul Bisericii noastre”/ Baia Mare, an IX, (1998), iul.-dec., nr. 2(43); **România și Europa**, „Renașterea”, an IX (1998), sept., nr. 9, p. 1-4; **Amintiri despre Patriarhul Justinian (I, II)**, „Renașterea”, an IX (1998), oct., nr. 10, pp. 1, 6; nov., nr. 11, pp. 1, 6; **Biserica și transplantul de organe**, „Renașterea”, an IX (1998), nov., nr. 11, p. 10; **Pastorală la Nașterea Domnului**, „Renașterea”, an IX, (1998), nr. 12, p.1-2; **La înmormântarea Părintelui Cleopa**, „Renașterea”, an IX, (1998), nr. 12, p.8; **Fragmente din Pastorală la Nașterea Domnului – 1998**, „Ziarul de Cluj”, joi, 24 dec.1998, p.1; **Fragmente din Scrisoarea Gânduri de bine la Sărbătoarea Nașterii Domnului**, „Știrea”, 24-27 dec.1998, p.5; **„Noblețea de-a fi singur și dreptul la tristețe”**, „Renașterea”, an X (1999), ian., nr. 1, p.8-9; **Jertfa tinerilor din decembrie '89 și ispitele societății post-comuniste (I, II)**, „Renașterea”, an X, (1999), nr. 2, pp.1, 6; nr. 3, pp. 1, 6; **Un nobil spiritual – Marian Papahagi**, „Renașterea”, an X(1999), febr., nr. 2, p. 8; **Pastorală la Învierea Domnului**, „Renașterea”, an X (1999), apr., nr. 4, p.1,2; **Taina Maicii Domnului** (Nicula, 25 martie 1999), „Renașterea”, an X (1999), apr., nr. 4, p. 6; **Pastorală la Învierea Domnului – 1999**, „Ziarul de Cluj”, anul II, nr.187, sâmbătă, 10 aprilie 1999, p.1,2; **Cel ce nu crede în înviere, trăiește degeaba**, „Jumalul de Dâmbovița”, sâmbătă, 10 apr.1999; **Pastorală de Paști**, „Vestitorul Român Canadian”, 10 apr.1999, nr.7; **Radio „Renașterea”. Așteptări împlinite** – mesaj transmis cu ocazia inaugurării postului de radio „Renașterea”, „Renașterea”, an X (1999), mai, nr. 5, p. 6; **Biserica națională – un titlu de noblețe**, „Renașterea”, an X (1999), sept., nr. 9, p.2; **Dacă există stat național, trebuie să existe și Biserică națională**, „Cotidianul”, marți, 14 sept.1999; **Biserică Națională, nu Biserică de Stat**, „Curentul”, miercuri, 15 sept.1999, p.10; **O nouă provocare: teologia lăuntrică** – 5 oct.1999 [începutul anului universitar], „Renașterea”, an X (1999), oct., nr. 10, p. 8; **Europa, nu Sodoma!...** „Renașterea”, an X (1999) sept., nr. 9; **Pastorală la Nașterea Domnului**, „Renașterea”, an X (1999), nr.12, p.1-2; **Șapte ani de arhipăstorire la Cluj** [ÎPS Bartolomeu], „Răsunetul”, marți, 8 febr.2000, p.1; **Scrisoare Deschisă – Domnului Ion Caramitru, Ministrul Culturii** – 1 februarie 2000, „Renașterea”, an XI, (2000), nr.2, p.2; **Pastorală la Învierea Domnului**, „Renașterea”, an XI, (2000), nr.4, p.1-2; **După zece ani, în: Priveghind și lucrând pentru mântuire**, volum editat la aniversarea a 10 ani de arhipăstorire a Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei (1 iulie 1990 – 1 iulie 2000), Trinitas, Iași, 2000, pp. 26-27; **Să ne ținem trează conștiința noastră creștină și românească** (15 august 2000, Nicula), „Luminătorul”, nr.4, 2000, p.7-14; **Scrisoare deschisă**, „Renașterea”, an XI, (2000), nr.9, p.6; **Europa, nu Sodoma!** (15 august 2000, Măn. Nicula), în „Renașterea”, anul XI, (2000), nr.9, p.8; **„Puncte cardinale”**, nr.11/119, nov.2000, p.2,8; **„Scrisoare duhovnicească”**, – Mitropolia Ortodoxă Română pentru Germania și Europa Centrală; anul IV, (2000), nr.9(42), p.1-3, **Pastorală la Nașterea Domnului**, „Renașterea”, an XI, (2000), nr.12, p.1-2; **ÎPS Bartolomeu – Pastorală la Nașterea Domnului**, „Transilvania Jurnal”, sâmbătă 23 dec.2000, p.10; **Pastorală la Nașterea Domnului – 2000**, „Curierul”, anul VI, nr.302, 25 dec.2000, p.1,8; **Cuvântul Înalt Prea Sfințitului Bartolomeu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și**

Clujului rostit în Catedrală cu ocazia împlinirii vârstei de 80 de ani, „Renașterea”, anul XII, (2001), nr.3, p.6; **În Postul Mare ogorul sufletului se cere a fi grădinărit**, „Răsunetul”, anul XIII, nr.2854, joi, 1 martie 2001, p.1; **Pastorală la Învierea Domnului**, „Renașterea”, anul XII, (2001), nr.4, p.1,3; (A.S.), **Pastorală la Învierea Domnului**, „Curierul Primăriei municipiului Cluj-Napoca”, anul VII, nr.318, 12 apr.2001, pp.1, 8; **Hristos a înviat!** [Pastorală de Paști], „Monitorul de Cluj”, anul IV, sâmbătă, nr.87, 14.04.2001, p.1 și 8-9; **Hristos a înviat, spre mântuirea oamenilor** [Pastorală la Învierea Domnului – 2001], „Adevărul de Cluj”, anul XIII, nr.3173, 14-17 apr.2001, p.1,6; **Pastorală la Învierea Domnului – 2001**, „Transilvania Jurnal”, sâmbătă, 14.04.2001, p.1,16; - **Doctor Honoris Causa - Cuvânt de răspuns**, „Renașterea”, anul XII, nr.7-8, 2001, p.1-2 și 7; **„Introspectiva Brâncuși”**, „Noi”, Detroit, nr.4 aprilie, 1970; „Renașterea”, an XII(2001), iul.-aug., nr.7-8, p.5; **Constituirea Comisiilor locale de bioetică**, „Renașterea”, an XII(2001), iul.-aug., nr.7-8, p.10; **Arhiepiscopul Bartolomeu Valeriu Anania Doctor Honoris Causa**, „Renașterea”, an XII(2001), iul.-aug., nr.7-8, p.1,2,7; **Omagiu în vol. Grai maramureșan și mărturie ortodoxă Prea Sfințitului Episcop Iustinian al Maramureșului și Sătmarului la împlinirea vârstei de 80 de ani**, Editura Episcopiei Ortodoxe Baia Mare, 2001, p. 13; **ÎPS Bartolomeu Anania cere: sânge pentru semeni**, „Adevărul de Cluj”, marți, 11 sept. 2001, p.15; **Pentru o teologie a profunzimilor** [Cuvânt rostit în Catedrala arhiepiscopală cu ocazia deschiderii anului universitar, 2 oct. 2001], „Renașterea”, an XII(2001), oct., nr.10, p.1-2; **Iubirea este singura dogmă** (cuvânt de omagiere pentru poetul Ioan Alexandru), „Renașterea”, an XII(2001), oct., nr.10, p.5; **Marele Nicoale Bălan**, „Răsunetul” (Bistrița), nr.3035, 9 nov.2001, p.3; **Biserica Ortodoxă Română va avea o comisie națională specializată în bioetică**, „Adevărul de Cluj”, 14 nov.2001, p.16; **Scrisoare către Înalt Prea Sfințitul George Guțiu, Arhiepiscop ad personam, Episcopia Română Unită cu Roma, Greco-Catolică de Cluj-Gherla**, „Renașterea”, an XII(2001), nov., nr.11, p.1-2; **Scrisoarea către Domnul Răzvan Theodorescu, Ministrul Culturii și Cultelor**, „Renașterea”, an XII(2001), nov., nr.11, p.2; **Pastorală la Nașterea Domnului a Arhiepiscopului Vadului, Feleacului și Clujului**, „Transilvania jurnal”, nr.1120, sâmbătă, 22 decembrie 2001, p.1-13; **Colindă, colindă**, „Renașterea”, XII(2001), dec., nr.12, p.7; **„Suntem ortodocși români fără ostentație...”** cuvânt cu ocazia împlinirii a 80 de ani de la reînființarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului, „Renașterea”, an XII(2001), dec., nr.12, p.6; **Scrisoare deschisă către Domnul Liviu Petrina**, „Renașterea”, an XIII(2002), ian., nr.1, p.2; **Circulară**, „Renașterea”, an XIII(2002), ian., nr.3, p.2; **Scrisoare pastorală** [Învierea Domnului], „Pagini medicale bărlădene”, an V, mai/Florar, 2002, p.1; **Drumul dorului. Mistica pământului**, „Satul natal”, nr.2/ 2002, p.3; **Pastorală la Învierea Domnului**, „Transilvania Jurnal”, joi, 2 mai 2002, p.3; **Scrisoare Pastorală cu ocazia Sărbătorii Învierii Domnului...**, „Monitorul de Cluj”, vineri, 3 mai 2002, p.4-5; **Scrisoare Pastorală la Învierea Domnului**, „Renașterea”, an XIII(2002), ian., nr.4, p.1,3; **„Lumina cea neapropiată”** [alocuțiunea Înalt Prea Sfințitului Bartolomeu Anania la vernisajul expoziției lui Silviu Oravitza – 18 aprilie 2002], „Renașterea”, an XIII(2002), iul.-aug., nr.7-8, p.7; **Cuvânt înainte la vol. Nicula icoana neamului, 450 de ani de atestare documentară**, Editura Ecclesia, Nicula, 2002, pp. 9-10; **Omagiu**, în vol. **Slujitor al Bisericii și al neamului. Părintele Prof. Univ. Dr. Mircea Păcurariu**, membru corespondent al Academiei Române, la împlinirea vârstei de 70 de ani,

Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2002, p.25; **Experiența atelierului biblic** [Alocuțiune rostită în Aula Palatului Patriarhal din București, cu ocazia lansării ediției jubiliare a **Bibliei**], „Renașterea”, an XIII(2002), sept., nr.9, p.1,4; vol. **Nicula icoana neamului, 450 de ani de atestare documentară**, Editura. Ecclesia, Nicula, 2002, pp.13-23; **Școala Logos-ului**, „Renașterea”, an XIII(2002), sept., nr.9, p.9; **Experiența atelierului biblic**, „Deisis”, Revistă de Cultură și Spiritualitate editată de Mitropolia Ortodoxă Română pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, nr. 10-11, 2001-2002, pp. 79-81; **Prin întrupare, Fiul a devenit Iisus Hristos, om întru totul asemenea nouă, în afară de păcat** (Pastorală la Nașterea Domnului), „Ziua de Ardeal”, luni 23 dec.2002, p.5; **Pastorală la Nașterea Domnului**, „Transilvania Jurnal”, marți 24 dec.2002, p.3; „Renașterea”, an XIII, (2002), nr.12, p.1,3; (fragment) în vol. **Colinde**, Editura Studia, Cluj-Napoca, 2002, p.4.

III. Literatură

A) Poezie

Pământ și cer, „Ortodoxia”, 1933; **Întoarcere**, „Dacia Rediviva”, an I (1941), apr., nr.1; **Răzvrătitul**, „Dacia Rediviva”, an I (1941), mai, nr.2; **Strigoii**, „Dacia Rediviva”, an II (1942), nr.4; **Marea**, „Credința”, aprilie, 1966; **Noapte liniștită**, Almanahul „Credința”, Detroit, 1967, p. 187; **Simon Cireeanul**, „Credința”, august, 1967; **Agonie**, „Credința”, martie, 1968; **Maica inimă**, „Credința”, mai, 1968; **Invazia**, „Credința”, septembrie, 1968; **Lauda albinei**, „Credința”, decembrie, 1968; **Cântec de leagăn**, Almanahul „Credința”, 1969, pp. 135-137; **Poeme**, Almanahul „Credința”, 1970; **Facerea**, „Mitropolia Olteniei”, anul XXII (1970), nr. 5-7, pp. 329-330; **Imn Eminescului în nouăsprezece cânturi**, „Credința neamului”, 1992, nr.129, p.8; **Masa lui Brâncuși**, „Tribuna”, nr.9, 9-10 martie 1993, p.9; **Inscripție**, „Iancule Mare”, 30 noiembrie 1993; **Sf. Grigorie de Nazianz (Psalm, Elegie, Rugă de seară, Ars poetica) - versiune românească de Valeriu Anania**, „Steaua”, nr.12, 1993, p.23; **Starea întâi, Treapta a șasea** (din vol. **Imn Eminescului**), „Unitatea națională”, 21-28 ianuarie 1994, p.2; **Imn Eminescului, Starea a V-a**, „Lumina Lumii”/Râmnicu-Vâlcea, anul V, (1996), nr. 5; **File de acatist, Starea I**, „Lumina Lumii”, anul V, (1996), nr. 5; **Constelația Dragonului**, anul II, nr.7, mai/ 1996, p.5; **SFÂNTUL GRIGORIE DIN NAZIANZ, Psalm**, (tălmăcire în versuri de arhim. V. Anania), „Renașterea”, an IV (1993), apr.-iul., nr. 4-7, p.1; **Învieerea**, Timișoara, an IX, 1998, 1 feb., nr. 3, p. 3; **Bunavestire, Miezonoptică**, „Adevărul de Cluj”, 25 martie 1996; **Imn Eminescului (fragmente)**, „Constelația Dragonului”, nr.7, p.5, mai 1996; **Poeme (Dimineață, Vânt, Copertă, Limpezire, Facerea)**, „Cetatea culturală”, an I, septembrie 1998; **Cântec de leagăn**, „Cetatea culturală”, an I, nr.4, decembrie 1998, p.1;

B) Proză

Jertfă de seară, „Credința”, aprilie, 1968; **Pielea și Scheletul**, „Credința”, mai, 1968; **Maica Inimă**, „Credința”, mai, 1968; **Cuvânt înainte**, „Noi”, nr. 1, ianuarie, 1970; **Scrisoare pe frunză**, „Noi”, nr. 2, februarie, 1970; **De din vale de Rovine**, „Noi”, nr. 3, martie, 1970; **Turnul tău de fildeș**, „Noi”, nr. 7, iulie, 1970; **Prolegomena la un Ospăț al săbilor**, „Noi”, nr. 8, august, 1970; **Pagini de jurnal**, „Noi”, Casetă de literatură întocmită de Valeriu Anania, nr. 1-9; **Urma năzdrăvană**, „Noi”, nr. 9, februarie, 1971; **Străinul de pe Kerwalo**, „Tribuna”, 1973, 5 iulie; **Pescărușul**,

„Credința”, august; 1975; **Cele patru domnițe**, „Mitropolia Olteniei”, an XXXVIII (1988), nr. 1, pp. 31-67; **Albumița**, „Mitropolia Olteniei”, an XXXVIII (1988), nr. 2, pp. 53-62; **Vasul de lut**, „Mitropolia Olteniei”, an XXXVIII (1988), nr. 4, pp. 533-534.

C) Eseu

Colind de Crăciun, „Glasul Bisericii”, 1956, nr. 12, pp. 693-695; **E vremea colindelor**, „Credința”, decembrie, 1966; **Lauda Tăcerii**, „Credința”, martie, 1967; **Tudor Arghezi**, „Credința”, iulie, 1967; **Drumul Dorului**, „Credința”, noiembrie, 1967; **Schitul Pătrunsa**, Almanahul „Credința”, 1968, pp. 157-161; **Mistica pământului**, „Credința”, aprilie 1969; **Lebăda albă**, „Credința”, septembrie, 1969; **Pe Dunăre-n jos**, „Credința”, iunie, 1974; **Soljenișin și condiția libertății**, „Credința”, 1974; **The Easter Bells**, „Credința”, iunie, 1974; **De amicitia**, în **Dialog și libertate. Eseuri în onoarea lui Mihai Șora**, Editura Nemira, București, 1997.

D) Istorie literară

Camaradul Anton, „Vremea”, duminică 7 februarie, 1937, p.10; **Condiția existenței terestre a lui Eminescu**, „Dacia Rediviva”, nr. 3, 1941; **Povestea foamei**, de Nicu Caranica, Colecția Destin, Madrid, 1965; **La 86 de ani** [Tudor Arghezi], „Credința”, mai, 1966; **O carte pe lună: „Farmece”**, de Mira Simian, Fundația Regele Carol I, Paris 1966, „Credința”, iunie, 1967; **O carte pe lună: Cenaclul la Paris**, „Credința”, octombrie, 1967; **Teatro Occidental Contemporaneo**, de George Uscătescu, Madrid, 1968, „Credința”, octombrie, 1968; **Scriitori și scrieri: Gala Galaction**, „Credința”, aprilie, 1969; **Tudor Arghezi**, „Credința”, iulie, 1969; **Scriitori și scrieri: Ion Luca**, „Credința”, octombrie, noiembrie, 1969; **Amintiri la statura ceasului de acum. L-am cunoscut pe Tudor Arghezi**, I-IV, „Lucefărul”, 23, 1980, nr.5, 2 febr., p.6; nr.6, 9 febr., p.6; nr.7, 16 febr., p.6; nr.8, 23 febr., p.6; **Voluptatea lecturii**, [Mihail Sadoveanu], „Lucefărul”, 23, nr.44, 1 nov.1980, p.3; **Dionisie cel Mic**, „Magazin istoric”, nr. 2, 1981; **Diaconul Coresi; Carte pre limba românească**, „Magazin istoric”, 1982, nr.5, p.36-43; **Drama divină a lui Hyperion**, „Telegraful român”, nr. 17-20, 1983; **Drama istorică și poezie dramatică**, „Contemporanul”, 3 feb.1984, nr.6, p.9-11; **Vasile Voiculescu – „liniștea supremă a iubirii”**, „Revista de Istorie și Teorie Literară” (R.I.T.L.), an 33 (1985), nr.1, ian.-mar., pp.112-116; **Metodologia și dialectica „sacralului”**, R.I.T.L., an 34(1986), apr.-sept, nr.2-3, pp.117-120; **De ce scriu? În ce cred?**, R.I.T.L., an 34 (1986), oct.-dec., nr. 4, p.57-58; **Văratecul și literatura**, în „Mănăstirea Văratec”, editată de Mitropolia Moldovei și Sucevei, 1986; **Câte ceva despre Ion Luca**, „Îndrumător bisericesc”, Episcopia Romanului și Hușilor, 1986; **Mitologia românească**, R.I.T.L., nr. 1-2, 1987; **Mituri românești în viziunea lui Eliade**, în „Caiete critice”, 1988, nr. 1-2, p. 141-153; **„Biblia lui Șerban” monument de limbă teologică și literatură românească**, „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 11-12, 1988; **Din nou despre „Biblia lui Șerban”**, R.I.T.L., fasc.3-4, 1988 iul.-dec., p.12-16; **Ipostaze lirice eminesciene**, „Telegraful român”, nr. 21-24, 1989; **Poezia religioasă română modernă. Mari poeți de inspirație creștină**, „Studii teologice”, an XLIV (1992), nr. 4-6, pp. 14-28; nr. 7-9, pp. 33-51; an XLVI (1994), nr. 1-3, pp. 3-34; **Ortodoxie și cultură, Câțiva poeți ai curentului ortodoxist**, „Tribuna”, nr.21-24, 26 mai – 15 iun., pp.8-9; **Varlaam contemporanul nostru**, „Renașterea”, an IV(1993), nr.4-7(aprilie-iulie), 6 mai 1993, p.1-2; **„...Mistuiam dramele lui Luca și**

visam Bacăul ca pe o Mecca a năzuințelor mele...” (scrisori de la Valeriu Anania către Ion Luca, editate de Nicolae Cârlan), „Tribuna”, nr.51, 16-22 decembrie 1994, p.4.

REFERINȚE CRITICE

I. Biblice

Volume și periodice

A. S., **Biblia lui Bartolomeu e gata**, „Monitorul de Cluj”, 28 nov. 2001; A. S., **IPS Bartolomeu a lansat Apocalipsa după Ioan**, „Monitorul de Cluj”, marți, 27 nov. 2001, p. 2; ABRUDAN, PR. PROF. DR. DUMITRU, **În legătură cu „semnalul de alarmă” privind traducerea românească a Bibliei**, „Telegraful Român”, nr. 7-10/1998, p. 3; ABRUDAN, PR. PROF. DR. DUMITRU, **Un dar de suflet oferit românilor: „Biblia”. Ediția jubiliară a Sfântului Sinod, diortosită, redactată și adnotată de Înalt Prea Sfințitul Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului**, „Telegraful Român”, an 150, nr. 35-38, 15 septembrie -1 oct., 2002, pp. 1, 2; ALEXE, GEORGE, **O mare victorie spirituală a limbii române**, „Credința”, ian-mart., 1994, p. 3; ALEXE, GEORGE, **O mare victorie a limbii române: „Noul Testament” în versiune revizuită, redactată și comentată de IPS Bartolomeu Valeriu Anania**, BOR, an CXV, 1997, ian-iun, nr. 1-6, pp. 370-375; ANTONIE P[LĂMĂDEALĂ], **Semnalăm, Semnalăm (prezentarea Pentateuhului)**, „Telegraful Român”, nr. 19-22, 15 mai – 1 iunie, 1997; ANTONIE P., **Semnalăm, Semnalăm (prezentare la Cartea Psalmilor sau Psaltirea Profetului și Regelui David, versiune revizuită după Septuaginta...**, „Telegraful Român”, nr. 27-28, 1998; ANTONIE P., **Semnalăm, semnalăm, (prezentare la: Cartea Profetului Daniel și ale celor doisprezece profeți mici**, „Telegraful Român”, nr. 1-4/2001; **Apariții iminente la Editura Anastasia, prezentare la Cântarea Cântărilor**. Versiune revizuită după Septuaginta..., „Ziua”, sâmbătă, 27 iun. 1998, p. 2; BACALU, MIHAI, **IPS Bartolomeu a tradus Apocalipsa**, „Evenimentul zilei de Transilvania”, nr. 2874, 27 nov. 2001, p. 4; BĂDILIȚĂ, CRISTIAN, **Traducerea Bibliei, o necesitate de urgență**, „Dilema”, an X, nr. 502, 25-31 octombrie 2002, p. 8; BĂLAN-MIHAILOVICI, AURELIA, **Noul Testament versiune revizuită după Septuaginta...**, „Studii Teologice”, nr. 4-6/1995, pp. 110-128; BĂLAN-MIHAILOVICI, AURELIA, **Noul Testament în Versiunea Bartolomeu Valeriu Anania, în Logos Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani**, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, pp. 130-144; BĂLAN, MIHAILOVICI, CONF. DR. AURELIA, **Biblia jubiliară: o sărbătoare a Bisericii și culturii românești**, „Renașterea”, anul XIII, (2002), sept., nr. 9, pp. 4-5; BĂRLEA, DR. PETRE GHEORGHE, **Ediția jubiliară a Bibliei (2001) – un nou monument de limbă literară românească**, „Lumină Lină” (New York), an VII nr. 4, oct-dec. 2002, pp. 109-111; BODEA, ANTONIA, **„Bucură-te că te-ncie de sub glie sfânt alai”**. Valeriu Anania, „Steaua”, 11-12 (594-595)/1997, p. 13; BRIA, PR. PROF. ION, **Un eveniment de ediție: Biblia comentată**, „Renașterea”, an V (1994), ian, nr. 1, p.10; BUCȘA, PETRE, **Cartea lui Iov (I)**, tălmăcită de IPS Bartolomeu Valeriu Anania, „Știrea”, 29 ian. 1998; BUCȘA, PETRE, **Cartea lui Iov (II)**, „tălmăcită...” „Știrea”, 30 ian. 1998; BUCȘA, PETRE, **Cartea lui Iov (III)**, „tălmăcită...” „Știrea”, 2 feb. 1998; C. R., **Ultima traducere a Bibliei, lansată la**

Cluj, „Monitorul de Cluj”, sâmbătă, 9 Nov. 2002, p. 3; C. T., „Anania își lansează Biblia”, „Evenimentul zilei”, 8 nov. 2002; CĂLIAN, ILIE, **Bartolomeu Anania: Traducerea Bibliei – Opera vieții mele** (interviu cu IPS Bartolomeu), „Adevărul de Cluj”, marți, 3 dec. 2002, p. 4; CHIRILĂ, PR. IOAN, **Pipăind înțelesurile din spatele cuvintelor**, recenzie la **Pentateuhul** tălmăcit de ÎPS Bartolomeu, „Renașterea”, an VIII, (1997), iun., nr. 6 (90); CHIRILĂ, PR. IOAN, **Trei trepte ale cuvântului revelat în traducerea și tâlcuirea Înalt Prea Sfinției Sale Bartolomeu** (Psaltirea, Cântarea Cântărilor, Cartea Profetului Isaia), „Renașterea”, anul X, nr. 9, 1999, p. 9; CHIRILĂ, PR. IOAN, **Despre confruntare și modus vivendi** (Cartea Profetului Ieremia – versiunea IPS Arhiepiscop Bartolomeu), „Renașterea”, anul XI, nr. 2, 2000, p. 9; CHIRILĂ, PR. CONF. UNIV. DR. IOAN, **Arhiepiscopul Bartolomeu, un om cuprins prin tâlcuire în dulceața și lumina Revelației**, în: **Logos Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani**, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, pp. 111-122; CHIRILĂ, Ioan, **Un monument al culturii românești: Ediția jubiliară a Bibliei diortosită de Bartolomeu al Clujului**, „Mișcarea literară”, Bistrița, nr. 2/2002, pp. 23-27; CIACHIR, DAN, **Un proiect care se împlinește** (prezentare la **Cartea Profetului Isaia**), „Cuvântul”, an V(X), nr. 7(267), iul, 1999, p. 10; CIACHIR, DAN, **Cărți** (prezentare la **Cartea Profetului Daniel și ale celor doisprezece profeți mici**), „Cuvântul”, an VII(XII), nr. 1(285), ian, 2002, p. 10; CODRESCU, RĂZVAN, **Marginalii** (prezentarea *Pentateuhului*), „Puncte Cardinale”, nr. 6/78, lun, 1997, p. 14; CODRESCU, RĂZVAN, **Marginalii** (recenzie la *Cartea lui Iov*, tălmăcită de IPS Bartolomeu Valeriu Anania), „Puncte cardinale” (Sibiu), nr. 12, dec. 1996, p. 14; **Coloana lui Mercur** [„Calendarul Credința” și „Credința” – două publicații întemeiate de Î.P.S. Bartolomeu în America; în rev. „Credința” se vorbește de Noul Testament, versiunea Bartolomeu], „Renașterea”, an V (1994), apr., nr. 4, p.9; COMAN, PR. DR. CONSTANTIN, **Arvună pentru o nouă traducere integrală a Bibliei în limba română**, „Vestitorul Ortodoxiei”, 31 ian. 1994, p. 4; COMAN, PR. PROF. DR. CONSTANTIN, **Arvună pentru o nouă traducere integrală a Bibliei în limba română**, în **Logos Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani**, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, pp. 108-110; CUBLEȘAN, CONSTANTIN, **Psaltirea într-o nouă versiune românească**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, an IV, nr. 177, 27 iul. 1998, p. 2; CUBLEȘAN, CONSTANTIN, **Cântarea cântărilor**, „Cetatea culturală”, an I, nr. 2, octombrie 1998, p. 2; CUBLEȘAN, CONSTANTIN, **Cartea profetului Isaia**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, an IV, nr. 268, 1 mai, 2000, p. 6; CUBLEȘAN, CONSTANTIN, **Tălmăcirile IPS Bartolomeu Valeriu Anania, Cartea Profetului Iezechiel**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, an VII, nr. 315, 26 mart 2001, p. 6; nr. 316, 2 aprilie 2001, p. 5; CURTICĂPEANU, DOINA, **Biblia comentată**, „Familia”, nr. 11-12/2002, pp. 17-19; CURTICĂPEANU, DOINA, **Biblia comentată**, „Steaua”, nr. 4-5 (551-552) /1994, pp. 5-6; CURTICĂPEANU, DOINA, **Cartea lui Iov**, tălmăcită de IPS Bartolomeu Valeriu Anania, „Steaua”, nr. 2-3/1997, pp. 37-40; DĂDĂRLAT, CAMIL MARIUS, **Un scriitor și o nouă versiune a Bibliei**, (interviu cu Arhim. Bartolomeu Anania), „Universul cărții”, an II, nr. 5(17), mai 1992, pp. 16-17; DEIANU, EVA, **Noul Testament în haină nouă**, „Curierul de Vâlcea”, 29 septembrie 1993; DIACONU, IOAN ION, **Biblia lui Anania**, „România Mare”, 8 nov. 2002, p. 5; **Ediție de probă în pregătirea unei noi versiuni integrale românești a Bibliei**, „Viața cultelor”, Buletin

săptămânal, an II, nr. 65 din 3 martie 1994; FIRESCU, AL. **Noul Testament în tălmăcirea ierarhului-cărturar Bartolomeu Valeriu Anania**, „Cuvântul libertății”, 1993; GRĂSOIU, LIVIU, **Încă un pas** (la apariția Poeziei Vechiului Testament în 2000), „Luceafărul”, 2000, 3 mai, nr. 17 (463), serie nouă; GRĂSOIU, LIVIU, **Biblia – o nouă Versiune**, „Luceafărul”, nr. 32/18 septembrie 2002, p. 21; HOEGGER, MARTIN, „**La Bible en roumain: quatre siecle de tradition!**”, Société Biblique Suisse, 3/1993, pp. 4-6; HREHOR, CONSTANTIN, **Frumos precum omul...**, „Crai Nou” (Suceava), an IX, nr. 2078, Vineri, 20 feb. 1998, p. 1, 3; HREHOR, CONSTANTIN, **Omul unui monument**, „Crai Nou”, sâmbătă, 21 septembrie 2002, p. 5; „Luceafărul”, nr. 38, 2002, p. 45; ICHIM, PR. DR. DUMITRU, **Eveniment în viața Bisericii Ortodoxe Române – Noul Testament comentat**, „Renașterea”, anul V, nr. 6-7, 1994, p. 9; ICHIM, PR. DR. DUMITRU, **Măreț eveniment în viața Bisericii Ortodoxe Române, Biblia sau Sfânta Scriptură, Ediție jubiliară a Sf. Sinod**, „Solia”, nov. 2002, pp. 17-18; ICHIM, PR. DR. DUMITRU, **Și iar la început va fi cuvântul** (recenzie la *Biblia jubiliară*), „Lumină Lină” (New York), an VII/nr. 4, oct.-dec. 2002, pp. 104-107; ICHIM, PR. DR. DUMITRU, **Vinul cuvântului** (recenzie la ediția jubiliară a Bibliei), „Renașterea”, an XIII (2002), octombrie, nr. 10, p. 1, 2; IONESCU, PR. I., „**Un termen liturgic impropriu**” (cu trimiteri la *Noul Testament*, Versiunea revizuită, redactată și comentată de IPS Bartolomeu Valeriu Anania), „Telegraful Român”, 1-15 iul. 1996; IUSTIN, **Ediția jubiliară a Bibliei**, „Chemări la Hristos” (Viena), sept. 2002, pp. 8-9; **La 75 de ani, Arhiepiscopul Bartolomeu Anania a început traducerea „Vechiului Testament”**, „Evenimentul zilei”, 20 martie 1996; LAZĂR, IOAN, **Cartea lui Iov**, „Lumina lumii”, Rm. Vâlcea, an VI, 1997, nr. 6; LAZĂR, PROF. DR. IOAN ST., **Bartolomeu Valeriu Anania – o operă (teologică și artistică) monumentală (I-II-III)**, „Renașterea” (Râmnicu-Vâlcea), nr. 1/2001; nr. 2/2001, pp. 11-12; nr. 3/2001, pp. 18-19; **Liga Tineretului Ortodox Român – Cluj** [În cadrul Festivalului „Filocalia” (30 nov.-7 dec.) are loc lansarea Noului Testament revizuit și comentat de Î.P.S. Bartolomeu], Supliment „Filocalia”, „Renașterea”, an IV (1993), nr. 8-11, p.2; L. D., **Astăzi va fi lansată „Biblia”, ediție jubiliară a Sfântului Sinod**, „Ziua” 4 iunie 2002, p. 13; MĂNĂȘTIRE, SILVIU, „**Apocalipsa**” la „**Paralela 45**”, „Monitorul de Cluj”, 1 dec. 2001, p. 4; MANCIU, OANA, „**Apocalipsa**” după **IPS Bartolomeu Anania**, „Transilvania Jurnal”, nr. 1099, 27 nov. 2001, p. 1, 3; MELINTE, LAURENȚIU, **Retraducerea ortodoxă a Bibliei ortodoxe**, „Monitorul de Cluj”, 16 august 1999; MIHOC, PR. PROF. DR. VASILE, **Labor amoris. Sfânta Scriptură în Versiunea Bartolomeu Valeriu Anania**, în: **Logos Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani**, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, pp. 102-107; MIHOC, PR. PROF. VASILE, **Cartea lui Iov, (Biblia comentată)**, Editura Anastasia, „Revista Teologică”, nr. 2, 1997, pp. 219-221; MIHOC, PR. PROF. VASILE, **Cartea lui Iov**, tălmăcită de IPS Bartolomeu Valeriu Anania, „Iisus Biruitorul”, martie, 1997; „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr. 3, p. 11; MIHOC, PR. PROF. VASILE, **Pentateuhul comentat**, „Iisus Biruitorul”, august 1997, p. 2; „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr. 9(93), p. 10; MIRCIOIU, PROF. DR. DOC. CRIȘAN, **Răspânditorul de cărți (I, II)**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, an VII, nr. 318, 12 apr. 2001, p. 3; nr. 319, 23 apr. 2001, p. 3; MOCEANU, OVIDIU, „**Textele fundamentale**”, „Gazeta de Transilvania” (Brașov), 5-6 febr. 1994; MUNTEAN, GEORGE, **Noul Testament – un eveniment al spiritualității naționale**, „Renașterea”, anul V, (1994), nr. 5, p. 9; MUNTEAN, GEORGE, **Traducere –**

eveniment, „Diplomat Club”, nr. 11/1994, p. 12; MUNTEANU, GEORGE, **Noul Testament, Versiune revizuită, redactată și comentată de Bartolomeu Valeriu Anania**, „Limbă și literatură”, vol. III-IV/1994, p. 136; MUREȘAN, IOAN HORĂȚIU, **Cartea cărților**, „Scutul Patriei”, 14 ian. 1998, p. 5; NEAGA, PR. PROF. DR. NICOLAE, **Noul Testament, revizuit și comentat de Bartolomeu Valeriu Anania**, „Altarul Banatului”, nr. 4-6, 1994, p. 167; NEAGA, PR. PROF. DR. NICOLAE, **IPS Bartolomeu Valeriu Anania, Pentateuhul**, „Altarul Banatului”, nr. 7-9/1997, p. 123; NEAGA, PR. PROF. DR. NICOLAE, **Bartolomeu Valeriu Anania, Cartea Profetului Ieremia**, „Revista Teologică”, nr. 1, ian.-mart. 2000, p. 158; **Logos Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani**, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 101; NEAMȚU, MIHAIL, **Sfânta Scriptură în Trupul Bisericii**, „Renașterea”, anul XIII, (2002), nr. 12, p. 9; NICOLESCU, COSTION, **„Sfânta Scriptură în limba română”** (interviu cu IPS Bartolomeu Anania al Clujului), „Alfa și Omega”, an III, nr. 1(15), vineri 21 ian. 1994, pp. 4-6; „Observatorul”, mai 1994, p. 12; **Logos Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani**, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, pp. 90-100; **Noi apariții editoriale [Cartea Profetului Daniel și ale celor doisprezece profeți mici – Î.P.S. Bartolomeu]**, „Renașterea”, anul XI, (2000), dec., nr.12, p.9; OANCEA, NICOLETA, **Iov – Între sfințenie și dramă**, (Cartea lui Iov, în tălmăcirea IPS Arhiepiscop Bartolomeu Valeriu Anania), „Renașterea”, anul VII, (1996), nr. 12, p. 8; ONIȘOR, PR. CONF. DR. REMUS, **Biblia sau Sfânta Scriptură – Ediția jubiliară a Sfântului Sinod**, „Credința Străbună”, nr. 8/2002, p. 1-3; PASCU, BENIAMIN, **Lansarea volumului „Apocalipsa...” în tălmăcirea IPS Bartolomeu Anania**, „Adevărul de Cluj”, 27 nov. 2001; PAVEL, EUGEN, **Biblia în cultura română. Cronologie**, „Apostrof”, an XII bis, nr. 11(150), 2002, pp. 13-14; PINTEA, IOAN, **Coșbuc, Anania și „Biblia Bartolomeu”**, „Mișcarea literară”, nr. 2/2002, p. 22; „Răsunetul”, nr. 3245, 6 septembrie 2002; PREDĂ, RADU, **Neue Bibel-übersetzung in Rumänien**, „Bibel report”, 3-93, p. 7; PREDĂ, RADU, **Möglichkeiten nach der Wende. Eine neue. Bibelübersetzung in Rumänien**, „Evangelisandus Gemeindeblatt für Württemberg”, 19 septembrie 1997; RĂȘINĂREANU, EPISCOPOVICAR VISARION, **Biblia jubiliară a Sf. Sinod**, „Telegrafal român”, nr. 27-30, 2002; RĂU, AUREL, **Psaltirea, versiune redactată și comentată de Valeriu Anania**, „Steaua”, nr. 7-8/1998, p. 36; RUDEANU, PR. DR. I. O., **Bartolomeu Valeriu Anania, Cartea lui Iov**, „Cuvântul liber” (Deva), 2-3 august 1997; RUDEANU, PR. DR. I. O., **Bartolomeu Valeriu Anania, Poezia Vechiului Testament**, „Foaia românească”, 13 iul. 2001, p. 7; rudeanu, pr. Dr. Ioan octavian, **apogeul editorial al bisericii Ortodoxe Române**, „Ziua de Ardeal”, an VII, nr. 3213, Luni, 11 nov. 2002; SĂRARU, DINU, **Un mare scriitor ierarh și noua traducere a Bibliei**, „Armonia”, an I, nr. 1, iun. 1993, p. 3; SCOROBETE, MIRON, **O traducere comentată a Noului Testament realizată de IPS Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului**, „Tribuna” (Cluj), nr. 36/1993 (9-15 septembrie); **Secvențe de la lansarea Bibliei**, „Răsunetul”, nr. 3297, 19 nov. 2002, p. 4; SIDOREAC, PR. PETRU, **Cum lucrează IPS Bartolomeu Anania la traducerea Bibliei**, „Candela Moldovei”, an VIII, 1999, nov, nr. 11, p. 29; SLĂTINEANUL, PS IRINEU, **Noul Testament comentat de IPS Bartolomeu**, „Lumina lumii”, Rm. Vâlcea, anul II-III, 1993-1994, nr. 2-3, p. 5; STAMATE, PR. CONF. UNIV. DR. MARIN, **O nouă versiune românească a Bibliei**, „Călăuză Ortodoxă”, iul-aug, 2002, p. 22; STAN, DANIELA, **IPSS Bartolomeu Anania**

publică o nouă traducere a Bibliei, „Transilvania Jurnal”, 10 feb. 2001, p. 24; STAVRI, EUGEN, **Pentru traducerea „Noului Testament” IPS Bartolomeu Anania ia ca drepturi de traducător doar un singur leu**, „Evenimentul zilei”, 1 septembrie 1993; ȘTEI, DANIEL, **Valeriu Anania: „La o nouă versiune a Bibliei”**, Ateneu, 27, nr.6, iun.1990, p.3; TELEA, DR. GHEORGHE, **Un Mare Dar pentru credincioșii ortodocși de azi**, „Telegraful Român”, nr. 21-24, 1 și 15 iunie, 1994; TELEA, DR., GHEORGHE, **Crucea și Cartea**, „Telegraful Român”, nr.7-10, 2001, p.5; TODEA, CRISTIAN, **Biblia lui Bartolomeu Anania va fi gata pe 1 august**, „Transilvania Jurnal”, nr. 974, Miercuri, 4 iulie 2001, pp. 1, 21; TOFANĂ, PR. PROF. DR. STELIAN, **Monumentala traducere a Bibliei în limba română**, „Renașterea”, an XIII (2002), dec., nr. 12, p. 2; TOFANĂ, PR. CONF. DR. STELIAN, **Ierarhul Bartolomeu Valeriu Anania – biblist**, în: **Logos Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani**, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, pp. 123-129; VASILACHI, FR. DR. VASILE, **A apărut: Cartea Psalmilor sau Psaltirea Profetului și Regelui David, versiune revizuită după Septuaginta...**, „Credința”, an XLIX, nr. 7-9, iul-sept, 1998, p. 2; VASILACHI, FR. DR. VASILE, **Cartea lui Iov din Biblia comentată de Bartolomeu Valeriu Anania**, „Credința”, ian.-mart., 1997; VIDICAN, PROTOPOP ALEXANDRU, **Biblia – ediție jubiliară**, „Răsunetul”, an XIV, nr. 3293, 13 nov. 2002, pp. 1, 5; VLAD, MIHAIL I., **„Eu trăiesc o altă vârstă a limbii române...**, interviu cu IPS Bartolomeu Valeriu Anania, „Jurnalul de Dâmbovița”, luni, 9 iun. 1997, p. 3; VLAD, MIHAIL I., **...Trăiesc o altă vârstă a limbii române...**, „Et in Arcadia ego”, Grupul școlar „Al. Odobescu”, Lehliu Gară, jud. Călărași, nr. 1-2 (6-7), mai-iunie 2001, p. 15; VLAD, MIHAIL I., **Biblia de la Văratec**, „Răsunetul” (Bistrița), 31 octombrie 1991, p. 1, 2; VLAD, MIHAIL I., **Magul de la Văratec**, (interviu cu Bartolomeu Valeriu Anania), „Târgoviștea”, nr. 7-10/1992, p. 11, 14; ZĂRNESCU, CONSTANTIN, **Râmnicul Vâlcrii și Glăviile**, „Steaua”, 3 (574)/1996, p 11.

II. Teologie-cultură/Literatură

Volume și periodice

ABRUDAN, PR. PROF. DUMITRU, **Părintele Arhim. Bartolomeu Anania – noul Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului**, „Telegraful Român”, anul 141, nr.7-10, 15 febr.-1 martie 1993, p.1-2; ABRUDAN, PR. PROF. DUMITRU, **Date biobibliografice ale noului Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului**, „Telegraful Român”, anul 141, nr.7-10, 15 febr.-1 martie 1993, p.1, 4; AIOANEI, C-TIN și TRONCOTĂ, CRISTIAN, **Contra armatei negre a călugărilor și călugărițelor**, „Magazin istoric”, 1996, ian.; ALEXANDRU, IOAN, **Valorile poeziei și scrisului. Valeriu Anania – Rotonda plopii aprinși**, „Flacăra”, 1983, 22 iul., nr. 29; ALEXE, GEORGE, **La obârșile „Mioriței”**, „Calendarul Credința”, Detroit, 1967, p. 143; ALEXE, GEORGE, **Steaua Zimbrului**, „Ateneu”, 1968, ian., nr. 1; ALEXE, GEORGE, **Du-te vreme, vino vreme!**, „Credința”, Detroit, 1969, iun.; ALEXE, GEORGE, **Geneze**, „Credința”, Detroit, 1971, apr., nr. 20; ALEXE, GEORGE, **Steaua Zimbrului**, „Credința”, Detroit, 1971, dec.; ALEXE, GEORGE, **Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu Valeriu Anania al Clujului – Pledoarie pentru Biserica Nearnului**, „Credința”, iulie-septembrie 1997, p.6; ANCA, GH., **V. Anania – Du-te vreme, vino vreme**, „Familia”, 1970, nr. 8, p.9; ANDRIESCU, RADU, **Valeriu Anania, Imn Eminescului**, ed. Cartea Românească, București, 1992, în „Convorbiri literare”, nr.5,

1993, p.26; ANTONESCU, NAE, **Texte memorialistice [Valeriu Anania – Rotonda plopilor aprinși]**, „Transilvania”, 13, nr.2, feb.1984, p.37; ANTONIA, BODEA, **Peregrin prin spațiul mioritic**, „Renașterea”, an IX, (1998), iul.-aug., nr. 7-8 (103-104), p. 8; ANTONIE P[LĂMĂDEALĂ], **„Semnalăm, semnalăm”** (prezentarea cărții **File de Acatist**, Ed. Arhidiecezana, ed. a III-a, Cluj, 1996, p.59), în „Telegraful Român”, nr.45-48/ 1996, p.8; ANTONIE, P., **Semnalăm, Semnalăm** (prezentarea cărții **Cerurile Oltului** de Bartolomeu Valeriu Anania), „Telegraful Român”, nr.27-28/ 1998; ANTONIE P., **„Semnalăm, semnalăm”, Valeriu Anania, „De dincolo de ape” (Pagini de jurnal și alte texte)**, „Telegraful Român”, nr.1-4/ 2001; ARGHEZI, TUDOR, **Predoslovie**, în vol. **Valeriu Anania, Miorița**, București, Editura pentru Literatură, 1966; la ediția a patra: Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1999; ATANASIU, VICTOR, **Valeriu Anania – Poeme cu măști**, „România literară”, 1972, 19 oct., nr. 43, p.11; BACIU, MIRELA, **„O seamă de prieteni îl propuseseră pentru Premiul Nobel”**, interviu cu ÎPS Bartolomeu Anania, „Răsunetul”, nr.2136, 16 mai 1998, p.7; BACONSKY, TEODOR, **Părintele Anania**, „Renașterea”, an VII, (1996), nr.3, p.9; BACONSKY, TEODOR, **Părintele Anania**, în **Ispita binelui. Eseuri despre urbanitatea credinței**, București, Editura Anastasia, 1999; BALOTĂ, NICOLAE, **Distrugerea unei universități (cu referiri la Valeriu Anania)**, „România literară”, 25 aprilie 1991, p.12-13; BARBU, N., **Miorița**, „Cronica”, 1968, 20 ian.; BARBU, N., **Resurse folclorice: eseistica dramatică**, în vol. **Momente din istoria teatrului românesc**, București, Editura Eminescu, 1977, p. 284.; BARBU, N., **Memorie și conștiință**, „Cronica”, 1983, 23 dec., nr. 51; BARBU, N., **Gestul care înființează**, „Cronica”, 19, 1984, 20 iul., nr. 29, p.6; BARBU, TEODORINA, **Interviu cu IPS Bartolomeu**, „Monitorul de Cluj”, 1999, 1-3 mai; BĂDESCU, AUREL, **Steaua Zimbrului**, „Contemporanul”, 1974, 25 ian.; BĂDILĂ, RADU, **„Nu de atacuri trebuie să ne temem, ci de inamicul nostru lăuntric: inerția”** [interviu cu ÎPS Bartolomeu], „Cronica Română”, an VIII, nr.2627, sâmbătă-duminică, 1-2 sept.2001, p.1, 2; BĂLAN, PROTOS. IOANICHIE, **Dialog cu Arhim. Bartolomeu Anania în Convorbiri duhovnicești**, vol. II, Ep. Romanului și Hușilor, 1990, pp.559-574; BĂLAȘA, TITUS, **Proba timpului** (recenzie la **Rotonda plopilor aprinși**), „Meridian” (Craiova), an II, nr.20, 1991; BĂRDAȘ, PR. IOAN,– fost deținut politic, **La „Universitățile” din Aiud cu Părintele Anania**, „Buna Vestire” (Beiuș), nr.1-2, 1995, p.10; BEGU, DR. DAN, **Miorița**, „Înainte”, Craiova, 1967, 6 ian.; BERCEANU, PATREL, **„Greul pământului” de V. Anania**, „Ramuri”, 1983, 15 oct., nr. 10; BIROUL DE PRESĂ AL ARHIEPISCOPIEI CLUJULUI, **Sărbătorirea Arhiepiscopului Bartolomeu**, „Renașterea”, anul XII, (2001), nr. 3, p.5; BISTRIȚEANUL, PS. IRINEU, **Omul care iubește, mângâie și înalță**, „Minerva”, Beclean, 1997, mar.-apr., nr. 56-57, p. 5; BISTRIȚEANUL, PS IRINEU, **Cinci ani de arhipăstorire pilduitoare**, „Renașterea”, an IX, (1998), feb., nr. 2 (98), p. 2; BOCU, MICHAELA, **Festivalul Internațional de Poezie „Lucian Blaga”**, „Adevărul de Cluj”, marți, 9 mai 2000; BOCU, M., **„Hoțul de mărgăritare” de Valeriu Anania**, „Adevărul de Cluj”, 25 oct.2002, p.5; BOCU, M., **Invitație la premiera piesei „Hoțul de mărgăritare” de Valeriu Anania**, „Adevărul de Cluj”, luni 4 nov.2002, p.5; BOT, IOANA, **Poetul, ca și preotul** (recenzie la **Imn Eminescului** de Valeriu Anania), „Tribuna”, nr.17, 28 apr.- 5 mai 1993; BRÂNDA, N., **„Hoțul de mărgăritare” (de Valeriu Anania)**, „Crișana”, Oradea, 24 iulie 1993; BRĂDĂȚEANU, VIRGIL, **Miorița**, „Contemporanul” 1967, 8 dec.; BRĂDĂȚEANU VIRGIL, **Viziune și univers în noua dramaturgie românească**, București, Cartea românească, 1977; BUCȘA, PETRU, **„Valeriu Anania: File de Acatist”**, „Mesagerul transilvan”, Cluj-

Napoca, 24 iun.1996; BUCȘA, PETRU, „Din spumele mării” de Valeriu Anania (recenzie de carte), „Știrea”, (I) 21 oct.1997, (II) 22 oct.1997; BUJENIȚĂ, MIHAI, **Miorița**, „Contemporanul” 1967, 6 oct.; BUȘ, GHEORGHE, **Valențe religioase ale artei**, „Renașterea”, an VII, (1996), nr.4, p.8; BUZDUGAN, COSTIN, **Miorița**, „Steagul roșu”, Pitești, 1967, 6 oct.; BUZILĂ, BORIS, ” **Biserica nu m-a chemat la ușor, ci la greu**”, interviu cu Parintele Anania, „România Liberă”, 30-31 ianuarie 1993; BUZILĂ, BORIS, **Regenerarea vieții religioase trebuie să pornească de la noi, de la păstori** „România liberă”, nr. 865 din 6-7 febr.1993, p. 9, „Renașterea”, anul IV, (1993), nr.4-7 (Aprilie-Iulie), p. 4; CARANDINO, N., **Miorița**, „Gazeta literară”, 1968, febr.; CARANDINO, N., **Autori, piese și spectacole (1966-1970)**, București, Cartea Românească, 1973; CÂRLAN, NICOLAE, **Scritori în vremuri de restriște (cu referiri la Valeriu Anania)**, „Literatorul”, 7 mai 1993; CÂRNECI, RADU, **Valeriu Anania – „Geneze”**, „Ateneu”, 1972, ian., nr. 1, p.9; CHILEA, PR. PROF. SEBASTIAN, **Valeriu Anania, Străinii din Kipukua, roman, edit. Cartea Românească, București, 1979**, „Glasul Bisericii”, martie 1980; CHIRILĂ, DUMITRU, **Steaua Zimbrului**, „Familia”, 1973, dec., nr. 12; CHIRILĂ, DUMITRU, **Greul pământului** de V. Anania, „Familia”, 1983, dec., nr. 12; CHIRILĂ, PR. IOAN, **Treptele desăvârșirii cunoașterii realizate de chipul exprimării poetice**, „Renașterea”, an XI, (2000), iun., nr. 6 (126), p. 9; CHIȘIU, VALERIU, **Convorbiri duhovnicești cu ÎPS Sa Bartolomeu V. Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului**, „Legea Românească”, nr.2, 1993, p.12-13; CHIȘIU, VALERIU, „**Cum l-am cunoscut pe scriitorul Valeriu Anania**”, „Bihorul”, nr.10(188), 25 mai 1996; CHIȘIU, VALERIU, **Biserica nu înseamnă doar sinod și preoți**, interviu, „Crișana”, anul V, nr.898, vineri 4 iunie 1993, p.1, 4; CIACHIR, DAN, **Teatrul lui Valeriu Anania /1-2/**. **„Greul pământului, o pantalogie a mitului românesc”**, vol.I-II, „Săptămâna”, nr.599, 28 mai 1982, p.2; nr.600, 4 iunie 1982, p.2; CIACHIR, DAN, **Greul pământului**, „Telegraful român”, 1982, nr. 25-26; CIACHIR, DAN, **Teologia icoanei (Cerurile Oltului de Valeriu Anania)**, „Cuvântul”, nr.49, decembrie 1991; CIACHIR, DAN, **Academia și teologia**, „Cuvântul”, nr.16(116), aprilie 1992; CIACHIR, DAN, **Părintele Anania**, „Cuvântul”, nr.3, Martie 1996; CIACHIR, DAN, **Despre «File de acatist»**, „Renașterea”, an VII, (1996), nr.3, p.8; CIACHIR, DAN, **File de Acatist**, „Monitorul de Iași”, 12 sept.1997, p.6A; CIACHIR, DAN, **Părintele Anania, Cronica ortodoxă**, vol. II, Editura Timpul, Iași, 1997; CIACHIR, DAN, **Miorița**, de V. Anania, „Renașterea”, an X, (1999), iul.-aug., nr. 7-8 (115-116), p. 8; CIACHIR, DAN, **Poeme alese**, „Renașterea”, an X, (1999), ian., 1 (109), p. 8; CIOCULESCU, ȘERBAN, **Ș-altul e vâlcean...**, „Ramuri”, 1983, 15 august, nr. 8; CIOMPEC, GHEORGHE, **Motivul creației în literatura română**, București, Editura Minerva, 1979, pp. 232-234; CIOPRAGA, C-TIN, **Un remarcabil portretist. [Valeriu Anania – Rotonda plopilor aprinși]**, „România literară”, 17, 1984, 8 mar., nr. 10, p.4; **Coloana lui Mercur** [Rev. „Zburătorul” găzduiește ancheta: „Cărțile românești importante ale anului 1993” – „Hoțul de mărgăritare” – Valeriu Anania], „Renașterea”, an V (1994), mar., nr. 3, p.9; COMAN, PR. DR. CONSTANTIN, **Biserica trebuie să-și recapete conștiința de sine în deplină autoritate**, interviu cu ÎPS Arhiepiscop Bartolomeu Anania, „Vestitorul Ortodoxiei”, 28 febr.1993, p.3, 6; **Ortodoxia sub presiunea istoriei**, București, Editura Bizantină, 1995, pp. 171-182; COMAN, G., **Miorița**, „Săptămâna culturală a Capitalei”, 1966, 30 sept.; COROIU, IRINA, **„Miorița” de Valeriu Anania** (Studioul I.A.T.C.), „Teatrul”, 31, 1986, ian., nr. 1, p.61-62; COSMUȚĂ, AUGUST, **Steaua zimbrului** Teatrul din Baia Mare, „Tribuna”, 1974, 17 ian., nr. 3, p.14; COUȚI, ROMEO,

Biserica după 1989, interviu, „Praxis”, 13 ian.1997, p.7-11; CRAIA, SULTANA, **Visul germinal [Valeriu Anania – Străinii din Kipukua]**, „Luceafărul”, 22, 1979, 11 august, nr. 32, p.2; CRAIA, SULTANA, **Valeriu Anania – „Greul pământului”**, „Luceafărul”, 25, nr.28, 10 iul.1982, p.2; CRAIA, SULTANA, **Anamneze [Valeriu Anania – Anamneze]**, „Luceafărul”, 27, 1984, 12 mai, nr. 19, p.2; CREANGĂ, MARIAN, **„Personalități vâlcene, Valeriu Anania”**, „Jurnalul de Vâlcea”, 20-26 martie 1995; CREANGĂ, MARIAN, **O biografie de excepție**, „Lumina lumii”, Rm. Vâlcea, anul V, 1996, nr. 5; CRISTEA, DAN, **Valeriu Anania, Geneze**, „România literară”, 1971, nr. 17, p.15; CRISTEA, VALERIU, **Valeriu Anania – „Meșterul Manole”**, „Gazeta literară”, 1968, nr. 38, p.2; CUBLEȘAN, CONSTANTIN, **Contemporaneitatea istoriei**, „Adevărul literar și artistic”, București, an. II, 1991, 27 ian.-2 feb., nr. 5; CUBLEȘAN, CONSTANTIN, **Hoțul de mărgăritare**, „Mesagerul transilvan”, 16 decembrie 1992, p.4; CUBLEȘAN, CONSTANTIN, **Parabola fiului risipitor** (piesa **Hoțul de mărgăritare** de Valeriu Anania), „Tribuna”, nr.49, 11-17 decembrie 1992; CUBLEȘAN, CONSTANTIN, **Parabola fiului risipitor**, în volumul Valeriu Anania, **Hoțul de mărgăritare**, Cluj-Napoca, Casa de editură Dokia, 1993, pp. 16-18; CUBLEȘAN, CONSTANTIN, **Imn Eminescului**, în volumul: **Cubleșan Constantin, Eminescu în conștiința critică**, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1994, pp. 71-72; CUBLEȘAN CONSTANTIN, **O viață de scriitor**, „Gazeta de Cluj-Napoca”, Cluj-Napoca, an II, 1996, 12 apr., nr. 16; CUBLEȘAN, CONSTANTIN, **Cântarea cântărilor**, „Cetatea culturală”, Cluj-Napoca, an. I, 1998, oct., nr. 2; CUBLEȘAN, CONSTANTIN, **Psaltirea într’o nouă versiune românească**, „Curierul...”, Cluj-Napoca, an. IV, 1998, 27 iul., nr. 177; CUBLEȘAN, CONSTANTIN, **Mărturiile Î.P.S.S. Bartolomeu Valeriu Anania [Valeriu Anania – De dincolo de ape]**, „Steaua”, Cluj-Napoca, 2000, mai-iun., nr. 5-6, p.60-61; CUNESCU, GH., **Cu Valeriu Anania despre teatru, mituri, românii în America**, „Vatra”, 1972, 20 sept., nr. 9, p.10; CUSIN, ADI, **La nostalgie de la tolerance**, interviu cu ÎPS Valeriu Anania, „Panorama”-Roumain, nr.5/1993, p.25-26; CUSIN, ADI, **Nostalgia toleranței**, „Panorama”, nr.5/1993; „Renașterea”, anul IV, (1993), nr. 8-11, p.3; DĂNILĂ IOAN – interviu cu IPS Bartolomeu, „Renașterea”, 1998, iul.-aug., nr. 7-8 (103-104), p. 3; DEACONU, CONSTANTIN, **Impresii de lectură**, Rm. Vâlcea, Editura Conphys, 1996, pp 17-18; DEACONU, CONSTANTIN, **Meșterul Manole**, „Lumina lumii”, Rm. Vâlcea, anul V, 1996, nr. 5; DIACONESCU, ROMULUS, **Dramaturgi români contemporani**, Craiova, Scrisul Românesc, 1983; DIVIRICEAN, DANIEL, **Campania de denigrare a ortodoxiei a avut efect de bumerang, solidarizând credincioșii în jurul preoților și al ierarhilor Bisericii noastre**, interviu cu ÎPS Bartolomeu Anania, „Curierul Național”, 16 nov.1999, p. 12; DOLERESCU, AL., **Eseuri și amintiri**, „Convorbiri literare”, 1983, nov., nr. 11; DRAGOS, DORU, **„Cerurile Oltului” se vor lumina a doua oară** [ÎPS Bartolomeu la a doua ediție a **Cerurilor Oltului** – Sala Domnească a Mănăstirii Hurez – 18 mai 1998], „Curierul de Vâlcea”, anul IX, nr.2201, 18 mai 1998, p.1; DUCEA, V., **Miorița**, „Teatrul”, ian. 1968; DUCEA, VALERIA, **Steaua zimbrului** de Valeriu Anania, „Teatrul”, februarie 1974, nr. 2, p.29-31; DUMITRESCU, SORIN, **Comunismul a plantat pe spinarea fiecărui om o piele de iepure**, „Cotidianul”, 7 oct.1991, p.4; VLAD, MIHAIL I., **Magul de la Văratec**, „Crișana” (Oradea), 23 octombrie 1991; DUTU, ALEXANDRU, **Cerurile Oltului** (note de lectură), „România liberă”, 8-9 august 1992, p.6; D.T., **Liceenii, ÎPS Bartolomeu și...”Hoțul de mărgăritare”**, „Transilvania Jurnal Cluj”, 31.03.1999; ENACHE, CLAUDIU-GABRIEL, **Omul, Cărturarul și Ierarhul**, „Filocalia”, Supliment „Renașterea”, anul XII, (2001), nr.3, p.2; FIRAN, FLOREA, **Valeriu Anania în: Firan**,

Florea. Profiluri și structuri literare. Contribuții la o istorie a literaturii române, Craiova, „Scrisul românesc”, 1986, p.22-26; GALERIU, PĂRINTELE CONSTANTIN, **Întâlniri în lumina harului**, „Renașterea”, anul XII, (2001), nr.3, p.7; GANCIU, MARIA-ELENA, **Două cărți de Valeriu Anania – Între modă și model, Înviere pe rotund**, „Tribuna”, 1996, 12-24 ian., nr. 2-3, p.9; GENOIU, GEORGE, **Valeriu Anania – „Meșterul Manole”**, „Ateneu”, 1968, nr. 7, p.8; GHENCEANU, V. R., **În loc de avancronică la „Steaua Zimbrului”**, „Pentru socialism”, Baia Mare, 1973, nr. 16; GHITULESCU, MIRCEA, **Istoria dramaturgiei române contemporane**, București, Editura Albatros, 2000 (cap. „Religie și antropologie la Valeriu Anania”); GIURCA, CAIUS, **Profesorul – mai mult decât un dascăl – un părinte**, „Elita”, interviu cu IPS Bartolomeu, anul II, nr.2/1998, p.2-4; GOJA, ANCA, **Nu există o politizare a religiei în România**, interviu cu ÎPS Bartolomeu Anania, „Monitorul de Cluj”, joi, 21 sept.2000, p.11; GRASOIU, LIVIU, **Bart și Val sub oglinda cerului nostru duhovnicesc [Valeriu Anania – Cerurile Oltului]**, „Viața Românească”, nr.5, 1992, p.122-124; GULEA, DAN, **Valeriu Anania – De dincolo de ape (pagini de jurnal și alte texte)**, „Observator cultural”, nr.51/ 2001, p.26-27; HADJICULEA, CRISTIAN, **Dialog interconfesional și ecumenism**, interviu, „Curierul românesc”, anul VIII, nr.5, mai 1996; HODOS, ALEXANDRU, **Miorița**, „Glasul patriei”, 1967, 20 nov.; HUREZEAN, GABRIELA, **„Zâmbete în «Rotonda plopilor aprinși»**, „Tineretul liber”, sept.1995; ICĂ PR. PROF., IOAN; ICĂ JR., ARHID. IOAN I., **O teologie românească a icoanei**, „Renașterea”, an VII, (1996), nr.3, p.10; ICHIM, DUMITRU, **Despre Î.P.S. Bartolomeu Anania**, „Cuvântul românesc” (Hamilton), Iulie-August 1993; ICHIM, DUMITRU, **„Un om încuvântat. Valeriu Anania, Anamneze”**, „Rădăcini”, Kitchener, dec.1995, p.7; ILOAIE, ARHID. ȘTEFAN, **Destinul Ortodoxiei românești**, interviu cu ÎPS Bartolomeu, „Renașterea”, an X, (1999), dec., nr. 12 (120), p. 5; ILOAIE, ARHID.ȘTEFAN, **Arhiepiscopul Bartolomeu al Clujului la șapte ani de arhierie**, „Renașterea”, an XI, (2000), feb., nr. 2 (122), p. 2; IONESCU, PR. I., **Valeriu Anania, Cerurile Oltului. Scolile Arhimandritului Bartolomeu, la imaginile fotografice ale lui Dumitru F. Dumitru**, „Biserica Ortodoxă Română”, nr.1-6/ 1994, pp 295-300; IONESCU, MEDEEA, **Steaua Zimbrului**, „Viața studentească”, 1974, 6 febr.; KIVU, DINU, **Meșterul Manole**, „Calendarul Credința”, Detroit, 1970, p. 114; KIVU, DINU, **V. Anania – Miorița** [studioul I.A.T.C.], „Contemporanul”, 1986, 7 febr., nr. 6, p. 12; LAURENȚIU, DAN, **Cele două fețe ale spiritului (Imn Eminescului de Valeriu Anania)**, „România literară”, nr.8, 4-10 martie 1993; LAZĂR, IOAN, **Valeriu Anania: „Cerurile Oltului”**, „Lumina lumii”, Rm. Vâlcea, anul I, 1992, nr. 1, p. 36; LAZAR, IOAN, **Din spumele mării**, „Lumina lumii”, Rm. Vâlcea, an V, 1996, nr. 1, p. 220; LAZĂR, IOAN ST., **O Operă (Teologică și Artistică) Monumentală (I-IV)**, „Renașterea”-Episcopia Râmnicului, anul XII, ian.-mart.2001-an XIII, ian.-mart 2002; LAZĂR, VIRGIL, **Premiile Salonului Național de Carte (Valeriu Anania, Din spumele mării)**, „România liberă”, 25 mai 1996, p.9; LUCACIU, ILEANA, **Despre viitor... Valeriu Anania: Miorița** (Studioul „Casandra”. 1), „Săptămâna”, 1986, 7 febr., nr.6, p.5; (Studioul „Casandra”.2), „Săptămâna”, 1986, 14 febr., nr.7; LUPU, PR. CONSTANTIN, **De vorbă cu Părintele Arhim. Bartolomeu Anania** (despre „Grupul de reflecție pentru înnoirea Bisericii), „Credința neamului”, anul I, nr.15, martie 1991, p.1-2; M.I.V., **O reeditare de excepție. Rotonda plopilor aprinși, de Valeriu Anania**, „Curierul Național”, 17 mai, 1995, p.13; M.I.V., **Miorița – poem dramatic despre viață și moarte**, „Jurnalul de Dâmbovița”, 8 mai 1999, p.4; MANCAS, MIRCEA, **Trecut și prezent în teatrul românesc**, București, Editura Eminescu, 1979;

MANEA, VASILE, **Preoți ortodocși în închisorile comuniste**, Alba Iulia, Editura Patmos, 2000, p. 29; MANILICI, CALIN, **Imn Eminescului**, „Steaua”, nr.6, 1991, p.15; MARES, RADU, **De dincolo de ape**, „Renașterea”, an XI, (2000), apr., nr. 4 (124), p. 8; MARGA, RECTOR ANDREI, **Arhiepiscopul Bartolomeu la 80 de ani**, „Renașterea”, anul XII, (2001), nr.3, p.4-5; MARIAN, BARBU, **Decebalus per Scorilo – o reasezare în matca adevărului**, „Literatorul”, nr.14(182), 7-14 aprilie 1995, p.10; MARIUS, ANA, **Hoțul de mărgăritare de Valeriu Anania (interviu cu autorul)**, „Thalia”, nr.1-2/ 1993; MAXIM, ION, **Valeriu Anania – Geneze**, „Orizont”, 1971, nr. 9, p.100; MACIUCA, CONSTANTIN, **Motive mito-poetice [Valeriu Anania - Steaua Zimbrului. Greul pământului]** - în: **Măciucă Constantin. Motive și structuri dramatice**, București, „Eminescu”, 1986, p.88-91, p.124-129; MADUTA, SABINA, **Majoritatea tăcută**, interviu cu Arhim. Bartolomeu Anania, „Curierul național”, 1-7 iun.1992; MESAROS, EMIL, **Despre Blaga sub semnul lui Eminescu** [Festivalul „Lucian Blaga” – prezent și ÎPS Bartolomeu], „Transilvania Jurnal”, marți, 9 mai 2000, p.6; MICU, DUMITRU, **Teatrul poetic**, „România literară”, 1972, 7 dec., p. 11; MICU, DUMITRU, **Poezia ”dorului fără sațiu” [Valeriu Anania – Istoriei agrippine]**, „Contemporanul”, 1977, 7 ian., nr. 1, p.10; MICU, DUMITRU, **Valențe ale fantasticului (I-II) [Valeriu Anania – Străinii din Kipukua]**, „Luceafărul”, 23, 1980, 8 martie, nr.10, p.6, 15 martie, nr.11, p.6; MICU, DUMITRU, **La rădăcini**, „România literară”, 14, 1981, 2 apr., nr. 14, p.8; MICU, DUMITRU, **Lirism și epos memorialistic [Valeriu Anania – Rotonda plopilor aprinși]**, „Viața românească”, 79, 1984, ian., nr. 1, p.88-90; MICU, DUMITRU, **Literatură sacerdotală**, „Literatorul”, nr.6/ 1993, p.14; MICU, DUMITRU, **Bisericești** (recenzie la **Pro memoria** de Valeriu Anania), „Literatorul”, nr.10/1993, p.14; MICU, DUMITRU, **Scurtă istorie a literaturii române**, vol. III, București, Editura Iriana, 1996, p. 280; MICU, DUMITRU, **Scurtă istorie a literaturii române**, vol. IV, București, Editura Iriana, 1997, p. 37; MIHAILIDE, DR. MIHAIL, **Cartea confrăților, o rotondă a umbrelor ilustre**, „Viața medicală”, 2 iun.1996; MIHALACHE, CARMEN, **O aventură fascinantă a cunoașterii [Hoțul de mărgăritare]**, „Renașterea”, an X, (1999), nov., nr. 11 (119), p. 8; **Mioritza** (traduit en français par Luminița Urs, Cristina Teșculă), „Thalia”, nr.3/ 1992; MIRCIOIU, PROF. DR. DOC. CRIȘAN,„, **Răspânditorul de cărți (I, II)**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, an VII, nr.318, 12 apr.2001, p.3; nr.319, 23 apr.2001, p.3; MIRCIOIU, CRIȘAN, **Carte de rugăciuni**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, nr.320, 30 apr.2001, p.3; MOARCĂȘ, MIRCEA, **Spre un suflu nou în Biserica noastră**, interviu, „Ordinea”, 1993, 11-17 febr., nr. 6, p. 6-7; MOCEANU, OVIDIU, **Poeme alese**, „Renașterea”, an X, (1999), ian., 1 (109), p. 8; MOLDOVAN, G., **„Hoțul de mărgăritare” de Valeriu Anania** (anunțarea susținerii piesei la Bistrița), „Răsunetul”, 28 martie, 2000, p.4; MOLDOVAN, LILIANA, **Meșterul Manole**, „Scnteia tineretului”, 1969, 14 mai; MOLDOVAN, OVIDIU, **„Viața e un dar al lui Dumnezeu”**, interviu cu ÎPS Bartolomeu Anania, „Tribuna Ardealului”, anul II, nr.168(400), joi, 26 august 1993, p.2; MORARIU, MIRCEA, **Perenitatea parabolei (Hoțul de mărgăritare de Valeriu Anania la Teatrul de Stat din Turda)**, „Familia”, nr.9/1993; MUGUR, FLORIN, **Pe stradă / Valeriu Anania – Rotonda plopilor aprinși**, „Flacăra”, 1983, 25 nov., nr. 47; MUNTEAN, GEORGE, **Valorificarea modernă a etosului. Valeriu Anania – Greul pământului**, „România literară”, 15, 1982, 27 mai, nr. 22, p.11; MUNTEANU, ELISABETA, **Motive mitice în dramaturgia românească**, București, Editura Minerva, 1982; MUREȘAN, ION, **Mărturisitori de după gratii**, „Tribuna”, nr.8, 22-28 febr.1996, p.2; MUTHU, MIRCEA, **De dincolo de ape**, „Renașterea”, an XI, (2000), apr., nr. 4 (124), p. 8;

NEGOIȚESCU, I., **Valeriu Anania – Miorița**, „Luceafărul”, 1966, nr. 30, p.2; NEGOIȚESCU, I., **Însemnări critice**, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1970; NICOLAESCU, S. I., **Mit și ortodoxie în teatru**, interviu cu dramaturgul Valeriu Anania, „Cultura”, Pitești, 1998, mai, nr. 1; NICULESCU, IONUȚ, **Voievodul Dragoș, Domnitorul Bogdan./ Valeriu Anania – Steaua Zimbrului/**, „Teatrul”, 30, nr.5, mai 1985, p.82-84; NIȚU, GEORGE, **„Legenda meșterului Manole în viziunea lui Valeriu Anania”**, Brio, anul I, nr.23, 25 feb. - 3 mart., p.2; NIȚU, GEORGE, **Scenariul jertfei** (referiri la **Meșterul Manole** de Valeriu Anania), „Steaua”, 2-3/ 1997, pp 36-37; NOJE, ANCA, **Gulagul, o suferință asumată**, interviu cu IPS Bartolomeu, „Echinox”, an XXIX, 1997, 1-2-3; OANCEA, NICOLETA, **Interferențele sacralului** „Credința Neamului”, nr.51, mai 1993; OANCEA, NICOLETA, **Parabola lucanică în „Hoțul de mărgăritare” de Valeriu Anania**, „Tribuna”, 1997, 12-18 iun., nr. 24, p.11; OANCEA, NICOLETA, **Comuniunea prin iubire [Hoțul de mărgăritare – de Valeriu Anania]**, „Renașterea”, an X, (1999), nov., nr. 11 (119), p. 8; OLARIU, EUGEN, **Bartolomeu Anania este „un om de tribună, de arvon și, la nevoie, de baricadă”**, interviu, „Monitorul de Cluj”, 1 mai 1999, p.12; OPREA, LEONARD, **Despre filosofi și filosofia românească în Academia Română**, „Expres”, nr.6 / 11-17 febr.1992; OPREA, MARIN, **Publicații clujene – „Renașterea” despre etnie și confesiune**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, nr.57, 12 mart.1996, p.7; OPREA, MARIN, **„Abecedarul literar” și starea culturii românești din Ardeal în primii ani de după război**, „Adevărul de Cluj”, 21 martie 1996; OPREA, MARIN, **Revista „Renașterea” și tineretea Teologiei**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, nr.238, 4 oct.1999, p.4; PAN. M. VIZIRESCU, **O coloană a spiritualității românești** [La revista „Gândirea”, în proza literară, contribuie și Valeriu Anania], „Renașterea”, an VII, nr.5, 1996, p.7; PARHON, VICTOR, **Meșterul Manole**, „Contemporanul”, 1969, 11 apr.; PĂLIMARU, NICOLETA, **Dialog cu criticul și dramaturgul Dumitru Chirilă (Opera lui Valeriu Anania)**, „Renașterea”, anul XII, (2001), nr. 3, p.7; PECICAN, OVIDIU, **Ficțiunea memorialistică [Valeriu Anania, Amintirile peregrinului Apter]**, „Steaua”, nr.3, 1992, p.22; PETEAN, MIRCEA, **Apa subterană**, interviu cu ÎPS Bartolomeu, „Steaua”, nr.7-8, 2001, pp.97-108; PETRIA, PETRE, **Who’s who – dicționar de personalități vilcene [Valeriu Anania]**, „Curierul de Vilcea”, 16-17 martie 1996, p.3; PETRULE, AURELIA, **O viață pentru biserică și cultura națională** [Î.P.S. Bartolomeu la 75 de ani], „Adevărul de Cluj”, anul VII, nr.1622, Miercuri, 20 martie 1996, p.1; PINTEA, EMIL, **O revistă pentru memoria culturii române** [în „Gândirea” sunt publicate între 1942-1944 șase poezii ale studentului Valeriu Anania], „Renașterea”, an VII, (1996), nr.5, p.6; PINTEA, IOAN, **Dialog cu scriitorul Valeriu Anania**, „Steaua”, 38, nr.12, dec.1987, p.22-23; PINTEA, IOAN, **„Dialog cu scriitorul Valeriu Anania”**, în **Însoțiri în turnul Babel**, Craiova, Editura Omniscop, 1996; PINTEA, PR. IOAN, **Poeme alese**, „Renașterea”, an X, (1999), ian., 1 (109), p. 8; PINTEA, PR. IOAN, **Miorița**, de V. Anania, „Renașterea”, an X (1999), iul.-aug., nr. 7-8 (115-116), p. 8; PIRU, AL., **V. Anania – Poeme cu măști**, Geneze, „Ramuri”, 1972, oct., nr. 10, p.11; PLĂMĂDEALĂ, MITROPOLIT ANTONIE, **Păstorul cel bun** (7 februarie 1993), „Renașterea”, anul IV(1993), nr.1-3, p.1, 3; „Telegraful Român”, anul 141, nr.7-10, 15 febr.-1 martie 1993, p.1, 3; PLEȘU, ANDREI, **Despre filosofi și filosofia românească în Academia Română**, „Expres”, nr.6 / 11-17 febr.1992; PODARU, AUREL, **Eternă stalagmită din stea stalactitară** (cronică la **Imn Eminescului** de Valeriu Anania), „Pasaj”, nr.2, Bistrița, febr.1994; POP, RODICA, **Teatrul miturilor fundamentale**,

„Luceafărul”, 1983, 7 mai, nr. 18; POPA, MIRCEA, **Valeriu Anania – Din spumele mării**, „Adevărul de Cluj”, 28 nov.1995; POPESCU, PR. AUREL, **Smerită închinare** [ÎPS Bartolomeu la 80 de ani], „Renașterea”-Episcopia Râmnicului, anul XII, ian.-mart.2001, p.22; POPESCU, DOINA, **Academia Română și punctul 8 al Proclamației de la Timișoara**, „România liberă”, 11 nov.1992; **De la Academie**, „Curierul Național”, joi 12 nov.1992; POPESCU, SILVIU, **Orgoliul Presfințitului Gherasim [Cerurile Oltului – carte apărută la îndemnul P.S. Gherasim]**, „Curierul de Vâlcea”, anul IX, nr.2201, 18 mai 1998, p.1; POSADA, MIHAL, **Biserica din inima țării...**, o convorbire cu Înalt Prea Sfinția Sa Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, „Transilvania”, 2002, p.4; PREDĂ, RADU, **Biblioteca Bisericii**, „Renașterea”, an VII, (1996), nr.3, p.9; PREDESCU, I., **Mirungerea poemului**, „Lumina lumii”, Rm. Vâlcea, an V, 1996, nr. 5; RĂZVAN, IONESCU, **Popa cel tânăr**, „România liberă”, 1994, 19 mar.; RĂZVAN, IONESCU, **Un best-seller al anilor '80** (recenzie la cartea **Rotonda plopilor aprinși** de V. Anania), „Renașterea”, an IX, (1998), iul.-aug., nr. 7-8 (103-104), p. 10; ROMAN, RADU ANTON, **V. Anania – Miorița** La Studioul Institutului „I.L.Caragiale”, „România literară”, 19, 1986, 30 ian., nr. 5, p. 16; ROȘCA, TEODORA, **Despre prietenii și neprietenii Părintelui Arhiepiscop Bartolomeu**, „Filocalia”, Supliment „Renașterea”, anul XII, (2001), nr.3, p.2; ROTARU, ADRIANA, **Meșterul Manole**, „Informația Bucureștiului”, 1969, 14 iun.; RUDEANU, PR. DR. IOAN OCTAVIAN, **Valeriu Anania, Rotonda plopilor aprinși**, „Cuvântul liber”, Deva, anul VII, nr.1484, 6 oct.1995; RUDEANU, PR. DR. IOAN OCTAVIAN, **Din spumele mării de Valeriu Anania**, „Biserica Ortodoxă Română”, nr.1-6/ 1996, pp 406-410; SASU, AUREL, **Te iată iarăși singur**, „Steaua”, 1980, mai, nr. 5, p.38; SĂRARU, DINU, **Miorița**, „Luceafărul”, 7 oct.,1967; SĂRARU, DINU, **„Miorița” de Valeriu Anania, la Teatrul „Barbu Ștefănescu Delavrancea”**, în vol. **Al treilea gong**, București, Editura Eminescu, 1973, pp. 144-147; SĂRĂTEAN, BOGDAN, **Deschiderea Festivalului Internațional „Lucian Blaga”**, „Monitorul de Cluj”, 9 mai 2000, p.6; SĂRGHIE, CONF. ANCA, **Lucian Blaga și Valeriu Anania – Bibliotecari. Trei nebănuite trepte ale unui dialog, sub zodia unor apropieri efective** (comunicare susținută în cadrul Festivalului internațional de poezie – Lucian Blaga, 6-8 mai 1999, Cluj-Napoca), „Poesis”, nr.5-6, 1999, p.12-13; SCOROBETE, MIRON, **Un apter înaripat** [Valeriu Anania – **Amintirile peregrinului Apter**], „Renașterea”, an XI, (2000), apr., nr. 4 (124), p. 9; SEDRAN, GAVRIL, **Valeriu Anania – Geneze**, „Vatra”, 1971, nr. 4, p.5; SEICHE, FABIAN, **La 80 de ani – sau nevoia de Părinți și Scriitori**, „Filocalia”, Supliment „Renașterea”, anul XII, (2001), nr.3, p.2; SERAFIM, mitropolit al Europei Centrale, **Misiunea duhovnicească a Bisericii**, „Renașterea”, an VII, (1996), nr.2, p.5; SERGHIE, DORIN, **Meditație lângă un text biblic** (piesa **Hoțul de mărgăritare** de Valeriu Anania), „Adevărul de Cluj”, 25 noiembrie 1992; SERGHIE, DORIN, **Valeriu Anania sau biserica dincolo de biserică** (interviu), „Tribuna”, nr.49, 11-17 decembrie 1992; SERGHIE, DORIN, **„Hoțul de mărgăritare” sau treptele spre Bine**, „Adevărul de Cluj”, nr.898 din 15 iunie 1993; „Renașterea”, anul IV, (1993), nr.4-7(Aprilie-Iulie), p.7; SIDOREAC, PR. PETRU, **Când scena devine amvon**, „Candela Moldovei”, an VIII, 1999, nov., nr. 11; SILVESTRU, VALENTIN, **Miorița**, „Contemporanul”, 1967, 29 dec., nr. XX; STANCA, DAN, **Preot și înger**. [Valeriu Anania – **Amintirile peregrinului Apter**], „Viața românească”, 85, dec.1990, nr.12, p.125-126; STANCU, NATALIA, **Biserica Ortodoxă Română – încotro?** convorbire cu ÎPS Bartolomeu Anania, „Curierul Național”, vineri, 16 aprilie 1993, p.7; STANCU, NATALIA, **Parabola fiului risipitor**, „Curierul național”, 7 oct.1993;

STATE BURLUȘI, PR. NICOLAE, **Pledoarie pentru Biserica Neamului**, „Lumina lumii”, Rm.Vâlcea, an V, 1996, nr. 5; S.V., **Anania, Valeriu**, „Noi”, „Familia”, 1970, nr.8, p.23; STRUJAN, IOAN, **Biserica Ortodoxă Română este Biserică națională, pentru că de-a lungul istoriei a fost contopită cu ființa poporului român**, interviu, „Observatorul militar” 2000, 14-20 mar. nr. 11, p. 6; ȘOFRON, DEMOSTENE, **Zile memorabile pentru Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca** [ÎPS Bartolomeu: Doctor Honoris Causa] – 7 iulie 2001, „Adevărul de Cluj”, anul XIII, nr.3242, 9 iulie 2001, p.1,5; ȘUȘU, CĂTĂLIN, **Interviu cu Valeriu Anania**, „Gazeta de Vest”, Oradea, nr.14/9 mart.1990, p.3; TACOI, CRISTINA, **Miorița**, „Familia”, 1967, oct., nr. 10; TANCO, TEODOR, **„Astă-seară la Turda se întâmplă ceva...”**, „Tribuna Ardealului”, nr.210, 25 noiembrie, 1992, p. 3; TĂNĂSA, CONSTANTIN, **Note de lectură: Valeriu Anania, Din spumele mării**, „Credința neamului”, Mănăstirea Bistrița, 1996, oct.-nov., nr. 80-81, p. 6; [Editura] – **File de Acatist**, „Telegraful român”, nr.45-48, 1996, p.8; TĂTAR, MIRCEA, **Biserica nu va face politică, însă va ajuta ca politica țării să fie făcută de cei mai buni**, interviu cu IPS Bartolomeu, „Jurnalul național”, 14 mai, 1998, pp. 16-17 „Renașterea”, an IX, (1998), mai, nr. 5 (101), p. 1; TELEA, DR. GHEORGHE, **Bună-cuviință și politețe academică**, „Radical” Sibiu, 14 mai 1992, p.2; TEOC, FLAVIA, **Orice scriitor autentic știe că talentul nu și l-a creat el**, dialog cu Arhiepiscopul Bartolomeu despre Valeriu Anania, „Renașterea”, anul XI, (2000), dec., nr.12(132), p.6-7; TEOCTIST, P.F. PĂRINTE PATRIARH, **Cuvântarea rostită în Catedrală cu ocazia hirotonirii și instalării Arhim. Bartolomeu Anania ca Arhiepiscop al Clujului**, „Renașterea”, anul IV(1993), nr.1-3, p.1 și 4; TEOCTIST, P.F. PĂRINTE PATRIARH, **Cuvântare rostită în Catedrală cu ocazia aniversării I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu la împlinirea vârstei de 80 de ani**, „Renașterea”, anul XII, (2001), nr.3, p.6; TEODOR, NORA, **Miorița**, „Informația Bucureștilui”, 1967, 4 oct., nr. XXX; TIRA, PR. IUSTIN, **Arhiepiscopul Bartolomeu – opt ani de arhierie**, „Renașterea”, anul XII, (2001), nr.3, p.2; TIRA, PR. IUSTIN, **Cinstirea vâlcenilor**, „Renașterea”, anul XII, (2001), nr. 3, p.5; TITEL, SORIN, **O lume imaginară și exotică [Valeriu Anania – Străinii din Kipukua]**, „România literară”, 13, 1980, 14 feb., nr. 7, p.11; TODEA, CRISTIAN, **Parabola fiului risipitor**, „Transilvania Jurnal”, luni, 28.02.2000, p.6; TONCEAN, ADELINA, **Bartolomeu Anania se lansează (sic!) în teatru**, „Monitorul de Cluj”, miercuri, 31 martie, 1999, p.12; TUTUNGIU, PAUL, **Greul pământului** de V. Anania, „Teatrul”, 1983, oct., nr. 10; UNGHEANU, M., **Valeriu Anania – Rotonda plopilor aprinși**, „Luceafărul”, 1983, dec., nr. 12; UNGHEANU, MIHAI, **Valeriu Anania – „Rondell der brennenden Poppeln”**, „Rumänien heute”, nr.5, mai 1984, p.54; **Valeriu Anania – De dincolo de ape** (semnalarea apariției cărții la Ed. Dacia), „Cuvântul”, anul VI (XI), nr.5(277), mai 2000, p.10; VARTIC, ION, **Hermeneutica poemului dramatic – Miorița de Valeriu Anania**, „Tribuna”, 1970, nr. 9, p.7; VASILESCU, STELIAN, **Steaua Zimbrului**, „România literară”, 1973, 13 dec., nr. XX; VASILIU, MIHAI, **Cartea de teatru – Valeriu Anania, Greul pământului**, „Familia”, 18, 1982, oct., nr. 10, p.2; VASILIU, MIHAI, **Istoria teatrului românesc**, București, Editura Didactică și pedagogică, 1995; VLAD, MIHAIL I., **Magul de la Văratec**, „Dâmbovița”, 20 sept.1991; VLAD, MIHAIL I., **Magului de la Văratec, scriitorul Valeriu Anania**, „Răsunetul”, Bistrița-Năsăud, 3 oct.1991; VLAD, MIHAIL I., **Valeriu Anania – „Poeme alese”**, „Jurnalul de Dâmbovița”, 17 aprilie 1999, p.4; VLAD, MIHAIL, **Cu fața spre viitor, avem nevoie să-L reîntâlnim pe Dumnezeu**, interviu cu ÎPS Bartolomeu Valeriu Anania, „Jurnalul de Dâmbovița”, sâmbătă, 23 dec.2000, p.3;

VLAD, MIHAIL, **Prăznuim Învierea lui Hristos cu gândul la propria noastră înviere**, convorbire cu ÎPS Bartolomeu Anania, „Jurnal de Dâmbovița”, nr.85(1542), sâmbătă, 14 apr.2001, p.23; VLAD, MIHAIL I., **Bartolomeu Valeriu Anania, „Apa cea vie a Ortodoxiei”**, „Jurnal de Dâmbovița”, marți, 9 aprilie 2002, p.23; VOICU, OCTAVIAN, V. **Anania – Greul pământului**, Ateneu, 1983, dec., nr. 12; VULCAN, ION, **Premierea poezilor la Festivalul «Lucian Blaga»** [ÎPS Bartolomeu a primit Marele Premiu pentru poezie], „Ziarul de Cluj”, 8.05.1999, p.4-5; ZAKARIAN, T., **Miorița, „Viața nouă”**, 1967, 10 nov.; ZAMFIRESCU, ION, **Greul pământului** de V. Anania, „România literară”, 1983, 29 dec., nr. 52; ZECK, ARIADNA, **Reintegrarea sacrului în cultură** (recenzie la **Cerurile Oltului**), „România literară”, nr.4, 13-19 feb.1992, p.7; WAGNER, MANFRED, **Un ierarh în slujba unității poporului lui Dumnezeu**, „Renașterea”, an VII, (1996), nr.3, p.10; WÜNSCH, PFARRER DRD. WOLFGANG, **Bilder vom Reich Gottes**, „Deisis”, Revistă de Cultură și Spiritualitate editată de Mitropolia Ortodoxă Română pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, nr. 10-11, 2001-2002, pp.86-87.

III. Pastoral – misionare/Diverse

Periodice

BUCUROIU, RĂZVAN, **Sfântul Sinod confruntat mâine cu o situație explozivă** [Alegerea Arhim. Bartolomeu Anania ca arhiepiscop al Clujului], „România liberă” – luni, 18 ian.1993, p.1; **Evenimente în viața Bisericii Ortodoxe Române** [Alegerea Arhiepiscopului de Cluj – e propus și Arhim. Bartolomeu Anania], ARPRESS – „România liberă”, Buletin săptămânal, nr.10, 18 ianuarie 1993; (B.C.B.), **Comisia Canonică a Sfântului Sinod mai cercetează** [Candidaturi pentru Arhiepiscopia Clujului], „România liberă”, 21.01.1993; (M.B.P.), **Biserica a ales schimbarea [Noul Arhiepiscop al Clujului, Arhimandrit Bartolomeu Anania]**, „România liberă”, Vineri, 22 ian.1993, p.1; PODARU, A., **A fost ales noul arhiepiscop de Cluj**, „Răsunetul” (Bistrița-Năsăud), 23 ianuarie 1993; BUZILĂ, BORIS, **Părintele Bartolomeu – noul vlădică al Clujului**, „România liberă”, 23 ian.1993, p.9; **Arhimandritul Bartolomeu Anania – noul Arhiepiscop al Clujului**, ARPRESS - „România liberă”, Buletin săptămânal, nr.11, 24 ianuarie 1993; PÂRJĂ, GHEORGHE, **Părintele Bartolomeu – noul Arhiepiscop al Clujului**, „Graiul Maramureșului”, anul V, nr.1044, Vineri – 29 ian.1993, p.2; MUNTEANU, LELIA, **Din voia Domnului** [Pr. Arhim. Bartolomeu – ales Arhiepiscop la Cluj], „Adevărul literar și artistic” – 31 ian.1993, p.8,9,11; TĂNASĂ, CONSTANTIN, **Un gând pentru o alegere** [P.C. Arhim. Bartolomeu – Arhiepiscop], „Credința Neamului”, februarie 1993; AIOANEI, ARHID. TIMOTEI, **Părintele Bartolomeu Anania este noul Arhiepiscop al Clujului, Vadului și Feleacului**, „Candela Moldovei”, nr.1-2, 1993, p.4; **Noul Arhiepiscop al Clujului** [Date biografice], „Legea Românească” (Oradea), nr.1, 1993; **Hirotonisirea și instalarea Înalț Prea Sfințitului Arhiepiscop Bartolomeu Anania**, „Adevărul de Cluj”, 5 febr.1993, nr.807, anul V, p.1; CHIOREANU, VALER, **Bartolomeu Anania este noul arhiepiscop de Cluj**, „Unirea”, 798, nr.23-25, p.1 și 5; CIOCAN, CORNELIU, **Părintele Arhimandrit Bartolomeu Anania a fost agent DIE** [afirmă Ion Mihai Pacepa], „Evenimentul zilei”, nr.174, 21 ianuarie 1993; CIOCAN, CORNELIU, **Î.P.S. Bartolomeu Anania declară că aceste acuzații reprezintă o glumă proastă**, „Evenimentul zilei”, 6 februarie 1993; (M.F.), **Patriarhul Teoctist, la 78 de ani** [instalează la Cluj pe noul arhiepiscop, Î.P.S. Bartolomeu Anania], „Cronica română”,

6 februarie 1993; TELEA, DR. GHEORGHE, **Un nou păstor sufletesc la Cluj**, „Tribuna Ardealului”, nr.25(257), sâmbătă - 6 februarie 1993, p.3; UNGUREANU, PR. VASILE MARIA, **„Ecce sacerdos magnus!”** [Î.P.S. Bartolomeu Anania], „Adevărul de Cluj”, anul V, nr.808, 6-8 februarie 1993, p.2; PETREANU, B., **Hirotonisirea și instalarea ca Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului a Î.P.S. Bartolomeu Anania**, „Mesagerul transilvan”, nr.176(578), marți, 9 februarie 1993, p.1; BUCȘA, PETRE, **Bun venit!** [Adresat Î.P.S. Bartolomeu], „Mesagerul transilvan”, nr.176(578), Marți, 9 februarie 1993, p.1; GUȚIU, P.S. EPISCOP GEORGE, **Cuvânt la alegerea ca Arhiepiscop al Clujului a Arhim. Bartolomeu Anania**, „Viața creștină”, nr.4(74), februarie 1993; PODARU, AUREL, **Hirotonisirea și instalarea Înalt Prea Sfințitului Bartolomeu Anania**, „Răsunetul”, anul V, nr.794, marți, 9 febr.1993, p.1 și 3; CHIOREANU, VALER, **O mare sărbătoare a Ortodoxiei românești** [Instalarea Arhim. Bartolomeu ca Arhiepiscop la Cluj], „Adevărul de Cluj”, anul V, nr.809, Marți, 9 februarie 1993, p.1 și 5; TANAȘOCA, N. Ș., **La alegerea Arhiepiscopului**, „Liberalul”, nr.2, 4-10 febr.1993, p.3; COCORA, ION, **Părintele Arhimandrit Bartolomeu Anania a fost ales Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului**, „Tribuna”, nr.6, 1993, 11-17 februarie, p.2; CHIȘIU, VALERIU, **Solemnități religioase la Cluj-Napoca** [Hirotonirea ca arhieru a Arhim. Bartolomeu Anania], „Crișana”, 12 februarie 1993; OPREAN, DR. NICOLAE, **Demn și curat** Î.P.S. Bartolomeu, în 1946 și astăzi, „Adevărul de Cluj”, anul V, nr. 812, Vineri – 12 februarie 1993, p.1; MÂNARCĂ, ADRIAN, **Respectând credința și istoria** [Pr. Arhim. Bartolomeu – instalat ca Arhiepiscop la Cluj], „Răsunetul”, 13 februarie 1993; MOLDOVAN, OVIDIU, **„Nu avem altă soluție decât pacea”** [Î.P.S. Bartolomeu la instalarea ca Arhiepiscop], „Tribuna Ardealului”, nr.30(262), sâmbătă, 13 februarie, p.7; COMITETUL DIRECTOR AL U.V.R. FILIALA CLUJ, **Bine ați venit la noi, Înalt Prea Sfințite Bartolomeu**, 14 febr.1993, nr.811; REDACȚIA, **Hirotonisirea și instalarea Înalt Prea Sfințitului BARTOLOMEU ANANIA ca Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului**, „Vestitorul Ortodoxiei”, nr.88, 15 februarie 1993; FUMURESCU, ALIN ȘI CHIMA, FLORIN, **„Dacă eu am fost agent DIE, dl. Pacea nu a fost șeful serviciului”**, interviu cu ÎPS Bartolomeu Anania, „NU”, anul 4, nr.99, 15-22 febr. 1993, p.8; (B.C.B.), **Radiodifuzate, televizate și ... cenzurate** [Întreprerea transmisiunii televizate la instalarea noului arhiepiscop al Clujului], „România liberă”, 20 febr.1993; GRUIȚA, MEDIC VICTOR, **Cum l-am cunoscut pe Părintele Anania** [Clujul anilor '46], „Credința străbună”, anul IV, nr.2, 28 februarie 1993, p.4-5; PLEȘA, PREOT PETRU, **Arhiepiscopia Clujului își alege noul ierarh**, Credința străbună”, anul IV, nr.2, 28 februarie 1993, p.4-5; POP, EPISCOP-VICAR IRINEU, **Cuvânt la instalarea Î.P.S. Arhiepiscop al Clujului** 7 februarie 1993), „Renașterea”, anul IV(1993), nr.1-3, p.6; MOARCAȘ, MIRCEA, **Spre un suflu nou în Biserica noastră** [din „Ordinea”, 1993, 11-17 febr., nr. 6, p. 6-7], „Renașterea”, anul IV(1993), nr.1-3, p.6-7; NEMEȘ, ARHID. VASILE, **Binecuvântarea lui Dumnezeu pentru eparhia Clujului**, „Renașterea”, anul IV(1993), nr.1-3, p.1, 8; Redacția, **Scurte date biobibliografice ale Î.P.S. Bartolomeu Anania, noul Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului**, „Renașterea”, anul IV(1993), nr.1-3, p.8; **Din viața Bisericii** [Alegerea P. Cuv. Arhim. Bartolomeu ca Arhiepiscop al Clujului], Foiaia „Învierea” – Timișoara, 1 martie 1993; ZECK, ARIADNA, **Profetie dostoevskiană**, „Dilema”, nr.8, 1993, 4-10 Martie, p.11; SAVU, DIACON PROF. DR. TEODOR, „**Vizita Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului la Universitatea din Oradea**, „Legea Românească”, nr.2, 1993, p.12; MICU, DUMITRU, **Puterea spiritului – Î.P.S. Bartolomeu**,

„Literatorul”, nr.5, 1993; DUBNEAC, ARHIM. FELIX, **Î.P.S. Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Clujului-Napoca** – „Credința”, Detroit, an XLIII, no.1-3 ianuarie-martie 1993; IVAN, DIAC. I., **Mănăstirea Văratec** – 21 februarie 1993 – [Î.P.S. Bartolomeu, ca Arhiepiscop], „Credința Neamului”, martie 1993, p.1 și 4; **Valeriu Anania repus în drepturi** [numit „Membru de Onoare al Universității de Medicină și Farmacie Cluj-Napoca], „Adevărul de Cluj”, 21 aprilie 1993; NEMEȘ, ARHID. VASILE, **Prezența Prea Fericitului Părinte Teoctist Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române în țara Năsăudului**, „Renașterea”, anul IV(1993), nr.4-7(Aprilie-Iulie), p.1 și 3; UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE CLUJ-NAPOCA – SENATUL - Nr.2344 din 15 aprilie 1993, **Hotărâre** [titlu: Membru de Onoare al Universității de Medicină și Farmacie (Președ.: Prof. Dr. Oliviu Pascu)], „Renașterea”, anul IV(1993), nr.4-7, p.4; **Bucarest: le père Bartholomé ANANIA élevé à l'épiscopat**, Service Orthodoxe de Presse, mai 1993; PATCA, IULIAN, Locotenent-colonel, **Clipele solemne ale jurământului**, „Scutul Patriei”, nr.121-122, 9-22 iunie 1993, p.3; PASCU, PETRE, **Scrisoare către BARTOLOMEU, Arhiepiscop ortodox român al Vadului, Feleacului și Clujului, Scriitorului de mare prestigiu – Valeriu Anania** – București, 1993, de Sfintele Paști, „Cuvântul românesc” (Hamilton), Iulie-August 1993; BOCU, MICHAELA, **Sanctitatea Sa, Bartolomeu I – Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului – va vizita municipiul Cluj-Napoca**, „Adevărul de Cluj”, 13 august 1993, p.3; BOCU, MICHAELA, **Sanctitatea Sa, Bartolomeu I – Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului – oaspete în inima Transilvaniei** primit de Î.P.S. Bartolomeu Anania, „Adevărul de Cluj”, anul V, nr.944, Miercuri, 18 august 1993, p.1-2; OPREAN, DR. NICOLAE, **Sfânta obligație de a nu uita** [Greva din 1946, condusă de Î.P.S. Bartolomeu Anania], „Vremea” (București), nr.249, 31.08.1993, p.3; PODARU, AUREL, **Resfințirea Bisericii din Tiha Bârgăului**, slujbă oficiată de Î.P.S. Bartolomeu, „Răsunetul”, nr.949, 15 sept.1993, p.1 și 3; CHIOREANU, VALER, **Arhiepiscopul Bartolomeu Anania a făcut greva foamei**, „Adevărul de Cluj”, an V, nr. 965, joi, 16 sept.1993, p.1, 3; CHIMA, FLORIN, **Arhiepiscopul Bartolomeu în greva foamei**, pentru imobilul din Strada A. Iancu, nr.6, „NU”, nr.126, 1993; **Facultatea de Teologie Ortodoxă a organizat simpozionul „Dumitru Stăniloae”**, a prezentat o comunicare și Î.P.S. Bartolomeu, „Renașterea”, anul IV, (1993), nr.12, p.4; **Centenarul nașterii mitropolitului Nicolae Colan (1893 – 1993)**, Î.P.S. Bartolomeu a evocat apostolatul mitropolitului, „Adevărul de Cluj” – marți, 14 dec.1993, p. 4; „Renașterea”, anul IV, (1993), nr.12, p.4; PĂCURARIU, PR. PROF. DR. MIRCEA, **Impresii dintr-o călătorie în Statele Unite și Canada** [activitatea Arhim. Bartolomeu în America], „Telegraful Român”, 37-38, 1994, p.3-4; BIROUL DE PRESĂ AL ARHIEPISCOPIEI CLUJULUI, **Comunicat [Protocol – „partea ortodoxă” și „partea greco-catolică” – 8 Ian.1994]**, „Renașterea”, anul V(1994), nr.1(Ianuarie), p.6; BIROUL DE PRESĂ AL ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI, **Comunicat** (ortodocși – greco-catolici), „Renașterea”, anul V(1994), nr.1, p.11; VIDA, RADU, **Gratii și lumini pe un petic de cer** [Instalarea unui preot în Penitenciarul Gherla – de către Î.P.S. Bartolomeu, care a rostit și un cuvânt către deținuții], din „Adevărul de Cluj”- 1 martie 1994; „Renașterea”, anul V(1994), nr.3, p.3; BIROUL DE PRESĂ AL ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI, **Comunicat** („partea ortodoxă” și „partea greco-catolică”), „Renașterea”, anul V(1994), nr.4, p.10; **Eveniment** [„Presa bisericească într-o societate post-totalitară” – seminar organizat de Facultatea de Teologie, de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului și de redacția revistei „Renașterea”],

„Renașterea”, anul V(1994), nr.5, p.3; **Întemeieri, Mănăstirea Soporul-de-Câmpie** [sfințită la 20 Iunie de Î.P.S. Bartolomeu, având hramul Sfânta Treime], „Renașterea”, anul V(1994), nr.6-7, p.2; **Constituirea Adunării Eparhiale** [Ședința – patronată de Î.P.S. Bartolomeu – a avut loc la 31 mai 1994], „Renașterea”, anul V(1994), nr.6-7, p.3; **Întemeieri, Mănăstirea Parva-Rebra** [sfințită de Î.P.S. Bartolomeu la 29 Iunie 1994], „Renașterea”, anul V(1994), nr.6-7, p.6; **Întemeieri, Mănăstirea Salva** [a sfințit biserica mănăstirii Î.P.S. Bartolomeu la 24 Iunie 1994], „Renașterea”, anul V(1994), nr.6-7, p.8; **Concluziile primului seminar dedicat presei bisericești** [desfășurat cu binecuvântarea Î.P.S. Bartolomeu, care a ținut și cuvântul de deschidere], „Renașterea”, anul V(1994), nr.6-7, p.10; **Întemeieri, În ziua Pogorării Sfântului Duh, Î.P.S. Bartolomeu a sfințit Biserica din Mănăstur**, „Renașterea”, anul V(1994), nr.8, p.6; **Deschiderea festivă a noului an școlar în Seminarul Teologic Ortodox din Cluj** – cu participarea Î.P.S. Bartolomeu, „Renașterea”, anul V(1994), nr.9, p.2; **BOCU, M., Sfânta Liturghie Arhierescă și Te Deum pentru începerea anului școlar; cuvânt al Î.P.S. Bartolomeu**, „Adevărul de Cluj”, Vineri, 16 sept.1994, p.1; **Întemeieri, Î.P.S. Bartolomeu oficiază în 4 septembrie slujba binecuvântării bisericii „Nașterea Domnului”, aflată în construcție**, „Renașterea”, anul V(1994), nr.9, p.2; **Î.P.S. Bartolomeu, însoțit de un sobor impresionant de preoți, a săvârșit o slujbă de mulțumire la început de an școlar**, „Renașterea”, anul V(1994), nr.9, p.9; **Sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului la Mănăstirea din Salva** [Liturghie arhierescă oficiată la 8 septembrie de Î.P.S. Bartolomeu la Măn. Salva], „Renașterea”, anul V(1994), nr.9, p.12; **Î.P.S. Bartolomeu a oficiat la 15 octombrie TE-DEUM-ul pentru deschiderea noului an universitar**, „Renașterea”, anul V(1994), nr.10, p.2; **Eliberarea Clujului (1944-1994)** [La 11 octombrie 1994, Î.P.S. Bartolomeu a săvârșit Parastasul pentru cei ce și-au jertfit viața pentru eliberarea Ardealului de Nord în 1994], „Renașterea”, anul V(1994), nr.10, p.11; **BOCU, MICHAELA, „Iată, Eu stau la ușă și bat”** [Te Deum în 15 octombrie – dedicat începerii anului universitar; cuvânt al Î.P.S. Bartolomeu], „Adevărul de Cluj”, Marți, 18 octombrie 1994, p.10; **BIROUL DE PRESĂ AL ARHIEPISCOPIEI CLUJULUI, Arhiepiscopul Clujului protestează** [Modificarea articolului 200 din Codul Penal], „Renașterea”, anul V(1994), nr.11, p. 2; **Ședința Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Clujului** [Prezidată de Î.P.S. Bartolomeu, în ziua de 3 noiembrie], „Renașterea”, anul V(1994), nr.11, p.2; **BIROUL DE PRESĂ AL ARHIEPISCOPIEI CLUJULUI, Parlamentul facilitează degradarea morală a poporului român** – 7 nov.1994, „Mesagerul transilvan” – marți, 8 nov.1994; **Colectă de semnături pentru interzicerea homosexualității (Cluj)** [Primul înscris: Î.P.S. Bartolomeu], „Adevărul”, 9 noiembrie 1994; **BIROUL DE PRESĂ AL ARHIEPISCOPIEI CLUJULUI, Arhiepiscopul Clujului protestează** – 7 nov.1994 [articolul 200 din Codul Penal], „Adevărul de Cluj” – Miercuri, 9 nov.1994, p.1; **Arhiepiscopul Clujului împotriva homosexualității**, „Adevărul”, 11 nov.1994; **LAZĂR, VIRGIL, Arhiepiscopul Bartolomeu Anania protestează de la amvon** [împotriva acceptării homosexualității], „România liberă” – 11 nov.1994; **TRIPON, M., Încă mai face vâlvă modificarea art.200 din Codul Penal**, „Adevărul de Cluj” – 22 dec.1994; **Comunicat** [la 16 noiembrie 1994 a avut loc la Cluj-Napoca, sub patronajul Î.P.S. Bartolomeu, o consfătuire privind situația grupului dizident al Oastei Domnului], „Renașterea”, anul V(1994), nr.12, p.2; **Moment aniversar** [14 dec.1994 – Arhid. Prof. Ioan Brie împlinea 75 de ani; Î.P.S. Bartolomeu a rostit o cuvântare aniversară, alcătuită și un act omagial], „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.1, p.2; **Vizita Î.P.S.**

Bartolomeu în ziua de 20 decembrie 1994 la Penitenciarul Gherla, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.1, p.9; **Între oameni bunăvoire**, concert de Crăciun cu Corul Seminarului Teologic Ortodox și Corul Seminarului Teologic Reformat, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.1, p.2; DĂNILĂ, IOAN, **Î.P.S. Bartolomeu Anania, arhiepiscopul Clujului**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.1, p.3; (C.I.), **Revenim la „Parastasul legionar”**, oficiat în Catedrală la 13 ianuarie cu încuviințarea Î.P.S. Bartolomeu, „Adevărul de Cluj”, anul VII, nr.1313, miercuri, 25 ianuarie 1995, p.1; BOCU, MICHAELA, **Slujește-ți neamul și țara și atunci Domnul va fi cu tine** Hramul Școlilor Teologice – Sfânta Liturghie la Catedrală și cuvânt al ÎPS Bartolomeu, „Adevărul de Cluj”, marți, 31 ian.1995, p.5; Arhiepiscopul Bartolomeu Anania, **președinte, Comunicat. Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Clujului despre autonomiile teritoriale pe baze etnice**, „Adevărul de Cluj”, joi, 2 februarie 1995, p.16; **Î.P.S. Bartolomeu este desemnat Președinte de onoare al A.S.C.O.R., ajutor al Î.P.S. Bartolomeu dat A.S.C.O.R. pentru strângerea de semnături împotriva legalizării homosexualității**, Supliment „Filocalia”, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.2, p.2; **Comunicat** [la Ședința Anuală a Adunării Eparhiale a Vadului, Feleacului și Clujului, 31 ianuarie 1995], „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.2, p.8; **La 29 ianuarie 1995, Î.P.S. Bartolomeu a oficiat Sfânta Liturghie arhierescă, în cinstea Sfinților Trei Ierarhi, patronii Școlilor Teologice**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.2, p.12; **Puncte** [În săptămânalul „Scutul Patriei”, al Armatei „Transilvania”, apare un mesaj al Î.P.S. Bartolomeu transmis ostașilor], „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.2, p.12; **Î.P.S. Bartolomeu a rostit cuvântul aniversar la Concertul dedicat celei de-a 70-a aniversări a Maestrului Marin Constantin**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.3, p.6; GĂVRUȘ, PREOT REMUS, **Mănăstirea Parva-Rebra** [monahul Paisie a fost hirotonit preot și numit ca stareț la 22 august 1993, în catedrala din Cluj, de către Î.P.S. Bartolomeu Anania], „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.3, p.11; **Î.P.S. Bartolomeu – pomenit între membrii fondatori ai Asociației Filantropice Medical-Creștine „Christiana”**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.3, p.12; BĂIȚAN, DOREL, **La multi ani, maestre!** ÎPS Bartolomeu l-a prezentat pe Marin Constantin ca pe un dizident anticomunist, „România liberă” – joi, 9 martie 1995, p.2; BĂIȚAN, DOREL, **Unde este ipocrizia?** ÎPS Bartolomeu îl apără pe dirijorul Marin Constantin, „România liberă” – joi, 20 aprilie 1995; **Vizita delegației Bisericii din Württemberg** [primiți la 18 aprilie de Î.P.S. Bartolomeu], „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.5, p. 6; **Î.P.S. Bartolomeu a sfințit de înălțarea Domnului piatra de temelie la Măn. Piatra Craiului, pentru biserica cu hramul „Sf. Ioan Iacob de la Nearnț (Hozevitul)”**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.6, p.7; **Î.P.S. Bartolomeu a susținut, la simpozionul „Instaurarea comunismului între rezistență și represiune” (9-11 iunie), comunicarea: „Una din formele exilului: starea de fugăr”**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.6, p.9; **Biserica Ortodoxă Română Sfânta Treime din mun. Cluj-Napoca, la aniversarea a 200 de ani (1795-1995) Î.P.S. Bartolomeu oficiază în Duminica Rusaliilor Liturghia arhierescă**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.6, p.10; **Î.P.S. Bartolomeu a oficiat în catedrală în 28 mai slujba parastasului la 10 ani de la trecerea în veșnicie a Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.6, p.12; **În curând, Î.P.S. Bartolomeu la Beclean** [Joi, 20 iulie 1995] – va sfinți piatra de temelie a viitoarei catedrale ortodoxe din localitate, „Observatorul de Beclean”, anul II, nr.7(8), iunie 1995, p.1; **Te Deum la Catedrala Ortodoxă** [Cuvânt de mulțumire – ÎPS Bartolomeu] – Sâmbătă, 10 iunie, ora 9:30, „Adevărul de Cluj”, Vineri, 9 iunie 1995; CĂLIAN, ILIE, **Biserica din Deal la 200 de ani**

Sfânta Liturghie oficiată de ÎPS Bartolomeu, „Adevărul de Cluj”, anul VII, nr.1410, Marți, 13 iunie 1995, p.1 și 16; PODARU, AUREL, **Î.P.S. Bartolomeu Anania se va afla joi la Nușeni și Beclean** (20 iulie 1995), „Răsunetul”, anul VII, nr.1417, Marți, 18 iulie 1995, p.1; **Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu a prezidat (13-21 iunie) conferința: „Autocefalie, Patriarhie și Slujire sfântă: aniversarea a 110 ani de autocefalie, 70 de ani de Patriarhat în BOR și 45 de ani de arhierie a P.F. Patriarh Teoctist**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.7-8, p.2; **Actualitate** [Întâlnirea în 26 iunie a stareților și duhovnicilor din mănăstirile Eparhiei Clujului la Măn. Dobric cu Î.P.S. Bartolomeu și P.S. Irineu], „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.7-8, p.4; **Comunicat** [În 22 Iunie a avut loc la Senatul României întâlnirea dintre reprezentanți ai Bisericii Orientale de Rit Bizantin și ai B.O.R.], „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.7-8, p.8; **Î.P.S. Bartolomeu a sfințit la 24 Iunie piatra de temelie pentru Biserica „Sf. Ioan Botezătorul” – Luncani**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.7-8, p.8; VEREȘEZAN, LOCOTONENT COLONEL MARIAN, -, **Ca un fulger, gestul curat**, invitat la Cercul Militar din Cluj, Î.P.S. Bartolomeu Anania a prezentat cazul P.S. Partenie Ciopron, „Scutul Patriei”, 23 august – 5 sept.1995; **Î.P.S. Bartolomeu a oficiat la 29 August primul hram la Măn. De la Sângeorz-Băi și a tuns în monahism șase viețuitoare ale mănăstirii**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.9, p.9; BUCUROIU, RĂZVAN, **Exhibiționismul este viciul lumii moderne** Autoritate și blândețe la Î.P.S. Bartolomeu, în conducerea Eparhiei, „România liberă”, nr.1666, Sâmbătă, 16 sept.1995, p.2; LAZĂR, VIRGIL, **Proiecte pentru vizita din octombrie a reginei Ana**; BOCU, MICHAELA, **„Fără Mine nu puteți face nimic!” – sunt cuvintele Domnului – 23 septembrie – Te Deum oficiat de ÎPS Bartolomeu – inaugurarea anului de învățământ**, „Adevărul de Cluj”, Marți, 26 sept.1995; SANDOR, PROF. TEODOR, **Mănăstirea din Florești 20 nov.1994 – Î.P.S. Bartolomeu a sfințit piatra de temelie a bisericii**, iar la 1 oct.1995 va sluji de hram, „Adevărul de Cluj”, 29 sept.1995; **Sfințirea bisericii „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil” din Dej** slujba oficiată la 24 septembrie de Î.P.S. Bartolomeu și P.S. Irineu, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.10, p.11; **Hram la Mănăstirea din Florești** Î.P.S. Bartolomeu a oficiat la 1 octombrie primul hram al mănăstirii, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.10, p.11; **Punerea pietrei de temelie la capela Institutului Oncologic din Cluj** Î.P.S. Bartolomeu a sfințit locul pentru capela ortodoxă „Sf. Dimitrie Izvorătorul de Mir”, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.10, p.11; **Deschiderea anului școlar și a celui universitar**, slujbele de Te-Deum, oficiate de ÎPS Bartolomeu la 15 septembrie pentru Seminarul Teologic, la 23 septembrie pentru elevi și la 5 octombrie pentru studenți], „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.10, p.11; **Noua biserică din Turda-Poiana** binecuvântată de Î.P.S. Bartolomeu, slujind și Sf. Liturghie arhierescă, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.11, p.2; **La 7 noiembrie a avut loc ședința Consiliului eparhial în prezența Î.P.S. Bartolomeu și a P.S. Irineu**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.11, p.2; CIACHIR, DAN, **„Și la stânga trei ciocane!”** Î.P.S. Bartolomeu împotriva măsluirii Examenului de admitere la Facultatea de Teologie din Cluj, „Cuvântul”, anul I(VI), nr.10(223), noiembrie 1995; **La 30 noiembrie, Î.P.S. Bartolomeu a participat la dezvelirea a trei busturi în orașul Dej**, „Renașterea”, anul VI, (1995), nr.12, p.2; ȚENE, IONUȚ, **Manifestații studențești anticomuniste la Cluj**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, an I, nr.44, 5 dec.1995, p.6; CSABA, SZEKELY, **Concert de colinde în penitenciar** la Gherla, în prezența Î.P.S. Bartolomeu, „Adevărul de Cluj”, 16-17 dec.1995, p.16; CSABA, SZEKELY, **Sărbătorile de iarnă în penitenciarul Gherla** [Concert de colinde în prezența Î.P.S. Bartolomeu], „Adevărul de

Cluj” - Miercuri, 18 dec.1995, p.9; BOCU, M., **Decembrie – o lună a păcii, împăcării și toleranței, concert de colinde în biserica „Schimbarea la Față” - Î.P.S. Bartolomeu și Episcopul reformat Csiha Kálman**, „Adevărul de Cluj”, miercuri, 28 dec.1995, p.9; **Concert de colinde – Seminarul Teologic Ortodox și Seminarul Teologic Reformat au susținut împreună un concert de colinde, în prezența Î.P.S. Bartolomeu și a Excelenței Sale Dr. Csiha Kálman**, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.1, p.2; Biroul de Presă al Arhiepiscopiei Clujului, **Comunicat** [Î.P.S. Bartolomeu protestează împotriva cenzurării unei părți din emisiunea „Pași spre adevăr”, unde a fost invitat (22 dec.1995)], „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.1, p.2; **Camera ascunsă**, Î.P.S. Bartolomeu, Prefectul Grigore Zanc și Primarul Gheorghe Funar, „Mesagerul transilvan”, 16.01.1996; (V.M.), **Prea Sfinții Bartolomeu Anania și George Guțiu au primit titlul de cetățeni de onoare ai Clujului**, „Mesagerul transilvan”, anul VI, nr.1395, 27-28 ianuarie 1996, p.1; **Ședința Adunării Eparhiale** [6 februarie – prezidată de Î.P.S. arhiepiscop Bartolomeu], „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.2, p.2; **Actualitate**, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.2, p.4; **Întrunire cu Î.P.S. Bartolomeu a economilor mănăstirilor din Eparhie**, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.2, p.12; POP, EPISCOP-VICAR IRINEU, **Eparhia Clujului își omagiază Arhipăstorul**, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.3, p.2; **Doi deținuți din Penitenciarul Gherla și-au petrecut la casele lor Crăciunul, la propunerea Î.P.S. Bartolomeu**, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.3, p.5; PALEOLOGUL, ALEXANDRU, **La cei 75 de ani ai ÎPS Bartolomeu**, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.3, p.8; **Senatul Universității «Babeș-Bolyai» a hotărât la 4 martie 1996 ca Î.P.S. Bartolomeu să fie desemnat Senator de onoare și membru al Marelui Senat al Universității**, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.3, p.9; **Î.P.S. Bartolomeu a primit titlul de cetățean de onoare al municipiului Cluj-Napoca; - Î.P.S. Bartolomeu – investit la 30 martie 1996 – Cercetaș de onoare – al Organizației Naționale „Cercetașii României”**, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.3, p.9; **Î.P.S. Bartolomeu, invitat de ASCOR Iași, a vorbit despre „Rugăciunea – izvor de putere în încercările vieții”**, Supliment „Filocalia”, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.4, p.2; **Întâlnirea delegației Bisericii Evanghelice din Württemberg cu Î.P.S. Bartolomeu**, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.4, p.12; **Hotărâri ale Sfântului Sinod al BOR** [în 13 - 14 febr.1996, s-au luat măsuri pentru diortosirea rugăciunilor de la TE-DEUM, în urma propunerii făcute de Î.P.S. Bartolomeu], „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.5, p.2; **Pașii speranței** [comunicat Arhiepiscopia Ortodoxă Română Cluj - Biserica Evanghelică din Württemberg], „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.5, p.9; ILOAIE, DIACON ȘTEFAN, **Hristos în armată** [Î.P.S. Bartolomeu a rânduit câte un preot pentru unitățile militare din Florești și Dej], „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.5, p.11; **Împlinire și mulțumire** 13 iunie – Te-Deum la Catedrală, în prezența Î.P.S. Bartolomeu, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.6, p.2; **Ședințele de la Protopopiate** în perioada 11-12 și 17-20 iunie, cu tema: „Preotul în Biserică, în lume și acasă”, prezidate de Î.P.S. Bartolomeu, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.6, p.2; **P.F.Părinte Teoctist, Î.P.S. Antonie Plămădeală și Î.P.S. Bartolomeu Anania s-au întâlnit în 6 iunie, la Palatul Patriarhal, cu episcopi ai Bisericii Greco-Catolice**, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.6, p. 9; Redacția, **Remember (28 mai '46 – 28 mai '96)**, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.6, p.2; **Hram la Mănăstirea Nicula**, „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.7-8, p.2; ILOAIE, DIACON ȘTEFAN, **Întâlniri** legături între Arhiepiscopia Clujului și Biserica Evanghelică Württemberg (Germania), „Renașterea”, anul VII, (1996), nr.7-8, p.2; **„Un guvern cu g mic”** [Î.P.S. Bartolomeu la

Adunarea Națională Bisericească – învățământul religios, homosexualitatea], „România liberă”, 17 febr.1996, p.2; ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI, **Comunicat. Afirmările Î.P.S. Bartolomeu de la Adunarea Națională Bisericească**, „România liberă”, Sâmbătă, 2 martie 1996; ȚENE, IONUȚ, **Studentul Valeriu Anania se confruntă cu Senatul universitar** [Manifestări studentești la Cluj în 1946], „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, an II, nr.56, 5 martie 1996, p.6; ANTONIE, MITROPOLITUL TRANSILVANIEI, CRIȘANEI ȘI MARAMUREȘULUI, **Aniversarea a 75 de ani de viață a Î.P.S. Bartolomeu Anania al Vadului, Feleacului și Clujului**, „Telegraful Român”, 1-15 martie 1996, p.8; ANDREI, NARCISA, **Râmnicul îi urează „La mulți ani!”** [Înalt Prea Sfințitului Bartolomeu], „Curierul de Vâlcea”, 16-17 martie 1996, p.3; CĂRĂMIZESCU, MARIUS, **Înalt Prea Sfințitul Anania își serbează ziua de naștere la Rm. Vâlcea**, „Curierul de Vâlcea”, 16-17 martie 1996, p.3; (C.I.), **Omagiul Băilor-Govora** [Medalion aniversar „Bartolomeu Anania”], „Curierul de Vâlcea”, 16-17 martie 1996, p.3; **Î.P.S. Bartolomeu Valeriu Anania – Arhiepiscopul Arhiepiscopiei Bisericii Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului împlinește 75 de ani**, „Adevărul de Cluj”, anul VII, nr.1620, Luni, 18 martie 1996, p.1 și 4; BARBU, IOAN, **Aici, am avut sentimentul vieții plene, Î.P.S. Bartolomeu Anania a fost omagiat la Glăvile, localitatea unde a văzut lumina zilei cu trei sferturi de veac în urmă**, „Curierul de Vâlcea”, Marți, 19 martie 1996, p.3; ALDEA, DAN, **ÎPS Bartolomeu, arhiepiscopul Clujului, Feleacului și Vadului, și-a revăzut locurile copilăriei**, „Ediție Specială Oltenia”, 1996, p. 6; ANDREI, NARCISA ȘI DRAGOȘ, DORU, **Este prima dată când sunt sărbătorit și mă las sărbătorit** [Î.P.S. Bartolomeu la Vâlcea], „Curierul de Vâlcea”, Marți, 19 martie 1996, p.3; BUCȘA, PETRE, **Valeriu Bartolome Anania la 75 de ani**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, nr.58, 19 martie 1996, p.1,4; CHIOREANU, VALER, **Înalt Prea Sfinției Sale BARTOLOMEU i s-a acordat titlul de „Cetățean de Onoare” al municipiului Cluj-Napoca [la împlinirea a 75 de ani]**, „Adevărul de Cluj”, anul VII, nr.1627, Marți, 26 martie 1996, p.1; ȚENE, IONUȚ, **Bartolomeu Anania – 75 de ani în întâmpinarea Bunei Vestiri**, „Curierul”, 2 aprilie 1996, p.4; MOARCĂȘ, MIRCEA, **Un Om pentru istoria țării** [Î.P.S. Bartolomeu la 75 de ani], „Ordinea”, nr.13, 5-11 aprilie 1996, p.1 și 3; SERGHIE, DORIN, **Cele patruzeci de zile și viața noastră** – Duminică, 21 aprilie – [Î.P.S. Bartolomeu sfințește Capela din Penitenciarul Gherla], „Adevărul de Cluj”, 23 aprilie 1996, p.1 și 15; PURDEA-SOMEȘ, CĂPITAN OVIDIU, **Militari și credincioși deopotrivă** [Sf. Mare Mc. Gheorghe – 23 Aprilie – Î.P.S. Bartolomeu slujește Sfânta Liturghie în Brigada de Artilerie „General Burileanu”], „Scutul Patriei”, nr.239(1549), 1-14 mai 1996, p.1; MĂGRĂDEAN, V., **„Nici comuniștii n-au profanat spațiul sacru al Catedralei, organizând dansuri deșănțate**, „Mesagerul transilvan”, anul VII, nr.1478, Vineri, 10 mai 1996; AVRAM, MARIUS, **Gavra îl acuză pe ÎPS Bartolomeu Anania de minciună și infamie**, Discoteca în fața Catedralei, „Mesagerul transilvan”, 11-12 mai 1996; CHIOREAN, CAIUS, **Apa, ca armă în rivalitatea politică dintre PUNR și PDSR** [Ceremonia de dezvelire a monumentului „Glorie Ostașului Român” – absența Î.P.S. Bartolomeu], „Adevărul de Cluj”, anul VII, nr.1664, 11-12 mai 1996, p.1; **ÎPS Bartolomeu Anania se adresează primarului Clujului** [Discotecă în fața Catedralei], „Adevărul de Cluj”, 13 mai 1996; **Scrisoarea de răspuns a primarului Clujului** [Către ÎPS Bartolomeu, despre organizarea unei festivități muzicale în fața Catedralei], „Adevărul de Cluj”, 13 mai 1996; **Punctul de vedere al deputatului Ioan Gavra** [manifestările din fața Catedralei,

răspuns adresat Î.P.S. Bartolomeu], „Adevărul de Cluj”, 13 mai 1996; LAZĂR, VIRGIL, **Ioan Gavra îl atacă într-un mod grosolan și nedemn pe Arhiepiscopul Bartolomeu Anania**, „România liberă” – Luni, 13 mai 1996; (C.C.), **Grigore Zanc acuză ipocrizia lui Ioan Gavra**, „Adevărul de Cluj” – Joi, 16 mai 1996, p.4; **Frate Gavra, nici eu nu-l iubesc pe Bartolomeu Anania** [Caricatură: Diavolul și Ioan Gavra], „Mesagerul transilvan”, 16 mai 1996, p.2; (M.B.), **Bartolomeu Anania – Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului** [Biografia], „Jurnalul de dimineată”, 21 mai 1996, p.15; **Scrisoare pascală** [adresată clerului din Arhiepiscopia Clujului de către Prot. Dr. Werner-Ulrich Deetjen, Protopopiatul Evanghelic din Brackenheim], „Renașterea”, an VII, (1996), nr.5, p.9; **Te Deum la fine de an școlar** [oficiat de Î.P.S. Bartolomeu Anania], „Adevărul de Cluj”, anul VII, nr.1693, vineri, 14 iunie 1996, p.1; (C.C.), **„Regina” Ana, în vizită la Cluj**, „Regina” a fost invitată să ia masa cu Arhiepiscopul Bartolomeu Anania, „Adevărul de Cluj”, Vineri, 21 iunie 1996, p.16; **Vizita reginei Ana la Cluj-Napoca**, primire făcută de către Î.P.S. Bartolomeu, „Adevărul de Cluj”, Miercuri, 3 iulie 1996, p.13; (I.G.), **Biserica Ortodoxă nu are obiecții în privința reuniunii reformatilor** [Declarație a Î.P.S. Bartolomeu], „Adevărul de Cluj” – Joi, 8 august 1996, p.4; (C.D.), **Alegerile de episcopi** [Joi, 4 iulie, Î.P.S. Bartolomeu a părăsit ședința Sinodului în semn de protest față de felul în care s-au desfășurat alegerile de episcopi], „Cuvântul”, anul II (VII), nr.8(232), August 1996, p.10; SĂSĂRMAN, TRAIAN, **Bartolomeu al Clujului la Cetatea Maicii Domnului** (Piatra Fântânele) [la sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului], „Răsunetul” (Bistrița), 10 sept.1996, p.1, 4; MÂNDRUȚ, OANA ȘI MĂGRĂDEAN, VASILE, **Gheorghe Funar și-a bătut joc de tradițiile creștinești** [Î.P.S. Bartolomeu despre „Înmormântarea liniștii românilor” – făcută de Funar], „Mesagerul transilvan”, anul VII, nr.1588, miercuri, 18 sept.1996, p.5; (I.G.), **Î.P.S. Bartolomeu Anania susține că „îngroparea liniștii românilor” nu are nimic de-a face cu Biserica Ortodoxă**, „Adevărul de Cluj” – miercuri, 18 sept.1996, p.4; DUMITRU, DIANA ȘI CHIMA, FLORIN, **Preotul care a oficiat la procesiunea organizată de Funar a fost la ÎPS Bartolomeu să-l dezlege de păcate**, „Ziua”, 19 sept.1996, p.2; (I.G.), **Î.P.S. Bartolomeu Anania: Declarațiile lui Mudava sunt o blasfemie** [„Cine mă votează pe mine, votează pe Dumnezeu”], „Adevărul de Cluj”, anul VII, nr.1794, joi, 10 oct.1996, p.1; **Folosirea numelui lui Dumnezeu pentru capital politic este o blasfemie** [afirmă Î.P.S. Bartolomeu – candidații la Președinția României], „Viața cultelor”, anul IV, nr.190, 11 oct.1996; LUCA, EMIL, **Prețuind marile valori ale neamului...**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, nr.92, 18 nov.1996, p.1; OPREA, MARIN, **„Renașterea”: Sectele și violența în actualitate**, „Curierul Primăriei Mun. Cluj-Napoca”, nr.93, 25 nov.1996, p.7; MIHAI, RADA, **O rază de lumină pentru bolnavii de scleroză multiplă** [Dar de suflet din partea Î.P.S. Bartolomeu Anania], „Mesagerul transilvan”, 23 dec.1996, p.3; **Catedrala Arhiepiscopală în renovare**, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr.1, p.2; MEDIAFAX, **Arhiepiscopul Bartolomeu Anania a suspendat doi preoți**, „Ziua”, anul IV, nr.804, marți 11.02.1997, p.1; MEDIAFAX, **Arhiepiscopul Clujului a decis suspendarea a doi preoți care au devenit parlamentari**, „Adevărul”, marți 11 febr.1997, p.12 și „Adevărul”, nr.1894 - marți 11 febr.1997, p.1; **Preoți suspendați pentru activități politice** [Î.P.S. Bartolomeu i-a suspendat pentru implicarea în activități politice], „Praxis”, nr.34, 12 febr.1997, p.2; ZUBAȘCU, ION, **Arhiepiscopul Bartolomeu Anania conferențiază despre corupția spirituală în lumea de azi** – ASCOR – [13 febr. - la Casa de Cultură a Studenților – București], „România liberă”, 12 februarie 1997; REDACȚIA,

Arhiepiscopul Bartolomeu – 76 de ani, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr.3, p.2; EMIL, L., **Desăvârșirea Catedralei Ortodoxe**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, nr.110, 31 mart.1997, p.1; OPREA, MARIN, „Renașterea” **despre cărturarul și monahul N. Steinhardt**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, nr.114, 28 apr.1997, p.6; MIRCIOIU, CRIȘAN, **Asociația "Christiana" la Paști**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, nr.115-116, 1997, p.1; **Fotografie din 1969, în care apar (printre alții) Î.P.S. Victorin și Î.P.S. Bartolomeu**, „Vestitorul Român Canadian”, 22 iunie 1997, nr.2, p.1; EDUARD, BOGDAN ȘI CIOCAN, CORNELIU, **Cazul "preotului" Ilie Cira**, „Evenimentul zilei”, 27 iunie 1997, nr.1520, p.3; RĂȘNOVEANU, SORIN, **Ce spun oamenii despre „cazul Cira” – preotul acuzat de pedofilie – „am încredere în Î.P.S. Bartolomeu că Dumnezeu îi va lumina mintea să facă judecată dreaptă”**, „Știrea”, 28-29 iunie 1997, p. 3; INDRIEȘ, BRIGITTE ȘI STANCIU, BOGDAN, **Pedeapsa maximă pentru preotul Ilie Cira, acuzat de pedofilie, este excluderea din rândul preoților**, „Știrea”, 28-29 iunie 1997, p.3; EDUARD, BOGDAN, **Preotul Ilie Cira vrea să-i dea în judecată pe ziaristi**, Î.P.S. Bartolomeu aflat în concediu la Techirghiol, „Evenimentul zilei”, 5-6 iulie 1997; EDUARD, BOGDAN, **Un ziarist este citat în fața Consistoriului Monahal Eparhial, în cazul preotului Ilie Cira**, „Evenimentul zilei”, 25 iulie 1997; POPA, DRAGOȘ, **Arhiepiscopia Ortodoxă „citează” ziaristii la ordine**, „Știrea”, vineri, 25 iulie 1997, p.12; NISTOR, VIOREL, **Biserica – chemare sau „citație”?** cazul preotul Ilie Cira, „Știrea”, vineri, 25 iulie 1997, p.12; AVRAM, RODICA, **Emoționante manifestări la Mausoleul Eroilor Neamului** Slujba de pomenire ținută de Î.P.S. Bartolomeu, P.S. Casian al Dunării de Jos și P.S. Epifanie al Buzăului, „Curierul National”, anul VIII, nr.1951, joi, 7 august 1997, p.3; AVRAM, MARIUS, **Alături de peste 200.000 de credincioși, Petre Roman s-a rugat la Mănăstirea Nicula Sfânta Liturghie de 15 August – oficiată de ÎPS Bartolomeu cu un sobor de preoți**, „Știrea”, 16-17 august 1997, p. 8; STANCIU, BOGDAN, **Ministrului Dejeu i-au dat lacrimile când a dat ochii cu zarca din Gherla, Inaugurarea muzeului foștilor deținuți politici – în prezența ÎPS Bartolomeu**, „Știrea”, anul I, nr.87, luni, 8 sept.1997, p. 2; CĂIENARU, DIANA ȘI RUS, ION, **Să nu ne uităm istoria și să ne cinstim martirii. Manifestare memorială la Gherla, cu o slujbă religioasă oficiată de Î.P.S. Bartolomeu**, „Adevărul de Cluj”, anul IX, nr.2070, Luni, 8 sept.1997, p.1, 6; **Hram la Nicula**, „Renașterea”, anul VIII, (1997), nr.9, p.11; STANCIU, BOGDAN, **Arhiepiscopul Bartolomeu Anania spune că homosexualii tind să devină o sectă care face prozeliți**, „Știrea”, 18-19 oct.1997, p.8; HENOREL, NICA, **Biserica și homosexualii**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, nr.140, 27 oct.1997, p.5; LISEI, MIHAL, **Ecourile unei expoziții** (pentru catedrală), „Știrea”, joi 14 ian.1998; FILIP, NICOLAE, **Bartolomeu Anania – 5 ani de arhierie la Cluj – 7 februarie**, Religie Azi C/7, 6-7 febr.1998; CRIȘAN, EMIL, **Preoții, împotriva bacilului Koch** [bolnavii TBC din satele izolate de munte – îngrijiți de preoți], „Jurnalul Național”, luni, 22 febr.1998, p.8; BARBU, IOAN, **Binecuvântări de la Î.P.S. Bartolomeu Valeriu Anania – 11 martie 1998**, „Curierul de Vâlcea”, vineri, 20 martie 1998, p.8; MEDIAFAX, **ÎPS Bartolomeu Anania va propune Sfântului Sinod implicarea Bisericii în viața politică**, „Jurnalul Național”, anul VI, nr.1483, 11 aprilie 1998, p.12; **ÎPS. Bartolomeu Anania va propune Sfântului Sinod implicarea Bisericii în viața politică**, „România Liberă”, nr.2445, 11 aprilie 1998, p.1; COROIANU, DANA, **Părintele Anania cere implicarea Bisericii în politică**, „Cronica Română”, anul VI, nr. 1592, 11-12 aprilie 1998, p.1; MEDIAFAX, **ÎPS Anania propune implicarea Bisericii în politică**, „Adevărul”, nr.2449, 11-12 aprilie 1998, p.1;

SECRETARIATUL DE CABINET AL ARHIEPISCOPIEI CLUJULUI, **Declarația incendiară a Arhiepiscopului Clujului, ÎPS Bartolomeu Anania** [implicarea Bisericii în politică], „Ziua”, anul V, nr.925, 11-12 aprilie 1998, p.2; BÎRLĂ, IRINA, **Arhiepiscopul de Cluj cere implicarea Bisericii în politică**, „Național”, anul II, nr.252, 11-12 aprilie 1998, p.4; DOBRATER, LUCIAN, **Biserica Ortodoxă Română se va implica în viața politică** (inițiativa ÎPS Bartolomeu), „Evenimentul zilei”, anul VII, nr.1761, 11-12 aprilie 1998, p.6; SECRETARIATUL DE CABINET AL ARHIEPISCOPIEI CLUJULUI, **Implicarea Bisericii în politică**, „Adevărul de Cluj”, anul X, nr.2250, 13 aprilie 1998, p.1; (M.M.), **Ortodocșii sînt pentru implicarea Bisericii în politică**, „Știrea”, nr.267, 14 aprilie 1998, p.1; MĂGRĂDEAN, VASILE, **Activiști în numele Domnului** [implicarea Bisericii în politică], „Știrea”, nr.267, 14 aprilie 1998, p.1; CRISTEA, LIVIU, **Biserica vrea politică**, „Evenimentul zilei”, nr.1763, marți, 14 aprilie 1998, p.3; VASILESCU, CECILIA, **Antonie Iorgovan: „Conform Constituției, ca instituție, Biserica nu se poate implica în politică”**, „Evenimentul zilei”, nr.1763, marți, 14 aprilie 1998, p.3; ȘIȘU, MĂDĂLINA, **Corneliu Vadim Tudor, PRM: „Este imperios necesar ca Biserica să intre în vâltoarea bătăliei”**, „Evenimentul zilei”, nr.1763, marți, 14 aprilie 1998, p.3; VERA, NICOLETA, **Valeriu Tabără, PUNR: „Cred că ÎPS Anania a făcut aceste declarații la necez** [Implicarea Bisericii în politică], „Evenimentul zilei”, nr.1763, marți, 14 aprilie 1998, p.3; FULGA, GHEORGHE, **Biserica Ortodoxă Română avertizează clasa politică** [Politică – p.2]; NISTORESCU, CORNEL, **Politică fără patrafir** [Implicarea Bisericii în politică], „Evenimentul zilei”, 14 aprilie 1998; MEDIAFAX, **Sfântul Sinod va decide până unde se pot implica preoții în campania electorală**, „Adevărul”, 15 aprilie 1998; COMITETUL DE COORDONARE AL ALIANȚEI CIVICE CLUJ, **Implicarea Bisericii Ortodoxe în politică contravine drepturilor omului**, „Știrea”, 15 aprilie 1998; **Decizia privind implicarea Bisericii în viața politică va fi luată de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române**, „Adevărul de Cluj”, miercuri, 15 aprilie 1998, p.4; COMITETUL DE COORDONARE AL ALIANȚEI CIVICE CLUJ, **Alianța Civică Cluj face recomandări arhiepiscopului Bartolomeu Anania**, „Adevărul de Cluj”, miercuri, 15 aprilie 1998, p.4; **Implicarea Bisericii în viața politică**, „Curentul”, 15 aprilie 1998; MEDIAFAX, **Alianța Civică Cluj îl acuză pe Înalț Prea Sfinția Sa Bartolomeu Anania de încălcare a Constituției și Declarației Drepturilor Omului**, „Jurnalul Național”, 15 aprilie 1998, p.12; CHIȘ, CRISTIAN MIHAI, **A.C. îi cere arhiepiscopului Anania s-o lase mai domol cu politica**, „Adevărul de Cluj”, 15 aprilie 1998; **Virgil Măgureanu crede că implicarea Bisericii în politică este un semn al dezordinii din viața publică**, „Adevărul de Cluj”, 17.04.1998; SEVERIN, ADRIAN, **Biserica și Politica**, „Ziua”, 18 aprilie 1998, p.4; COZLAC, SORIN, **Ce fel de politică vrea Biserica Ortodoxă**, „Monitorul de Suceava”, nr.92(747), joi, 23 aprilie 1998; BRIE, DAN, **Biserica și politica pot alcătui un amalgam periculos**, „Adevărul de Cluj”, 23 aprilie 1998, p.4; CORNEA, DOINA, interviu, **„Ce părere aveți despre declarația ÎPS Bartolomeu Anania privitoare la implicarea Bisericii în politică?”**, „Formula AS”, nr.308, 27 aprilie-4 mai 1998; TĂTAR, MIRCEA, **Biserica nu va face politică, însă va ajuta ca politica țării să fie făcută de cei mai buni**, interviu cu IPS Bartolomeu, „Jurnalul național”, 14 mai, 1998, pp. 16-17; „Renașterea”, an IX, (1998), mai, nr. 5 (101), p. 1; CIACHIR, DAN, **Îndrumare, nu implicare**, „Curentul”, 5 mai 1998; BREBAN, NICOLAE, **Biserica și politică**, „Curentul”, 8 mai 1998; BUZILĂ, BORIS, **Talk-show cu arhieru** [ÎPS Bartolomeu – despre implicarea Bisericii în politică], „Ziua” – „Calea, Adevărul și Viața” – 23 mai 1998, p.2; **Către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe**

Române un al doilea episcop-vicar Arhim. Vasile Flueraș, „Renașterea”, anul IX (1998), nr.6, p.2; HOSSU, VALER, **Altarul de pe Muntele Rece** [Parastas pentru eroi în Ziua Înălțării și a Eroilor – Muntele Rece], „Adevărul de Cluj”, 3-8 iunie 1998; CHIS, CRISTIAN MIHAI, **Arhiepiscopul Bartolomeu Anania consideră că neatenția oamenilor politici poate costa scump** [înființarea unei universități maghiare la Cluj], „Adevărul”, 11 iunie 1998; (D.B.), **Preoții clujeni și-au părăsit parohiile pentru a se sfătui cum trebuie să ofere declarații presei**, [conferință preoțească la Cluj], „Adevărul de Cluj”, 17 iunie 1998; PLATON, MIRCEA, **Politică și agheasmă**, „Ziua” – „Calea, Adevărul și Viața” – 20 iunie 1998, p. 2; POPA, DRAGOȘ, **ÎPS Bartolomeu renunță o vreme la politică**, „Monitorul de Cluj”, anul I, nr.0, p.1, 27 iunie 1998; HUREZEAN, RUXANDRA, **Banii – un motiv pentru care Biserica Ortodoxă ar vrea să facă politică**, „Monitorul Financiar”, 27 iunie 1998; ANDREICA, ARHID. MARCEL, **Vizita ÎPS Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului în Polonia**, „Renașterea”, anul IX (1998), nr.7-8, p.2, 11; OPREA, MARIN, **Intrarea Bisericii în arena politică**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, an IV, nr.174, 6 iulie 1998, p.4; ILIESCU PAKE, ȘTEFAN, **Arhiepiscopul Bartolomeu**, „Cuvântul Românesc”, Iulie-August 1998, p.23; AIOANEI, C., TRONCOTĂ, C., **„Desființați mănăstirile” – un ordin care nu a mai sosit**, „Magazin istoric”, nr.8, august 1998; **Scormonitorul** [ÎPS Bartolomeu, viitor Patriarh al României], „Monitorul de Cluj”, marți, 4 august 1998; **Politică și rugăciuni. Bartolomeu Anania – în locul Prea Fericitului Patriarh Teoctist?**, „Curentul politic”, luni, 17 august 1998, p.3; **Biserică. Moștenirea**, [ÎPS Bartolomeu – viitor Patriarh al României], „Curentul”, 17 august 1998, p.3; CHIOREAN, CAIUS, **Sensul modern al Evului Mediu la Mănăstirea Nicula** – 15 august, „Adevărul de Cluj”, anul IX, nr.2357, luni, 17 august 1998, p.1,6; MERA, DIANA ȘI BLAGA, ANCA, **Ierusalimul și Mecca românilor** – 15 august, pelerinaj la Mănăstirea Nicula, „Știrea”, anul II, nr.367, luni, 17 august 1998, p.12; MARIN, ANDRA, **Arhiepiscopul de Cluj transmite un mesaj de solidaritate fraternală intelectualilor de stânga** [despre extinderea Ungariei], „Monitorul de Cluj”, 31 august 1998, p.1A și 2A; BRUDAȘCU, DAN, **„Regret că i-am dezamăgit pe greco-catolici...”**, interviu cu ÎPS Bartolomeu Anania, „Transilvania jurnal”, marți, 1 sept.1998, p.3; (F.N.), **Războaiele religioase scaldă în sânge pământul** [Momentele 13 și 20 martie 1998 din Cluj], „Transilvania jurnal”, marți, 1 sept.1998, p.12; **Arhiepiscopul Bartolomeu este optimist în privința vizitei Papei în România și a relațiilor dintre ortodocși și greco-catolici**, „Adevărul de Cluj”, miercuri, 2 sept.1998, p.4; **Biserica Ortodoxă Română sprijină integrarea României în structurile euro-atlantice** [Discursul ÎPS Bartolomeu în cadrul secțiunii a III-a: „România și Europa” a reuniunii „Oameni și religii”], „Adevărul de Cluj”, miercuri, 2 sept.1998, p.4; NICOLAE, ELENA, **„ÎPSS Bartolomeu va cerceta cazul iconițelor PUNR”** (Preoții găsiți vinovați vor fi pedepsiți), „Ziarul de Cluj”, joi, 10 sept.1998; NICOLAE, ELENA, **ÎPSS Bartolomeu se revoltă: „Preoții nu pot face grevă”** [Loc pentru un lăcaș de cult în locul bisericii „Schimbarea la Față”], „Ziarul de Cluj”, joi, 26 sept.1998; NICOLAE, ELENA, **O școală vegheată de Dumnezeu «Christiana»** [festivitatea începerii noului an școlar – în prezența ÎPS Bartolomeu], „Ziarul de Cluj”, joi, 8 oct.1998; NICOLAE, ELENA, **ÎPSS Bartolomeu aprobă filmele preotului din Lita**, „Ziarul de Cluj”, 1998; ROATIȘ, ENDINA, **ÎPSS Bartolomeu consideră că în Kosovo se prefigurează o nouă geografie religioasă**, „Ziua”, sâmbătă, 10 oct.1998; **ÎPSS Bartolomeu l-a binecuvântat pe Teodor Botiș** [la vernisajul de la Galeria UAP], „Ziarul de Cluj”, miercuri, 14 oct.1998, p.20; **Se bat, deja, pentru Patriarhie** [ÎPS Bartolomeu și

ÎPS Daniel, Mitropolitul Moldovei], „America”, 15 oct.1998; NICOLAE, ELENA, **ÎPSS Bartolomeu a semnat protestul UBB** [Decizia Guvernului de înființare a unei universități maghiaro-germane], „Ziarul de Cluj”, joi, 15 oct.1998, p.1.2; MUREȘAN, SANDU, **Sprîjiniți de ÎPS Bartolomeu, studenții ortodocși din România amenință cu ample manifestări de protest** [Universitate maghiară la Cluj], „Național”, 16 oct.1998; **Poza zilei**, la 21 oct.1998, la Alba Iulia, capii Bisericii Ortodoxe Române au sărbătorit, alături de credincioși, ziua Sf. Visarion, Sofronie și Oprea, „Monitorul de Cluj”, joi, 22 octombrie 1998, p. 12; MARINA, MIHAELA, **Biserica Ortodoxă își vrea averile înapoi** ÎPS Bartolomeu aprobă inițiativa ÎPS Pimen Suceveanul, „Monitorul de Cluj”, marți, 3.11.1998; MARINESCU, AUREL, **O întâmplare explicativă** [Ierarhi ai BOR în perioada Securității], „Cuvântul românesc”, dec.1998, p.8; STANCA, DRAGOȘ ȘI ELENA NICOLAE, **«Cruciada» politicienilor** [Fonduri pentru Catedrala din Cluj – mulțumiri din partea ÎPS Bartolomeu], „Ziarul de Cluj”, miercuri, 23 dec.1998, p.2; DRĂGOI, MARIUS DAN, **Premieră în lumea ortodoxă clujeană** [Concert de colinde la Catedrală, susținut de Corala Preoților – în prezența ÎPS Bartolomeu], „Ziarul de Cluj”, miercuri, 23 dec.1998, p.2; **«Dracula» și calendarul ortodox** [Atitudine din partea ÎPS Bartolomeu: „Nu se poate ca un calendar creștin să apară într-o revistă care poartă numele diavolului”], „Ziarul de Cluj”, joi, 24 dec.1998, p.3; NICOLAE, ELENA, **Nevoiașii s-au înghesuit la pachetele oferite de «Christiana» de Crăciun, sârmanii – binecuvântați de ÎPS Bartolomeu**, „Ziarul de Cluj”, joi, 24 dec.1998, p. 9; **Există Moș Crăciun?** ÎPS Bartolomeu interpelat, „Ziarul de Cluj”, joi, 24 dec.1998, p.16; CRIȘAN, EMIL, **De Crăciun ortodocșii se vor ruga în față la „Primăvara”** [în semn de protest față de Primărie, care a promis un loc pentru un lăcaș de cult pentru parohia ortodoxă „Schimbărea la Față”], „Monitorul de Cluj”, joi, 24 dec.1998, p. 1; **Asociația Christiana a împărțit pachete în valoare totală de 13 milioane de lei** [ÎPS Bartolomeu a donat suma de un milion de lei], „Monitorul de Cluj”, joi, 24 dec.1998, p.2; CRISTEA, VASILE, **Colind Iancului** [19-20.12.1998: Festivalul Interjudețean de Colinde și Obiceiuri Folclorice de iarnă – cuvânt al ÎPS Bartolomeu], „Curierul”, 29 dec.1998; PĂCURAR, ANA-MARIA, **Semnificația Bobotezei** [Cuvânt la Bobotează al ÎPS Bartolomeu, după Liturghia oficiată la Catedrală], „Ziarul”, joi, 7 ian.1999, p.1; (C.V.), **Intervenția ÎPS Bartolomeu Anania a fost hotărâtoare**. Fonduri pentru Catedrala din Cluj de la premierul Radu Vasile, „Adevărul de Cluj”, joi, 7 ian. 1999, p. 4; BOCU, M., **Expoziția Catedrala, înainte de final**, „Adevărul de Cluj”, joi, 14 ian. 1999; TONCEAN, ADELINA, **Tablouri și artiști pentru Catedrală**, „Monitorul de Cluj”, joi, 14 ian.1999; B., ADA, **Arta sprijină Catedrala**, „Transilvania Jurnal”, joi, 14 ian.1999; ȘOICA, HOREA, **Popa din Aghireșu împarte pumni și rugăciuni** [ÎPS Bartolomeu nu a pornit anchetă pentru că reclamația nu a fost susținută cu semnătură], „Știrea”, anul III, nr.490, vineri, 15.01.1999, p.1.8; CHIȘU, ROMANA, **Bartolomeu Anania strânge fonduri pentru reconstruirea Catedralei Ortodoxe din Cluj**, „Ziua”, joi, 17 ian.1999, p.18; BIROUL DE PRESĂ AL SECRETARIATULUI DE STAT PENTRU CULTE, **Întâlnire ecumenică în Ardeal** [Gheorghe Anghelescu și liderii religioși din Ardeal], „Dreptatea”, nr.224, 20-26 ian.1999, p.14; **Al. I. Cuza are un bust în fața Prefecturii Cluj** – 24 ianuarie [Te-Deum oficiat de un sobor de preoți condus de ÎPS Bartolomeu Anania], „Monitorul de Cluj”, luni, 25.01.1999; **La Cluj-Napoca s-a dezvelit un bust al domnitorului Alexandru Ioan Cuza** [Te-Deum oficiat de ÎPS Bartolomeu], „Curierul Național”, luni, 25.01.1999, p.12; GAGIU, SABIN, **Catedrala, monument de importanță națională** (interviu cu ÎPS

Arhiepiscop Bartolomeu), „Jurnalul Național”, 30-31 ian.1999, p.7; ALEXA, LIVIU, **ÎPS Bartolomeu consideră că „Valentine’s Day” e o simplă modă**, „Știrea”, vineri, 12.02.1999, p.1,2,3; **Ortodocșii neagă acuzațiile americanilor**, restricții ridicate de Biserica Ortodoxă privind propaganda religioasă – răspuns al ÎPS Bartolomeu, „Monitorul de Cluj”, luni, 2.03.1999, p.3; TONCEAN, ADELINA, **Bisericile ortodoxe, în regim de austeritate**, în vederea restaurării Catedralei, „Monitorul de Cluj”, luni, 5.03.1999; TONCEAN, ADELINA, **Icoana de la Nicula vine la Cluj**. 25 Martie – procesiune condusă de ÎPS Bartolomeu – spre Catedrală, „Monitorul de Cluj”, marți, 9.03.1999, p.1A- 2A; ZAVERA, MARIANA, **Martor al istoriei. Un reprezentant de frunte al Rezistenței împotriva politicii de aservire națională** - convorbire cu Mircea Moarcăș, „Ordinea”, nr.9, 12-18 mart.1999, p.7; ANDREȘAN, LAURA, **Drumul icoanei de la Nicula la Cluj**. 25 martie – Liturghie la Nicula, oficiată de ÎPS Bartolomeu, „Monitorul de Cluj”, luni, 15 martie 1999, p.3A; TONCEAN, ADELINA, **Zi de naștere la mănăstire**. ÎPS Bartolomeu la 78 de ani, „Monitorul de Cluj”, 16.03.1999; ALBĂCAN, ALEX, **De Paște cu Radio „Renașterea”**, „Ziarul de Cluj”, 22 mart.1999; STĂNILOIU, SIMONA; CHIȘU, ROMANA, **Icoana Făcătoare de Minuni înobilează Catedrala Clujului**, „Ziua de Ardeal”, vineri, 26 martie 1999, p.1; NICOLAE, ELENA, **Pelerinajul icoanei „Povățuitoarei”**, „Ziarul de Cluj”, vineri 26 martie 1999, p.6-7; CHIȘ, MIHAI CRISTIAN, **La Cluj, de Buna Vestire, mii de credincioși și militari ai Armatei a IV-a – Transilvania au făcut o procesiune cu Icoana Făcătoare de Minuni a Fecioarei Maria**, „Adevărul”, sâmbătă, 27 mart.1999, p.7; STĂNILOIU, SIMONA, **Bartolomeu le cere clujenilor să se roage pentru pacea din Kosovo**, „Ziua de Ardeal”, 27-28 martie 1999, p.1; TONCEAN, ADELINA, **Bartolomeu Anania îndeamnă Clujul la rugăciune** (pentru soluționarea războiului din Iugoslavia), „Monitorul de Cluj”, anul II, nr.75(232), miercuri, 31 martie 1999, p.2; **ÎPS Bartolomeu dezaprobă atacurile sectare de gen „Manifest împotriva idolatriei”** (generate de procesiunea cu Icoana de la Nicula), „Transilvania Jurnal”, joi, 1.04.1999, p.1; Monitorul de Cluj, **Scuze publice** [denaturarea numelui ÎPS Bartolomeu într-un număr anterior], „Monitorul de Cluj”, joi, 1.04.1999, p.12A; BARBU, TEODORINA, **ÎPS Bartolomeu a sărbătorit Floriile la...Florești**, „Monitorul de Cluj”, luni, 5.04.1999, p.16; **ÎPS Bartolomeu al Clujului, către Redacția „Răsunetul”**. Mulțumiri pentru urări cu ocazia zilei de naștere, „Răsunetul”, anul XI, nr.2363, marți, 6 aprilie 1999, p.1; NICOLAE, ELENA, **Ierarhii BOR nu vor să fie politicieni**, „Ziarul de Cluj”, 6 aprilie 1999; BRIE, DAN, **Bartolomeu Anania critică Occidentul în slujba de Înviere**, (intervenția militară NATO de Paști în Iugoslavia), „Monitorul de Cluj”, miercuri, 14 aprilie 1999, p.1-2; NICOLAE, ELENA, **Ascultați Radio „Renașterea”**, „Ziarul de Cluj”, luni, 3 mai 1999, p.7; BARBU, TEODORINA, **Radio „Renașterea” se dorește un mesager al păcii și armoniei**, „Monitorul de Cluj”, 3 mai 1999, p.16; **Arhiepiscopul Bartolomeu și naționalismul**, Ziarul de Cluj”, 4 mai 1999, p. 20; NICOLAE, ELENA, **Adevăratul loc al Ortodoxiei**, ÎPS Bartolomeu: „centrul Ortodoxiei este în cer”, Ziarul de Cluj”, 15 mai 1999, p.1; **ÎPS Arhiepiscop Bartolomeu la Bistrița**, „Răsunetul”, anul XI, nr.2396, 21 mai 1999, p. 1; **Duminică, sfințirea Capelei de la Spitalul județean (Bistrița)** [Slujba oficiată de ÎPS Bartolomeu – 23 mai 1999], „Răsunetul”, anul XI, nr.2396, 21 mai 1999, p.1; PETRUȘEL, CLAUDIA, **Capela din incinta Spitalului Județean va fi sfințită duminică** (va sluji ÎPS Bartolomeu Anania), „Mesagerul de Bistrița-Năsăud”, 21.05.1999, p.12; TRIPON, M., **Rectitorirea Mănăstirii Nicula**, „Adevărul de Cluj”, 15 mai 2001; STĂNCIULESCU, OSCAR, **Arhiepiscopia Clujului are un post de**

radio, la inițiativa ÎPS Bartolomeu, „Vestitorul Ortodoxiei”, anul XI, nr.226-227, 1 iunie 1999, p. 2; **Resfințirea bisericilor ortodoxe din Șieuf și Enciu** de către Î.P.S. Bartolomeu și P.S. Irineu, „Răsunetul”, 8.06.1999, p.1; **ÎPS Bartolomeu în vizită la Muzeul județean și la Mănăstirea Parva-Rebra**, „Răsunetul”, 8.06.1999, p.1; NICOLAE, ELENA, **Apel pentru sinistrați**, „Ziarul de Cluj”, 2 august 1999, p.5; PĂCURAR, ANA-MARIA; NICOLAE, ELENA, **„Scenetă” biblică a iehoviștilor**, „Ziarul de Cluj”, 2 august 1999, p.5; NICOLAE, ELENA, **Preoții sunt liberi de eclipsă**, ÎPS Bartolomeu îi îndeamnă la liniște pe credincioși, „Ziarul de Cluj”, 10 august 1999, p. 3; VLĂDULESCU, FLORIN, **Lecțiile istoriei sunt uitate de parlamentari**, „Jurnalul Național”, miercuri, 11 august 1999, p.3; NICOLAE, ELENA, **Proiecte pentru biserică** [Schimbarea la Față], „Ziarul de Cluj”, 14 august 1999, p.16; TĂUȚ, CĂLIN, **Sute de mii de credincioși au luat cu asalt Mănăstirea Nicula**, „România liberă”, luni, 16 august 1999, p.24; **83 de ani de Armata a IV-a**. ÎPS Bartolomeu – prezent la festivități, „Monitorul de Cluj”, 17 august 1999, p.2; MĂNARCĂ, ADRIAN, **De 15 august Pelerinaj la Mănăstirea Nicula**, „Răsunetul”, nr.2459, 18 august 1999, p.3; PĂCURAR, ANA-MARIA ȘI VĂDEAN, TIBI, **Bucurie și lacrimi la Chiuiești** [Sfințirea bisericii – ÎPS Bartolomeu], „Ziarul de Cluj”, luni 23 august 1999, p.7; **Cum văd VIP-urile «Ziarul»** [și ÎPSS Bartolomeu Anania], „Ziarul de Cluj”, 30 august 1999, p.20; A.M., **Î.P.S.Sa Bartolomeu Anania combate cu dosarul**, „Ziua de Ardeal”, marți 12 sept. 2001, p.1; **ÎPS Bartolomeu Anania cere Guvernului să reanalizeze proiectul Legii Cultelor**, „Adevărul de Cluj”, marți, 14 sept.1999, p.4; ARUN, GEORGE, **Statutul de Biserică Națională**, „Curentul”, miercuri, 15 sept.1999, p.10; DELEAN, A. R., **Preoții din penitenciarele României s-au strâns pentru două zile la Cluj-Napoca**, „Mesagerul”, 21 sept.1999, p.2; GĂMAN, CORINA, **Conferința Națională a preoților capelani de penitenciare a debutat, ieri, la Cluj-Napoca**, „Adevărul de Cluj”, marți, 21 sept.1999, p.15; VASILESCU, OANA ȘI DOHI, MARINA, **Țara Românească este denumită «Ungro-Vlahia»**, „Libertatea”, 28 sept.1999, p.4; NOVĂCESCU, ION, **Numele prefectului Fărcaș va fi înscris pe peretele Bisericii „Schimbarea la Față”** [împreună cu toți ceilalți ce s-au opus construirii Bisericii], „Cotidianul”, 29 sept.1999; FĂRCAȘ, TIBERIU, **„Invație” ieșeană la galeriile UAP** [la manifestare a vorbit și ÎPS Bartolomeu], „Mesagerul transilvan”, miercuri, 29 sept.1999, p.7; TONCEAN, ADELINA, **Manualul de istorie i-a convins pe profesorii clujeni**, „Monitorul de Cluj”, vineri, 8 oct.1999, p.3; MUREȘAN, SANDU, **ÎPS Bartolomeu, Arhiepiscopul Clujului, Vadului și Feleacului: „Dacă MEN nu va repara situația, atunci va prelua Biserica misiunea de a preda istoria României”** [Manualele de Istorie], „Național”, III, nr.713, sâmbătă-duminică 9-10 oct.1999, p.1; ZUBAȘCU, ION, **Biserica Ortodoxă este recunoscută ca „Biserică Națională”** [ÎPS Bartolomeu: „Este normal ca un stat național să aibă o Biserică Națională”], „Național”, 1999; POPA, DRAGOȘ C., **Ambasadorul macedonean face lobby pe lângă Î.P.S. Bartolomeu Anania**. Statutul Bisericii Ortodoxe Macedonene, „Adevărul de Cluj”, 15 octombrie 1999, p.5; **Macedonia așteaptă ajutorul Bisericii Ortodoxe Române** [Ambasadorul Republicii Macedonia s-a întâlnit cu ÎPS Bartolomeu], „Mesagerul”, 15 octombrie 1999, p. 4; POPESCU, CRISTIAN TUDOR, **Omul nou** [Problema manualelor de Istorie], „Adevărul”, nr.2913, 18 oct.1999; BACIU, MIRELA, **Nu manualele alternative sunt o problemă, ci istoria... alternativă!**, interviu cu ÎPS Bartolomeu, „Răsunetul”, 19 octombrie 1999, p.1, 4; GRAMA, CARMEN, **ÎPS Bartolomeu va sfinți azi, la Chintelnic, monumentul închinat memoriei preotului protopop Grigore Pletosu**, „Mesagerul de Bistrița-Năsăud”, anul IV, nr.925, luni, 8.11.1999, p.1,5; DUȚULESCU, ADRIANA, **Doi ani**

Închisoare – pedeapsă pentru sărutarea icoanelor. Ultima propunere creștin-democrată a PNȚCD, „Național”, miercuri, 17 nov.1999, p.3; CHIȘ, RAUL, **O inițiativă aberantă e tratată cu indulgență.** ÎPS Bartolomeu Anania crede că țărăniștii fac prostioare – sărutarea icoanelor, „Transilvania jurnal”, nr.484, joi 18 nov.1999; PETRIȘOR, DORIN, **Dezinfectarea Sfântului Duh,** „Transilvania jurnal”, vineri, 19 nov.1999, p.32; **O fundație „europeană” trimite creștinismul în Codul Penal,** „Transilvania jurnal”, sâmbătă 20 nov.1999, p.5; TUCĂ, MARIUS, **Sărutarea icoanelor,** „Jurnalul Național”, luni 22 nov.1999, p.2; MARIȘ, DR. IOAN, **Gheorghe Telea, Cultură și politică** [mișcarea studenților de la Cluj – 1946, condusă de ÎPS Bartolomeu], „Tribuna culturală”, 26.11.1999, p.6; TODEA, CRISTIAN, **Bogăția materială ca paradox.** ÎPS Bartolomeu și ceilalți preoți închiși în timpurile comunismului, „Transilvania Jurnal”, luni, 29.11.1999, p.27; CRIȘAN, EMIL ȘI CIOCU, EMANUEL, **Preoții ortodocși vor să-și facă Crăciunul în stradă. Cu binecuvântarea ÎPS Bartolomeu, în semn de protest față de Primărie – în cazul eliberării unui loc pentru construcția unei noi biserici,** „Monitorul de Cluj”, anul I, nr. 145, marți, 15.12.1999, p.1; **Arhiepiscopia face cadouri familiilor nevoiașe. ÎPS Bartolomeu va dona trei milioane lei – venituri proprii,** „Mesagerul”, joi, 16.12.1999, p.3; CHIȘ, CRISTIAN MIHAI, **ÎPS Bartolomeu renunță la donațiile pentru catedrală în favoarea sinistraților din Maramureș,** „Adevărul”, 1999; ȘOFRON, DEMOSTENE, **Lumea modernă și inepuizabilă a Manuelei Botiș,** vernisaj de pictură și sculptură – prezent și ÎPS Bartolomeu, „Adevărul de Cluj”, 18-19 dec.1999, p.4; DELEAN, A.R., **Un lemn cu Sfânta Cruce și imaginea Fecioarei rugându-se,** deputatul Ioan Roman l-a arătat și ÎPS Bartolomeu Anania, „Mesagerul”, 21.12.1999, p.1; MARCU, ANDREEA, **La Cimitirul Eroilor.** Slujba de pomenire pt. eroi, oficiată de ÎPS Bartolomeu, „Adevărul de Cluj”, miercuri, 22 dec.1999, p.4; ILOAIE, ARCHEDEACON ȘTEFAN, **The Transylvanian Orthodoxy. Then and Now,** „Cluj-Napoca CV”, nr.1, 2000, pp.24-25; TOADER, LIA, **O clujeancă va reprezenta Biserica Ortodoxă Română în Germania,** „Ziua de Ardeal”, sâmbătă 5 febr.2000, p.2; **Adunarea Eparhială.** „Răsunetul”, 18 febr.2000, p.6; TEREMTUȘ, NICOLAE, **Preoții exaltați nu sunt băgați în seamă de Sfântul Sinod.** ÎPS Bartolomeu despre propunerea ca un ierarh al BOR să candideze pentru președinția României, „Ziua de Ardeal”, sâmbătă, 26 febr.2000, p.3; BUTUZA, OCTAVIAN, **Arhiepiscopul Bartolomeu, posibil candidat la Cotroceni,** „Jurnalul Național”, vineri, 3 martie 2000, p.11; BUTUZA, OCTAVIAN, **Preotul Hosu riscă să fie caterisit - atitudinea ÎPS Bartolomeu,** „Jurnalul Național”, sâmbătă-duminică, 4-5 martie 2000, p. 6; PETRUȘ, LILIANA, GĂNEȚ, MIHAELA, ȘI NONA, FRANCISC, **Politicieni în sutană,** „Transilvania jurnal”, Ediție de Nord, nr.582, vineri, 17 martie 2000, p.5; REDACȚIA ”RĂSUNETUL”, **La mulți ani Î.P.S. Bartolomeu,** „Răsunetul”, 18-19 martie 2000, p.1; CHIȘ, RAUL, **Partidul popilor,** „Transilvania jurnal”, Ediție de Nord, nr.584, luni, 20 martie 2000, p.2; **Aurel Tămaș a primit binecuvântarea Bisericii,** (candidat la Primăria Clujului a intrat în audiență la I.P.S Bartolomeu cerându-i binecuvântare), „Jurnalul de Cluj”, 16 aprilie 2000, p.1,6; „Jurnalul Național”, miercuri, 19 aprilie 2000, p. 11; SÂRBU, DANIEL, **Artă creștină din lumea satului oltenesc la Cluj.** ÎPS Bartolomeu la vernisajul expoziției de la Muzeul Etnografic Cluj, „Ziua de Ardeal”, 24 aprilie 2000, p. 2; STANCIU, MIHAI, **De Paști, ÎPSS Bartolomeu a rămas fără ouă încondeiate,** „Transilvania jurnal”, sâmbătă, 29 aprilie 2000, p. 12; SÂRBU, DANIEL, **Clujul ortodox înfrățit cu Württembergul lutheran,** „Ziua de Ardeal”, 4 mai 2000, p.2; SUCIU, ADRIAN, **Agenți electorali fără voie – Careul de ași.**

Gh. Funar s-a folosit, printre alții, de chipul ÎPS Bartolomeu în scopuri electorale, „Monitorul de Cluj”, an III, nr.105(567), sâmbătă, 6 mai 2000, p. 1; CANTOR, IULIA, **Funar nu-și mai încapă în poză**. Folosirea imaginii ÎPS Bartolomeu în campania electorală, „Transilvania jurnal”, nr. 623, sâmbătă, 6 mai 2000, p.2; **Gheorghe Funar a folosit în afișele sale electorale imagini ale unor personalități, fără a avea acordul acestora**, „Adevărul de Cluj”, 6-7 mai 2000, p.1; CRĂCIUN, TITUS, **Primarul își retrage afișele electorale**, „Adevărul de Cluj”, anul X, nr.2887, marți 9 mai 2000, p.1; MEDREA, ANCA, **Biserica se teme de presiuni electorale**, „Jurnalul Național”, joi, 18 mai 2000, p.5; MOGA, MIHAI, **Biserica cere partidelor să dea dovadă de echilibru**, „Ziua de Ardeal”, 18 mai 2000; **Apel la echilibru**. Biserica și politica, „Adevărul de Cluj”, joi, 18 mai 2000; STANCIU, MIHAI, **Înălțarea statuii protopopului Aurel Munteanu a intrat în linie dreaptă**. ÎPS Bartolomeu – membru al juriului pentru alegerea statuii, „Transilvania Jurnal”, marți, 30 mai 2000, p.4; SÂRBU, DANIEL, **Protopopul-martir Aurel Munteanu va avea un monument la Huedin**. La Arhiepiscopia Ortodoxă din Cluj s-a hotărât câștigătorul concursului, „Ziua de Ardeal”, 30 mai 2000; SUCIU, ADRIAN, **Biserica Ortodoxă se leapădă de Funar**, „Monitorul de Cluj”, anul III, nr.141(603), sâmbătă, 17 iunie 2000, p.1; **Biserica l-a binecuvântat pe Rădulescu**, „Ziua de Ardeal”, sâmbătă, 17 iunie 2000, p. 1; **ÎPS Bartolomeu Anania dezmente că s-ar fi declarat în favoarea vreunui candidat**, „Adevărul de Cluj”, anul X, nr.2922, luni, 19 iunie 2000, p. 1; CANTOR, IULIA, **ÎPSS Bartolomeu s-a supărat pe ziarști**, „Transilvania jurnal”, 19 iunie 2000, p. 2; CANTOR, IULIA ȘI TRIF, CORNELIA, **Preoții au făcut propagandă electorală în favoarea lui Funar, deși ÎPS Bartolomeu dorește neutralitatea Bisericii față de politică**, „Transilvania jurnal”, 19 iunie 2000, p.2; **Arhiepiscopul Bartolomeu nu este de acord cu abrogarea articolului referitor la sancționarea actelor de homosexualitate**, „Adevărul de Cluj”, joi, 29 iunie 2000, p.16; (A.L.C.), **Biserica și intelectualii față cu homosexualitatea**, „Vatra”, nr.8/2000, p.96; OPREA, MARIN, **Anuarele Facultății de Teologie Ortodoxă**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, nr.279, 17 iul.2000, p.5; OPREA, MARIN, **Radio Renașterea după un an de la înființare**, „Curierul Primăriei Mun. Cluj-Napoca”, nr.280, 24 iul.2000, p.4; FALUB, VALENTIN, **ÎPS Bartolomeu Anania a primit titlul de „Cetățean de onoare” al orașului Beclean**, „Răsunetul”, 12 august 2000, p.6; BOT, MARCEL ȘI DUMITRU, DIANA, **ÎPSS Bartolomeu dorit pe listele PNȚCD**, „Ziua de Ardeal”, anul V, nr.1643, luni, 21 august 2000, p.4; **Fraza sătămâni: „Gazetarii sunt ca insectele. Dar insectele sunt de două categorii: albine și muște. Fiecare își îndreaptă curiozitatea spre ce-l atrage mai mult.”** [ÎPS Bartolomeu, de 15 august, la Mănăstirea Nicula], „Clujeanul”, 22-28 august 2000, p.2; NICOLAE, ELENA, **Tablou de sărbătoare** [ÎPS Bartolomeu, de 15 august, la Mănăstirea Nicula], „Clujeanul”, 22-28 august 2000, p.23; MEDIAFAX, **ÎPS Bartolomeu cere senatorilor să păstreze articolul 200 în Codul Penal. „Vrem Europa, nu Sodoma”**, „Adevărul”, 28 august 2000; MEDIAFAX, **Arhiepiscopul Bartolomeu spune că articolul 200 nu afectează imaginea României**, „Ziua”, 28 august 2000; MEDIAFAX, **Înalți prelați ai Bisericii Ortodoxe îl susțin pe Isărescu**, „Ziua”, 28 august 2000; COSMA, VICHENI, **Înalte fețe bisericești au semnat pentru sprijinirea lui Isărescu**, „Național”, august, 2000; **Remus Opriș susține că o serie de înalți prelați ai Bisericii Ortodoxe au semnat pentru Isărescu**, „Transilvania jurnal”, luni, 28 august 2000, p.3; MEDREA, A., **Opriș ia calea bisericii**, „Jurnalul Național”, marți, 29 august 2000, p.4; SÂRBU, DANIEL, **ÎPSS Bartolomeu îl vrea pe Isărescu la Cotroceni**, „Ziua de Ardeal”, anul V, nr.1650, marți, 29 august 2000, p.1;

GHERMAN, DANA, **Biserica Ortodoxă cere pedepsirea homosexualilor**, „Transilvania Jurnal”, marți, 29 august 2000, p.1,8; SERGIU, SILVIU, **Homosexualii pun senatorii spate-n spate**, „Jurnalul Național”, marți, 29 august 2000, p.5; MEDREA, ANCA, **Ierarhii ortodocși nu renunță** [Abrogarea art.200 din Codul Penal], „Jurnalul Național”, marți, 29 august 2000, p.5; BARBU, DANIEL, **Subsidiaritate, democrație creștină și ortodoxie**, „Provincia”, sept.2000, p.3-4; MEDREA, ANCA, **Biserica nu se opune transplantului** [ÎPS Bartolomeu – invitat de onoare la primul Congres național asupra transplantului de organe], „Jurnalul Național”, vineri, 1 sept.2000, p.7; BICHIR, FLORIAN, **Referendum pentru homosexuali. Referendum cerut de membrii Sfântului Sinod, la inițiativa ÎPS Bartolomeu**, „Evenimentul zilei”, nr.2497, luni, 4 sept. 2000, p. 3; **Homosexualii încearcă să-l înduplece pe P.F. Teoctist**, „Transilvania Jurnal”, marți, 5 septembrie 2000; **Nu e creștinește** [luarea de poziție a ÎPS Bartolomeu în cazul aflării unui craniu uman pe una din aleile Cimitirului Central], „Clujeanul”, 5-11 sept.2000, p.23; BICHIR, FLORIAN, **Ierarhii ortodocși discută despre referendumul privind homosexualitatea**, „Evenimentul zilei”, nr.2504, marți, 12 sept.2000, p.4; BICHIR, FLORIAN, **Homosexualii pun pe jar Sfântul Sinod. ÎPS Bartolomeu Anania vrea să revoluționeze alegerea episcopilor vicari**, „Evenimentul zilei”, 13 septembrie 2000; ASLAN, HORIA, **Avocatul homosexualilor** [Gabriel Andreescu împotriva Bisericii Ortodoxe Române], „Alerta”, joi, 14 sept.2000, p.18; MANOLACHE, DUMITRU și BICHIR, FLORIAN, **Arhiepiscopul Bartolomeu Anania a fost victorios pe toată linia** [la ședința Sfântului Sinod: alegerea episcopilor vicari, organizarea unui referendum legat de art.200], „Evenimentul zilei”, 14 sept.2000; GRĂDINARU, ANCA, **Sinodul Bisericii Ortodoxe Române merge până la referendum pentru a împiedica abrogarea art.200**, „Adevărul”, 14 sept.2000; **Anti homo**, „Ziua”, anul VII, nr.1902, joi, 14 sept.2000, p.3; MAN, LIVIU, **Biserica și tâmpiții** [Integrarea în UE și articolul 200], „Ziua de Ardeal”, vineri, 15 sept.2000, p.2; TEOCTIST, Patriarhul BOR, **Europa nu ne poate refuza păstrarea identității noastre creștine** [problema legiferării homosexualității], „Adevărul”, vineri, 15 sept.2000, p.6; PINTEA, IOAN și ROMAN, IOAN, **Parlamentarii – preoți răspund atacurilor furibunde împotriva Bisericii lansate de Gabriel Andreescu**, „Adevărul”, vineri, 15 sept.2000, p.6; POPESCU, CRISTIAN TUDOR, **Politică și sex**, „Adevărul”, nr.3196, 18 sept.2000, p.1; NICOLAE, ELENA, **Biserica zice NU! Atitudinea ÎPS Bartolomeu față de abrogarea art. 200: ”Europa, nu Sodoma!”**, Interviu cu Î.P.S. Bartolomeu Anania, „Clujeanul”, 19-25 sept.2000, p.13; **Sodoma și Gomora în România anului 2000**, „Monitorul de Cluj”, joi, 21 sept.2000, p.10; GOJA, ANCA, **”Europa, nu Sodoma!”**, interviu cu Î.P.S. Bartolomeu Anania, „Curentul”, 23-24 sept.2000, p.3; M.F., **Poetul [Ioan Alexandru] se odihnește**, „Ziua de Ardeal”, 25 sept.2000, p.2; BUNEA, DIANA, **Ultimul drum al poetului Ioan Alexandru** (reportaj), „Transilvania Jurnal”, luni, 25 sept.2000, p.8-9; IONIȚĂ, I.M., **Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei recomandă României reformularea articolului 200**, „Adevărul”, 26 septembrie 2000; ANDREESCU, GABRIEL, **La rând, naționalismul ortodox** [Articolul 200], în „Ziua de Ardeal”, anul V, nr.1674, marți, 26 sept.2000, p.1; și în „Provincia”, supliment al Ziarului „Ziua de Ardeal”, anul I, nr.5, sept.2000; SÂRBU, DANIEL, **Încă o biserică retrocedată** [localit. Spermezeu, Bistrița-Năsăud, biserică de lemn înapoiată greco-catolicilor], „Ziua de Ardeal”, anul V, nr.1674, marți, 26 sept.2000, p.2; GHERGHEL, VALERIU, **Cine vorbește în numele Bisericii?** – articolul 200 - , „Monitorul de Cluj”, miercuri, 27 septembrie 2000, p.12; **Un martir al credinței și al iubirii de neam.**

Protopopul Aurel Munteanu, (ceremonia de binecuvântare a statuii), „Adevărul de Cluj”, luni, 9 oct.2000, p.1.4; POPA, DANIEL, **Ortodocșii români au manifestat împotriva homosexualității** [Pe Dealul Patriarhiei], „Adevărul”, luni, 9 oct.2000, p.15; COSTEA, OANA, **VIP-urile au tratat cu spatele Conferința homosexualilor**, „Jurnalul Național”, luni, 9 oct.2000, p.23; Redacția, **ÎPS Bartolomeu a dat cu piatra în fasole**, dezvelirea statuii protopopului Aurel Munteanu de la Huedin, „Transilvania jurnal”, 9 oct.2000, p. 1; RÂNGHEL, CIPRIAN, **Dosarul arhiepiscopului Bartolomeu Anania**, „Cotidianul”, marți, 10 oct.2000, p.3; RÂȘNOVEANU, ADRIAN, **Bartolomeu Anania s-a supărat pe manualele alternative**, „Transilvania Jurnal”, marți, 10 oct.2000, p.7; A.R., **În prezența multor lideri politici, deputați și senatori, românii din Huedin au cinstit memoria preotului martir protopop Aurel Munteanu**, „Transilvania Jurnal”, marți, 10 oct.2000, p.8; **Convorbire cu domnul Ion Iliescu** [despre implicarea Bisericii în viața politică, idee susținută de ÎPS Bartolomeu], „Adevărul”, joi, 12 oct.2000, p.3; SABĂU, CRISTIANA, **Micuții din centrele de plasament Beclean și Năsăud pot asista la slujbe religioase**, „Ziua de Ardeal”, 11 nov.2000, p.4; CHIS, CRISTIAN MIHAI, **ÎPS Bartolomeu Anania a sfințit altarul de la Biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca**, „Adevărul”, 13 oct.2000; **Sfințirea Mausoleului-Paraclis de la „Râpa Robilor”**, „Puncte cardinale”, oct.2000, nr.10/118, p.5; MĂGRĂDEAN, VASILE, **Ortodocșii din centru mai au o biserică** [Schimbarea la Față], „Monitorul de Cluj”, 13 nov.2000, p.5; TRIF, CORNELIA, **În biserica ortodoxă „Schimbarea la Față” se vor oficia liturghii**, „Transilvania Jurnal”, 13 nov.2000, p.12; SÂRBU, DANIEL, **Statul trebuie să ajute mai mult Biserica**, „Ziua de Ardeal”, sâmbătă, 18 noiembrie 2000, p. 8; OPREA, MARIN, **Desăvârșirea construcției Catedralei Arhiepiscopiei Ortodoxe**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, VII, nr.311, 26 febr.2001, p.4; **Î.P.S. Bartolomeu Anania la 80 de ani**, „Adevărul de Cluj”, 15 martie 2001, p.4; **Prilej de bucurie sfântă (ÎPS Bartolomeu la împlinirea vârstei de 80 de ani) – 18 martie 2001**, „Chemarea credinței”, 2001, p.4; **Premiul de Excelență în cultura vâlceană pe anul 2001** [conferit Înalț Prea Sfințitului Bartolomeu Valeriu Anania – 24 martie 2001], „Renășterea” – Episcopia Râmnicului, anul XII, ianuarie-martie 2001, p.22; **Bartolomeu Anania, Doctor Honoris Causa al U.B.B.**, „Monitorul de Cluj”, joi, 5 aprilie 2001, p.3; (T.C.), **Ministrul Theodorescu promite: Centru spiritual lângă Mănăstirea Nicula**, „Adevărul de Cluj”, 12-13 mai 2001; (C.T.), **Se înființează un centru de studii ecumenice la Mănăstirea Nicula**, „Transilvania Jurnal”, luni, 14 mai 2001, p.20; SÂRBU, OPREA, MARIN, **Biserica Ortodoxă și decodarea genomului uman**, „Curierul Primăriei Mun.Cluj-Napoca”, nr.325, 4 iun.2001, p.4; DANIEL ȘI CINPOERU, ADRIAN, **Un proiect grandios prinde contur într-unul dintre cele mai importante locuri de pelerinaj din Europa. Istorie zidită la Mănăstirea Nicula**, „Ziua de Ardeal”, sâmbătă 9 iunie 2001, p.4; ALEXE, GEORGE, **ÎPS Bartolomeu V. Anania octogenar**, „Credința”, iul.-sept.2001, p.11; POP, AUGUSTIN, **În urmă cu 55 de ani la Cluj: atacarea căminului studentesc „Avram Iancu” și marea grevă academică (I, II)**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, nr.329, 2 iul.2001, p.5; nr.330, 9 iul.2001, p.5; NEAGOE, DESPINA, **S-a constituit Consiliul Consultativ Academic. ÎPS Bartolomeu a acceptat să fie membru al acestui Consiliu**, „Adevărul de Cluj”, joi, 19 iulie 2001; SABĂU, CRISTIANA, **Anania nu și-a ridicat titlul de Cetățean de Onoare al Bistriței**, „Ziua de Ardeal”, sâmbătă, 21 iulie 2001; IONESCU, ȘTEFAN ȘI FILIPAȘ, I.C., **Biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Mănăștur**, „Curierul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca”, nr.332, 23 iul.2001, p.5;

Corpul IV Armată – 85 de ani, „Monitorul de Cluj”, vineri 17 august 2001, p.5; **Scrisoare pastorală (îndemn pentru donarea de sânge)**, „Răsunetul”, nr.2987, 4 sept.2001, p.3-4; **Vizita Cardinalului Schönborn**, „Adevărul de Cluj”, 5 sept.2001, p.4; **Kardinal Schönborn besuchte eine Woche lang Christen in Rumänien**, Kirchen Zeitung, Nummer 37, 16 September 2001, p.8-9; **TUTULA, COLONEL VASILE, În ceas de sărbătoare** (manifestările consacrate împlinirii a 85 de ani de existență a Corpului 4 Armată Teritorial „Mareșal Constantin Prezan”), „Scutul Patriei”, 19 sept.2001, p.4; **SABĂU, CRISTIANA, Biserica de la Dobric a fost sfințită**, „Ziua de Ardeal”, VI, nr.2002, luni 29 oct.2001, p.1; **CRIVĂȚ, ANDREI, La Patriarhie au început lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Zi liberă de Sfântul Andrei**, „Ziua”, 15 nov. 2001; **MĂNĂSTIRE, SILVIU, Sfântul Apostol Andrei. La propunerea ÎPS Bartolomeu, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât înaintarea unui proiect către autoritățile statului prin care solicită aprobarea sărbătorii Sfântului Andrei ca sărbătoare națională**, „Monitorul de Cluj”, sâmbătă 17 nov. 2001, p.4; **RUS, CIPRIAN ȘI MĂNĂSTIRE, SILVIU, „Am rostit Crezul împreună cu Preafericitul Teoctist!”** [Prezent la Cluj cu ocazia Sărbătoririi a 80 de ani de la reactivarea Episcopii Ortodoxe românești de la Vad și Feleac...], „Monitorul de Cluj”, vineri, 7 dec.2001, p.5; **Inima Transilvaniei ortodoxe este la Cluj. Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Teoctist, a slujit în sobor Sfânta Liturghie, joi, 6 decembrie, în Catedrala Arhiepiscopiei Ortodoxe din Cluj, în cinstea Episcopului Nicolae Ivan**, „Monitorul de Cluj”, sâmbătă, 8 dec.2001, p.4; **ȘOFRON, DEMOSTENE, Mari personalități ale vieții cultural-artistice aniversate pentru „Vârsta de Aur”**, „Adevărul de Cluj”, sâmbătă-duminică 8-9 dec. 2001, p.4; **LAZĂR, IOAN ST., ÎPS Bartolomeu Anania la aniversare**, „Lumina lumii”, An IX-X, nr.9-10, Râmnicu-Vâlcea, 2001, p.73; **TELCEAN, AUREL, ÎPS Bartolomeu Anania cetățean de onoare al municipiului Bistrița**, „Răsunetul”, Anul XIII, Nr.3058, miercuri 12 dec.2001, p.1; **A.,S., ÎPS Bartolomeu Anania a devenit cetățean de onoare al municipiului Bistrița**, „Transilvania Jurnal”, joi 13 dec. 2001, p.16; **BĂRSU, DR. CRISTIAN, Arhiepiscopul Bartolomeu Valeriu Anania Doctor Honoris Causa al Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca**, „Pagini medicale bărlădene”, an IV, 2001, Decembrie/ Undrea, nr.45, p.2; **BACALU, MIHAI, Bartolomeu a botezat apa clujenilor**, „Transilvania Jurnal”, nr.1124, luni, 7 ian.2002, p.1; **CRIVĂȚ, ANDREI, ÎPS Bartolomeu Anania nu acceptă federalizarea mănăstirii Nicula**, „Ziua”, 9 ian.2002, p.12; **O nouă replică la scrisoarea ÎPS Bartolomeu Anania privitoare la „propunerea de federalizare” a Mănăstirii Nicula**, „Viața Cultelor”, X, nr.443, 23 ian.2002; **PĂDURE, RAMONA, Corul Catedralei Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, 80 de ani de la înființare (8 martie 1922 – 8 martie 2002)**, „Adevărul de Cluj”, joi, 14 martie 2002, p.4; **E.Z.T., Medicii au apelat la sprijinul Bisericii. „Criză de sânge la Cluj”**, „Evenimentul zilei”, 27 mart.2002; **PURIȘ, COSMIN, Spitalul județean Cluj se confruntă cu o profundă criză a sângelui**, „Adevărul de Cluj”, miercuri, 27 mart.2002; **Moment aniversar – 18 martie 2002 – la 81 de ani slujitorul Bisericii și omul de litere**, „Grai someșan” (Beclean), nr.1-3, 2002, p.3; **MUREȘAN, ION, Isus din vecini**, „Evenimentul Zilei de Transilvania”, 4 mai 2002, p.1; **BACALU, MIHAI, Bisericile de cartier au fost supra-aglomerate de Paști**, „Evenimentul Zilei de Transilvania”, nr.3007, marți 7 mai 2002, p.7; **E.Z.T., Biserica Ortodoxă atacă la baionetă. Sinodul Mitropolitan al Ardealului, într-o declarație de presă...**, „Evenimentul Zilei de Transilvania”, nr.3014, miercuri, 15 mai

2002, p.6; PINTEA, ALEXANDRU, **Te-Deum la sfârșit de an școlar**, „Adevărul de Cluj”, joi, 13 iun.2002, p.15; MĂGRĂDEAN, VASILE, **Istoria românilor, predată la orele de religie - ÎPS Bartolomeu Anania vrea ca elevilor să li se predea o istorie vie, nu una care seamănă cu matematica**, „Monitorul de Cluj”, joi, 27 iunie 2002, p.3; E.Z.T., **Cărțile de istorie nu sunt pe placul Bisericii**, „Evenimentul zilei de Transilvania”, nr.3056, joi 27 iun.2002, p.5; GLIGOR, MIHAELA, **Consemnări de pe stradă. Alăturarea istoriei românilor cu religia este binevenită**. ÎPS Bartolomeu vine cu o propunere-șoc: în școală să se predea în paralel istoria românilor și religia..., „Monitorul de Cluj”, vineri, 28 iun.2002, p.11; L. I., **Sfântul Sinod ar putea analiza slujba de Înviere de pe malul mării. Controversatul subiect nu figurează pe agenda lucrărilor, dar ÎPS Bartolomeu, arhiepiscopul Clujului, a anunțat că-l va aduce în discuție**, „Ziua”, miercuri 3 iulie 2002, p.13; C.R., **ÎPS Bartolomeu Anania va sfinți mozaicul Catedralei**, „Monitorul de Cluj”, joi, 15 august 2002, p.3; CRĂCIUN, TITUS, **La sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului 100.000 de credincioși la Mănăstirea Nicula**, „Adevărul de Cluj”, XIV, nr.3579, 16 august 2002, p.1,3; RUS, CIPRIAN, **Credință sub vremuri. Pelerinajul de la Mănăstirea Nicula**, „Monitorul de Cluj”, vineri, 16 august 2002, p.1,8-9; B.M., **Sfânta Maria celebrată în toată țara** [Hramul Mănăstirii Nicula], „Ziua”, 16 august 2002, p.16; MAXIMINIAN, MENUȚ, **ÎPS Bartolomeu Anania a resfințit Biserica din Spermezeu**, „Răsunetul”, XIV, nr.3237, marți 27 august 2002, p.7-8; MAXIMINIAN, MENUȚ, **Cred, Doamne** (resfințirea bisericii din Spermezeu), „Răsunetul”, XIV, nr.3240, 30 august 2002, p.8; HANN, KARIN; IEȘEANU, IULIA, **Raoul Șerban – 90**, „Curierul Primăriei municipiului Cluj-Napoca”, An VIII, nr.390, 9 sept. 2002, p.1; VAIDA, MAGDALENA, **La Dej – un secol în slujba Credinței Ortodoxe**, „Adevărul de Cluj”, luni 4 nov.2002, p.5; ARDELEAN, MIRUNA, **Prețul păcii de la Dobric**, „Ziua de Ardeal”, marți 3 dec. 2002, p.3.

III. *TEOLOGIE SISTEMATICĂ*

LE DISCOURS CHRISTOLOGIQUE DANS L'ŒUVRE DU PERE DUMITRU STĂNILOAE

VALER BEL

Considérations introductives

L'un des plus importants représentants de la théologie orthodoxe, selon l'opinion de plusieurs théologiens, le plus grand théologien orthodoxe du XXème siècle (O. Clément, J. Moltmann) – pouvant être comparé seulement avec K. Rahner dans la théologie catholique et avec K. Barth dans la théologie protestante – c'est le théologien roumain Dumitru Stăniloae (1903-1993).

Étant un véritable connaisseur de la littérature et de la théologie patristique, le Père Dumitru Stăniloae a abordé la Révélation divine dans une perspective authentiquement patristique, il a commenté et approfondi tous les chapitres qui constituent l'objet étendu d'un traité de théologie orthodoxe et il a élaboré une monumentale œuvre théologique, en contribuant ainsi au renouvellement de la théologie et à son impacte sur la culture contemporaine.

Toute l'œuvre théologique du Père Dumitru Stăniloae est parsemée par la volonté de conférer à l'enseignement dogmatique de l'Église une dimension vive et actuelle, de créer une synthèse entre théologie et spiritualité. Cette intention est exprimée programmatiquement dans la préface de son traité de théologie dogmatique de la manière suivante: «Nous avons essayé, dans cette synthèse comme dans ces études-là (il s'agit des études de théologie dogmatique publiés dans les revues théologiques jusqu'alors) de découvrir la signification spirituelle des enseignements dogmatiques, d'évidencier leur vérité dans sa correspondance avec les besoins profonds de l'esprit qui cherche son salut et qui se dirige vers elle dans la communion la plus positive possible avec les proches, par laquelle il arrive à une certaine expérience avec Dieu comme une communion suprême et source de communion. Nous nous guidons dans ce travail selon la manière dans laquelle les saints Pères ont compris l'enseignement de jadis, tout en tenant compte de l'interprétation actuelle des dogmes mais aussi des besoins spirituels de l'homme qui cherche son salut dans notre temps, après le passage de beaucoup d'expériences de vie, pendant tant de siècles qui nous séparent de l'époque des saints Pères. Nous avons essayé de comprendre l'enseignement de l'Église dans l'esprit des Pères mais en même temps de le comprendre tel comme nous croyons qu'il l'auraient compris aujourd'hui. Car ils n'auraient pas fait abstraction de notre époque, tout comme ils ne l'avaient nullement fait de leur époque (Teologia Dogmatică Ortodoxă, vol. 1, București 1978, p. 5-6).»

Conséquent à ce programme, le Père Dumitru Stăniloae a fait appel aux grands Pères de l'Église, surtout à Athanase le Grand, Kiryl d'Alexandrie, Grégoire de Nysse, Grégoire de Nazians, Maxime le Confesseur, Syméon le Nouveau Théologien

(dont il a traduit et commenté les œuvres) mais il a eu toujours en vue les grands théologiens du XXème siècle comme H. de Lubac, R. Guardini, K. Rahner, Y. Congar, H. U. Von Balthasar, Fr. Gogarten, K. Barth, E. Brunner, W. Pannenberg, J. Moltmann, S. Bulgakoff, Vl. Lossky, G. Florovsky, P. Evdokimov mais aussi aux grands penseurs comme M. Buber, K. Jaspers, M. Heidegger, etc. La présence de la pensée patristique et de celle européenne dans son œuvre constitue une preuve de la vocation universelle qui se reflète en celle-ci.

Il nous est impossible d'esquisser dans cette courte introduction tous les aspects d'une œuvre si multidimensionnelle. Nous ne pouvons qu'attirer l'attention sur la théologie de l'amour et de la communion qui traverse toute son œuvre d'un bout à l'autre. Dieu c'est amour, la Sainte Trinité la structure de l'amour suprême et le monde c'est l'œuvre et le don de l'amour de Dieu destiné à la déification par l'intermédiaire de la grâce. Cet optimisme «onthologique» et cet espoir de la transfiguration finale du monde se fondent en Jésus Christ. Comme chez Athanase le Grand et Maxime le Confesseur, auxquels il fait référence avec prédilection, le mystère de l'incarnation du Logos éternel créateur et rédempteur représente le fondement de cet espoir universel. Cet espoir de l'homme et de tout l'univers a été confirmé dans la résurrection du Christ, le fondement et l'acompte de la nouvelle création.

La synthèse christologique du Père Stăniloae met en évidence, avec beaucoup de puissance, la centralité de Jésus Christ dans l'histoire du monde, Il représente le commencement, le milieu et la fin des siècles. Le Christ c'est le commencement des siècles, puisqu'Il est le Logos, le Verbe éternel par l'intermédiaire duquel le Père a créé l'univers. Peut-être que personne d'autre n'a réussi à mettre en évidence le rôle du Logos dans la création du monde, tel comme l'avait fait à son époque, le saint Athanase le Grand et après lui le Père

Stăniloae à notre époque. En deuxième lieu, le Christ c'est le milieu des siècles, puisqu'en Lui se rencontrent les siècles par lesquels Dieu descend vers l'homme et les siècles par lesquels l'homme est élevé par Jésus Christ, avec la collaboration des énergies du Saint Esprit en communion avec Dieu. Mais le Christ n'est pas seulement le commencement et le milieu des siècles mais aussi leur fin, puisque l'homme et tout l'univers créé ont été restaurés virtuellement en Christ et dans l'Église et ils seront transfigurés totalement pendant la deuxième venue du Seigneur dans le Royaume de Dieu. «La deuxième venue du Seigneur, dit le Père Stăniloae, sera l'événement de la Pentecôte universelle et de la puissance suprême du Christ ressuscité. La Transfiguration sur le Thabor s'étendra sur le monde entier et le monde sera le Thabor généralisé.» Dans la lutte contre les forces du mal, les chrétiens ont l'obligation de «contribuer à la réalisation de plusieurs structures basées sur une plus grande justice et fraternité entre les proches», d'avoir un sens de la responsabilité historique, pour qu'ainsi toute l'humanité puisse avancer vers l'accomplissement eschatologique en Christ.

Le but de la synthèse christologique du Père Stăniloae a été celui de mettre la Personne de Jésus Christ dans le centre du monde et de l'économie du salut. Le christianisme n'est pas une idéologie. «Dans le cas du christianisme, dit-il, on ne peut pas parler tout à fait d'un «enseignement rédempteur» et nous n'obtiendront le salut que par l'intermédiaire de la Personne de Jésus Christ. C'est pour cela que seulement dans le christianisme Il s'appelle «Rédempteur». La

centralité du Rédempteur nous indique que le rôle du christianisme et de la mission de l'Église n'est pas celui de dominer le monde, mais celui de récapituler toute la création en Christ, le Logos Créateur et Rédempteur du monde entier (Ephésiens 1, 10)».

La Personne de Jésus Christ

1. L'enseignement patristique sur la présence et l'œuvre du Verbe de Dieu dans la création et dans l'Ancienne Alliance.

Le Verbe de Dieu était dans le monde dès son commencement, d'un côté, Sa présence se manifestant par la raison des choses créées et par Son soin envers nous, et de l'autre, par les personnes qui, dans leur raisonnement vivant ce sont des images de l'hypostase du Verbe. Les personnes sont créées à l'image du Verbe pour qu'elles comprennent consciemment les raisons des choses et avec la Personne du Logos, dans un permanent dialogue avec Elle. Les personnes se trouvent, en recevant l'haleine de vie, dans une relation dialogique spéciale avec la Personne du Verbe et la personne des prochains. Même notre création comme êtres vivants représente une réponse à l'appel du Verbe de Dieu. Nous nous dirigeons vers l'existence grâce à notre appel à l'existence fait par le Verbe de Dieu. En aboutissant à l'existence, nous nous approchons du Verbe, le seul existant vraiment, attirés par Lui de rien. Grâce à l'appel du Verbe, nous recevons l'haleine de vie, non comme des objets, mais en qualité des sujets, raison pour laquelle notre devenir comme êtres vivants est en même temps un appel au dialogue éternel avec la Personne du Verbe. Étant créé à l'image du Logos, l'homme est appelé à une vie spirituel – matérielle consciente en communion avec le Logos, et il est invité à réunir en soi-même toutes les raisons créées pour qu'il ait de cette manière un point de réflexion et de vie commun – avec le Logos divin. Les personnes ont été appelées par le Logos divin à la communion avec Soi par l'intermédiaire du monde des choses créées. Ceux-ci ce sont des moyens du dialogue de Verbe de Dieu avec nous et par conséquent ce sont des moyens de notre développement en communion avec Lui. Dans le dialogue du Verbe de Dieu avec nous, par l'intermédiaire des choses créées, nous découvrons de plus en plus les sens cachés en elles et Lui, Il les fléchissent en les employant en différentes relations et situations, avec notre collaboration, grâce à la providence. Ces combinaisons et situations représentent de la même façon des revendications adressées à notre compréhension et conduite envers Lui et l'un à l'autre, mais aussi des moyens de la manifestation de notre amour envers Lui et envers tous ensemble, étant spécifiques aux manifestations nouvelles de Son amour envers nous.

Ainsi, d'une manière le Verbe de Dieu communique à travers la création et son développement, étant dirigée par la providence, par des sens et normes ou mots chaque fois nouveaux et d'une autre manière Il nous communique Soi-Même avec son attention amoureux, afin de conduire les êtres humains vers une plus profonde et variée connaissance de Soi et vers une obéissance et communion plus complètes avec Soi.

Mais, à cause de l'orgueil, les gens ont déchu de la communion avec la Personne créatrice et prôeuse à travers les choses. Ils ont commencé à caractériser les choses créées en qualité des raisons en elles-mêmes, en croyant qu'ils peuvent

les contrôler d'une façon tout à fait autonome, en devenant tout comme Dieu. Mais, c'est justement par cela qu'ils ont quitté la vive relation avec le Verbe comme personne. Ainsi, l'homme se trouva seul dans un monde d'objets, clos pour lui dans un raisonnement sans aucun sens, ou ayant quand même un sens limité seulement et exclusivement à la vie terrestre.

La continuation objective de la présence du Verbe de Dieu dans le monde, mais aussi les ténèbres qui ont envahi d'une façon subjective les cœurs des gens, sont affirmées dans l'Évangile de Jean: «Et la lumière brille dans les ténèbres et les ténèbres ne l'ont point comprises» (Jean 1, 5).

Pourtant, même objective, la relation du Logos comme personne, avec la raison humaine et les raisons des choses, n'était pas la même comme au début, à cause du fait que la raison humaine a affaibli la relation avec le Logos personnel suprême. Cet affaiblissement de la relation du Logos avec les raisons des choses et les raisonnements des gens a provoqué la dénaturation des choses et des gens (Romans, 8, 21-24).

Le Verbe de Dieu a manifesté, en rendant de plus en plus ressentie, par la révélation de l'Ancienne Alliance, Sa présence et Son action personnelles en relation avec les gens, tout en les préparant pour Sa future présence personnelle, réalisée par la venue maximum de notre proximité, en Jésus le Nazaréen, le Fils de Dieu rendu homme: Jésus Christ. La présence du Verbe divin à travers les raisons créées et puis à travers les mots et les actes de l'Ancienne Alliance et Son humanisation, représente une ligne progressive, chacun des faits antérieurs en préparant la ligne ultérieure tout en rendant plus évidents les faits antérieurs. Saint Maxime le Confesseur voit une identité de contenu entre la présence du Logos, à travers les existences créées et à travers la raison humaine et Sa présence dans les mots et les actes de l'Ancienne Alliance. Les mots et les actes personnels plus évidents de l'Ancienne Alliance ne contredisent pas ceux du monde, mais ils les mettent en évidence, comme étant Ses mots et Ses actes et qui ont le rôle de diriger l'homme vers la communion avec Dieu.

Le Verbe de Dieu a manifesté Sa présence et Son action d'une manière plus évidente et efficiente à l'époque de l'Ancienne Alliance à travers du mot adressé au gens par l'intermédiaire des prophètes et des faits qui se présentaient comme Ses actes tout en étant différents des événements et des situations naturels qui pouvaient être interprétés comme ayant la possibilité de s'accomplir sans un Dieu personnel.

Même s'Il rend de plus en plus ressentie Sa présence et Son œuvre comme Personne, par l'intérêt qu'Il manifeste auprès des gens, pourtant le Verbe de Dieu continue à être au-dessus des gens.

Pour rétablir la communion entre Dieu et les gens, détruite à cause de la chute dans sa dimension cosmique, le Logos comme personne est entré Lui-Même d'une façon plus intime dans la création et dans l'histoire humaine. De la communion éternelle de la Sainte Trinité, le Fils est envoyé dans le monde pour qu'en assumant toute la condition, sans aucune réserve, de l'homme éloigné de Dieu, hors le péché, Il le délivre de l'esclavage du péché et de la mort et le ramener en communion avec Dieu, tout en le rendant participant à Son amour et Sa vie éternelle (Luc 1, 35; Galates 4, 3-6; Jean 10, 36).

La présence et l'œuvre du Verbe avant l'incarnation, aussi dans le monde comme dans l'Ancienne Alliance, n'est pas supprimée par l'humanisation du Verbe, au contraire, elle est rendue plus évidente. Dans le Logos rendu homme et ressuscité culmine non seulement la révélation divine mais aussi l'homme et tout le cosmos rend manifeste l'immensité et la richesse de ses sens.

La clé centrale de la création ne réside ni dans une loi générale, ni dans une substance impersonnelle, mais dans la Personne remplie de sens, remplie de tous les sens, du Logos. Pantocrator, le pillier et l'accomplissement non seulement de l'Église, mais de tout le monde est une Personne, le Logos personnel. Le monde a été créé pour l'homme et l'homme pour Christ par l'intermédiaire duquel il trouve son accomplissement.

La présence du Logos divin dans le monde, même dans le degré affaibli par la chute, constitue la base de ce que Karl Rahner appelle «la christologie transcendente», c'est-à-dire le besoin permanent senti pour Christ, besoin qui est inscrit dans la constitution spirituelle de l'homme. Les Saints Pères ont exprimé cette attente inconsciente, mais aussi cet accomplissement de l'homme en Christ, tout en affirmant que l'homme a été créé pour Christ ou que l'image divine de l'homme s'accomplit en Jésus Christ.

Par cela les Pères mettent en évidence la relation entre l'anthropologie et la christologie, ou entre l'accomplissement de l'homme et du cosmos en Christ, Celui-ci étant la Personne suprême en relation avec le Père et le Saint Esprit.

2. L'image évangélique divino-humaine de Jésus Christ et son caractère historique.

L'image évangélique divino-humaine de Jésus Christ est l'image vécue et exprimée par Jésus Christ même et ses Apôtres. Dans les Évangiles, l'expression et la définition de cette image est prise par les Apôtres de Jésus Christ, raison pour laquelle on ne peut pas distinguer son expression faite par le Christ de celle faite par ses Apôtres. Les témoignages évangéliques rendent l'une et la même image divin-humaine de Jésus Christ, à savoir Sa personne présentée comme Dieu et homme. La fidélité avec laquelle les Apôtres ont rendu l'image divin-humaine de Jésus Christ par le prélèvement de celle-ci de Jésus même nous montre les Apôtres en qualité de vrais témoins de Celui-ci parce que rien n'est fait et inventé par eux. Tout est, d'une part, objectif et vrai, et d'autre part on observe leur impuissance de rendre tout le mystère de la personne de Jésus Christ. L'image évangélique de Jésus Christ n'est pas le produit d'une exagération subjective. Du point de vue formel on ne voit dans les Évangiles aucune tendance de construire une image de Jésus Christ à l'aide de la fantaisie. La vie, les mots et les actes de Jésus Christ sont rendus par les moyens les plus simples, sans aucun jaillissement d'enthousiasme fait consciemment. L'image de Jésus rendue par les Apôtres dans les Évangiles est identique avec l'image rendue par Jésus en personne, mais non pas dans le sens que les Apôtres vivaient ce que vivait Jésus en ce qui concerne le mystère de Sa Personne. Dans le fait même que les Apôtres se rendaient compte de leur impuissance de comprendre et d'exprimer le mystère de Sa Personne, ils vivaient Sa divinité. Nous aussi, nous restons fidèles aux Évangiles, puisque nous restons fidèles au témoignage des Apôtres sur la

divinité du Christ, inconnue mais sentie et expérimentée. Tout ce qu'on affirme dans le Nouveau Testament sur Jésus Christ s'appuie sur le témoignage des Apôtres sur la personne, l'enseignement et les actes merveilleux faits par Jésus Christ mais aussi sur l'expérience et la certitude inébranlable qu'ils ont reçue surtout après Sa Résurrection. Étant les témoins de tant d'actes merveilleux de Jésus, les Apôtres se sont convaincus de tout ce que disait et faisait Jésus, que c'est Lui le Christ – Messie, mais seulement Sa Résurrection a ouvert aux disciples l'accès complet au mystère de la Personne du Christ comme Dieu rendu homme.

De la communion dans laquelle les Apôtres se trouvent avec Dieu ressuscité, ils décrivent Sa Personne d'une manière assez libre et pourtant il y a une étonnante consonance de fond quant à la description de l'image de Jésus des Évangiles, bien que dans quelques détails et moyens d'expression les auteurs manifestent une certaine liberté. De cette façon, les auteurs des Évangiles se montrent être maîtrisés par la réalité précise et objective de ce qu'ils décrivent, et non pas les maîtres de celle-ci. Ce fait leur interdit toute tentative de changer à l'aide de la fantaisie l'image de Jésus qui leur est offerte par la réalité. Puis, aucune fantaisie n'aurait été capable de construire une image si étonnante, en même temps étrange et pourtant si humaine de Jésus. Le fait qu'ils racontent sur la Personne, la vie et l'activité de Jésus Christ suite de l'expérience de Sa résurrection et de l'efficacité du Seigneur ressuscité sur eux ne réduit avec rien la valeur de leur témoignage, car la Personne du Christ ouvre toutes ses dimensions seulement après la résurrection. Seulement ayant en vue la perspective de la résurrection et à la base la communion avec Lui après la résurrection, les disciples ont pu comprendre Jésus Christ dans toute la plénitude réelle de Sa Personne. «L'expérience de la résurrection du Christ, fondée sur la communion avec Lui après la résurrection, représente la base «historique» qui a offert aux disciples la possibilité de reconnaître Son «historicité» comme Dieu rendu homme et de la décrire comme telle.

Ceux qui ont voulu éliminer tout ce qui dépasse le caractère humain dans la Personne du Christ n'ont été pas capables de reconstruire l'image vraie d'un Christ dans le sens purement humain du mot. Et cela parce que, d'une part, ils n'ont pas eu d'autres sources par l'intermédiaire desquelles, conformément à leur méthode ils auraient dû fonder leur refus quant à ce qu'ils croient qu'il faut éliminer, car il n'y avait pas le caractère strictement humain de l'image de Jésus du Nouveau Testament, et d'autre part, les disciples mêmes n'ont pu comprendre dans un contour strictement humain la Personne de leur Maître ni avant la résurrection, car même alors Il leur restait comme une personne toujours au-dessus de toutes les limites humaines, malgré Son approche complètement humaine d'eux. Ils ont eu besoin de la clé de la résurrection pour pouvoir compléter, comprendre et définir ce caractère divin de leur Maître qui apparaissait même avant la résurrection comme étant au-dessus de tout ce qu'on pouvait comprendre dans les limites humaines, raison pour laquelle ils témoignèrent: «Toi, Tu es le Christ, le Fils de Dieu Celui qui es vivant!» (Mathieu 16, 16).

La tradition entière sur Jésus Christ est née de la foi des Apôtres dans la résurrection du Christ et elle s'est concentrée dans la relation de moi-toi avec le Christ crucifié mais qui est ressuscité et qui est vivant maintenant. Le témoignage sur la résurrection du Christ n'a pas pu être le produit d'une déduction logique ou

d'une fantaisie subjective provoquée par l'union sentimentale avec Jésus de ceux qui ont vécu autour de Lui, mais c'est l'expérience divin-humaine de l'événement extraordinaire de leur rencontre directe avec Jésus crucifié et ressuscité qui a appuyé leur témoignage. Le caractère de la personne de Jésus, quelque exceptionnel que se montrât à travers Ses mots et actes, celui-ci n'a pas convaincu les disciples d'une manière a priori qu'Il doit ressusciter et d'autant plus celui-ci n'a pas pu les convaincre que la résurrection de Jésus allait représenter le fondement de la résurrection de tout le monde à la fin de l'image actuelle du monde. Ce fait ressort du doute qu'ils manifestent chaque fois que Jésus leur prédisait la résurrection, puis de leur fuite pendant le jugement et les Passions de Jésus mais aussi du doute manifesté lorsqu'ils ont reçu la nouvelle de la résurrection.

La Personne de Jésus découvre toutes Ses dimensions seulement après Sa résurrection. Même si les disciples avaient conçu Jésus incessant et inébranlable comme Dieu incorporé, si les disciples n'avaient pas eu l'expérience de Sa résurrection, de la rencontre avec le Christ crucifié et ressuscité, Sa divinité mais aussi le but de Sa venue dans le monde auraient représentés pour eux une réalité close et cachée. Seulement par la foi dans Sa résurrection, fondée sur la communion avec le Christ ressuscité, les disciples ont pu comprendre le mystère de la Personne et de son œuvre rédemptrice dans toute sa plénitude, mais aussi le mystère du but de Sa venue dans le monde: le salut du monde et sa transfiguration par la grâce divine.

Seule l'expérience de la résurrection de Jésus fondée sur leur communion directe avec Jésus crucifié et ressuscité représente le fondement qui a donné aux disciples la possibilité de comprendre aussi la personne historique de Jésus Christ comme Dieu rendu homme et de la décrire comme telle. L'expérience de la Résurrection a ouvert aux disciples l'accès complet vers le vrai Jésus historique comme Dieu rendu homme, qui a souffert et qui est ressuscité pour notre salut et déification. Jésus Christ, présenté dans le Nouveau Testament par les témoins de Sa résurrection et participant à la communion avec le Seigneur ressuscité et élevé, n'est pas un autre Jésus Christ que celui historique, mais vu après la résurrection comme Dieu rendu homme pour notre salut.

Par l'intermédiaire de Ses apparitions après la résurrection, Jésus Christ même veut qu'Il soit reconnu comme Jésus historique, qu'Il Lui soit reconnue Son existence comme Jésus ressuscité et qu'Il confirme la réalité de son humanité ressuscitée (Luc 24, 39; Actes des Apôtres 2, 32). Jésus Christ ressuscité est Jésus avec Son humanité transfigurée, déifié par les énergies du Saint Esprit, c'est Jésus qui a vaincu en Soi-même, comme homme, la mort et qui s'est élevé dans le plan de la vie divine. Dieu se manifeste maintenant complètement dans l'humanité ressuscitée de Jésus, puisque le processus de déification de la nature humaine de Jésus Christ, qui commence dès l'incarnation, atteint le point culminant par la résurrection et l'ascension du Seigneur.

Après la résurrection, la relation de la Vierge Marie et des disciples qui ont connu Jésus, n'est plus avec Jésus historique, mais avec Jésus Christ ressuscité et élevé, avec Jésus eucharistique dans l'Église, rendu présent par les énergies du Saint Esprit. Les deux disciples, chemin faisant vers Emmaüs, n'ont pu reconnaître Jésus que lorsque Celui-ci « prit le pain, prononça la bénédiction, le rompit et le

leur donna. Alors leurs yeux furent ouverts et ils Le reconnurent» (Luc. 24, 30-31). C'est même Jésus Christ ressuscité qui inaugure ici et nous montre la manière dans laquelle Il sera présent dorénavant dans l'Église et dans le monde. Même si les disciples ont connu Jésus Christ dans son humanité, maintenant ils ne Le connaissent plus de cette manière (2 Corinthiens 5, 16) mais seulement selon les énergies du Saint Esprit, comme Jésus crucifié, ressuscité et élevé. C'est pour cela que la Résurrection occupe une place centrale dans la foi et le culte de l'Église Orthodoxe. Le fidèle oriental voit Jésus tel comme Il est maintenant: le Christ crucifié, ressuscité et élevé au trône de la gloire divine.

1. La définition dogmatique de la Personne de Jésus Christ.

Les conciles œcuméniques ont formulé dans une expression concise l'image évangélique de la Personne divin-humaine du Christ. L'explication plus complète de la vie, la mort et la résurrection de Jésus mais aussi de la Personne divin-humaine tant dans Sa relation avec le Père et Dieu dans la Trinité comme dans Sa relation avec les gens nous est donnée seulement par les saints Pères de l'Église dans les conciles œcuméniques. C'est pour cela que la christologie des conciles œcuméniques est la seule qui ait maintenu l'image évangélique complète de Jésus Christ.

Les Pères de l'Église ont défendu la divinité et l'humanité de Jésus Christ et ils ont réussi à définir en grandes lignes le mystère de Sa Personne divino-humaine, comme l'union hypostatique des deux natures dans Sa Personne divine. Cette union a des implications très profondes tant en ce qui concerne le mystère de la Personne de Jésus Christ et de la déification de son humanité, comme en ce qui concerne le mystère de notre salut et communion avec Dieu dans la Trinité.

Dans la lutte contre les hérésies christologiques qui dénaturaient gravement le mystère de la Personne de Jésus Christ, soit en niant la divinité, soit desfigurant l'humanité, soit en ne comprenant pas l'union hypostatique des natures, les conciles œcuméniques ont essayé d'exprimer dans des formules concises, sans équivoque, l'image évangélique vive et complète de la personne divino-humaine de Jésus, le Fils de Dieu incorporé, crucifié, ressuscité et élevé, en défendant ainsi tant Sa divinité et Son humanité comme Sa consubstantialité avec le Père et avec tous les gens. C'est pour cela que la vraie image évangélique du Christ est seulement celle dogmatique, ecclésiologique, seulement celle définie, prêchée et vécue par l'Église œcuménique.

Le 1er concile œcuménique (Nycée, 325) et le 2e (Constantinople, 381), en prenant la confession de la foi du Baptême de Jérusalem, ont établi le texte définitif du Symbole nycéo-constantinopolitain, qui confesse sur la personne de Jésus Christ que c'est Dieu et homme vraiment, le Fils de Dieu, «Fils unique de Dieu, né du Père avant tous les siècles; Lumière de lumière, Dieu véritable du Dieu véritable, né et non créé, consubstantiel au Père par qui tout a été fait. Qui pour nous autres et pour notre salut, est descendu des Cieux, qui s'est incarné par l'opération du Saint Esprit dans le sein de la Vierge Marie et s'est fait homme» (2e et 3e article), en défendant ainsi tant la divinité, l'égalité et la consubstantialité du Fils avec le Père, comme Son humanisation pour notre salut et la déification de la nature humaine par l'intermédiaire de son union avec la nature divine dans l'hypostase du Logos divin.

Le IIIème concile œcuménique (Efes, 431) établit que Jésus Christ est Dieu et homme vraiment, ayant corps et esprit raisonnable, le Même, consubstantiel avec le Père selon la divinité et consubstantiel à nous selon Son humanité. À l'aide de ces définitions on apporte de nouvelles précisions concernant l'intégrité des natures et la relation de Jésus avec la Sainte Trinité et avec les gens.

Le IVème concile œcuménique (Chalcédoine, 451) développe la confession des conciles antérieurs, en déclarant que Jésus Christ est «Un seul et Même, Fils vraiment Dieu et vraiment homme, ayant corps et esprit raisonnable, consubstantiel avec le Père selon la divinité et consubstantiel à nous selon l'humanité; semblable à nous en tout hormis le péché; engendré du Père avant les siècles selon la divinité et, selon l'humanité dans les derniers temps de la Vierge Marie, Mère de Dieu: un seul et même Christ, en deux natures, sans mélange, sans transformation, sans division, sans séparation: car l'union n'a pas supprimé la différence des natures: chacune d'elle a conservé sa manière d'être propre et s'est rencontrée avec l'autre dans une unique personne et hypostase».

Dans la définition on affirme avec insistance que Jésus Christ a existé comme Fils du Père avant tous les siècles, c'est-à-dire qu'il est hypostase ou personne divine même avant l'incarnation car Jésus né de la Vierge Marie selon l'humanité est le même avec le Fils né du Père avant tous les siècles. Jésus du Nazareth est le Fils du Père. Cette confession affirme que Jésus Christ ne s'est constitué comme personne que seulement par la naissance de la Vierge Marie et par la nature humaine qu'il a assumé d'elle et que la nature humaine a été assumée par l'hypostase divin qui s'est uni avec la nature divine. Même si la personne de Jésus Christ et l'union hypostatique ne sont pas expliquées suffisamment, au concile de Calcédonie – car on affirme que les deux natures subsistent dans une personne et dans un hypostase – il est important le fait qu'on met le signe d'égalité entre hypostase et personne, bien que l'hypostase ne soit pas automatiquement personne.

Léonce de Byzance († 542) emploie, pour montrer le fait que Jésus Christ est le Même comme personne avec le Fils de Dieu avant l'incarnation, le terme «enhypostasis». C'est-à-dire que, l'hypostase du Verbe divin ne s'est pas uni avec un autre hypostase humain, mais qu'il s'est formé par l'incarnation une nature humaine assumée et encadrée dans Son Hypostase éternel est c'est ainsi que s'est formée aussi l'Hypostase de la nature humaine. Par la théologie de Léonce de Byzance, du Saint Maxime le Confesseur et du Saint Jean Damascène on a naturalisé les termes d'enhypostasis et union hypostatique pour exprimer le fait que Jésus du Nazareth est le Même comme personne avec le Fils ou le Verbe éternel du Père.

Le Vème concile œcuménique (Constantinople, 553) en combattant les théopasits (à savoir ceux qui apprenaient que Dieu dans la Trinité a souffert sur la croix) a apporté de nouvelles indications dans la définition de la personne de Jésus Christ, mais en apprenant que l'Un de la Trinité a souffert dans le corps. La définition christologique de Calcédonie a été complétée par le VIème concile œcuménique (Constantinople, 680), en établissant la vraie foi contre les monothélites qui soutenaient qu'en Jésus Christ il y a une seule volonté et une seule œuvre, celle divine. Pendant ce concile on affirme: «Nous confessons dans l'Un seul et Même Christ deux natures et deux activités naturelles unies sans mélange, sans

transformation, sans division et sans séparation; nous confessons aussi deux volontés naturelles, non pas contradictoires, la volonté humaine obéissant et non pas s'oposant ou se révoltant, mais se soumettant à Sa volonté divine et toute-puissante.»

2. L'enhypostasiation de la nature humaine dans l'Hypostase préexistant du Verbe et l'actualisation complète de la nature humaine en Jésus Christ.

Selon la christologie des conciles œcuméniques et les approfondissements faits par Léonce de Byzance et Maxime le Confesseur dans ce domaine, le Père Dumitru Stăniloae essaye d'expliquer le mystère de la personne de Jésus Christ, en montrant qu'en Jésus Christ la nature humaine a reçu l'existence concrète non pas comme un centre propre, mais dans un centre préexistant, dans l'hypostase divin du Logos. Il ne peut pas être question d'une subsistance autonome de la nature humaine dans le cadre de l'unité supérieure et plus vaste dans laquelle a pris naissance. De la même façon on ne peut pas parler d'une contrainte de celle-ci dans l'état de pur objet, car la nature humaine ne peut pas exister réellement comme telle, c'est-à-dire qu'elle n'existe pas enhypostasiée, à savoir impersonnalisée ou même pas subjective, privée de son caractère de sujet. D'autant plus, Jésus Christ ne serait, dans ce cas aussi un homme accompli. La modalité de sujet, ou la valence de sujet de la nature humaine, ne se réalise plus, dans le cas de Jésus Christ, comme une modalité de soi, comme une subsistance autonome, mais elle s'accomplit dans le tout hypostatique divin-humain dont elle fait partie. Les caractéristiques de spontanéité et d'accomplissement conscient des actes extérieurs, caractéristiques qui sont comprises virtuellement dans la nature humaine, ne deviennent plus actives par elle dans l'isolement, mais elles deviennent actives par le tout divin-humain elle aussi y étant comprise, le sujet divin devenant sujet humain aussi. C'est-à-dire que non seulement la nature humaine a trouvé en Dieu le Verbe subsistance comme qualité générale, mais aussi qu'elle a reçu dans le Verbe et avec Lui la modalité personnelle humaine différente d'autres personnes humaines. De même que le Fils de Dieu est une personne différente du Père et du Saint Esprit en Dieu, de la même façon Il imprime aussi à l'humanité assumée, d'une part la qualité de Fils de Dieu et de l'autre, la qualité d'hypossasiée ou personnalisée, différente de toute autre personne humaine.

Ainsi, la nature humaine a reçu en Jésus Christ toute son actualisation hypostatique ou personnelle qu'elle a lorsqu'elle existe réellement comme sujet propre dans les autres gens, mais non pas comme une actualisation autonome et non plus dans un mélange de la nature humaine personnalisée avec la nature divine. La distinction de Jésus comme homme des autres gens réside dans le fait que Lui, en qualité d'homme, Il n'est pas un centre autonome d'actes et de réactions, mais le centre humain de ceux-ci. C'est par cela que Sa nature humaine s'est concentrée non hors Dieu mais à l'intérieur de Dieu le Verbe.

Alors, c'est pour cette raison qu'on peut dire que seulement en Jésus Christ la nature humaine est active dans son authenticité et dans sa totalité. La nature humaine a aussi dans Jésus Christ sa volonté et son œuvre naturelle. Mais la manière dans laquelle celles-ci sont activées est choisie par l'Hypostase divin qui ne les rend jamais actives contrairement à la nature humaine ou à celle de Dieu. En Jésus Christ la volonté et les tendances de la nature humaine ne sont pas embarrassées et déformées par un sujet autonome influencé par des impulsions

individualistes ou égoïstes, mais par l'Hypostase divin qui leur donne une actualisation conformément à la nature la plus authentique, à l'aide de la grâce de Dieu et favorable pour tous les proches. Pour cette raison, Dieu le Verbe incorporé, loin d'empêcher ou d'altérer la puissance, les tendances et les aspirations de la nature humaine, c'est justement Lui, Celui qui a réussi les actualiser d'une façon authentique et totale. Tout ceci montre le fait que l'homme a été créé d'après l'image du Christ et il se développe et s'accomplit en Jésus Christ. «Si le Christ a actualisé de la manière la plus spécifique à la nature sa volonté naturelle, alors Il l'a personnalisée de la manière la plus authentique. Et si cette actualisation authentique signifie une actualisation conformément à la volonté de Dieu, il résulte que l'Hypostase du Verbe a personnalisé de la manière la plus authentique la nature humaine assumée parce qu'en Lui même, comme modèle de l'homme, on comprend virtuellement la puissance du caractère personnel de l'homme. A part cela, si l'hypostase représente la manière de subsistance concrète de la nature, alors le Logos divin représente le dernier fondement de l'homme. Seulement Lui garantie la valeur maximum des êtres humains et leur éternité.»

5. L'union et la communion maximum de Dieu et de l'homme en Jésus Christ et les conséquences de celles-ci pour nous.

Par le fait qu'Il se rend homme, le Fils de Dieu entre dans une union selon la nature humaine des autres gens et ceci implique une relation plus étroite avec eux qu'avant l'incarnation. L'union de Dieu avec les gens en Christ est une relation par la communion des natures humaines mais aussi par l'intermédiaire d'une certaine communication entre l'être divin et celui humain unis en Lui. Et celle-ci, c'est la relation et la communion la plus directe et étroite possible entre Dieu – le Verbe et nous, les gens. Il ne reste plus dans un autre plan d'existence que les êtres humains, mais Il entre dans le plan de l'expérience commune de ceux qui croient en Lui, comme dans une personne parmi d'autres personnes auxquelles Il offre la possibilité de la saisir comme personne divine. Les relations des autres gens avec ce proche d'eux ne sont pas des relations vécues hors Dieu, mais ce sont des relations avec Dieu, Lui-même. Au milieu de la création s'est placé pour toujours un centre personnel humain, qui est en même temps divin.

En se rendant homme, Dieu - le Verbe entre en dialogue direct avec nous, Il nous révèle Dieu à notre niveau de compréhension et Il nous communique Sa grâce et Sa vie au niveau et conformément à nos possibilités de recevoir. Jésus Christ, le Fils de Dieu incorporé a dans Son humanité personnelle un moyen par laquelle Il vit les souffrances de toute l'humanité et tous peuvent recevoir par Son humanité personnelle la communion de la vie et l'amour de Dieu. Ainsi, Il apporte dans le cadre de l'humanité dont Il fait partie, selon Sa nature humaine, une autre efficience de Sa divinité.

L'œuvre rédemptrice de Jésus Christ

6. La relation entre la Personne de Jésus Christ et son œuvre rédemptrice.

L'une de plus importante contribution du Père Stăniloae dans le domaine de la christologie réside dans la mise en relief de la relation indissoluble entre la personne du Rédempteur et de Son œuvre rédemptrice. Si dans l'ordre habituel de la vie humaine il y a des faits qui ont par eux mêmes des répercussions importantes sur les autres gens et indépendamment de leur auteur, en Jésus Christ on ne peut pas

séparer Sa Personne de Son œuvre rédemptrice, parce qu'Il n'a pas réalisé le salut des gens hors Lui, ou hors Sa Personne qui est toujours présente.

Le Nouveau Testament montre l'unité indissoluble entre la Personne et l'œuvre rédemptrice de Jésus Christ lorsqu'on y affirme: «C'est Lui, en effet, qui est notre paix: de ce qui était divisé, il a fait une unité. Dans sa chair, il a détruit le mur de séparation: la haine. Il a aboli la loi et ses commandements avec leurs observances. Il a voulu ainsi, à partir du Juif et du païen, créer en Lui un seul homme nouveau, en établissant la paix et les réconcilier avec Dieu tous les deux en un seul corps, au moyen de la croix: là, il a tué la haine».

«Sans doute, la Personne du Christ est le Rédempteur puisqu'Il est le Fils de Dieu. Car seulement en Dieu on trouve la puissance du salut et la vie éternelle. Et seulement puisqu'Il est le Fils de Dieu on explique Son amour envers les gens. Seulement puisqu'Il veille sur nous de la communion amoureuse avec le Père et le Saint Esprit, Il nous apporte le salut où se trouve dans un état actif la Sainte Trinité et Son amour».

Étant donné l'unité indissoluble entre la Personne et l'œuvre rédemptrice de Jésus Christ, en essayant d'exposer Son œuvre rédemptrice nous présentons d'ailleurs Jésus Christ comme prophète-maître, prêtre et empereur, services par lesquels Il réalise notre salut. Toute la sothériologie chrétienne a dans son centre la Personne du Fils de Dieu rendu homme.

L'œuvre rédemptrice de Jésus Christ a simultanément trois directions. Elle se dirige vers Sa propre humanité qu'Il délivre des répercussions du péché et de la mort qu'Il assume pour nous et qu'Il la remplit de sa nature divine. Puis Il se dirige vers nous tous, pour que par la puissance qu'Il nous communique par son humanité Il nous délivre du péché, de la corruptibilité et de la mort. Mais par tout cela elle se dirige vers Dieu pour le glorifier par notre réconciliation avec Lui (Ephésiens 2, 16). L'œuvre rédemptrice dirigée vers la nature humaine propre et vers nous tous devient possible et efficiente seulement parce qu'elle se dirige vers Dieu, en nous délivrant de l'esclavage du péché et de la mort et en nous réconciliant avec Lui.

7. Jésus Christ comme Prophète-Maître.

Jésus Christ est le Maître et le Prophète par Sa propre Personne, en relevant aux gens, avec l'autorité qu'Il a comme Dieu, la vérité absolue sur Dieu, homme, création, sur le salut et déification de l'homme, tout en confirmant par les actes Son enseignement. Il est identifié avec Son enseignement, c'est pour cela qu'Il peut dire sur Lui même: «Je suis le chemin et la vérité et la vie» (Jean, 14, 6) ou: «Je suis la lumière du monde» (Jean, 8, 12).

Il est le «Maître» et le «Prophète» suprême par Sa propre Personne, parce qu'Il n'est pas seulement homme mais aussi Dieu et comme tel Il a en lui, et jaillit de Lui tant l'enseignement vrai et complet sur Dieu et Son œuvre comme l'œuvre sur le vrai homme, tel comme il est réalisé en Jésus et comment tous doivent y arriver. Son enseignement c'est la révélation culminante sur Dieu et sur l'homme, car Lui même, Il est comme personne cette révélation.

A la différence des prophètes de l'Ancien Testament qui communiquaient seulement partiellement la vérité sur Dieu dans la limite de l'illumination et la puissance qui leur est donné par Dieu, le Christ-Dieu révèle les Siens, qui sont aussi du Père. En assumant par l'incarnation la manière humaine de communiquer,

Lui comme Dieu se communique aux gens dans la manière la plus directe et accessible. Pour cette raison l'esprit humain peut le saisir dans Sa plénitude. «Dieu est disponible en Christ pour tout homme dans la virtualité de cet approche maximum, comme partenaire ayant une forme humaine dans un dialogue éternel, en pouvant conduire l'homme vers Sa connaissance infinie comme Dieu». C'est pour cela que Jésus Christ est l'accomplissement de la Révélation divine, la Révélation absolue et la fin de la Révélation divine: «Puisque la Loi a été donnée par Moïse et la grâce et la vérité sont venues par Jésus Christ» (Jean 1, 1-2 ; Hébreux 1, 1-2). Après le Christ on ne révèle plus rien de nouveau sur Dieu.

Dans l'enseignement qu'Il offre, le Christ s'interprète Lui-même comme but final et accompli pour l'homme. Il ne décrit pas à travers l'imagination du tableau élevé de ce que pourrait être l'homme mais il n'y réussit pas; Il décrit ce que l'homme est arrivé en Lui. Le Christ-Maître montre l'homme dans l'état accompli d'après la résurrection, et l'état réel de tous ceux qui croient en Lui. En Christ ressuscité nous avons continuellement l'image réelle de ce que nous sommes appelés d'en devenir nous aussi en communion avec Lui.

Le sermon du Christ c'est l'appel adressé aux gens pour qu'ils reçoivent le Royaume de Dieu. Or, dans Sa Personne nous avons réalisé le Royaume de Dieu d'une manière accomplie par l'union et la communion maximum de Dieu avec l'homme en Lui.

8. Jésus Christ, le Prêtre et l'Offrande suprême.

Le service du prêtre de Jésus Christ réside dans Son propre sacrifice, dans les souffrances supportées par Lui dès l'incarnation jusqu'à la mort sur la croix, pour nous et pour notre salut, en annulant la culpabilité et la condamnation de l'homme et en rétablissant la communion entre Dieu et l'homme. Et le fait qu'Il est semblable à nous en tout: «Mais Il s'est dépouillé, prenant la condition du serviteur, devenant semblable aux hommes, et, reconnu à son aspect comme un homme» (Ph. 2, 7) c'est un sacrifice pour Sa grandeur et puis, la Passion et la mort sur la croix de Celui sans aucun péché et le médiateur sans arrêt entre nous et le Père ce sont des actions du Christ le Prêtre.

La mort sur la croix du Rédempteur, le vrai sacrifice pour le péché de l'homme, représentent le centre de Son office, ceux-ci étant relevés comme tels par les prophéties messianiques (Esaïe 53, 4-8), par les paroles du Rédempteur même et des Apôtres, par les symboles et les confessions de foi mais aussi par la voix des saints Pères. Le Saint Jean Baptiste l'appelle «l'Agneau de Dieu qui enlève le péché du monde» (Jean 1, 29). Le Rédempteur même parle sur Son sacrifice suprême: «Le Fils de l'homme est venu non pour être servi, mais pour servir et donner sa vie en rançon pour la multitude» (Mt. 20, 28); «... car ceci est mon sang, le sang de l'Alliance, versé pour la multitude, pour le pardon des péchés» (Mt. 26, 28).

La Bible appelle le Christ prêtre à la manière de Melkisédeq: «Tu es prêtre pour toujours, à la manière de Melkisédeq» (Ps. 109, 4; He. 6, 20). Son sacerdoce est éternel: «Mais lui, puisqu'il demeure pour l'éternité, possède un sacerdoce exclusif» (He. 7, 24), universel et sublime: «Et tel est bien le grand prêtre qui nous convenait, saint, innocent, immaculé, séparé des pécheurs, élevé au-dessus des cieux» (He. 7, 26). En d'autres endroits de la Bible on met en relief la soumission du Rédempteur jusqu'à la mort sur la croix (Ph. 2, 8; Rom. 5, 19); d'autres fois Son amour envers

les gens, comme source de Ses Passions et Sa mort: «Qui s'est livré pour nos péchés, afin de nous arracher à ce monde du mal, conformément à la volonté de Dieu, qui est notre Père» (Ga. 1, 4; 2, 20; 1 Cor. 15, 3-4); d'autres fois le caractère d'expiation du sacrifice sur la croix, en apportant «le sacrifice de réconciliation» et en se donnant le sang comme prix de rédemption (Gal. 3, 13 ; Rom 3, 25).

Jésus Christ c'est le Prêtre par excellence, car Il s'offre Lui-même comme sacrifice à Dieu, par l'amour envers nous afin de nous réconcilier avec Dieu et de nous introduire de nouveau dans la communion avec Lui, en nous donnant la vie éternelle. Et Son sacrifice est un sacrifice suprême.

9. Jésus Christ comme Empereur (Roi). Jésus Christ n'a pas exercé seulement la mission de maître-prophète et le service de prêtre-sacrifice, mais aussi celle d'empereur. Il n'a pas renseigné et Il n'a pas fait des prophéties sur le Royaume des cieux, comme étant la communion d'une union accomplie avec Dieu par Sa Personne propre, en y attirant aussi les autres gens par leur participation à Son sacrifice, mais Il les conduit avec puissance vers la participation à ce Royaume.

Mais le Christ n'a pas eu la dignité d'empereur séparée du service de maître et de celui de prêtre. Sa puissance se manifeste aussi dans Ses actes comme maître, car Il parlait à l'aide de la grâce divine (Luc 4, 22), en guérissant en même temps les malades: «Il étendit la main, le toucha et dit: «Je le veux, sois purifié!» A l'instant, il fut purifié de sa lèpre» (Mth. 8, 3; 10-13, 15, 17, 27; 9, 12-13, 18, 22, 25). Elle se manifeste aussi dans Ses actes comme prêtre lorsqu'il se donne Lui-même à Dieu comme sacrifice suprême (Mth. 27, 45, 51-53).

Avant Sa mort et résurrection, le Christ a manifesté sa puissance comme empereur par la maîtrise des éléments de la nature: Il «grond» le vent et la mer et ceux-ci s'apaisent, par des miracles, en guérissant toutes sortes de maladies et surtout par ceux réalisés sur la mort, tout en montrant qu'Il a le pouvoir sur la vie et sur la mort et par les commandements qu'Il donnait en faisant référence au fondement de l'Église et à la vie qu'ils doivent mener ceux qui croiront en Lui. Le pouvoir exercé par le Christ sur ceux qui l'écoutaient, mais aussi sur nous tous, n'est pas seulement un pouvoir de la gloire divine, mais aussi un pouvoir de l'amour qui correspond à Sa kénosis.

Après la mort, le premier acte de Sa dignité c'est la descendue aux Enfers (1 Pierre 3, 9) par laquelle Il détruit le pouvoir de la mort et de celui maléphique.

Mais le Christ est élevé au pouvoir impérial complet par Sa résurrection, pour qu'Il se manifeste aussi dans l'ascension, en demeurant à la droite du Père, dans le déroulement de l'œuvre du salut, dans la venue en pleine gloire et dans le jugement universel.

La dignité impériale du Christ n'est pas seulement celle qu'Il a comme Dieu dès la genèse du monde et qu'Il a exercé aussi pendant Sa vie humaine, mais c'est la dignité qu'Il a reçue aussi comme homme. La dignité impériale du Rédempteur est affirmée par le nom d'empereur qu'on Lui a donné dans les prophéties messianiques, par quelques-uns de Ses contemporains et que même le Christ même a affirmée. Dans les prophéties de l'Ancien Testament, le Messie est vu comme empereur qui est assis sur le trône de David pour toujours, en jugeant et en rendant justice comme empereur et rédempteur, maître jusqu'aux étendues de la terre et en communiquant des grâces divines pour toutes les

nations: «Demande-moi et je te donne les nations comme patrimoine» (Ps. 2, 8; Jérémie 23, 5-6; Zacharie, 9, 9-10). Dans le Nouveau Testament, l'ange, en annonçant la naissance du Rédempteur il L'annonce comme empereur pour toujours: «Il régnera pour toujours sur la famille de Jacob, et son règne n'aura pas de fin» (Luc 1, 3), les mages venus d'Orient Lui rendre hommage comme à un Dieu et Empereur (Mth. 2, 2, 11); à l'entrée triomphante à Jérusalem Il est acclamé comme Empereur: «Hosana! Béni soit au nom du Seigneur celui qui vient, le roi d'Israël» (Jn. 12, 13); le Christ Lui-même Se confesse comme empereur en se trouvant devant Pilate: «Es-Tu le roi des Juifs?» Jésus déclara: «C'est toi qui le dit» (Mth. 27, 11), mais en montrant que Sa Royauté n'est pas de ce monde: «Ma Royauté n'est pas de ce monde» (Jn. 18, 36). Saint Apôtre Paul appelle Christ «le Roi des rois et Seigneur des seigneurs» (1 Tim. 6, 15). Le Christ découvre cette dignité aux Apôtres après la résurrection, disant: «Tout pouvoir m'a été donné au ciel et sur la terre» (Mth. 28, 18).

La gloire à laquelle le Christ est élevé par la Résurrection ne la retient pas pour Lui seul, mais Il la donne à tous les gens, car c'est pour nous tous qu'Il l'a reçue comme homme. Le pouvoir qu'Il donne aux autres réside en premier lieu dans le triomphe sur le péché, tel comme Son pouvoir a résidé en premier lieu dans la maîtrise des affectes irréprochables, pour qu'ils ne deviennent pas des péchés. Il a fait la même chose par la subition de la mort, manifestant Son pouvoir divin sur celle-ci.

Les implications de la relation indissoluble entre la Personne et l'œuvre rédemptrice de Jésus Christ dans l'iconomie du salut.

En Jésus Christ on ne peut pas séparer Sa Personne et Son œuvre rédemptrice. Jésus Christ est rédempteur par Sa Personne. *D'où résulte que le salut ou la rédemption de l'homme de l'esclavage du péché et de la mort, la réconciliation avec Dieu, la déification et la reçue de la vie éternelle dans la communion avec Lui peut être obtenue seulement par une relation vive et continue de l'homme avec Christ, dans le Saint Esprit.* Personne ne peut trouver le salut hors de la Personne du Christ, où Il l'avait mis, comme une aide concrète. C'est pour cette raison que chercher le salut signifie chercher le Christ et la communion avec Lui.

Le salut universel et personnel s'est réalisé et se réalise dans et par la Personne du Christ. C'est pour cela qu'il ne peut pas être question du salut qu'en Christ et dans la communion avec Lui. Nous recevons notre salut personnel en recevant la communion de vie du Christ, par la communion avec Lui, non pas en recevant un enseignement ou une œuvre séparé de Lui. «Jésus Christ réalise Lui-même le salut comme Personne irremplaçable, car Sa qualité de Personne divine rendue accessible comme homme, c'est la source unique du pouvoir qui nous délivre du péché et de ses répercussions, parmi lesquelles la plus grave c'est la mort. Nous ne pouvons obtenir le salut qu'en Dieu, comme une relation personnelle avec Lui et rendue éternelle, relation par laquelle Il nous s'offre et nous recevons librement les grâces et les pouvoirs de la vie vraie et inépuisable».

«Le christianisme ne se limite pas à nos pouvoirs humains, limités, et il ne nous parle pas des pouvoirs supposés impersonnels, dont on disposera à l'aide de quelques techniques, mais de la Personne réelle, du Dieu incarné, comme source pour toute la vie, source de la vie accomplie et éternelle, mais qui nous a fait

quand même la preuve de son existence et de son intérêt envers nous par la relation dont il est entré avec nous dans l'histoire, pour qu'il reste dans cette relation pour toujours». C'est pour cela que dans le christianisme on ne peut pas parler d'un enseignement «rédempteur» et nous n'obtenons pas le salut par une loi mais par la Personne de Jésus Christ: «Car la fin de la Loi c'est le Christ, pour que soit donnée la justice à tout homme qui croit» (Rom. 10, 4). Le christianisme n'est pas un système d'idées ayant un caractère de préceptes rigoureuses par rapport auxquelles l'homme se trouve seul avec ses propres pouvoirs, mais c'est «la vie en Christ».

La Bible montre que le salut s'obtient par cette relation vive et permanente avec le Christ, par laquelle nous recevons la communion de Sa vie divine. Avant Son ascension aux cieux, le Rédempteur a promis aux saints Apôtres, et par eux à tous ceux qui croieront en Lui, qu'Il va rester en communion avec eux, disant: «Et Moi, je suis avec vous tous les jours jusqu'à la fin des temps» (Mth. 28, 20). Avant les passions et la Résurrection, en parlant à ses disciples sur Son départ au Père, Il leur donne l'assurance: «En ce jour-là, vous connaîtrez que je suis en mon Père et que vous êtes en moi et moi en vous» (Jn. 14, 20) et: «Si quelqu'un m'aime, il observera ma parole, et mon Père l'aimera et nous viendrons à lui et nous établirons chez lui notre demeure» (Jn. 14, 22). Dans Sa consécration permanente au Père et aux gens, dans laquelle Il se trouve aussi après l'Ascension, le Christ cherche toujours la communion avec les gens pour qu'Il leur offre Son amour divin. C'est cela le sens de Ses mots: «Voici, je me tiens à la porte et je frappe. Si quelqu'un entend ma voix et ouvre la porte, j'entrerai chez lui et je prendrai la cène avec lui et lui avec moi» (Apoc. 3, 20).

En conclusion, on obtient le salut par la communion libre avec Jésus et, en Jésus, avec la Sainte Trinité. Ainsi, le salut a la marque des relations personnelles entre Christ et les gens, et par Lui, entre la Sainte Trinité et les gens. Le christianisme est personnaliste; celui-ci signifie le salut de la personne humaine par la Personne suprême. Par cela il montre et croit dans la valeur éternelle de la personne humaine.

Par la communion avec Christ, dans le Saint Esprit, Il étend Sa vie divine chez les gens. Or, cette expansion de la vie divine de Son Corps vers les gens, plus exactement vers ceux qui sont incorporés dynamiquement en Christ, c'est l'Église même. Elle a été fondée par Jésus Christ par l'Incarnation, Crucifixion, Résurrection et Ascension. La descendue du Saint Esprit c'est l'acte du passage de l'œuvre de la rédemption du Christ même, en donnant naissance à l'Église en tant que communauté vue, sacramentale des gens avec Dieu, entrée dans l'histoire. Par l'action du Saint Esprit, descendu sous la forme des langues de feu au-dessus des Apôtres et par la reçue du Saint Esprit par ceux-ci, en recevant la parole de l'Évangile du Christ, se sont repentis et ont reçu le baptême, en s'ajoutant aux Apôtres, le Christ étend Sa vie en tous ceux-ci, tout en se faisant Lui-même l'Église vive. Alors, par la venue du Saint Esprit, d'une manière personnelle à la Pentecôte, l'Église devient lieu de la présence du Christ sacrifié et ressuscité pour notre salut.

«La Pentecôte rend aux gens la présence intériorisée du Christ et Il relève maintenant non avant, mais aux tréfonds de l'âme des disciples». «Je viendrai chez vous... Je suis avec vous tous les jours jusqu'à la fin des temps»; «Ce jour là vous connaîtrez que je suis en vous». Par le Saint Esprit, le Christ entre à l'intérieur de l'homme, dans l'humanité qu'Il a expiée par son sacrifice et qu'Il a renouvelée par

Son œuvre, car Son corps a été complètement rempli percé par le Saint Esprit. «L'amour de Dieu a été répandu dans nos cœurs par l'Esprit Saint» (Rom. 5, 5), par l'Esprit nous crions: «Avva! Père!» (Rom. 8, 15) et nous appelons Jésus Seigneur (1 Cor. 12, 3), écrit saint Apôtre Paul.

L'Esprit Saint rend notre adoption divine, selon la grâce, et il nous élève et maintient en communion avec le Père, par le Fils incarné. Celui qui descend la vie de communion de Dieu à l'humanité et la fait s'étendre dans la communion des gens, d'une part, et qui élève les gens vers la communion avec Dieu, c'est Jésus Christ, le Fils de Dieu incarné: «Je prie aussi ceux qui, grâce à leur parole, croiront en moi: que tous soient comme moi, Père, tu es en moi et que je suis en toi, qu'ils soient en nous eux-aussi, afin que le monde croie que tu m'as envoyé» (Jn. 17, 21 et 23).

Dans la communion avec Lui, le Christ s'unie avec les gens selon la grâce de la même manière qu'Il est uni selon Sa nature divine avec le Père, ayant envers eux le même amour. Le Fils en réunissant en Soi les gens, le Père en l'aimant Il les aime aussi du même amour: «L'amour dont tu m'as aimé soit en eux et moi en eux» (Jn. 17, 26).

Si cette communion intime avec le Christ par laquelle on participe à Sa vie divine, et par cela à la vie de communion de la Sainte Trinité représente même l'essence de l'Église, alors *le salut peut être obtenu seulement dans l'Église, l'organ de notre salut*. Celle-ci c'est une autre implication dans l'économie du salut de la relation indissoluble entre la Personne de Jésus Christ et Son œuvre rédemptrice.

La Personne de notre Seigneur Jésus Christ, étant inséparable de Son œuvre rédemptrice, implique le fait que le Christ, après avoir exercé son triple service avant d'avoir donné naissance à l'Église, *exerce ce service aussi dans son Église jusqu'à la fin des temps*. Par cela, Il conduit les gens vers la victoire sur la mort universelle, en rachetant la création de son état de faiblesse extrême produit par son séparation de la source de la vie, qui est Dieu, vers sa communion avec la vie divine, dans une relation d'amour éternel avec Lui. «Car il faut qu'il règne, jusqu'à ce qu'il ait mis tous ses ennemis sous ses pieds. Le dernier ennemi qui sera détruit, c'est la mort, car il a tout mis sous ses pieds. Mais quand il dira: «Tout est soumis», c'est évidemment à l'exclusion de Celui qui lui a tout soumis» (Cor. 15, 25-27).

«L'Église se maintient et avance dans le dessein de la vie divine et dans l'humanité rédemptée, en se nourrissant de Sacrifice et de la Résurrection du Christ et en ayant en elle la plénitude de la vie et de l'action de Saint Esprit, par sa tête le Christ, dès la Pentecôte, quand il a pris naissance en tant que communauté concrète, sacramentale des gens avec Dieu». Mais l'Église se maintient et se développe dans son humanité rédemptée non seulement parce qu'elle a le Christ à l'intérieur, sa Tête, comme hypostase divin, qui s'est sacrifié et qui est ressuscité pour notre salut, mais aussi parce qu'Il continue à exercer en elle Ses trois services rédempteurs.

Il continue d'être le *Maître* suprême qui prêche l'enseignement sur Soi, sur notre salut en Soi. Dans cette qualité, Il continue à renseigner l'Église, en l'illuminant en vue de la compréhension de Ses paroles et de Son œuvre rédemptrice dans le monde dans le contexte de chaque époque.

Le Christ c'est le *Prêtre* qui s'offre toujours à Dieu comme sacrifice, comme une continuation de Son délivrement comme homme au Père, délivrement qui, lorsque se trouvant dans le corps capable de mourir, l'a accompli, acceptant la

mort sur la croix, et après la mort du corps Il le maintient comme un délivrement spirituel total de Son humanité au Père pour qu'elle soit remplie totalement de la grâce divine qui la maintient élevée en état de résurrection, ascension et spiritualisation. Dans cet état de sacrifice Il s'offre à nous, à Son Église, dans les saints Sacrements et spécialement dans l'Éucharistie pour qu'on reçoive la communion de son sacrifice et ainsi ayant la possibilité de nous offrir, nous aussi, à Dieu, comme sacrifice du pouvoir de Son sacrifice. Le Christ Prêtre apporte toujours au Père Son humanité comme sacrifice et par cela Il nous emmène par le pouvoir de Son humanité sacrifiée dont nous recevons la communion dans l'Éucharistie. Il nous attire dans l'Éucharistie à l'état de sacrifice et en état de celui qui fait le sacrifice d'une manière continue. Il ne nous sacrifie pas comme des objets mais Il nous pousse vers l'autodélivrement, tout en recevant la communion de Son état de sacrifice, Lui-même s'autodélivrant au Père.

Le Seigneur Jésus Christ est le Prêtre éternel parce qu'Il intercède sans cesse notre entrée à Dieu par Son état de délivrement envers Lui, même sur le trône de la gloire à la droite du Père, en se présentant devant Dieu pour nous. La Bible nous présente le Christ comme Prêtre éternel lorsqu'elle affirme: «Ayant donc un grand prêtre éminent, qui a traversé les cieux, Jésus, le Fils de Dieu, tenant ferme la confession de foi» (He. 4, 14) ou lorsqu'elle montre qu'Il intercède pour nous comme un «Agneau immolé» (Apoc. 5, 6).

Jésus Christ ressuscité et élevé est l'*Empereur* qui conduit avec puissance vers le Royaume de Dieu à ceux rédemptés par Son sang et restant en communion avec Lui, étant la Tête de l'Église, Son Corps ecclésial étendu à travers les siècles et les espaces, par lesquels la vie de communion de Dieu et Son pouvoir s'étendent chez les gens.

La Personne du Seigneur Jésus Christ étant inséparable de Son œuvre rédemptrice, Il continue Son triple service dans l'Église jusqu'à la fin des siècles et par cela l'*Église participe au triple service du Christ*. Car le Christ en exerçant dans l'Église les trois services, Il ne s'adresse pas à lui comme à un objet, mais comme à une communauté de personnes appelée à la communion libre avec Soi. L'Église est formée des personnes douées de la liberté et appelées à la liberté et à l'amour éternels. Elle reçoit, d'une part, l'enseignement, le sacrifice et son emmenement du Christ et d'autre part, elle y répond d'une façon libre et positive comme à un appel, en enseignant elle-même, en se sacrifiant et en dirigeant elle-même ou participant à Ses services comme Maître, Prêtre et Empereur. En continuant les trois services dans l'Église, le Christ entretient avec l'Église et avec chacun de ses membres un dialogue progressif où ni Lui, ni l'Église ou ses membres ne se trouvent pas dans un état passif. Voilà le sens du sacerdoce général des fidèles, appelés à prêcher à côté des évêques et des prêtres, les grâces du Christ (1 Pierre 2, 8-11; Jn. 2, 20). En s'intégrant en Christ par le Baptême, l'Onction et l'Éucharistie, chaque membre de l'Église est appelé à transmettre Son enseignement ; chacun est appelé à s'offrir comme sacrifice vif, chacun est appelé par le pouvoir de l'Esprit, d'être vainqueurs sur les péchés. De cette manière tous sont des prêtres et des sacrifices dans l'Église, tous sont des maîtres spirituels envers le salut pour eux-mêmes et pour d'autres gens, sans qu'ils aient pourtant une responsabilité formelle pour toute la communauté ecclésiale.

Puisque la Personne de Jésus Christ est inséparable de Son œuvre rédemptrice, le Christ est le prêtre éternel. Son incarnation, sacerdoce, sacrifice et résurrection ne sont pas de simples faits qui se sont passés il y avait longtemps mais ce sont des états de permanente irradiation rédemptrice envers nous. *Le sacerdoce invisible du Christ sacrifié, ressuscité et élevé a besoin d'images qui présentent et rendent actif dans le plan visible le sacerdoce invisible de Jésus Christ.* Par ces organes visibles, différenciés par nous, Il nous montre qu'Il est et Il reste notre médiateur à Dieu, différent à nous comme Prêtre qui apporte de sacrifice, comme Maître et Empereur. Ces organes visibles du prêtre invisible qui est le Christ, ou plus précisément du Prêtre, du Maître et de l'Empereur invisible, le Christ dans l'Église, se sont les évêques et les prêtres, et qui sont aidés par les diacres, tous investis de la grâce du sacerdoce par le Christ même par le Sacrement du Sacerdoce, institué par Lui bien après Sa Résurrection lorsqu'Il a donné aux Apôtres Son Esprit (Jn. 20, 21-23) et Il les a envoyés à prêcher l'Évangile à toutes les nations: «Allez donc: de toutes les nations faites des disciples, les baptisant au nom du Père et du Fils et du Saint Esprit leur apprenant à garder tout ce que je vous ai prescrit» (Mth. 28, 18-20; Mc. 16, 15-16; Lc. 24, 47-48).

Jésus Christ en personne est l'auteur invisible des Sacrements par lesquels Il nous emmène dans Sa communion. Par les saints Sacrements, Il communique Son œuvre rédemptrice dans l'Église et dans les membres de celle-ci par le Saint Esprit. La grâce qui se communique par les saints Sacrements est l'œuvre du Christ, leur acteur invisible. Le prêtre c'est seulement l'organe visible par l'intermédiaire duquel le Christ agit dans les Sacrements ou communique sa grâce à ceux qui reçoivent ces Sacrements dans l'Église (1 Cor. 4, 1). Par le Sacrement du Baptême chaque homme devient membre de l'Église par une première union avec Christ et par les autres Sacrements on accentue beaucoup plus, ou se rétablit l'union des membres de l'Église avec Christ pour qu'ils parviennent à l'état de Son humanité: «Jusqu'à ce que nous parvenions tous ensemble à l'unité dans la foi et dans la connaissance du Fils de Dieu, à l'état d'adultes, à la taille du Christ dans sa plénitude» (Eph. 4, 13).

g) Puisque l'œuvre rédemptrice du Christ est inséparable de Sa Personne, *Il est présent et Il agit dans les âmes des fidèles par l'intermédiaire de la parole de la Bible* qui nous présentent Christ dans une forme dynamique de Son mot dynamique et de la parole dynamique lui aussi des saints Apôtres sur Ses faits rédempteurs, dans leur efficacité permanente. Par sa parole, le Christ continue à nous parler, à nous provoquer à y répondre par notre action, c'est ainsi qu'Il agit en nous. *Il est présent et Il agit en nous par la parole de la prédication de l'Église*, en provoquant et en renforçant en nous la foi. Le livre *Les Actes des Apôtres* montre que le Christ est agi dans les âmes de ceux qui ont été présents à la Pentecôte qui, écoutant la prédication des saints Apôtres sur Christ «ont eu le cœur bouleversé» (Actes 2, 37) et ils se sont repentis puis, ils ont reçu le baptême en recevant la grâce du Saint Esprit. Lorsque nous lisons les paroles du Christ de la Bible, ou la parole de la Bible sur Ses faits, ou lorsque nous en écoutons la prédication de l'Église, *c'est le Christ même qui y est présent comme sujet* de ces paroles et actes et Il agit en ceux qui les reçoivent ayant de la foi.

LUCRĂRI ȘI STUDII DE ECLESIOLOGIE PUBLICATE ÎN PERIODICELE BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

DACIAN BUT-CĂPUȘAN

Învățătura despre Biserică se situează astăzi în centrul atenției teologilor tuturor confesiunilor creștine, manifestându-se totodată o tendință de apropiere a eclesiologiilor confesionale.

Sinoadele nu s-au ocupat în amănunt de eclesiologie. Singura definiție eclesiologică a Sinoadelor Ecumenice este cea niceo-constantinopolitană *“una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică”*. Bazele mișcării eclesiologice moderne au fost puse de Alexei Ștefanovici Homiakov (1804-1860) în Răsărit și Johann Adam Möhler (1796-1838), în Apus.

Sfinții Părinți n-au scris tratate speciale despre Biserică, în gândirea lor taina Bisericii este inclusă în taina lui Hristos. În teologia paristică întâlnim însă o mare bogăție de învățături despre ea.

Reforma care pune problema Bisericii însăși a constituit un imbold pentru aprofundarea eclesiologiei.

Secolul XX a fost numit *“secolul eclesiologiei”* dat fiind faptul că această chestiune a fost intens dezbătută în numeroase tratate. Preocuparea pentru această problemă teologică centrală rezultă cu siguranță din faptul că eclesiologia oferă esența doctrinară a confesiunilor creștine: *“În dogma despre Biserică se concentrează toate deosebirile dogmatice dintre Biserici și din aceasta se desfășoară și totodată se dezvoltă, ca dintr-un principiu unitar sistemele dogmatice ale Bisericii Ortodoxe, ale Bisericii Catolice și ale Protestantismului”*¹. Iată pentru care motiv problema eclesiologică este mereu actuală, este hotărâtoare pentru refacerea unității creștine.

Învățătura despre Biserică a fost dezvoltată în diferite tratate de teologii ortodocși români moderni în contextul Mișcării Ecumenice și a dialogului interconfesional, accentuându-se aspectul comunitar și sacramental al Bisericii împotriva eclesiologiei euharistice cu perspectivă transconfesională și a pozițiilor eclesiologice protestante, afirmă realitatea supranaturală a Bisericii, caracterul ei de organism mistic și sacramental, importanța fundamentală a ierarhiei, arătând temeiul triadologic, hristologic, pnevmatologic și antropologic al Bisericii.

O multitudine de aspecte eclesiologice au fost dezbătute și clarificate de profesorii de Teologie, de la Facultăți sau Seminarii, doctori și doctoranzi în Teologie, preoți sau chiar laici, evident fără ca să fie epuizate subiectele care au ca temă Biserica, organul de mântuire a credincioșilor și autoritate infailibilă de păstrare, transmitere și interpretare a Revelației.

¹ Hristu Andrutos, *Simbolica*, Ed. Centrului Mitropolitan al Olteniei, Craiova, 1995 (traducere de profesor Justin Moisescu), pag. 61.

Prezenta lucrare își propune să ilustreze contribuția Bisericii Ortodoxe Române la cercetarea problemelor eclesiologice enumerând lucrările și studiile elaborate în legătură cu această temă și publicate în periodicele teologice ortodoxe din România: revistele centrale ale Patriarhiei: Biserica Ortodoxă Română (B.O.R), Ortodoxia (O - specializată pe probleme interconfesionale), Studii Teologice (S.T. - revista Institutelor Teologice), revistele unitropolitane: Glasul Bisericii (G.B.), Mitropolia Moldovei și Sucevei (M.M.S), după 1990 Mitropolia Moldovei și Bucovinei (MMB), apoi Teologie și Viață (T.V.), Revista Teologică (R.T.) - o perioadă Mitropolia Ardealului (M.A.), Mitropolia Olteniei (M.O.), Altarul Banatului (A.B.), care a apărut un timp cu numele de Mitropolia Banatului (M.B.), Îndrumătoarele Bisericești, Auaele Facultăților de Teologie, Cluj-Napoca, București, Iași, Craiova, Arad, reviste publicate de Facultățile de Teologie: Studia Universitatis Babeș-Bolyai, seria Theologia Orthodoxa - Cluj-Napoca (STUDIA UBBTO), Teologia (Arad), Credința Ortodoxă (Alba-Iulia), Ortodoxia maramureșeană (Baia-Mare), unele periodice eparhiale: Renașterea (Cluj-Napoca), Telegraful Român (T.R.) - Sibiu, Legea Românească (Oradea).

Achimescu, pr. prof. Nicolae - *Biserica primordială în viziunea Sfinților Trei Ierarhi și posibilitatea receptării religiilor necreștine* A.B. I (40)(1990) nr. 9-10, p. 17-27

Alexe, magistrand, Ștefan C. - *Eclesiologia Părinților Apostolici* S.T. VII (1995) nr. 5-6, p.368-381

Alexe, pr. conf. Ștefan C. - *Biserica una și bisericile cele multe* O. XXVI (1973) nr. 2, p.320-325

Idem - *Însușirile și limitele Bisericii* S.T. XXVIII (1976), nr.7-10, p.. 703-713

Arion, magistrand, Leon G. - *Concepția paulină despre Biserică cu privire specială la Epistola către Efesenii* S.T. XVII (1965) nr.7-8, p. 402-410

Arion, drd., Leon Gh.- *Unitatea și universitatea Bisericii după epistolele pauline* S.T.XIX (1967), nr.1, p. 45-61

Avramescu, doctorand, pr. Ioan - *Ființa Bisericii și Sfintele Taine* O. XXIV (1971) nr. 4, p.535-542

Idem - *Unitatea lui Dumnezeu și unitatea Bisericii* O. XXVI (1973) nr.4, p.546-552

Barringer, Robert - *Biserica și Liturghia* S.T. XLV(1993), nr.5-6, p.51-66 (trad. din limba engleză de Mihail Brânzea)

Băjău, pr. lect.dr., Constantin I. - *Constituția Bisericii în opera Sfântului Căprian al Cartaginei* Analele Universității din Craiova, V, nr.6/2000, p.116-127

Bălănescu, prof., Silvestru - *Instituirea ierarhiei bisericești* B.O.R I (1875) nr.6, p.399-408, nr. 7, p.485-496, nr.8, p.559-564

Bărbulescu, doctorand, Laurențiu - *Autoritatea bisericească privită interconfesional* G.B. XXXIV (1975), nr.3-4, p. 331-338

Basarab, pr.prof.dr. Mircea - *Sfânta Scriptură și Biserica* Îndrumător Bisericesc- Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, IV (1981), p.99-101

Idem - *Sfânta Taină a Hirotoniei* op. cit., p.124-128

Bel, drd., Valer - *Biserică și Euharistie* S.T. XXXIV (1982), nr.3-4, p.230-242

Bel, Valer - *Unitatea Bisericii, prevenirea și combaterea fenomenului sectar* Anuar I (Institutul Teologic Univesitar Ortodox 1990-1992, Ed. Arhidiecezana, Cluj-Napoca, 1998, p.269-284

- Belu, pr. prof., D. - *Împărăția lui Dumnezeu și Biserica* S.T. VIII(1956), nr.9-10, p.539-553
- Idem - *Autoritatea în Biserică* O. XIII(1961), p.555-563
- Idem - *Eclesiologia Ortodoxă și ecumenismul creștin* O. XVII (1965), nr.4, p.493-519
- Belu, pr.prof.dr., Dumitru - *Ideea de unire a Bisericilor în Dogmatica lui Emil Brunner*, M.B. XX (1970), nr.4-6, p.305-310
- Bordașiu, pr. prof., Nicolae - *Biserica-comuniune. Aspecte eclesiologice actuale* O XXV (1973), nr.1, p.121-128
- Botez, Al. A - *Concepția eclesiologiei ortodoxe după Alexis S. Homiakov* M.O. X (1958), nr.5-6, p.332-345
- Bradea, diacon prof., Constantin - *Sfânta Biserică* Îndrumător bisericesc - Arieepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului I (1978), p.119-125
- Branște, pr.prof., Ene - *Biserică și Liturghie în opera Miștagogia a Sfântului Maxim Mărturisitorul* O XXXIII (1981) nr.1, p.13-22
- Bria, profesor, I. - *Infalibilitatea Bisericii - teme dogmatic al unirii* O XII (1961), nr.3, p.495-504
- Bria., diac, prof., I. - *Aspecte dogmatice ale unirii Bisericilor creștine* (teză de doctorat) S.T. XX (1968), nr.1-2, p.3-170
- Bria, diac.asist., Ion - *Eclesiologia comuniunii* S.T. XX (1968), p.9-10, p.669-681
- Idem - *Preoție și Biserică* O XXIV (1972), nr.4, p.522-534
- Bria, pr.conf., Ion - *Introducere în eclesiologia ortodoxă* S.T. XXVIII (1976) nr.7-10, p.695-704
- Idem - *Prezența și lucrarea Duhului Sfânt în Biserică* O XXX (1978), nr.3, p.448-496
- Bria, pr.prof., Ion - *Eclesiologia pastorală* S.T. XXXI (1979), nr.1-4, p.316-323
- Bria, pr.dr., Ion - *Biserică și Liturghie*, O XXXIV (1982), nr.4, p.481-491
- Idem - *Plinătatea trupului - Biserică* T.R. 133 (1985), nr.33-34, p.3
- Idem - *Preoția în perspectiva ecumenică* Îndrumător bisericesc, Timișoara 1988, p.81-85
- Idem - *Biserică una sancta* R.T. VII (1997), nr.3, p.3-68
- Brumărașu, pr., V. - *Ierarhia bisericească* MMS LII (1976), nt.7-8, 519-532
- Bunea, pr.prof., Iova - *Învățătura ortodoxă despre Biserică în lumina Sfintei Scripturi* Îndrumător bisericesc - Arieepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, VII (1985), p.14-25
- But-Căpușan, Dacian - *Sobornicitatea Bisericii - universalitate și comuniune* STUDIA UBB T.O. XLV (2000), nr.1-2, p.197-207
- Idem - *Învățătura despre Biserică în cărțile simbolice protestante* STUDIA UBB TO XLVI (2001), nr.1-2, p.203-218
- Idem - *Câteva reflecții asupra eclesiologiei lui Karl Barth expuse în volumul L'Eglise* STUDIA UBB TO XLVII (2002) nr.1-2, p.187-198
- Idem - *Eclesiologia ortodoxă și eclesiologia protestantă la Părintele Profesor Ioan Ică* STUDIA UBB T.O. XLVII (2002) special issue, p.63-68
- Buzdugan, drd, Costache - *Unitatea dogmatică a Bisericii după învățătura fericitului Augustin* STXXIV (1972), nr.1-2, p.90-102
- Idem - *Caracterul eclesiologic al Sfintelor Taine* MMS XLVIII (1972), nr.9-12, p.734-748
- Buzdugan, pr., C. - *Puterea sfințitoare a preoției* MMS L (1974), nr.5-6, p.368-381

- Buzescu, pr.prof., N. - *Eclesiologia triado-centrică în canoanele Octoihului* O XXVIII (1976), nr.2, p.349-364
- Buzescu, pr.prof., Nic.C. - *Logos, trinitate și eclesiologie în Pedagogul lui Clement Alexandrinul* ST XXIX (1977) nr.5-8, p.461-476
- Buzescu, pr.prof., Nic.C. - *Aspectul pnevmatologic al eclesiologiei ortodoxe și importanța tradiției la Sfântul Vasile cel Mare* O XXVXI (1979), nr.1, p.90-107
- Cândea, pr. prof. Spiridon - *Preoția creștină în concepția și prețuirea Sfinților Părinți ai Răsăritului* A.B.III (XLII) 1992, nr.7-9, p.26-32
- Chițescu, Nicolae - *Biserica - Trupul tainic al Domnului* BOR LX (1942), nr.7-8, p.282-319
- Chițescu, prof.univ., N. - *Taina Bisericii în gândirea lui Alexei Homiakov (1804-1860)* BOR LXVI (1948) nr.5-8, p.317-336
- Chițescu, prof., N. - *Autoritate ierarhică, autoritate duhovnicească* MMS XXXIII (1957) nr.3-4, p.273-290
- Idem - *Biserica Ortodoxă față de celelalte Biserici creștine, văzute de un teolog grec* OX (1958), nr.3, p.339-351
- Idem - *Aspecte ale eclesiologiei la Sfinții Trei Ierarhi* S.T.XIV (1962), nr.7-8, p.395-413
- Idem - *Aspecte eclesiologice în opera Sfântului Vasile cel Mare - Sfântul Vasile cel Mare* La 1600 de ani de la săvârșirea sa, EIBMBOB, București, 1980, p.158-180
- Idem - *Biserica și bisericile* OXXXIV (1982), nr.3, p.347-457
- Ciobotea, dr. Dan-Ilie - *Dorul după Biserica nedespărțită sau apelul tainic și irezistibil al iubirii treimice* O XXXIII (1982) nr.4, p.586-598
- Ciurigă, pr.dr. Vasile - *Deosebirile și legăturile dintre preoția specială și preoția universală* Credința ortodoxă II (1997), nr.1-2, p.28-45
- Ciudin, preot prof., Nicolae - *Temeiurile biblice și patriotice ale ierarhiei bisericești* S.T. II (1950) nr.3-6, p.198-217
- Ciutacu, doctorand, Ion - *Protestanții și creștinismul primar* S.T. XIX (1967) nr.5-6, p.334-342
- Coman, pr.prof., Ioan G. - *Unitatea Bisericii și problema refacerii ei în lumina Sfinților Părinți* O VI (1954), nr.2-3, p.430-466
- Idem - *Sinoadele ecumenice ca expresie a universalității Bisericii* S.T.XIX (1967), p.3-22
- Idem - *Origen despre Logos, Biserică și suflet în comentariul său la Cântarea Cântărilor* S.T.XXV (1973), nr.3-4, p.165-172
- Idem - *Hristos și Biserica, taină de mântuire după Sfinții Părinți* M.B. XXVII (1977), nr.10-12, p.677-691
- Cosma, pr.prof., Sorin - *Biserica și însușirile ei* MMS LXVI (1990), nr.5-6, p.84-87
- + Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei - *Sfințenia - conținut și scop al autorității eclesiale și al puterii învățătoarești* Candela Moldovei XI (2000), nr.8-9, p.6-7
- David, drd., P.I. - *Succesiunea apostolică și unitatea de credință la vechii catolici* O XIX (1967), nr.2, p.215-226
- Davideanu, pr.drd. C. - *Sfânta Scriptură și Biserica* MMS LXIII (1987), nr.4, p.83-92

- Demetrescu, Drag. - *Sacerdoțiul după Sfinții Părinți și dascălii cei mari ai Bisericii* BOR XXVII (1903), nr.8, p.860-881
- Drăgulin, pr., Gheorghe I. - *Eclesiologia tratatelor areopagitice și importanța ei pentru ecumenismul contemporan* (teză de doctorat) S.T. XXXI (1979), nr.1-4, p.54-300
- Dumitrașcu, pr.drd., Nicu - *Eclesiologie la Părinții Apostolici* R.T.III (75/1991), nr.1, p.41-61
- Idem - *Unele aspecte eclesiologice în scrisorile Sfântului Ioan Gură de Aur* R.T.IV (1994), nr.2, p.51-60
- Enache, doctorand, Mihai - *Învățătura despre Biserica la Sfântul Ioan Gură de Aur* O XXVI (1974), nr.1, p.128-140
- Idem - *Eclesiologie și hristologie în Teologia mai nouă* M.O. XXVI (1974), nr.7-8, p.593-599
- Enăceanu, ierod, Ghenadie - *Despre Biserica* BOR I (1974), nr.1, p.11-23, nr.3, p.177-188, nr.5, p.323-340, nr.7, p.479-484, nr.9, p.639-650, nr.11, p.799-812, nr.12, p.879-886
- Erbiceanu, Constantin - *Priviri generale asupra Bisericii și scopul ce-l urmărește* BOR XXVI (1902), p.841-856
- Farahat, drd., Kamal - *Arhieria Mântuitorului Hristos și preoția sacramentală* S.T. XXXIX (1987), nr.5, p.57-72
- Idem - *Taina Preoției în structura sacramentală a Bisericii, sub aspectul succesiunii apostolice* O XL (1988), nr.1, p.31-46
- Fer, drd., Nicolae - *Sfânta Treime și sobornicitatea Bisericii* S.T. XXIII (1971), nr.7-8, p.520-533
- Filimon, ierom drd., Mihail - *Catolicitatea Bisericii și implicațiile acesteia în concepția teologului Vladimir Lossky* R.T. V (77) (1995), nr.1, p.41-57
- Floca, arhid. prof., Ioan N. - *Sobornicitatea Bisericii* O XXXIV (1982), nr.3, p.408-414
- Galeriu, pr.conf., Const. N. - *Slujirea preotească după Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție* S.T. XXIX (1977), nr.1-2, p.5-15
- Galeriu, pr.prof., Constantin - *Preoția ca slujire a Cuvântului* O XXXI (1979), nr.2, p.294-312
- Idem - *Preoția - Taină și slujire în viața Bisericii* O XXXIV (1982), nr.4, p.538-549
- Idem - *Teologie, preoție și slujire la Sfinții Trei Ierarhi* MMS LXI (1985), nr.1-3, p.123-134
- Găină, magistrand, Dumitru I. - *Sfinții Apostoli și episcopii* S.T. XIV (1962), nr.9-10, p.582-597
- Gheorghe, pr., Constantin I. - *Ierarhia bisericească după epistolele Sfântului Apostol Pavel* S.T. XXIII (1971), nr.7-8, p.497-505
- Greco, pr., Romul - *Reflecții asupra eclesiologiei ortodoxe* O XXIII (1971), nr.1, p.42-56
- Grigoraș, magistrand, Aurel - *Unitatea în Hristos și unitatea în Biserica* S.T. XVII (1965), nr.3-4, p.186-203
- Idem - *Biserica slujitoare* O XVIII (1966), nr.2, p.222-245
- Grigoraș, drd., Aurel - *Unitatea de credință: condiție a unității Bisericii* O XVIII (1966), nr.3, p.403-422
- Gredici, preot, P. - *Concepția ortodoxă despre Biserica și despre unitatea vieții bisericești* MMS XLII (1966), nr.9-12, p.657-673 (trad. prof. I. Seraficeanu)
- Holbea, pr.dr., Gheorghe - *Eclesiologia Părintelui Dumitru Stăniloae în contextul eclesiologiei ortodoxe contemporane* O în curs de apariție

- Homiakov, Alexei Ștefanovici - *Biserica este una. Încercare de expunere catehetică a învățaturii despre Biserică* MMS XXXV (1960), nr.9-12, p.572-601 (trad.prof. N. Chițescu)
- Hristov, magistrand, Vasile - *Noțiunea de Biserică după Sfântul Ioan Gură de Aur* S.T.XII (1960), nr.1-2, p.76-92
- Ică, diac.lect., Ioan I. - *Slujirea preoțească după Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Ierarhia bisericească și puterea diasciplinară* M/O. XXVII (1975) nr.1-2, p.6-16
- Ică, pr.prof.dr., Ioan I. - *Comuniune și intercomuniune* G.B. XXXVII (1978), nr.5-6, p.529-542
- Idem - *Ierarhia bisericească sacramentală după Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție* Îndrumător bisericesc - Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului III (1980), p.69-77
- Idem - *Martin Luther și Reforma Bisericii din perspectivă ortodoxă* O XXXV (1983), nr.4, p.487-495
- Idem - *Convergența în credință după documentul ecumenic Botez, Euharistie, Ministerium* S.T. XXXVI (1984), nr.5-6, p.429-437
- Ioan C., Monahul - *Învățătura paulină despre Biserică* S.T. (1998), nr.1-2, p.296-304
- Ignătescu, pr. magistrand, V. - *Duhul Sfânt în viața Bisericii față de învățătura neo-protestanților* O IX (1957), nr.1, p.67-82
- Ionescu, pr., Barbu Gh. - *Conciliul II de la Vatican. Dezbaterile și hotărârile sesiunii a doua* O XVI (1964), nr.2, p.197-199
- Irineu Pop-Bistrițeanul - *Hristologia sinodului de la Calcedon și implicația ei eclesiologică* STUDIA UBB T.O. XLIV (1999), nr.1-2, p.3-18
- + Irineu Bistrițeanul - *Biserica organ al mântuirii și sfințirii noastre* Renașterea IX (1998), nr.5, p.3
- Izvoranu, magistrand, Stelian - *Ierarhia bisericească după scrierile bărbaților apostolici* MMS XXXIII (1957), nr.8-9, p.615-630
- Joița, pr.drd., Alexandru - *Aspecte actuale în eclesiologia ortodoxă și romano-catolică* S.T. XXXIII (1981), nr.5-6, p.398-406
- Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române - *Una sfântă sobornicească și apostolească Biserică* O VI (1954), nr.2-3, p.I-VIII
- Larin, arhiep., Serghie - *Învățătura ortodoxă despre Biserică* MMS XL (1964), nr.5-6, p.200-205 (trad. de pr. D.Popescu)
- Leb, dr., Ioan-Vasile - *Învățătura Sfinților Părinți despre lucrarea Sfântului Duh în Biserică* MMB LXVI (1990), nr.1-3, p.76-86
- Leb, Vasile - *Der Heilige Geist, apostolischer Amt und Einheit der Kirche* STUDIA UBB T.O. XLIV (1999), p.51-66
- Leonte, pr.drd., Constantin - *Prezența și lucrarea Bisericii în actul mântuirii și al sfințirii omului* O XXXIX (1987), nr.1, p.138-151
- Manolache, Anca - *Perspectiva Bisericii locale în eclesiologia contemporană* MB XXIV (1974), nr.4-6, p.233-255
- Manolache, drd., Anca - *Tradiție și actualitate în eclesiologie* G.B. XXXVIII (1979), nr.5-6, p.511-523

- Idem - *Sfânta Taină a Hirotoniei* G.B. XL (1981), nr.3-5, p.324-345
- Marcu, pr.dr., Grigorie T. - *Elemente de eclesiologie paulină* M.A. VI (1961), nr.1-3, p.28-36
- Mehedințu, drd. Viorel - *Sfânta Euharistie ca Taină a unității Bisericii* M.O. XVII (1965), nr.5-6, p.351-370
- Idem - *Sobornicitatea Bisericii în ecumenismul contemporan* O XVIII (1966), nr.3, p.387-402
- Idem - *Concepția eclesiologică a lui Karl Barth privită din punct de vedere ortodox* O XVIII (1966), nr.6, p.561-578
- M., V. - *Necesitatea unei noi eclesiologii romano-catolice pentru apropierea ecumenistă* M.O. XXVIII (1976), nr.1-2, p.134-135
- Mihălcescu, I. - *Sfânta Taină a Preoției*, BOR XLVI (1928), nr.6, p.493-508
- Mihălțan, pr.lector, Ioan - *Învățătura ortodoxă despre Biserică*, Îndrumător bisericesc - Arhiepiscopia Sibiului 129 (1981), p.243-245
- Idem - *Preoția lui Hristos și preoția Bisericii* (teză de doctorat), M.A. XXIX (1984), nr.11-12, p.779-925
- Idem - *Tradiție, Scriptură, Biserică*, O XL (1988), nr.4, p.59-73
- Mihălțan, pr.conf., Ioan - *Scriptură, Biserică, Tradiție*, MMS LXV (1989), nr.3, p.31-44
- Mihoc, pr. doctorand, Vasile - *Preoția după Noul Testament*, M.A. XIX (1974), nr.4-6, p.250-262
- Mihoc, pr.asist., Vasile - *Unitatea creștinilor în Hristos, prin Biserică, după Epistola către Efeseni a Sfântului Apostol Pavel*, M.A. XXI (1976), nr.1-3, p.104-113
- Idem - *Eclesiologia Noului Testament*, S.T. XXIX (1977), nr.3-4, p.233-248
- Idem - *Înșușirea mântuirii prin Duhul Sfânt în Biserică*, M.A. XXVII (1982), nr.1-3, p.151-166
- Idem - *Lucrarea Duhului Sfânt în Biserică*, M.A. XXVII (1982), nr.4-6, p.316-329
- Idem - *Biserica, păstrătoarea descoperirii dumnezeiești și organul de mântuire al credincioșilor*, M.A. XXVII (1982), nr.10-12, p.637-646
- Idem - *Elemente de eclesiologie în cartea Apocalipsei*, O XXXIV (1982), nr.4, p.503-516
- Idem - *Preoția sacramentală*, M.A. XXVIII (1983), nr.1-2, p.37-44
- Mircea, magistrand, Ioan - *Învățătura despre Biserică în Evenghelie privită interconfesional*, O VII (1955), nr.1, p.72-100
- Mircea, pr., Ioan - *Cei șaptezeci de ucenici ai Mântuitorului și problema ierarhiei bisericești*, S.T. XX (1968), nr.9-10, p.682-705
- Idem - *Preoția harică și preoția obștească*, O XXI (1979), nr.2, p.232-254
- Idem - *Biserica și lucrarea ei după Noul Testament. Har și harisme, iconomi ai Tainelor și harismatici*, O XXXIV (1982), nr.3, p.358-395
- Mladin, arhim.prof.dr., Nicolae - *Pe calea unității Bisericii lui Hristos*, O XV (1963), nr.3-4, p.458-463
- Moiescu, prof., Iustin - *Ierarhia bisericească în epoca apostolică*, M.O. VI (1954), nr.1-3, p.52-74, nr. 4-6, p.210-233
- Moldovan, doctorand pr., Ilie - *Aspectul hristologic și pnevmatologic al Bisericii după Sfântul Ioan Gură de aur*, S.T. XX (1968), nr.9-10, p.706-721

- Moldovan, pr.conf., Ilie – *Învățătura unitară despre Sfântul Duh și despre Biserică exprimată în Simbolul de credință la Sinodul al II-lea ecumenic (381)*, O XXXIII (1981), nr.3, p.409-432
- Moldovan, pr.prof.dr., Ilie – *Lucrarea Sfântului Duh în Biserică și în viața creștinului. Combaterea învățăturilor greșite*, R.T. IV (76) (1994), nr.2, p.29-41
- Nartea, pr., Vasile – *Despre Biserică, locaș și comunitate*, G.B. XXXIII (1974), nr.3-4, p.264-265
- Neagu, pr.drd., Vasile – *Kenoza lui Hristos și aspectul kenotic al Bisericii*, S.T. XXXIII (1981), nr.1-2, p.26-42
- Negoită, pr., Ilie D. – *Biserica și atributele ei*, G.B. XXIX (1970), nr.5-6, p.497-501
- Nicolescu, Dimitrie – *Despre Biserică*, BOR XV (1891), nr.6, p.465-480
- Niculcea, drd., Adrian – *Eclesiologia în perspectiva dogmei trinitare*, G.B. XLI (1982), nr.11-12, p.837-845
- Niculcea, pr.lect., Adrian – *Învățătura protestantă despre Sfânta Treime și consecințele ei eclesiologice*, S.T. LIV (2002), nr.3-4, p.16-36
- Nissiotis, prof., Nikos – *Hristologia pnevmatologică ca premisă a eclesiologiei*, G.B. XXVIII (1969), nr.3-4, p.352-363 (traducere și prezentare Ioan I.Ică)
- Idem – *Creștinătatea ortodoxă, Biserica una și ecumenismul*, M.O. XXI (1969), nr.1-2, p.74-92 (traducere și prezentare Ioan I. Ică)
- Oancea, pr.drd., Constantin I. – *T Pet 2, 9 (studiu exegetic-dogmatic)*, O XL (1988), nr.4, p.136-146
- Paraschiv, Ion V. – *Sobornicitatea (catolicitatea) Bisericii, problemă centrală în Teologia Contemporană*, MO XXII (1970), nr.3-4, p.245-256
- Pavel, prof., Const. C. – *Opera mântuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos și slujirea Bisericii Sale*, O XV (1963), nr.3-4, p.434-442
- Petrescu, pr.prof., Nic. – *Învățătura despre preoție după Sfântul Grogorie de Nazianz și chipul de preot al lui însuși*, MO XVIII (1966), nr.5-6, p.391-399
- Idem – *Despre slujirea preoțească*, MO XXXVI (1985), nr.1-2, p.35-45
- Pietreanu, magistrand, V. – *Studiu exegetic – critic asupra textului din I Pet II, 9*, O IX (1957), nr.1, p.88-93
- Pogan, doctorand, Dorel – *Duhul Sfânt și unitatea Bisericii*, O XXIV (1972), nr.3, p.482-492
- Idem – *Aspectul teandric al Bisericii*, S.T. XXIV (1972), nr.9-10, p.684-694
- Idem – *Semnificația eclesiologică a Sfintei Euharistii*, S.T. XXV (1973), nr.7-8, p.534-545
- Pomian, pr.conf.univ.dr., Ștefan – *Cunoașterea lui Dumnezeu și iubirea Lui în viața oamenilor prin Biserică*, Ortodoxia maramureșeană VI (2001), nr.6, p.111-118
- Popescu, magistrand, Dumitru – *Eclesiologia luterană*, O XIV (1962), nr.3, p.413-427
- Popescu, pr. asist., Dumitru – *Eclesiologia romano-catolică după documentele celui de-al doilea Conciliu de la Vatican și ecourile ei în Teologia contemporană* (teză de doctorat) O XXIV (1972), nr.3, p.325-458
- Popescu, pr. prof. dr., Dumitru – *Natura Bisericii din punct de vedere ființial și comunitar*, MB XXX (1980), nr.10-12, p.652-664
- Idem - *Biserica locală și comunitatea conciliară*, O XXIX (1977), nr.3-4, p. 507-512

- Idem – *Sfânta Taină a Preoției. Ierarhia bisericească sacramentală după Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție*, O XLI (1989), nr.1, p.7-13
- Popescu, pr.conf., Dumitru și Radu, pr.lect., Dumitru – *Comunitatea conciliară*, S.T. XXVIII (1976), nr. 3-4, p.201-211
- Popescu, prof., Teodor M. – *Despre Biserică*, O VII (1955), p.413-436
- Popescu, diac.prof., Vintilă – *Învățătura diferitelor Biserici creștine după preoție* (traducere), G.B. XX (1961), nr. 5-6, p.428-435
- Popovici, arhim, prof.dr., Justin – *Biserica – tradiție divino-umană*, O XXXIV (1982), nr. 4, p.517-521 (trad. Branislav Stancovici)
- Radu, magistrand, Dumitru Gh. – *Învățătura ortodoxă și catolică despre Biserică*, O V (1954), nr.4, p.534-572
- Radu, pr. lector, Dumitru Gh. – *Caracterul eclesiologic al Sfințelor Taine și problema intercomuniunii*, O XXX (1978), nr. 1-2, p.13-338 (teză de doctorat)
- Radu, pr.prof.dr., Dumitru – *Taina Preoției*, O XXXI (1979), nr.3, p.532-552
- Idem – *Sfintele Taine în viața Bisericii*, S.T. XXXIII (1981), nr.3-4, p.172-194
- Idem – *Păstrarea dreptei credințe, condiție a dobândirii mântuirii*, BOR CI (1983), nr.1-2, p.51-71
- Radu, pr.lect., Dumitru I. – *Biserica în viziune ortodoxă și concepțiile sectare*, S.T. XLIX (1997), nr.3-4, p.3-23
- Remete, pr.conf.dr., George – *Temeiurile ierarhiei bisericești*, Credința ortodoxă VI (2001), nr.1, p.146-157
- Rezuș, pr.prof., Petru – *Slujirea ca funcțiune esențială a Bisericii*, O XVII (1965), nr.4, p.580-593
- Idem – *Eclesiologie și contemporaneitate*, MMS XLI (1965), nr.11-12, p.604-610
- Rezuș, pr.prof., Ciurea, pr.conf., Al. I. și Gafton, pr.asist., Lucian – *Biserica în planul lui Dumnezeu*, O XV (1963), nr.3-4, p.313-362
- Rus, pr.lect.univ., Constantin – *Biserica locală în perspectiva comuniunii*, A.B. VI (XLV) (1995), nr. 10-12, p.14-24
- Rus, pr.lect.univ.dr., Constantin – *Preoție și comuniune*, Teologia III (2001), nr.2, p.47-71
- Rusin, drd., Jan – *Sfânta Taină a Hirotoniei și validitatea ei în raporturile interconfesionale*, O XXV (1973), nr.3, p.373-381
- Sabău, doctorand, Alexandru-Marcel – *Despre Sfânta Biserică*, Îndrumător bisericesc – Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, IV (1981), p.101-104
- Sandu, doctorand, Ștefan – *Ființa Bisericii după doctrina celor trei confesiuni creștine*, O XXII (1970), nr.4, p.539-552
- Idem – *Sfântul Duh și Biserică*, G.B. XIX (1970), nr.7-8, p.712-719
- Idem – *Unitatea Bisericii după învățătura celor trei mari confesiuni creștine*, O XXIII (1971), nr.1-4, p.403-414
- Sandu, pr.conf.dr., Ștefan – *Teologia Mărturisirilor de credință luterane și ortodoxe* (teză de doctorat), partea a IV-a, O XLIII (1992), nr.3-4, p.3-96

- Idem – *Noțiunea Bisericii la unii teologi evanghelici luterani*, Anuarul Facultății de Teologie, București I (2001), p.321-344
- Sava, doctorand, diac., Marin I. – *Atitudinea Sfântului Ciprian față de problema unității Bisericii și actualitatea ei*, S.T. XXI (1969), nr.3-4, p.201-223
- Săbăduș, magistrand, Ioan – *Eclesiologia în scrierile Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan*, O XVII (1956), nr.3, p.88-93
- Sârbu, pr.prof., Corneliu – *Aspectul social al Bisericii*, MMS XXXIII (1957), nr.8-9, p.611-614
- Idem – *Unitatea ortodoxă. Cadrul teoretic doctrinal al problemei*, O X (1958), nr.4, p.539-552
- Scriban, arhim, Iuliu - *Despre Biserica*, BOR LVIII (1940), nr.5-6, p.398-421
- Solcan, pr., Gh. - *Apostolicitatea și sobornicitatea în Biserica Ortodoxă*, MMS LXIV (1988), nr.6, p.82-84
- Slevoacă, pr.dr., Ștefan – *Preoția de hirotonie și preoția credincioșilor*, O XXXI (1979), nr.2, p.255-267
- Spiru, pr., Ion – *Despre Sfânta Biserică*, MO XXVII (1975), nr.1-2, p.64-66
- Stan, pr.asist., Al. I. – *Despre unitatea Bisericii a Sfântului Ciprian al Cartaginei și importanța ei misionară actuală*, S.T. XXXIV (1982), nr.5-6, p.327-345
- Stan, pr.prof.dr., Liviu – *Probleme de eclesiologie*, S.T. VI (1954), nr.5-6, p.295-315
- Idem – *Sucesiunea apostolică*, S.T. VII (1955), nr.5-6, p.305-323
- Idem – *Ecumenicitate și Ortodoxie ecumenică*, M.O. VII (1955), nr.5-6, p.261-276
- Idem – *Premise și perspective pentru unirea Bisericilor*, O XV (1963), nr.3-4, p.621-629
- Idem – *Biserica cu sau fără laici ?*, O XXI, nr.4, p.608-616
- Idem – *Despre sinodalitate*, S.T. XXI (1969), nr.3-4, p.155-163
- Idem – *Ortodoxia în zările ecumenismului. Perspective ecumenice*, M.O. XXII (1970), nr.7-8, p.744-777
- Stăniloaiu, pr.prof., D. – *Sinteză eclesiologică*, S.T. VII (1955), nr.5-6, p.262-284
- Idem - *Relațiile treimice și viața Bisericii*, O XVI (1964), nr.4, p.503-525
- Idem - *Autoritatea Bisericii*, S.T. XVI (1964), nr.3-4, p.183-215
- Idem - *Legătura între Euharistic și iubirea creștină*, S.T. XVII (1965), nr.1-2, p.3-32
- Idem - *Biserica universală și sobornicească*, O XVIII (1966), nr.2, p.167-198
- Idem - *Din aspectul sacramental al Bisericii*, S.T. XVIII (1966), nr.9-10, p.531-562
- Idem - *Sfântul Duh și sobornicitatea Bisericii*, O XIX (1967), nr.1, p.32-48
- Idem - *Temeiurile teologice ale ierarhiei și ale sinodalității ei*, S.T. XXII (1970), nr.3-4, p.165-178
- Idem - *Transparența Bisericii în viața sacramentală*, O XXII (1970), nr.4, p.501-516
- Idem - *Rugăciunile pentru alții și sobornicitatea Bisericii*, S.T. XXII (1970), nr.1-2, p.29-39
- Idem - *Slujirile bisericești și atribuțiile lor*, O XXII (1970), nr.3, p.462-469
- Idem - *Sobornicitate deschisă*, O XXIII (1971), nr.2, p.165-180
- Idem - *Sfântul Duh în Revelație și în Biserică*, O XXIV (1974), nr.2, p.216-249
- Idem - *Dinamica creației în Biserică*, O XXIX (1977), nr.3-4, p.281-291

- Idem - *Natura sinodicității*, S.T. XXIX (1977), nr.9-10, p.605-614
- Idem - *Iisus Hristos, Arhiereu în veac*, O XXXI (1979), nr.2, p.217-231
- Idem - *Biserica în sensul de locaș și de largă comuniune în Hristos*, O XXXIV (1982), nr.3, p.336-346
- Idem - *Realitatea tainică a Bisericii*, O XXXVI (1984), nr.3, p.415-420
- Stănuleț, doctorand, Constantin – *Concepția despre Biserică în opera Sfântului Ciprian*, S.T. XXII (1970), nr.7-8, p.565-584
- Șubar, doctorand, Ioan N. – *Relația dintre Hristos și Duhul Sfânt în viața Bisericii*, S.T. XX (1968), nr.9-10, p.732-745
- Idem – *Doctrina despre Biserică în Păstorul lui Herma*, S.T. XIX (1967), nr.7-8, p.432-445
- Talizin, V. – *Sobornicitate și autocefalie*, M.O. (1960), nr.5-6, p.398-403 și MMS XXXVI (1960), nr.7-8, p.451-455 (trad. de Mihail Plătică)
- Tămaș, pr.drd., Ovidiu – *Problema raportului dintre Biserica locală și Biserica universală – implicații ecumenice*, S.T. XLIII (1991), nr.6, p.90-105
- Țița, drd., Michael – *Preoția în preocupările ecumenice actuale și punctul de vedere ortodox*, O XLII (1986), nr.4, p.78-94
- Teofil, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului – *Învățătură despre Biserică* – Îndrumător bisericesc, Cluj-Napoca III (1980), p.29-36
- Todoran, prot.dr., Isidor – *Considerații eclesiologice*, MA III (1958), nr.1-2, p.97-104
- Todoran, pr.dr., Isidor – *Aspecte eclesiologice*, MA VI (1961), nr.7-8, p.425–445
- Idem – *Apostolicitatea Bisericii*, MA VII (1962), nr.3-6, p.313-324
- Todoran, pr.prof., Isidor – *Noi orientări eclesiologice în protestantism*, O XVIII (1966), nr.2, p.284-305
- Idem – *Unitatea Bisericii din perspectivă ecumenică*, O XXV (1973), nr.3, p.337–346
- Todoran, pr.prof.dr., Isidor – *Însușirile Bisericii*, Îndrumător bisericesc – Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului VIII (1985), p.10-13
- Todoran, drd., Simion – *Preoția universală*, Comentariu exegetic la I Pet II, 5-9, G.B. XXX (1981), nr.9-10, p.900-909
- Tomescu, Cristian-Aurel – *Eclesiologie bizantină (843-1453)*, M.O. LIV (2002), nr.5-8, p.193-200
- Tudor, pr.drd., Alexandru – *Sobornicitatea Bisericii în epistolele pauline*, S.T. XXXI (1979), nr.5-10, p.587-602
- Tulcan, drd., Ioan – *Unitatea Bisericii manifestată în unitatea de credință și în Taine*, O XXXIV (1982), nr.4, p.502-537
- Tulcan, pr.drd., Ioan – *Legătura dintre Euharistic și Biserică la Nicolae Cabasila*, A.B. I (XL) (1990), nr.11-12, p.14-26
- Tulcan, pr.conf.univ.dr., Ioan – *Infailibilitatea și unitatea Bisericii*, teologia IV (2002), nr.2, p.12-32
- Ursu, Gheorghe – *Probleme eclesiologice contemporane*, M.O. XVI (1964), nr.9-10, p.800-814, nr.11-12, p.950-958

- Vasile, Episcopul Oradiei – *Mântuirea în Iisus Hristos prin Biserică*, O XXXVII (1985), nr.2, p.345-366
- Valentin, Ilie – *Aspecte actuale privind Ecclesiologia euharistică*, Almanah bisericesc II (2001), Episcopia Sloboziei și Călărașilor, p. 82-87
- Vârlan, drd., Ioan – *Biserica și Sfânta Scriptură*, G.B. XXXIII (1974), nr.11-12, p.1082-1093
- Vedernikov, A. – *Ideea de Biserică în scrierile lui A.S. Homiakov. La 150 de ani de la nașterea sa*, M.O. XII (1960), nr.1-2, p.42-56
- Verzan, pr.dr., Sabin – *Preoția ierarhică sacramentală în Biserică Ierusalimului*, O XLII (1990), nr.1, p.15-93
- Idem – *Preoția ierarhică sacramentală în Biserici întemeiate în lumea păgână*, S.T. XLII (1990), nr.5-6, p.3-50, XLIII (1991), nr.1, p.3-45, O XLIII (1991), nr.1, p.7-124
- Idem – *Preoția ierarhică sacramentală la sfârșitul epocii apostolice*, S.T. XLIII (1991), nr.2, p.53-101, nr.3, p.49-105, nr.4, p.3-50, O XLIII (1991), nr.2, p.5-116, nr.3, p.105-184
- Viezuianu, doctorand, Dumitru V. – *Sensul noțiunii de Biserică după epistolele pauline*, G.B. XXIV (1975), nr.11-12, p.
- Vintilescu, pr.prof., Petre – *Bucurie zadarnică și copilărească Catolicitatea și Biserică*, BOR XLVIII (1930), nr.11, p.1080-1083
- Voicu, diac.prof., Constantin – *Sfântul Ioan Gură de Aur și unitatea Bisericii*, S.T. XXVIII (1976), nr.1-2, p.72-81
- Voicu, arhid.prof.dr., Constantin – *Unitatea Bisericii în oikumene după Sfântul Vasile cel Mare*, M.B. XXIX (1979), nr.4-6, p.275-285
- Idem – *Sfântul Ciprian și unitatea Bisericii*, A.B. III (XLII) (1992), nr.10-12, p.36-57
- Zamfir, pr.lect., Gheorghe – *Întemeierea Bisericii – Trupul tainic al Domnului*, Analele Universității din Craiova, seria teologie, IV (1999), nr.4, p.138-146
- Idem – *Relația dintre Hristos și Biserică în Teologia Ortodoxă*, Ibidem, p.92-100
- Idem – *Relația dintre Hristos și Duhul Sfânt în Biserică*, MO LI (1999), nr.1-2, p.72-79
- Idem – *Sfânta Treime – temeiul și modelul Bisericii*, MO LI (1999), p.55-62
- Idem – *Relația Bisericii cu Sfântul Duh*, MO LII (2000), nr.1-2, p.70-74
- Zamfir, pr.lector dr., Gheorghe – *Aspectele Bisericii*, MO LII (2000), nr. 3-4, p.95-99
- Zarea, pr.prof., Anatolie – *Concepția ortodoxă despre lucrarea sfințitoare a preoției*, G.B. XXXII (1973), nr.5-6, p.566-576
- Zăgrean, arhid.prof., Ioan – *Taina Preoției*, Îndrumător bisericesc – Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului I (1978), p.147-154
- Zăgrean, arhid.prof.dr., Ioan – *Biserica, Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție*, Îndrumător bisericesc – Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului III (1980), p.58-63
- Zăgrean, arhid.prof., Ioan – *Însemnătatea și locul ecclesiologiei euharistice în Teologia Bisericii Ortodoxe Române*, O XXXIV (1982), nr.3, p.396-407
- Recenzii, studii și articole în care sunt tratate și probleme de ecclesiologie**
- Alexa, pr.drd., Nicolae – *Învățăături dogmatice în Didahiile lui Antim Ivireanul*, S.T. XXIX (1977), nr.9-10, p.708-719

- Alexandrescu, pr., Ioan – *Izbăvirea prin Biserica lui Hristos (Sibiu 1935)*, BOR LIII (1935), nr.9-10, p.538 (recenzii de arh. T. Simedrea)
- Althaus, Paul – *Die Theologie Martin Luthers*, O XVIII (1966), nr.3, p.470 (recenzie de pr.prof. Coreliu Sârbu)
- Baskedas, Ilarion – *O Tradycji Swietej [Despre Sfânta Biserică]* în *Elpis* 1/1993, p.38-55, BOR LII (1934), nr.1-2, p.102 (recenzie de D. Balaur)
- Bratsiotis, prof., P. – *Cu prilejul sărbătoririi Ortodoxiei*, S.T. XXI (1969), nr.1-2, p.140-141 (note și comentarii)
- Bucălae, drd., Aurel Gh. – *Ecumenicitatea Bisericii în Sfintele canoane*, O XXI, (1969), nr.3, p.418-421
- Chițescu, prof., N. – *Opera teologică a lui A.S. Homiakov*, O XIII (1961), nr.1, p.42-45
- Chițescu, prof.univ., N. – *Ortodoxie și Protestantism*, O II (1950), nr.3, p.388-439
- Ciurea, Alex. I. – *Noțiunea de Biserică, rolul doctrinar și sfinților al Bisericii după Sfântul Irineu*, Iași, 1940, BOR LVIII (1940), nr.11-12, p.882 (recenzie de prot. Vasile Vasilache)
- Clement, Olivier – *L'Eglise Orthodoxe*, O XX (1968), nr.2, p.323-324 (recenzie de Gheorghe Alexe)
- Colotelo, pr. magistrand, Mihai – *Importanța Mărturisirilor ortodoxe pentru studiul Dreptului bisericesc*, O XI (1959), nr.2, p.254-255
- Coman, pr., Ioan G. – *Biserica vatră de lumină și iubire*, BOR LXVI (1948), nr.1-2, p.87
- Coman, pr.prof., Ioan G. – *Învățătura despre mântuire în vechile religii și în Teologia patristică*, O VII (1955), nr.3, p.350-351
- Idem – *Personalitatea Sfântului Ciprian*, S.T. XI (1959), nr.5-6, p.267-298
- Idem – *Prezența Mântuitorului Hristos în noua creație, după învățătura Sfinților Părinți*, O XVIII (1966), nr.4, p.495-512
- Comițescu, magistrand, Constantin I. – *Idei dogmatice în cuvântările Sfântului Ioan Hrisostom la Praznicele împărătești*, S.T. XVII (1965), nr.7-8, p.446
- Courvoisier, Jaques – *Zwingli theologien reformee*, O XVIII (1966), nr.1, p.137 (recenzie de pr.prof. Ioan Rămureanu)
- Dură, pr.asist., Nicolae V. – *Biserica creștină în primele patru secole. Organizarea și bazele ei canonice*, O XXXIV (1982), nr.3, p.451-469
- Frere, dr., Walterus – *De ecclesia – Oecumenica 1934, p.28-30*, BOR LII (1934), nr.7-8, p.543-544 (recenzie de arh. T. Simedrea)
- Găină, magistrand, Dumitru I. – *Temeiuri canonice ale conștiinței ortodoxe*, O XIV (1962), nr.3, p.400
- Hărăguș, pr., Silviu – *O carte de doctrină și pietate ortodoxă: Evanghelie cu învățătura (1581)*, BOR LXXXVII (1969), nr. 7-8, p.752-753
- Ică, magistrand, Ioan – *Importanța dogmatică a răspunsurilor patriarhului Ieremia al II-lea*, O XIII (1961), nr.3, p.383
- Ică, pr.prof.dr., Ioan I. – *Frământări și preocupări actuale în Protestantism*, M.B. XXI (1971), nr.4-6, p.252-282

- Idem – *Catholicism și Protestantism. Consens ecumenic și diferența fundamentală*, M.A. XXXIV (1989), nr.6, p.115-124
- Ionescu, pr., Barbu Gr. (Dumitru Stăniloae) – *Conciliul II de la Vatican. Dezbaterile și hotărârile sesiunii a doua*, O XVI (1964), nr.2, p.197-199
- Ioniță, diac.asist., Viorel – *Rolul Bisericii oglindit în principiile pedagogice ale lui Gheorghe Lazăr*, BOR XCVII (1979), nr.5-6, p.706-712
- Ivan, prof., Iorgu – *Abaterile papalității de la organizația canonică a Bisericii*, O VI (1954), nr.4, p.476-479
- Karniris, prof., I. – *Eclesiologia Marelui Vasile, 41 p., Atena, 1958*, O XIII (1961), p.438-439 (recenzie de pr. Olimp N. Căciulă)
- Idem – *Eclesiologia Sfântului Grigorie Teologul, 56 p., Atena, 1960*, rev. cit., p.440-441 (recenzie de idem)
- Lienhard, Marc – *Observații asupra Congrsului luteran de la Jävénpö, Finlanda 11-16 aug., 1966*, O XIX (1967), nr.4, p.573-574 (recenzie de Ion v. Paraschiv)
- Mann, Ulrich – *Esența Protestantismului*, O XIX (1967), nr.1, p.101-108
- Marcu, pr.prof., Grigorie T. – *Problema unității creștine în lumina epistolelor pauline*, S.T. XVII (1965), nr.5-6, p.275-281
- Mihălțan, pr.lect., Ioan – *De vorbă cu credincioșii*, Îndrumător bisericesc – Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, VIII (1985), p.25-28
- Mircea, pr., Ioan – *Apostolatul după Noul Testament*, S.T. XXII (1970), nr.7-8, p.547-564
- Naumescu, D. – *Biserica - Raze de lumină*, 1933, p.334-340, BOR LII (1934), nr.1-2, p.108 (recenzie de D. Balaur)
- Neagu, pr., G.N. – *În afară de Biserică nu este mântuire, Focșani, 1933*, BOR LI (1933), nr.5-6, p.291 (recenzie de arhim. I. Scriban)
- Panagopilos, Ioan – *Dumnezeu și Biserica. Mărturia teologică a Faptelor Apostolilor, Atena, 1969*, M.O. XXV (1973), nr.11-12, p.1067-1068 (recenzie de Dimitrie Coravu)
- Paschia, Gh. – *Sfânta Biserică a lui Hristos – Biserica luptătoare, București, 1937*, BOR LVI (1938), nr.5-6, p.263-264 (recenzie de Ch. Cronț)
- Popescu, magistrand, Gabriel – *Psalmii în predica Fericitului Augustin*, S.T. XV (1963), nr.3-4, p.157-160
- Popescu, prof., T.M. – *Ortodoxie și Catholicism*, O IV (1952), nr.3-4, p.468-487
- Ramsay, Arthur – Michael – *The Gospel and the Catholic Church, London, 1956*, M.O. XII (1960), nr.9-12, p.785-789 (recenzie de Al. Botez)
- Rezuș, pr.prof., Petru – *Divinitatea creștinismului*, S.T. XIV (1962), nr.3-4, p.131-141
- Idem – *Teologi, probleme și curente noi în Protestantismul contemporan*, S.T. XIX (1967), nr.5-6, p.271-273
- Romanovschî, prot., Victor – *Doctrina Sfântului Irineu al Lionului despre Biserică – Elpis 1/1933*, p.143-160, BOR LII (1934), nr.1-2, p.109 (recenzie de D. Balaur)
- Sava, diac.drd., M. – *Idei dogmatice și morale în opera episcopului Asterie al Amasiei*, S.T. XXI (1969), nr.9-10, p.717-718
- Stan, pr.prof., Liviu – *Biserică și cult în Dreptul internațional*, O VII (1955), nr.4, p.560-578

- Stănescu, magistrand, Nicolae V. – *Temeiuri dogmatice ale trăirii religioase în Ortodoxie*, O X (1958), nr.3, p.382-394
- Stăniloae, pr., D. – *Mișcarea Ecumenică și unitatea creștină în stadiul actual*, O XV (1963), nr.3-4, p.544-589
- Idem – *Documentele doctrinare de la Montreal*, O XVI (1964), nr.4, p.578-583
- Streza, drd., Nic. – *Elemente dogmatice în prefețele cărților de cult românești tipărite între 1561-1716*, S.T. XXXIX (1977), nr.5-8, p.525-535
- Skydsgaard, prof., K.E. – *Misterul Bisericii*, O XX (1968), nr.1, p.99-103 (recenzie de prof. N. Chițosar)
- Șebu, doctorand, Sebastian – *Fericitul Augustin, predicator al unității Bisericii*, S.T. XXXIX (1969), nr.3-4, p.232-244
- Șesan, pr.prof., M. – *Ortodoxia și Catolicitatea*, O III (1951), nr.1, p.115-131
- Șiclovan, dr., Simeon – *Despre Biserică, Arad, 1926*, BOR XLV (1927), nr.6, p.384 (recenzie de arhim. I. Scriban)
- Todoran, pr.prof.dr., Isidor – *Principiul iconomiei din punct de vedere dogmatic*, S.T., VII (1955), nr.3-4, p.139-149
- Idem – *Dreapta credință*, Îndrumător bisericesc – Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, VIII (1985), p.25-28
- Troizki, G. – *Unitatea Bisericii după învățătura Sfântului Ignatie Teoforul*, O XVI (1964), nr.2, p.318 (note și comentarii)
- Redacția - *Un studiu de eclesiologie ortodoxă a mitropolitului Maxim de Sardes*, BOR LXXXIX (1971), nr.11-12, p.749
- *Das Evangelium und die Zweidentigkeit der Kirche ...*, M.O. XXVI (1974), nr.7-8, p.696-699 (recenzie de pr.prof. Corneliu Sârbu)

MUZICA BISERICESCĂ ȘI FORMELE POLIFONIEI EUROPENE

VASILE STANCIU

Preliminarii

Odată cu dezvoltarea și afirmarea cultului creștin însuși, prin apariția primelor forme imnografice ale Liturghiei bizantine și-a făcut simțită prezența și muzica, ce înveșmânta melodic formele imnografice creștine. Primele prezențe ale elementului muzical în formele de cult creștin le întâlnim în Evanghelia după Matei, care ne încredințează că la Cina cea de Taină s-au cântat psalmi¹, iar apostolii însoțeau rugăciunile cu imne de laudă.²

Apostolul Pavel ne oferă alte indicii despre prezența muzicii în adunările creștine, el însuși fiind autorul a două imne celebre, imnul iubirii³, și imnul „Taina dreptei credințe”⁴.

Cert este faptul că primii creștini n-au eludat niciodată elementul muzical din cult, ci l-au exploatat la maximum, considerându-l indispensabil în manifestările cultice și liturgice.

Muzica creștină are la bază două izvoare fundamentale:

- a) izvorul iudaic
- b) izvorul sau tradiția elină

Cât privește tradiția ebraică, ea își va pune pecetea decisiv și stimulativ pe destinul ulterior al culturii muzicale creștine. „În vatra vechiului cult ebraic, în atmosfera de idei și de credințe ale Legii lui Moise, în neconținută atenție față de prescripțiile și practicile religioase ale iudaismului, creștinismul își întemeiază ceremonialul cultic sub imediata influență, ba chiar luând părți întregi din slujba religioasă a evreilor și prefăcându-le, transformându-le în ceea ce va deveni cultul creștinilor”⁵.

Elementul determinant și de identitate, preluat de primii creștini din tradiția muzicală ebraică, rămâne *Psalmodia*. Derivat din grecescul ψαλμώδια, termenul desemnează în general cântarea unui psalm, într-o manieră monotonă, pe un singur ton, *recto tono*⁶.

¹ Mt. 26, 30.

² F.A. 16, 25.

³ I Cor. cap. 13.

⁴ I Tim. cap. 3, 15.

⁵ George Breazu, *Pagini din Istoria muzicii românești*, vol. IV, București, 1977, p. 338-348.

⁶ Cf. *Dicționar de termeni muzicali*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 396.

Psalmodia, din structura ei monotonă, se dezvoltă într-un registru intonațional mai variat, de la recitativul liturgic la cântarea melismatică, mult mai elaborată. Psalmodia cunoaște două forme: responsorială și antifonică⁷.

Elementul elin preluat de la creștinii primelor veacuri în muzica liturgică l-a constituit *monodia bizantină*, structurată pe pilonii modurilor grecești, din care s-a născut muzica bizantină și apoi cea de tradiție bizantină, cu cele 3 genuri muzicale: diatonic, cromatic și enamoric și cu 4 stiluri de interpretare: recitativ, irmologic, stihiraric și papadic.

Aceasta este tradiția răsăriteană, ortodoxă a muzicii bisericești. Cultura muzicală religioasă cunoaște și a doua tradiție bisericească, cea apuseană, cunoscută și sub denumirea de muzică gregoriană.

Termenul definește întregul repertoriu al muzicii Bisericii apusene, de rit latin, catolice, care a început să se organizeze și cristalizeze începând cu secolele VI-VII, dezvoltându-se și îmbogățindu-se până în sec. XI⁸. Denumirea termenului de muzică gregoriană provine de la numele papei Grigore I, zis cel Mare, († 604), care în timpul pontificatului său a reorganizat și unificat cântările bisericești, în funcție de regiuni geografice, de unde și denumirea de cânt ambrozian, galican, mozarab, ș.a.⁹ Mobilul acestei reforme muzicale și liturgice inițiate de papa Grigore I l-a constituit și dorința de a realiza o „Europă unită în credință și în lege, în libertate și în respectul față de ființa umană”¹⁰.

Modelul reformei gregoriene l-a constituit muzica bizantină. Putem spune că spiritul gândirii europene din răsărit (cel bizantin) și din apus (cel latin) își pune amprenta pe evoluția ulterioară a culturii muzicale creștine, bisericești.

I. Formele imnografice și monodia bizantină

Ceea ce este specific tradiției muzicale bizantine o constituie imnografia și monodia. Imnografia ca rezultat al tradiției dinamice a Bisericii, concentrează și polarizează într-o formă imnică, doxologică, învățătura dogmatică de credință, fixată în sinoadele ecumenice, în scrierile Sfinților Părinți și scriitorii bisericești și în canoele elaborate la sinoadele ecumenice și locale ale Bisericii. În acest context se poate vorbi de tradiția dogmatică, canonică și liturgică a Bisericii Răsăritene, în sânul căreia a luat naștere muzica bizantină cu toate formele ei imnografice.

a) **Troparul** este cea mai veche, mai mică, mai simplă și mai importantă formă imnografică încheată unitar, prin dezvoltarea unei invocații, aclamații sau exclamații¹¹. Apare în secolul V și este echivalent cu numirea de *stihiră* și concentrează în sine idei dogmatice îndreptate împotriva nestorienilor și eutihienilor¹².

b) **Condacul** este un imn, format dintr-un număr variabil de strofe, între 18 și 30, care au aceeași structură ritmică. Fiecare strofă reprezintă un tropar cu număr egal de versuri. Prima strofă model se numește *irmos*. Apare ca formă

⁷ Pr. Petre Vintilescu, *Despre poezia imnografică din cărțile de ritual și Cântarea bisericească*, București, 1940, p. 192-196.

⁸ *Dicționar de termeni muzicali, op. cit.*, p. 221.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Claudio Rendina, *Papii. Istorie și secrete*, Ed. All, 2002, p. 161; apud Valentin Timaru, *Dicționar noțional și terminologic*, Ed. Univ. din Oradea, 2002, Oradea, p. 36.

¹¹ *Dicționar de termeni muzicali, op. cit.*, p. 501.

¹² Pr. Petre Vintilescu, *op. cit.*, p. 56.

imnografică în sec. VI și-l are ca protagonist pe Roman Melodul, autorul a două celebre condate: „Fecioara astăzi” și „Apărătoare Doamnă” din imnul Acatist.

c) **Canonul** este cea mai vastă și elaborată formă imnografică din tradiția liturgică, constituită ca un poem format din nouă ode, formate la rândul lor din trei până la nouă tropare, identice ca număr de silabe cu primul tropar, ce se numește *irmos* sau *catavasia*.

Între autorii de canoane amintim pe Sf. Andrei Cretanul, care a compus Canonul cel Mare din cadrul Deniei din a V-a Săptămână a Postului Mare și din prima săptămână a Păresimilor.

Toate formele imnografice bizantine, stihira, troparul, condacul, canonul, au îmbrăcat haina melodică a monodiei. Monodia reprezintă identitatea și specificitatea melosului bizantin, ceea ce a făcut ca muzica bizantină să dobândească o dezvoltare fără precedent în spațiul orizontal al liniei melodice, ca unic element de expresie.

II. Formele imnografe ale tradiției muzicale gregoriene

„Segmentarea articulației muzicale în gregorian este modelată de textul scripturistic care va determina apariția câtorva tipologii structurale dintre care cea mai caracteristică rămâne cea născută din *psalm*, alături de care întâlnim *imnul*, din care s-au configurat în cântul liturgic câteva tipologii ale juxtapunerii de tipul *Litaniei* și al *Secvențelor*”¹³.

Cele mai importante colecții de imne gregoriene sunt *Gradualul*, folosit la celebrarea misei și *Antifonarul*, ce cuprinde antifoane, răspunsuri și psalmi, al căror text este cuprins în *Breviar*, în opoziție cu *Gradualul*¹⁴.

Cel care a teoretizat caracteristicile muzicii gregoriene a fost Guido d'Arezzo. El distinge 3 categorii de cântări:

- a) Cântări prozaice, în ritm liber;
- b) Cântări metrice, măsurate;
- c) Cântări lirice, în care sunt amestecate diferite ritmuri.

La început muzica gregoriană a avut ca formă melodică de exprimare tot *monodia*, ca în tradiția bizantină și structurată în 4 moduri autentice și 4 plagale. Monodia gregoriană stabilită se numea *cantus*. Cele mai cunoscute forme imnografice ale monodiei gregoriene sunt: *Te Deum* (Hymnus Ambrosianus), *Gloria în excelsis Deo* (Hymnus angelicus), cunoscut și sub numele de Doxologia Mare și *Sanctus* (Hymnus Seraphicus).

Melodia sau monodia urmărea cu strictețe ritmul prozei latine, iar desfășurarea ei, deseori lineară, invită la contemplație. Monodia gregoriană, ca de altfel și cea bizantină, își are originea în recitativul iudaic, și datează din jurul anului 700, prezentă în mediile călugărești benedictine franceze¹⁵.

Noutatea ce apare în gregorianul apusean o constituie polifonia. Cantus-ul gregorian care nu putea fi modificat, devine *cantus firmus* și i se alătură o voce, care o urmează în octave, cvinte și cvarte paralele. Așa se naște cântarea pe 2 voci sau *organum*, pe 3 voci sau *triplum*, pe 4 voci, sau *quadruplum* ș.a.m.d.

¹³ Valentin Timaru, *op. cit.*, p. 36.

¹⁴ Dicționar de termeni muzicali, *op. cit.*, p. 32.

¹⁵ Tertulian Langa, Credo, *Dicționar teologic creștin din perspectiva ecumenismului catolic*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1997, p. 109.

II. 1. Genuri polifonice ample în muzica gregoriană

A. Misa în înțelesul de azi, reprezintă principala modalitate de manifestare a cultului public în Bisericele catolice. Autorul nu se cunoaște și nici originea. Cert este faptul că romano-catolicii o folosesc exclusiv în limba latină, până la Conciliul II Vatican (1963), ca apoi să fie tradusă și în limbile naționale ale popoarelor catolice, sau în limbile naționale în care catolicii sunt minoritari (română, greacă, rusă, bulgară, sârbă și albaneză)¹⁶.

Misa latină sau a ritului roman cunoaște două părți:

- a) Partea fixă: Ordinariul, sau partea corală: Kirie, Gloria, Credo, Sanctus, Benedictus și Agnus Dei;
- b) Partea variabilă sau Propriumul, în care se manifestă atât corul cât și cel ce oficiază misa. Ea cuprinde:
 - Corul: Introitul, Gradualul și Sequentia, Offertoriul și Communio;
 - Oficiantul: Orația, Evanghelia, Prefacerea și Postcommunio.

Din punct de vedere muzical, misa a fost revizuită de muzicianul Giovanni Pierluigi da Palestrina, autorul a peste 90 de mise. Perfecțiunea polifonică a fost magistral demonstrată în „Missa Papae Marcelli”, care devine un model de scriitură polifonică¹⁷.

Giovanni Pierluigi da Palestrina, va crea o veritabilă școală de polifonie, din care se vor inspira și alți compozitori ca: Vittoria și Federico Anerio la Roma, Andreea Gabrieli (1515-1584) și Giovanni Croce la Veneția, Orlando di Lasso (1532-1594) în Țările de Jos și William Byrd (1543-1623) în Marea Britanie.

Gregorio Allegri în anul 1652 introduce acompaniamentul orchestral în misa a *capella*. Johann Sebastian Bach (1685-1750) este autorul celebrei Misi în si minor, considerată cea mai grandioasă creație corală scrisă pentru serviciul liturgic. Alți compozitori care au compus mise sunt: Joseph Haydn (1732-1809), Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791) autorul Misi în coronărie, Ludwig van Bethoven (1770-1827), autorul Misi Solemnis, Luigi Cherubini (1770-1842), Franz Liszt (1811-1886), Anton Bruckner (1824-1869), Leoš Janaček, Igor Stravinski (1882-1971) ș.a.

B. Motetul reprezintă un gen polifonic coral apărut în Franța în sec. XIII-XIV, în care coexistă textul religios cu cel laic. În anul 1322 papa Ioan al XXII-lea, printr-un edict pune capăt acestei stări de fapt, textul latin religios fiind singurul acceptabil. Cunoaște o dezvoltare uluitoare în sec. XVI, structura ansamblului variind de la 2 la 16 voci. Imitația este elementul stilistic predominant al componisticii motetului. Între autorii de motete amintim pe Josquin des Prés (1445-1521) Antonio Gabrieli (1510-1586), Giovanni Gabrieli (1557-1612), Jean Baptiste Lully (1632-1687), Max Reger (1873-1916) ș.a.¹⁸.

C. Requiemul, din latinescul requiem și înseamnă odihnă, repaus. Nu este decât o *Missa pro defunctis*, sau *Missa da Requiem*. Gloria este înlocuită cu invocația *Requiem aeternam*.

¹⁶ Pr. prof. Ene Braniște, *Liturgica specială*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1985, p. 221.

¹⁷ Cf. Dicționar de termeni muzicali, *op. cit.*, p. 295.

¹⁸ Dumitru Bughici, *Dicționar de forme și genuri muzicale*, Ed. Muzicală, București, 1978, p. 193-194.

Părțile unui requiem sunt: 1. Introitus; 2. Kirie; 3. Graduale; 4. Tractusul; 5. Sequentia (Dies Irae); 6. Offertorium; 7. Sanctus; 8. Agnus Dei; 9. Communio (Lux aeterna); 10. Libera me; 11. In Paradisum¹⁹.

Printre lucrările clasice ce s-au impus, amintim Requiemul lui Mozart, în care textul oferă compozitorului posibilitatea redării unui conținut uman plin de un adânc substrat religios-filosofic. Acest Requiem, terminat de elevul lui Mozart, Franz Xaver Susmayer (1766-1803), scris pentru soliști, cor și orchestră, are 12 părți: 1. Requiem; 2. Dies Irae; 3. Tuba mirum; 4. Rex tremendae; 5. Recordare; 6. Confutatis; 7. Lacrymosa; 8. Domine Jesus; 9. Hostias; 10. Sanctus; 11. Benedictus; 12. Agnus Dei²⁰. Alți autori care au compus requiemuri sunt: Hector Berlioz (1803-1869), Giuseppe Verdi (1813-1901), Johannes Brahms (1833-1897), Robert Schumann (1810-1856) ș.a.

O lucrare analogă în literatura românească este Requiemul Parastas al compozitorului Marțian Negrea (1893-1973) care introduce structura clasică a parastasului ortodox bazat pe cântarea tradițională de strană din Transilvania, notată de preotul Dimitrie Cunțanu, compusă în anul 1957 pentru cor, soliști și orchestră.

D. Oratoriul este o lucrare muzicală de mari proporții, cu caracter dramatic, pentru soliști cor și orchestră, divizată în mai multe părți. Se prezintă exclusiv în cadrul Concertului²¹. Oratoriul poate avea un libret cu un conținut laic sau religios și se aseamănă cu opera, doar că lipsește decorul și costumele. Apare la sfârșitul secolului al XVI-lea în Italia la Roma, apoi la Florența și Veneția. Oratoriul este o desfășurare dramatică vocal-simfonică a unei teme cu conținut religios din Vechiul Testament sau Noul Testament. Între autorii de Oratorii amintim pe Georg Friedrich Händel (1685-1759) cu *Israel în Egipt* (1737), *Judas Macabeu* (1746), *Alexandru Balus* (1747), *Theodora* (1749) și *Messias* (1742), lucrare de o forță expresivă irezistibilă, care impresionează prin muzica sa plină de patos și grandoare (vezi Alleluia);

- J.S. Bach (1685-1750), cu 4 oratorii:

1. Weinachtsoratorium;

2. Lukas-Passion;

3. Mathäus-Passion;

4. Johannes-Passion, toate intrate în patrimoniul culturii muzicale universale;

- J. Haydn (1732-1809), cu Die Schöpfung (Creațiunea).

În literatura românească de specialitate au rămas celebre cele două oratorii bizantine, al *Nașterii Domnului* și *Oratoriul de Paști*, compuse de Paul Constantinescu (1909-1963), în colaborare cu Pr. Ioan D. Petrescu-Visarion.

Oratoriul bizantin de Crăciun, compus în anul 1947, într-un timp record, între lunile februarie și iulie și al Patimilor Domnului, compus în 1946, sunt cele dintâi creații a genului vocal simfonic în spiritualitatea ortodoxă. Rodul unei colaborări de excepție cu bizantinologul Pr. Ioan D. Petrescu-Visarion, Oratoriul bizantin de Crăciun și Patimile Domnului, au la bază surse melodice extrase din manuscrise muzicale medievale bizantine din Biblioteca Națională din Paris, dar și din tradiția hrisantică a muzicii bizantine.

¹⁹ Valentin Timaru, *op. cit.*, p. 60.

²⁰ Dumitru Bughici, *op. cit.*, p. 273.

²¹ Valentin Timaru, *op. cit.*, p. 50.

E. Concertul religios. Ca gen polifonic coral, a apărut în Italia prin Andrea și Giovanni Gabrielli în secolul al XVI-lea, sub denumirea de *concerto*. Influențat de motet și madrigal, concertul religios abordează o tematică liturgică specifică. În Biserica Ortodoxă, concertul religios este legat de Sf. Liturghie, când poate fi interpretat ca chinonic sau priceasnă sau pur și simplu în cadrul concertelor obișnuite din sălile de concert sau din biserici.

Sunt legate de marile evenimente liturgice din cuprinsul anului bisericesc. Cele mai cunoscute rămân Concertele de la Nașterea Domnului și Înviere, compuse de Dehtearov, sau concertele nr. 1 și nr. 2 ale lui Gavriil Muzicescu (1847-1903).

Concertele religioase „nu sunt și nu trebuie să devină un divertisment muzical în ansamblul serviciului liturgic; ele sunt vechiul și îndătinatul chinonic, pe care cântărețul de la strană îl cânta în timpul împărtășirii preotului liturghisitor”²².

Concertul religios în cadrul spiritualității ortodoxe are un caracter programatic și politematic. Între compozitorii ortodocși care au abordat acest gen muzical, amintim pe clasicii ruși Arhanghelsky, cu lucrările: *Cu glasul meu* și *Gândesc la ziua cea înfricoșată*; sau pe compozitorii români:

- P. Ciuntu: *Pe Domnul lăudăm, Iubesc pe Domnul*;
- G. Cucu: *La râul Babilonului, Miluiește-mă Dumnezeule*;
- G. Dima : *Cu trupul lui Hristos*;
- S. Drăgoi: *Acestea zice Domnul*;
- D. G. Kiriac: *Auzi Doamne, glasul meu*;
- N. Lungu: *Către Tine, Doamne; Doamne auzi glasul meu*;
- Gh. Mandicevski: *Oratoriu*;
- Gh. Popescu-Brănești: *Privegheați și vă rugați; Ghețimani! Ghețimani!*;
- Timotei Popovici: *Ochiul inimii mele*;
- Augustin Bena: *Sanctus; Împărate ceresc*;
- Liviu Tempea: *Spre Tine Doamne am nădăjduit*;
- Celestin Cherebețiu: *Psalmul 1*
- Gheorghe Șoima: *În biserica măririi Tale; Doamne, iubit-am podoaba casei Tale*;
- Iulian Cârstoiu, Nicu Moldoveanu, Constantin Drăgușin, Alexandru Delcea, Tudor Jarda, Valentin Timaru, Sigismund Toduță, sau Dan Voiculescu, în a căror creații corale religioase au abordat și genul *concertului*.

Cert este faptul că în maniera de compoziție a acestora se regăsesc toate cele trei stiluri corale: german, italo-rusesc și autohton, al cântării de strană.

²² *Iubi-Te-voi Doamne*, Antologie corală bisericescă, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1957, Prefață.

SEMNIFICAȚIILE TEOLOGICE ALE UNUI ACT LITURGIC FONDATOR: „RÂNDUIALA PUNERII PIETREI DE TEMELIE A BISERICII NOI ȘI ÎNFIGEREA CRUCII”

IOAN BIZĂU

1. *Spațiul sacru ca orizont „expus” energiilor Harului dumnezeiesc*

„Muritorii locuiesc în măsura în care salvează pământul [...]. Salvarea nu smulge doar dintr-un pericol; a salva înseamnă propriu-zis: a elibera ceva întru esența sa proprie. A salva pământul este mai mult decât a profita de el sau chiar a-l trudi. [...] Muritorii locuiesc în măsura în care primesc pământul ca cer”, scria M. Heidegger.¹ *Locuirea* în sens heideggerian este o sălășluire prin care ființa umană întreține/cultivă și îngrijește/păstorește lucrurile lumii, le ocrotește esența și în același timp edifică „poduri” de comunicare între pământ și cer. Cu alte cuvinte, instituie locuri sacre prin care se sustrage necontenit tentației de a cădea în starea de animalitate, adică de a-și trăda vocația de ființă religioasă, orientată ontologic înspre cer. Omul primește pământul „ca cer” nu doar atunci când îl chivernisește pentru a nu cădea pradă haosului, când se opune degradării și pustiirii lui, ci mai ales atunci când își imprimă pe chipul acestuia propriul său nivelul spiritual, pe care i-l conferă vocația sa de „ogor al lui Dumnezeu” (*1 Corinteni* 3, 9). În fapt este vorba despre truda ascetică și responsabilitatea înțeleaptă prin care omul este chemată să pregătească pământul pentru starea de „pământ nou” despre care vorbește *Apocalipsa* (21, 1). Or, împlinirea acestui ideal nu este posibilă fără existența „caselor de rugăciune”, prin mijlocirea cărora comunitățile euharistice „provocă”, dacă se poate spune astfel, energiile Harului dumnezeiesc să se reverse peste lume.

În istoria religioasă a umanității, un loc oarecare primea un statut special în raport cu spațiul „profan” printr-un ritual de consacrare. Desigur, aveau însemnătate și calitățile anterioare ale locului respectiv, cu încărcătura specială a unei tradiții în acest sens, însă actul consacrării confirma alegerea aceluia loc pentru construirea unui altar sau a unui templu. Având revelația unui astfel de loc, patriarhul Iacob a decis să-l însemneze, ridicând un monument și îndeplinind un ritual de instaurare, de „punere în posesie”: „Ajungând însă într-un loc oarecare, a rămas acolo pentru noapte, căci asfințise soarele. Și luând una din pietrele locului și punându-și-o căpătâi, s-a culcat în locul acela. Și a avut un vis. Iată, o scară era sprijinită pe pământ și vârful ei atingea cerul; iar îngerii lui Dumnezeu se suiău și se pogorau pe ea.² Și iată că Domnul stătea drept în vârful ei și a zis: «Nu-ți fie teamă! Eu sunt

¹ *Construire, locuire, gândire*, trad. rom. Th. Kleininger și G. Liiceanu în: Martin Heidegger, *Originea operei de artă*, Edit. Univers, București, 1982, p. 151.

² Este semnificativ faptul că, în contextul chemării primilor ucenici la apostolat, Mântuitorul – întru Care „locuiește trupește toată deplinătatea Dumnezeirii” (*Coloseni* 2, 9) – își aplică Sieși imaginea scării pe care părintele vechiului Israel a văzut-o unind pământul cu cerul: „Răspuns-a Natanail: «Rabbi, Tu ești Fiul lui Dumnezeu, Tu ești Regele lui Israel!» Răspus-a Iisus și i-a zis: «Pentru că ți-am spus că te-am văzut sub smochin, de aceea crezi? Mai mari decât acestea vei vedea». Și i-a zis: «Adevăr, adevăr vă spun: De acum veți vedea

Domnul, Dumnezeuul lui Avraam, părintele tău, și Dumnezeuul lui Isaac. Pământul pe care dormi ți-l voi da ție și urmașilor tăi. Urmașii tăi vor fi ca puberea pământului; te vei întinde la apus și la răsărit, la mieznoapte și la miezăzi, și întru tine se vor binecuvânta toate neamurile pământului, și întru urmașii tăi. Iată, Eu cu tine sunt și te voi păzi oriunde vei merge; te voi întoarce în țara aceasta și nu te voi părăsi până nu voi plini toate câte ți-am spus». Iar când s-a trezit din somn, Iacob a zis: «Într-adevăr, Domnul este în locul acesta, și eu n-am știut-o!» Și s-a înspăimântat și a zis: «Cât de înfricoșător este locul acesta! El nu este altceva decât casa lui Dumnezeu; aceasta este poarta cerului!» Iacob s-a sculat dis-de-diminează, a luat piatra din care-și făcuse căpătâi, a pus-o stâlp și a turnat pe vârful ei untdelemn. Și a numit Iacob locul acela cu numele de Betel” (*Facerea* 28, 11-19).

Așadar, patriarhul Iacob a înălțat la Betel piatra-monument și a săvârșit asupra ei un gest de natură liturgică pentru că în locul respectiv a trăit experiența unei teofanii extraordinare. Consacrând locul teofaniei, părintele poporului Israel își pune amprenta spirituală asupra acestuia și totodată îl delimitează față de spațiul nemărginit și nedefinit, ceea ce înseamnă că îl sustrage de sub puterea legii derizoriului și a uzurii, ce guvernează istoria profană. Atunci când dezvoltă ideea „camuflării” sacrului în profan, Mircea Eliade se referă în mod explicit la experiența lui Iacob, spunând că „orice spațiu sacru implică o hierofanie, o irumpere a sacrului care are drept efect desprinderea unui teritoriu din mediul cosmic înconjurător, pentru a-l face să difere calitativ. [...] Symbolismul conținut în expresia «Poarta Cerului» [cf. *Facerea* 28, 17] este bogat și complex: teofania consacră un loc prin însuși faptul că îl «deschide» către înalt, adică îl face să comunice cu Cerul, punct paradoxal de trecere de la un mod de a fi la altul”.³

Spațiul sacru este un loc expus energiilor dumnezeiești, aflat „sub cer”, cum ar spune Heidegger;⁴ adică un topos deschis prezenței lui Dumnezeu și totodată adecvat unei experiențe religioase autentice, chiar dacă, aparent, nu se deosebește cu nimic de spațiul obișnuit. Știm că mai târziu, Dumnezeu Însuși îi poruncește lui Iacob să înalțe în locul consacrat de la Betel un altar, care va însemna o adevărată piatră de hotar în afirmarea monoteismului vechi-testamentar: „A zis Dumnezeu către Iacob: «Scoală-te și du-te la Betel și locuiește acolo! Acolo fă-I jertfelnic Dumnezeului Care ți S-a arătat când fugeai de la fața lui Esau, fratele tău!» Iar Iacob a zis către familia sa și către toți cei ce erau cu el: «Scoateți din mijlocul vostru dumnezeii cei străini care sunt la voi, curățiți-vă și vă primeniți. Să ne sculam și să mergem la Betel, că acolo am să-I fac jertfelnic Dumnezeului Care m-a ascultat în ziua necazului și Care a fost cu mine și m-a păzit în calea în care am umblat!» Iar ei i-au dat lui Iacob toți dumnezeii cei străini, care erau în mâinile lor [idolii], și cerceii pe care-i aveau în urechi; și Iacob i-a ascuns sub stejarul de lângă Sichem [...]. Și dacă a sosit Iacob la Luz – adică la Betel – care se afla în țara Canaanului, el și toți oamenii pe care-i avea, a zidit acolo un jertfelnic și a numit locul acela El-Bet-El, pentru că acolo i S-a arătat Dumnezeu când fugea el de Esau, fratele său” (*Facerea* 35, 1-7).

În conformitate cu vechea tradiție creștină a edificării „casei Domnului”, construirea unei biserici nu se poate face decât pe un loc deja sfințit, adică delimitat

cerul deschizându-se și pe îngerii lui Dumnezeu suindu-se și pogorându-se peste Fiul Omului» (*Ioan* 1, 49-51).

³ *Sacrul și profanul*, trad. rom. D. Chira, Edit. Humanitas, București, 1992, p. 26.

⁴ *Construire, locuire, gândire*, p. 150.

de restul spațiului și consacrat printr-un ritual liturgic pe cât de complex și bogat în semnificații teologice, pe atât de obligatoriu. Este vorba despre actul preliminar al „punerii temeliei”, act care anunță și pregătește momentul solemn al tânosirii templului nou-construit și al introducerii acestuia în dinamica vieții sacramentale a respectivei Biserici locale. Așadar, prin acest ritual preliminar, de certă expresie treimică și epicletică, un anumit loc din cuprinsul nesfârșit al cosmosului este afierosit lui Dumnezeu, este „pus de o parte” pentru El. Faptul că prin lucrarea Harului dumnezeiesc, ale cărui energii sunt „provocate” de către *Ecclesia orans*, materia și spațiul devin pnevmatice, face parte dintre principiile majore ale vieții creștine. În temeiul acestui principiu, chiar dacă un lucru sau un loc oarecare sunt consacrate prin rugăciunea Bisericii, puterea acestei consacrări este ea însăși un dar ceresc, ceea ce înseamnă că nu poate fi determinată doar de transparența materiei și/sau de calitatea spirituală a spațiului delimitat.

2. Actul întemeierii „casei lui Dumnezeu” în tradiția canonică și liturgică a Ortodoxie ecumenice

Ritualul de tradiție bizantină al punerii pietrei de temelie are în componența lui o serie de elemente care anticipează consacrarea Altarului și, implicit, a noii biserici, fiecare dintre acestea purtând semnificații teologice esențiale, ce trebuie redescoperite și valorificate de către fiecare generație creștină. În evhologiile ortodoxe au fost incluse rugăciuni speciale „pentru întemeierea unei biserici” mai ales din a doua jumătate a secolului al XVI-lea.⁵ Încă din această epocă, unele evhologii mai conțineau o rugăciune numită „la înfigerea crucii” (*stavropighia*), care se rostea chiar în locul unde urma a fi înălțat Altarul euharistic.⁶ Desigur, este vorba despre un ritual ale cărui antecedente urcă până în antichitatea creștină și care, deși nu era încă pe deplin cristalizat în ceea ce privește rânduiala tipiconală, conținea două elemente esențiale ale cultului creștin, familiare atât spiritualității răsăritene, cât și celei apusene: rugăciunea și crucea.

Începând cu edițiile evhologiilor din secolul al XVIII-lea, *Rânduiala ce se face la punerea temeliei bisericii și la înfigerea crucii* este însoțită constant de afirmația că o biserică nu poate fi întemeiată fără prezența episcopului sau a delegatului acestuia: „nimeni nu poate să pună temelie unei biserici, fie de piatră, fie de lemn, decât numai episcopul sau, cu binecuvântarea lui, un protopop ori un preot, pe

⁵ J. Goar, *Euchologion sive Rituale Graecorum*, Veneția, 1730, p. 652-653. A se vedea *Euhologion to mega*, Atena, 1992, p. 337-338 și *Grand Euchologe et Arkhiératikon*, Diaconie Apostolique, Parma, 1992, p. 682. Un astfel de ritual exista și în vechile sacramentare romane, fără să ofere însă atâtea formule liturgice cum face ritualul de tradiție bizantină. A se vedea de pildă faimosul *Missale Francorum* (cap. VIII), publicat de către K. Gamber în: *Codices Liturgici Latini Antiquiores*, Spicilegiu Friburgensis Subsidiaria, 1968.

⁶ Acest rit, desemnat în greacă prin termenul *stavropighion*, era rezervat odinioară bisericilor, paracliselor sau mănăstirilor care, aflându-se sub o altă jurisdicție canonică, erau luate de către patriarh sau mitropolit sub stăpânire directă. Un astfel de așezământ se numea *stavropighie*, ceea ce însemna că în locul respectiv a fost înfiptă crucea trimisă de către patriarh sau mitropolit ca semn al stăpânirii directe. Astăzi, când dreptul de *stavropighie* nu se mai exercită, gestul înfigerii crucii a devenit ritul final al ierurgiei întemeierii unei biserici. Cf. S. Salaville, *Cérémonial de la consécration d'une église selon le rit byzantin*, Tipografia Poliglota Vaticana, 1937, p. 9-12. A se vedea și V. Mitrofanovici, *Liturgica Bisericeii Ortodoxe*, Cernăuți, 1929, p. 865.

care el va voi a-l trimite. Iar dacă cineva, știind aceasta, ar cuteza a începe zidirea bisericii fără binecuvântarea episcopului, să fie supus pedepsei, ca un disprețuitor de autoritate episcopală”.⁷ Desigur, în această dispoziție putem sesiza, cu destulă ușurință, ecoul limpede al unei venerabile tradiții canonice, care urcă până în antichitatea creștină. Astfel, în canonul 5 al celui de al patrulea sinod local de la Antiohia (341) se spune: „Dacă vreun presbiter, ori diacon, defăimând pe episcopul său, s-a despărțit pe sine de Biserică și a făcut adunare osebită și a ridicat Altar, și chemându-l episcopul [la ascultare] nu s-ar supune, nici nu ar voi să i se plece, nici să-l asculte, fiind chemat întâia și a doua oară, acela desăvârșit să se caterisească [...]”.⁸ Tot așa, în canonul 10 al celui de al optulea sinod local de la Cartagina (419) se afirmă că „dacă vreun presbiter, osândindu-se cumva de către propriul său episcop, îndemnat fiind de trufie și de mândrie, ar socoti că trebuie să aducă separat lui Dumnezeu cele sfinte, ori alt Altar ar socoti să ridice, împotriva credinței și a orânduiei bisericești, unul ca acela să nu scape nepedepsit”.⁹ Sinodului IV ecumenic de la Chalcedon (451), în canonul 4, va confirma acest principiu major al tradiției Bisericii primare: „[...] nimeni și nicaieri să nu zidească sau să ridice mănăstire sau casă de rugăciune fără învoirea episcopului cetății”.¹⁰

În mod constant, începând cu secolul al XVIII-lea, evhologhiile ortodoxe fac această precizare preliminară: „Dacă se va zidi biserică de piatră, se sapă șanțuri la locul unde va fi temelia și se pregătește piatră și tencuială, și pe o piatră patrunghiulară se zugrăvește ori se sapă o cruce, iar sub cruce – dacă va voi episcopul sau locuitorul lui –, se pregătește un loc pentru punerea sfintelor moaște. Și se pune această inscripție: «În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, s-a pus temelia acestei biserici întru cinstea și pomenirea (se scrie numele praznicului sau al sfântului căruia i se închină biserica); sub arhipăstorirea Preasfântului (N) în anul (cutare) de la zidirea lumii, iar de la Nașterea după trup a lui Dumnezeu-Cuvântul» (anul, luna, ziua)”.¹¹ De asemenea, de fiecare dată se menționează că în prealabil „se pregătește o cruce mare de lemn și locul în care să se înfigă acea cruce, adică o groapă, unde are să fie Prestolul”.¹² Evident, „piatra patrunghiulară”,

⁷ *Rânduiala ce se face la punerea temeliei bisericii și la înfigerea crucii*, în *Molitfelnic*, Edit. Institutului Biblic, București, 1984, p. 547.

⁸ Ioan Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1993, p. 208.

⁹ *Ibid.*, p. 246.

¹⁰ *Ibid.*, p. 80. În aceste dispoziții canonice putem recuoaste cu destulă ușurință ecoul unor pasaje din documente foarte importante ale antichității creștine, cum ar fi de pildă *Constituțiile Apostolice* care confirmă un principiu major al vieții bisericești: „îndeobște, nimic să nu se facă fără episcop [...]” (cartea a II-a, XXXI); trad. rom. I. Mihălcescu, M. Păslaru și G. N. Nițu în: *Scrierile Părinților Apostolici dimpreună cu Așezămintele și Canoanele apostolice*, vol. II, Chișinău, 1928, p. 52.

¹¹ *Rânduiala ce se face la punerea temeliei bisericii și la înfigerea crucii*, în *Molitfelnic*, p. 547. *Rânduiala* precizează că „temelia bisericii se poate pune și fără moaște de sfânt și fără inscripție, dar fără de amintita piatră patrunghiulară nu se poate pune”. *Ibid.*, p. 547.

¹² *Ibid.*, p. 548. „Iar dacă biserica va fi de lemn, atunci nu se fac șanțuri, ci numai o groapă sub peretele dinspre răsărit al Altarului, pentru punerea pietrei patrunghiulare și alta pentru punerea crucii, la locul unde va fi Prestolul. Și se pregătesc și bârnele sau lemnele pe care va sta biserica”. *Ibid.*, p. 548. Referința la biserica de lemn este specifică evhologhiilor slavonești și românești. Putem presupune că formularele liturgice grecești nu conțin o astfel de referință întrucât în perimetrul geografic aflat sub incidența lor lemnul era un material rar, fiind folosit cu zgârcenie, în special pentru șarpante și tâmplărie.

crucea și groapa sunt elemente ce poartă o profundă încărcătură simbolică, relevând natura hristologică a unuia dintre cele mai impresionante acte fondatoare ale tradiției sacramentale ortodoxe.

În continuare, evhologhiile slavonești și românești precizează că după încheierea acestor acte pregătitoare, episcopul diocезei respective sau locțiitorul său, aflându-se în biserica cea mai apropiată de locul unde urmează a se pune temeliea noului edificiu de cult, se îmbracă în toate veșmintele liturgice, după care pleacă în procesiune solemnă către locul ce urmează a fi consacrat. Pe parcursul procesiunii, clericii cântă stihirile de la Litia praznicului sau a sfântului căruia îi va fi închinată viitoarea biserică.

Se știe că practica începerii unei ceremonii liturgice într-un anumit loc și terminarea acesteia în altul, era obișnuită în vechea tradiție creștină, atât la Ierusalim cât și la Constantinopol.¹³ În cazul rânduielii punerii pietrei de temelie pentru o nouă biserică, procesiunea care precede și încheie ritualul ca atare exprimă limpede ideea de continuitate liturgică. Comunitatea creștină angajată în săvârșirea acestui ritual fondator, cu episcopul în frunte, semnifică bineînțeles, relația intimă ce se stabilește între cer și pământ la nivelul *vieții în Hristos*, coeziunea teantropică a locurilor sacre și cultul pe care Biserica îl înalță, „în toată vremea și în tot locul”, întru slava lui Dumnezeu.

După sosirea la locul desemnat pentru punerea temeliei, proistosul cădește de trei ori, „în chipul crucii”, masa pe care au fost așezate *Evanghelia* și crucea, apoi rostește formula binecuvântării de început. Soborul clericilor cântă troparul „Împărate ceresc”, timp în care proistosul cădește șanțurile pregătite pentru așezarea temeliei bisericii. Începe cu partea unde vor fi ridicați pereții absidei Altarului, apoi merge de la dreapta către stânga, până ce ajunge iarăși în locul de unde a început ritul tămâierii. Referindu-se la această secvență a ritualului, Sfântul Simeon al Tesalonicului spune că „se sapă temeliele, se adună materialele și când sosește vremea ziditului, însuși arhiereul vine la locul acela și, îmbrăcându-se în sfintele veșminte, fiind împreună cu dânsul clerul, binecuvântează pe Dumnezeu, mulțumind pentru dumnezeiasca lucrare și în vreme ce clerul cântă «Sfinte Dumnezeule» el însuși binecuvântează tămâia și, luând cădelnița, binecuvântează temeliele și săpăturile în chipul crucii, sfințindu-le pe toate cu tămâie; căci tămâia închipuie darul Sfântului Duh iar Crucea [închipuie] pe Hristos. Apoi tămâiază toate celelalte materii de acolo, sfințindu-le ca pe niște lucruri gătite pentru sfânta casă a lui Dumnezeu. Tămâind astfel și pe cei care sunt la lucru, sfințindu-i și îndreptându-i, vine la temeliele cele dinspre răsărit, unde urmează să fie așezat Altarul, și chiar la mijlocul săpăturilor dinspre răsărit, unde este rotundul [absida] Altarului, face sfântă rugăciune, rugându-se lui Dumnezeu-Cuvântul Iisus Hristos, Cel ce Și-a întemeiat cu cinstitul Său Sânge Biserica, pentru ca și casa care I se zidește să fie bine-întărită întru El”¹⁴.

Cu rugăciunile „Preasfântă Treime” și „Tatăl nostru” se intră practic în desfășurarea actului fondator al punerii pietrei de temelie. După ce se intonează *Psalmul 142*

¹³ A se vedea în acest sens R. Janin, *Les processions religieuses à Byzance*, în «Revue des Études Byzantines», 1966, p. 69-88 și J. F. Baldovin, *The Urban Character of Christian Worship. The Origins, Development and Meaning of Stational Liturgy*, în «Orientalia Christiana Analecta» 228, Roma, 1987, p. 61, 67 și 210.

¹⁴ *Despre sfânta biserică și despre tamosirea ei* 101 [trad. rom. C. Chesarie; ediția a treia, Edit. Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2002, vol. I, p. 158].

(„Doamne, auzi rugăciunea mea, ascultă cererea mea, într-o credincioșia Ta auzimă”),¹⁵ diaconul rostește ectenia mare, în structura căreia sunt intercalate câteva formule speciale. Prin mijlocirea acestor formule, Dumnezeu este invocat să caute „cu milostivire asupra locului acestuia, care s-a ales pentru a se zidi pe el biserica spre slava preasfântului Tău nume”; „să binecuvânteze această bună dorință și lucrul robilor Săi ctitorii”; „să binecuvânteze punerea temeliei acestei zidiri, într-o slava numelui Său și cu bună-sporire să fie dusă la săvârșire fără nici o împiedicare, cu puterea, cu lucrarea și harul Preasfântului Duh”; „să dea lucrătorilor ce se vor osteni bună-sporire într-o toate și să îndrepteze lucrările mâinilor lor și cu spor să le ducă la săvârșire” și, în sfârșit, „să trimită ctitorilor acestei lucrări și binefăcătorilor și lucrătorilor ei pe îngerul Său cel păzitor care, în chip nevăzut, să înlăture toate cursele cele potrivnice ale vrăjmașilor celor văzuți și nevăzuți și să dea tuturor îndemnul la jertfire pentru casa Domnului și înțelepciune spre zidire și țărre spre săvârșire, cu lucrarea și cu harul Preasfântului Duh”.¹⁶ Putem recunoaște în aceste formule de invocare câteva teme eclesiologice de importanță majoră, ce vor fi reluate și dezvoltate în frumoasele rugăciuni pe care proistosul le va rosti pe parcursul săvârșirii ritualului. Evident, aceste formule ne oferă elementele de bază ale unei epicleze dezvoltate prin care, între cer și pământ, se stabilește o relație tainică de participare, la care sunt asociate atât persoanele implicate în actul zidirii „casei Domnului” – în special ctitorii și lucrătorii –, cât și lucrurile folosite în această lucrare.

Se cântă stihul „Dumnezeu este Domnul și S-a arătat nouă” de trei ori, ca la Utrenia din duminici și sărbători, semn că Biserica recunoaște și afirmă prezența reală a lui Dumnezeu în mijlocul comunității aflată în rugăciune: „Fără Mine nu puteți face nimic”, spune Mântuitorul (*Ioan* 15, 5). Și iarăși: „Unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor” (*Matei* 18, 20). Or, „casa lui Dumnezeu” are menirea de a-i aduna pe oameni din împrăștierea lumii pentru a trăi experiența comuniunii fraterne în Hristos, împărțându-se împreună din același Cuvânt al Evangheliei și din același Potir euharistic.

Dacă noua biserică va fi închinată unui praznic împărătesc, se cântă troparul praznicului respectiv, căruia îi urmează troparul punerii temeliei: „Făcătorule și Plăsmuitorule a toate, Dumnezeule, îndreptează cu sporire, prin binecuvântarea Ta, lucrul mâinilor noastre, ce s-a început spre slava Ta, și cu puterea Ta cea cerească adu-l la săvârșire, Cel ce singur ești atotputernic și iubitor de oameni”.¹⁷ Înainte de invocarea energiilor Harului dumnezeiesc asupra apei și untdelemnului, se intonează *Psalmul 50* („Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta și după mulțime a îndurărilor Tale șterge fărădelegea mea”) ca la Utrenie, arătându-se prin acesta că respectiva comunitate eclesială se află într-o profundă stare de tensiune duhovnicească, rugându-se cu toată ardoarea și smerenia pentru înălțarea bisericii a cărei piatră de temelie se pune și a cărei menire va fi aceea de a evoca sanctuarul

¹⁵ Acest psalm a fost introdus și în *Slujba Agiasmei mici (Sfințirea cea mică a apei)*.

¹⁶ *Molitfelnic*, p. 549. De remarcat faptul că Dumnezeu este invocat să dăruiască tuturor celor implicați în actul construirii casei Sale „înțelepciune spre zidire”, ceea ce înseamnă că noua biserică nu poate fi oricum, nici în ceea ce privește proiectul arhitectonic, și nici în ceea ce privește modul realizării lui, cu toate consecințele de natură eclesială și culturală pe care le presupune existența unui astfel de edificiu într-o comunitate creștină.

¹⁷ Dacă biserica va fi închinată Născătoarei de Dumnezeu sau unui sfânt, la troparul punerii temeliei se adaugă și acela al hramului bisericii.

Vechiului Testament și de a prefigura Templul eshatologic al Ierusalimului ceresc. Ultimele versete ale celui mai cunoscut psalm penitențial se aplică admirabil proiectului liturgic ce tocmai a fost pus în lucrare: „Jertfa lui Dumnezeu: duhul umilit; inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgi. Fă-i bine, Doamne, întru bunăvoirea Ta, Sionului, și să se zidească zidurile Ierusalimului. Atunci vei binevoi jertfa dreptății, prinosul și arderile-de-tot; atunci vor pune pe altarul Tău viței”.

Vasul cu apă și cel cu untdelemn fiind pregătite, se cântă de trei ori troparul „Din cer trimite harul, Dătătorule de viață, și sfințește apa aceasta și o arată a fi curățire de toate întinăciunile”, după care proistosul citește rugăciunea „Dumnezeule Cel cu nume mare, Părintele Domnului nostru Iisus Hristos [...]”, în care pot fi recunoscute cu ușurință formulări de invocare din *Slujba Aghiasmei celei mari* de la praznicul Bobotezei. Urmează rugăciunea „Pleacă, Doamne, urechea Ta și mă auzi, Cel ce ai sfințit apele Iordanului cu arătarea Hristosului Tău [...]”, după care proistosul face gestul solemn al sfințirii prin afundarea crucii în vasul cu apă, timp în care se cântă troparul „Mântuiește, Doamne, poporul Tău și binecuvintează moștenirea Ta [...]”.

Urmează ritul binecuvântării untdelemnului, cu rugăciunea „Doamne, Dumnezeul părinților noștri, Căruia a fost bineplăcută și bineprimită vărsarea untdelemnului pe care l-a turnat Iacob pe piatra pe care a pus-o stâlp și a numit-o casă a lui Dumnezeu [...]”. Proistosul stropește apoi cu apă sfințită locul unde va fi înfiptă crucea punerii temeliei, zicând formula „Binevoiește, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, să fie apărat locul acesta cu semnul cel înfricoșător și cu puterea crucii Tale [...]”. Apoi preoții prezenți, împreună cu proistosul, înfig crucea în locul desemnat pentru aceasta, cântând troparul „Crucea înfigându-se pe pământ, întărâtarea vrăjmașului a căzut și cu totul s-a sfârșit; iar omul, cel mai înainte lepădat, iarăși intră în rai. Slavă [ie, Unuia Dumnezeului nostru, Care așa ai binevoit]”.¹⁸

În continuare, se cântă condacul special al punerii temeliei, în care este invocată prezența lucrătoare a lui Dumnezeu prin energiile necreate ale harului Său, după care proistosul, stând înaintea crucii care însemnează practic locul viitorului Jertfelnic, cu fața către răsărit, citește rugăciunea „Doamne, Dumnezeul nostru, Care prin toiagul lui Moise ai preînchipuit cinstita și de viață făcătoare Cruce a iubitului Tău Fiu, Domnul nostru Iisus Hristos, Însuți binecuvintează și sfințește locul acesta cu puterea și cu lucrarea cinstitudinii și de viață făcătorului lemnului aceleuia al crucii [...], păzind locul acesta și pe cei ce vor sluji [ie în el nevătămați de tot răul [...]]. Dacă Dumnezeu a redeschis omului Împărăția cerurilor prin Jertfa desăvârșită a Fiului Său, înseamnă că exorcismele și sfințirile sunt experiențe și evenimente împlinite „cu puterea și cu lucrarea cinstitudinii și de viață făcătorului lemnului aceleuia al crucii, pe care a dobândit-o prin stropirea cu prețiosul Sânge al Fiului”. Adică toate actele sacramentale prin care Biserica restaurează ființa umană, prin care îi sfințește viața și prin care binecuvintează elementele creației pentru a le scoate de sub influența nefastă a puterilor demonice, își primesc puterea prin Jertfa lui Hristos. În formulele de invocare a lui Dumnezeu ce intră în conținutul rugăciunii de la înfigerea crucii putem recunoaște unul dintre principiile majore ale spiritualității biblice, formulat astfel în poezia psalmilor: „De n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc; de n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar s-ar osteni cei ce o păzește” (*Psalmul 126*, 1).

¹⁸ În Rusia și în Serbia, în jurul crucii de temelie se așează trei pietre gravate cu semnul sfintei cruci.

3. *Piatra patrunghiulară și candela de temelie*

Elementul topografic de referință pentru ritualul întemeierii unei biserici îl reprezintă groapa-mormânt pregătită în perimetrul desemnat pentru temelia viitorului sanctuar, „piatra patrunghiulară” fiind așezată pe o masă în imediata ei vecinătate. În timp ce unul dintre preoții prezenți intonează *Psalmul 83* („Cât de iubite sunt locașurile Tale, Doamne al puterilor!”),¹⁹ proistosul merge la masa pe care se află „piatra patrunghiulară” și, încheindu-se citirea psalmului, citește asupra acesteia rugăciunea „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul Dumnezeului Celui viu, Dumnezeu adevărat, strălucire și chip al Părintelui Celui fără de început și viața cea veșnică, Care, fiind piatra cea din capul unghiului, Te-ai tăiat din muntele cel curat și fecioresc fără de sămânță bărbătească și ești temelia neclintită a Bisericii Tale [...]”.

Prin formulele acestei rugăciuni, Hristos – Cel ce Se revelează în istoria lumii ca *Piatra cea din capul unghiului* –, este invocat să binecuvinteze punerea pietrei de temelie și întreaga fundație a edificiului ce se va zidi întru slava preasfântului Său nume. Ceea ce înseamnă că viitoarea „casă de rugăciune” va fi integrată în planul lucrării Sale mântuitoare, lucrare prin care întregul cosmos este pregătit să devină „cerul nou și pământul nou” al veacului ce va să fie (cf. *Apocalipsa* 21, 1): „Tu, Cel ce ești Alfa și Omega, începutul și sfârșitul, Care dintru început ai plăsmuit totul, fii începutul, înmulțirea și săvârșirea lucrării acesteia; binecuvintează pe cititori și pe lucrători și lucrul mâinilor lor sporește-l, și cu pronia Ta cea dumnezeiască înmulțește cu îndestulare toate cele de trebuință spre ridicarea și terminarea bisericii acesteia, ca să fie biserică desăvârșită și plină de slava Ta și întru ea să se preaslăvească numele Tău cel preasfânt și mare [...]”, rostește proistosul în continuare.

Punerea pietrei de temelie la o nouă biserică este un act fondator crucial pentru destinul unei comunități umane. Symbolismul acestui act se întemeiază pe una dintre temele majore ale hristologiei biblice și patristice: „El [Hristos] este piatra cea neluată în seamă de către voi, ziditorii, care a ajuns în capul unghiului; și întru nimeni altul nu este mântuirea, căci sub cer nu este dat între oameni nici un alt nume întru care trebuie să ne mântuim”, afirmă Apostolul Petru în fața membrilor sinedriului din Ierusalim (*Fapte* 4, 11), re-citind în cheie hristologică o idee familiară a mesianismului vechi-testamentar (cf. *Psalmul 117, 22*). Iată de ce este atât de greu a găsi cuvintele cele mai potrivite pentru a evoca lucrarea de trudă ascetică și de alchimie spirituală la care se angajează o comunitate creștină atunci când episcopul așează „piatra patrunghiulară” în groapa-mormânt pregătită în locul unde se va înălța Altarul euharistic – inima tainică și rațiunea de a fi a unei biserici.

Vechile evhologhii răsăritene legau ritul așezării „pietrei patrunghiulare” de acela al aprinderii unei candelă. Fapt pentru care, în groapa pietrei de temelie se pregătea dinainte un „locaș al luminii”, amenajat din cărămidă ori din lespezi

¹⁹ În ritualul tânosirii bisericii, *Psalmul 83* este intonat în timp ce episcopul spală noul Altar cu apă caldă. Cf. *Arhieraticon*, Edit. Institutului Biblic, București, 1993, p. 163. Despre sensul acestui psalm în ritualul tânosirii a se vedea studiul nostru *Les psaumes et leur interprétation dans le rituel orthodoxe de la consécration de l'église*, în vol: *La liturgie, interprète de l'Écriture. II – Dans les compositions liturgiques, prières et chants* (Conférences Saint-Serge, XLIXe Semaine d'Études Liturgiques, Paris, 24-27 Juin 2002), [trad. rom. *Psalmii și interpretarea lor în ritualul ortodox al consacării bisericii*, în «Anuar IV, 1996-1998», Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca, 2000, p. 303-304].

de piatră, în care se așeza o candelă de ceramică sau de sticlă.²⁰ Sfântul Simeon al Tesalonicului menționează acest rit în comentariul său liturgic, spunând că episcopul „ia cu mâinile sale pietre și var sau lut cu ceva [unealtă] și pogorându-se la temelie pune pietrele în chipul crucii binecuvântându-le, arătând prin aceasta că a pus temelie pe Hristos – Piatra cea neclintită. La mijlocul pietrelor, într-o groapă mică, pune – ca într-un mormânt – o candelă aprinsă și, binecuvântând, arată prin untdelemn mila lui Dumnezeu care va fi dăruită prin mijlocirea casei ce se ridică. Prin lumină, el însemnează lumina cea de sus, care este de la Lumina cea adevărată [cf. *Psalmul 35*, 9; *Ioan* 1, 9]; mai însemnează pe Hristos, Cel ce este Lumina Care a fost pusă în mormânt pentru noi. Cu untdelemnul arată că ne-a uns pe noi cu untdelemnul Harului, căci prin untdelemn, adică prin Mir, se va desăvârși casa și că, locuind în această casă Lumina-Hristos, Răsăritul Cel de sus va fi cu noi. Iar acea candelă o așează ca să stea cu întărire pentru sfânta luminare și pentru ca să închipuie bine Biserica, precum zice iubitul Ucenic în Apocalipsă, că trebuie să înțelegem cele șapte sfeșnice ca fiind Bisericile [cf. *Apocalipsa* 2, 1]. Apoi pune piatră peste candelă, pentru că Hristos-Piatra stă pe Biserica Lui”²¹

Urmează ritualul stropirii pietrei de temelie cu apă sfințită, rostindu-se formula: „Se binecuvintează piatra aceasta prin stropirea cu această apă sfințită întru neclintită temelie a bisericii, ce se zidește în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin”. Evhologhiul mitropolitului Petru Movilă, tipărit la Kiev în 1646, reproduce textual în acest loc al rânduielii punerii pietrei de temelie ritualul latin al „dedicației”, „benedicenti et imponendi primordium lapidem pro ecclesia aedificanda”, cu rugăciunile paralele – „Domine Jesu Christe [...] que es lapis angularis [...] et immutabile fundamentum [...]” –, cu stropirea pietrei unghiulare (*lapis quadratus et angularis*) cu apă binecuvântată și ungerea acesteia cu untdelemn, evocându-se gestul fondator al patriarhului Iacob: „Mane surgens Iacob, erigebat lapidem in titulum [...]”. Se menționează chiar și intonarea *Psalmilor 86 și 126*.²²

Dacă s-a avut în vedere depunerea de părțile din relicvele sfinților, acesta este momentul așezării lor în locașul dinainte pregătit în piatra de temelie, care primește astfel și funcția unui relicvar. În timp ce așează sfințele moaște, proistosul rostește formula: „Lăudați pe Dumnezeu întru sfinții Lui, lăudați-L întru tăria puterii Lui, că se vor lăuda cuvioșii întru mărire și se vor bucura întru așternuturile lor”. Alcătuită din versete de psalmi (*150*, 1 și *149*, 5), această formulă proclamă

²⁰ Întrucât candela se zidește practic la temelie bisericii, arheologii au folosit-o adeseori ca punct de reper pentru stabilirea etapelor cronologice ale edificării vechilor monumente de arhitectură ortodoxă. Mai ales atunci când vasul candelă de temelie poartă marca de fabricație a unui atelier de sticlărie, ritul și candela punerii temeliei devin singura dovadă a vârstei unei bisericii. O astfel de candelă, provenind de la Mănăstirea Cozia și datând din secolul al XIV-lea, se păstrează la Muzeul Național de Artă din București. Vasul simplu de sticlă mată este împodobit cu un ornament circular, în zigzag, de culoare albastră.

²¹ *Despre sfânta biserică și despre tânosirea ei* 101 [ed. rom. cit. p. 158].

²² De altminteri, acest rit rămâne consemnat în partea a doua a *Micului Trebnik*, precum și în *Dopolnitel'ni* (Kiev, 1863). Cf. Constantin Andronicof, *Un aspect de la consécration d'une Église: la fondation*, în vol. *Les bénédictions et les Sacramentaux dans la liturgie* (Conférences Saint-Serge XXXIVe semaine d'études liturgiques, Paris, 23-26 juin 1987), Edizioni Liturgiche (Bibliotheca «Ephemerides Liturgicae», col. «Subsidia», nr. 44), Roma, 1988, p. 19-20.

comuniunea sfinților, a cărei realitate este celebrată liturgic și prin ritualul punerii pietrei de temelie a noii biserici.

Ritul așezării relicvelor la temelia „casei Domnului”, prin care se exprimă atât de limpede ideea că orice act fondator și creator se întemeiază pe jertfă, pe dăruirea de sine, a fost valorificat strălucit în admirabila poezie populară din cuprinsul Peninsulei Balcanice și al Europei danubiene. Știm că în celebra baladă a *Mănăstirii Argeșului*, de pildă, meșterii pot finaliza proiectul la care s-au angajat – „Sfânta monastire/ Pentru pomenire/ [...] Falnică zidire./ Monastire 'naltă/ Cum n-a mai fost altă” – numai atunci când Ana, soția lui Manole, este zidită de vie în trupul ctitoriei.²³

În vechile evhologhii se preciza că sfințele moaște trebuiau să fie depuse mai întâi în biserica din vecinătatea locului unde urma să fie întemeiată o nouă „casă a lui Dumnezeu”, așa cum se face și la tânosire de altminteri, și că episcopul deschidea ceremonia cu formula specială de binecuvântare a Liturghiei. În timpul procesiunii se cânta imnul *Trisaghion* iar după încheierea ritualului consacării locului și punerii pietrei de temelie se continua, fără întrerupere, rânduiala *Ceasurilor*, întreaga solemnitate fiind încoronată cu dumnezeiasca Liturghie. Ecfonisul „Că sfânt ești Dumnezeu nostru [...]”, care încheia de fapt acest ritual, făcea trecerea la Liturghia euharistică propriu-zisă, așa cum se întâmplă de pildă în Joia Mare sau în ajunul Nașterii Domnului și la Bobotează.²⁴

Când ritualul întemeierii bisericii se face fără depunerea sfințelor moaște, proistosul ia „piatra patrunghiulară” cu mâinile sale și o așează pe mortarul pregătit în groapă, zicând: „Se pune temelia bisericii acesteia întru slava marelui Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, întru cinstea și preamărirea [numele praznicului împărătesc, al Născătoarei de Dumnezeu sau al sfântului căruia se închină noua biserică], în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin”. În continuare, proistosul ia vasul cu untdelemnul sfințit zicând „Cel Preaînalt a întemeiat această biserică [cf. *Psalmul 86*, 4], Dumnezeu în mijlocul ei, și nu se va clătina, și-i va ajuta ei Dumnezeu dis-de-diminează” [cf. *Psalmul 45*, 5], iar apoi toamnă untdelemnul peste piatra de temelie rostind formula: „Binecuvântat și însemnat să fie locul acesta întru locaș de rugăciune, întru cinstea și slava lui Dumnezeu, Celui slăvit în Sfânta Treime. A Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh. Amin”. Preoții și diaconii prezenți cântă stihira „Sculându-se Iacob dimineața și luând piatra pe care o pusese căpătâi, a ridicat-o și a turnat deasupra ei untdelemn și a zis: Domnul este în locul acesta, iar eu nu am știut; înfricoșător este locul acesta; nu este altceva decât casa lui Dumnezeu și aceasta este poarta cerului. Aliluia, aliluia, aliluia”. Avem în această secvență a ritualului o afirmație teologică foarte importantă, ce se referă la antinomia tainei creștine, așa cum se exprimă ea la nivelul conștiinței eclesiale: deși nu poate fi circumscris după categoriile fizice ale spațiului și ale timpului, Dumnezeu Se revelează, își arată prezența lucrătoare în comunicarea Sa cu locurile sfinte și cu timpurile liturgice. Iar Altarul unei comunități euharistice este un simbol

²³ A se vedea Lazare Sainéan [Șăineanu], *Les rites de construction d'après la poésie populaire de l'Europe Orientale*, în «Revue de l'Histoire des religions», t. 45, Paris, 1902, p. 359-396; Petru Caraman, *Considerații critice asupra genezei și răspândirii baladei Meșterul Manole în Balcani*, în «Buletinul Institutului de filologie română „Alexandru Philipide”», I, Iași, 1934, p. 62-102; Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, trad. rom. M. și C. Ivănescu, Edit. științifică și enciclopedică, București, 1980, p. 166-192 (cap. *Meșterul Manole și Mănăstirea Argeșului*).

²⁴ Cf. C. Andronicof, *Un aspect de la consécration d'une Église: la fondation*, p. 28.

efectiv și un topos al prezenței Sale, așa cum este și inima oricărui credincios, de altminteri.

Dacă noua biserică urmează a fi construită din lemn, proistosul săvârșește ritul celor trei lovituri cu securea, aplicat la toate cele patru laturi ale temeliei, începând cu bârna din mijloc a absidei Altarului, rostind la fiecare lovitură formula: „Se începe lucrarea aceasta, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, întru cinstea și pomenirea [numele praznicului sau al sfântului cărui a se închină biserica]. Amin”.²⁵

În timp ce unul dintre preoți intonează *Psalmul 86* („Temelia Sionului pe munții cei sfinți, Domnul iubește porțile Sionului mai mult decât toate locașurile lui Iacob”), proistosul stropește cu apă sfințită întreaga rețea a temeliei, începând cu latura dinspre mieznoapte și mergând către stânga, după care, lucrătorii „îndată se grăbesc la lucru întru numele Domnului”. Ajungând la temelia dinspre mieznoapte, proistosul rostește rugăciunea „Doamne, Dumnezeuul nostru, Cel ce ai plăsmuit mieznoaptea și marea și toate câte sunt, pe Care nu Te poate încăpea [circumscrie] cerul și pământul și ai voit a avea [ie biserică pe pământ spre lauda cea de-a pururi a preasfântului Tău nume [...]”, după care stropește partea a doua a temeliei, zicând „În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin”. Dacă biserica va fi de lemn, lovește de trei ori cu securea în bârna din mijloc, zicând aceeași formulă pe care a rostît-o la prima serie de lovituri.

Se intonează apoi *Psalmul 126* („De n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc; de n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar s-ar osteni cel ce o păzește”), timp în care proistosul ajunge la temelia dinspre apus și rostește rugăciunea „Doamne, Dumnezeuul nostru, al Cărui nume este lăudat de la răsăritul soarelui până la apus, Care cu pronia Ta cea dumnezeiască ai ales [ie spre locuință locul acesta [...]”. Dacă biserica va fi de lemn, săvârșește iarăși ritul celor trei lovituri cu securea în bârna din mijloc, rostind formula respectivă. În timp ce stropește a treia latură a temeliei, unul dintre preoți citește *Psalmul 121* („Veseliți-m-am de cei ce mi-au zis mie: «Să mergem în casa Domnului!» Stăteau picioarele noastre în curțile tale Ierusalime”); ajungând în partea de mieznoapte a temeliei, proistosul rostește rugăciunea „Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeuul nostru, Care ai venit pe pământ spre mântuirea noastră și ca Cel ce Te-ai arătat din muntele cel umbros al Fecioarei și cu oamenii ai viețuit [...]”.

În sfârșit, după ce stropește cu apă sfințită și cea de-a patra latură a temeliei, proistosul se îndreaptă către locul de unde a început acest rit purificator, timp în care unul dintre preoți intonează *Psalmul 131* („Adu-ți aminte, Doamne, de David și de toate blândețile lui”).²⁶ Partea finală a psalmului conține o profetie hristologică și totodată o aluzie clară la preamărirea, în Ierusalimul eshatologic, a celor ce rămân credincioși poruncilor și făgăduințelor lui Dumnezeu: „Că a ales Domnul Sionul, și l-a ales ca locuință pentru Sine: «Aceasta este odihna Mea în

²⁵ Această precizare este specifică manuscriselor slave și celor românești. Despre simbolismul securii în vechea tradiție creștină a se vedea Jean Daniélou, *Simbolurile creștine primitive*, trad. rom. E. A. Ieremia, Edit. Amarcord, Timișoara, 1998, p. 81-91.

²⁶ În ritualul tâmsoșirii bisericii, *Psalmul 131* este intonat în timp ce episcopul întinde giulgiul de in (*katarsarka*) peste Sfânta Masă și îl leagă cruciș împrejurul stâlpului acesteia. Cf. *Arhieraticonul*, p. 166. A se vedea în acest sens studiul nostru *Les psaumes et leur interprétation dans le rituel orthodoxe de la consécration de l'église*, p. 155-157 [trad. rom. *Psalmii și interpretarea lor în ritualul ortodox al consacării bisericii*, p. 309-310].

veacul veacului. Aici voi locui, că Eu l-am ales pe el. Roadele lui le voi binecuvânta foarte, pe săracii lui îi voi sătura de pâine, pe preoții lui îi voi îmbrăca în mântuire și sfinții lui cu bucurie se vor bucura. Acolo voi face să se înalțe fruntea lui David, acolo i-am pregătit faclie Unsului Meu. Pe vrăjmașii lui îi voi îmbrăca în rușine, iar pe Dânsul va înflori sfințenia Mea»” (v. 13-18).

Ajungând în fața crucii de temelie, care a fost înfiptă chiar în locul unde va fi înălțat dumnezeiescul Altar, proistosul se îndreaptă cu fața către răsărit și cântă împreună cu soborul clericilor prezenți troparul „Împărate ceresc”, iar apoi rostește rugăciunea „Doamne, Dumnezeu nostru, Care ai binevoit a întemeia [ie biserică pe locul acesta și pe această binecuvântată piatră, pusă întru numele Tău [...]”. Referindu-se la această etapă a ritualului punerii pietrei de temelie, Sfântul Simeon al Tesalonicului scrie: „După aceea [episcopul] iese de la temelie și iarăși face rugăciune, ca să se ridice casa cu purtarea de grijă și cu acoperământul lui Dumnezeu și să se săvârșească bine, iar temeliiile sale și ea însăși să rămână pururea neclintite, iar lucrătorii netulburați și nevătămați.²⁷ Aceasta o zice pentru că diavolii sunt pizmași și mânioși față de aceste lucruri dumnezeiești. De asemenea, el se roagă și pentru ca cei ce zidesc biserici lui Dumnezeu să-și primească răsplata cu îndestulare de la Dânsul. Săvârșindu-se aceasta, binecuvântând și rugându-se, pleacă mulțumind Domnului”²⁸.

Este semnificativ faptul că în desfășurarea acestui act fondator, cele patru puncte cardinale sunt marcate prin cele patru secvențe ale ritului stropirii fundațiilor cu apă sfințită, axele lor având ca punct de întâlnire locul destinat Altarului euharistic, unde a fost așezată „piatra patrunghiulară” și unde a fost înfiptă crucea de temelie. Construirea bisericii în raport cu cele patru puncte cardinale și orientarea ei precisă către răsărit reprezintă un aspect major al tradiției liturgice creștine. De altminteri, antecedentele acestei raportări și orientări a edificiului de cult depășesc începutul istoriei creștine, fiind familiare și tradiției vechi-testamentare. În virtutea acestei familiarități, atunci când comentează amplasamentul foarte precis în raport cu punctele cardinale, al celor patru obiecte emblematice prin care Cortul mărturiei își împlinea vocația sa liturgică și profetică – Chivotul legii, altarul aurit, menora (sfeșnicul cu șapte lumini) și masa pâinilor punerii-înainte), Sfântul Chiril al Alexandriei dă acestui fapt o interpretare hristologică, spunând că „răsăritul și apusul, miazănoapte și miazăzi, toate sunt pline de Hristos”²⁹.

Încheindu-se ritul stropirii fundațiilor cu apă sfințită, proistosul îngenunchează pentru a rosti rugăciunea finală: „Lăudându-Te, Doamne Dumnezeu puterilor, Mântuitorul nostru, că pentru preamulta bunătate și iubirea Ta de oameni ai ales și ai sfințit locul acesta și l-ai întemeiat [...]”. Vocația sacramentală a edificiului pentru care s-a pus piatra de temelie este afirmată cât se poate de limpede în cuprinsul acestei rugăciuni: „[...] binevoiește ca, întru slava Ta și spre mântuirea sufletelor noastre, să se zidească pe locul acesta și Jertfelnicul, pentru a se aduce pe el Jertfa cea fără de sânge a preasfântului Trup și a scumpului Sânge al

²⁷ Știm că la construirea Templului din Ierusalim, munca de fasonare și sculptare a blocurilor de piatră s-a realizat în cariere (cf. *3 Regi* 5, 17-18 și 6, 7), zidirea „casei lui Dumnezeu” făcându-se în liniște și bună-rânduială, adică fără nervozitatea și tensiunile ce țin de „firescul” unui astfel de șantier.

²⁸ *Despre sfânta biserică și despre tâmosirea ei* 101 [ed. rom. cit. p. 158-159].

²⁹ *Închinarea și slujirea în Duh și Adevăr* X; trad. rom. D. Stăniloae, Edit. Institutului Biblic, București, 1991, col. *PSB*38, p. 333.

Hristosului Tău; și precum biserica, așa și Jertfelnicul acesta, care acum a luat început, adu-le curând la săvârșire cu puterea Ta cea dumnezeiască, ca în ea și pe el, până la sfârșitul veacului, poporul Tău cel binecredincios, neîncetat și fără nici o împiedicare, să aducă și să săvârșească doxologia preasfântului Tău nume și Jertfa Ta cea fără de sânge și curățitoare”.

În continuare se rostește ectenia întreită finală, cu formule speciale prin care Dumnezeu este chemat să binecuvinteze pe „binecredincioșii citori și întemeietori ai bisericii care a început a se ridica întru slava Lui” și „să trimită la această sfântă lucrare înger păzitor, care să izbăvească și să apere de toată reaua întâmplare și de piedicile vrăjmașilor văzuți și nevăzuți, și pe lucrători să-i întărească” pentru a putea întrupa cât mai bine proiectul eclesial pe care și l-au asumat. Urmează apolisul obișnuit, după care se formează procesiunea de întoarcere la biserica unde a început de fapt ritualul sfințirii locului pentru o nouă „casă a lui Dumnezeu” în lume, cu punerea pietrei de temelie și înfigerea crucii, pe drumul de întoarcere cântându-se stihirile praznicului sau ale sfântului desemnat să-i fie patron spiritual, precum și alte imne liturgice adecvate unor astfel de solemnități.³⁰

4. *Unitate sacramentală în diversitate tipiconală*

Dacă între *Molitfelnicul* românesc și *Trebnikul* slavonesc³¹ nu există diferențe semnificative în ceea ce privește *Rânduiala ce se face la punerea temeliei bisericii și la înfigerea crucii*, *Evhologhionul* grecesc conține o rânduială mult mai simplă. În formularul liturgic de tradiție grecească se precizează că după ce locul desemnat pentru punerea temeliei unei biserici noi a fost pregătit în vederea săvârșirii acestui act fondator, episcopul vine la locul respectiv și, punându-și epitrahilul și omoforul, rostește binecuvântarea de început, căreia îi urmează „rugăciunile începătoare”: *Împărate ceresc, Preasfântă Treime și Tatăl nostru*. În timp ce cădește temelia împrejur, se cântă troparul praznicului sau al sfântului în al cărui nume va fi edificată biserica, după care, aflându-se în locul unde urmează a fi înălțat dumnezeiescul Jertfelnic, episcopul citește rugăciunea principală a ritualului: „Doamne, Dumnezeul nostru, Care ai voit ca pe această piatră să [i se zidească [ie biserica, Înșuți Stăpâne, caută spre cei care îți aduc [ie ale Tale dintru ale Tale; și pentru această casă ce se zidește spre a Ta preamărire, cu mulțimea bunătăților Tale celor cerești le răsplătește, iar pe cei ce lucrează îi întărește, păzindu-i nevătămați; temelia ei nestrăcută și neclintită o ferește, și arată desăvârșită casa Ta aceasta, ca într-însa, cu cântări de toată lauda și cu doxologii, să Te slăvim pe Tine adevăratul Dumnezeu nostru. Că [ie Se cuvine toată slava [...]”. Apoi, luând o piatră și însemnând cu ea semnul crucii, o așează cu propriile sale mâini în groapa de temelie zicând: „Cel Preaînalt a întemeiat-o: Dumnezeu în mijlocul ei, și nu se va clătina, și îi va ajuta ei Dumnezeu dis-de-dimineată”. După care, meșterii încep lucrarea.³²

³⁰ Cf. *Molitfelnic*, p. 547-563.

³¹ A se vedea, de pildă, ediția tipărită la Moscova în 1947 și *Grand Euchologe et Arkhiératikon*, p. 301-312.

³² *Taxis ghinomeni epi temelio ekklisias*, în: *Euhologion to mega*, p. 331-332; această rânduială este reprodușă și în *Grand Euchologe et Arkhiératikon*, p. 681. În vechile evhologhii românești era cunoscută sub numele de „Rânduiala ce se face la temelia bisericii, pe scurt”. Cf. *Evhologiu bogat*, Tipografia cărților bisericești, București, 1926, p. 424 (rânduiala „pe larg” la p. 425-437).

Ritul „înfingerii crucii” (*stavropeghion*), care urmează în continuarea rânduielii punerii pietrei de temelie, se reduce practic la gestul plantării unei cruci de lemn în locul unde va fi înălțat Altarul euharistic și la rostirea rugăciunii „Doamne, Dumnezeule atotțiitorule, Care prin toiajul lui Moise ai preînchipuit cinstita și de viață făcătoarea Cruce a iubitului Tău Fiu, Domnul nostru Iisus Hristos [...]”.³³

În unele evhoghii se precizează că după terminarea dumnezeieștii Liturghii, credincioșii pleacă, împreună cu clerul, în procesiune către locul unde urmează a fi oficiat ritualul, cântând troparul praznicului sau al sfântului al cărui nume îl va purta noua biserică. După binecuvântarea de început se rostesc „rugăciunile începătoare”, iar apoi se cântă din nou troparul praznicului sau al sfântului, urmat de cel al Născătoarei de Dumnezeu: „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, Fecioară, îndreptează lucrurile mâinilor noastre și cere iertare păcatelor noastre, când cântăm noi cântarea cea îngerească: Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluiește-ne pe noi”. Urmează citirea pericopei din *Apostol* (*Fapte* 7, 44-47), apoi a celei din *Evanghelie* (*Matei* 16, 13-19).³⁴ În ectenia mare sunt intercalate formule speciale pentru sfințirea apei și pentru ca „lucrarea ce începe să se împlinească grabnic și fără nici o împiedicare”. Proistosul citește apoi rugăciunea de epicleză „Pleacă, Doamne, urechea Ta și ne auzi pe noi Tu, Cel Care ai primit a Te boteza în Iordan, și ai sfințit apele [...]”, care este inserată și în structura *Slujbei Aghiasmei celei mari* de la praznicul Bobotezei, precum și în *Slujba Aghiasmei mici*, după care face gestul sacramental al sfințirii apei prin întreita afundare a sfintei cruci, cântând de fiecare dată troparul „Mântuiește, Doamne, poporul Tău și binecuvintează moștenirea Ta [...]”. Urmează ritul stropirii locului și fundațiilor cu apă sfințită, în forma crucii, timp în care se cântă troparul: „Darurilor Tale, fă-ne pe noi vrednici, Născătoare de Dumnezeu, Fecioară, trecând păcatele noastre și dând tămăduire celor ce cu credință primesc binecuvântarea ta, Preacurată”. În sfârșit, proistosul rostește rugăciunea de consacrare a locului pe care va fi zidită noua biserică: „Doamne, Dumnezeul nostru, Care ai binevoit ca pe această piatră să se înalțe o biserică [...]”.³⁵

Desigur, aceste diferențe tipiconale ce există între practica liturgică de tradiție slavă, respective românească, și cea de tradiție greacă nu modifică semnificativ structura și sensul ritualului ca atare. De asemenea, la o cercetare mai atentă a diferențelor, vom sesiza că ele nu sunt de natură teologică sau canonică și că, în cea mai mare parte, se datorează condițiilor geografice și istorice diferite în care s-a derulat istoria Bisericilor locale din cuprinsul Ortodoxiei.

5. Sensul eclesial și finalitatea ierurgiei punerii pietrei de temelie

Ierurgia punerii pietrei de temelie a unui nou edificiu liturgic constituie un act sacramental de-o excepțională valoare pentru viața oricărei Biserici locale. Prin acest act, care va culmina în momentul tâmosirii și săvârșirii primei Liturghii pe

³³ *Taxis ghinomeni epi temelio ekkliasias*, în: *Euhologion to mega*, p. 337; reprodus și în *Grand Euchologe et Arkhiératikon*, p. 682. De altminteri, *Evhologhionul* grecesc precizează că rânduiala *stavropighiei* se săvârșește „acolo unde este în obicei”.

³⁴ În vechile evhoghii de tradiție bizantină, această pericopă evanghelică era prevăzută și pentru Liturgia inaugurală ce încununează ritualul tâmosirii unei biserici. Cf. J. Goar, *Euhologion sive Rituale Graecorum*, p. 663 și S. Salaville, *Cérémonial de la consécration d'une église selon le rit byzantin*, p. 48-53.

³⁵ *Grand Euchologe et Arkhiératikon*, p. 312-314.

Altarul nou-consacrat, respectiva comunitate creștină își asumă responsabilitatea construirii „casei lui Dumnezeu”, în a cărei incintă sacră se va reuni duminică de duminică și sărbătoare de sărbătoare pentru a-și afirma vocația de *Trup al lui Hristos* și *Templu al Duhului Sfânt*. Ritualul punerii pietrei de temelie exprimă totodată identitatea mistică dintre Biserica locală și cea universală, deplina lor comuniune în credință și în rugăciune. Iar episcopul, împreună cu clerul și cu poporul dreptcredincios, este martor și garant al acestei comuniunii care însuflețește și asigură creșterea Trupului mistic al lui Hristos.³⁶

Ca *proistos* (întâistătător) al comunității eclesiale dintr-un anumit perimetru geografic, în numele căreia oficiază și rostește formulele sacramentale, episcopul se înfățișează pe sine ca centru harismatic al respectivei Biserici locale. Liturghia care se va săvârși în „casa de rugăciune” a respectivei comunități euharistice este Liturghia întregii Biserici, iar episcopul atestă apostolicitatea acestei comunității și confirmă că ea face parte din Trupul mistic al lui Hristos. În același timp, el girează proiectul construirii unui nou edificiu de cult, garantându-i oportunitatea, conformitatea cu tradiția liturgică a Ortodoxiei ecumenice și calitatea arhitectonică, ceea ce înseamnă că el reprezintă de fapt ultima instanță duhovnicească ce poartă răspunderea întrupării unui astfel de proiect. Cu toate acestea, cuvintele rugăciunilor pe care le rostește pe parcursul ritualului așezării „pietrei patrunghiulare” și al înfigerii crucii de temelie fac dovada faptului că acest act sacramental este săvârșit prin lucrarea tainică a Preasfintei Treimi. Altfel spus, ca și în cazul tâmnoirii, lucrarea de întemeiere a unei biserici este un act sinergic, în care capacitatea creatoare și responsabilitatea umană conlucrează cu energiile Harului dumnezeiesc.

Dacă vom urmări cu atenție formulele de rugăciune din cuprinsul acestui ritual, vom constata că invocarea lui Dumnezeu este un act eclesial, adică un act al Bisericii în calitatea ei de *Trup al lui Hristos* și *Templu al Duhului Sfânt*. Prezența episcopului în mijlocul unei comunități creștine pentru a pune – în acord cu exigențele Evangheliei – temelia unei noi „case de rugăciune”, reprezintă una dintre cele mai frumoase imagini ale Bisericii locale în dubla sa ipostază de *Miresă* a Mielului jertfit pentru creație de la întemeierea lumii și totodată *Orantă* ce mijlocește sfințirea și mântuirea oamenilor. Vom recunoaște și în acest caz principiul evanghelic al adevăratei rugăciuni, așa cum a fost formulat acesta în cateheza apostolică: „Duhul vine slăbiciunii noastre în ajutor, căci noi nu știm să ne rugăm cum trebuie, ci Duhul Însuși mijlocește pentru noi cu suspine de negrăit. Iar Cel Care cercetează inimile știe care este cugetul Duhului, căci potrivit voii lui Dumnezeu mijlocește pentru sfinți” (*Romani* 8, 27).

Desigur, ca și în cazul tâmosirii bisericii, putem stabili o legătură între riturile ce alcătuiesc *Rânduiala ce se face la punerea temeliei bisericii și la înfigerea crucii* și riturile baptismale ale sfințirii apei și untdelemnului, ale exorcismelor și ale purificării. Prin toate elementele sale, și în mod special prin așezarea „pietrei patrunghiulare”, la care se adaugă aprinderea candelii de temelie și înfigerea crucii în chiar locul unde va fi întemeiat dumnezeiescul Altar, acest ritual fondator inaugurează de fapt mediul sacramental pe care îl va impune și îl va susține noua

³⁶ În acest spirit trebuie înțeleasă afirmația făcută de către patriarhii răsăriteni în cunoscuta scrisoare de răspuns la enciclica adresată ortodocșilor de către papa Pius IX în 6 ianuarie 1848: „la noi [...] apărătorul religiei este însuși corpul Bisericii, adică poporul însuși”. *Enciclica patriarhilor ortodocși de la 1848*, trad. rom. T. M. Popescu, București, 1932, p. 132.

biserică în hotarele unei comunități umane pentru ca istoria acesteia să devină cu adevărat *viață în Hristos* și pelerinaj către Împărăție.

Ritualul punerii temeliei unei biserici deschide orizontul finalității oricărui act sacramental care se va săvârși în respectiva „casă de rugăciune” după solemnitatea tâmosirii ei: cultul *înțelegător* sau *logic*, singurul cult vrednic de măreția lui Dumnezeu și singurul capabil să anticipeze negrăitele frumuseți ale Împărăției, așa cum sunt evocate acestea în cateheza apostolică: „Cele ce ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit, pe acelea Dumnezeu le-a gătit celor ce-L iubesc pe El” (1 Corinteni 2, 9; cf. Isaia 64, 3). Cu alte cuvinte, sensul sacramental al întemeierii solemnă a unei biserici nu este diferit de cel al consacrării și inaugurării acesteia, așa cum sensul eshatologic al celor două acte eclesiale este identic.

În raport cu ritualul tâmosirii bisericii, actul punerii pietrei de temelie are o funcție pregătitoare, făcând parte din logica aceleiași lucrări sacramentale, al cărei punct culminant este Liturgia inaugurală. Deși nu este vorba despre o simplă analogie între acest act fondator și rânduiala proscomidiei – în cadrul căreia darurile euharistice sunt pregătite pentru integrarea lor în dinamica Liturghiei –, punerea pietrei de temelie reprezintă, asemenea ritualului tâmosii, o experiență sacramentală complexă, prin care Biserica se afirmă ca *Trup mistic al lui Hristos* și ca *Templu al Duhului Sfânt* în virtutea credinței sale, a rugăciunii sale, a ființei sale chiar. Se poate spune că prin ritualul „punerii pietrei de temelie” și al „înfigerii crucii”, ca și prin acela al consacrării „casei Domnului”, Biserica își pune în valoare întreaga sa experiență sacramentală și totodată își actualizează în istoria fiecărei comunități euharistice propria sa taină: constituirea și creșterea Trupului mistic al lui Hristos prin lucrarea specială a Duhului Sfânt.

Ca act eclesial fondator, ritualul sfințirii locului în care urmează a fi construit un nou centru liturgic are capacitatea de a dezvălui lucrarea sacramentală a Bisericii în toată complexitatea ei, lucrare în care putem recunoaște doctrina Ortodoxiei ecumenice, ca și experiențele sale treimice, hristologice și pnevmatologice, actuale și eshatologice în același timp, atât de concrete și de tainice totodată.³⁷

6. Erodarea respectului față de locurile sacre. Responsabilitatea episcopului

Construirea unei biserici reprezintă un eveniment de natură eclesiologică, ceea ce înseamnă că realizarea ei depășește pragul nevoilor liturgice imediate ale unei anumite comunități parohiale sau monahale, înscriindu-se în dinamica atât de complexă a vieții Trupului mistic al lui Hristos. Fapt pentru care, un astfel de proiect nu poate fi lăsat numai pe seama competenței liturgice și duhovnicești a preotului sau starețului acelei comunități, dar nici numai pe seama competenței artistice și tehnice a arhitectului și meșterilor. Cu alte cuvinte, edificarea „casei Domnului” depășește competențele cititorilor și ale constructorilor, împlinindu-se în lumina iconomiei dumnezeiești.

Prin mijlocirea episcopului diocезei respective, întreaga Biserică locală este implicată în actul întemeierii, edificării și împodobirii „casei Domnului”. Iată de ce episcopul locului trebuie să-și exercite întreaga sa autoritate sacramentală și duhovnicească atunci când se pune problema realizării unui astfel de proiect, în sensul că este dator să-i constate oportunitatea și să-i judece calitatea în raport cu exigențele tradiției liturgice, canonice și arhitectonice ale Ortodoxiei ecumenice. Se înțelege că un astfel de exercițiu al discernământului nu este posibil câtă vreme

³⁷ Cf. C. Andronicof, *Un aspect de la consécration d'une Église: la fondation*, p. 30-31.

episcopul nu-și asumă vocația de centru harismatic al diocezei pe care o păstorește,³⁸ și câtă vreme la nivelul respectivei Biserici locale nu există un program misionar coerent, în care să fie angajate toate competențele personale și comunitare. Este evident că o astfel de angajare poate fi realizată numai dacă Biserica locală respectivă are un sistem diocezan și parohial normal, adică bine structurat din punct de vedere administrativ și cu o viață sacramentală autentică. Dimpotrivă, un sistem administrativ artificial sau de-a dreptul aberant, cu eparhii și parohii supradimensionate, cu un aparat birocratic sufocant, pe cât de străin spiritului Evangheliei, pe atât de nociv pentru *viața în Hristos*, este incapabil să ofere condițiile normale pentru o asemenea angajare a harismelor.

Dintre mistagogii bizantini, Sfântul Simeon al Tesalonicului pune foarte limpede problema responsabilității episcopului în cea ce privește oportunitatea, sensul, finalitatea și modul întrupării proiectului pe care îl presupune săvârșirea ritualului așezării pietrei de temelie și înfigerea crucii: „Cine voiește a zidi dumnezeiască biserică, vine la arhiereu și cere binecuvântare, căci nu se cuvine a porni la unele ca acestea fără porunca arhiereului. Lucrurile cele dumnezeiești, cu dumnezeiască poruncă și cercetare trebuie să se facă și, întru cele dumnezeiești, Dumnezeu se cuvine să fie începutul, ca Cel Care este Începătorul și Săvârșitorul a toate, Care este Hristos, după cum zice dumnezeiescul Pavel [*Coloseni* 1, 16-17; *Efesenii* 3, 9]. În tronul lui Hristos, din mila Lui, stă arhiereul; deci, cercetând acesta pe cel ce voiește să zidească – pentru ca nu cumva să înceapă [lucrarea] și apoi să nu o poată săvârși, precum s-a scris și în Evanghelie despre turm [*Luca* 14, 28-30] –, are grijă ca nu cumva începând cineva [lucrarea] să nu o săvârșească sau, nu cumva, săvârșindu-se și sfințindu-se biserica, să se părăsească și să stea pustie, neavând cele de trebuință ale bisericii. Drept aceea, fiind cercetat [de către episcop] cel care va voi să zidească, și făgăduind că o va zidi până în sfârșit și va găti toate cele trebuincioase, i se poruncește să zidească”.³⁹

Întrucât la nivelul întregii Ortodoxii se constată o tot mai accentuată lipsă de sensibilitate față de valențele spațiului sacru și față de modul în care se construiesc bisericile, problema pe care o pune ultimul mistagog bizantin în pasajul citat este una extrem de actuală. Având în vedere caracterul profund eclesial și finalitatea eshatologică a ritualului consacrării locului pe care urmează a fi construită o nouă biserică, este limpede că superficialitatea sau indiferența de care ctitorii și constructorii dau dovadă adeseori în acest sens reprezintă expresii dintre cele mai evidente ale maladiei secularizării ce se manifestă tot mai pregnant în viața comunităților ortodoxe.

Ca „semne” ale locului unde urmează a fi înălțat Altarul euharistic al unei comunități eclesiale, „piatra patrungiulară” și „crucea de întemeiere” împlinesc o funcție decisivă în ceea ce privește amplasarea și orientarea edificiului de cult. Când episcopul nu-și mai asumă responsabilitatea de garant al respectării principiilor tradiției sacramentale în viața comunităților eclesiale pe care le păstorește, devenind el însuși un factor al secularizării și desacralizării, indiferența față de consecințele ultime, de natură teologică și soteriologică, ale acestui act eclesial fondator devine un fapt „normal”. Într-o astfel de situație, ctitorii și constructorii nu se mai

³⁸ A se vedea în acest sens studiul nostru *Arhierie și Liturghie în viața Bisericii*, în vol. *Logos. Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani*, Edit. Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 280-294.

³⁹ *Despre sfânta biserică și despre tâmosirea ei* 101 [ed. rom. cit. p. 157-158].

raportează decât cu totul întâmplător la aceste „semne” ale consacrării, ceea ce face ca ele să rămână adeseori cu totul în afara edificiului liturgic finalizat. Datorită acestui fapt, în tot mai multe cazuri bisericile nu mai sunt amplasate exact pe locul sfințit în acest sens și marcat de „semnele” consacrării, adică „mormântul” în care au fost așezate „piatra patrunghiulară” și „candela de temelie”, și „crucea întemeierii” care a fost înfiptă chiar în punctul geografic unde s-a stabilit că va fi întemeiat dumnezeiescul Jertfelnic. Deși ritualul târnosirii noului edificiu de cult „remediază”, dacă se poate spune astfel, asemenea abuzuri prin care se încalcă principii majore ale tradiției sacramentale ortodoxe, întrebarea cu privire la actualitatea criteriilor după care noi creștinii mai avem capacitatea spirituală de a identifica și a valorifica astăzi un topos consacrat nu poate fi evitată.

Pe același fond al slăbirii semnificației locului sacru în mediile ortodoxe, ctitorii de biserici abuzează pur și simplu de nevoile liturgice imediate ale comunităților eclesiale cărora regimurile comuniste care au posedat țările ortodoxe aproape o jumătate de veac, pentru a nu mai pomeni cazul Rusiei, le-au interzis să-și construiască locașuri de cult. Fapt pentru care, orice intersecție de drumuri sau orice loc viran, alese pe criteriul întinderii suprafeței, al învecinării cu strada ori al situării în raport cu centrul localității ori al cartierului, au început să fie folosite ca locuri de ctitorire sacră. Aceeași maladie a secularizării se manifestă și în atitudinea de indiferență a unor comunități parohiale care au moștenit biserici străvechi de mare valoare arhitectonică, adevărate monumente ale patrimoniului sacru din regiunea respectivă, și care sunt dispuse să le abandoneze pentru a construi altele „mai mari și mai frumoase”. Motivele invocate în astfel de cazuri se referă în general la necesități de moment sau la aspirații pentru care sfințenia și prestigiul vetrelor liturgice străvechi nu mai au nici o semnificație.⁴⁰

Un alt semn al secularizării vieții eclesiale ortodoxe îl constituie faptul că tot mai frecvent absida sanctuarului bisericilor nu mai este orientată către răsărit. Exigențele liturgice și duhovnicești fiind înlocuite cu așa-zisele „rațiuni urbanistice”, s-a ajuns ca bisericile să fie construite în felurite alte poziții, mergându-se până la o rotire a lor cu nouăzeci de grade în raport cu răsăritul, ceea ce înseamnă că dumnezeiescul Altar va fi orientat pur și simplu invers față de acest punct cardinal care a fost respectat cu sfințenie de-a lungul celor două milenii de viață creștină. În astfel de cazuri, reorientarea bisericii se face din nevoia încadrării ei într-un ansamblu arhitectonic preexistent, ce are deja o anumită conformație. Desigur, o astfel de motivație exprimă de fapt o înstrăinare tot mai accentuată de tradiția liturgică a Ortodoxiei ecumenice. Se știe că nu atât amplasamentul edificiilor laice existente deja într-un perimetru oarecare sau configurația terenului sunt elementele ce determină orientarea „casei lui Dumnezeu”, cât principiile acestei

⁴⁰ Nu de puține ori, bisericile noi, pe cât de mari și precare în ceea ce privește arta liturgică, pe atât de goale în cursul duminicilor și sărbătorilor de peste an, sunt amplasate fără nici un discernământ în imediata vecinătate a vechilor ctitorii, lăsate pradă uitării și pustiirii. Exemplele de la Ghelari (Hunedoara), Bogdan Vodă (Maramureș) și Feleac (Cluj), ca să nu le amintim decât pe acestea, sunt edificatoare în ceea ce privește erodarea simțământului de respect și a responsabilității față de locul sacru, acest element atât de important al moștenirii spirituale prin care o comunitate euharistică face dovada comuniunii sale cu generațiile anterioare în temelii unei experiențe eclesiale complexe pe care în mod obișnuit o numim *sucesivitate apostolică*.

tradiții, statornicite încă din antichitatea creștină.⁴¹ Dacă adepții religiei islamice, de pildă, se orientează în timpul rugăciunii către Mecca, iar moscheile sunt construite cu absida centrală numai înspre acest centru al spiritualității mahomedane, este firesc să ne întrebăm de ce noi ortodocșii renunțăm cu atâta ușurință la principiile Tradiției, principii care, dincolo de faptul că își au temeiul în Revelație, reprezintă tot atâtea moduri de expresie al identității noastre spirituale.⁴²

Datorită faptului că fenomenul desconsiderării locurilor consacrate ca incinte ale luminii lui Hristos și ale sfințeniei Duhului Sfânt atinge tot mai frecvent limitele blasfemiei, putem constata că în toate țările ortodoxe s-au înmulțit semnalele de alarmă și luările de poziție împotriva maladei secularizării, care generează acest fenomen. Se știe că revoluția franceză și-a făcut o adevărată glorie din tratamentul blasfemic aplicat locurilor sacre, relicvelor și edificiilor de cult creștine. Germenii spiritului anticreștin al acestei mișcări, despre care Soljenișin a spus că este matricea ideologică a revoluției bolșevice din 1918, au pătruns treptat și în țările ortodoxe unde, așa cum se știe, sentimentul de respect și evlavie față de locurile și lucrurile sfinte erau considerate semne de noblețe spirituală.⁴³ La nivelul societății românești, acest fenomen a fost semnalat încă din secolul al XIX-lea când adevărate capodopere ale arhitecturii liturgice, care necesitau lucrări de consolidare și restaurare, au fost dărâmate pentru a se construi în locul lor „replici” străine de logica tradiției liturgice ortodoxe și în același timp foarte departe de frumusețea vechilor ctitorii. Campania de „restaurare”, extrem de costisitoare pentru bugetul țării, în care a fost angajat faimosul arhitect francez André Lecomte du Nouy, de pildă, s-a soldat cu adevărate crime culturale și culturale. Interpretând în mod personal principiile „științifice” ale școlii lui Viollet-le-Duc,

⁴¹ Catedrala eparhială din Cluj (1923-1933), de pildă, a fost orientată cu absida Altarului înspre mieznoapte, deși terenul pe care a fost construită permitea foarte bine orientarea ei către răsărit (eventual cu o deviație acceptabilă înspre miezăzi). Acest lucru s-a făcut din simple „rațiuni urbanistice”, la care s-au adăugat și motivații de natură naționalistă, în special intenția de-a amplasa în fața bisericii mame a tuturor „caselor Domnului” din cuprinsul eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului un monument „reprezentativ” închinat lui Avram Iancu. Monumentul a putut fi construit abia după căderea regimului comunist, înlocuind un obelisc, de altminteri cât se poate de cuviincios, înălțat în memoria soldaților sovietici care au murit în timpul celui de al doilea război mondial luptând pentru eliberarea capitalei Ardealului de sub stăpânirea armatelor germane și ungare. Cum era de așteptat însă, într-o epocă a confuziei și pasiunilor de tot felul, a rezultat un obiect extrem de urât, care atinge limitele vulgarității. Sfidând catedrala și totodată plasând într-un registru extrem de ridicol prototipul uman pe care ar vrea să-l „înveșnicească în bronz”, acest monument erodează și el prestigiul unor simboluri manipulate copios în manifestările naționalismului de duzină. Catedrala mitropolitană din Timișoara (1939-1946) este un alt edificiu liturgic reprezentativ pentru Ortodoxia de limbă română care se abate de la regula tradiției în ceea ce privește orientarea. Și în acest caz, deși terenul ar fi permis foarte bine amplasarea ei în conformitate cu exigențele tradiției liturgice, biserica mamă a „caselor Domnului” din cuprinsul mitropoliei Banatului a fost orientată cu absida Altarului către sud-vest pe motiv că trebuia să se înscrie în aceeași axă stradală cu clădirea Teatrului de operă.

⁴² Cf. Nicolae D. Necula, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, Edit. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996, p. 54-56. Pentru modul în care au fost orientate bisericile în vechea tradiție românească a se vedea Silvia Păun, *Absida Altarului*, Per Omnes Artes, București, 2000.

⁴³ A se vedea Jean-Paul Besse, *Le monde orthodoxe face à la Révolution française*, în «Irénikon», t. LXIII, 1990, 2, p. 199-211.

acesta a distrus pur și simplu mai multe monumente de o valoare cu totul excepțională pentru istoria arhitecturii liturgice românești. Este vorba în special despre biserica *Sfântul Dumitru* din Craiova, zidită de către Matei Basarab pe la 1652 în locul unei vechi ctitorii a boierilor Craiovești. Controversatul arhitect francez a demolat-o pur și simplu pentru a construi în locul ei un edificiu nou (1885-1889). La fel s-a întâmplat și cu monumentală catedrală a vechii mitropolii din Târgoviște, rectorită de către Neogoe Basarab, pe care același Lecomte du Nouy a distrus-o pentru a fi construită în locul ei o biserică nouă (1890).⁴⁴

O altă ctitorie a voievodului isihast Neogoe Basarab, celebra biserică a mănăstirii Curtea de Argeș, restaurată de către același Lecomte du Nouy între 1875-1885, a rămas totuși, în ceea ce privește frumusețea arhitectonică, la vechea sa înfățișare. Din nefericire însă, frescele ei, realizate de către zugravul Dobromir „ot Târgoviște” pe la 1526, au fost distruse pentru a face loc „operei” lui Jean-Jules Antoine Lecomte du Nouy, fratele arhitectului. Bineînțeles că pictura acestuia reprezintă o încercare nefericită, cum s-au făcut de fapt atâtea în țările ortodoxe, de a trata „modern” teme și modele ale tradiției iconografice bizantine, preluate din arta, prost înțeleasă, a vechilor iconografi și prelucrate în stilul curentului academist, aflat deja pretutindeni în decadentă. Din capodopera lui Dobromir au fost salvate doar câteva fragmente, între care scena *Deisis* și celebrul tablou votiv care îl înfățișează pe voievodul ctitor împreună cu familia sa, care se păstrează la Muzeul Național de Artă din București.⁴⁵

Se știe că, începând cu secolul al XVIII-lea, moda nefericită a „modernizării” iconografiei și arhitecturii liturgice s-a extins în tot Răsăritul ortodox, de la Athos în țările balcanice și mai ales în Rusia, unde a atins proporțiile unui adevărat dezastru spiritual.⁴⁶ Nu putem trece cu vederea faptul că această modă atât de nocivă pentru credința și viața sacramentală ortodoxă a primit adeseori conotații politice și că în susținerea ei s-au angajat figuri dintre cele mai prestigioase ale vieții bisericești și intelectuale din țările ortodoxe. Eminescu, de pildă, pe fondul unei superstiții culturale conform căreia, în timp ce în Occident se succedau marile „epoce de glorie artistică și științifică”, „biserica orientală a vegetat într-un formalism gol și sterp”, dar și al repulsiei sale față de ideologia expansionistă a Rusiei, deplângea într-un articol de ziar faptul că, datorită „lipsei absolute a unei industrii similare în țara noastră”, casele și mănăstirile românești erau invadate de „caricaturile bizantine” de proveniență rusească. După opinia sa, „propagarea sluteniilor moscovite la noi” trebuia stăvilită întrucât aceste „caricaturile bizantine” erau „de o slutenie fenomenală”.

Asemenea altor spirite culturale din epoca sa, poetul era convins că „răul ce se naște din lipsa fabricațiunii acestor obiecte s-ar putea vindeca lesne, căci cromolitografii de pe tablouri clasice italiene ale figurilor sfinte precum le face un

⁴⁴ A se vedea în acest sens Grigore Ionescu, *André Lecomte du Nouy și restaurarea monumentelor istorice din România* (II), în «Monumente istorice și de artă», 1978, 2, p. 35-42.

⁴⁵ A se vedea Victor Brătulescu, *Frescele din Biserica lui Neogoe de la Argeș*, București, 1942. În ceea ce privește episodul restaurării făcute de către Lecomte du Nouy la ctitoria voievodului Neogoe Basarab, a se vedea Niculae Serbănescu, *Istoria bisericii Mănăstirii Curtea de Argeș*, în vol. *Mănăstirea Curtea de Argeș (1517-1967)*, Edit. Institutului Biblic, București, 1967, p. 57-61.

⁴⁶ În Occident, un astfel de fenomen s-a produs în epoca ofensivei barocului, acest program artistic al contrareforme, care a distrus și foarte multe capodopere ale arhitecturii romanice, atât de ortodoxă în expresiile ei.

Rafael, un Correggio, un Murillo ar goni lesne și caricaturile orientale și cele moscovite. Din nenorocire însă, chipurile de sfinți în biserica orientală sunt făcute după un tipar anumit, încât toți mucenicii cu chipuri uscate de pustnic au fizionomii tradiționale. Sfântul Nicolae are aceeași barbă și aceeași chelie pe toate icoanele Orientului. Aceste chipuri artistul nu are voie să le schimbe și pe când tablourile din Roma și Florența, chiar cele adânc religioase, sunt reproducerea omului în cele mai nobile forme ale existenței lui, icoanele orientale rămân reproducerea unor mumii și schelete, cari au multă asemănare cu chipurile țepene și convenționale din zugrăvirile străvechi ale egiptenilor. În ele nu e artă, e manieră”.⁴⁷ Oricum, dacă o personalitate de talia culturală a lui Eminescu acorda un astfel de tratament iconografiei Răsăritului creștin, nu este de mirare că duhul „modernizării” a lucrat devastator asupra patrimoniului artei liturgice atât în Rusia, cât și în celelalte țări ortodoxe.⁴⁸

De fapt, nevoia de „modernizare” a iconografiei și arhitecturii ortodoxe exprima și adâncea deformări grave la nivelul credinței și al evlaviei. Pe seama unor asemenea deformări trebuie puse multe dintre experiențele penibile care s-au petrecut în ultimele trei veacuri la nivelul artei liturgice în provinciile românești. Un exemplu grăitor în acest sens rămâne sluițirea frescelor originale de la Probota (naosul, altarul și camera mormintelor), care au fost repictate în 1844, modest bineînțeles, în stilul neorealism ce era la modă în perioada respectivă.⁴⁹ Ca să nu mai vorbim despre faimoasa și prolifică „școală de pictură bisericească” a lui Gheorghe Tattarescu, cea care a împânzit multe biserici cu banalele scene de factură academistă, contribuind decisiv la perversitatea gustului pentru iconografia autentică și, deci, la stricarea evlaviei ortodoxe. Dacă dorim să evocăm astfel de exemple nefericite din orizontul arhitecturii liturgice, nu putem trece cu vederea cazul bisericii mănăstirii Tismana (1495-1508), „modernizată” pe la mijlocul secolului al XIX-lea de către un arhitect neamț prin transformarea ei într-un banal edificiu neogotic.

Este important să precizăm că erodarea respectului față de locurile sacre și față de vechile ctitorii, agravată pe fondul nevoii de „modernizare” cu orice preț, a stârnit și reacții de responsabilitate din partea unor personalități care nu și-au pierdut luciditatea în fața acestui curent ce afecta mentalitățile ortodoxe.⁵⁰ Caragiale, de pildă, acuzându-și contemporanii, români ortodocși de pe malurile Dâmboviței, de la Târgoviște ori din alte târguri atinse de morbul secularizării, că s-au abătut de la normele morale pe care străbunii lor le-au respectat cu sfințenie, a denunțat cu toată fermitatea comportamentul blasfemic al acestora, înțeles ca

⁴⁷ *Iconarii d-lui Beldiman*, în «România literară», XII, nr. 3351 din 13/25 noiembrie 1888.

⁴⁸ Pentru ceea ce a însemnat secularizarea forțată a artei liturgice în perioada sinodală a Rusiei (secolele XVIII-XIX), fac trimitere la contribuția magistrală a lui Léonide Ouspensky din *Théologie de l'icône dans l'Église orthodoxe*, Edit. Cerf, Paris, 1982, p. 299-438.

⁴⁹ Din fericire, frescele realizate în vremea lui Petru Rareș n-au fost distruse, așa cum s-a întâmplat în atâtea alte cazuri, ci doar „preînnoite”, adică repictate în tehnica *secco*, ceea ce a permis aducerea lor la lumină în urma unui efort științific impresionant (1996-2001), patronat de către UNESCO și finanțat de către Fondul Japonez pentru Conservarea Patrimoniului Cultural Mondial împreună cu Ministerul Cultelor din România și Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților. Cf. *The restoration of the Probota Monastery. 1996-2001*, UNESCO, p. 362-396.

⁵⁰ Despre maladia secularizării în mediile ortodoxe, a se vedea lucrarea noastră *Viața în Hristos și maladia secularizării*, Edit. Patmos, Cluj-Napoca, 2002, p. 37-59 și 141-150.

formă de progres. Astfel, într-un text publicat în 1897, el acuză „lipsa de pietate și gust” a politicienilor care au hotărât să mențină „ridicula fântână monumentală de carton”, o lucrare artistică „de un gust nenorocit”, „improvizată cu ocazia vizitei împăratului Franz-Joseph” chiar pe locul unde odinioară se înălța „prestolul vechii Biserici Sărindar, a patruzecoa biserică clădită de bătrânul domn Matei Basarab”. Acesta, în ciuda faptului că, așa cum ține să precizeze din capul locului, „e o datorie creștină, care în țara noastră nu s-a călcat până astăzi: locul unde a stat prestolul unui altar sfânt trebuie să fie totdeauna acoperit și însemnat cu o cruce, îngărdit și apărat de orice călcare profană, de orice ofensă”.⁵¹

Altă dată, Caragiale a fost șocat de faptul că „venerabila ruină” a bisericii Vârzaru, ce adăsta stingheră la periferia orașului Târgoviște și pe ale cărei ziduri „se mai zăreau stinse chipuri de sfinți și dreptcredincioși cititori”, iar sub lespezile pardoselii ei „zăceau oseminte de viteji jupani și strălucite jupanițe”, a fost dărâmată „pentru cauză de salubritate publică”. Adică, întrucât „populațiunea locală creștină, geloasă de strălucitele tradiții naționale, cu aceeași evlavie cu care străbunii aduceau odinioară prinosuri în sfântul locaș, își ducea și ea acum gunoaiile și murdăriile, [...] venerabila ruină, mai ales pe căldurile cele mari, devenea o groaznică amenințare pentru vechea capitală a lui Matei Basarab”.⁵²

Ideea că un comportament blasfemic față de locurile și edificiile sacre avea consecințe dezastruoase pentru sănătatea spirituală a societății românești este reluată de către Caragiale într-un text publicat în ianuarie 1900. Cu acest prilej, lucidul biograf al secularismului autohton își exprimă convingerea că „o lume căreia nu i-a fost frică să prefacă în pușcării locașurile sfinte, închinare credinței străbune, unde zac oseminte de măreți voievozi”, este „o lume care nu crede în Dumnezeu” și, deci, o lume a fiarelor, întrucât numai „fiarele n-au biserică; fiarele nu se-nchină; fiarele n-au Dumnezeu”.⁵³

În loc de concluzii: *Tradiția Bisericii și arhitectura liturgică*

Istoria spirituală a umanității se impune, în cea mai mare măsură, ca o mărturie a legăturii strânse dintre sanctuar și artă, dintre cult și cultură. Uitarea sau deformarea acestei legături explică, de pildă, atât sărăcia producției artistice a epocii noastre, cât și invazia kitsch-ului totalitar în spațiul liturgic. Ca și în cazul iconografiei, al imnografiei și al muzicii liturgice, arhitectura edificiului de cult este circumscrisă în Tradiția vie a Bisericii, ceea ce înseamnă că nu poate fi considerată un exercițiu pur artistic sau tehnic, independent în raport cu exigențele *vieții în Hristos*. De vreme ce edificiul de cult are menirea de a exprima atitudinea teologică

⁵¹ Retip. în: Ion Luca Caragiale, *Nimic fără Dumnezeu*, Edit. Anastasia, București, 1997, p. 41-44.

⁵² *Ibid.*, p. 75-81.

⁵³ *Ibid.*, p. 70-71. Aluzia la mănăstirea Văcărești, construită între anii 1716-1722 de către domnitorul Nicolae Mavrocordat, este evidentă. Cea mai importantă realizare a arhitecturii românești din secolul al XVIII-lea și una dintre cele mai impunătoare așezăminte monahale din sud-estul Europei, a fost transformată în pușcărie de către „progresistul” Al. I. Cuza, păstrându-și acest statut blasfemic până după cel de al doilea război mondial. Distrugerea grandiosului complex mănăstiresc în ultimii ani ai regimului comunist reprezintă unul dintre cele mai grave atentate împotriva patrimoniului cultural european săvârșite la sfârșitul secolului XX. A se vedea în acest sens vol. *Biserici osândite de Ceaușescu. București 1977-1989*, Edit. Anastasia, București, 1995, p. 178-186.

și experiența duhovnicească a unei comunități eclesiale, este limpede că numai atunci când se situează într-o perspectivă liturgică autentică, ceea ce înseamnă experiența evlaviei și a trăirii duhovnicești, limbajul arhitecturii are capacitatea de a exprima frumusețea nelumească a Împărăției, de a modela și articula planuri, structuri sau volume conforme cu principiile canonice și cu dinamica Tradiției.

Așa cum spunea Vladimir Lossky într-un eseu devenit clasic, „în noțiunea ei pură, Tradiția nu este nimic formal. Ea nu impune conștiinței omenești garanții formale ale adevărului de credință, ci face să descoperim evidența lui interioară. Ea nu este conținutul Revelației, ci lumina care îl revelează; ea nu este Cuvântul, ci suflul viu care ne face să auzim Cuvântul în același timp cu tăcerea care iese dintru El; ea nu este Adevărul, ci o comunicare a Duhului Adevărului, în afara Căruia nu putem primi Adevărul. [...] Am putea defini noțiunea pură a Tradiției spunând că ea este viața Duhului Sfânt în Biserică, comunicând fiecărui membru al Trupului lui Hristos puțința de a înțelege, de a primi, de a cunoaște Adevărul în Lumina care-i este proprie, și nu numai lumina naturală a rațiunii umane”.⁵⁴ Desigur, a gândi și a crea în Tradiție nu înseamnă blocarea într-un tradiționalism sclerosat, suficient luiși, care stinge respirația Duhului tocmai pentru că, așa cum spunea același Vladimir Lossky, face confuzie între *Tradiție* și *tradiții* ori uită că *Tradiția* nu înseamnă doar memorie cantitativă și receptivitate orgolioasă, fricoasă și sterilă, ci o neîncetată nouitate a Duhului (cf. *Romani* 7, 6), manifestată în viața Trupului mistic al lui Hristos, adică o tensiune creatoare autentică, orientată eshatologic.

Asemenea tradiției iconografice, tradiția construirii și împodobirii templului creștin își primește la rândul ei acel sens plinar și totodată coerența sa intimă cu alte documente esențiale ale credinței (Scriptura, Liturghia) numai în Tradiția vie a Duhului Sfânt. Dacă dogmele credinței se adresează inteligenței, fiind exprimări inteligibile ale unei realități ce depășește modul nostru de înțelegere, icoanele și bisericile intră în rezonanță cu profunzimile conștiinței umane prin simțurile exterioare, prezentându-ne aceeași realitate suprasensibilă în expresii pe care obișnuim a le considera „estetice”. Desigur, elementul inteligibil nu rămâne străin artei icoanei sau arhitecturii liturgice: contemplând o icoană sau intrând într-o biserică, creștinul va descoperi în alcătuirea lor o structură „logică”, adică un conținut dogmatic ce a determinat compunerea sau articularea acestora. Iar dacă puterea de înțelegere ce pătrunde aceste imagini sau volume sensibile este conformă cu logica interioară a dogmelor Bisericii, acest lucru se datorează faptului că ambele tradiții, adică cea dogmatică și cea iconografică/arhitecturală, se întâlnesc în vocația lor de a exprima, prin propriile lor mijloace, aceeași realitate revelată.

Este cât se poate de limpede că harisma de a ctitori în sensul nobil al termenului, ca și măiestria de a proiecta și edifica biserici, a avut de suferit enorm de mult în țările ortodoxe, mai ales după cel de al doilea război mondial, când aceste țări au fost obligate să suporte rigorile regimurilor totalitare ateiste. Cum era de așteptat, căderea acestor regimuri a ridicat probleme extrem de grele Bisericilor locale din țările respective. Este suficient să ne gândim la faptul că în Rusia, unde comunismul a durat aproape un secol, ca să nu mai pomenim cazul tragic al Albaniei, au existat campanii „științifice” de distrugere a locașurilor de cult. Or, se știe că la ieșirea din glaciațiunea ideologiei comuniste, așa cum se întâmplă de altminteri după disoluția oricărui regim totalitar, nimic nu este mai

⁵⁴ *Tradiția și tradițiile*, în vol. *După chipul și asemănarea lui Dumnezeu*, trad. rom. A. Manolache, Edit. Humanitas, București, 1998, p. 145.

greu decât reconstituirea unei conștiințe morale și a unei capacități intelectuale normale în rândul poporului respectiv. Comunismul a acționat asupra țărilor pe care le-a posedat nu doar ca un imens val de îngheț, ca o uriașă forță de stagnare, ci și ca o formă aberantă de regres. Când o țară ajunge la pragul ieșirii din comunism, ea nu se mai găsește la nivelul pe care îl avea în momentul întâlnirii cu această ideologie perversă, ci cu mult mai jos. Dacă această constatare este valabilă pentru domeniul economic și pentru acela al instituțiilor politice și culturale, cu atât mai mult se aplică domeniului resurselor spirituale și al competențelor, infinit mai important decât celelalte. Or, tocmai fără aceste resurse spirituale și fără aceste competențele adevărata ctitorire nu este posibilă.

Desigur, în țările ortodoxe post-comuniste nevoia de biserici noi, de fresce, de icoane și obiecte de cult este mai intensă decât oricând probabil. Din nefericire însă, în paralel cu această nevoie firească de a ctitori, se constată o continuă înstrăinare de spiritul artei liturgice. În consecință, tot mai multe dintre bisericile nou-construite nu se mai regăsesc în canonul arhitectonic al tradiției Răsăritului creștin. De fapt, ca și în cazul iconografiei ori al muzicii liturgice, se poate vorbi despre o criză serioasă a arhitecturii liturgice în țările ortodoxe, expresie a ceea ce prestigiosul patrolog și teolog rus G. Florovsky desemna prin termenul de „pseudomorfoză”, adică dependența tot mai accentuată a mediilor ortodoxe grecești, balcanice și rusești față de modelele culturale și intelectuale apusene, scolastice mai întâi, apoi protestante, fenomen care s-a adâncit în special odată cu expansiunea ideologiei iluministe.⁵⁵

Construirea și împodobirea bisericilor nu mai reprezintă un exercițiu al sobornicității Trupului eclesial sau al complementarității harismelor, despre care vorbește Sfântul Apostol Pavel (cf. *1 Corinteni* 12, 14-30), fiind lăsată la voia întâmplării, a gusturilor personale (clericale sau artistice), ori a unor nevoi de moment, care n-au nici o legătură cu ceea ce ar trebui să însemne un program misionar pe termen lung al respectivei Biserici locale. Pe fondul unei vieți eclesiale marcate de superficialitate, ignoranță și birocrăție, nu este de mirare că sacerdoții și arhitecții propun și realizează forme de biserici gângave, hibride, lipsite de caracter liturgic și stilistic, într-un cuvânt, străine de spiritul tradiției ortodoxe.

Desigur, a crea sau a înnoi în arhitectura liturgică nu înseamnă a întoarce spatele tradiției, însă nici a produce forme hibride, ce nu mai au nici un caracter, ori pastișe care țin mai mult de nivelul grotescului, decât al imitației servile. Așa cum, a fi în tradiție nu înseamnă a idolatriza un tip unic de morfologie arhitectonică, un clișeu-fetiș. Oricum, până când un context istoric favorabil va permite experiențe cu adevărat creatoare, arhitecții, inginerii și meșterii fiecărei Biserici locale pot găsi în tradiția regiunii respective destule motive de inspirație și modele demne de a fi reluate sau adaptate. În fond, nici un arhitect inteligent nu poate spune că au fost epuizate toate resursele de inspirație pe care le oferă stilul bizantin, cu uimitoarele sale expresii regionale, cum ar fi la noi stilul moldovenesc ori cel brâncovenesc.

Faptul că maladia secularizării afectează profund mediile ortodoxe reiese și din neputința sacerdoților și arhitecților de a aborda împreună, sobornicește adică, tema bisericii în conformitate cu exigențele Liturghiei și cu legile interne ale arhitecturii. Această carență a științei de a ctitori biserici frumoase vine pe fondul unei absențe, de cel puțin două generații, a gânditorilor familiarizați cu temele sacralului, adică teologi de substanță, cărturari înțelepți și artiști înzestrați,

⁵⁵ Cf. *Les voies de la théologie russe*, L'Age d'Homme, Lausanne, 2001, p. 75 ș. u.

capabili nu doar să recunoască spiritul viu al Tradiției, ci să o și aplice inteligent în contextul epocii. Nu este de mirare că dintre miile de biserici construite în ultimul deceniu în țările ortodoxe ex-comuniste realizările cu adevărat exemplare sunt foarte puține.⁵⁶

Oricum, dacă la nivelul Bisericilor locale există preocuparea tot mai intensă de a depăși pragul unei prezențe superficiale în viața societăților post-comuniste afectate grav de maladia secularismului, putem spera că programele lor misionare vor ține seama și de caracterul liturgic al edificiilor în care se celebrează dumnezeiasca Euharistie, ca și de caracterul lor artistic, altfel spus, de intensitatea sfințeniei și de calitatea „podoabei casei Domnului”. Tocmai această intensitate și această calitate fac posibilă inserarea slavei Ierusalimului ceresc în viața lumii. Se înțelege că această urgență misionară nu poate fi împlinită fără a conștientiza mai întâi nevoia redescoperirii sobornicității Trupului mistic al lui Hristos.

Atunci când nu este oculată ori blamată pur și simplu, tradiția liturgică ortodoxă este înțeleasă mai mult ca un proces repetitiv și tratată în formula colajului de „cite”, susținute artificial prin elogierea exaltată a unui trecut ce nu mai spune nimic concret și important pentru viața cotidiană a poporului lui Dumnezeu. Este clar că între arhitectura academică și tradiția vie a Bisericii s-a produs o ruptură profundă, asemănătoare celei dintre teologia de școală și *viața în Hristos*. Academii de arhitectură sunt de fapt niște instituții laicizate, al căror ideal rămâne „arta pentru artă”, adică o experiență artistică autonomă în raport cu exigențele Liturghiei și ale Împărăției lui Dumnezeu. Fapt pentru care, atunci când reușesc să depășească spiritul atât de banal și impudic al blocurilor „socialismului științific”, proiectele de biserici elaborate în școlile de arhitectură laice se vreau a fi cât mai „moderne” și cât mai „simbolice”, lipsindu-le acel sistem de referințe clare la tradiția liturgică ortodoxă și la spiritul locului. În general, proiectele așa-zis „moderne” sau „simbolice” propun tot soiul de construcții strănii, care nu pot fi încadrate nicidecum în contextul cultural și în orizontul vieții liturgice pentru care sunt concepute. De fapt, nu este greu de înțeles că a înălța biserici frumoase, adică autentice din punct de vedere liturgic și arhitectonic, reprezintă un exercițiu eclezial pentru care o întregă categorie de artiști și de meșteri, pregătiți să construiască doar blocuri, depozite, case de cultură, hoteluri mediocre, stadioane, hale industriale etc. nu mai are competențele spirituale.

⁵⁶ Dintre reușitele arhitecturii liturgice din România post-comunistă, care fac dovada faptului că atunci când proiectul se întemeiază pe o viață spirituală autentică și pe o cultură serioasă, ieșirea din perimetrul banalității, a prostului gust ori a „experimentului” aberant, este posibilă, îmi face plăcere să amintesc măcar câteva: biserica *Pogorârea Duhului Sfânt* din Câmpina, proiectată de către arhit. Livia Câlția, biserica *Sfântul Andrei* din Cluj, proiectată de către arhit. Aurelian Trișcu, biserica *Sfântul Andrei – Sfântul Ilie* din Vama Veche (jud. Constanța), proiectată tot de către arhit. Aurelian Trișcu (la inițiativa sculptorilor Silvia Radu și Vasile Gorduz), biserica mănăstirii Rohia și catedrala eparhială din Baia-Mare, ambele proiectate de către arhit. Dorel Cordoș, biserica așezământului monahal de la Piatra Scrisă (jud. Caraș-Severin), proiectată de către arhit. Radu Mihăilescu. În ceea ce privește arhitectura de lemn, alături de bisericile pe care le-au construit echipele de meșteri țărani din Maramureș, unele dintre ele foarte frumoase, merită a fi amintit complexul monahal de la Bârsana (poate prea risipit în ceea ce privește vecinătățile dintre unitățile care-l alcătuiesc), și cel de la Săpânța (Maramureș), ambele proiectate și realizate de către arhit. Dorel Cordoș.

În ceea ce-i privește pe arhitecții tineri, aceștia sunt fascinați mai ales de modelele „occidentale” și de gesturile artistice spectaculare. Majoritatea dintre ei își doresc să fie „moderni” cu orice preț, afișând un spirit contestatar față de vechea tradiție arhitectonică a Ortodoxiei și propunând o rescriere stilistică integrală a edificiilor de cult. Așteți, mai mult sau mai puțin înflăcărați, ai demiurgismului, care face parte din tropusul artistului secularizat, aceștia nu acceptă nici sfătuirea preotului, atunci când o astfel de sfătuire există totuși, și nici spiritul tradiției locale a *Synaxei* euharistice pentru care proiectează. Când sunt puși în situația de a-și prezenta proiectele „experiment”, emit formulări pretențioase despre „înnoirea limbajului în arhitectură” și dau ca exemple edificiile de cult ale celorlalte confesiuni sau religii, adică templele, sinagogile și moscheile proiectate, în multe cazuri, de nume sonore ale arhitecturii moderne.⁵⁷

Nici un spirit lucid și responsabil nu poate contesta faptul că avântul constructivist al comunităților eclesiale din țările ortodoxe ex-comuniste, atât de necesar și de firesc după o îndelungată perioadă de interdicții, este presărat cu erori, eșecuri și aberații arhitectonice și iconografice, pe care „intențiile pioase” nu le pot masca.⁵⁸ Desigur, este onest să recunoaștem că responsabilitatea neîmplinirilor, prea numeroase totuși, pe care le-a înregistrat arta liturgică ortodoxă din ultimul deceniu, nu se datorează doar arhitecților, inginerilor și meșterilor, ci aparține deopotrivă și sacerdoților angajați la înnoirea patrimoniului de „case ale lui Dumnezeu”. Reconstruirea catedralei *Iisus Hristos Mântuitorul* din Moscova sau controversatul proiect pentru „Catedrala Mântuirii Neamului” din București probează cât se poate de limpede faptul că arhitectura liturgică ortodoxă se află într-o criză serioasă și că cei de care depinde soarta ei, sacerdoții și artiștii Trupului mistic al lui Hristos, încă nu sunt capabili să depășească perimetrul „intențiilor pioase”, al complexelor, confuziei și lipsei de profesionalism.

Condiția creștină înseamnă, printre altele, capacitatea de a simți sensul planului lui Dumnezeu cu lumea – chiar și atunci când contextul istoric pare a nu mai oferi nici o perspectivă clară pentru exercițiul discernământului –, și totodată de a intui modul concret în care oamenii pot susține acest plan. „Iar voi, ungere aveți de la Cel-Sfânt și pe toate le știți”, le spune mereu și mereu Ucenicul preaiubit (*1 Ioan* 2, 20) creștinilor din fiecare etapă a desfășurării istoriei ca pelerinaj către Împărăție. Într-o epocă dominată de confuzie și de mediocritate spirituală, noi creștinii suntem chemați să descoperim sensul reînnoit al lumii, vocația ei în raport cu planul veșnic al lui Dumnezeu, ceea ce înseamnă că trebuie să o sfințim și să o transfigurăm prin rugăciunea și prin jertfa noastră, prin templele noastre, cele ale inimii și cele în care săvârșim dumnezeiasca Euharistie și ne împărtășim „spre iertarea păcatelor și spre viața de veci”.

⁵⁷ Cf. Augustin Ioan, *Spațiul sacru*, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 88-91.

⁵⁸ Situația seamănă într-un fel cu epoca edificării bisericilor greco-catolice din anumite zone ale Transilvaniei (sec. XIX mai ales), dar și cu perioada ce a urmat reunificării naționale din 1918, când comunitățile românești care au cunoscut rigoarea stăpânirii austro-ungare și-au construit, după o lungă perioadă de interdicție, numeroase biserici de zid, fără nici un caracter artistic și abandonând adeseori venerabile capodopere ale arhitecturii tradiționale țărănești.

SMERENIE ȘI LIBERTATE ÎN *REGULA* SFÂNTULUI BENEDICT (CAP. 7)*

PAUL AYMARD**

* Sfântul Benedict de Nursia (480-547) este considerat principalul organizator al monahismului apusean și totodată unul dintre patronii spirituali ai Europei creștine. Pe când își făcea studiile la Roma, dezgustat fiind de imoralitatea colegilor și compatrioților săi, a părăsit tumultul lumii pentru a se dedica vieții monahale. După etapa inițială a unui „ascetism domestic”, a viețuit pentru scurt timp într-o comunitate monahală, iar apoi, în jurul anului 500, s-a retras în singurătatea unei peșteri din regiunea Subiaco. Fiind rugat de către monahii de la Vicovaro să le devină îndrumător spiritual, pentru eremitul Benedict începe etapa semi-cenobitică a vieții sale, când a reușit să organizeze douăsprezece mici mănăstiri, fiecare având câte doisprezece viețuitori și fiind conduse de câte un stareț desemnat de către el însuși. Dar invidia unui preot din vecinătate l-a determinat să părăsească ținutul. Însoțit de câțiva monahi care nu voiau să se despartă de îndrumătorul lor spiritual, Benedict pleacă la Monte Casino (câtre 525), unde întemeiază o mănăstire devenită celebră. Aici, geniul său organizatoric își va da întreaga măsură.

Prin *Regula Monachorum*, redactată în jurul anului 540 pentru propria sa comunitate monahală de la Monte Casino, Sfântul Benedict a reformat practic întreaga viață monahală din Apus. Folosind diverse izvoare răsăritene (datorate Sfinților Vasile cel Mare, Ioan Cassian și Pahomie cel Mare) și apusene (Fericitul Augustin și Caesarius din Arles), „Patriarhul monahismului apusean” a articulat un îndrumar cuprinzător atât pentru viața spirituală a unei comunități monahale, cât și pentru cea administrativă. *Regula* benedictină se caracterizează printr-o remarcabilă prudență și omenie (*discretio*, dreaptă socotință), dar și fermitate față de cei ce doresc să îmbrățișeze „calea îngerească” a vieții monahale. Conform principiilor acestei *Reguli*, îndatorirea fundamentală a unui monah este slujirea lui Dumnezeu (*Opus Dei*), însoțită de rugăciunea particulară, lecturile duhovnicești și munca fizică. Intrarea într-o comunitate monahală înseamnă asumarea conștientă a unui angajament la ascultare, zel duhovnicesc și statornicie. *Regula* Sfântului Benedict se inspiră în principal din Cuvântul lui Dumnezeu, ascultat mai degrabă decât citit, memorizat și meditat ca *lectio divina* nu doar în timpul sfintelor slujbe, ci și la masă, când monahii mănâncă ascultând în tăcere citirea textelor de zidire sufletească.

Teologia Sfântului Benedict își găsește expresia cea mai clară în structura însăși a crezului său de viață, centrat pe credința vie în slava infinită a lui Dumnezeu și în prezența Sa neîncetată. Această credință, pe care o numește – împreună cu Psalmistul – „frica de Dumnezeu”, constituie temelia vieții spirituale, care își găsește expresia în smerenie și ascultare. Trăind într-o Italie dominată de arianism, Sfântul Benedict afirmă, prin întreaga sa lucrare spirituală și misionară, dumnezeirea lui Hristos, „adevăratul Rege”, dar și Păstor bun și îndelung-milostiv, cunoscut în toate ipostazele sub care Se poate prezenta: starețul (abatele), oaspeții mănăstirii, bolnavii și toți frații. Hristocentrismul Sfântului Benedict are și o evidentă perspectivă eshatologică, el afirmând cu tărie că ținta pelerinajului omului în lume este „patria cerească”. Despre viața Sfântului Benedict, despre *Regula Monachorum* și influența acesteia asupra conștiinței europene occidentale s-a scris enorm. Îmi face plăcere să amintesc aici în special studiile părintelui Adalbert de Vogüé, pe care l-am cunoscut în urmă cu cinci ani la prestigioasa abație benedictină de la Pierre-qui-Vire (Franța), unde viețuia pe atunci și evlaviosul, discretul și harnicul părinte Paul Aymard.

** Autorul articolului pe care-l prezentăm cititorilor noștri aparține prestigioasei comunități monahale de la Pierre-qui-Vire (Franța), care se conduce după *Regula* Sfântului Benedict. În momentul de față, părintele Paul Aymard trăiește la schitul *Saint-Benoît* din Chauveroch, la poalele munților Ballon din Alsacia. În bună tradiție benedictină, părintele Paul a scris

Regula Sfântului Benedict, conține anumite formulări oratorice celebre cu privire la ascultare, tăcere, smerenie, conducerea starețului, zelul în viața fraternală, necesitatea de a păzi *Regula* însăși; și totuși, la lectura acestor pagini, de o fină analiză sufletească, rămâi cu impresia că lipsește ceva esențial: niciodată nu este adusă în discuție problema libertății. Or, libertatea nu este atât o valoare republicană, pusă la loc de cinstă prin revoluția franceză ci, în primul rând, un dar de natură evanghelică: „Fiindcă voi, fraților, ați fost chemați la libertate”, le scrie Apostolul Pavel Galatenilor (5, 13). Iar pe ucenicii din Corint el îi asigură: „unde este Duhul Domnului, acolo este libertate” (2 *Corinteni* 3, 17). Și iarăși: „Pentru ce libertatea mea ar depinde de judecata unei conștiințe străine?” Iar în fața Galatenilor el evocă „libertatea pe care o avem în Hristos Iisus” (2, 4). La rândul său, Apostolul Iacob menționează „legea cea desăvârșită a libertății” (1, 25). Iar Apostolul Petru ne cheamă să trăim „ca oameni liberi” (1 *Petru* 2, 16). În sfârșit, Hristos Însuși ne încredințează că „adevărul vă va face liberi” (Ioan 8, 32). Domnul va face dovada absolută a propriei Sale libertăți spunând: „Eu viața Mi-o pun, pentru ca iarăși să o iau. Nimeni nu o ia de la Mine, ci Eu Însumi o pun. Putere am ca să o pun și putere am ca iarăși să o iau. Această poruncă am primit-o de la Tatăl Meu” (Ioan 10, 17-18). Voia lui Dumnezeu este ca Iisus Hristos să se manifeste în deplină libertate.

Monahul, este oare el însuși acest om liber? Ce spune *Regula* în acest sens și unde? Va trebui să răspundem că ea vorbește într-adevăr despre aceasta și, oricât de paradoxal ar părea, o face chiar în capitolul despre smerenie. Iată de ce am putea intitula acest faimos capitol 7: „Despre libertatea monahului”. Dar, înainte de a continua, este bine să ne punem de acord în ceea ce privește sensul cuvântului „libertate”. Și poate, de asemenea, să ne întrebăm care este contrariul său!

Pentru muritorii de rând, libertatea este „starea celui care nu este supus unor constrângeri”; cel puțin așa se exprimă dicționarul *Robert*. Nici o constrângere, adică a avea mână liberă, a face ceea ce vrei, a nu depinde de nimeni! Este suficientă însă chiar și o secundă pentru a înțelege că o astfel de perspectivă nu este decât o pură utopie. Viața, și mai întâi, viața biologică, nu este într-adevăr decât o rețea de dependențe. Un plămân nu poate respira în mod liber decât dacă acceptă aerul și nicidecum dacă îl refuză. Iar mijlocul cel mai bun de a stăpâni o artă sau o tehnică este acela de a te supune mai întâi regulilor care le guvernează.

* * *

După acest preambul, putem intra în capitolul despre smerenie, pentru a descoperi ce înseamnă libertatea pentru monah. Smerenia este comuniune, este realism; ea este starea omului cu picioarele pe pământ, bine înfipite în „humus”. La fel trebuie să fie și libertatea. Cunoaștem cuvintele adresate de către Mântuitorul celui care ocupă locul cel dintâi la masă, pentru ca apoi să fie nevoit a-l părăsi: „Cel ce se înalță pe sine însuși se va smeri, iar cel ce se smerește pe sine, acela se

mai multe cărți de îndrumare duhovnicească, destinate atât monahilor, cât și credincioșilor „din lume”: *Une pièce créatrice*, Fayard, 1973; *Évangile, parole et poésie*, Nouvelle Cité, 1975; *Visage du Christ*, Médiaspol, 1976; *Un homme nommé Benoît*, Desclée de Brower, 1977; *Dieu, qui est-Il?*, Médiaspol, 1978; *Prier chaque jour l'Évangile*, Desclée de Brower, 1979; *Un chant d'amour*, Desclée de Brower, 1979; *Réfléchir la beauté du Seigneur*, Cerf, 1979; *Petit lexique pour la prière*, Cerf, 1980; *Saint Benoît*, Cerf, 1980; *Pas à pas avec Marie, le rosaire*, Drognet et Ardant, 1981; *Prières du coeur, prières de vie*, Médiaspol, 1983; *Ma joie en Toi, Seigneur*, Médiaspol, 1984; *Savoir s'émerveiller*, Médiaspol, 1986; *Petite vie de saint Benoît*, Desclée de Brower, 1988; *Notre Père*, Médiaspol, 1995.

va înălța” (*Luca* 14, 11). Omul a ocupat de bună voie locul cel dintâi, uitând că nu este singur pe lume, și de aceea el trebuie să suporte consecințele.

Capitolul 7 al *Regulei Sfântului Benedict* conține o imagine foarte fericită pentru a prezenta starea omului lipsit de smerenie: acesta este ca un copil înțărcat la sânul mamei sale. Copilul sugea pe săturate; considera aceasta ca fiind dreptul său, că îi aparținea în totalitate. Totuși, într-o zi, mama sa l-a înțărcat și, dintr-odată, totul îi lipsește. Diferența este că mama își înțarcă fiul atunci când ea dorește, în timp ce acela care își ia de unul singur responsabilitatea unui act liber, fără a ține seama de ceilalți, se înțarcă el însuși, se rupe de ceilalți; el nu are decât să plătească pentru aceasta. *Regula* nu se opune ca monahul să caute propria sa înălțare, să dorească ceea ce este măreț și, în final, să caute a se afirma. Dar el nu trebuie să facă niciodată aceasta prin sine însuși. Monahul nu poate să-și „croiască drum”, cum se spune într-un limbaj lumesc. Altcineva face pentru el aceasta, adică Dumnezeu. El este Cel care îl înalță pe monah, atunci când El voiește și așa cum voiește. Iar Sfântul Benedict dorește foarte mult ca oricare frate să ajungă la aceasta. El scrie: „Prin urmare, fraților, dacă vrem să atingem vârful smereniei supreme și dacă vrem să ajungem grabnic la această înălțare cerească la care se urcă prin smerenia acestei vieți, trebuie să ridicăm, prin faptele noastre suitoare, acea scară ce i s-a arătat lui Iacob în vis și pe care el vedea îngerii coborând și urcând [*Facerea* 28, 12]!”

Cerând monahului smerenie, Benedict nu se gândește la distrugerea, la înjosirea acestuia; dimpotrivă, el dorește să-l conducă spre această supremă înălțare. Dar măreția acestuia constă în faptul că ea nu se poate naște, să repetăm acest adevăr, decât din lucrarea Duhului Sfânt și niciodată dintr-a noastră. Deci, singurul lucru care are importanță este de a ne lăsa conduși de către El; și tocmai de aceea Benedict învață calea smereniei. Toată libertatea noastră constă în a consimți, a accepta această ștergere a sinelui, pentru ca înălțarea noastră să vină doar de la Dumnezeu și pentru ca numai El să fie slăvit. Aceasta este cheia care ne permite să înțelegem cele *douăsprezece trepte ale smereniei* pe care ni le propune *Regula*.

Fiecare știe că, între gesturile de politețe, cel mai mic este acela de a asculta o persoană care îți vorbește, cu atât mai mult când este vorba de un prieten. Ce să spunem atunci despre Dumnezeu? Deci, nimic uimitor în faptul că *Regula* prescrie mai întâi: „*Prima treaptă* a smereniei este de a-ți pune înaintea ochilor temerea de Dumnezeu și de a-ți aminti totdeauna ceea ce Dumnezeu ne poruncește”. Cine disprețuiește acest cuvânt va fi demn de gheenă, acest loc al tăcerii lui Dumnezeu; în timp ce acela care îl ascultă intră deja în viața veșnică. Căci viața veșnică este „să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos, pe Care L-ai trimis” (*Ioan* 17, 3). Textul continuă: „Păzindu-se tot timpul de păcate și patimi, omul va gândi că, din înaltul cerului, Dumnezeu îl vede neîncetat. Mărturie pentru aceasta sunt cuvintele profetului care ne spune: «Dumnezeu cercetează inimile și răunchii» [*Psalmul* 7, 9]. Și iarăși: «Domnul cunoaște gândurile omului» [*Psalmul* 93, 11]”. Și se asemena: „Tu ai cunoscut de departe gândurile mele” [*Psalmul* 138, 2]”. Imaginea pare puțin exterioară și, deci, insuficientă; Dumnezeu nu poate fi asemenea unui om care, de pe o înălțime, supraveghează ceea ce se petrece în vale. Pentru Dumnezeu totul se desfășoară nu în fața Lui, ci întru El, după cuvintele Apostolului Pavel: „Întru El trăim și ne mișcăm și suntem” (*Fapte* 17, 28). Bineînțeles, noi nu vom fi niciodată Dumnezeu, și totuși, niciodată nu vom fi în afara Lui; noi suntem întru El. Întru El și nu „în altă parte”! Așadar, noi ne punem propriile noastre acte libere în libertatea Sa, la fel cum noi putem exista întru El și cum putem iubi în iubirea Sa.

Deci nu există identitate; și totuși, nu există nici distanță. A-ți da seama de acest lucru constituie fundamentul *smereniei* monahului și totodată justifică cel de al șaptelea capitol al *Regulei*. Nenorocirea, căci există una și aici, este că adeseori noi nu suntem conștienți de acest lucru și că trăim în iluzia propriei noastre independențe. Dumnezeu într-adevăr ne lasă atât de liberi încât nu ne zice nimic; dar, continuă Benedict, va veni o zi în care El va remarca: „Iată ce ai făcut, și Eu am tăcut”. Și de aceea legiuitorul nostru [Benedict] adaugă: „Trebuie, frații mei, să ne luăm măsuri tot timpul, ca nu cumva Dumnezeu să ne vadă devenind netrebnici”.

A doua treaptă a smereniei se leagă de prima, cerând monahului să nu facă ceva după propria sa voință și să nu cedeze dorințelor sale, urmând cuvântul Domnului: „M-am coborât din cel nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis” (*Ioan* 6, 38). Fiul care trăiește cu Tatăl, pentru Tatăl, în Tatăl nu poate face nimic împotriva voinței Lui. El nu poate avea voință decât pentru a consimți la ceea ce dorește Tatăl. Bineînțeles, asta nu-L împiedică să aibă o voință personală, dar această voință este de a asculta în mod conștient, liber, profund, de voința Tatălui. Iar aceasta, pentru că pur și simplu Îl iubește pe Tatăl; și Îl iubește pentru că El Însuși Se simte iubit, primind totul de la Tatăl!

Dar ce altceva înseamnă a fi liber dacă nu a accepta tot ceea ce suntem noi înșine, în sensul profund al ființei noastre, evitând pe cât posibil a ne crede autonomi. „Ce ai pe care să nu-l fi primit?”, spune Sfântul Pavel (*1 Corinteni* 4, 7). Nu ești tu însuși decât prin altcineva, iar a-l refuza pe celălalt înseamnă a te distruge. Așadar, nu putem decât să zicem asemenea lui Iisus: „Eu n-am venit să fac voia Mea, ci voia Ta”, conștienți că această vreau aparține stării noastre profunde, aceea de fii ai lui Dumnezeu prin înfiere.

A treia treaptă a smereniei trebuie să fie la rândul său o nouă treaptă a libertății. Ea apare, ne spune Benedict, atunci când ne supunem întru totul superiorului din iubire față de Dumnezeu, imitând pe Hristos, despre care Apostolul ne spune că „S-a făcut ascultător până la moarte” (*Filipeni* 2, 8). Ideea datoriei de a te supune, pentru a fi în mai mare măsură tu însuși, apare mai întâi ca o contradicție. Într-adevăr, ceea ce este caracteristic adultului în libertatea sa este puterea de a decide singur, de a se conduce singur. Dar *Regula* nu se menține numai la nivelul normelor umane; ea învață să te supui unui superior [starețul], nu pentru a rămâne într-o stare de subjugare, ci „din iubire față de Dumnezeu”. Astfel, călugărul nu se supune starețului său pentru a-i face acestuia plăcere, ba încă și mai puțin pentru a fi văzut bine de către acesta, ci pentru că monahul descoperă în acesta vocea și fața Tatălui ceresc. Starețul nu este în acest caz decât mijlocul, semnul, intermediarul necesar pentru a ajunge aici. Actul libertății constă în a se lepăda de ideea că acest „celălalt” nu este decât un om care, la urma urmelor, valorează cât noi, ci în a recunoaște în el „degetul lui Dumnezeu” [cf. *Luca* 11, 20]. Astfel, cel mai mare act de smerenie va fi trăit, nu de către cel care face ascultare, ci de către cel care poruncește, căci el știe că a devenit pentru frații săi semnul însuși al lui Dumnezeu, sarcină care nu este niciodată ușor de asumat.

A patra treaptă este, de asemenea, un demers în libertate. El ne pune în fața ochilor un frate care întâlnește în supunere, adică în toate lucrurile și întâmplările vieții, împrejurări aspre și descurajatoare, chiar nedreptăți dureroase, și acest frate, spune textul, „îmbrățișează răbdarea cu spirit calm și perseverează fără să dea înapoi, căci, ne asigură Scriptura, «cel care va răbda până la sfârșit, acela se va mântui» [*Matei* 24, 13]”.

Aici, este ușor de observat cine este omul cel mai liber: cel ce se poticnește în fața obstacolelor, cel care cade, cedează și se întoarce de unde a venit („eu nu mai pot, deci plec”) sau cel care, fără să se tulbure, în ciuda furtunii, își continuă drumul cu perseverență, nu strângând din dinți, ci, spune *Regula*, „cu calm, păstrându-și răbdarea”? Este clar că acest om face dovada unei puteri sufletești uimitoare și că libertatea sa este imensă, pentru că nimic nu-l poate face să cedeze. Într-un joc, la mare, la munte, în muncă pur și simplu, nu trebuie să evităm obstacolul, ci să-l înfruntăm și să-l dominăm. Tocmai pentru a încerca bucuria de a învinge! La fel se întâmplă în cazul unui munte înalt, când, după ce a escaladat vara un pisc pe cea mai dificilă pantă, omul îndrăzneț va încerca să o facă din nou, iarna, pentru a mări dificultatea și, deci, bucuria de a învinge. Și numim asta „ascensiune de iarnă în munți”...

Dar *Regula* nu ne conduce la vitejii sportive de dragul gloriei, ci la trăirea Evangheliei. Efectiv, ea nu ne cere altceva decât să-i lăsăm și cămașa celui care voiește să se judece cu noi pentru a ne lua haina (cf. *Matei* 5, 40) și să-i întindem obrazul stâng dacă cineva ne palmuiește peste cel drept (cf. *Matei* 5, 39). Aceasta este atitudinea adevăratei libertăți interioare, care este posibilă chiar și în închisoare. Aici ne putem gândi la un Maximilian Kolbe de pildă; libertatea sa extremă l-a făcut să ia locul unui om condamnat să moară de foame și de sete.

A cincea treaptă a smereniei este de a nu avea nimic de ascuns, mai întâi față de staret, dar și față de oricare frate. Bineînțeles, nu trebuie să facem exhibiționism, ceea ce este de fapt o boală afectivă, ci să trăim în adevărul propriu și al Evangheliei. De ce să nu recunoaștem că putem să nu avem dreptate, pentru că la fel ca oricine avem limite și slăbiciuni? Dar înainte de a fi semnul unei adevărate libertăți interioare, demersul care constă în a-ți „deschide inima” unui frate capabil să te înțeleagă este un element de protecție. Această protecție funcționează mai întâi în raport cu tine însuși, cu acest efort de a pune în lumină o lume interioară totdeauna destul de vagă, în care imaginile, impresiile, pulsunile apar adesea deformat, și deci ireale, devenind sursă de scrupule și de falsă vinovăție. Va exista apoi o protecție în privința relațiilor noastre cu ceilalți. Căci dacă acestea sunt clare, nu va fi nici o problemă în a vorbi despre ele; dar dacă ele nu sunt așa, atunci poate că merită osteneala clarificării lor. Va exista, în sfârșit, o siguranță în raport cu Duhul Sfânt, Care nu-și dă lumina Sa decât celui care o dorește și face totul pentru a ajunge la ea.

Desigur, nu este întotdeauna ușor să vezi clar în tine însuși, nici să găsești cuvintele cele mai potrivite pentru a o spune; poți să găsești un „părinte duhovnicesc” care să te liniștească repede, ceea ce nu rezolvă însă niciodată lucrurile. Dacă încerci să vorbești despre tine, este pentru că vrei să fii înțeles și nu pentru că vrei să fii liniștit prea repede. La acest nivel, trebuie să mergem dincolo de litera *Regulei* în care ne sunt citate cuvintele unui psalm: „Zis-am: «Mărturisii-voi fărădelegea Domnului»; și Tu ai iertat nelegiuirea păcatului meu” (*Psalmul* 31, 6). Într-adevăr, nu este vorba doar de a primi iertare pentru o faptă care merită să fie pedepsită, ci de a ajunge în cea mai bună lumină posibilă, adică a lăsa locul Duhului Sfânt.

A șasea treaptă conține de asemenea un demers înspre libertate: „Dacă monahul, spune textul, este mulțumit de orice situație, chiar cea mai de jos, și dacă se consideră un lucrător nevrednic”. Dacă s-ar opri doar la atât, această invitație ar suna fals și ar fi ruinătoare pentru cel care i s-ar supune. Nu spune oare Iisus în Evanghelie: „Voi sunteți sarea pământului, voi sunteți lumina lumii; faptele voastre să strălucească înaintea oamenilor”? (*Matei* 5, 13-16). Dar dacă această treaptă a smereniei rămâne adevărată și dacă ea conține un demers pe calea libertății, este din pricina sfârșitului ei care spune: „Că eram fără de minte și nu știam; ca

un animal de povară eram înaintea Ta. Dar eu sunt pururi cu Tine” (*Psalmul 72*, 22). Sau, după o altă traducere: „Tu, totdeauna sălășluiești întru mine”.

Desigur, este limpede că, dacă trăim cu conștiința prezenței lui Dumnezeu, a luminii Sale, a iubirii și a păcii Sale, departe de a fi distruși de nimicul care suntem și pe care noi îl putem manifesta în exterior, departe de a ne simți săraci sau nefericiți, ne vom simți, dimpotrivă, bogați, infinit de bogați și împăcați. Și Duhul Sfânt, așa cum spune undeva *Regula*, va face vădit acest lucru.

O remarcă asemănătoare trebuie făcută pentru *treapta a șaptea*, care nu vrea nici ea să-l conducă pe călugăr la o distrugere de sine („Eu sunt un vierme și nu om”; *Psalmul 21*, 6), ci la o mai bună cunoaștere a Cuvântului lui Dumnezeu. Dacă ea poate cuprinde un demers de înjosire, aceasta este, iar textul o subliniază, pentru a înțelege mai bine care e adevărul Legii și lumina pe care ea o conține. Or, această Lege nu mai este un text scris. Legea nouă, spune Toma d’Aquino, este Însuși Duhul Sfânt. Sensul acestui act de smerenie va fi deci de a ajunge la o mai bună cunoaștere a puterii Duhului Sfânt, Care știe să se manifeste în situații extreme. Ce este crucea lui Hristos, dacă nu această manifestare-limită, dacă putem spune astfel, a puterii Duhului Sfânt? Cel puțin așa se înțelege aceasta în Sfânta Evanghelie: „Părinte, în mâinile Tale încredințez Duhul Meu” (*Luca 23*, 46); „Și, plecându-Și capul, Și-a dat Duhul” (*Ioan 19*, 30). Duhul Său, Duhul Sfânt, pe Care Iisus Îl dăruiește liber, așa cum subliniază în mod special acest lucru în Sfânta Evanghelie de la Ioan.

A opta treaptă a smereniei, spune Benedict, se vedește atunci când un frate nu face altceva decât ceea ce i se spune prin *Regula* obștească a mănăstirii și pildele bătrânilor. Oare vocația monahului n-ar fi atunci decât o simplă repetiție? A face ca toată lumea, și mai ales a nu te deosebi de alții! Dar poate trebuie să citim acest text în lumina capitolului 12 din *Prima Epistolă către Corinteni*: „Darurile sunt felurite, dar Duhul este Același. Și felurite sunt slujirile, dar Domnul este Același. Și lucrările sunt felurite, dar este Același Dumnezeu Care lucrează toate în toți” (v. 4-6). Și Apostolul continuă: „Și fiecăruia i se dă arătarea Duhului, spre folosul tuturor” (v. 7). Astfel, frații unei mănăstiri trăiesc toți după aceeași *Regulă*, având cu toții înaintea ochilor pildele bătrânilor, dar fiecare va trebui să trăiască după darurile sale personale care îi sunt date prin Duhul Sfânt. Rolul starețului va fi tocmai de a recunoaște aceste daruri în cei pe care îi conduce, de a le valorifica, pentru binele fraților și în același timp pentru binele comunității, căci nimeni nu este proprietarul lor. Și libertatea inimii fiecăruia va fi tocmai de a-l lăsa pe stareț să decidă în acest sens, și nu de a decide el însuși. Atunci, cu atât mai rău pentru darurile muzicale sau artistice pe care le-ar putea deține! Nimeni nu intră în mănăstire în primul rând pentru a și le valorifica. Dar asta nu-l împiedică pe un frate să propună starețului ceea ce crede că este bine din punctul său de vedere, fie pentru comunitate, fie pentru sine însuși. Iar cel mai bun dintre stareți va fi acela care va spune: „Vino să stăm de vorbă despre asta”!, nu cel care va tăia în carne vie.

Următoarele trei trepte ale smereniei – 9, 10 și 11 – se grupează pentru a ne arăta care este libertatea unui frate în ceea ce privește folosirea cuvintelor sau a râsului, folosirea tăcerii sau a comunicării ce poate fi făcută sub diferite forme. A vorbi pentru a nu zice nimic, a râde pentru fleacuri, a te crede obligat să intervii pentru un *da* sau pentru un *nu*, evident că nu este semnul unei mari stăpâniri de sine, nici al unei libertăți adevărate. Dimpotrivă, *Regula* ne spune că „înțeleptul se recunoaște după cuvintele sale puține”. Or, pentru a ști să taci, să nu vorbești decât cu bună știință, cel mai bine este să știi să ascuți. „Ascultă, fiul meu”, era primul cuvânt, cuvântul cel mai prețios al acestei *Reguli*. Să ascuți deci, sau poate să

privești. Câți oameni vorbesc fără să privească, semn că nu-și vorbesc decât lor înșiși, că nu comunică cu o persoană.

Rămâne *ultima treaptă* a smereniei. Cum să vezi aici un demers al libertății? „În grădină, pe câmp, pe drum, călugărul va ține capul aplecat, ochii coborâți în pământ, ca și un om care se simte tot timpul vinovat de păcatele sale, repetând fără încetare cuvintele vameșului din Evanghelie: «Nu sunt vrednic, eu păcătosul, să-mi ridic ochii spre cer» [cf. *Luca* 18, 13]”. Aceste cuvinte sunt bine scrise în *Regulă*, preluate de altfel din Evanghelie. Deci, ce putem spune despre asta? Cred că ar trebui să privim comportamentul lui Benedict, așa cum ni-l prezintă papa Grigorie cel Mare [în *Viața Sfântului Benedict*]. Îl vedem tot timpul cu ochii aplecați înspre pământ și rumegându-și păcatele? Nicidecum! Benedict își ridică adesea ochii către cer. Așa face când se roagă noaptea în fața ferestrei și când are o viziune a lumii adunate într-o singură rază de lumină. La fel face în momentul morții sale când, „sprijinindu-și mâinile slăbite pe brațele ucenicilor săi, se ține *drept*, cu mâinile ridicate spre cer, murmurând o ultimă rugăciune”. De-a lungul ei, *Regula* însăși ne invită să fim părtași la lucrarea harului: „De șapte ori pe zi te-am lăudat” [*Psalmul 118*, 164] sau „Înainte îngerilor Îți voi cânta” [*Psalmul 137*, 1]. Finalul capitolului al șaptelea îl evocă de altfel pe fratele care, eliberat de teamă, trăiește în bucuria Duhului Sfânt: „Așadar, suind toate aceste trepte ale smereniei, călugărul va ajunge îndată la acea iubire desăvârșită a lui Dumnezeu care alungă frica [*1 Ioan* 4, 18], prin care toate cele ce mai înainte le păzea din teamă va începe să le respecte fără greutate, ca de la sine, prin obișnuință, de-acum nu de frica gheenei, ci din iubire pentru Hristos, prin buna obișnuință și pentru desfătarea virtuților”. Ori, roadele Duhului, dacă îl credem pe Apostolul Pavel, sunt dragostea, bucuria, pacea, răbdarea etc. [cf. *Galateni* 5, 22].

Așadar, ce putem spune? Că libertatea în Duhul trebuie să conducă la cele două atitudini. Pe de o parte, cea a smereniei, a căinței, a înțelegerii că lăsat în voia puterilor proprii, fiecare dintre noi nu poate decât să se îndepărteze de Dumnezeu și să devină incapabil de a trăi în comuniunea fraternală. Pe de altă parte, aceea a lucrării harului și a bucuriei, descoperind darul lui Dumnezeu care sălășluiește întru noi și ne eliberează de noi înșine pentru a ne deschide adevăratei libertăți ce aparține fiilor lui Dumnezeu. Exact la sfârșitul capitolului al șaptelea, Sfântul Benedict recunoaște că „Domnul binevoiește să Se arate prin Duhul Sfânt în lucrătorul său purificat de patimi și de păcate”.¹

Traducere și note de Pr. Ioan Bizău

¹ Articol preluat din «Collectanea Cisterciensia» - Revue de spiritualité monastique, t. 60, 1998, 2, p. 154-161.

CATEHIZAREA COPIILOR, ADOLESCENȚILOR ȘI ADULȚILOR

IOAN TOADER

Porunca Mântuitorului de a răspândi învățătura Evangheliei este clară: “Drept aceea, mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă, și iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului. Amin”. (Matei XXVIII, 19-20)

Răspândirea învățăturii se poate face prin cult, prin predică, prin cercetarea teologică și nu în ultimul rând prin catehizare.

Catehizarea nu se face la voia întâmplării, trebuie să ținem seama în primul rând de individ, de nevoile lui. La fiecare etapă a vieții, catehizarea va îmbrăca forme noi.¹ Într-un fel îi vom catehiza pe copii, în alt fel pe adolescenți și într-un alt mod pe adulți.

Catehizarea copiilor

Știm că în Biserica primară, candidații la Botez trebuiau să treacă prin faza catehumenatului, care presupunea o pregătire, o inițiere în tainele creștine, după care puteau să primească Botezul. În contextul actual, majoritatea creștinilor au fost botezați începând cu vârsta de șase săptămâni. Nașterea din părinți creștini și girul nașului care se angajează în creșterea duhovnicească a noului botezat, determină Biserica să nu ceară o pregătire prealabilă în vederea Botezului.

Deși copilul, începând cu vârsta șase săptămâni este botezat, devine creștin, e greu de conceput că ar trebui să începem imediat un program de catehizare. Acest lucru nu ar fi posibil, chiar dacă am deține cele mai performante tehnici pedagogice! La începutul vieții copilul duce o viață mai mult vegetativă. După părerea unor psihologi², începând cu vârsta de trei ani, putem vorbi de sentimente religioase la copil. La această vârstă, familia având rolul decisiv în formarea aptitudinilor religioase. Dacă membrii familiei sunt modele de trăire religioasă, ideea de Dumnezeu va încolți ușor în mintea copilului. Fiecare gest pe care-l va observa în familie, îi va stârni curiozitatea și interesul. “*De ce*”-ul acestei vârste, poate să fie un prim pas în fixarea unor cunoștințe religioase. La această etapă a vieții, copilul tinde în mod natural să-și concretizeze ideile pe care le primește, el nefiind capabil de abstractizare. De aceea, copilul crede că Dumnezeu este un bătrân cu barbă albă, care locuiește în cer, raiul este o grădină minunată, îngerii sunt copii frumoși cu haine albe și cu aripioare. Aceste elemente intuitive le găsim reprezentate în iconografia Bisericii și în Biblie. Antropomorfismul religios, traduce dorința copilului de a-L reprezenta pe Dumnezeu. În mod progresiv, între șase și doisprezece ani, o dată intrat la școală, ideea de Dumnezeu va îmbrăca noi forme, se va spiritualiza³.

¹ Vasile Timiș, “Educația religioasă în diferitele etape de vârstă (psihogenetice) particularități și caracteristici”, în *Studia*, XLIV, 1999, pp.251-259.

² Antoine Vergote, *Psychologie religieuse*, Ed. Charles Dessart, Bruxelles, 1966, p.293-308.

³ *Ibidem*, p.297.

Învățământul religios în școală, va reprezenta o cale de transmitere a învățaturii de credință. Unii sunt obișnuiți cu acest univers religios, deoarece și-au însușit primele baze religioase în familie iar pentru alții acest mediu este cu totul străin. Unii participă pentru că sunt îndemnați de părinți, alții din îndemnul unui prieten, iar alții din dorința de a cunoaște mai multe lucruri legate de religie. Încă de la primele lecții, catehetul trebuie să știe să-și dozeze etapele predării, să găsească ritmul adecvat. Lecția să fie interesantă pentru a stimula dorința copiilor de a participa la aceste ore. De aceea, trebuie găsite metodele pedagogice cele mai adecvate, pentru a nu crea monotonia la ora de religie. În general, copilul nu poate să rămână atent pe parcursul unei singure activități, dacă aceasta durează prea mult. Este de dorit să se prevadă într-o oră mai multe etape scurte, în care să se alterneze reflexia personală cu cea a grupului. Pe parcursul unei lecții copiii pot să-l asculte pe catehet, pot să dialogheze cu profesorul, să deseneze, să facă gesturi liturgice, să cânte.

Căi pedagogice

Dialogul este un element esențial în cateheză, ca de fapt în orice formă de educație. Pentru a favoriza dialogul, catehetul are la dispoziție trei tipuri de întrebări: întrebarea didactică, întrebarea legată de un eveniment și întrebarea existențială.

Cu ajutorul întrebării didactice, catehetul poate să verifice cunoștințele copiilor. De exemplu: În ce oraș s-a născut Iisus Hristos? sau Ce este Biserica? Aceste întrebări sunt orientate în mod direct spre cunoaștere.

Întrebările legate de un eveniment, permit copiilor să exprime în cuvinte, experiența pe care au trăit-o în grup. De exemplu: Cu privire la ora de religie, ce le povestiți părinților când ajungeți acasă? Cu ajutorul acestor întrebări putem să verificăm modul în care a fost receptat un eveniment.

Ce este viața? Ce este moartea? De ce există suferința? Iată câteva întrebări pe care și le pun persoanele adulte, dar în egală măsură aceste întrebări îi privesc și pe copii. Întrebările existențiale fac o corelare între viața creștinului și credința în Dumnezeu. Aceste întrebări țin seama de experiența individului de viața de zi cu zi, de nevoile lui, de problemele care-l frământă.

Desenul. Prin desen, copilul exprimă ceea ce el ar vrea să spună prin cuvinte. El poate să deseneze scene biblice, evenimente din viața Bisericii. Catehetul poate să-și dea seama cum a fost receptat un mesaj, cerându-le copiilor să exprime prin desen conținutul a ceea ce el a transmis prin cuvinte. De obicei copilul se implică într-o astfel de muncă. Desenând el va modifica realitatea, va da o anumită interpretare evenimentului, în funcție de percepția pe care și-a făcut-o asupra lucrurilor și în funcție de imaginația pe care o are. Catehezele, care au un suport narativ, sunt cele mai potrivite pentru această vârstă. Copilul va fi capabil să vizualizeze cele spuse și mai apoi să le fixeze în memorie cu ajutorul desenului.

Muzica este un alt mijloc de fixare a cunoștințelor în memoria copiilor. Cântecul dezvoltă memoria copilului și în același timp creează o coeziune în cadrul grupului. Să nu uităm de sensul comunitar pe care îl are Biserica! Sunt cântece care pot fi cântate atât de adulți, cât și de copii. De exemplu: colindele sau răspunsurile la Sfânta Liturghie.

Dialogul, desenul, muzica, iată doar câteva căi pe care le are la îndemână catehetul pentru a transmite învățătura de credință copiilor într-un mod plăcut și interesant. Cu cât vom diversifica activitățile în cadrul orei de religie, cu atât mai

mult, copiii pot să se regăsească într-o etapă sau alta. Există câteva reguli de aur în cateheză, care sunt valabile atât în cateheza familială, cât și în cea școlară: nu vom încerca să impunem credința cu forța (ești obligat să te rogi!), nu vom pedepsi (dacă nu-ți rostești rugăciunea nu o să te uiți la televizor la emisiunea preferată), nu vom șantaja (dacă îți rostești frumos rugăciunile o să primești o bomboană). Orice atragere forțată la religie, poate să fie malefică pentru copil, iar la adolescență să refuze orice fel de idee religioasă.

Catehizarea adolescenților

Adevărata adolescență începe la vârsta de treisprezece ani și ar trebui să se termine la vârsta de șaptesprezece ani. Adolescența se caracterizează printr-un număr important de conflicte interne și externe.

Adolescenții nu mai acordă aceeași încredere părinților și persoanelor adulte pe care le-au cunoscut în copilărie. Dacă în prima perioadă, 0-12 ani, părinții reprezentau totul, copilul simțindu-se în siguranță alături de ei, la adolescență, imaginea părinților va deveni mai puțin importantă. Adolescenții vor pune la îndoială modul de viață al părinților, credința lor, sistemul lor de valori. Dacă în copilărie, modul de prezentare a religiei creștine de către adulți nu a avut un impact pozitiv, la adolescență aceste idei vor fi respinse, adolescentul îndreptându-se spre alte forme de spiritualitate.

La această etapă a vieții, adolescentul nu-și mai clădește credința pe un Dumnezeu antropomorfic, imagine pe care și-a construit-o în copilărie, ci, încet, încet ideea de Dumnezeu se personalizează. Din punct de vedere intelectual putem observa o dezvoltare a spiritului critic, dorința de a înțelege ceea ce i se spune, tânărul este capabil să sesizeze lucrurile abstracte, este interesat de ideile metafizice. De aceea, în catehizarea adolescenților se va ține seama de specificul acestei vârste și se va face trecerea de la modelul de cateheză antropomorfică, spre un model catehetic argumentativ. Fiecare aspect al credinței va fi reactualizat, din această nouă perspectivă. Această cateheză poate fi numită, cateheză circulară.

În actuala programă școlară întâlnim acest mod de a organiza, de a structura cateheza. De exemplu, în clasa I, profesorul de religie le prezintă copiilor următoarele teme: Dumnezeu - Făcătorul cerului și al pământului (Facerea lumii și a omului); Dumnezeu a făcut pe om după chipul Său; Greșeala primilor oameni. Aceste teme le întâlnim și în programa școlară pentru clasa a X-a: Crearea lumii (nevăzute și văzute), Crearea omului, Căderea omului în păcat. Catehetul va reexplica aceste teme adolescenților, într-un mod diferit. La fiecare etapă a vieții, copilul se schimbă, are o viziune diferită asupra lucrurilor. Acest tip de cateheză ține seama de dezvoltarea individului în diferitele etape psihogenetice. În cazul nostru, învățătura de credință despre crearea lumii este aceeași, însă modul de prezentare, de fiecare dată va fi altul. Ori, credința trebuie convertită la fiecare etapă a vieții. Un copil, de exemplu, nu poate să aibă înțelegerea în domeniul credinței cum o are un adolescent sau un adult. Dacă credința din copilărie nu a fost convertită la adolescență și mai apoi la vârsta adultă, imaginile despre Dumnezeu care s-au moștenit din copilărie nu vor putea fi credibile pentru adolescent sau pentru adult.

La adolescență, credința în Dumnezeu se poate câștiga foarte ușor sau se poate pierde cu multă ușurință. Este important modul de prezentare a catehezei, dar un rol major în viața adolescentului îl au modelele pe care și le-au ales. Pe acestea le urmează și le imită. Aceste modele pot să fie personalități culturale, actori de film, cântăreți de muzică, fotbaliști sau un personaj dintr-un roman sau

film. Dacă modelul pe care și l-a ales este înrădăcinat în Tradiția Bisericii și trăiește în mod autentic Evanghelia, adolescentul poate să câștige credința în Dumnezeu. În munca de catehizare, catehetul poate să-l prezinte pe Hristos ca model ideal ce poate fi urmat. Ținând seama de psihologia adolescenților, de așteptările lor, anumite momente din viața lui Hristos pot reprezenta o călăuză pentru viață, mai ales atunci când aceștia fac experiența singurătății sau atunci când au fost dezamăgiți sau nu au fost înțeleși sau atunci când idealul pe care și l-au făcut despre viață nu poate să fie atins. De exemplu, Hristos model de bunătate (Mc. V, 1 - 17)), Hristos exemplu de toleranță (Ioan, VIII, 1 - 11), Hristos model de iertare (Luca XXIII, 34) etc, sunt câteva teme care pot fi abordate în catehizarea adolescenților. Prezentându-L pe Hristos drept model de urmat, catehetul va putea să facă o legătură între experiența adolescentului, viața de zi cu zi, nevoile lui, problemele lui, cu viața lui Hristos. Adolescentul va putea găsi astfel un răspuns la frământările lui din această etapă a vieții.

Predarea religiei în școală reprezintă o șansă pentru societate. Valorile morale creștine pot să fie înscrise în sufletele tuturor copiilor și adolescenților. Cu ajutorul unei pedagogii adecvate, profesorul de religie poate pune bazele credinței, poate clădi cunoștințele necesare pe care ar trebui să le dețină adevăratul creștin, adică o lămurire a crezului, a credinței⁴. Cateheza nu poate fi redusă numai la partea didactică, la transmiterea unor cunoștințe, ci ea trebuie să fie în același timp o inițiere în tainele credinței, o înțelegere "dinlăuntru" sau mai bine -zis un mod de a trăi învățătura de credință. Cateheza trebuie să-l transforme pe copil, pe adolescent, după învățătura Evangheliei.

Noi putem să avem curiozitatea să cunoaștem dogmele, învățăturile unei religii, iar acest lucru nu presupune în mod obligatoriu o înregistrare în structurile unei Biserici. Cateheza nu va rămâne numai în cadrul școlar. Fiecare școală ar trebui să aibă conștiința apartenenței la o comunitate, la o parohie și să realizeze o punte între școală și biserică. Ceea ce s-a învățat la școală, ar trebui continuat în biserică în cadrul liturgic și mai apoi pus în practică în viața de zi cu zi.

Catehizarea adulților

Astăzi, problema catehizării adulților nu este ușor de realizat. Această generație a primit Botezul creștin, însă a fost privată de cateheză în timpul regimului comunist. Totuși nu necredința o caracterizează, ci mai cu seamă indiferența în materie religioasă. Paul Valadier caracterizează cu multă finețe această categorie când spune, că: "Aproape insesizabil, indiferentul este aproape de incredul (care ezită), de agnostic (care nu se pronunță), de sceptic (care se îndoiește și nu poate să adere), de falsul credincios (care aderă parțial sau de ochii lumii); se poate situa complet în afara domeniului religios, care îl lasă insensibil sau se apropie de unele părți ale acestuia"⁵.

Cauzele indiferentismului religios sunt strâns legate de contextul istoric în care au trăit credincioșii în ultimele decenii⁶. Dacă în societatea tradițională românească, Biserica și comunitatea erau foarte importante în educația religioasă, în

⁴ Constantin Cucos, *Educația religioasă conținut și forme de realizare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996.

⁵ Paul Valadier, *L'Eglise en proces*, Flammarion, Paris, 1989, p.68.

⁶ O interesantă prezentare a contextului istoric o găsim la Ioan Ică Jr. "Destinul doctrinei sociale în Biserica Ortodoxă Română. Radiografia unei dileme", în *Studia*, XLV, 1-2, 2000, pp.49-72.

perioada regimului comunist, preotul, Biserica și comunitatea nu mai reprezintă puncte de referință. Educația religioasă este îngrădită. Exodul masiv de la țară la oraș destrămează societatea tradițională românească. La oraș, noul venit, încet, încet pierde legătura cu Biserica, nu mai are conștiința apartenenței la o comunitate. Noile relații nu se mai stabilesc între individ, comunitate și Biserică, ci între individ și locul de muncă. Practica religioasă se diminuează considerabil, doar marile sărbători sau momentele importante din viață reprezintă clipe de întâlnire cu biserica.

Astăzi, problema catehizării este dificil de conceput, deoarece avem două generații care trebuie catehizate: generația care a fost privată de educația religioasă în timpul perioadei comuniste și noua generație. Nu atât partea tehnică de catehizare ne interesează, ci mai ales modul de integrare a acestor generații în sânul unei comunități. Ori, dacă această generație, care nu a fost catehizată nu frecventează biserica, nu are conștiința apartenenței la o comunitate, catehizarea nu poate avea loc. Chiar dacă avem impresia că bisericile sunt pline de credincioși, ele sunt totuși goale în comparație cu numărul celor botezați. Oare persoanele care s-au declarat de credință ortodoxă la ultimul recensământ sunt ortodocși convingși?⁷ Sondajele arată că numai 14% dintre persoanele botezate frecventează biserica în mod regulat. În acest caz, Biserica trebuie să cunoască care este situația concretă pe teren, dacă vrea să-și orienteze corect politica pastorală.

În contextul actual, singurul mijloc pe care îl are la îndemână preotul sunt vizitele pastorale. Acestea pot să fie mijloacele de reedșteptare a credinței, de reimplicare a creștinilor indiferenți în viața Bisericii și a comunității. De aceea, ar fi preferabil ca preotul să-i cunoască pe toți credincioșii pe care îi are spre păstorie. Problema se pune cu prioritate în parohiile urbane, unde numărul credincioșilor atașați la o comunitate este foarte mare, preotul paroh găsiindu-se în imposibilitatea de-a cunoaște pe fiecare credincios în parte.

Această problemă ar putea fi rezolvată prin construirea unor lăcașuri de cult, de talie medie, unde creștinul să aibă conștiința apartenenței la o comunitate. Marile edificii bisericesti construite pe sute de metri pătrați nu vor reuși niciodată să creeze sentimentul apartenenței la o comunitate. Preotul nu va reuși niciodată să-i cunoască pe toți cei prezenți la un serviciu liturgic. Atunci când preotul paroh va cunoaște pe fiecare membru al comunității, el va fi în măsură să-și adapteze cateheza în funcție de problemele reale ale comunității. Vizitele pastorale în diferite familii vor consolida credința, vor întări apartenența la comunitatea Bisericii.

Preotul ortodox poate să se folosească de vizitele pastorale doar atunci când familia pe care dorește să o întâlnească a fost anunțată, iar preotul este așteptat. Aceste vizite ar trebui să se înscrie pe două planuri: vizite la familiile care frecventează în mod regulat biserica în duminici și sărbători și vizite la familiile care au rupt legătura cu biserica. Sunt foarte multe persoane care au primit botezul în Biserica ortodoxă și care au încetat să mai meargă la biserica. În acest caz, preotul poate să ia contact cu un credincios al parohiei care locuiește în vecinătatea celui care nu mai frecventează biserica, pentru ca acesta să medieze o întâlnire cu familia în cauză. Întâlniri de acest gen pot să soluționeze foarte multe probleme care se ivesc pe tărâm catehetic. În aceste situații, preotul poate să constate cauzele care au dus la îndepărtarea de biserică a unei familii și să găsească soluțiile cele mai potrivite în vederea rezolvării fiecărui caz în parte. Astăzi, în foarte multe

⁷ La ultimul recensământ, 86% din populația țării s-a declarat de credință ortodoxă.

parohii urbane, vizitele pastorale se limitează doar la binecuvântarea locuințelor cu ocazia Bobotezei. Aceste vizite sunt prea scurte și nu oferă posibilitatea unui dialog cu familiile creștine.

Foarte multe persoane care au fost botezate, dar nu au fost catehizate, rămân vulnerabile din punct de vedere al cunoștințelor religioase, al crezului religios. Ele au lumina credinței, dar nu sunt capabile să-și argumenteze crezul. Într-o societate tradițională, credința poate fi conservată fără dificultate, deoarece indivizii împărtășesc valori comune. În contextul actual, creștinul intră în contact cu opinii și credințe diferite. Nereușind să-și explice crezul, acesta poate să fie ușor destabilizat. De exemplu, un creștin ortodox care a păstrat obiceiul rostirii rugăciunilor în fața sfintelor icoane ajunge să fie destabilizat în crezul său de un credincios adventist, care-i argumentează cu pasaje din Sfânta Scriptură că icoanele sunt idoli. Persoana de credință ortodoxă care a moștenit această practică de la generațiile de creștini de dinainte, niciodată nu și-a pus problema că acest lucru ar fi un păcat. Abia în momentul în care cineva îi argumentează contrariul, iar persoana în cauză nu găsește contraargumentele necesare, îndoiala apare. Pentru această categorie de creștini, care au rămas la credința din copilărie, orice întrebare legată de credința religioasă poate să fie un moment de șovăială. Trebuie să recunoaștem că o bună parte dintre adulți n-au fost niciodată inițiați în tainele creștine, deși au fost botezați. Pe aceștia, ar trebui să-i considerăm ca pe adevărații catehumeni⁸ și ar trebui să le oferim o pregătire catehetică.

Pregătirea catehetică este necesară pentru a înțelege și cu mintea ceea ce credem.

Cu ajutorul catehezelor, adulții pot să-și completeze cunoștințele teologice, pe care nu le-au putut dobândi, datorită situației politice din trecut.

Pe de altă parte, cateheza poate să satisfacă curiozitatea intelectuală a adulților, poate să ofere un răspuns la întrebările care și le pun, legate de viață, moarte, dreptate etc.

De asemenea, cateheza poate să-i ajute pe adulți să înțeleagă o nouă etapă a vieții și modul cum ar trebui să o trăiască. De exemplu, o pregătire pentru

⁸ În Biserica primară, catehumenii erau persoanele adulte care se pregăteau să primească botezul creștin. În *Tradiția apostolică* a lui Ipolit, scrisă la anul 215, se amintește faptul că cei ce doreau să primească botezul se pregăteau timp de trei ani. Din *Didahia celor Doisprezece Apostoli (Scriserile Părinților Apostolici)*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe, București, 1979, Colecția Părinți și Scriitori Bisericești nr.1, pp.25-32.) și din *Apologia Sfântului Iustin Martirul și Filosoful (Apologeti de limbă greacă)*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe, București, 1979, Colecția Părinți și Scriitori Bisericești nr.2, pp.25-88), putem observa tipul de cateheză care se practica în această perioadă, adică, o cateheză morală, deoarece candidații proveneau din rândul păgânilor. Din secolul IV, perioada de pregătire a catehumenilor era de patruzeci de zile, pe perioada Postului Mare. Pe lângă cateheza morală, se insista pe latura dogmatică. Candidații la botez trebuiau să cunoască învățătura dogmatică a Bisericii și să adere fără echivoc la aceasta. Să ne gândim la ereziile din acea perioadă, la primele Sinoade ecumenice care înceară să soluționeze problemele doctrinare care apar. După ce candidații au primit Botezul în noaptea de Sfintele Paști, perioada imediat următoare este consacrată catehezelor mistagogice, adică o explicare a celor trei Taine pe care le-au primit noii botezați: Botezul, Mirungerea și Euharistia. La sfârșitul secolului al cincilea, instituția catehumenatului, începe să dispară. Înprejurarea se datorește faptului că botezul era acum împărtășit copiilor încă de la o vârstă fragedă, sub grija Bisericii, a părinților și nașilor.

Taina cununiei, i-ar putea conștientiza pe tineri cu privire la viața de familie, cu toate obligațiile și responsabilitățile care le implică.

Suntem conștienți de necesitatea pregătirii catehetice, dar problema se pune cum putem să-i ajutăm pe adulți să-și însușească această pregătire ?!

Trebuie spus că această pregătire nu poate fi ocazională, ca de exemplu ascultarea din când în când unei predicii sau a unei conferințe religioase. Pregătirea catehetică cere un efort mai îndelungat și mai susținut. Persoana sau grupul care dorește să aprofundeze cunoștințele teologice trebuie să-l întâlnească în mod regulat pe catehet. La aceste întruniri se vor discuta mai întâi teme care interesează grupul sau persoana în cauză, iar pe parcursul orelor de pregătire vor putea fi abordate și alte teme. Ceea ce trebuie avut în vedere, în cadrul acestor întruniri, este o focalizare asupra unei singure teme. Dacă se trece de la o temă la alta, de la un subiect la altul, noi nu vom reuși să-i formăm. Pentru fiecare subiect abordat se cere timp, pentru ca acesta să fie aprofundat, înțeles și asimilat. În cadrul pregătirii catehetice, catehetul nu poate să limiteze cateheza numai la transmiterea unor informații, a unor cunoștințe. Cateheza are un cadru mult mai larg și "ea poate fi definită și ca îngrijirea religioasă a credincioșilor de toate vârstele, formarea vieții lor religioase în și prin Biserică"⁹.

În vederea realizării unui real progres catehetic, care să cuprindă dobândirea unor cunoștințe teologice și în același timp formarea vieții duhovnicești, catehetul sau preotul va privilegia următoarele cinci direcții în cadrul învățământului catehetic:

În primul rând trebuie înțeles principiul hristocentric al învățării noastre. Viața creștină înseamnă viața în Iisus Hristos. Pentru lămurirea acestui aspect, în cadrul orelor de pregătire catehetică se va insista pe cunoașterea Scripturii.

Al doilea punct al pregătirii catehetice este aspectul ecleziocentric. Pregătirea va consta în înțelegerea a ceea ce înseamnă Biserica. Noi nu suntem creștini izolați, noi aparținem unei comunități mari, care este Biserica Ortodoxă, iar acest aspect, implică respectarea Tradiției acestei Biserici.

Al treilea aspect al pregătirii catehetice va consta în cunoașterea celor șapte Taine a Bisericii și se va insista asupra rolului pe care acestea le reprezintă pentru viața creștină.

În al patrulea rând se va aborda problema moralei creștine. Viața creștină implică respectarea unor norme morale. Creștinul adevărat, în urma botezului, s-a angajat să trăiască în mod autentic Evanghelia. Evanghelia, însă, nu este o carte de morală, ci ar trebui să vedem în ea dragostea lui Dumnezeu manifestată în lume. În cadrul pregătirii, se va arăta că morala creștină nu este o sumă de lucruri interzise, ci prin respectarea normelor morale, creștinul devine liber, nu ajunge rob păcatului și patimilor.

Ultimul aspect al pregătirii se va îndrepta spre partea spirituală a credinciosului. Omul, prin viața duhovnicească caută pacea lăuntrică. În această etapă trebuie să-i conștientizăm pe catehumeni că adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu, adevăratul progres duhovnicesc se poate realiza doar prin rugăciune, post și meditație.

La sfârșitul perioadei de pregătire, fiecare individ va recepta mesajul primit în funcție de așteptările sufletești, în funcție de fondul aperceptiv și în funcție de pregătirea intelectuală, iar prezența lui Dumnezeu va fi simțită în sufletul fiecărui credincios în mod inedit.

⁹ Dumitru Călugăr, *Catehetica*, Manual pentru Institutele teologice ale Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Ortodoxă, București, p.8.

Concluzie

A fi creștin astăzi este cu mult diferit față de vremea bunicilor. Noi nu putem să ne mulțumim să transmitem o credință naivă. Contextul social, cultural în care trăiesc astăzi copiii, adolescenții și adulții, necesită o pregătire catehetică. Trebuie să credem pentru a înțelege Tainele credinței, dar trebuie să înțelegem pentru a crede.

CUNOAȘTERE ȘI COMPORTAMENT MORAL

GHEORGHE ȘANTA

Omul are o existență multidimensională raportându-se la realitate, prin raționalitate prin simțire și prin trăire contemplativă. Existența umană se umple de sens numai într-un sistem de referință – supradimensionat, prin implicarea unui cunoașteri dincolo de timp și de spațiu. Prin aceasta se descoperă dimensiunea spirituală care constă în a facilita cunoașterea de sine în legătură cu apartenența la univers și la lumea spirituală, a învăța de fapt ceea ce suntem, a asculta de vocea interioară a sufletului nostru, deci a descoperi sensul profund al existenței.

Pătrunderea în taina existenței conduce la colaborarea teandrică, acea activitate spirituală a omului ajutat de harul divin în scopul desăvârșirii sale. În acest context educația religioasă își are rolul său foarte clar, gândindu-ne la lumea în care ne ducem viața și care este marcată de nihilism, în care educația este condiționată ca ea însăși să nu intre în jocul nihilismului. Ea ar putea atenua din unilateralitatea deplasării spre raționalitatea sau pragmatismele excesive, în beneficiul unei culturi a sufletului atât de necesară oamenilor sfârșitului de mileniu “salvarea omului și a culturii lui nu-i posibilă decât prin încreștinarea efectivă a omenirii”.¹ Dintre toate concepțiile filosofice ale antichității, creștinismul și educația creștină a dat un sens și o valoare nouă vieții, nu numai în perspectiva veșniciei ci și în aceea a existenței și duratei sale efemere, căci ea a permis omului să realizeze plenitudinea demnității sale, iar relația dintre o persoană și alta nu este o relație dintre subiect și lucru “ci dintre eu și tu, de la persoană la persoană”.² Față de o persoană nu poți avea, nu-ți este îngăduit să vrei să ai o atitudine neutră, precum față de un lucru. Lucru nu simte nevoia să-l iai în seamă să-i dai atenție, să-l respecti, să-l apreciezi. Omul însă da, izolat, ocolit, ignorat, omul se îmbolnăvește. Ca să devină om, el are nevoie întotdeauna de un alt om. Aceasta dovedește că relația eu-tu stabilită prin educație nu este numai una ontologică ci și una profund morală. În sensul acesta comunitatea prin educație, contribuie la realizarea personalității umane, care la rândul ei contribuie și ea la formarea și promovarea comunității. Dacă omul nu poate deveni om în afara comunității la rândul ei aceasta separată de oameni își pierde substanța. Se poate spune că omul acestui sfârșit de mileniu se află în fața uneia dintre cele mai răscolitoare necesități spirituale, să aibă conștiința că îi lipsește ceva pentru care să caute a depăși starea de fapt în toate împrejurările pentru a se realiza pe sine și a nu se distruge. “Aceste probleme pot fi rezolvate numai dacă viața noastră este mișcată dinăuntru în afară.”³

¹ Constantin C. Pavel, *Tragedia omului în cultura modernă*, Editura Anastasia, București, 1997, p. 66.

² Nicolae Steinhardt, *Dăruind vei dobândi*, Editura Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 1992, p. 114.

³ R. Euchken, *Probleme principale de filosofia religiei contemporane*, Tipografia “Munca” Roman, 1924, p. 28.

Educația religioasă o cere copilul, care în adânc poartă pecetea chipului lui Dumnezeu, existând o înrudire de structură între suflet și realitatea religioasă. Sufletul său este mai accesibil dialecticii de sublimare și mântuire pe care o reprezintă religia, dacă i se ascunde religia, el duce o viață falsă, chiar din punctul de vedere a psihologiei sale.

Cunoașterea și educația după chipul lui Hristos

Chipul lui Dumnezeu exprimă ceea ce are omul mai profund în el; nu este o idee regulatoare sau instrumentală, ci principiul constitutiv al ființei omenești, “Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său, după chipul Său l-a făcut” (Fac. 1, 27). Acest chip ca model s-a descoperit în Iisus Hristos, pe care părinții îl numesc Arhetip. În momentul întrupării, Hristos “chipul lui Dumnezeu cel nevăzut” (Col. 1, 15), nu numai că se adaptează la forma omenească, dar după părinți, Dumnezeu când a creat pe om l-a creat după Hristos prototipul.⁴ Sfântul Grigorie de Nysa, vorbește despre chip, spunând: acesta îl înalță pe om la demnitatea de prieten al lui Dumnezeu, trăind în condițiile vieții dumnezeiești. Gândirea, înțelepciunea, cuvântul și iubirea sa sunt după chipul acelorași puteri în Dumnezeu, dar chipul merge și mai adânc, chiar, până la nivelul adâncimii unde omul ajunge o enigmă, chiar, pentru el însuși: “E mai ușor să cunoască cineva cerul, decât pe sine însuși”. Traducând incognoscibilul din creat, omul se descoperă chiar în această traducere. Sfântul Grigore se oprește asupra omului de a se determina liber. Dar aceasta înseamnă că el se determină prin însăși constituția sa, care, este după chipul lui Dumnezeu.”⁵

Se pune o firesc o întrebare, în ce constă chipul lui Dumnezeu în om? Voi încerca un răspuns pe baza concepției sfinților Părinți.

După sfinții Părinți, chipul nu poate fi redus la vreo parte a ființei umane. Uneori se atribuie caracterul de chip al lui Dumnezeu omului datorită superiorității sale în lumea sensibilă, alteori acesta este văzut în sufletul său în parte principală și conducătoare a ființei sale, în minte sau în libertatea proprie a omului de se determina în interior. Sfântul Macarie Egipteanul afirmă, că, “chipul lui Dumnezeu în om are un aspect dublu: el este mai întâi liberul arbitru sau facultatea de a alege, care nu poate fi distrusă de păcat și apoi “chipul ceresc” sau conținutul colectiv al chipului, care este comuniunea cu Dumnezeu, în virtutea căreia, natura omenească înainte de păcat era îmbrăcată, în Cuvântul și în Duhul Sfânt.”⁶

Sfântul Irineu, Sfântul Grigorie de Nysa și Sfântul Grigorie Palama cred că nu numai sufletul, dar și trupul omului este părtaș la calitatea de chip, fiind creat și el după chipul lui Dumnezeu. Numele de om nu este dat sufletului sau trupului în mod separat ci amândurora căci împreună au fost create după chipul lui Dumnezeu.⁷ Chipul poartă întru toate pecetea frumuseții Prototipului, dar totuși există o diferență unul este necreat (Dumnezeu), celălalt (omul) primește existența prin creație.

⁴ Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, trad. de dr. Irineu Ioan Popa, arhiereu vicar, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 85.

⁵ *ibidem*, p.87.

⁶ Sfântul Macarie Egipteanul, *Scrieri (P.S.B. 34.) Omilii duhovnicești*, trad. de pr. prof. dr. Constantin Cornițescu, Introducere, indici și note de prof. dr. N. Chițescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 162.

⁷ Sfântul Grigorie Palama, *Prossopopeiae*, cf. Lossky Vladimir, *Introducere în teologia ortodoxă*, trad. Lidia și Remus Rus, Editura Enciclopedică, București, 1993, p.145.

Sfântul Anastasie cel Mare leagă bunătatea lui Dumnezeu de existența creației, de aducerea din neființă la ființă, pentru că Dumnezeu l-a creat pe om, iar acesta, a dorit să rămână în nescricăciune. Oamenii ignorând pecetea frumuseții Prototipului au căzut sub osânda morții, călcarea poruncii i-au adus la starea cea după fire, golindu-se de gândul lui Dumnezeu, odată ce s-au despărțit de Cel care "este" s-au golit și de existență.⁸ Refacerea chipului a fost posibilă prin întruparea Cuvântului care putea muri, ca să-l dea în locul tuturor, și pătimind pentru toți, datorită sălășluirii Cuvântului în trupul său a surpat pe cel ce are stăpânirea morții, și din puterea trupului înviat al Mântuitorului, datorită reciprocității care există între chip și prototip și trupurile noastre vor învia.⁹

Numai întorcându-ne la după "chipul", spune Sfântul Clement Alexandrinul, putem înțelege prima cauză a lumii și lumea însăși; ne putem orienta față de bine și față de rău putem pricepe în adevărata ei dimensiune, creația întreagă, cu finalitatea ei cerută de Creator. Cel ce trăiește după "chipul", sesizează toate realitățile, pentru că le-a învățat de la Adevărul însuși.¹⁰ De aici responsabilitatea deosebită a omului în lumea aceasta, lucrarea și misiunea sa, implicarea în propria educație, morală și spirituală, precum și conștientizarea tuturor celor educați de frumusețea chipului care leagă. Sfântul Macarie spune: "să nu privești cu superficialitate, iubitele, la esența spirituală a sufletului..., un odor nemuritor și prețios. Iată cât de mare este cerul și pământul, cu toate acestea Dumnezeu nu în ele și-a găsit plăcerea, ci numai în tine. Ia aminte de demnitatea și de noblețea ta. Nu prin intermediul îngerilor, ci Domnul personal a venit în ajutorul tău, ca să te cheme pe tine și să-ți redea chipul cel dintâi."¹¹

În sensul acesta Sfântul Atanasie cel Mare continuă: "a binevoit Dumnezeu să se coboare înțelepciunea Sa la creaturi, ca să așeze o întipărire oarecare și o pecete a chipului Lui în toate, în comun și în fiecare pentru ca cele făcute să se arate înțelepte, și lucruri vrednice de Dumnezeu. Căci precum cuvântul nostru e chipul Cuvântului care e Fiul lui Dumnezeu, așa înțelepciunea creată în noi, este chipul aceluiași Cuvânt, care e Înțelepciunea Lui. Astfel înțelepciunea noastră, având capacitatea de a cunoaște și de a cugeta, ne face împlinitori ai înțelepciunii creatoare și prin Ea putem cunoaște pe Tatăl ei."¹²

În calitate de chip a lui Dumnezeu, omul este o ființă personală, în fața unui Dumnezeu personal. Dumnezeu se adresează omului ca persoană și omul îi răspunde în calitate de persoană. Răspunsul omului poate fi potrivit numai prin raportarea la chip. Având o poziție unică în lume: el stă la mijloc între lumea spirituală a îngerilor și cea materială, a naturii și le înglobează pe amândouă în constituția sa. Acesta este motivul pentru care omului, chip al Creatorului îi este dat să facă să răsară valorile din materia lumii.

⁸ Sfântul Atanasie cel Mare, *Scrieri, partea I (P.S.B. 15.) Cuvântul despre întruparea Cuvântului*, trad. introd. și note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 94.

⁹ *ibidem*, p. 116.

¹⁰ Sfântul Clement Alexandrinul, *Scrieri, partea II (P.S.B. 5.) Stromatele*, trad. note, cuvânt înainte și indici de pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, pp. 431 - 432.

¹¹ Sfântul Macarie Egipteanul, *Omilii duhovnicești, op. cit.*, p. 204.

¹² Sfântul Atanasie cel Mare, *op. cit.*, p. 319.

Aceste teze susținute de Sfinții Părinți cuprinzând adevărul antropologic sunt salvatoare pentru omul contemporan, pentru a-i deschide orizonturi mărețe și nesfârșite pentru o activitate de dezvoltare reală și cu adevărat umană.¹³

Intruparea Mântuitorului s-a făcut pentru a reface chipul omului căzut, dar iconomia întrupării nu se epuizează în răscumpărare, ci în unirea cu Dumnezeu, prin care îi acordă omului adevărata existență, înălțându-l la rangul de făptură nouă. Mântuirea coincide cu îndumnezeirea sau cu o hristificare reală, echivalentul asemănării, sau viața în Hristos. Aceasta îl eliberează pe om de rău și de păcat, obârșia sa și scopul teocentric îl fac mai mare decât răul și păcatul.

Considerăm că asemănarea îl eliberează pe om de concepția ciclică a istoriei cât și de cea care vede istoria ca pe o evoluție biologică sau dialectică. De vreme ce principiul ontologic al omului nu se află în biologic, ci în existența lui Hristos și aceasta constituie un mers, de la după "chipul" la Chip sau de la existența iconică la cea reală.¹⁴ Între început și sfârșit sau între devenirea chipului în asemănare nu există vreo ruptură ontologică, pentru că înnoindu-ne pe noi ne-a dat alt chip ca să avem suflet de copil ca și cum ne-ar fi făcut din nou.

Când persoana umană conștientizează valoarea sa vașnică, acordată de Dumnezeu, prin Întruparea, Jertfa, Învierea și Înălțarea la cer a lui Hristos, se impune un cu totul alt comportament decât cel pe care-l avea înainte. Părintele Stăniloae mărturisește "dacă cineva poate găsi în mine un om adevărat, acest lucru îl poate mișca, încuraja, și-i poate da speranța că există un Dumnezeu care-l iubește."¹⁵ Înainte de a-l fi văzut ca Dumnezeu, apostolii și ucenicii au văzut mai întâi umanitatea Sa, "un om mergând pe drumuri în sandale, neavând unde să doarmă, era împreună cu toți oamenii, mâncând împreună cu ei, ascultându-i și vindecându-i din milă și iubire."¹⁶

În contextul expunerii noastre considerăm benefic să fie consemnate opiniile extrem de interesante ale unor teologi apuseni contemporani. Problema noastră astăzi, spune teologul catolic liberal Hans Kung din Tübingen, nu este atât îndumnezeirea cât umanizarea omului, iar teologul protestant E. Jungel, parafrazându-l pe Luther – după care mai degrabă să fim oameni decât dumnezei afirmă, "Dumnezeu s-a făcut om ca să-l facă pe om mai uman."¹⁷ Constatăm din cele relatate că fără Dumnezeu omul nu mai este om. Adevărul însă este că tragismul istoriei societății moderne vine tocmai din aceea că, proclamându-se el însuși Dumnezeu, omul s-a dezumanizat. Din veacul al V – lea filosoful grec Protagoras afirma că omul este măsura tuturor lucrurilor,¹⁸ idee preluată de umanismul renesanțist și de neoumanismul modern, devenind sursa relativismului, scepticismului și pozitivismului, desacralizând omul. Aportul esențial al desacralizării l-a adus gândirea occidentală în special, cea de la sfârșitul barocului, când succesele mari ale descoperirilor științifice și progresul realizat, au creat omului o satisfacție și i-au dat impresia că el poate să fie creator, așa cum spunea La Place – să se dispenseze de ipoteza Dumnezeu în

¹³ Nellas Panayotis, *Omul – animal îndumnezit*, Studiu introductiv și trad. de diac. Ioan Ică, Jr., Editura. Deisis, Sibiu, 1994, p. 23.

¹⁴ *ibidem*, p. 22.

¹⁵ Marc Antonie Costa de Beauregard, *Dumitru Stăniloae Mica dogmatică vorbită*, Dialoguri la Cernica, Editura Deisis, Sibiu, 2000, p. 197.

¹⁶ *ibidem*, p. 138.

¹⁷ Nellas Panayotis, *op. cit.*, p. XV.

¹⁸ Diac. prof. dr. Nicolae Balca, *Istoria filosofiei antice*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, p. 87.

interpretarea realităților. Această epocă a accentuat în mod unilateral rațiunea umană, plecând de la celebrul “cogito, ergo sum” al lui Descartes. Rațiunea umană este izvorul oricărei cunoașteri, pentru ca este naturală, adică derivată din chiar ordinea naturii, și deci, independentă de normele și de postulatele tradiției, fiind scoasă din contextul larg și constructiv al Revelației divine. Pentru a acționa este suficient să obții o cunoaștere perfectă a cauzalității și efectului. Prin această cunoaștere omul este capabil să planifice cu mult timp înainte orice evenimente, sau să sesizeze și să orienteze orice proces. De acum înainte, conceperea și nașterea, boala și moartea au fost golite de orice taină sau mister, devenind simple fenomene de natură biologică și sociologică.

Privită din punct de vedere pozitivist cunoașterea a trecut prin stadiul obscur al speculațiilor teleologice, metafizice și filosofice, pentru a ajunge la vârsta deplinătății asigurată de științele pozitive. Prin cunoaștințele sale pozitive, omul are menirea să remodeleze universul după chipul său și să-l supună împlinirii dorințelor sale.¹⁹

Antropocentrismul cultivat asiduu a avut consecințe neașteptate: desacralizarea lumii și a omului, ca reflex al tendinței de a aduce profanul sub autoritatea sacralului. Desacralizarea a născut la rândul ei, procesul de secularizare a lumii. Prin acest proces se încearcă scoaterea progresivă a religiei din viața socială și culturală. “Criza spirituală contemporană nu se datorează exclusiv secularizării culturii, ci o parte din vină o are și teologia care a separat în mod radical ordinea naturală de ordinea supranaturală fără a ține seama de legătura internă dintre ele. Astfel transcendența lui Dumnezeu a ajuns să fie confundată cu lipsa lui din creație.”²⁰ Aceasta explică de fapt și enormul decalaj dintre progresul tehnologic al vremii noastre și regresul spiritual și moral al omului contemporan, adevărindu-se astfel cuvântul Mântuitorului, că omul nu are nimic de câștigat dacă dobândește lumea, dar își pierde sufletul.²¹ Mesajul educației creștine este pentru omul contemporan o provocare întru cautarea lui Dumnezeu: “Cautati-Ma, Eu sunt Domnul, Cel ce graieste drept si spune adevarul.” Isaia 45,19

Persoana umană – interioritate, cunoaștere și trăire

Experimentul și rigurozitatea pozitivistă devin importante atunci când abordăm interioritatea persoanei umane, când obiectul analizei mele este propriul meu eu și viața interioară.²² “Natura o explicăm, viața interioară o înțelegem, a spus W. Dilthey.”²³ O primă reacție în fața acestei descoperiri, a necunoscutului și insondabilului din om, ne pune în față direct cu misterul persoanei, misterul din om, cea mai specifică particularitate a acestuia. De fapt el este acel necunoscut ascuns în adâncul ființei noastre, dar pe care-l purtăm neștiut din totdeauna.

Descoperindu-se însă ca interioritate, ca subiect reflexiv, persoana va suferi o mutație, o schimbare care o va conduce către o conversiune prin descoperirea misterului din ea. Experiența interioară a persoanei este, deopotrivă, conștiința pură și ea implică libertatea, ieșirea de sub imperiul constructiv al legilor și al timpului, depășirea de sine și a lumii și proiectarea ei în eternitate, înlocuirea obligațiilor cu responsabilitatea.

¹⁹ David J. Bosch, *Dynamique de la mission chretienne*, Labor et Fides., 1995, pp. 351 - 352.

²⁰ Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *Ortodoxie și contemporaneitate*, București, 1996, p. 203.

²¹ *ibidem*, pp. 194 – 195.

²² Louis Lovelle, *Le moi et son destine.P.U.F. Paris, 1956, pag 36.*

²³ W. Dilthey, *Introduction a l' etude des sciences humaines*, Paris, 1927, p.10.

Vorbind despre Eul interior (interioritatea noastră) care de fapt este axa și identitatea, fundamentul persoanei umane, dar acest Eu nu este singur, el reprezintă identitatea și prezența persoanei, unicitatea și originalitatea acesteia. Corelat cu Eul este un al doilea factor interior care marchează, specific persoana și completează Eul acesteia "conștiința".²⁴

Eul nu poate exista fără conștiință, la fel cum conștiința nu poate exista în afara Eului, în absența sa, Eul este un element structural, iar conștiința elementul dinamic al persoanei. "Eul care există și prin calitatea de a avea, datorită Eului conștient de sine, o identitate proprie, ființa devine persoană."²⁵ Eul conștient de sine însuși se va descoperi pe sine ca persoană, dar și ca persoană în lume și totodată ca persoană într-o comunitate de persoane.

Sentimentul ontologic de a te recunoaște ca existență și de a te putea depăși, ca posibilitate de a fi legată de o anumită determinare în lume, raportată la modelul original al creației divine proiectează persoana în planul transcendenței. Conștiința de sine este o primă experiență metafizică, care făcându-ne să pătrundem în interiorul nostru, ne face să pătrundem de asemeni în interiorul universului.²⁶

În sensul acesta este de remarcat analiza făcuta de părintele Staniloae: "Dacă Eul este autenticitatea, prezența și identitatea persoanei, misterul transcendenței reprezintă potențialitatea sa de a fi ea însăși, și de a fi în același timp altcineva, dar rămânând același misterul persoanei de fapt constă în capacitatea flexibilității ei de convertire. Această convertire implică o polarizare către altceva, sau a face ca să descopere altceva dincolo de ea, dar păstrându-se în același cadru ca persoană. Exemplul cel mai clar este întâlnirea cu planul divin. Din momentul acesta începe experiența vieții mistice ca formă complexă, superioară, de trăire interioară a persoanei."²⁷

Cunoașterea lui Dumnezeu și cunoașterea propriei persoane implică de fapt acea responsabilitate morală și un comportament aparte. Consider că este necesară acea transparență interioară, a trăirilor interioare în viața personală, în cadrul unei comunități sociale și eclesiale.

Vom încerca să explicăm trăirea interioară a Eului personal, după întâlnirea în planul divin cu Dumnezeu, de unde așa cum am arătat se reflectă coordonatele comportamentului nostru. Două sunt direcțiile de explicare a acestui fenomen spiritual complex: o modalitate de explicare psihologică și o explicare teologică.

Punctul de vedere psihologic admite că experiența mistică (întâlnirea cu Dumnezeu) este o trăire particulară a persoanei, formă diferențiată a vieții interioare prin care aceasta realizează întâlnirea sau prezența lui Dumnezeu în propria sa persoană.

M. Blondel²⁸ consideră experiența aceasta ca pe un ansamblu de dispoziții afective, intelectuale și morale care se leagă de credință, realizând posibilitatea unei uniuni intime și directe a spiritului la principiul fundamental al ființei, uniunea constituind în același timp un mod de existență și un mod de cunoaștere, străine și superioare în raport cu existența și cunoașterea normală. Desprindem de aici așa cum am precizat înainte două aspecte, cunoașterea și trăirea. Cunoașterea

²⁴ Dr. Constantin Enăchescu, *Ortodoxia*, Anul XLIV, nr.1 - 2, 1992, p. 191.

²⁵ *ibidem*, p. 193.

²⁶ Louis Lavelle, *ap. cit.*, p. 130.

²⁷ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*,

²⁸ N. Blandel, *S-a-t-il une philosophie chretienne?* Revue de Metaphisique et de Morale, Blaud et Gay, Paris, 1931, pp.599 - 606.

divinității se exprimă printr-un proces perceptiv al persoanei care experimentează această trăire, și ea are de cele mai multe ori un caracter concret manifestat prin imaginea lui Dumnezeu sau prin auzirea Sa. Trăirea aceasta are un caracter de contact emoțional-afectiv, sentimentul unei apropieri, al unei întâlniri sau chiar al unei coparticipări directe a persoanei care experimentează această trăire cu divinitatea, este un sentiment de comuniune, în cursul căruia Eul persoanei se întâlnește cu un alt Eu în care se identifică însuși Dumnezeu.²⁹

Separarea acestei experiențe din punct de vedere psihologic în “cunoaștere” și “trăire” are un caracter arbitrar, în scopul sublinierii celor două laturi principale ale acesteia; sfera perceptivă și sfera afectivă. Global, considerată experiența trăirii cu Dumnezeu este contemplarea divinității ca prezență în interiorul și exteriorul persoanei. Această contemplare poate fi deci o stare de beatitudine extatică, de ordin predominant emoțional-afectivă, în cursul căreia trăirea atinge maximum; fie o stare de maximă tensiune interioară intelectuală, de ordin predominant cognitiv-intelectiv, când persoana are sentimentul unei deschideri maxime către cunoașterea universului prin intermediul lui Dumnezeu. Este exemplul psalmistului care spune: “Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria” (Psalmul 19, 1)

În urma acestei experiențe putem deduce două elemente, pe de altă parte se formează convingerea privitoare la existența divinității la ceva real, sigur, o existență cu care persoana poate intra în contact în anumite momente psiho-spirituale, iar pe de altă parte la această convingere se adaugă deschiderea către o altă “imagine mentală” a lui Dumnezeu, așa cum este El perceput sau experimentat de persoană în cursul acestor experiențe interioare. Acestea cristalizează și dinamizează credința religioasă.

În sensul acestor relatări putem da un exemplu edificator și anume – întâlnirea Mântuitorului Iisus Hristos după Învierea Sa din morți cu Apostolul Toma. El nu a crezut nimic din cele ce i s-au relatat despre Iisus Hristos Inviat, dar după ce L-a văzut a crezut. Întâlnirea dintre Iisus și Toma implică, o imagine formată perceptiv, directă, și o trăire emoțională maximă produsă de punerea față în față cu minunea. Din acest moment el crede tocmai pentru că a experimentat personal “imaginea” și “trăirea” miracolului Învierii lui Iisus Hristos.

Din punct de vedere psihologic experiența religioasă implică prin cunoaștere și trăire, posibilitatea unei relații cu celălalt, situație în care celălalt este persoana divină, și nu numai ci și semenul nostru, a treia persoană sau o altă persoană.³⁰

Aspectul teologic – vorbește despre nostalgia permanentă a persoanei după condiția sa originară edenică. Aceasta este esența vieții spirituale pe care omul o pune la baza aspirațiilor sale ontologice.

Viața spirituală și morală trăită împreună cu Dumnezeu este explicată prin capacitatea sufletului de a se întoarce către sine însuși, realizând cunoașterea de sine, fapt care îi dă posibilitatea de a se întoarce către Dumnezeu putând astfel să intre în relație cu Acesta și să-l cunoască. Experiența trăirii cu Dumnezeu este considerată o facultate psiho-spirituală a persoanei. Demonstrative în sensul acesta sunt experiențele pe care le-a trăit Fericitul Augustin în cursul convertirii sale spirituale.³¹

²⁹ *Filocalia*, vol. 7 și 8, Dumitru Stăniloae, Spiritualitatea ortodoxă.

³⁰ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Trăirea lui Dumnezeu în ortodoxie*, Editura Dacia, Cluj – Napoca, 1993, p. 165.

³¹ Constantin C. Pavel, *Introducere în gândirea Fericitului Augustin*, Editura Anastasia, București, 1998, p. 94.

Comuniunea dintre persoana umană și persoana divină din cursul experienței trăirii sale este o particularitate de trăire cu un caracter paradoxal care implică o anumită participare emoțional-afectivă, un sentiment de fericire și de liniște interioară dar concomitent și o convingere absolută în această nouă realitate pe care persoana umană o descoperă, o acceptă și în conformitate cu care își va ordona conduitele, acțiunile și gândirea.

Misterul persoanei umane este acel sentiment al eternității din fiecare din noi (Max. Scheler)³² aspirația către universal și etern, transcendența care ne proiectează dincolo de propria noastră realitate și de realitatea lumii acesteia. Este un sentiment care ne întărește și ne înalță.

Se pare totuși că în momentul de față apare o sete de sacralitate. Valențele spirituale umane au fost astfel create de divinitate, încât cer să fie satisfăcute. Este un moment extrem de important, deoarece și pericolul este mare, această sete apare pe un fond lipsit de educație religioasă, din acest motiv tineretul se găsește complet lipsit de orice fel de reper, căzând adesea victimă unor pseudo-spiritualități. Ne găsim într-un moment de efervescentă spirituală, dar și de lipsă de reper. Credem că societatea românească se află în fața unei noi etnogeneze spirituale, iar dacă nu va face se va găsi îndepărtată în obișnuita mizerie morală și spirituală.

Educație și cunoaștere într-o lume secularizată

Aspectele majore pe care le are educația religioasă, care au fost prezentate anterior într-un cadru mai larg, al existenței, unde cunoașterea lui Dumnezeu, cunoașterea omului ca făptură creată ne duc la o constatare reală în care, de altfel, se înscrie demersul nostru educațional și anume două dimensiuni de valoare: originea și finalitatea omului. Considerăm că omul trebuie să aibă o justificare a existenței sale pe pământ și sensul acestei existențe. Modul de comportare al omului între origine și finalitate, este de altfel cel care condiționează împlinirea scopului existenței sale în lume. Nici o religie nu este indiferentă la modul de comportare, modul de lucrare a omului între origine și scop. De altfel fiecare religie are specificul ei, și fiecare are un cod de legi care cer un mod de comportare al adeptilor săi. Formația religioasă constituie mijlocul și condiția pentru împlinirea scopului vieții. Această formație (înțeleasă ca trăire) se realizează prin educație, aceasta fiind corespondentul năzuinței lăuntrice a omului spre desăvârșire. De altfel scopul religiei în sine este mântuirea, un drept fundamental al fiecărui om.

Ancorarea omului în această realitate, în dialogul la nivel spiritual face ca omul să exercite funcțiuni creatoare și să experimenteze o viață durabilă, cu Dumnezeu izvorul vieții și al iubirii. Religia a fost și rămâne un factor și un mediu de formare a omului, iar creștinismul din totdeauna a afirmat posibilitatea educării și formării omului. Spiritualitatea creștină este un amplu și complex proces pedagogic, de formare a omului. Specificul și metodele de formare utilizate de religia creștină nu se confundă cu metodele și specificul celorlalți factori educaționali din societate, deoarece religia creștină își propune să pregătească omul nu numai pentru viața aceasta ci și pentru cealaltă, pentru eternitate, iar mijloacele sale trebuie să fie adecvate acestui scop. Un scriitor bisericesc din primele veacuri spunea: "creștinii își petrec viața pe pământ, dar ei sunt cetățeni ai cerului"³³

³² Max Scheler, *De l'eternel dans l'home*, Paris, 1939.

³³ Cf. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Frumusețile iubirii de oameni în spiritualitatea patristică*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1988, p. 39.

Formarea religioasă realizată prin educație nu se reduce doar la informarea despre istoria poporului ales, doctrina Bisericii, principiile morale creștine, ci implică și trăirile intime ale fiecărui elev în convorbirile de taină cu Dumnezeu, împărtășirea de Dumnezeu în cadrul cultului individual sau public, prin modelarea duhovnicească simțită tainic în suflet de fiecare elev. Informarea despre cele religioase este insuficientă, mai mult, o cultură însușită pe baza asimilării unor teme cu caracter religios dar lipsită de fiorul sacru dat de sentimentul participării mistice la Dumnezeu nu poate forma ci mai degrabă deforma pe cel care și-o însușește.

Dacă educația religioasă își va limita mesajul doar la conținutul doctrinar-ideatic fără să completeze cu forța harului divin prezent în lucrarea Bisericii riscă să devină o simplă ideologie fideistă, uneori mai periculoasă decât cultura laică. Obiectivul educației religioase nu este doar de a face “copii cuminiți”, desigur ea are și un impact social, ci conștientizarea și convingerea tuturor că sunt fiii aceluiși Părinte ceresc, că modul de iubire a Persoanelor Sfintei Treimi, trebuie să ne reflecte în modul de comportare al copiilor, tinerilor și adulților. Lumea într-adevăr se va schimba când locuitorii ei vor căuta sfințirea vieții lor.

În demersul nostru am încercat o expunere a cunoașterii ca trăire spirituală și în același timp printr-o educație conștientă să se realizeze un comportament moral dorit de Biserică, de școală, de familie de comunitate. Problema cea mai importantă este cum se realizează o sinteză organică de ordin metodologic între spiritualitate și morală.

Spiritualitatea reasează viața creștină pe bazele ei ontologice, insistând așa după cum am văzut asupra experienței conștiente a harului și asupra participării persoanei umane la comuniunea cu Dumnezeu, comuniune care îi dă acestuia o identitate nouă (Ioan 3,5). Păcatul săvârșit, a rupt ordinea care este de natură ontologică, nu de ordin etic sau moral. Păcatul nu e doar o simplă violare a legii divine, ci atinge bazele existenței umane, de fapt comuniunea omului cu Dumnezeu nu a fost niciodată de ordin etic sau moral. De aceea nici mântuirea nu este o simplă rectificare de ordin antropologic, legalist, ci o antrenare a omului într-o viață nouă în Hristos.³⁴

Doresc să prezint un aspect al vieții în Hristos sau al îndumnezeirii (theosis) trăit și arătat de Sfântul Simeon Noul Teolog: “Acestea sunt deci fraților zidirea nouă în Hristos. Acestea se săvârșesc și se fac în fiecare zi cu oameni adevărați și aleși... Il știm că-L avem în noi și noi rămânem în El, că El e sălășluit în noi și noi sălășluiți în El, că El ni se face nouă casă și noi casă Lui, că noi suntem Fii ai Lui și El este Tatăl nostru, și că El e lumină și luminează în întuneric” (Ioan 1, 5). Apoi mai zicem că noi îl vedem pe El, după cuvântul: “poporul ce se afla în întuneric a văzut lumină mare” (Isaia 9, 1). Dar dacă toate acestea și celelalte le învățăm din dumnezeieștile Scripturi, precum s-a arătat că se petrec în noi în timpul de față al vieții de aici, să nu spunem că nu se petrec în noi necidecum, sau se petrec în chip tainic și fără să simțim, astfel ne predăm pe noi unei credințe care ne coboară în prăpastia pierzării.”³⁵

Acestea sunt câteva elemente pe care morala nu le poate lăsa la o parte, deoarece viața creștină trebuie să fie înțeleasă în toată plenitudinea ei, începând

³⁴ Pr. drof. dr. Ioan Bria, *Credința pe care o mărturisim*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 27.

³⁵ Sfântul Simeon Noul teolog, *A cincea cuvântare morală*, în *Filocalia VI*, pp. 200-201.

cu dimensiunea ei tainică, a experienței personale. Un lucru trebuie să-l avem în vedere, spiritualitatea are nevoie de etică, pentru a nu lăsa impresia că viața duhovnicească (spirituală) ar fi o pietate personalistă concentrată exclusiv asupra persoanei și misticii. Pentru spiritualitate morala ridică mai multe probleme, vom aminti două: respectul libertății umane din partea lui Dumnezeu, de unde responsabilitatea personală, directă, a fiecăruia pentru faptele sale, și caracterul imperativ al iubirii aproapelui, cu alte cuvinte, legătura dintre interioritate și exterioritate.

Pentru morală persoana se construiește prin propria ei voie și alegere. Sub puterea Duhului Sfânt, desăvârșirea este un act personal, de liberă alegere. Dumnezeu ne-a dat în dar harul Său: tuturor celor ce l-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu (Ioan 1, 12) Dar Duhul Sfânt nu atrage în mod silnic, nu-l silește împotriva voii sale.

Pe de altă parte pentru morală, credința nu este limitată de trăirea afectivă, la ceea ce se numește sfera vieții religioase a persoanei, o spiritualitate în sens vertical. Credința generează un mod de viață care se manifestă în societate. Spiritualitatea nu poate fi reținută numai în sfera personală. Nu este îngăduit să ascundem sfințenia personală: “Dreptatea Ta n-am ascuns-o în inima mea, ci am vestit adevărul și mântuirea Ta. Nu ascund mila și credincioșia Ta în adunarea cea mare” (Psalmul 39, 13 – 14). Morala reamintește că există două porunci ale iubirii, care corespund cu cele două table ale legii: “Învățătorule, care este cea mai mare poruncă din lege? Iisus i-a răspuns: Să iubești pe Domnul Dumnezeuul Tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău. Aceasta este cea dintâi și cea mai mare poruncă. Iar a doua la fel ca aceasta, este: Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși. În aceste două porunci se cuprinde toată legea și proorocii” (Matei 22, 36 – 40, cf. Deut. 5, 6 – 21; 6,5; Lev. 19,18). Împlinirea legii este dragostea (Rom. 13, 10), iar aceasta este îndoită.

Desigur s-ar putea adăuga și alte elemente în care spiritualitatea și morala se completează și se corijează reciproc. Pentru a nu lăsa impresia că ele sunt în stare de polarizare ca două căi separate, paralele, este necesar un efort serios de integrare. Plenitudinea vieții creștine cere să fie atinse atât extrema mistică de trăire, profunzimea inimii cât și extrema etică, manifestarea exterioară a trăirii, în comportament și iubirea aproapelui.

Într-un document ortodox se spune despre această împreună lucrare pe cele două dimensiuni, verticală și orizontală: “Nici Biserica, nici cultul, nici misiunea ei, nu pot fi definite decât în numele lui Iisus Hristos. Biserica este mai presus de orice manifestare adevărată a prezenței dumnezeiești în istoria lumii, semnul statornic al intervenției dragostei lui Dumnezeu în existența societății umane, în și prin stările cele mai concrete de viață umană, în activitățile ei cele mai diverse și chiar nereligioase, profane. Venirea în lume a Domnului Iisus Hristos cel Înviat și prezența Lui în lume se mișcă inexorabil în direcția abolirii frontierelor dintre lumea sacră, spirituală, receptivă la harul dumnezeiesc și lumea profană, materială, despre care se crede că există doar în concordanță cu propriile sale legi interne. În fața lumii contemporane trebuie accentuat cu toată puterea că existența umană, în toate aspectele ei, constituie tema propoveduirii Evangheliei și că principiile fundamentale de viață spirituală a persoanei umane (iertare, milă, dreptate) trebuie să penetreze toate aspectele vieții sociale și cetățenești ale societății umane”³⁶

³⁶ Go Forth in Peace, *A Pastoral and Missionary*, Guidebook, Geneva, 1982, p.18.

Într-adevăr relația dintre sfințirea personală și cultură, relația dintre păcatul personal și existența structurilor sociale nedrepte nu au fost niciodată explicite. A lipsit curajul de a identifica sfințenia pe plan cultural, ca și păcatul pe plan social. De aceea îndumnezeirea sau mântuirea par că rămân evenimente la nivelul personal și nu sunt puse în mod explicit și pe deplin în relația cu efortul pentru schimbare. Prin personalismul ei excesiv, spiritualitatea poate pregăti această rupere între sfințire și slujire. Etica poate separa Evanghelia fericirilor de situația lumii considerând umarea lui Hristos numai pe plan ascetic.

Educația în general și cea religioasă în special, nu se realizează de la sine, instantaneu, ci presupune o intervenție exterioară, conștientă, o serie de tactici procedurale și metodologice deliberate, dimensionate de factorii care înfăptuiesc o atare educație. Intenționalitatea acestei laturi a educației este imprimată și de prezența unui scop al unui proiect al devenirii personalității umane în perspectiva unor valori ce merită să fie încorporate.

Marele pedagog român Vasile Băcilă vorbind despre educația religioasă în lucrarea: "Inițierea religioasă a copilului" arată în cuvinte de o rară frumusețe, izvorâte dintr-un profund sentiment religios, și cu un dar pedagogic rar întâlnit; neasemuita valoare a educației religioase prin care omul în sens plinar, realizează în mod concret asemănarea cu Dumnezeu. El definește succint dar fundamental educația religioasă, ca fiind consolidarea Botezului, un fel de Botez prelungit.³⁷

Inversarea valorilor se datorează unei antropologii grașite. Nu s-a înțeles că omul este o ființă naturală, dar în același timp și o ființă supranaturală. Tăinuindu-i-se legătura cu Dumnezeu și redus la propriile lui forțe naturale, omul devine robul nevoilor și plăcerilor. Lipsit de suportul spiritual al religiei, nimic nu îl mai poate apăra împotriva haosului. Umanismul antropocentric nu sfârșește cum s-ar crede printr-o afirmare a omului, ci printr-o negare a lui, pentru că așa cum afirma Berdiaev: "omul fără Dumnezeu încetează de a fi om".³⁸

Prin căderea în păcat omul a căzut în zona îngustă a simțirii, prin care rămâne doar la suprafața sensibilă a lucrurilor. Omul a coborât capacitatea de a se bucura cu mintea de cele înrudite cu ea, de pe planul spiritual pe cel trupesc, unind-o cu simțirea. S-a produs prin voia omului și lipsa unei voințe statornice un transfer de valori de pe planul spiritual pe cel biologic. O cădere de la firea sa "într-un fel omul căzut și devenit ireșional, a coborât și rațiunea sa cu el, părăsindu-și scaunul ei de judecător drept și imparțial și făurind argumente în favoarea patimilor."³⁹

Educația religioasă trebuie să ofere valoare depășindu-se o stare și intrând într-o dimensiune aparte care descoperă coordonatele spirituale spirituale ale transcendenței divine. În coordonatele acestei spiritualități cunoașterea este o lucrare deosebită. Toți cei angajați în lucrare suferă o transformare, experimentează o întâlnire, cu cât mai certă cu cât este marcată de niște simțăminte vii care indică o prezență reală față către față.

Acesta este motivul pentru care omul nu se mulțumește cu o cunoaștere numai din afară a lui Dumnezeu, care ține de domeniul teoreticului care poate fi definiție, el dorește o întâlnire reală către o împlinire ontologică, singura în stare să-i scoată din inimă sentimentul de înstrăinat. Această întâlnire este posibilă

³⁷ V. Băcilă, *Inițierea religioasă a copilului*, Editura Anastasia, București, 1996, p. 35.

³⁸ Nicolai Berdiaev, *Sensul creației*, trad. A. Oroveanu, Prefață de Andrei Pleșu, Editura Humanitas, București, 1992, p.118.

³⁹ Dumitru Stăniloae, *Filocalia III*, Editura Harisma, București, 1994, p. 16.

numai pe calea lucrării duhovnicești pe calea intrării în Împărăția lui Dumnezeu cea din noi “oricare altă cale este o rămânere afară”⁴⁰

Se realizează comuniunea, iar această comuniune este o posibilitate existențială a omului, numai pentru că Dumnezeu se dăruiește omului într-o oferire de sine, iar harul lui Dumnezeu nu este numai o binecuvântare care se adaugă cantitativ la posibilitățile naturale ale omului, ci este chemarea vie făcută de Dumnezeu pentru a deveni continuu lucrătoare. “Nimeni nu-și este sieși de ajuns, și de aceea nimeni nu trăiește sieși. Mă lipsesc pe mine pentru a mă împlini prin Tine, prin darul Tău. Darul meu e cale și punte între limită și plenitudine. Prin el și exist și devin”.⁴¹ Este forța de atracție dinamică a dragostei divine care caută să-l restabilească pe om în darurile, înalte pe care le-a primit natura sa în persoana lui Hristos, în faptul unirii lui Dumnezeu cu omul.

Imitarea lui Dumnezeu este calea și scopul fiecărei cunoașteri, modul practic și desăvârșirea nedesăvârșită a cunoașterii. Cunoașterea conștientă se realizează numai ca fapt al legăturii personale de dragoste, imitarea modelului treimic al existenței divine, a deplinătății comuniunii personale de iubire al modelului existențial al relațiilor care nu duc la înstrăinare – este aceasta prin excelență actul care oferă cunoașterea. Aspirația spre aceasta “deci valoarea supremă” nu poate fi pusă decât pe seama unei ființe mărginite căzute – perpetua căutare.⁴²

Împărtășirea cunoașterii constituie curățare, iluminare și desăvârșire, adică mistagogie, lucrare a dragostei desăvârșitoare a celor iubiți, iar întâmpinarea cunoașterii este de asemenea o așteptare în care te pregătești și un răspuns la această lucrare a dragostei care inițiază în Sfintele Taine, este o golire de orice individualism, un act de umilință, “revelarea unui mister ascuns de care nu pot avea parte decât ființele cu întinse și profunde exerciții spirituale – extazul și meditația”⁴³.

Unirea lui Dumnezeu cu omul este un fapt existențial definitiv și universal prin Jertfa Sa pe cruce. Răspunsul personal, liber al omului la această unire cu Dumnezeu restaurează omul în deplinătatea posibilităților existențiale în deplinătatea vieții.

Educația creștină în vederea desăvârșirii implică așadar harul divin, iar idealul său nu are funcționalitate fără acest ajutor direct a lui Dumnezeu deziderat arătat cu claritate de Mântuitorul Iisus Hristos: “cel care rămâne în Mine și Eu în el, acela aduce roadă multă, căci fără mine nu puteți face nimic.”⁴⁴ Privită în sensul acesta arta educativă ne duce în sfera de cunoaștere a sacralului- fiind o elocvență aplicare a principiului psihologic în educație, afirmând sufletul și-n același timp înălțându-l. Accederea spre valorile religioase și mai ales, către treapta cea mai înaltă – sfințenia, nu este ușoară și lipsită de piedici. Acest drum prespune multă forță și activism personal. “Toți cei care intră în această frumoasă luptă dură, cu multe piedici și totuși ușoară, să știe că trebuie să se arunce în focul ispitelor și al luptelor cu ei înșiși, dacă voiesc să primească în ei focul cel nematerialnic. Să se cerceteze fiecare pe sine și apoi astfel să mănânce această pâine cu ierburi amare și să bea din paharul acesta cu lacrimi pentru ca sfârșitul acestei lupte să nu-i fie propria condamnare”.⁴⁵

⁴⁰ Nicolai Berdiaev, *op. cit.*, p.120.

⁴¹ C. Galeriu, Jertfă și răscumpărare, Editura Harisma, București, 1992, p. 26.

⁴² Dumitru Stăniloae, *Iubirea creștină*, Editura Porto-Franco, Galați, 1993, p. 24.

⁴³ C. Cucos, *Educația religioasă*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 162.

⁴⁴ *Ioan 15, 5.*

⁴⁵ Sfântul Ioan Scărarul, *Scara Raiului*, Editura Amarcord, Timișoara, 1994, p. 146.

Sfârșitul de mileniu reprezintă o înmulțire periculoasă și pe plan religios, a tot felul de idei, convingeri, profeți și profetii, venind să umple nevoia unei societăți desacralizate de fetișurile lumii contemporane. Toate acestea pentru că omul din acest punct de vedere a ajuns în mare măsură să creadă că-și este suficient sieși. Superficialitatea pe undeva liber asumată din comoditate de omul contemporan, se manifestă și-n dimensiunea religioasă actuală, haotică în afara oricărui sistem de referință. Într-o asemenea situație superficialul e acela care-l invadează și-l aduce spre o autoblocare a canalelor interioare de percepere și înțelegere. "Cu cât contactul cu cultura autentică este mai profund și mai variat cu atât câștigăm în realitate, plasându-ne în vecinătatea valorilor fundamentale de bine, de frumos, de dreptate, de adevăr."⁴⁶

Regăsirea omului este probabil cea mai importantă sarcină a sistemelor educative, arătând cu claritate că Dumnezeu nu stă undeva în înălțimea Lui, fiind perceptibilă în orice întâlnire interumană, în scopul comuniunii spre zidirea omului desăvârșit. Orice achiziție duhovnicească se face în sens interacțional dintre interioritate și exterioritate. "Sufletul trăiește în el însuși dar cu condiția de a ieși fără încetare din el însuși, de a se depăși tot timpul. Cel care face educație orice nume ar purta, este un om care trebuie să citească într-un suflet frumosul poem pe care Dumnezeu l-a scris: să-l citească și să-l facă să apară scris în literele vieții, precum savantul citește opera divină în steaua ce lucește, pe fiemament, educatorul este dintr-o dată mag și profet".⁴⁷

Educația permite omului accesul într-un orizont valoric, cu totul aparte. Prin această dimensiune religioasă, spirituală, omul iese din universul individualității sale sau din condiția sa istorică și ajunge într-un univers diferit, calitativ. Structura acestui univers sfânt și transcendent variază potrivit culturii și religiei persoanei.

Întâlnirea cu Dumnezeu produce o ruptură în existența subiectului, revelându-i sau făcându-i mai clar decât înainte lumea spirituală, a sfințeniei, a libertății; pe scurt existența ca o creație divină sau lumea sanctificată de prezența lui Dumnezeu

Religia creștină dăruiește educației idealurile și principiile ei, concepția ei grea de adevăr despre lume și viața, și-l face pe om să se cunoască și să simtă latura tainică și esențială a vieții, idealul transcendent și etern fără de care nu se poate face nici o educație morală nici instrucție intelectuală corectă.

În încheiere citez un mare analist francez Andree Frosard care a exprimat un adevăr ce ne cheamă pe fiecare la o reflecție interioară: "Educația creștină prezintă creștinismul nu numai ca o nouă concepție despre lume, nici măcar o simplă regulă de viață, este istoria unei iubiri care începe cu fiecare suflet. Pentru cel mai mare dintre Apostoli fascinat de cel mai înalt grad de frumusețea chipului întâlnit pe drumul Damascului, adevărul nu este o valoare de arătat, ci o persoană de iubit".

⁴⁶ Whitehead, A.N., *The Aims of Education and Other Essays*, Londra, 1962, p. 2.

⁴⁷ *ibidem*, p.10.

CONSILIEREA ȘI ÎNDRUMAREA DUHOVNICEASCĂ ÎN CADRUL EDUCAȚIEI RELIGIOASE

VASILE TIMIȘ

Tot mai mult se vorbește despre consiliere “ca modalitate de sprijin a persoanei care întâmpină dificultăți în existența cotidiană”. Prin consiliere se pot clarifica anumite probleme, se poate da o speranță, se pot găsi unele soluții adecvate.

Între diferitele tipuri de consiliere: educațională, profesională, informațională, vocațională, de dezvoltare profesională, consilierea duhovnicească are un loc privilegiat.

La prima vedere termenul de consiliere duhovnicească ne trimite la o consiliere pastorală pe care o realizează preotul în relația cu enoriașii săi. Totuși consilierea duhovnicească are un spectru mult mai larg.

O consiliere duhovnicească susținută o pot face atât părinții cât și profesorul de religie, care împreună cu duhovnicul poate contribui atât la dezvoltarea capacității elevilor de a înțelege unele realități duhovnicești dar și sprijinul acordat elevilor în vederea rezolvării anumitor probleme.

Zi de zi elevii au parte de conflicte unii cu alții, în familie, și în societate. Prin consiliere “elevilor, li se pot dezvolta anumite competențe specifice pentru rezolvarea conflictelor, elevii pot analiza situații sociale, pot decide asupra căilor înțelepte de acțiune și pot deveni responsabili pentru consecințele acțiunii lor”¹. Modul în care rezolvăm anumite conflicte sau situații delicate este influențat de ceea ce simțim față de noi înșine, de relațiile pe care le avem cu semenii, de valorile la care ne raportăm, de felul cum vedem lumea. Ca oameni, fiecare dintre noi avem experiențe unice și percepem lumea din unghiuri de vedere diferite, “aceste diferențe influențează modul în care acționăm, gândim, simțim și reacționăm”².

Pregătirea universitară a viitorilor profesori de religie nu oferă suficiente cursuri care să furnizeze suport informațional și formativ relevant pentru consiliere. La disciplina religie, mai mult ca oricare disciplină avem obligația de a consilia și îndruma elevii atât sub aspect educațional cât și duhovnicesc.

Pentru a consilia și îndruma pe altul se impune cunoașterea unor strategii, a unor procedee și tehnici de consiliere și totodată se impune să ne cunoaștem pe noi înșine. Celebrul dicton ***cunoaște-te pe tine însuși*** a rămas celebru peste veacuri deoarece el are valențe duhovnicești, axiologice, pragmatice și mai ales ontologice. Ca proces psihologic, cunoașterea am putea să o percepem ca pe una din finalitățile existenței. A trăi întru cunoaștere înseamnă a trăi întru adevăr. Cunoașterea realităților naturale precum și a semenilor noștri a constituit o preocupare permanentă atât pentru marii gânditori cât și pentru oamenii simpli.

Cunoașterea de sine presupune o abordare mult mai profundă. Dictonul mai sus amintit are o încărcătură semantică complexă deoarece toate formele

¹ Shapiro, Daniel, *Conflicttele și comunicarea*, ARC, București, 1998, p. XV

² *Ibid.*, p. 39

pronominale (*te* – pronume reflexiv; *pe tine* – pronume personal; *însuși* – adjectiv de întărire), folosite într-o aparentă tautologie, trimit insistent la propria persoană. Interesant, în ciuda faptului că imperativul trimite întotdeauna la celălalt, aici asistăm la un paradox.

Fiecare dintre noi avem pretenția că ne cunoaștem foarte bine, în realitate ne cunoaștem foarte puțin, unii cercetători susținând că asistăm la o superficializare a cunoașterii de sine. Nu greșim dacă afirmăm că angoasele existențiale, crizele de identitate, tulburările de personalitate, dificultățile de autosituare reprezintă tot atâtea forme de a răspunde acestei provocări.

Problematica cunoașterii a făcut de-a lungul timpului, obiectul unor reflexii în rândul filosofilor, pedagogilor, psihologilor, sociologilor, artiștilor, oamenilor de știință etc. În lumina doctrinei creștine cunoașterea este un act teandric, un act de împreună lucrare (Dumnezeu-om), un act interferențial (transcendent-imanent). Din perspectivă ontologică cunoașterea de sine are valențele infinității, ale veșniciei. Percepând cunoașterea de sine ca fiind un proces ce interferează cu cunoașterea adevărului deducem că acest fapt ține și de domeniul revelației. Mântuitorul Iisus Hristos proclamă: “Eu sunt Calea, Adevărul și Viața ” In 14,6.

Consilierea duhovnicească a elevilor se poate focaliza atât pe identificarea unor soluții pentru problemele cu care se confruntă elevii cât și pe cunoașterea de sine ca ipostază a cunoașterii și aprecierii de Dumnezeu.

Prin consilierea duhovnicească elevii pot fi conștientizați de faptul că: “toate relele pe care le suferă omul ca urmare a păcatului strămoșesc au drept cauză necunoașterea lui Dumnezeu, pentru că omul, creat să-L contemple și să-L cunoască pe Dumnezeu și-a întors mintea de la El”³. Omul înnoit în și prin Iisus Hristos are puterea prin credință, de a găsi soluții la problemele și conflictele cu care se confruntă.

Cunoașterea noastră înșine precum și a surselor problemelor cu care ne confruntăm se face prin lucrarea Sfântului Duh, “numai când harul lui Dumnezeu prin propria noastră lucrare luminează sufletul cunoaștem cu exactitate fiecare subtilitate a ființei noastre”⁴. Vindecarea și iluminarea minții noastre dezvăluie existența patimilor și neajunsurilor noastre și luminați fiind de Duhul Sfânt putem să luptăm, împotriva acestora.

Îndreptarea, prin consiliere, a unor devieri comportamentale la elevi presupune cunoașterea cauzelor acestora. O asemenea abordare este absolut necesară în vederea unei consilieri eficace care să ducă la vindecare.

Dincolo de legile biologice și fizice care reglează viața există și legile duhovnicești. De multe ori suntem fascinați de legile exterioare și ignorăm legile duhovnicești, “necunoașterea acestor din urmă constituie boala duhovnicească, în timp ce cunoașterea lor constituie sănătatea duhovnicească”⁵. Cine are sănătatea duhovnicească privește fenomenele și aspectele vieții din altă perspectivă, omul sănătos și matur duhovnicește raportează totul la Dumnezeu. Omul supus patimilor nu se poate privi înlăuntrul său și îi este greu să se separe de patimi, trăind în ele

³ Larchet, Jean-Claude, *Terapeutică bolilor spirituale*, Sophia, București, 2001, p. 678

⁴ Hierotheos, Vlachos, Mitropolit, *Psihoterapia Ortodoxă*, Sophia, București, 2001, p. 211

⁵ *Ibid*, p 32

și prin ele. Însă, “atunci când harul lui Dumnezeu începe să lucreze asupra omului, omul poate să distingă între ce este pătimăș și păcătos”⁶, recunoscându-și greșelile și căutând soluții pentru îndreptare.

Acesta este motivul pentru care elevii trebuie să fie consiliați, că “singurul lucru de care trebuie să se teamă este moartea spirituală adică păcatul”⁷. Luptând împotriva păcatului putem accede spre fericire, atât pentru viața de aici cât și pentru viața veșnică.

Consilierea duhovnicească oferă elevilor șansa de a conștientiza că viața nu trebuie trăită cu nepăsare și indiferență, că nu trebuie să ne pierdem “în căutări și preocupări fără rost sau în plăceri vremelnice și deșarte, care în puțin timp se prefac în dureri ale morții”⁸. Îi vom învăța pe elevi că patimile robesc și distrug sufletul, șubrezesc și distrug personalitatea și caracterul.

Atitudini fundamentale în cadrul relației de consiliere

1. Crearea unei atmosfere degajate de dialog

Atmosfera psihologică de studiu sau dialog creată de profesor constituie un factor decisiv pentru reușita actului pedagogic. Ne imaginăm doi profesori, amândoi cu același plan de lecție, identic până la ultimul cuvânt, care își propun să predea același conținut didactic folosind aceleași strategii, tehnici și procedee și chiar aceeași elevi. Se pune întrebarea: oare lecția va ieși la fel? Majoritatea vom răspunde că nu, invocând personalitatea și competențele celor doi profesori⁹. Dincolo de anumite compatibilități și calități profesionale reușita unui act pedagogic ține și de calitățile sufletești ale unui dascăl precum și de concepțiile și atitudinile acestuia. Pentru a demonstra acest lucru Adrian Underhill într-un discurs despre perfecționarea profesorilor¹⁰ propune următorul experiment mental: amintirtea celui mai bun profesor pe care l-am avut vreodată. Încercăm să reconstituim locul unde ne aflăm pe vremea aceea, vârsta pe care o aveam ... Se pune întrebarea care erau calitățile speciale care-l deosebeau pe profesorul nostru favorit de ceilalți? De obicei se amintesc o serie de calități cum ar fi: performanța profesională, compatibilitatea, respectul dar mai presus de toate impresia favorabilă se datorează calității relației cu acel profesor. Măcar din când în când este indicat ca profesorul și elevii să se găsească de aceeași parte a catedrei: în timp ce elevii învață anumite lucruri despre materia profesorului, profesorul să învețe ceva despre elevii săi.

2. Informarea

O bună informare asupra problemelor cu care se confruntă elevii ne ajută foarte mult în alegerea strategiilor și a tehnicilor de consiliere. Informarea se poate face prin discuții directe cu elevii, prin discuții cu alți colegi profesori despre problemele elevilor, prin teste și chestionare anonime.

⁶ Sfântul Teofan Zăvorățul, *Viața lăuntrică*, Sophia, București, 2000, p. 224

⁷ Maica Magdalena, *Cum să comunicăm copiilor credința ortodoxă*, Deisis, Sibiu, 2002, p. 368

⁸ Ieromonah Filoteu, *Creștinul în fața lumii de astăzi*, Sophia, București, în curs de apariție, p 17

⁹ Underhill, Adrian, *Theacher Development*, în “T.D. Newsletter”, no 17, Best of British, ELT, 1991

¹⁰ Idem

3. Reflecția

Încercând să observăm în profunzime problemele elevilor putem să înțelegem starea celui în cauză. Este contraproductivă etichetarea imediată a unui tip de comportament sau a unei atitudini. Orice problemă mai gravă sau mai puțin gravă, a unui elev, trebuie privită și prin prisma mediului familial și social din care provine elevul.

4. Dialogul

A avea un dialog cu cineva nu înseamnă doar a sta de vorbă ci și a ști să-l ascuți pe acesta, înseamnă a încerca să-l cunoști mai profund. Un dialog degajat și deschis poate inspira încredere, ba mai mult elevul îl va considera pe profesor ca fiind o persoană în care poate avea încredere, o persoană la care poate apela la nevoie.

5. Încrederea

S-ar putea ca la un moment dat să apară senzația de ineficiență a activității de consiliere. Totuși nu este indicat să întoarcem spatele celui care nu ne ascultă. Manifestând încredere în activitatea noastră nu vom dramatiza situația și până la urmă există șanse de reușită.

6. Păstrarea calmului

Dacă vom dramatiza o situație pe parcursul consilierii există riscul ca persoana consiliată să nu ne mai asculte. Elevul va încerca să evite anumite discuții sau va minți în unele privințe. Orice discuție trebuie purtată cu calm și bunăvoință. Este recomandabil să se pornească de la identificarea și anticiparea cauzelor care creează probleme elevilor noștri.

7. Apelul la rugăciune și la ajutorul lui Dumnezeu

De fiecare dată când încercăm să ajutăm, un elev ca acesta să-și rezolve problemele nu trebuie să uităm cuvintele Mântuitorului care spune: *Fără Mine nu puteți face nimic* (In 15,5). Îmi amintesc cu drag o discuție între mai mulți profesori (de religie și de alte discipline) care erau profund nemulțumiți de faptul că elevii unor clase, din liceul în care predau, sunt de nestăpănit. În același timp erau nedumeriți cum unul dintre profesori, cel de religie, reușește să comunice foarte bine cu elevii acelor clase, să-i stăpânească și să se facă ascultat. Întrebat în legătură cu strategiile și metodele folosite, profesorul în cauză a răspuns cu multă discreție: *... știți, pe lângă strategii și metode didactice cunoscute, eu mai am una, mă rog pentru ei.*

Aspecte ale consilierii duhovnicești

În general prin consiliere înțelegem rezolvarea unor probleme sau sfătuirea cuiva în privința carierei etc. Consilierea și îndrumarea duhovnicească vizează nu doar rezolvarea problemelor ci urmărește dobândirea de către elevi a unor deprinderi și practici religioase. Profesorul de religie poate influența elevii în ceea ce privește felul lor de a se raporta, de a-și asuma calitatea de creștin. Din aceste considerente consilierea duhovnicească trebuie focalizată pe mai multe aspecte. Amintim câteva dintre ele:

1. Viața duhovnicească

Experiența duhovnicească – viața în Hristos – nu este un simplu refugiu pentru neștiutori și nepuntincioși. Dimpotrivă elevii pot fi conștientizați de faptul că: “în cel mai autentic înțeles, viața duhovnicească este o alternativă dinamică și pleneră de existență, un mod sănătos și viguros de a gândi și acționa, într-o perspectivă

optimistă, entuziastă și de pace sufletească”¹¹. Viața duhovnicească nu trebuie concepută doar ca un mod de reprimare a pornirilor ci ca izvorul unor bucurii perpetue.

2. Descoperirea unui sens al existenței

Remarcăm că mulți dintre părinți sunt preocupați realmente de cariera copiilor lor, învățându-i pe copii lor “modalitatea de a sluji vieții trecătoare și cheltuiesc pentru acest scop sume care nu sunt mici, dar sunt indiferenți față de învățătura creștină și neglijează să-i învețe pe copii lor să trăiască precum niște creștini. Astfel de părinți își nasc copiii pentru viața de aici dar le închid poarta spre veșnicie”¹². Buna educație dată copiilor vizează nu numai pregătirea lor pentru viața de aici ci și pentru viața de dincolo.

Sfântul Ioan Gură de Aur îi îndemna pe părinți spunând: “fiecare din voi, părinți și mame, așa cum îi vedem pe pictori făcându-și tablourile și statuile cu multă luare aminte, tot așa să ne îngrijim și de aceste minunante statui (care sunt copiii). Căci pictorii, punându-și în fiecare zi tabloul înaintea lor întind culorile cum se cuvine. Iar sculptorii în piatră fac și ei același lucru, îndepărtând ce e de prisos și adăugând ce lipsește. Așa și voi ca niște făcători de statui să aveți spre aceasta toată zăbava făcând statui minunate lui Dumnezeu: suprimați ce e de prisos și adăugați ce lipsește; și priviți la ele în fiecare zi să vedeți ce înzestrare prisositoare au din fire, ca să o sporțiți, și ce deficiență din fire ca să o suprimați”¹³.

3. Mărturisirea credinței

Lucarea misionar-pastorală și pedagogico-catehetică ne antrenează pe toți: ierarhi, preoți, călugări, profesori de religie, laici. Credința este păstrată și transmisă de toți cei ce formează poporul lui Dumnezeu de aceea “fiecare preot, fiecare credincios, bărbat sau femeie, după rânduiala proprie fiecăruia în locul și la timpul lor sunt obligați să învețe și să mijlocească credința comună care leagă mădularele între ele pentru ca astfel să ajungem toți la unirea credinței și la cunoașterea Fiului lui Dumnezeu (Efes. 4,13)”¹⁴. Elevii vor fi învățați și conștientizați asupra faptului că prin cunoașterea lui Dumnezeu, prin trăirea și mărturisirea credinței ajungem la un mod de viață care corespunde cu Adevărul: “Eu pentru aceasta am venit, ca oamenii să aibă viață și s-o aibă din belșug” (In. 10,10). Credința constituie o “experiență conștientă și personală a tainei lui Dumnezeu celui viu și veșnic”¹⁵, “Viața veșnică aceasta este: să te cunoască pe Tine, Singurul Dumnezeu adevărat și pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis” (In. 17,3). Așadar există o legătură strânsă între credință, trăirea credinței prin cult și modul de a viețui printr-o anumită formă de spiritualitate. Mărturisirea și trăirea cultică a credinței și raportarea vieții și a faptelor noastre la credința mărturisită constituie o datorie sfântă pentru fiecare dintre noi.

¹¹ Jurcă Eugen, *Experiența duhovnicească și cultivarea puterilor sufletești. Contribuții de metodologie și pedagogie creștină*, Marineasa, Timișoara, 2001, p 12

¹² Sfântul Tihon de Zadonsk, *Despre datorii părinților*.

¹³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copii*, Deisis, Sibiu, 2000, pp 108-109

¹⁴ Bria, Ion, *Credința pe care o mărturisim*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București 1987, p.6

¹⁵ *Ibid*, p 9

4. *Împărtășirea cu Sfintele Taine*

Biserica nu poate ignora faptul că mulți dintre tineri nu se mai apropie de Sfintele Taine. Trebuie accentuat faptul că apropierea de Sfintele Taine se cere a fi făcută din fragedă copilărie. Experiențele religioase se deprind în cadrul celei familiale. Profesorul de religie va monitoriza și îndruma elevii să participe sistematic la împărtășirea cu Sfintele Taine. De mici, elevii vor fi deprinși cu faptul că viața religioasă se înscrie, ca o componentă sau ca o latură de foarte mare importanță în contextul general al vieții¹⁶.

O mai mare apropiere a tinerilor față de Sfintele Taine va conduce indubitabil către o cunoaștere spirituală a tineretului, Părintele Schmemmann aprecia că “renașterea adevărată a Bisericii va începe cu renașterea euharistică”¹⁷.

5. *Citirea Sfintei Scripturi*

Cu toții cunoaștem puterea transformatoare și educativă a Sfintei Scripturi. Străduința de a înțelege marile adevăruri ale revelației de profeție și vigoare tuturor capacităților noastre. Citirea sistematică a Sfintei Scripturi luminează mintea, ascute înțelegerea, maturizează judecata și facilitează ierarhizarea valorilor. Citirea și meditarea la textul biblic dă elevilor curaj, răbdare și tărie, le întărește caracterul și le înobilează sufletul. De aceea orice profesor de religie are obligația de a consilia elevii să citească sistematic din Sfânta Scriptură.

6. *Practicarea postului și a rugăciunii*

Având în vedere vulnerabilitatea și inconsecvența tinerilor, trebuie acordată o atenție deosebită călăuzirii lor. Tinerii întâmpină mari probleme de viață, de dragoste, de luptă pentru supraviețuire, de luptă pentru reușite, etc. Lipsa de orientare și dificultățile întâmpinate de elevi nu pot să nu-i îngrijoreze pe preot și profesorul de religie. Orice tânăr trebuie îndrumat și învățat că postul și rugăciunea ajută atât în ceea ce privește problemele de zi cu zi cât și în ceea ce privește formarea personalității, modelarea caracterului, felul de a fi. Prin asceză “omul cel vechi se răstignește cu Hristos, astfel încât omul nou să învieze cu El și să trăiască pentru Dumnezeu”(Romani 6,5-11).

7. *Conștientizarea apartenenței la comunitatea parohială*

Fiecare membru al Bisericii, cleric sau mirean avem datoria de a-L mărturisi pe Hristos, de a-l întoarce pe aproapele nostru de la întuneric la lumină, de la necunoaștere la cunoașterea lui Hristos. Încă de mici elevii vor fi consiliați asupra faptului că au datoria și responsabilitatea de a se angaja în viața parohiei, de a participa și sprijini activitățile parohiei. Mereu vom conștientiza faptul că “ortodoxia credinței, îmbibată cu comportamentul evanghelic, constituie condițiile adevăratei mărturii evanghelice”¹⁸, mărturie dată și de către laici. Parohia este o comunitate disciplinată care păstrează atât coeziunea internă cât și comuniunea cu celelalte parohii, cu Eparhia și celelalte Biserici.

¹⁶ Moldovan, Ioan, *Introducere în psihologia vieții religioase*, Logos, 94, Cluj-Napoca, 2001, p VII

¹⁷ Schmemmann, Alexandre, *Euharistia. Taina Împărăției*, Anastasia, București, 1993, p 224

¹⁸ Briă, Ion, *Liturghia după Liturghie. Misiune apostolică și mărturie creștină azi*, Athena, București, 1996, p 118

Expresia și garantul acestei comuniuni este episcopul. Iată motivul pentru care considerăm că ar fi bine ca tinerii să-și cunoască bine preotul paroh, să-și cunoască episcopul locului. Pentru o apropiere a tinerilor de parohie și de activitățile acesteia se impune realizarea unor activități comune a preotului și a profesorului de religie. Aceste activități pot fi foarte variate în funcție de contextul dat. Ar fi binevenită organizarea unor seri duhovnicești (pot fi organizate o dată pe lună) în care tinerii parohiei să fie invitați la rugăciune, la meditație, la discuții. Nu trebuie neglijate nici pelerinajele, excursiile activitățile de binefacere. S-ar putea organiza și unele concursuri pe anumite teme religioase iar participanții (elevii) să fie răsplătiți măcar cu o diplomă.

Aceste activități nu impun costuri ridicate din partea comunității parohiale, în schimb eficiența lor ar fi remarcabilă. Elevii ar simți că fac parte din familia parohiei, ar fi deprinși să sprijine activitățile parohiei și de ce nu, să aibă un sentiment de mândrie pentru faptul că fac parte din acea parohie. Prin unele activități concrete și susținute ale parohiei, realitățile și valorile Evangheliei, mijlocite prin cult, trec în atitudinea credincioșilor în felul lor de a fi, în obiceiurile și creațiile lor artistice și culturale.

Desigur, aspectele îndrumării și consilierii duhovnicești pot fi mult detaliate. Ne-am mărginit în a da câteva sugestii, în a face unele provocări. Fiecare preot paroh sau profesor de religie își poate selecta sau propune anumite activități prin care elevii să se simtă ajutați, să se simtă atrași, să simtă că au un loc în cadrul comunității parohiale.

Mai mult ca oricând problemele elevilor trebuie să fie și problemele noastre. Observăm că: “problemele omului contemporan s-au modificat în mod evident, situație ce-i poate bulversa echilibrul lăuntric, astfel încât găsirea soluțiilor la micile și marile dileme ale sale a devenit o necesitate”¹⁹. Nu putem rămâne indiferenți la bucuriile și durerile tinerilor, dacă vrem să fim ascultați de ei, să le arătăm și să le demonstrăm iubirea noastră, “nu acea iubire de maimuță, care-și dragălește puiul și este gata să-l omoare cu dulciuri, ci o iubire din inimă, rațională, îndreptată spre binele copilului”²⁰. Copilul care simte o astfel de iubire manifestă respect și ascultare nu de frică ci din dragoste și apreciere.

Atunci când ne propunem să îndreptăm, prin consiliere, un anumit comportament ne definim intențiile cu mare precizie și administrăm aprecieri și întăriri pentru fiecare reacție a elevului. De regulă, “cei mai mulți copii răspund pozitiv când profesorul le zâmbește, când încuviințează din cap, când le comunică remarci de genul *bravo, grozav, ai făcut o treabă bună*”²¹.

Preotul sau profesorul de religie, folosindu-se de unele tehnici și procedee propuse de către unii specialiști în domeniul învățării comportamentului, pot aduce unele modificări comportamentale elevilor cu probleme. Cât timp un comportament poate fi indus, poate fi învățat, de multe ori el poate fi și dezvățat: “orice învăț are

¹⁹ M.E.C., Comisia Națională pentru Consiliere și Activități Educativ Școlare și Extrașcolare, *Noi repere privind activitatea educativă* (Ghid metodologic), București, 2002, p. 5

²⁰ Irineu, Episcop de Ekaterinburg și Irbit, *Educația religioasă. Învățături pentru copii și tineri*, Sophia, București, 2002, p. 24

²¹ Bozdog Codruța, Mih Viorel, *Modificări comportamentale aplicate în școală*, în Jurchău Nicolae, *Psihologia educației*, UT Pres, Cluj-Napoca, 2001, p. 163

și dezvăț”. În multe cazuri “fiecare comportament are anumite antecedente și anumite consecințe. Fără să nege importanța acestora terapia comportamentală se concentrează mai ales pe comportamentul curent (direct observabil și măsurabil), nu doar pentru că adesea el este de *neacceptat*, dar și pentru că el reprezintă singurul segment din comportamentul trecut - prezent - viitor asupra căruia putem acționa. Nu putem șterge episodul morții unei persoane dragi sau episodul în care am fost mușcați de un câine, dar putem acționa asupra stării depresive prezente sau asupra fricii față de câini”²².

Îndrumarea duhovnicească a elevilor, cum spuneam mai sus, se focalizează pe mai multe aspecte. Spre exemplu: îndrumarea elevilor să participe la Sfânta Liturghie. Preotul sau profesorul de religie s-ar putea să constate că mulți elevi nu participă la Sfânta Liturghie, sau participă doar la sărbătorile mari. În cadrul consilierii elevilor pentru participarea la Sfânta Liturghie, preotul sau profesorul de religie va urmări cel puțin două aspecte:

1. *Comportamentul în deficit*, când elevul nu este obișnuit (nu s-a deprins) să participe cu regularitate la Sfânta Liturghie.

2. *Comportamentul dezaptativ*, când elevul și-a făcut un obicei din a avea o atitudine refractară față de participarea la Sfânta Liturghie. În acest caz elevul poate da răspunsuri de genul: am fost dus cu forța când eram mai mic, dar nu mi-a plăcut, drept urmare nu voi participa la Sfânta Liturghie; este plictisitoare slujba și prea lungă; te poți ruga și acasă etc.

Activitatea de îndrumare duhovnicească trebuie să plece de la premisa conform căreia un anumit timp de comportament al elevului poate fi schimbat dacă vom folosi mijloacele și tehnicile adecvate. Când ne propunem să schimbăm un anumit tip de comportament sau anumită atitudine a elevilor, se impune ca prin acțiunile noastre să-i determinăm pe elevi să-și aleagă prioritățile, să-și găsească un rost în tot ceea ce fac. O intervenție pragmatică propune o radiografiere clară a idealurilor, a propunerilor și a simțămintelor elevilor: *ce-și doresc de la viață, cum gândesc, care le sunt bucuriile, care le sunt împlinirile și lipsurile etc.*

Odată cu venirea democrației, în ultimul deceniu la noi s-au produs schimbări mari în atitudinea și felul de a gândi al tinerilor. Pentru mulți tineri și tinere dorința de a fi în centrul atenției, de a fi vedetă este mai mare decât dorința de a fi bine instruit. Părintele Boris Niciporov, citat de dr. Dmitri A. Avdeev, scrie pe drept cuvânt că “idealurile pe care le cultivă conștiința socială astăzi sunt următoarele: primul ideal al societății de consum este fata ca fotomodel. Sunt necesare o înfățișare plăcută, dinți albi, charm ș.a.m.d. În general, punctul de plecare pentru orice nu este inima sau mintea, ci coapsa. Totul trebuie să fie de la coapsă și nu mai sus de coapsă: și gândurile și dorințele și simțămintele”²³. Trist, dar din păcate adevărat.

În urmă cu șapte – opt decenii, idealul pentru o fată era să devină o mamă bună, o soție respectată, o femeie cu bună rânduială, o creștină devotată. Un băiat era îndemnat să fie un credincios respectat, un tată responsabil. Pentru

²² *Ibid.*, p. 161

²³ Avdeev, Dmitri A., *Nervozitatea. Cauze, manifestări, remedii duhovnicești*, Sophia, București, în curs de apariție, p. 48

mulții tineri aceste idealuri sunt de domeniul trecutului. Mai mult medicina, psihologia, educația civică nu întotdeauna fac diferență între bolile trupești, bolile de factură psihică și bolile duhovnicești. Psihoterapeuții nu prea vorbesc despre concepte cum sunt credința în Dumnezeu, duhovnicia, îmbiserizarea, păcatele sau patimile.

Zygmund Baumann, făcând o diagnoză a stării morale a societății contemporane afirmă că “în zilele noastre ideea de sacrificiu de sine a fost delegitimată; oameni nu sunt stimulați sau nu doresc să facă eforturi pentru a atinge idealuri morale și pentru a păstra valorile morale ..., modernismul a început cu despărțirea dintre familie și afaceri”²⁴. Bulversările din societățile noastre decurg și din faptul că “odată cu divizarea precisă a muncii aproape fiecare acțiune implică mulți oameni și fiecare dintre ei face doar o mică parte din lucrarea generală ..., nimeni nu-și poate revendica *paternitatea pentru rezultatul final*”²⁵. În plan spiritual constatăm: păcate fără păcătoși, crime fără criminali, decizii iresponsabile fără ca cineva să fie tras la răspundere.

O lume în care adevăratele valori lipsesc tot mai mult, “o lume în care valorile îi sunt adăugate prin opțiunea oamenilor ... este o lume fără om”²⁶. Tehnologizarea excesivă presupune fragmentarea vieții într-o succesiune de probleme. Viața duhovnicească reprezintă una dintre victimile tehnologizării; eul moral nu poate supraviețui fragmentării și izolării.

Iată motivele pentru care preotul și profesorul de religie au obligația de a face din ora de religie o ***oră de consiliere și îndrumare a elevilor***, spre viața cu și în Hristos, spre împărtășirea cu Sfintele Taine, spre o viață responsabilă și mai plină de sens. O educație responsabilă a copiilor nu se poate face în afara unei dimensiuni duhovnicești a acesteia. Într-o lume care își zice a fi creștină, nu putem face educație fără credința în Mântuitorul Iisus Hristos și fără ajutorul lui Dumnezeu.

Toți tinerii își doresc să reușească în viață, să aibă o carieră, să obțină o diplomă, să fie impliniți. Pentru aceste lucruri îi pregătește școala. Dar pentru a reuși mai au nevoie de ceva: de echilibru, de asumarea responsabilității faptelor lor, de liniște sufletească. Aici, Biserica prin orele de religie are un cuvânt de spus. Pe parcursul desfășurării orelor de religie elevii vor fi conștientizați că în viață pe lângă succese mai apar unele greutăți, piedici și ispite. Pentru a învinge greutățile vieții este nevoie de o trezvie duhovnicească. Dimensiunea duhovnicească a vieții presupune un permanent război nevăzut, război în care noi suntem în postura unui soldat care stă mereu de veghe.

Sfântul Nicodim Aghioritul ne învață că “*adăpostul nostru* este neîncrederea în sine; *scutul* este încrederea și ferma nădejde în Dumnezeu; *povățuitorul nostru* este meditarea la suferințele Domnului; *încingătoarea* este abținerea de la patimile trupești; *încălțămîntea* este umilința și cunoașterea propriilor neputințe; *pavăza* lupta în ispite; *sabia* este sfânta rugăciune; *hrana* care ne întărește împotriva inamicilor este continua participare la dumnezeiasca împărtășire; iar *ochianul* cu care se poate vedea inamicul este continua formare a minții de a recunoaște faptele

²⁴ Baumann, Zygmund, *Etica protestantă*, Amarcord, Timișoara, 2000, pp. 6-9

²⁵ *Ibid.*, p. 23

²⁶ Dumond, Luis, *Essay on individualism: “Modern Ideology”* în “Anthropological Perspective”, University of Chicago Press, 1986, p. 262

în chip just și deprinderea continuă a voinței de a dori să fim bineplăcuți lui Dumnezeu, precum și pacea și liniștea deplină a minții²⁷.

Prin răbdare și tact pedagogic elevii vor fi învățați că multe dintre obiceiurile și tradițiile lumii de azi nu sunt compatibile cu tradițiile și obiceiurile Bisericii. Sunt unii care-și doresc ca Biserica să se adapteze obiceiurilor culturii moderne. Să nu uităm că “Biserica Ortodoxă are ca primă responsabilitate adaptarea tradițiilor culturale la Sfânta Tradiție”²⁸, înlocuind anumite culturi și obiceiuri decăzute cu cultura universală a învățăturilor și preceptelor creștine.

Să încercăm, în măsura posibilităților, să ajungem la inima tinerilor, chiar dacă uneori trebuie să le vorbim pe limba lor. Oare nu ne învață Sfântul Apostol Pavel în acest sens: *deși sunt liber față de toți, rob tuturor m-am făcut, pentru ca pe cei mai mulți să-i dobândesc ... Tuturor toate m-am făcut pentru ca-n orice chip să-i mântuiesc pe unii. Dar pe toate de dragul Evangheliei le fac.* (I Cor. 9,19-23).

²⁷ Nicodim Aghioritul, *Războiul nevăzut*, Buna Vestire, Bacău, 2001, p.4

²⁸ Arhiepiscopul Hrisostom de Etna, *Elemente de Psihologie Pastorală Ortodoxă*, Buna Vestire, Galați, în curs de apariție, p. 121

CUVÂNTAREA RELIGIOASĂ: EVOLUȚIE ȘI IMPACT – SECOLUL XVIII

DOREL MAN

Din vremuri imemorabile preoții s-au adresat credincioșilor prin grai viu. Cuvântarea scrisă, însă, este remarcată în arealul românesc relativ târziu, motiv pentru care documente despre activitatea predicatorială sistematică, în sensul prezentării cuvântului evanghelic în fața creștinilor, apar abia în secolul al XIV-lea, odată cu atestarea ierarhiei bisericești.

Reputatul istoric Nicolae Iorga afirmă că pe la anul 1230 călugării dominicani predicau în mijlocul românilor din ținuturile oltene, în jurul Severinului, tot de la el aflăm că românii aveau episcopi, preoți și stareți care au apărat ortodoxia prin grai viu în fața Catolicismului¹.

La începutul secolului al XV-lea a ajuns în Moldova retorul Grigorie Țamblac (1364-1419/20), de la care ne-a rămas cea dintâi cuvântare scrisă, rostită în biserica mitropoliei din Suceava la 20 decembrie 1401. Episcopul Melchisedec Ștefănescu este de părere că Grigorie Țamblac a rostit cuvântările sale în limba română pentru a fi înțelese de populația românească din Suceava, iar Nicolae Iorga susține că "Grigorie rămase un timp în țară. Întrebuință această vreme ca să ție predici potrivit cu meșteșugul său de retor bisericesc. Așa au făcut mulți prelați greci în Suceava, Iași și Târgoviște mai târziu"².

Cât privește istoriografia vieții religioase din secolul al XV-lea din Transilvania, minoritul Mihail Székely descrie activitatea predicatorială a protopopului Petru pentru menținerea credinței ortodoxe alături de episcopul Ioan de Caffa. Acesta din urmă a fost silit, în 1456, să părăsească țara, iar Ioan de Hunedoara, la 7 februarie 1456, sfătuit de Mihail Székely, forțează preoții ortodocși să treacă la catolicism³.

Încă în această perioadă catolicii, reformații, precum și husiții au făcut propagandă religioasă în limba română pentru a-și răspândi învățăturile lor și pentru a recruta cât mai mulți adepți. Preoțimea ortodoxă a ripostat, față de această atitudine prin introducerea limbii române în biserică, folosind cele două mijloace de apărare, cultul și cuvântul pentru întărirea credinței ortodoxe.

Datorită condițiilor istorice în care au fost obligați să trăiască românii din Transilvania, încă din secolul XVII-lea s-a practicat deprinderea toleranței și a conviețuirii cu indivizi care aparțineau altor națiuni și religii. În această perioadă s-a înregistrat libera circulație a misionarilor și a scrierilor. Cărțile catolice și protestante circulau în rândul maselor fără nici o restricție. Astfel, circulau libere Catehismul luteran de la anul 1544 și Catehismul calvin de la 1640, care au fost tipărite în Transilvania, unul la Sibiu, celălalt la Alba Iulia⁴.

¹ N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești*, Ediția a II-a, vol. I, București, 1920, p. 27.

² N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a Românilor*, București, 1904, p. 13.

³ Ștefan Meteș, *Istoria Bisericii și vieții religioase a Românilor din Ardeal și Ungaria*, Arad, 1918, p. 55.

⁴ Cf. V. Anania, *Cărți pe limba românească*, în "Magazin Istoric", XVI (1982), nr.5 (182) mai.

Cu toate acestea, Biserica ortodoxă a avut întotdeauna o atitudine tolerantă, însoțită de spiritul ecumenist care se observa în majoritatea țărilor creștine din Europa. În aceste condiții s-a promovat un spirit supraconfesional, încât tinerii puteau să învețe limba latină sau să urmeze studiile în școli catolice sau protestante din străinătate și din propria lor țară, fiindcă conducătorii Bisericii ortodoxe "nu au fost închiși într-un confesionalism absurd, ci dimpotrivă, receptivi față de noutate, știință, modern, indiferent de unde venea"⁵.

Pentru a ancora în realitățile secolului al XVIII-lea privind viața religioasă din Transilvania, vom pune în evidență și afirmația arhimandritului grec Isaia de la Mănăstirea Sfântul Petru și Pavel de la Muntele Athos relatată de Silviu Dragomir: "Am trecut prin Ardeal care s-a lepădat de turci și s-a supus Cezarului. Sunt mulți oameni binecredincioși de lege grecească acolo, care au început să fie siluiți în credință de papistași. A venit de la Viena un episcop latin și a întocmit o listă cu toate bisericile ortodoxe, spunând preoților să se unească toți cu biserica latină; pe cei care nu se vor înscrie de bună voie îi vor chinui, iar poporul va fi silit printr-un decret al Cezarului. În Ardeal e mare supărare și suspinare din pricina acestei siluirii a creștinilor la unire, căci sub jugul turcesc aveau greutăți numai cu dările, iar în credință nu le venea silă"⁶.

În Transilvania și înainte de 1700 și după anul 1700 românii au fost într-o stare de intoleranță, ba mai mult în secolul al XVIII-lea suferințele lor se întetesc, iar cei care au acceptat uniația își dau seama că au fost trădați⁷.

Tot pe această linie, Silviu Dragomir prezintă o scrisoare a mitropolitului Teodosie către Patriarhul Adrian al Moscovei, din 8 noiembrie 1700, în care se menționa: "... cu multă durere în inimă și amărăciune a sufletelor noastre și a tot poporul ortodox auzim și înțelegem că sfințele biserici din Ardeal și altele ortodoxe care trăiesc în Ungaria de sus li se fac multe, nespuse cruzimi și cu toată înșelăciunea și viclenia, iezuiții și alții, ca lupii răpitori ascunși în piele de oaie se întrec fără încetare și fără de odihnă a amăgi și a seduce poporul și adevărata turmă ortodoxă a lui Hristos"⁸.

Toleranța și conviețuirea interreligioasă în Transilvania trebuie înțeleasă în acest context și judecată ca venind de la superior la supus sau asupra ce reprezintă o pagină din istoria religioasă a Ardealului, iertată dar nu uitată.

Demn de remarcat este faptul că în perioada amintită creștinii ortodocși din Transilvania, datorită osteneții slujitorilor bisericești, au beneficiat de manuscrise

⁵ Antonie Plămădeală, *Dascăli de cuget și simțire românească*, București, 1981, p. 237.

⁶ Cf. Silviu Dragomir, *Contribuții privitoare la relațiile bisericii românești cu Rusia în veacul al XVII-lea*, extras din "A.A.R." S, II, M.S.I., vol. XXXIV, București, 1912, p. 59.

⁷ A se vedea în acest sens: Lucian Blaga, *Gândirea românească în Transilvania în sec. al XVIII-lea*, Editura Științifică, București, 1966, p. 95; Despre greutăți și suferințe înainte de 1700. Scrisoarea episcopului Napragy către împărat (1602) unde scrie: "Nu-i îngăduit ca lângă fereastra palatului (din Alba Iulia) n.n. să stea biserica schismatică (ortodoxă) și dușmanii bisericii române să caute prășire în față cu biserica noastră catedrală (Ștefan Mețes, *Istoria Bisericii românești din Transilvania*, vol. I, Sibiu, 1935, p. 183). Superintendentul Ștefan Katona Galeji scrie către principele Rákoczy: "să convocați protopopii (ortodocși n.n.) pentru alegerea noului vlădică și dacă nu va primi condițiile, să-i readuceți din nou la starea de iobagi, căci mă tem că Dumnezeu de la noi (calvinii n.n.) va cere seama despre Români, dacă pe acești oameni proști îi neglijăm". Cf. și pp. 196-197.

⁸ Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 163.

și tipărituri, de didahii și de tâlcuiri biblice care au contribuit la menținerea credinței și la unitatea neamului, fiind expresia manifestării noastre spirituale de-a lungul veacurilor.

O evoluție deosebită a cuvântării religioase se observă în secolul al XVI-lea, pe vremea domnitorului muntean Neagoe Basarab (1512-1521). El însuși cuvânta în prezența vlădicului Macarie și a clerului la a doua îngropare a osemintelor mamei sale Neaga, ceea ce însemna căci cu siguranță a cuvântat atunci și vlădicul.

Cazaniile lui Coresi (1564), precum și Evanghelia cu învățătură de la 1581 deschid pagini de aur în dezvoltarea cuvântării românești, motiv pentru care acestea, mult mai târziu (1914), au fost reeditate cu litere latine. Cazaniile au avut cea mai mare răspândire în spațiul românesc, în Ardeal și în Principatele Române.

Sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea reprezintă o perioadă de timp în care, datorită slujitorilor bisericii care transcriu și compun tot mai mult cuvântări bisericești, numărul manuscriselor crește simțitor.⁹

În această activitate se remarcă preotul Grigorie din Măhaciu, care pe la anul 1583 deținea cele mai multe manuscrise românești, numite de cercetătorii în domeniu “mihăcene”, printre care se află și o predică scrisă între anii 1600-1619, ceea ce este “o dovadă că pe la anul 1600 preoțimea noastră ortodoxă predica în biserici. În această vreme preoții nu tipăreau predici, însă le puneau pe hârtie și de bună seamă ori le spuneau în biserică, ori le citeau ei sau cântăreții¹⁰ și erau implicați într-o amplă acțiune pentru promovarea “binelui de obște” cu obiectivul misiunea de prim ordin în opera de edificare morală dar și civilă a poporului¹¹.

Semnificativă este în acest sens cercetarea lui M. Gaster (1856-1939), care în “Chrestomația Română” vorbește despre o tâlcuire a Rugăciunii Domnești, copiată de popa Grigorie, datată de la anul 1619 și constată că între textele - manuscrisele de predici a lui Grigorie și Cazaniile lui Coresi este o “legătură intimă” și că predica odinioară constituia o parte esențială a slujbei¹².

Tot pentru această perioadă, de la 1541 și până la 1641, săracă în predici tipărite, amintim că în Biblioteca Academiei Române se află un *Manuscris de Predici pentru sărbători mari* (1632) și o *Carte de Predici cu titlu necunoscut*, apărută în timpul lui Matei Basarab (1632-1654), precum și *Cuvântul funebru a lui Toader Dascălul din Ardeal* (1639) scris în românește pe cinci foi și atașat la un Moltfelnic slavonesc din secolul al XVII-lea¹³, care sunt vechi documente de limbă și literatură românească moștenite până la apariția monumentalei lucrări ortodoxe, Cazania de la Bălgrad - 1641 din vremea păstoririi lui Ilie Iorest (1638-1643) moment din care putem afirma că intră în normalitate tipărirea cărților ortodoxe.

Cu toate facilitățile aduse de tipografi, cărțile de ritual nu se procurau ușor, așa încât s-a continuat copierea unor cărți de cult. Astfel un Moltfelnic tipărit la Alba Iulia în 1689 este copiat în întregime de un ieromonah cu numele Andrei de

⁹ Gheorghe Comșa, *Istoria prediceii la români*, București, 1921, p. 21.

¹⁰ *Ibidem*, p. 22.

¹¹ A. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, București, 1967, p. 247.

¹² Gheorghe Comșa, *op.cit.*, p. 24; M. Gaster, *Chrestomația Română*, București, 1891, vol. I, p. 56.

¹³ Gheorghe Comșa, *op.cit.*, p. 26.

la Mănăstirea lui Constantin Brâncoveanu din Țara Făgărașului cu un adaus de două cuvântări funebre, adică: *Cazanie la oamenii morți* și o *Învățătură la prestăvirea omului*, scrise între anii 1690-1700, atribuite unui călugăr din Țara Oltului.

Activitatea culturală de la începutul secolului al XVIII-lea este marcată în Principate de stăpânirea politică a grecilor, iar în Ardeal de propaganda catolică, încât Biserica ortodoxă ajunge sub oblăduirea ierarhiei sârbești.

În această perioadă, slujitorii bisericii ortodoxe din Transilvania au cunoscut și beneficiat de manuscrisul omiletic al preotului Urs din Cotiglet-Bihor, care este o copie după Cazania lui Varlaam și alte predici ce nu se găesc în cazanii. Manuscrisul a circulat în vestul țării în prima jumătate a secolului al XVIII-lea.

Un alt manuscris omiletic ce se află în Biblioteca Academiei Române este și cel al ieromonahului Ștefan de la Mănăstirea Bistrița, care conține 12 predici, datat la anul 1720, atașat și legat la sfârșitul unui exemplar din "Cheia înțelesului"¹⁴.

Toate manuscrisele omiletice pun în evidență faptul că în rândurile slujitorilor bisericii erau preoți și ieromonahi care se ocupau în mod special cu pregătirea și promovarea discursului religios atât de necesar în cadrul slujbelor religioase pe linie apologetică, cât și de promovare a dreptei credințe.

Cu toate vitregiile istoriei discursul religios românesc a învins și a pătruns la toate nivelurile, iar prin activitatea multiculturală a ieromonahului Antim Ivireanul (1660-1716) viitorul mitropolit al Țării Românești, cu opera lui principală: *Didahiile*, culegere manuscrisă a 28 de predici va atinge cele mai înalte culmi. Despre această personalitate eclesială, Melhisedec Ștefănescu (1823-1892) afirma că "a fost un orator de talent și face o distinsă onoare bisericii române care l-a avut de conducător al ei"¹⁵.

Secolele XVIII – XIX se prezintă, din spectrul cultural pe care-l promovează, ca fiind perioada unei deschideri tot mai accentuate a segmentului clerical spre actul de culturalizare¹⁶. Dialogul cu spiritualitatea europeană se dezvoltă treptat, însăși masele de credincioși revendică actul propovăduirii, înțeles ca o misiune specifică Bisericii, precum și ca o cale de revigorare morală a socialului, în vederea trăirii Scripturilor. Cu această ocazie se pun bazele cuvântării religioase în spațiul românesc. Din păcate, un număr redus dintre aceste cuvântări a văzut lumina tiparului. Însă acele scrieri și cuvântări care au reușit să fie publicate, s-au bucurat de un larg răsunet în epocă. Necesitatea lor era impusă de cerința preoților și a credincioșilor de a citi în graiul lor propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu, deoarece "limba cunoașterii, a meditației profunde și a creației literare este expresia chipului lăuntric al unui neam, pe care numai el și-l făurește prin cele mai înalte calități ale sale"¹⁷.

Predicile rămase în manuscrise "adeveresc fenomenul cultural specific strămoșilor noștri care cunoșteau scrierea și cititul"¹⁸ și sunt mărturii grăitoare ale

¹⁴ *Ibidem*, p. 61.

¹⁵ *Ibidem*, p. 83 și 107.

¹⁶ Doru Radosav, *Nevoințele scrisului. Cultură și credință în spațiul românesc în secolele XVIII-XIX*, în vol. "Teologie și cultură transilvană în contextul spiritualității europene în sec. XVI-XIX", Cluj-Napoca, 1999, p. 9-22.

¹⁷ Virgil Cândea, *Noul Testament în limba română ca act de spiritualitate și cultură, în Noul Testament*, 1688-1988, Editura Episcopiei Alba Iulia, 1988, p. 46.

¹⁸ Arhim. Veniamin Micle, *Manuscrisele românești de la Prodromul (Muntele Athos)*, Sfânta Mănăstire Bistrița, Eparhia Râmnicului, 1999, p. 8.

existenței noastre pe aceste teritorii românești, care au promovat educarea și însuflețirea tuturor românilor în unitatea credinței și a neamului, la răspândirea culturii românești și a literaturii teologice ortodoxe.

Este bine cunoscut că predicile au constituit un moment important nu numai în ce privește propovăduirea celor sfinte în biserică și în afara ei, precum și în ceea ce privește perpetuarea și dezvoltarea limbii române. Chiar și în vremurile când slujbele bisericești se țineau în alte limbi decât cea maternă predicile alături de spovedanie se țineau în limba română. În acest sens stau mărturie manuscrisele care ni s-au păstrat și transmis din acea vreme. Ele au rămas modele și expresii ale manifestării noastre spirituale de-a lungul veacurilor, răspândite în rândul maselor largi pentru zidire duhovnicească.

Predica a fost și este o comunicare cu masele și se ținea în cadrul serviciului public religios, având profunde consecințe pozitive pe plan spiritual și cultural, predică realizată în concordanță cu învățătura Bisericii și cu promovarea ierarhiei ortodoxe a timpului. Practicarea predicii a fost favorizată de traducerea cărților sacre și a operelor patristice în limba poporului de Biserică și de Domnie, care și-au dat girul și au susținut condițiile indispensabile, adică școli de limbă românească, tiparnițe, preoți și cărturari. Secolul al XVIII-lea a fost cel mai frământat, atât în Transilvania, unde Biserica Ortodoxă se lupta cu propaganda catolică, cât și în Principate, unde se impunea politica grecilor fanarioți.

În această perioadă limba cărților bisericești este aproape pretutindeni aceeași, datorită răspândirii largi a literaturii religioase ortodoxe în limba română, exercitându-se astfel și o deosebită influență asupra limbii literare chiar "într-o epocă de exagerată creștere a influenței neogrecești, cărțile religioase au răspândit o limbă ferită de împesărițări lexicale și relativ unitară"¹⁹, epocă care a dat la lumină în limba română numeroase cărți de cuvântări și învățătură.

Cercetătorii sunt, în general, de acord că la baza cuvântării religioase de la noi stă predica veche tradusă în graiul nostru din limbile greacă, italiană, franceză sau rusă, iar izvorul cuvântării religioase îl avem la stâlpii de foc ai creștinismului: Ioan Gură de Aur, Grigorie de Nissa, Grigorie de Nazianz, Vasile cel Mare, Macarie Egipteanul, Teodor Studitul, Nichifor Teotochis și mulți alții. Numeroasele traduceri de cărți au contribuit la afirmarea limbii române și au oferit cărturarilor români ocazia de a vehicula ideii originale în prefețele lor.

Prin urmare, se poate afirma cu toată certitudinea că, în secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, predica sau cuvântarea religioasă a fost prezentă peste tot și s-a distins prin realismul ei profund având la bază Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, ținând seama de realitățile concrete ale existenței românilor ortodocși de pe întreg spațiul nostru românesc. Ele sunt un atestat de unitate a românilor de pretutindeni, un atestat de continuitate și un monument ridicat limbii și culturii românești. Pe lângă aceste aspecte, ele reflectă unitatea ortodoxiei și a credinței răsăritene.

¹⁹ Alexandru Piru, *Istoria literaturii române*, ed. a II-a, Editura Academiei Române, București, 1970, p. 659.

Manuscrisele omiletice sunt documente de moștenire a credinței ortodoxe propovăduită de “preoții smeriți de la sate, care în chinuite slove chirilice așternau pe hârtie cuvinte de frumuseți biblice...”²⁰ cu sute de ani în urmă arătându-se cum s-au pregătit și au vorbit în acea epocă creștinilor. Manuscrisele de oratorie sacră pun în evidență evoluția discursului religios și utilizează în întreg cuprinsul lor fondul patristic, ortodox uneori presărat cu concepte moderne despre viață și importanța învățaturii pentru viața vremelnică care pregătește viața veșnică. “Manuscrisele cele mai vechi sunt și cele mai adevărate, deoarece ele nu sunt contaminate de greșelile involuntare ale copiștilor sau de cele voluntare ale ereticilor”²¹ și sfidează granițele vremelnice prin aria largă în care au circulat alături de textele tipărite, având o mare căutare și circulație pe pământul românesc.

²⁰ *Actele primului Congres al preoțimii din Mitropolia românilor ortodocși din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș, Sibiu 1919* (Discursul inaugural rostit de Ioan Lupaș), p. 49-53.

²¹ Bartolomeu Valeriu Anania, *Apa cea Vie a Ortodoxiei*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2002, p. 49.

VII. CRONICA FACULTĂȚII*

CRONICA FACULTĂȚII ÎN ANII UNIVERSITARI 2000-2001 și 2001-2002

A. PERSONALUL DIDACTIC

a) Anul universitar 2000-2001

Pr.Prof.univ.dr. Ioan-Vasile Leb
Pr.Prof.univ.dr. Alexandru Moraru
Pr.conf.univ.dr. Valer Bel
Arhid.conf.univ.dr. Ioan Ică jr
Pr.conf.univ.dr. Vasile Stanciu
Pr.conf.univ.dr. Stelian Tofană
Pr.conf.univ.dr. Ioan Chirilă
Pr.Lect.univ.dr. Ioan Bizău
Pr.Lect.univ.dr. Dorel Man
Pr.Lect.univ. dr. Gheorghe Șanta
Pr.lect. Corneliu Erneanu
Pr.Lect.univ.drd. Vlaicu Patriciu
Arhid.asist.univ.drd. Ștefan Iloaie
Lect.univ.dr. Ioan Toader
Lect. univ.drd. Ana Baciu
Lect.univ.drd. Annamaria Baciu
Asist drd. Radu Preda

b) Anul universitar 2001-2002

Pr.Prof.univ.dr. Ioan-Vasile Leb
Pr.Prof.univ.dr. Alexandru Moraru
Pr.conf.univ.dr. Valer Bel
Arhid.conf.univ.dr. Ioan Ică jr
Pr.conf.univ.dr. Vasile Stanciu
Pr.conf.univ.dr. Stelian Tofană
Pr.conf.univ.dr. Ioan Chirilă
Pr.Lect.univ.dr. Ioan Bizău
Pr.Lect.univ.dr. Dorel Man
Pr.Lect.univ. dr. Gheorghe Șanta
Pr.lect. Corneliu Erneanu
Pr.Lect.univ.drd. Vlaicu Patriciu
Arhid.asist.univ.drd. Ștefan Iloaie
Lect.univ.dr. Ioan Toader
Lect. univ.drd. Ana Baciu
Lect.univ.drd. Annamaria Baciu
Asist drd. Radu Preda

* Documentar întocmit de Cosmin Trif și Nicolae Kerekes

B. DISCIPLINE DE STUDIU

a. Anul universitar 2000-2001

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

Începând cu *Anul universitar 2000 - 2001*

Profilul: *Teologie*

Specializarea: *Teologie Ortodoxă Pastorală*

Titlul absolventului: *Licențiat în Teologie*

Durata studiilor: 8 semestre

Forma de învățământ: zi

I. Cerințe pentru obținerea diplomei de licență

213 credite la disciplinele obligatorii

32 credite la disciplinele opționale

30 credite la examenul de licență (15 credite pentru cele trei probe, 15 credite pentru lucrarea de licență)

10 credite pentru o limbă străină (4 semestre)

Promovarea disciplinei *Educație fizică* fără credite (4 semestre)

Pentru ocuparea unui post didactic (învățământ gimnazial, liceal și superior) absolventul trebuie să posede Certificat de absolvire a Departamentului pentru pregătirea personalului didactic. La disciplinele Departamentului se repartizează 20 de credite, după cum urmează din anexa 3.

II. Desfășurarea studiilor (în număr de săptămâni)

	Activități didactice		Sesiune de examene			Practică	Vacanța		
	Sem. I	Sem. II	Iarnă	Vară	Restanțe		De iarnă	De primăvară	De vară
Anul I	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul II	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul III	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul IV	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	-

III. Numărul orelor pe săptămâni la specialitatea

	Sem. I	Sem. II
Anul I	24	25
Anul II	24	21
Anul III	22	25
Anul IV	23	21

IV. Examenul de licență

1. Perioada de întocmire a lucrării de licență: **semestrele 7 - 8**
2. Perioada de definitivare a lucrării de licență: **3 săpt. din sem. 8**
3. Perioada de susținere a examenului de licență: **15 - 30 iunie**
4. Conținutul examenului de licență:
 - a) Examen la disciplina fundamentală
 - b) Examen specialitate I
 - c) Examen limba străină
 - d) Susținerea lucrării de licență

V. Modul de alegere a cursurilor opționale

Sem. 1: Din cursurile OP 1141, OP 1143 - se alege un curs

Sem. 2: Din cursurile OP 1242, OP 1244 - se alege un curs

Sem. 3: Din cursurile OP 2146, OP 2147, OP 2142, OP 2145 - se alege un curs

Sem. 4: Din cursurile OP 2242, OP 2246, OP 2247 - se aleg două cursuri

Sem. 5: Din cursurile OP 3151, OP 3152, OP 3153, OP 3110 - se aleg două cursuri

Sem. 6: Din cursurile OP 3253, OP 3254, OP 3255, OP 3210 - se aleg două cursuri

Sem. 7: Din cursurile OP 4157, OP 4158, OP 4159 - se aleg două cursuri

Sem. 8: Din cursurile OP 4260, OP 4261, OP 4262 - se aleg două cursuri

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ SPECIALIZAREA TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ

TABELUL DISCIPLINELOR

A. Discipline obligatorii

Cod	Discipline	Credite	Nr. ore săptămânal			Felul verificării	Condiționări	Cu ce disciplină poate fi înlocuit
			C	S	L			
0	1	2	3	4	5	6	7	8
Semestrul 1 (Anul I)								
OP 1101	Studiul Vechiului Testament I	4,5	2	-	-	E	-	
OP 1102	Studiul Noului Testament I	4,5	2	1	-	E	-	
OP 1103	Istoria Bisericească Universală I	4,5	2	1	-	E	-	
OP 1104	Istoria Bisericii Ortodoxe Române I	3	2	-	-	E	-	
OP 1110	Formare Duhovnicească și misionară și practică de cult I	2	-	-	1	C	-	
OP 1111	Muzică bisericească și ritual	2,5	1	-	1	Vf	-	
OP 1112	Patrologia și literatura postpatristică I	3	1	-	-	C	-	
OP 1117	Limba greacă biblică și patristică	3,5	-	-	2	Vf	-	
Semestrul 2 (Anul I)								
OP 1201	Studiul Vechiului Testament II	4,5	2	1	-	E	OP 1101	
OP 1202	Studiul Noului Testament II	4,5	2	-	-	E	OP 1102	
OP 1203	Istorie Bisericească Universală II	3,5	2	-	-	E	OP 1103	
OP 1204	Istoria Bisericii Ortodoxe Române II	3,5	2	1	-	E	OP 1104	
OP 1210	Formare Duhovnicească și misionară și practică de cult II	2,5	-	1	1	VF	-	
OP 1211	Muzică bisericească și ritual II	2,5	1	-	1	C	OP 1111	
OP 1212	Patrologia și literatura postpatristică II	3	1	1	-	C	OP 1112	
OP 1217	Limba greacă biblică și patristică II	3,5	-	-	2	C	OP 1117	
Semestrul 3 (Anul II)								
OP 2101	Studiul Vechiului Testament III	4,5	2	-	-	E	OP 1201	
OP 2102	Studiul Noului Testament III	4,5	2	-	-	E	OP 1202	
OP 2103	Istorie Bisericească Universală III	4	2	-	-	E	OP 1203	
OP 2104	Istoria Bisericii Ortodoxe Române III	4	2	-	-	E	OP 1204	
OP 2110	Formare Duhovnicească și misionară și practică de cult III	2,5	-	-	1	C	-	
OP 2111	Muzică bisericească și ritual III	3	1	-	1	VF	OP 1211	
OP 2112	Patrologia și literatura postpatristică III	3	1	1	-	C	OP 1212	

0	1	2	3	4	5	6	7	8
OP 2118	Limba latină-texte patristice	2	-	-	2	VF		
Semestrul 4 (Anul II)								
OP 2201	Studiul Vechiului Testament IV	4,5	2	1	-	E	OP 2101	
OP 2202	Studiul Noului Testament IV	4,5	2	1	-	E	OP 2102	
OP 2203	Istoria Bisericească Universală IV	3,5	2	-	-	E	OP 2103	
OP 2204	Istoria Bisericii Ortodoxe Române IV	4	2	-	-	E	OP 2104	
OP 2210	Formare duhovnicească și misionară și practică de cult IV	2,5	-	-	1	C	-	
OP 2211	Muzică bisericească și ritual IV	3	1	-	1	C	OP 2111	
OP 2212	Patrologia și literatura postpatristică	3	1	-	-	E	OP 2112	
OP 2218	Limba latină - texte patristice	2,5	-	-	2	VF	OP 2118	
Semestrul 5 (Anul III)								
OP 3105	Teologia Fundamentală și Dogmatică I	4,5	2	-	-	C	OP 2201, OP 2202, OP 2203	
OP 3106	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă I	4	2	-	-	E	OP 2201, OP 2202	
OP 3107	Istoria și filosofia religiilor I	3	2	-	-	C	OP 2203	
OP 3108	Catehetica I	3	2	1	-	C	OP 2203	
OP 3109	Misiologie și ecumenism I	3	2	-	-	E	OP 2201, OP 2202, OP 2203	
OP 3156	Istoria și spiritualitatea Bizanțului	2	1	-	-	C	-	
OP 3111	Muzică bisericească și ritual V	2,5	1	-	1	VF	OP 2211	
OP 3113	Teologie Liturgică I	3	2	1	-	C	OP 2203, OP 2211	
Semestrul 6 (Anul III)								
OP 3205	Teologia Fundamentală și Dogmatică II	3	2	-	-	E	OP 3105	
OP 3206	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă II	3	2	-	-	C	OP 3106	
OP 3207	Istoria și filosofia religiilor II	3	1	-	-	C	OP 3107	
OP 3209	Misiologie și ecumenism II	3	1	1	-	C	OP 3109	
OP 3256	Istoria și spiritualitatea Bizanțului	2	1	1	-	C	-	
OP 3211	Muzică bisericească și ritual VI	2	-	1	1	VF	OP 3111	
OP 3213	Teologie liturgică II	4	2	1	-	E	OP 3113	
OP 3214	Omiletica I	3	1	1	-	C	-	
OP 3216	Drept bisericesc și administrație I	3	1	1	-	E	OP 3116	
Semestrul 7 (Anul IV)								
OP 4105	Teologia Fundamentală și Dogmatică III	3	2	-	-	C	OP 3205	
OP 4106	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă III	4	2	-	-	E	OP 3206	
OP 4107	Istoria și filosofia religiilor III	3	2	-	-	E	OP 3207	
OP 4109	Misiologie și ecumenism III	3	2	-	-	E	OP 3209	
OP 4113	Teologia liturgică III	4	2	1	-	E	OP 3213	
OP 4114	Omiletica II	3	1	-	2	E	OP 3214	
OP 4115	Teologie Pastorală I	3	1	1	-	C	OP 3213	
OP 4116	Drept bisericesc și administrație Parohială III	3	2	1	-	E	OP 3216	
Semestrul 8 (Anul IV)								
OP 4205	Teologia Fundamentală și Dogmatica IV	3,5	2	-	-	E	OP 4105	
OP 4206	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă IV	3	2	-	-	C	OP 4106	
OP 4207	Istoria și filosofia religiilor	3	2	1	-	E		
OP 4209	Misiologie și ecumenism IV	4	1	1	-	C	OP 4109	
OP 4213	Teologia Liturgică IV	4	1	-	2	C	OP 4113	
OP 4214	Omiletică III - practică	2,5	-	-	2	C	OP 4114	
OP 4215	Teologia Pastorală II	3	-	-	1	E	OP 4115	
OP 4216	Drept bisericesc și administrație parohială IV	3	1	1	-	C	OP 4116	

B. Discipline opționale

0	1	2	3	4	5	6	7	8
Semestrul 1 (Anul I)								
OP 1141	Paleografia română și problemele cercetării izvoarelor	2,5	1	1	-	VF		
OP 1143	Arheologia biblică și geografia Țării Sfinte	2,5	2	-	-	E		
Semestrul 2 (Anul I)								
OP 1242	Limba ebraică	2,5	-	-	2	E		
OP 1244	Metodologia cercetării științifice	2,5	1	-	1	C		
Semestrul 3 (Anul II)								
OP 2145	Limba greacă - texte patristice	2,5	-	-	2	VF	OP 1217	
OP 2146	Exegeza neotestamentară I	2,5	1	1	-	VF	OP 1202	
OP 2147	Noțiuni de istoria filosofiei și filosofie creștină I	2,5	2	-	-	C	-	
OP 2142	Istoria Basarabiei	2,5	2	-	-	E	-	
Semestrul 4 (Anul II)								
OP 2246	Exegeza neotestamentară II	2,5	1	1	-	E	OP 2146	
OP 2247	Noțiuni de istoria filosofiei și filosofie creștină II	2,5	2	-	-	C	OP 2147	
OP 2242	Limba Ebraică	2,5	-	-	2	VF	OP 1242	
OP 2263	Cântare corală bisericească		-	1	-	VF	Facultativ peste numărul minim necesar de credite	
Semestrul 5 (Anul III)								
OP 3151	Izvoarele și istoricul Dreptului bisericesc	2,5	2	-	-	E	OP 2203	
OP 3152	Probleme fundamentale ale I.B.U. (Încercări de unire între Răsărit și Apus în sec. XI-XVI)	2,5	2	-	-	C	OP 2203	
OP 3110	Formare duhovnicească și misionară și practică de cult	2,5	2	-	-	C		
OP 3153	Istoria artei creștine eclesiale I	2,5	2	-	-	C	-	
OP 3163	Cântare corală bisericească		-	1	-	VF	Facultativ peste numărul minim necesar de credite	
Semestrul 6 (Anul III)								
OP 3253	Istoria artei creștine eclesiale II	2	2	-	-	C	OP 3153	
OP 3254	Noțiuni de teologie biblică neotestamentară	2	2	-	-	C	OP 2202	
OP 3255	Teologie simbolică comparată	2	2	-	-	EX	OP 2201; OP 2202; OP 2203	
OP 3210	Formare duhovnicească și misionară și practica de cult	2	-	1	1	C	OP 3156	
OP 3263	Cântare corală bisericească		-	1	-	VF	Facultativ peste numărul minim necesar de credite	
Semestrul 7 (Anul IV)								
OP 4157	Morala creștină ortodoxă și problemele lumii contemporane	2	2	-	-	E	OP 3206	
OP 4158	Probleme actuale de sectologie	2	2	-	-	C	-	
OP 4159	Teologie și cultură	2	2	-	-	C	-	
OP 3163	Cântare corală		-	1	-	VF	Facultativ peste numărul minim necesar de credite	
Semestrul 8 (Anul IV)								
OP 4260	Misiunea externă și cercetare misionară	2	2	-	-	E	OP 2203	
OP 4261	Creștinismul și marile religii ale lumii	2	2	-	-	C	OP 4107	
OP 4262	Spiritualitatea ortodoxă și spiritualitatea apuseană	2	2	-	-	C	-	

C. Disciplinele examenului de licență

Cod	Discipline	Credite	Felul verificării	Condiționări
0	1	2	3	4
OP 5005	Disciplina fundamentală	5	E	
OP 5064	Disciplina de specialitate I	5	E	
OP 5065	Disciplina de limbă străină	5	E	
OP 5066	Lucrarea de licență	15	E	

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

Începând cu *anul universitar 2000 - 2001*

Profilul: *Teologie*

Specializarea: *Teologie Ortodoxă - Asistență socială*

Titlul absolventului: *Licențiat în Teologie - Asistență socială*

Durata studiilor: 8 semestre

Forma de învățământ: zi

I. Cerințe pentru obținerea diplomei de licență

113 credite la disciplinele obligatorii

7 credite la disciplinele opționale

30 credite la examenul de licență (15 credite pentru cele trei probe, 15 credite pentru lucrarea de licență)

10 credite pentru promovarea unei limbi străine (4 semestre)

Promovarea disciplinei *Educație fizică* fără credite (4 semestre)

Pentru ocuparea unui post didactic (învățământ gimnazial, liceal și superior) absolventul trebuie să posede Certificat de absolvire a Departamentului pentru pregătirea personalului didactic. La disciplinele Departamentului se repartizează 20 de credite, după cum urmează din anexă.

II. Desfășurarea studiilor (în număr de săptămâni)

	Activități didactice		Sesiune de examene			Practică	Vacanța		
	Sem. I	Sem. II	Iarna	Vara	Restanțe		De iarnă	De primăvară	De vară
Anul I	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul II	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul III	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul IV	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	-

III. Numărul orelor pe săptămâni

	Sem. I	Sem. II
Anul I	11(+4)	12(+4)
Anul II	14(+4)	11(+4)
Anul III	12	11
Anul IV	12	11

IV. Examenul de licență

1. Perioada de întocmire a lucrării de licență: **semestrele 7 - 8**
2. Perioada de definitivare a lucrării de licență: **3 săpt. din sem. 8**
3. Perioada de susținere a examenului de licență: **15 - 30 iunie**
4. Conținutul examenului de licență:
 - a) Examen la disciplina de specialitate
 - b) Examen specialitate A
 - c) Examen limbă străină
 - d) Susținerea lucrării de licență

V. Modul de alegere a cursurilor Opționale

Specialitatea A

Sem. 1: Din cursurile OP 1117, OP 1143 - se alege un curs

Sem. 2: Din cursurile OP 1217, OP 1244 - se alege un curs

Sem. 3: Din cursurile OP 2118, OP 2146, OP 2147 - se alege un curs

Sem. 4: Din cursurile OP 2218, OP 2246, OP 2247 - se alege un curs

Sem. 5: Din cursurile OR 3150, OP 3152, OP 3153 - se alege un curs

Sem. 6: Din cursurile OP 3253, OP 3254, OP 3255 - se alege un curs

Sem. 7: Din cursurile OP 4157, OP 4158, OP 4159 - se alege un curs

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

Începând cu **anul universitar 2000 - 2001**

Profilul: **Teologie**

Specializarea: **Teologie Ortodoxă - Litere – Limba și literatura română**

Titlul absolventului: **Licențiat în teologie și filologie**

Durata studiilor: 8 semestre

Forma de învățământ: zi

I. Cerințe pentru obținerea diplomei de licență

113 credite la disciplinele obligatorii

7 credite la disciplinele opționale

30 credite la examenul de licență (15 credite pentru cele trei probe, 15 credite pentru lucrarea de licență)

10 credite pentru promovarea unei limbi străine (4 semestre)

Promovarea disciplinei Educație fizică fără credite (4 semestre)

Pentru ocuparea unui post didactic (învățământ gimnazial, liceal și superior) absolventul trebuie să posede Certificat de absolvire a Departamentului pentru pregătirea personalului didactic. La disciplinele Departamentului se repartizează 20 de credite, după cum urmează din anexă.

II. Desfășurarea studiilor (în număr de săptămâni)

	Activități didactice		Sesiune de examene			Practică	Vacanța		
	Sem. I	Sem. II	Iarna	Vara	Restanțe		De iarnă	De primăvară	De vară
Anul I	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.

Anul II	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul III	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul IV	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	-

III. Numărul orelor pe săptămâni

	Sem. I	Sem. II
Anul I	11(+4)	12(+4)
Anul II	14(+4)	11(+4)
Anul III	12	11
Anul IV	12	11

IV. Examenul de licență

5. Perioada de întocmire a lucrării de licență: **semestrele 7 - 8**
6. Perioada de definitivare a lucrării de licență: **3 săpt. din sem. 8**
7. Perioada de susținere a examenului de licență: **15 - 30 iunie**
8. Conținutul examenului de licență:
 - a) Examen la disciplina de specialitate
 - b) Examen specialitate A
 - c) Examen limbă străină
 - d) Susținerea lucrării de licență

V. Modul de alegere a cursurilor Opționale

Specialitatea A

Sem. I: Din cursurile OP 1117, OP 1143 - se alege un curs

Sem. 2: Din cursurile OP 1217, OP 1244 - se alege un curs

Sem. 3: Din cursurile OP 2118, OP 2146, OP 2147 - se alege un curs

Sem. 4: Din cursurile OP 2218, OP 2246, OP 2247 - se alege un curs

Sem. 5: Din cursurile OR 3150, OP 3152, OP 3153 - se alege un curs

Sem. 6: Din cursurile OP 3253, OP 3254, OP 3255 - se alege un curs

Sem. 7: Din cursurile OP 4157, OP 4158, OP 4159 - se aleg un curs

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

Începând cu **anul universitar 2000 - 2001**

Profilul: **Teologie**

Specializarea: **Teologie Ortodoxă - Litere – Limba și literatura străină**

Titlul absolventului: **Licențiat în teologie și filologie**

Durata studiilor: 8 semestre

Forma de învățământ: zi

I. Cerințe pentru obținerea diplomei de licență

113 credite la disciplinele obligatorii

15 credite la disciplinele opționale

30 credite la examenul de licență (15 credite pentru cele trei probe, 15 credite pentru lucrarea de licență)

10 credite pentru promovarea unei limbi străine (4 semestre)

Promovarea disciplinei *Educație fizică* fără credite (4 semestre)

Pentru ocuparea unui post didactic (învățământ gimnazial, liceal și superior) absolventul trebuie să posede Certificat de absolvire a Departamentului pentru pregătirea personalului didactic. La disciplinele Departamentului se repartizează 20 de credite, după cum urmează din anexă.

II. Desfășurarea studiilor (în număr de săptămâni)

	Activități didactice		Sesiune de examene			Practică	Vacanța		
	Sem. I	Sem. II	Iarna	Vara	Restanțe		De iarnă	De primăvară	De vară
Anul I	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul II	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul III	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul IV	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	-

III. Numărul orelor pe săptămâni

	Sem. I	Sem. II
Anul I	11(+2)	12(+2)
Anul II	14(+2)	11(+2)
Anul III	12	11
Anul IV	12	11

IV. Examenul de licență

9. Perioada de întocmire a lucrării de licență: **semestrele 7 - 8**
10. Perioada de definitivare a lucrării de licență: **3 săpt. din sem. 8**
11. Perioada de susținere a examenului de licență: **15 - 30 iunie**
12. Conținutul examenului de licență:
 - a) Examen la disciplina de specialitate
 - b) Examen specialitate A
 - c) Examen limbă străină
 - d) Susținerea lucrării de licență

V. Modul de alegere a cursurilor Opționale

Specialitatea A

Sem. 1: Din cursurile OP 1117, OP 1143 - se alege un curs

Sem. 2: Din cursurile OP 1217, OP 1244 - se alege un curs

Sem. 3: Din cursurile OP 2118, OP 2146, OP 2147 - se alege un curs

Sem. 4: Din cursurile OP 2218, OP 2246, OP 2247 - se alege un curs

Sem. 5: Din cursurile OR 3150, OP 3152, OP 3153 - se alege un curs

Sem. 6: Din cursurile OP 3253, OP 3254, OP 3255 - se alege un curs

Sem. 7: Din cursurile OP 4157, OP 4158, OP 4159 - se alege un curs

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

SPECIALIZAREA TEOLOGIE ORTODOXĂ LITERE – LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ SAU O LIMBĂ ȘI LITERATURĂ STRĂINĂ ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

TABELUL DISCIPLINELOR

A. Discipline obligatorii – Specialitatea A

Cod	Discipline	Credite	Nr. ore săptămânal			Felul verificării	Condiționări	Cu ce disciplină poate fi înlocuit
			C	S	L			
0	1	2	3	4	5	6	7	8
Semestrul 1 (Anul I)								
OL 1101	Studiul Vechiului Testament I	4	2	-	-	E	-	
OL 1102	Studiul Noului Testament I	4	2	1	-	E	-	
OL 1103	Istoria Bisericească Universală I	4	2	-	-	C	-	
OL 1110	Formare duhovnicească și practica de cult I	1	-	1	-	VF	-	
OL 1111	Muzică bisericească și ritual I	1	-	1	-	VF	-	
Semestrul 2 (Anul I)								
OL 1201	Studiul Vechiului Testament II	3	2	1	-	E	OP 1101	
OL 1202	Studiul Noului Testament II	3	2	-	-	E	OP 1102	
OL 1203	Istorie Bisericească Universală II	3	2	-	-	E	OP 1103	
OL 1204	Istoria Bisericii Ortodoxe Române II	3	2	-	-	E	OP 1104	
OL 1210	Formare Duhovnicească și misionară și practică de cult II	2	-	1	-	C	-	
Semestrul 3 (Anul II)								
OL 2101	Studiul Vechiului Testament III	3	2	-	-	C	OP 1201	
OL 2102	Studiul Noului Testament III	4	2	1	-	C	OP 1202	
OL 2103	Istorie Bisericească Universală III	3	2	1	-	E	OP 1203	
OL 2104	Istoria Bisericii Ortodoxe Române III	3	2	1	-	C	OP 1204	
OL 2111	Muzică bisericească și ritual III	1	-	1	-	VF	OP 1211	
Semestrul 4 (Anul II)								
OL 2201	Studiul Vechiului Testament IV	4	2	1	-	E	OP 2101	
OL 2202	Studiul Noului Testament IV	4	2	-	-	E	OP 2102	
OL 2204	Istoria Bisericii Ortodoxe Române IV	4	2	-	-	E	OP 2105	
OL 2210	Formare Duhovnicească și misionară și practică de cult IV	1	-	1	-	C	-	
OL 2211	Muzică bisericească și ritual IV	1	-	1	-	C	OP 2111	
Semestrul 5 (Anul III)								
OL 3105	Teologia Fundamentală și Dogmatică I	3	2	1	-	C	OP 2201, OP 2202, OP 2203	
OL 3106	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă I	3	2	-	-	C	OP 2201, OP 2202	
OL 3108	Catehetica	3	2	-	-	C	OP 2203	
OL 3109	Misiologie și ecumenism I	3	1	1	-	E	OP 4109	
OL 3110	Formare Duhovnicească și misionară și practică de cult V	2	-	1	-	VF	-	
Semestrul 6 (Anul III)								
OL 3205	Teologia Fundamentală și Dogmatică II	4	2	1	-	E	OP 3105	
OL 3206	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă II	4	2	1	-	E	OP 3106	
OL 3207	Istoria și filosofia religiilor II	4	2	-	-	C	OP 3107	
OL 3210	Formare Duhovnicească și misionară și practică de cult VI	2	-	1	-	C	-	
Semestrul 7 (Anul IV)								
OL 4105	Teologie Fundamentală și Dogmatică III	4	2	1	-	C	OP 3205	
OL 4106	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă III	4	2	1	-	C	OP 3206	
OL 4107	Istoria și filosofia religiilor III	3	2	-	-	E	OP 3207	
OL 4109	Misiologie și ecumenism II	3	2	-	-	C	OP 2203	

0	1	2	3	4	5	6	7	8
Semestrul 8 (Anul IV)								
OL 4205	Teologia Fundamentală și Dogmatica IV	6	2	1	-	E	OP 4105	
OL 4206	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă IV	5	2	1	-	E	OP 4106	
OL 4207	Istoria și filosofia religiilor	4	2	1	-	E	-	

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
SPECIALIZAREA TEOLOGIE ORTODOXĂ LITERE – LIMBA ȘI LITERATURA
ROMÂNĂ SAU O LIMBĂ ȘI LITERATURĂ STRĂINĂ ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

B. Discipline Opționale

0	1	2	3	4	5	6	7	8
Semestrul 1 (Anul I)								
OP 1117	Limba greacă biblică și patristică I	1	-	-	2	VF	-	
OL 1143	Arheologia biblică și geografia Țării Sfinte	1	2	-	-	C	-	
Semestrul 2 (Anul I)								
OL 1217	Limba greacă biblică și patristică II	1	-	-	2	C	OR 1140	
OL 1244	Metodologia cercetării științifice	1	1	1	-	VF	-	
Semestrul 3 (Anul II)								
OL 2118	Limba latină patristică	1	-	-	2	VF	-	
OL 2146	Exegeza neotestamentară I	1	1	1	-	C	OP 1202	
OL 2147	Noțiuni de istoria filosofiei și filosofie creștină I	1	2	-	-	C	-	
Semestrul 4 (Anul II)								
OL 2218	Limba latină patristică	1	-	-	2	C	-	
OL 2246	Exegeza neotestamentară II	1	1	1	-	C	OP 2146	
OL 2247	Noțiuni de istoria filosofiei și filosofie creștină II	1	2	-	-	C	OP 2147	
OL 2263	Cântare corală bisericească	1	-	1	-	VF	Peste numărul de credite minim necesar	
Semestrul 5 (Anul III)								
OR 3150	Literatura patristică și postpatristică	1	2	-	-	C	OP 2203	
OL 3152	Probleme fundamentale ale I.B.U. (Încercări de unire între Răsărit și Apus în sec. XI-XV)	1	2	-	-	C	OP 2203	
OL 3153	Istoria artei creștine eclesiale I/ Nursingul comunitar	1	2	-	-	C	-	
OL 3163	Cântare corală bisericească	1	-	1	-	VF	Peste numărul de credite minim necesar	
Semestrul 6 (Anul III)								
OL 3253	Istoria artei creștine eclesiale II/ Nursingul comunitar	1	2	-	-	C	OP 3153	
OL 3254	Noțiuni de teologie biblică neotestamentară	1	2	-	-	C	OP 2202	
OL 3255	Teologie simbolică comparată	1	2	-	-	C	-	
OL 3263	Cântare corală bisericească	1	-	1	-	VF	Peste numărul de credite minim necesar	
Semestrul 7 (Anul IV)								
OL 4157	Morală creștină ortodoxă și problemele lumii contemporane	1	2	-	-	C	OP 3206	
OL 4158	Probleme actuale de sectologie	1	2	-	-	C	-	
OL 4159	Teologie și cultură	1	2	-	-	C	-	

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA
 FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
 SPECIALIZAREA TEOLOGIE ORTODOXĂ LITERE – LIMBA ȘI LITERATURA
 ROMÂNĂ SAU O LIMBĂ ȘI LITERATURĂ STRĂINĂ ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

C. Disciplinele examenului de licență

Cod	Discipline	Credite	Felul verificării	Condiționări
0	1	2	6	7
OL 5005	Disciplina fundamentală	5	E	
OL 5064	Disciplina de specialitate A	5	E	
OL 5065	Disciplina de specialitate B	5	E	
OL 5066	Lucrarea de licență	15	E	

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA
 FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

Începând cu *anul universitar 2000 - 2001*

Profilul: **Teologie**

Specializarea: **Teologie Ortodoxă Patrimoniu Cultural**

Titlul absolventului: **Licențiat în teologie și arte plastice**

Durata studiilor: 8 semestre

Forma de învățământ: zi

I. Cerințe pentru obținerea diplomei de licență

223,5 credite la disciplinele obligatorii

17,5 credite la disciplinele opționale

30 credite la examenul de licență (15 credite pentru cele trei probe, 15 credite pentru lucrarea de licență)

10 credite pentru o limbă străină (4 semestre)

Promovarea disciplinei *Educație fizică* fără credite (4 semestre)

Pentru ocuparea unui post didactic (învățământ gimnazial, liceal și superior) absolventul trebuie să posede Certificat de absolvire a Departamentului pentru pregătirea personalului didactic. La disciplinele Departamentului se repartizează 20 de credite, după cum urmează din anexă.

II. Desfășurarea studiilor (în număr de săptămâni)

	Activități didactice		Sesiune de examene			Practică	Vacanța		
	Sem. I	Sem. II	Iarna	Vara	Restanțe		De iarnă	De primăvară	De vară
Anul I	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul II	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul III	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul IV	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	-

III. Numărul orelor pe săptămâni

	Sem. I	Sem. II
Anul I	23	24
Anul II	24	23
Anul III	24	24
Anul IV	24	21

IV. Examenul de licență

1. Perioada de întocmire a lucrării de licență: **semestrele 7 - 8**
2. Perioada de definitivare a lucrării de licență: **3 săpt. din sem. 8**
3. Perioada de susținere a examenului de licență: **15 - 30 iunie**
4. Conținutul examenului de licență:
 - a) Examen la disciplina fundamentală
 - b) Examen specialitate I
 - c) Examen limbă străină
 - d) Susținerea lucrării de licență

V. Modul de alegere a cursurilor Opționale

Sem. 1: Din cursurile OC 1134, OP 1135 - se alege un curs

Sem. 2: Din cursurile OC 1234, OC 1235 - se alege un curs

Sem. 3: Din cursurile OC 2134, OC 2136 - se alege un curs

Sem. 4: Din cursurile OC 2234, OC 2273 - se alege un curs

Sem. 5: Din cursurile OC 3134, OC 3136 - se alege un curs

Sem. 6: Din cursurile OC 3224, OC 3236 - se alege un curs

Sem. 7: Din cursurile OC 4124, OC 4236 - se alege un curs

Sem. 8: Din cursurile OC 4224, OC 4236 - se alege un curs

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
SPECIALIZAREA TEOLOGIE ORTODOXĂ PATRIMONIU CULTURAL

TABELUL DISCIPLINELOR

A. Discipline obligatorii – Specialitatea A

Cod	Discipline	Credite	Nr. ore săptămânal			Felul verificării	Condiționări	Cu ce disciplină poate fi înlocuit
			C	S	L			
0	1	2	3	4	5	6	7	8
Semestrul 1 (Anul I)								
OC 1101	Studiul Vechiului Testament I	4	2	-	-	C	-	
OC 1102	Studiul Noului Testament I	4	2	1	-	C	-	
OC 1103	Istoria Bisericească Universală I	4	2	1	-	C	-	
OC 1117	Limba greacă	2,5	-	2	-	Vf	-	
Semestrul 2 (Anul I)								
OP 1201	Studiul Vechiului Testament II	4	2	1	-	E	OP 1101	
OC 1202	Studiul Noului Testament II	3	2	-	-	E	OP 1102	
OC 1203	Istorie Bisericească Universală II	3	2	-	-	E	OP 1103	
OC 1204	Istoria Bisericii Ortodoxe Române II	3	2	-	-	E	OP 1104	
OC 1241	Paleografie slavo-română	2,5	1	1	-	E	-	
Semestrul 3 (Anul II)								
OC 2101	Studiul Vechiului Testament III	3	2	-	-	C	OP 1201	
OC 2102	Studiul Noului Testament III	4	2	1	-	C	OP 1202	
OC 2103	Istoria Bisericească Universală III	4	2	1	-	C	OP 1203	
OC 2104	Istoria Bisericii Ortodoxe Române III	4	2	1	-	C	OP 1204	

0	1	2	3	4	5	6	7	8
OC 2118	Limba latină	2	-	2	-	E	-	
Semestrul 4 (Anul II)								
OC 2201	Studiul Vechiului Testament IV	4	2	1	-	E	OP 2101	
OC 2202	Studiul Noului Testament IV	3	2	-	-	E	OP 2102	
OC 2204	Istoria Bisericii Ortodoxe Române IV	3	2	-	-	E	OP 2104	
Semestrul 5 (Anul III)								
OC 3105	Teologia Fundamentală și Dogmatică I	4	2	1	-	E	OP 2201, OP 2202, OP 2203	
OC 3106	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă I	3	2	-	-	E	OP 2201, OP 2202	
OC 3107	Istoria și filosofia religiilor I	3	2	-	-	C	OP 2203	
OC 3113	Elemente de liturgică și iconografie bisericească	3	1	1	-	C	OP 2203	
Semestrul 6 (Anul III)								
OC 3205	Teologia Fundamentală și Dogmatică II	3	2	-	-	E	OP 3105	
OC 3206	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă II	3	2	1	-	E	OP 3106	
OC 3207	Istoria și filosofia religiilor II	3	2	-	-	C	OP 3107	
OC 3213	Elemente de liturgică și iconografie bisericească	2	2	-	-	C	-	
Semestrul 7 (Anul IV)								
OC 4105	Teologia Fundamentală și Dogmatică III	3	2	1	-	E	OP 3205	
OC 4106	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă III	3	2	1	-	E	OP 3206	
Semestrul 8 (Anul IV)								
OC 4205	Teologia Fundamentală și Dogmatică IV	4	2	1	-	E	OP 4105	
OC 4206	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă IV	4	2	-	-	E	OP 4106	

Discipline obligatorii - Specialitatea B

0	1	2	3	4	5	6	7	8
Semestrul 1 (Anul I)								
OC 1121	Istoria artei românești și universale I	4	2	-	-	VF	-	
OC 1122	Studiul desenului (pentru restaurare) I	4	1	-	2	VF	-	
OC 1123	Studiul culorii (pentru restaurare) I	4	2	2	-	VF	-	
OC 1124	Compoziție I	1	1	-	1	VF	-	
Semestrul 2 (Anul I)								
OC 1221	Istoria artei românești și universale II	4	2	-	-	E	-	
OC 1222	Studiul desenului (pentru restaurare) II	3	1	-	2	E	-	
OC 1223	Studiul culorii (pentru restaurare) II	4	2	2	-	E	-	
OC 3124	Compoziție II	1	1	-	1	C	-	
Semestrul 3 (Anul II)								
OC 2121	Istoria artei românești și universale III	4	2	-	-	VF	-	
OC 2122	Studiul desenului (pentru restaurare) III	3	1	-	1	E	-	
OC 2123	Studiul culorii (pentru restaurare) III	3	2	-	1	VF	-	
OC 2124	Compoziție III	1	1	-	1	C	-	
Semestrul 4 (Anul II)								
OC 2221	Istoria artei românești și universale IV	3	2	-	-	E	-	
OP 2222	Studiul desenului (pentru restaurare) IV	3	1	-	1	E	-	
OP 2223	Studiul culorii (pentru restaurare) IV	3	1	-	1	E	-	
OC 2224	Compoziție IV	1	1	-	1	VF	-	
OC 2225	Teoria generală a restaurării I	4	2	-	-	E	-	
OC 2228	Noțiuni de fizică (aplicate)	2	1	-	1	E	-	
OC 2229	Noțiuni de biologie (aplicate)	2	1	-	1	E	-	

0	1	2	3	4	5	6	7	8
Semestrul 5 (Anul III)								
OC 3123	Studiul culorii (pentru restaurare) V	3	2	-	1	VF	-	
OC 3125	Teoria generală a restaurării II	4	2	-	-	E	-	
OC 3130	Noțiuni de chimie (aplicate)	2	1	-	1	C	-	
OC 3131	Etiopatogenia operei de artă	3	2	1	-	E	-	
OC 3224	Compoziție V	3	2	-	1	V		
Semestrul 6 (Anul III)								
OC 3223	Studiul culorii (pentru restaurare) VI	3	2	1	-	E	-	
OC 3225	Teoria generală a restaurării	3	2	-	-	E	-	
OC 3226	Iconografia artei creștine	3	2	-	-	E	-	
OC 3227	Documentație de restaurare	3	2	-	-	C	-	
OC 3231	Etiopatogenia operei de artă	2	1	1	-	E	-	
OC 3224	Compoziție VI	2	1	-	1	E	-	
Semestrul 7 (Anul IV)								
OC 4223	Studiul Culorii	3	1	-	1			
OC 4125	Teoria generală a restaurării	3	1	-	1	C	-	
OC 4127	Documentație de restaurare	3	1	-	-	E	-	
OC 4130	Noțiuni de chimie aplicate	2	1	-	1	C	-	
OC 4131	Etiopatogenia operei de artă	3	2	-	-	C	-	
OC 4132	Fotografie și videogrametrie	3	-	-	1	C	-	
OC 4133	Estetica	3	2	1	-	C	-	
OC 4224	Compoziție	2	2	-	1	C	-	
Semestrul 8 (Anul IV)								
OC 4225	Teoria generală a restaurării	4	2	-	-	E	-	
OP 4230	Noțiuni de chimie (aplicate)	4	1	-	1	E	-	
OP 4232	Fotografie și videogrametrie	4	1	1	-	E	-	
OC 4233	Estetica	4,5	2	-	-	E		
OC 4224	Compoziție	3	2	2	2	E	-	

B. Discipline opționale

C.

0	1	2	3	4	5	6	7	8
Semestrul 1 (Anul I)								
OC 1134	Elemente de studiul formei I	2,5	-	-	2	VF	-	
OC 1135	Tehnologii de specialitate I (Studiul tehnicilor vechi și tradiționale)	2,5	1	-	1	VF	-	
Semestrul 2 (Anul I)								
OC 1234	Elemente de studiul formei II	2,5	-	-	2	C	-	
OC 1235	Tehnologii de specialitate II (Studiul tehnicilor vechi și tradiționale)	2,5	1	-	1	C	-	
Semestrul 3 (Anul II)								
OC 2134	Elemente de studiul formei III	2	-	-	2	VF	-	
OC 2136	Tehnologii aplicate I (Sisteme de investigații ale operei de artă)	2	-	-	2	VF	-	
Semestrul 4 (Anul II)								
OC 2234	Elemente de studiul formei IV	2	-	-	2	C	-	
OC 2273	Tehnologii aplicate II (Sisteme de investigații ale operei de artă)	2	-	-	2	C	-	
Semestrul 5 (Anul III)								
OC 3134	Elemente de studiul formei V	2	-	-	2	VF	-	

0	1	2	3	4	5	6	7	8
OC 3136	Tehnologii aplicate III (Metodologia intervenției asupra operei de artă; materiale și tehnologii)	2	-	-	2	VF	-	
Semestrul 6 (Anul III)								
OC 3224	Compoziție I (Construcția corpului uman și antropologic artistică)	2	1	1			-	
OC 3236	Tehnologii aplicate IV (Metodologia intervenției asupra operei de artă; materiale și tehnologii)	2	-	-	2	C	-	
Semestrul 7 (Anul IV)								
OC 4124	Compoziție II	2	-	-	2	VF	-	
OC 4236	Tehnologii aplicate V	2	-	-	2	VF	-	
Semestrul 8 (Anul IV)								
OC 4224	Compoziție III	2,5	-	-	2	VF	-	
OC 4236	Tehnologii aplicate VI	2,5	-	-	2	VF	-	

C. Disciplinele examenului de licență

Cod	Discipline	Credit	Felul verificării	Condiționări
	1	2	6	7
OC 5005	Disciplina fundamentală	5	E	
OC 5064	Disciplina de specialitate	5	E	
OC 5065	Disciplina de limba străină	5	E	
OC 5066	Lucrarea de licență	15	E	

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

Valabil pentru anul universitar 2000-2001

Profilul: *Teologie*

Specializarea: *Teologie biblică-practică*

Durata studiilor: 2 semestre

Forma de învățământ: zi

I. Cerințe pentru obținerea diplomei de studii aprofundate

75 de credite, 15 credite pentru disertație

II. Desfășurarea activităților (în număr de săptămâni):

Activități didactice		Sesiuni de examene		Definitivarea disertației	Susținerea disertației	Vacanțe		
Sem. I	Sem. II	Iarna	Vara			Crăciun	Iarnă	Paști
14 săpt.	14 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	25-30 iunie	2 săpt.	1 săpt.	1 săpt.

III. Numărul orelor pe săptămâni

Sem. I	Sem. II
12	12

IV. Tabelul disciplinelor

Cod	Discipline	Credite	Nr. ore săptămânal			Felul verificării	Observații
			C	S	L		
0	1	2	3	4	5	6	7
Semestrul I							
OMS 5101 5142	Teologia Vechiului Testament Limba Ebraică Biblică	8	2	1	-	EX.	
OMS 5102 5117	Teologia Noului Testament Limba Greacă Biblică	7	2	1	-	EX.	
OMS 5113	Teologie Liturgică: Sacrament, Icoană și Mistagogie	8	2	-	1	EX.	
OMS 5111	Muzică Bizantină: Ritual și Istorie	7	2	-	1	EX.	
Semestrul II							
OMS 5201 5242	Teologia Vechiului Testament Limba Ebraică Biblică	7	2	1	-	EX.	
OMS 5202 5217	Teologia Noului Testament Limba Greacă Biblică	8	2	1	-	EX.	
OMS 5213	Teologie Liturgică: Sacrament, Icoană și Mistagogie	8	2	-	1	EX.	
OMS 5211	Muzică Bizantină: Ritual și Istorie	7	2	-	1	EX.	

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

Valabil pentru anul universitar 2000-2001

Profilul: **Teologie**

Specializarea: **Teologie Sistematică**

Durata studiilor: 2 semestre

Forma de învățământ: zi

I. Cerințe pentru obținerea diplomei de studii aprofundate

75 de credite, 15 credite pentru disertație

II. Desfășurarea activităților (în număr de săptămâni):

Activități didactice		Sesiuni de examene		Definitivarea disertației	Sustținerea disertației	Vacanțe		
Sem. I	Sem. II	Iarnă	Vară			Crăciun	Iarnă	Paști
14 săpt.	14 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	25-30 iunie	2 săpt.	1 săpt.	1 săpt.

III. Numărul orelor pe săptămâni

Sem. I	Sem. II
12	12

IV. Tabelul disciplinelor

Cod	Discipline	Credite	Nr. ore săptămânal			Felul verificării	Observații
			C	S	L		
0	1	2	3	4	5	6	7
Semestrul I							
OMS 5105	Teologia icoanei în gândirea patristică și în teologia ortodoxă și romano-catolică contemporană	8	2	1	-	EX.	

0	1	2	3	4	5	6	7
OMS 5106 5109	Morala creștină și problemele lumii contemporane Misiunea Bisericii în epoca patristică și contemporană din perspectiva ortodoxă	13	4	-	-	EX.	
OMS 5107	Credință și marile religii în sec. XX	5	2	1	-	EX.	
OMS 5120	Istoria dogmelor și teologie comparată	4	2	-	-	EX.	
Semestrul II							
OMS 5205	Teologia icoanei în gândirea patristică și în teologia ortodoxă și romano-catolică contemporană	8	2	-	-	EX.	OMS 5105
OMS 5206 5209	Morala creștină și problemele lumii contemporane Misiunea Bisericii în epoca patristică și contemporană din perspectiva ortodoxă	13	4	1	-	EX.	OMS 5106
OMS 5207	Credință și marile religii în sec. XX	5	2	1	-	EX.	OMS 5107
OMS 5220	Istoria dogmelor și teologie comparată	4	2	-	-	EX.	OMS E 5120

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

Valabil pentru anul universitar 2000-2001

Profilul: **Teologie**

Specializarea: **Teologie Istorică**

Durata studiilor: 2 semestre

Forma de învățământ: zi

I. Cerințe pentru obținerea diplomei de studii aprofundate

75 de credite, 15 credite pentru disertație

II. Desfășurarea activităților (în număr de săptămâni):

Activități didactice		Sesiuni de examene		Definitivarea disertației	Susținerea disertației	Vacanțe		
Sem. I	Sem. II	Iarna	Vara			Crăciun	Iarnă	Paști
14 săpt.	14 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	25-30 iunie	2 săpt.	1 săpt.	1 săpt.

III. Numărul orelor pe săptămâni

Sem. I	Sem. II
12	12

IV. Tabelul disciplinelor

Cod	Discipline	Credite	Nr. ore săptămânal			Felul verificării	Observații
			C	S	L		
0	1	2	3	4	5	6	7
Semestrul I							
OMS 5103	Biserica în timpul persecuțiilor	8	2	-	-	EX.	
OMS 5104	Biserica Ortodoxă Română în sec. al XVII-lea	8	2	1	-	EX.	
OMS 5105	Teologia icoanei în gândirea patristică și în teologia ortodoxă și romano-catolică contemporană	4	2	-	-	EX.	
OMS 5112 5156	Teologie patristică Spiritualitate bizantină	10	4	1	-	EX.	

0	1	2	3	4	5	6	7
Semestrul II							
OMS 5203	Biserica în timpul persecuțiilor	8	2	1	-	EX.	OMS 5103
OMS 5204	Biserica Ortodoxă Română în sec. al XVII-lea	8	2	1	-	EX.	OMS 5104
OMS 5205	Teologia icoanei în gândirea patristică și în teologia ortodoxă și romano-catolică contemporană	4	2	-	-	EX.	OMS 5105
OMS 5212 5256	Teologie patristică Spiritualitate bizantină	10	4	-	-	EX.	OMS 5112

b. Anul universitar 2001-2002

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

Începând cu ***anul universitar 2001-2002***

Profilul: ***Teologie***

Specializarea: ***Teologie Ortodoxă Pastorală***

Titlul absolventului: ***Licențiat în Teologie***

Durata studiilor: 8 semestre

Forma de învățământ: zi

1. Cerințe pentru obținerea diplomei de licență

220,5 credite la disciplinele obligatorii

19,5 credite la disciplinele opționale

30 credite la examenul de licență (15 credite pentru cele trei probe, 15 credite pentru lucrarea de licență)

10 credite pentru o limbă străină (4 semestre)

Promovarea disciplinei ***Educație fizică*** fără credite (4 semestre)

Pentru ocuparea unui post didactic (învățământ gimnazial, liceal și superior) absolventul trebuie să posede Certificat de absolvire a Departamentului pentru pregătirea personalului didactic. La disciplinele Departamentului se repartizează 20 de credite, după cum urmează din anexa 3.

II. Desfășurarea studiilor (în număr de săptămâni)

	Activități didactice		Sesiune de examene			Practică	Vacanța		
	Sem. I	Sem. II	Iarnă	Vară	Restanțe		De iarnă	De primăvară	De vară
Anul I	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul II	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul III	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul IV	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	-

III. Numărul orelor pe săptămâni

	Sem. I	Sem. II
Anul I	23	24
Anul II	23	24
Anul III	20	24
Anul IV	20	21

IV. Examenul de licență

1. Perioada de întocmire a lucrării de diplomă: **semestrele 5 - 8**
2. Perioada de definitivare a lucrării de diplomă: **3 săpt. din sem. 8**
3. Perioada de susținere a examenului de licență: **15 - 30 iunie**
4. Conținutul examenului de licență:
 - a) Examen de bază și de specialitate
 - b) Susținerea lucrării de diplomă

V. Modul de alegere a cursurilor opționale

Sem. 1: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OP 1141, OP 2263, OP 1143

Sem. 2: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OP 1242, OP 1244, OP 2263

Sem. 3: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OP 2145, OP 2146, OP 2147, OP 2263

Sem. 4: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OP 2264, OP 2265, OP 2242, OP 2263

Sem. 5: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OP 3164, OP 3152, OP 3153, OP 3110, OP 3163

Sem. 6: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OP 3267, OP 3268, OP 3269, OP 3163, OP 3263

Sem. 7: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OP 3270, OP 4261, OP 4262

Sem. 8: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OP 4260, OP 4261, OP 4262

VI. TABELUL DISCIPLINELOR

Cod	Discipline	Credite	Nr. ore săptămânal			Felul verificării	Condiționări	Cu ce disciplină poate fi înlocuit
			C	S	L			
0	1	2	3	4	5	6	7	8
Semestrul 1 (Anul I)								
Discipline obligatorii		28,5	10	3	4			
OP 1101	Studiul Vechiului Testament I	4,5	2	-	-	E		
OP 1102	Studiul Noului Testament I	4,5	2	1	-	E		
OP 1103	Istoria Bisericească Universală I	4,5	2	1	-	C		
OP 1104	Istoria Bisericii Ortodoxe Române I	4,5	2	-	-	E		
OP 1110	Formare Duhovnicească și misionară și practică de cult I	2	-	1	1	C		
OP 1111	Muzică bisericească și ritual	3	1	-	1	Vf		
OP 1112	Patrologia și literatura postpatristică I	3	1	-	-	C		
OP 1117	Limba greacă biblică și patristică	2,5	-	-	2	Vf		
Discipline opționale		1,5	3	2				
OP 1141	Paleografia română și problemele cercetării izvoarelor	1.5	1	1	-	Vf		
OP 1143	Arheologia biblică și geografia Țării Sfinte	1.5	2	-	-	C		

0	1	2	3	4	5	6	7	8
Discipline facultative		1,5		1				
OP 1163	Cântare corală	1,5	-	1	-	Vf		
Semestrul 2 (Anul I)								
Discipline obligatorii		28.5	10	4	4			
OP 1201	Studiul Vechiului Testament II	4.5	2	1	-	E	OP 1101	
OP 1202	Studiul Noului Testament II	4.5	2	-	-	E	OP 1102	
OP 1203	Istorie Bisericească Universală II	4.5	2	-	-	E	OP 1103	
OP 1204	Istoria Bisericii Ortodoxe Române II	4.5	2	1	-	E	OP 1104	
OP 1210	Formare Duhovnicească și misionară și practică de cult II	2	-	1	1	Vf	-	
OP 1211	Muzică bisericească și ritual II	3	1	-	1	C	OP 1111	
OP 1212	Patrologia și literatura postpatristică II	3	1	1	-	C	OP 1112	
OP 1217	Limba greacă biblică și patristică II	2.5	-	-	2	C	OP 1117	
Discipline opționale		1,5	1	-	3			
OP 1242	Limba ebraică	1.5	-	-	2	E		
OP 1244	Metodologia cercetării științifice	1.5	1	-	1	C		
Discipline facultative								
OP 1263	Cântare corală bisericească	1.5	-	1	-	Vf		
Semestrul 3 (Anul II)								
Discipline obligatorii		28.5	10	1	4			
OP 2101	Studiul Vechiului Testament III	4.5	2	-	-	E	OP 1201	
OP 2102	Studiul Noului Testament III	4.5	2	-	-	E	OP 1202	
OP 2103	Istorie Bisericească Universală III	4.5	2	-	-	E	OP 1203	
OP 2104	Istoria Bisericii Ortodoxe Române III	4.5	2	-	-	C	OP 1204	
OP 2110	Formare duhovnicească și misionară și practica de cult III	2	-	-	1	C	-	
OP 2111	Muzică bisericească și ritual III	3	1	-	1	Vf	OP 1211	
OP 2112	Patrologia și literatura postpatristică III	3	1	1	-	C	OP 1212	
OP 2118	Limba latină - texte patristice	2.5	-	-	2	Vf	-	
Discipline opționale		1.5	3	1	2			
OP 2145	Limba greacă - texte patristice	1.5	-	-	2	Vf		
OP 2146	Misiunea externă I	1.5	1	1	-	Vf		
OP 2147	Noțiuni de istoria filosofiei și filosofie creștină I	1.5	2	-	-	C		
Discipline facultative		1.5	-	1	-			
OP 2163	Cântare corală bisericească-dirijat coral	1.5	-	1	-	Vf		
Semestrul 4 (Anul II)								
Discipline obligatorii		27	10	2	4			
OP 2201	Studiul Vechiului Testament IV	4	2	1	-	E	OP 2101	
OP 2202	Studiul Noului Testament IV	4	2	1	-	E	OP 2102	
OP 2203	Istoria Bisericească Universală IV	4	2	-	-	E	OP 2103	
OP 2204	Istoria Bisericii Ortodoxe Române IV	4	2	-	-	E	OP 2104	
OP 2210	Formare duhovnicească și misionară și practică de cult IV	2	-	-	1	C	-	
OP 2211	Muzică bisericească și ritual IV	3	1	-	1	C	OP 2111	
OP 2212	Patrologia și literatura postpatristică	3	1	-	-	C	OP 2112	
OP 2218	Limba latină - texte patristice	3	-	-	2	Vf	OP 2118	
Discipline opționale		3	3	1	2			
OP 2264	Strategie și cercetare misionară	1.5	1	1	-	OP 2146		
OP 2265	Viața în Hristos și provocările secularizării	1.5	2	-	-	OP 2147		
OP 2242	Limba ebraică	1.5	-	-	2	OP 1242		
Discipline facultative		1.5	-	1	-			
OP 2263	Cântare corală bisericească	1.5	-	1	-	Vf		

0	1	2	3	4	5	6	7	8
Semestrul 5 (Anul III)								
Discipline obligatorii		27	12	3	1			
OP 3105	Teologia Fundamentală și Dogmatică I	4.5	2	-	-	E	OP 2201, OP 2202, OP 2203	
OP 3106	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă I	4.5	2	-	-	E	OP 2201, OP 2202	
OP 3107	Istoria și filosofia religiilor I	3	2	-	-	C	OP 2203	
OP 3108	Catehetica I	4	1	1	-	C	OP 2203	
OP 3109	Misiologie și ecumenism I	4	2	-	-	E	OP 2201, OP 2202, OP 2203	
OP 3156	Istoria și spiritualitatea Bizanțului	2	1	-	-	C	-	
OP 3111	Muzică bisericească și ritual V	2	-	1	1	Vf	OP 2211	
OP 3113	Teologie Liturgică I	3	2	1	-	C	OP 2203, OP 2211	
Discipline opționale		3	8	-	-			
OP 3164	Exegeza Evangheliei după Ioan	1.5	2	-	-	E	OP 2203	
OP 3152	Probleme fundamentale ale IBU (Încercări de unire între Răsărit și Apus în sec. XI-XVI)	1.5	2	-	-	C		
OP 3110	Formare duhovnicească și misionară și practică de cult	1.5	2	-	-	C		
OP 3153	Noțiuni de Qumramnologie	1.5	2	-	-	C		
Discipline facultative		1.5	-	1	-			
OP 3163	Cântare corală bisericească	1.5	-	1	-	Vf		
Semestrul 6 (Anul III)								
Discipline obligatorii		27	11	6	1			
OP 3205	Teologia Fundamentală și Dogmatică II	4	2	-	-	E	OP 3105	
OP 3214	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă II	4	2	-	-	C	OP 3106	
OP 3207	Istoria și filosofia religiilor II	3	1	-	-	C	OP 3107	
OP 3209	Misiologie și ecumenism II	4	1	1	-	C	OP 3109	
OP 3256	Istoria și spiritualitatea Bizanțului	2	1	1	-	Vf	-	
OP 3211	Muzică bisericească și ritual VI	2	-	1	1	E	OP 3111	
OP 3213	Teologie liturgică II	3	2	1	-	C	OP 3113	
OP 3214	Omiletică I	3	1	1	-	E	-	
OP 3216	Drept bisericesc și administrație II	2	1	1	-	E	OP 3116	
Discipline opționale		3	6	1	1			
OP 3264	Exegeza filoniceine ale literaturii Vechiului Testament	1.5	2	-	-	C		
OP 3265	Noțiuni de teologie biblică neotestamentară	1.5	2	-	-	C		
OP 3266	Valori ale culturii și civilizației românești	1.5	2	-	-	Ex		
OP 3210	Formare duhovnicească și misionară și practică de cult	1.5	-	1	1	C		
Discipline facultative		1.5	-	1	-			
OP 3263	Cântare corală bisericească	1.5	-	1	-	Vf		
Semestrul 7 (Anul IV)								
Discipline obligatorii		27	27	3	1			
OP 4105	Teologia Fundamentală și Dogmatică III	4	2	-	-	C	OP 3205	
OP 4106	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă III	4	2	-	-	E	OP 3206	
OP 4107	Istoria și filosofia religiilor III	3	2	-	-	E	OP 3207	
OP 4109	Misiologie și ecumenism III	4	2	-	-	C	OP 3209	
OP 4113	Teologia liturgică III	3	2	1	-	C	OP 3213	
OP 4114	Omiletică II	3	1	-	1	C	OP 3214	

0	1	2	3	4	5	6	7	8
OP 4115	Teologie Pastorală I	3	1	1	-	C	OP 3213	
OP 4116	Drept bisericesc și administrație parohială III	3	2	1	-	C	OP 3216	
Discipline opționale		3	6	-	-			
OP 4167	Istoricitatea persoanei lui Iisus Hristos	1.5	2	-	-	E	OP 3206	
OP 4168	Literatura ortodoxă în sec. XV-XVI	1.5	2	-	-	C	-	
OP 4169	Înființarea corului bisericesc	1.5	2	-	-	C	-	
Discipline facultative		1.5	-	1	-			
OP 4163	Cântare corală	1.5	-	1	-	Vf		
Semestrul 8 (Anul IV)								
Discipline obligatorii		27	8	3	5			
OP 4205	Teologia Fundamentală și Dogmatică IV	4	2	-	-	E	OP 4105	
OP 4206	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă IV	3	1	-	-	C	OP 4106	
OP 4107	Istoria și filosofia religiilor	3	2	1	-	E	-	
OP 4209	Misiologie și ecumenism IV	4	1	1	-	C	OP 4109	
OP 4213	Teologia Liturgică IV	4	1	-	2	C	OP 4113	
OP 4214	Omiletică III - practică	3	-	-	2	C	OP 4114	
OP 4215	Teologia Pastorală II	3	-	-	1	E	OP 4115	
OP 4216	Drept bisericesc și administrație parohială IV	3	1	1	-	C	OP 4116	
Discipline opționale		3	6	-	-			
OP 4270	Exegeza la Profet-Isaia	1.5	2	-	-	E	OP 2203	
OP 4261	Creștinismul și marile religii ale lumii	1.5	2	-	-	C	OP 4107	
OP 4262	Viața în Hristos și provocările secularizării	1.5	2	-	-	C		

B. Discipline pentru licență :

Cod	Discipline	Credite
OP 5005	Examen de bază și de specialitate	15
OP 5066	Sușținerea lucrării de licență	15

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

Începând cu *anul universitar 2001-2002*

Profilul: **Teologie**

Specializarea: **Teologie Ortodoxă - Asistență Socială**

Titlul absolventului: **Licențiat în Teologie și Asistență Socială**

Durata studiilor: 8 semestre

Forma de învățământ: zi

I. Cerințe pentru obținerea diplomei de licență

113 credite la disciplinele obligatorii

7 credite la disciplinele opționale

30 credite la examenul de licență (15 credite pentru cele trei probe, 15 credite pentru lucrarea de licență)

10 credite pentru o limbă străină (4 semestre)

Promovarea disciplinei *Educație fizică* fără credite (4 semestre)

Pentru ocuparea unui post didactic (învățămint gimnazial, liceal și superior) absolventul trebuie să posede Certificat de absolvire a Departamentului pentru pregătirea personalului didactic. La disciplinele Departamentului se repartizează 20 de credite, conform anexei 3.

II. Desfășurarea studiilor (în număr de săptămâni)

	Activități didactice		Sesiune de examene			Practică	Vacanța		
	Sem. I	Sem. II	Iarna	Vara	Restanțe		De iarnă	De primăvară	De vară
Anul I	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	2 săpt.	11 săpt.
Anul II	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	2 săpt.	11 săpt.
Anul III	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	2 săpt.	11 săpt.
Anul IV	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	2 săpt.	-

III. Numărul orelor pe săptămână

	Sem. I	Sem. II
Anul I	15	16
Anul II	18	15
Anul III	12	11
Anul IV	12	11

IV. Examenul de licență

1. Perioada de întocmire a lucrării de licență: **semestrele 5 - 8**
2. Perioada de definitivare a lucrării de diplomă: **3 săpt. din sem. 8**
3. Perioada de susținere a examenului de licență: **15 - 30 iunie**
4. Conținutul examenului de licență:
 - a) Examen de bază și de specialitate
 - b) Susținerea lucrării de diplomă

V. Modul de alegere a cursurilor opționale

Sem. I: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 1117, OL 1143

Sem. 2: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 1217, OL 1244

Sem. 3: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 2118, OL 2148, OL 2147

Sem. 4: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 2218, OL 2249, OL 2250

Sem. 5: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 3150, OL 3152, OL 3153

Sem. 6: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 3253, OL 3254, OL 3255

Sem. 7: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 4160, OL 4158, OL 4159

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

Începând cu **anul universitar 2001-2002**

Profilul: **Teologie**

Specializarea: **Teologie Ortodoxă - Limba și literatura română**

Titlul absolventului: **Licențiat în Teologie-Filologie**

Durata studiilor: 8 semestre

Forma de învățământ: zi

I. Cerințe pentru obținerea diplomei de licență

113 credite la disciplinele obligatorii

7 credite la disciplinele opționale

30 credite la examenul de licență (15 credite pentru cele trei probe, 15 credite pentru lucrarea de licență)

10 credite pentru o limbă străină (4 semestre)

Promovarea disciplinei Educație fizică fără credite (4 semestre)

Pentru ocuparea unui post didactic (învățământ gimnazial, liceal și superior) absolventul trebuie să posede Certificat de absolvire a Departamentului pentru pregătirea personalului didactic. La disciplinele Departamentului se repartizează 20 de credite, conform anexei 3.

II. Desfășurarea studiilor (în număr de săptămâni)

	Activități didactice		Sesiune de examene			Practică	Vacanța		
	Sem. I	Sem. II	Iarna	Vara	Restanțe		De iarnă	De primăvară	De vară
Anul I	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	2 săpt.	11 săpt.
Anul II	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	2 săpt.	11 săpt.
Anul III	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	2 săpt.	11 săpt.
Anul IV	14 săpt.	11 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	2 săpt.	-

III. Numărul orelor pe săptămâni

	Sem. I	Sem. II
Anul I	15	16
Anul II	18	15
Anul III	12	11
Anul IV	12	11

IV. Examenul de licență

1. Perioada de întocmire a lucrării de diplomă: **semestrele 5 – 8**
2. Perioada de definitivare a lucrării de diplomă: **3 săpt. din sem. 8**
3. Perioada de susținere a examenului de licență: **15 - 30 iunie**
4. Conținutul examenului de licență:
 - a) Examen de bază și de specialitate
 - b) Susținerea lucrării de diplomă

V. Modul de alegere a cursurilor opționale

Sem. 1: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 1117, OL 1143

Sem. 2: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 1217, OL 1244

Sem. 3: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 2118, OL 2148, OL 2147

Sem. 4: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 2218, OL 2249, OL 2251

Sem. 5: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 3150, OL 3152, OL 3153

Sem. 6: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 3253, OL 3254, OL 3255

Sem. 7: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 4160, OL 4158, OL 4159

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

Începând cu **anul universitar 2001-2002**

Profilul: **Teologie**

Specializarea: **Teologie Ortodoxă - Limba și literatura străină**

Titlul absolventului: **Licențiat în Teologie-Filologie**

Durata studiilor: 8 semestre

Forma de învățământ: zi

I. Cerințe pentru obținerea diplomei de licență

113 credite la disciplinele obligatorii

7 credite la disciplinele opționale

30 credite la examenul de licență (15 credite pentru cele trei probe, 15 credite pentru lucrarea de licență)

10 credite pentru o limbă străină (4 semestre)

Promovarea disciplinei Educație fizică fără credite (4 semestre)

Pentru ocuparea unui post didactic (învățământ gimnazial, liceal și superior) absolventul trebuie să posede Certificat de absolvire a Departamentului pentru pregătirea personalului didactic. La disciplinele Departamentului se repartizează 20 de credite, conform anexei 3.

II. Desfășurarea studiilor (în număr de săptămâni)

	Activități didactice		Sesiune de examene			Practică	Vacanța		
	Sem. I	Sem. II	Iarna	Vara	Restanțe		De iarnă	De primăvară	De vară
Anul I	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	2 săpt.	11 săpt.
Anul II	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	2 săpt.	11 săpt.
Anul III	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	2 săpt.	11 săpt.
Anul IV	14 săpt.	11 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	2 săpt.	-

III. Numărul orelor pe săptămâni

	Sem. I	Sem. II
Anul I	15	16
Anul II	18	15
Anul III	12	11
Anul IV	12	11

IV. Examenul de licență

1. Perioada de întocmire a lucrării de diplomă: **semestrele 5 – 8**
2. Perioada de definitivare a lucrării de diplomă: **3 săpt. din sem. 8**
3. Perioada de susținere a examenului de licență: **15 - 30 iunie**
4. Conținutul examenului de licență:
 - a) Examen de bază și de specialitate
 - b) Susținerea lucrării de diplomă

V. Modul de alegere a cursurilor opționale

Sem. 1: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 1117, OL 1143

Sem. 2: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 1217, OL 1244

Sem. 3: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 2118, OL 2148, OL 2147

Sem. 4: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 2218, OL 2249, OL 2251

Sem. 5: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 3150, OL 3152, OL 3153

Sem. 6: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 3253, OL 3254, OL 3255

Sem. 7: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OL 4160, OL 4158, OL 4159

VI. TABELUL DISCIPLINELOR

Cod	Discipline	Credite	Nr. ore săptămânal			Felul verificării	Condiționări	Cu ce disciplină poate fi înlocuită
			C	S	L			
0	1	2	3	4	5	6	7	8
Semestrul 1 (Anul I)								
Discipline obligatorii		14	6	3	-			
OL 1101	Studiul Vechiului Testament I	4	2	-	-	E		
OL 1102	Studiul Noului Testament I	4	2	1	-	E		
OL 1103	Istoria Bisericească Universală I	4	2	-	-	C		
OL 1110	Formare duhovnicească și misionară și practică de cult I	1	-	1	-	Vf		
OL 1111	Muzică bisericească și ritual	1	-	1	-	Vf		
Discipline opționale		2	-	2				
OL 1117	Limba greacă biblică și patristică I	1	-	-	2	Vf		
OL 1143	Arheologia biblică și geografia Țării Sfinte	1	2	-	-	C		
Semestrul 2 (Anul I)								
Discipline obligatorii		14	8	2	-			
OL 1201	Studiul Vechiului Testament II	3	2	1	-	C	OP 1101	
OL 1202	Studiul Noului Testament II	3	2	-	-	C	OP 1102	
OL 1203	Istoria Bisericească Universală II	3	2	-	-	E	OP 1103	
OL 1204	Istoria Bisericii Ortodoxe Române II	3	2	-	-	E	OP 1104	
OL 1210	Formare duhovnicească și misionară și practică de cult II	2	-	1	-	Vf	-	

0	1	2	3	4	5	6	7	8
Discipline opționale								
OL 1217	Limba greacă biblică și patristică II	1	-	-	2	Vf		
OL 1244	Metodologia cercetării științifice	1	2	-	-	C		
Discipline facultative		1.5	-	1	-			
Semestrul 3 (Anul II)								
Discipline obligatorii		14	8	4	-			
OL 2101	Studiul Vechiului Testament III	3	2	-	-	C		
OL 2102	Studiul Noului Testament III	4	2	1	-	C		
OL 2103	Istoria Bisericească Universală III	3	2	1	-	E		
OL 2104	Istoria Bisericii Ortodoxe Române III	3	2	1	-	C		
OL 2111	Muzică bisericească și ritual III	1	-	1	-	Vf	OP 1211	
Discipline opționale		1	3	1	2			
OL 2118	Limba latină patristică	1	-	-	2	Vf		
OL 2148	Viața în Hristos și provocările secularizării	1	1	1	-	C	OP 1202	
OL 2147	Noțiuni de istoria filosofiei și filosofie creștină I	1	2	-	-	C		
Semestrul 4 (Anul II)								
Discipline obligatorii		14	6	3	-			
OL 2201	Studiul Vechiului Testament IV	4	2	1	-	E	OL 2101	
OL 2202	Studiul Noului Testament IV	4	2	-	-	E	OL 2102	
OL 2204	Istoria Bisericii Ortodoxe Române IV	4	2	-	-	E	OL 2105	
OL 2210	Formare duhovnicească și misionară și practică de cult IV	1	-	1	-	C	-	
OL 2211	Muzică bisericească și ritual IV	1	-	1	-	C	OL 2111	
Discipline opționale		1	5	1	2			
OL 2218	Limba latină patristică	1	-	-	2	C	-	
OL 2249	Strategie și cercetare misionară	1	1	1	2	C	OP 2146	
OL 2250	Legislația privind ocrotirea copilului în România	1	2	-	-	C	Opțional valabil pentru secția Asistență Socială	
OL 2251	Teologie și cultură la Sfinții Părinți	1	2	-	-	C	Opțional valabil pentru secția Litere-Română și Litere-Lb. străine	
Discipline facultative		1	-	1	-	C		
OL 2263	Cântare corală bisericească	1	-	1	-	Vf		
Semestrul 5 (Anul III)								
Discipline obligatorii		14	7	3	-			
OL 3105	Teologie fundamentală și dogmatică I	3	2	1	-	C	OL 2201, OL 2202, OL 2203	
OL 3106	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă I	3	2	-	-	C	OL 2201, OL 2202	
OL 3108	Catehetica	3	2	-	-	C	OL 2203	
OL 3109	Misiologie și ecumenism I	3	1	1	-	E	OL 4109	
OL 3110	Formare duhovnicească și misionară și practică de cult V	2	-	1	-	Vf		
Discipline opționale		1	6	-	-		OL 2203	
OL 3150	Literatură patristică și postpatristică	1	2	-	-	C	OL 2203	
OL 3152	Probleme fundamentale ale IBU (încercări de unire între Răsărit și Apus în sec. XI-XVI)	1	2	-	-	C		

0	1	2	3	4	5	6	7	8
OL 3153	Istoria artei creștine eclesiale/Nursingul comunitar	1	2	-	-	C		
Discipline facultative		1	-	1	-			
OL 3163	Cântare corală bisericească	1	-	1	-	Vf		
Semestrul 6 (Anul III)								
Discipline obligatorii		14	6	3	-			
OL 3205	Teologie fundamentală și dogmatică II	4	2	1	-	E	OL 3105	
OL 3206	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă II	4	2	1	-	E	OL 3106	
OL 3207	Istoria și filosofia religiilor II	4	2	-	-	C	OL 3107	
OL 3210	Formare duhovnicească și misionară și practică de cult VI	2	-	1	-	C		
Discipline opționale		1	6	-	-			
OL 3253	Istoria artei creștine eclesiale/Nursingul comunitar	1	2	-	-	C	OL 3153	
OL 3254	Exegeza Evangheliei după Ioan	1	2	-	-	C	OL 2202	
OL 3255	Teologie simbolică comparată	1	2	-	-	C		
Discipline facultative		1	-	1	-			
OL 3263	Cântare corală bisericească	1	-	1	-	Vf		
Semestrul 7 (Anul IV)								
Discipline obligatorii		14	8	2	-			
OL 4105	Teologie fundamentală și dogmatică III	4	2	1	-	C	OL 3205	
OL 4106	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă III	4	2	1	-	C	OL 3206	
OL 4107	Istoria și filosofia religiilor III	3	2	-	-	E	OL 3207	
OL 4109	Misiologie și ecumenism III	3	2	-	-	C	OL 2203	
Discipline opționale		1	6	-	-			
OL 4160	Noțiuni de qumranologie	1	2	-	-	C	OL 3206	
OL 4158	Istoricitatea persoanei lui Iisus Hristos	1	2	-	-	C	-	
OL 4159	Teologie și cultură	1	2	-	-	C	-	
Discipline facultative								
Semestrul 8 (Anul IV)								
Discipline obligatorii		15	6	3	-			
OL 4205	Teologie fundamentală și dogmatică IV	6	2	1	-	E	OL 4105	
OL 4206	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă IV	5	2	1	-	E	OL 4106	
OL 4207	Istoria și filosofia religiilor IV	4	2	1	-	E	-	

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

Începând cu *anul universitar 2001-2002*

Profilul: **Teologie**

Specializarea: **Teologie Ortodoxă - Patrimoniul Cultural**

Titlul absolventului: **Licențiat în Teologie-Arte Plastice**

Durata studiilor: 8 semestre

Forma de învățământ: zi

I. Cerințe pentru obținerea diplomei de licență

222.5 credite la disciplinele obligatorii

17.5 credite la disciplinele opționale

30 credite la examenul de licență (15 credite pentru cele trei probe, 15 credite pentru lucrarea de licență)

10 credite pentru o limbă străină (4 semestre)

Promovarea disciplinei Educație fizică fără credite (4 semestre)

Pentru ocuparea unui post didactic (învățământ gimnazial, liceal și superior) absolventul trebuie să posede Certificat de absolvire a Departamentului pentru pregătirea personalului didactic. La disciplinele Departamentului se repartizează 20 de credite, conform anexei 3.

II. Desfășurarea studiilor (în număr de săptămâni)

	Activități didactice		Sesiune de examene			Practică	Vacanța		
	Sem. I	Sem. II	Iarna	Vara	Restanțe		De iarnă	De primăvară	De vară
Anul I	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul II	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul III	14 săpt.	14 săpt.	4 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	11 săpt.
Anul IV	14 săpt.	11 săpt.	4 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	-	2 săpt.	1 săpt.	-

III. Numărul orelor pe săptămâni

	Sem. I	Sem. II
Anul I	27	28
Anul II	28	27
Anul III	24	24
Anul IV	24	21

IV. Examenul de licență

1. Perioada de întocmire a lucrării de diplomă: **semestrele 5 – 8**
2. Perioada de definitivare a lucrării de diplomă: **3 săpt. din sem. 8**
3. Perioada de susținere a examenului de licență: **15 - 30 iunie**
4. Conținutul examenului de licență:
 - a) Examen de bază și de specialitate
 - b) Susținerea lucrării de diplomă

V. Modul de alegere a cursurilor opționale

Sem. I: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OC 1134, OC 1136

Sem. 2: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OC 1234, OC 1235

Sem. 3: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OC 2134, OC 2136

Sem. 4: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OC 2234, OC 2274, OC 2273

Sem. 5: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OC 3134, OC 3253, OC 3136

Sem. 6: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OC 3224, OC 3236

Sem. 7: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OC 4136, OC 4146

Sem. 8: Se alege o disciplină dintre următoarele:

OC 4236, OC 4266

VI. TABELUL DISCIPLINELOR

Cod	Discipline	Credite	Nr. ore săptămânal			Felul verificării	Condiționări	Cu ce disciplină poate fi înlocuită
			C	S	L			
0	1	2	3	4	5	6	7	8
Semestrul 1 (Anul I)								
Discipline obligatorii A		14.5	6	4	-			
OC 1101	Studiul Vechiului Testament I	4	2	-	-	E		
OC 1102	Studiul Noului Testament I	4	2	1	-	C		
OC 1103	Istoria Bisericească Universală I	4	2	1	-	C		
OC 1117	Limba greacă	2.5	-	2	-	Vf		
Discipline obligatorii B		13	6	2	3			
OC 1121	Istoria artei românești și universale I	4	2	-	-	Vf		
OC 1122	Studiul desenului (pentru restaurare) I	4	1	-	2	Vf		
OC 1123	Studiul culorii (pentru restaurare) I	4	2	2	-	Vf		
OC 1124	Compoziție I	1	1	-	1	Vf		
Discipline opționale		2.5	1	-	3			
OC 1134	Elemente de studiul formei	2.5	-	-	2	Vf		
OC 1136	Tehnologii de specialitate II (Studiul tehnicilor vechi și tradiționale)	2.5	1	-	1	Vf		
Semestrul 2 (Anul I)								
Discipline obligatorii A		15.5	9	2	-			
OC 1201	Studiul Vechiului Testament II	4	2	1	-	C	OC 1101	
OC 1202	Studiul Noului Testament II	3	2	-	-	E	OC 1102	
OC 1203	Istoria Bisericească Universală II	3	2	-	-	C	OC 1103	
OC 1204	Istoria Bisericii Ortodoxe Române II	3	2	-	-	E	OC 1104	
OC 1241	Paleografia slavo-română	2.5	1	1	-	C		
Discipline obligatorii B		12	6	2	3			
OC 1221	Istoria artei românești și universale II	4	2	-	-	E		
OC 1222	Studiul desenului (pentru restaurare) II	3	1	-	2	E		
OC 1223	Studiul culorii (pentru restaurare) II	4	2	2	-	E		
OC 3124	Compoziție II	1	1	-	1	C		
Discipline opționale		2.5	1	-	3			
OC 1234	Elemente de studiul formei	2.5	-	-	2	C		
OC 1235	Metodica predării desenului și practica pedagogică	2.5	1	-	1	C		
Semestrul 3 (Anul II)								
Discipline obligatorii A		17	8	2	-			
OC 2101	Studiul Vechiului Testament III	3	2	-	-	E	OC 1201	
OC 2102	Studiul Noului Testament III	4	2	1	-	C	OC 1202	
OC 2103	Istoria Bisericească Universală III	4	2	1	-	E	OC 1203	
OC 2104	Istoria Bisericii Ortodoxe Române III	4	2	1	-	E	OC 1204	
OC 2118	Limba latină	2	-	2	-	Vf		
Discipline obligatorii B		11	6	-	3			
OC 2121	Istoria artei românești și universale III	4	2	-	-	Vf		
OC 2122	Studiul desenului (pentru restaurare) III	3	1	-	1	E		
OC 2123	Studiul culorii (pentru restaurare) III	3	2	-	1	Vf		
OC 2124	Compoziție III	1	1	-	1	C		

0	1	2	3	4	5	6	7	8
Discipline opționale		2	-	-	4			
OC 2134	Elemente de studiu formei III	2	-	-	2	Vf		
OC 2136	Tehnologii aplicate II (Sisteme de investigații ale operei de artă)	2	-	-	2	Vf		
Semestrul 4 (Anul II)								
Discipline obligatorii A		10	6	1	-			
OL 2201	Studiul Vechiului Testament IV	4	2	1	-	C	OC 2101	
OL 2202	Studiul Noului Testament IV	3	2	-	-	E	OC 2102	
OL 2204	Istoria Bisericii Ortodoxe Române IV	3	2	-	-	C	OC 2104	
Discipline obligatorii B		18	9	-	5			
OC 2221	Istoria artei românești și universale IV	3	2	-	-	E		
OC 2222	Studiul desenului (pentru restaurare) IV	3	1	-	1	E		
OC 2223	Studiul culorii (pentru restaurare) IV	3	1	-	1	E		
OC 2224	Compoziție IV	1	1	-	1	Vf		
OC 2225	Teoria generală a restaurării I	4	2	-	-	E		
OC 2228	Noțiuni de fizică (aplicate)	2	1	-	1	E		
OC 2229	Noțiuni de biologie (aplicate)	2	1	-	1	E		
Discipline opționale		2	-	-	6			
OC 2234	Elemente de studiu formei IV	2	-	-	2	C		
OC 2274	Istoria artei românești	2	-	-	2	Vf		
OC 2273	Tehnologii aplicate II (Sisteme de investigații ale operei de artă)	2	-	-	2	C		
Semestrul 5 (Anul III)								
Discipline obligatorii A		14	7	2	-			
OC 3105	Teologie fundamentală și dogmatică I	3	2	1	-	E	OC 2201, OC 2202, OC 2203	
OC 3106	Morală creștină	3	1	-	-	C	OC 2201, OC 2202	
OC 3114	Spiritualitate ortodoxă	3	1	-	-			
OC 3107	Istoria și filosofia religiilor I	3	2	-	-	E	OC 2203	
OC 3113	Elemente de liturgică și iconografie bisericească	2	1	1	-	C	OC 2203	
Discipline obligatorii B		14	9	1	3			
OC 3123	Studiul culorii (pentru restaurare) V	3	2	-	1	Vf		
OC 3125	Teoria generală a restaurării II	3	2	-	-	E		
OC 3130	Noțiuni de chimie (aplicate)	2	1	-	1	C		
OC 3131	Etiopatogenia operei de artă	3	2	1	-	E		
OC 3224	Compoziție V	3	2	-	1	Vf		
Discipline opționale		2	-	-	6			
OC 3134	Elemente de studiu formei V	2	-	-	2	Vf		
OC 3253	Istoria artei românești	2	-	-	2	C		
OC 3136	Tehnologii aplicate III (Metodologia intervenției asupra operei de artă; materiale tehnologice)	2	-	-	2	Vf		
Semestrul 6 (Anul III)								
Discipline obligatorii A		14	8	-	-			
OC 3205	Teologie fundamentală și dogmatică II	3	2	-	-	E	OC 3105	
OC 3206	Morală creștină	3	1	-	-	E	OC 3106	
OC 3214	Spiritualitate ortodoxă	3	1	-	-			
OC 3207	Istoria și filosofia religiilor II	3	2	-	-	C	OC 3107	
OC 3213	Elemente de liturgică și iconografie bisericească	2	2	-	-	C		
Discipline obligatorii B		14	10	2	1			
OC 3223	Studiul culorii (pentru restaurare) VI	3	2	1	-	E		

0	1	2	3	4	5	6	7	8
OC 3225	Teoria generală a restaurării II	3	2	-	-	E		
OC 3226	Iconografia artei creștine	2	2	-	-	E		
OC 3227	Documentație de restaurare	2	2	-	-	C		
OC 3231	Etiopatogenia operei de artă	2	1	1	-	E		
OC 3224	Compoziție VI	2	1	-	1	E		
Discipline opționale		2	1	1	2			
OC 3224	Compoziție I (Construcția corpului uman și antropologic artistică)	2	1	1	-			
OC 3236	Tehnologii aplicate(Metodologia intervenției asupra operei de artă; materiale și tehnologii)	2	-	-	2	C		
Semestrul 7 (Anul IV)								
Discipline obligatorii A		9	4	1	-			
OC 4105	Teologie fundamentală și dogmatică III	3	2	1	-	E	OC 3205	
OC 4114	Spiritualitate ortodoxă	3	1	-	-			
OC 4106	Morală creștină	3	1	-	-	E	OC 3206	
Discipline obligatorii B		19	10	1	5			
OC 4223	Studiul culorii	3	1	-	1	C		
OC 4125	Teoria generală a restaurării	3	1	-	1	E		
OC 4127	Documentație de restaurare	2	1	-	-	C		
OC 4130	Noțiuni de chimie aplicate	2	1	-	1	C		
OC 4131	Etiopatogenia operei de artă	2	2	-	-	C		
OC 4132	Fotografie și videogrametrie	2	-	-	1	C		
OC 4133	Estetica	3	2	1	-	C		
OC 4224	Compoziție	2	2	-	1	C		
Discipline opționale		2	-	-	4			
OC 4146	Istoricitatea persoanei lui Iisus Hristos	2	-	-	2	Vf		
OC 4136	Tehnologii aplicate V	2	-	-	2	Vf		
Semestrul 8 (Anul IV)								
Discipline obligatorii A		6.5	3	1	-			
OC 4205	Teologie fundamentală și dogmatică IV	3.5	2	1	-	E	OC 4105	
OC 4214	Spiritualitate ortodoxă	3	1	-	-	C		
Discipline obligatorii B		21	8	3	3			
OC 4225	Teoria generală a restaurării	5	2	-	-	E		
OC 4230	Noțiuni de chimie (aplicate)	4	1	-	1	E		
OC 4232	Fotografie și videogrametrie	4	1	1	-	E		
OC 4233	Estetica	5	2	-	-	E		
OC 4224	Compoziție	3	2	2	2	E		
Discipline opționale		2.5	-	-	4			
OC 4266	Creștinismul și marile religii ale lumii	2.5	-	-	2	Vf		
OC 4236	Tehnologii aplicate VI	2.5	-	-	2	Vf		

C. Disciplinele examenului de licență

Cod	Discipline	Credite
OA 5005	Examen de bază și de specialitate	15
OA 5066	Susținerea lucrării de licență	15

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
Valabil pentru anul universitar 2001-2002
Profilul: *Teologie*
Specializarea: *Teologie Istorică-Practică*

Durata studiilor: 4 semestre

Forma de învățământ: zi

I. Cerințe pentru obținerea diplomei de master

120 de credite, 15 credite pentru disertație

II. Desfășurarea activităților (în număr de săptămâni):

Activități didactice				Sesiuni de examene		Definiția disertației	Susținerea disertației	Vacanțe		
Sem. I	Sem. II	Sem. III	Sem. IV	Iarna	Vara			Crăciun	Iarnă	Paști
14 săpt.	14 săpt.	14 săpt.	14 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	25-30 iunie	2 săpt.	1 săpt.	1 săpt.

III. Numărul orelor pe săptămâni

Sem. I	Sem. II	Sem. III	Sem. IV
12	12	12	12

IV. Tabelul disciplinelor

Cod	Discipline	Credite	Nr. ore săptămânal			Felul verificării	Observații
			C	S	L		
0	1	2	3	4	5	6	7
<i>Semestrul I</i>							
OMS 5101	Biserica în timpul persecuțiilor . Teologie patristică I	12	4	-	-	Ex.	
OMS 5102	Biserica Ortodoxă Română în sec. al XVII-lea I	6	2	1	-	Ex.	
OMS 5103	Spiritualitate bizantină I	6	2	-	-	C	
OMS 5104	Muzică bizantină ritual și istorie I	6	2	1	-	Vf.	
<i>Semestrul II</i>							
OMS 5205	Biserica în timpul persecuțiilor și patristică II	12	4	-	-	C	
OMS 5206	Biserica Ortodoxă Română în sec. al XVII-lea II	6	2	-	-	Ex.	
OMS 5207	Spiritualitate bizantină II	6	2	1	-	Ex.	
OMS 5208	Muzică bizantină ritual și istorie II	6	2	1	-	C	
<i>Semestrul III</i>							
OMS 6109	Ciril Lucaris - Dialog intercultural I	10	2	1	-	E	
OMS 6110	Probleme de istorie a Bizanțului I	10	2	2	-	C	
OMS 6111	Teologia icoanei în gândirea patristică și în teologia ortodoxă și romano-catolică contemporană I	10	2	2	-	E	comun cu specializarea Teologie Sistematică - Biblică

0	1	2	3	4	5	6	7
Semestrul IV							
OMS 6212	Ciril Lucaris - Dialog intercultural II	10	2	2	-	E	
OMS 6213	Probleme de istorie a Bizanțului II	10	2	2	-	E	
OMS 6314	Teologia icoanei în gândirea patristică și în teologia ortodoxă și romano-catolică contemporană II	10	2	2	-	C	comun cu specializarea Teologie Sistematică - Biblică

**UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ**

Valabil pentru anul universitar 2001-2002

Profilul: **Teologie**

Specializarea: **Teologie Sistematică-Biblică**

Durata studiilor: 4 semestre

Forma de învățământ: zi

I. Cerințe pentru obținerea diplomei de master

120 de credite, 15 credite pentru disertație

II. Desfășurarea activităților (în număr de săptămâni):

Activități didactice				Sesiuni de examene		Definiția disertației	Susținerea disertației	Vacanțe		
Sem. I	Sem. II	Sem. III	Sem. IV	Iarna	Vara			Crăciun	Iarnă	Paști
14 săpt.	14 săpt.	14 săpt.	14 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	2 săpt.	25-30 iunie	2 săpt.	1 săpt.	1 săpt.

III. Numărul orelor pe săptămâni

Sem. I	Sem. II	Sem. III	Sem. IV
12	12	12	12

IV. Tabelul disciplinelor

Cod	Discipline	Credite	Nr. ore săptămânal			Felul verificării	Observații
			C	S	L		
0	1	2	3	4	5	6	7
Semestrul I							
OMS 5115	Teologia icoanei în gândirea patristică și în teologia ortodoxă și romano-catolică contemporană I	8	2	1	-	Ex.	
OMS 5116	Antropologie biblică iudaică. Exegeză ebraică și creștină I	8	2	1	-	C	
OMS 5117	Credința și marile religii în sec. XX I	7	2	1	-	Ex.	
OMS 5118	Morală creștină și problemele lumii contemporane I	7	1	2	-	C	

0	1	2	3	4	5	6	7
Semestrul II							
OMS 5219	Teologia icoanei în gândirea patristică și în teologia ortodoxă și romano-catolică contemporană II	8	2	1	-	Ex.	
OMS 5220	Antropologie biblică iudaică. Exegeză ebraică și creștină II	8	2	1	-	Ex.	
OMS 5221	Credința și marile religii în sec. XX II	7	2	1	-	C	
OMS 5222	Morală creștină și problemele lumii contemporane II	7	1	2	-	C	
Semestrul III							
OMS 6123	Teologia Noului Testament Limba greacă biblică I	10	2	1	1	Ex.	
OMS 6124	Misiunea Bisericii în epoca patristică și contemporană din perspectiva ortodoxă I	10	2	2	-	Ex.	
OMS 6125	Teologia icoanei în gândirea patristică și în teologia ortodoxă și romano-catolică contemporană I	10	2	2	-	C	comun cu specializarea Teologie Istorică - Practică
Semestrul IV							
OMS 6126	Teologia Noului Testament Limba greacă biblică II	10	2	1	1	Ex.	
OMS 6127	Misiunea Bisericii în epoca patristică și contemporană din perspectiva ortodoxă II	10	2	2	-	Ex.	
OMS 6128	Morală creștină și problemele lumii contemporane II	10	2	2	-	C	

**UNIVERSITY "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA
FACULTY OF ORTHODOX THEOLOGY
DEPARTEMENT OF PASTORAL THEOLOGY**

Valid for the academic year 2001-2002

Specialisation: *Theology and culture*

Duration of studies: 4 semesters

Type of education: full time

I. Requirements for obtaining the master degree

120 credits, of which 15 credits for the dissertation

II. Schedule of activities (in number of weeks):

Didactical activities			Exam session		Completion of the dissertation	Presentation of dissertation	Vocation		
Year			Winter	Summer			Christmas	Winter	Easter
I	Sem. I 14 weeks	Sem. II 14 weeks	3 weeks	3 weeks	-	-	2 weeks	1 week	1 week
II	Sem. III 14 weeks	Sem. IV 14 weeks	2 weeks	2 weeks	2 weeks	23-28 febr.	2 weeks	1 week	-

III. Number of courses/week

Sem. I	Sem. II	Sem. III	Sem. IV
10	10	10	10

IV. Table of the subject disciplines*

1st

Code	Discipline	Credits	Name of the profesor	Address	Hours/week			Type of examination	Observation
					C	S	L		
OMS 5129	Théologie et culture chez les Pères de l'Eglise	8	Pr.Prof.univ.dr.Ioan-Vasile Leb+ Prof.dr.A.M.Ritter	"Babeş-Bolyai" University Universität Heidelberg	2	-	-	Ex.	franceză
OMS 5130	Theology and culture in Transylvania	8	Prof.dr.N.Bocşan	"Babeş-Bolyai" University	2	1	-	C	engleză
OMS 5131	Philosophical and social paradigms in the dialogue theologie-culture	7	Arhid.Conf.dr.Ioan Ica jr.	"Babeş-Bolyai" University	2	-	-	C	engleză
OMS 5132	Biblical Antropology and Spirituality at S.Gregor of Nyssa	7	Pr.Conf.univ.dr.Ioan Chirilă+ Prof.Theodor Nikolau	"Babeş-Bolyai" University Univ. München	2	1	-	Ex.	engleză

2nd

Code	Discipline	Credits	Name of the profesor	Address	Hours/week			Type of examination	Observation
					C	S	L		
OMS 5233	Theology and culture in monastic life of Transylvania	10	Pr.Prof.dr.Al. Moraru+ Prof.Marko Rupnik	"Babeş-Bolyai" University Centro Aletti, Roma	2	2	-	Ex.	engleză
OMS 5234	Spirituality at St. John the Theologian	10	Pr.Conf.Stelian Tofană+ Prof.dr.Urs von Arx	"Babeş-Bolyai" University University of Bern	2	1	-	Ex.	engleză
OMS 5235	Ciril Lucaris- The intercultural dialog	10	Pr.Prof. A.Jivi+Prof.A.M. Ritter	University of Sibiu Universität Heidelberg	2	1	-	C	engleză

3rd

Code	Discipline	Credits	Name of the profesor	Address	Hours/week			Type of examination	Observation
					C	S	L		
OMS 6136	Théologie et culture chez les Pères de l'Eglise	10	Pr.Prof.univ.dr.Em. Popescu Prof.dr.A.M.Ritter	University of Bucarest Universität Heidelberg	2	2	-	C	franceză

* Note: C=colloquium
E=examen

OMS 6137	Galatiens, Éxegèse et théologie	10	Pr.Prof.dr.Mihoc+ Prof.dr.Th.Nikolau	“Babeş-Bolyai” University Univ. München	2	1	-	Ex.	franceză
OMS 6138	Les livres didactico-poétiques. Theologie et culture	10	Pr.Prof.univ.dr.D.Abrudan	Univ.Sibiu	2	1	-	Ex.	franceză

4th

Code	Discipline	Credits	Name of the profesor	Adress	Hours/week			Type of examination	Observation
					C	S	L		
OMS 6239	Estetics of theology	8	Prof.dr.Mircea Muthu	“Babeş-Bolyai” University	2	1		Ex.	engleză
OMS 6240	Ethnicity and confession in Transylvania	7	Pr.Prof.dr. N.Bocşan+ Prof.Andrew Louth	“Babeş-Bolyai” University Univ.Durham	2	1		Ex.	engleză
OMS 6241	Research methodology for theology and culture at Holly Fathers	8	Prof.dr.A.M.Ritter +P.Durand	“Babeş-Bolyai” University Inst. Catholic de Paris	2	2		Vf.	engleză

C. SECRETARIATUL FACULTĂȚII (2000-2001)

Pr. Florin Cătălișan până în februarie 2001
Mirela Cristina Crișan până în iunie 2001
Mirela Turc
Cosmin-Vasile Trif
Laura Vancea

D. BIBLIOTECA FACULTĂȚII (2000-2001)

Prof. *Valeria-Gemma Moraru* - bibliotecar S.
Prof. *Mara Todea* - bibliotecar S.

E. SECRETARIATUL FACULTĂȚII (2001-2002)

Mirela Turc
Cosmin-Vasile Trif
Laura Vancea

F. BIBLIOTECA FACULTĂȚII (2001-2002)

Prof. *Valeria-Gemma Moraru* - bibliotecar S.
Prof. *Mara Todea* - bibliotecar S.

Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca
 Facultatea de Teologie Ortodoxă
 Catedra: Teologie Pastorală

TABEL NOMINAL
 privind ocuparea posturilor (temporar) vacante în regim de plata cu ora
 pentru anul universitar 2000/2001

Poz. stat funcții	Denumirea Postului (titular post)	Disciplina	Facultatea sau secția de specialitate	Anul de studiu / nr. gr.	Activitate didactică (nr.ore)						Cadrul didactic suplinitor		Obs.
					Curs		Sem. lucr.Pr.		Nume, prenume	Loc, muncă permanent			
					Sem. I	Sem. II	Sem. I	Sem. II					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
10	Lect.	Arheologie biblică (c.opt) Limba ebraică (LP opt) Limba ebraică (LP opt) Teologia Vechiului Testament Teologia Vechiului Testament	TP TP TP Studii Aprofundate Studii Aprofundate	I I II	2 - - 2 -	- - - 2 -	- - - - -	- 4 4 - 1	Ioan Chirilă	Facultatea de Teologie Ortodoxă			
8	Lect.	Studiul desenului pentru restaurare (C) Studiul desenului pentru restaurare (C) Studiul culorii (C) Studiul culorii (C)	TPC TPC TPC TPC	I II I II	1 1 2 2	1 1 2 1	- - - -	- - - -	Radu Solovăstru	Institutul "Ion Andreescu" Cluj-Napoca			

9	Lect.	Studii culorii pentru restaurare (C) Studii culorii pentru restaurare (C) Compoziție (C) Compoziție (C) Compoziție (C) Compoziție (C)	TPC TPC TPC TPC TPC	III IV I II III IV	2 1 1 1 2 2	2 - 1 1 1 2	- - - - - -	- - - - - -	Ioan Sbârciu	Institutul "Ion Andreescu" Cluj-Napoca
16	Lect.	Istoria și spiritualitatea Bizanțului (C)	TP	III	1	1	-	-	Moranu Alexandru	Facultatea de Teologie Ortodoxă
16	Lect.	Istoria și spiritualitatea Bizanțului (S)	TP	III/2	-	-	-	2	Andreica Mircea Napoca	Școala Gen.Nr.20, Cluj-Napoca
16	Lect.	Patrologie (C) Patrologie (C)	TP TP	I II	1 1	1 1	- -	- -	Radu Preda	Facultatea de Teologie Ortodoxă
16	Lect.	Limba greacă (S) Limba latină (S) Limba greacă texte patristice (LP)	TPC TPC TL, TAS	I II I	- - -	- - -	2 2 4	2 2 4	Ana Baciuc	Facultatea de Teologie Ortodoxă
17	Lect.	Drept Bisericesc și Administrație (C) Drept Bisericesc și Administrație (C) Izvoarele dreptului (C. opt.)	TP TP TP	III IV III	- 2 2	1 1 -	- - -	- - -	Irimie Marga	Facultatea de Teologie Ortodoxă "Andrei Șaguna" Sibiu
17	Lect.	Drept Bisericesc și Administrație (S) Drept Bisericesc și Administrație (S)	TP TP	III/2 IV/2	- -	- -	- 2	2 2	Dura Coriolan	Preot – Protopopiatul Turda
18	Lect.	Compoziție (LP) Compoziție (S) Compoziție (LP) Compoziție (LP) Compoziție (LP)	TPC TPC TPC TPC TPC	IV/1 IV/1 I/1 II/1 III/1	- - - - -	- - - - -	1 1 1 1 1	2 2 1 1 1	Nicolae Bălan	Institutul "Ion Andreescu" Cluj-Napoca
18	Lect.	Noțiuni de fizică aplicate (C) Noțiuni de biologie (C) Noțiuni de fizică aplicate (LP) Noțiuni de biologie (LP)	TPC TPC TPC TPC	II II II II	- - - -	- - - -	- - - -	- - 1 1	Doina Boros	Muzeul de istorie al Transilvaniei

18	Lect.	Noțiuni de chimie (C) Noțiuni de chimie (LP) Noțiuni de chimie (C+S)	TPC TPC TPC	III III IV	1 - 1	- - 1	- - 1	- - 1	Constantin Măruțoiu	Institutul de chimie "Raluca Ripan" Cluj-Napoca
19	Lect.	Istoria artei românești și universale (C) Istoria artei românești și universale (C) Iconografia artei creștine (C)	TPC TPC TPC	I II III	2 2 2	- - -	- - -	- - -	Gheorghe Arion	Institutul "Ion Andreescu" Cluj-Napoca
20	Lect.	Teologie fundamentală și dogmatică (C) Teologie fundamentală și dogmatică (C)	TP, TL, TAS, TPC TP, TL, TAS , TPC	III IV	2 2	- -	- -	- -	Valer Bel	Facultatea de Teologie Ortodoxă
20	Lect.	Credința și marile religii în sec. XX (C)	Studii aprofundate		2	-	-	-	Ioan Ică Jr.	Facultatea de Teologie Ortodoxă
21	Lect.	Biserica Ortodoxă Română în sec. al XVII-lea (C) Biserica Ortodoxă Română în sec. al XVII-lea (C) Teologie patristică și Spiritualitate bizantină (S)	Studii aprofundate Studii aprofundate Studii aprofundate Studii aprofundate		2 - - -	- - - -	2 2 2 2	- 2 2 2	Alexandru Moraru	Facultatea de Teologie Ortodoxă
22	Lect.	Morală creștină și problemele lumii contemporane (C) Morală creștină și problemele lumii contemporane (S) Teologia icoanei în gândirea patristică și în teologia ortodoxă și romano-catolică și contemporană (S)	Studii aprofundate Studii aprofundate Studii aprofundate Studii aprofundate		2 - - -	- - - -	2 2 2 2	- 2 2 2	P. S. Irineu Bistrițeanul	Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului
23	Lect.	Spiritualitate bizantină (C)	Studii aprofundate		2	-	-	-	Alexandru Moraru	Facultatea de Teologie Ortodoxă
23	Lect.	Teologie patristică (C)	Studii aprofundate		2	-	-	-	Ioan-Vasile Leb	Facultatea de Teologie Ortodoxă
24	Lect.	Biserica în timpul persecuțiilor (C) Biserica în timpul persecuțiilor	Studii aprofundate Studii aprofundate		2 -	- -	2 2	- 2	Ioan-Vasile Leb	Facultatea de Teologie Ortodoxă

		(S) Teologie patristică (S)	aprofundate Studii aprofundate		-	-	1	1				
25	Lect.	Istoria artei creștine (C.opt.)	TP	III	2	-	-	-	Gheorghe Arion	Institutul "Ion Andreescu"		
25	Lect.	Probleme fundamentale I.B.U. (C.opt.)	TP	III	2	-	-	-	Ioan-Vasile Leb	Facultatea de Teologie Ortodoxă		
25	Lect.	Noțiuni de istoria filosofiei (C.opt.)	TP	II	2	2	-	-	Ioan Ică Jr.	Facultatea de Teologie Ortodoxă		
		Credința și marile religii (C.opt.)	TP	IV	-	2	-	-				
		Teologie simbolică comparată (C.opt.)	TP	III	-	2	-	-				
		Teologie și cultură (C.opt.)	TP	IV	2	-	-	-				
25	Lect.	Istoria Basarbiei (C.opt.)	TP	II	2	-	-	-	Stanciu Ecaterina	U.B.B. – Facultatea de Istorie și Filosofie		
25	Lect.	Nursing comunitar (C.opt.)	TAS	III	2	2	-	-	Gelu Buta	Spitalul Municipal Bistrița-Năsăud		
		Nursing comunitar (S.opt.)	TAS	III	-	-	1	1				
26	Lect.	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă (C)	TP,TL,TAS,	III	2	2	-	-	P.S. Irineu Bistrițeanul	Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului		
		Morală creștină și spiritualitate ortodoxă (C)	TP,TL,TAS,	IV	2	2	-	-				
		Morală creștină și spiritualitate ortodoxă (S)	TPC									
26	Lect.	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă (S)	TL,TAS	III/2	-	-	-	2	Ștefan Iloaie	Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului		
27	Lect.	Misiunea Bisericii în epoca patristică și contemporană din perspectiva ortodoxă (C)	Studii aprofundate		2	2	-	-	Valer Bel	Facultatea de Teologie Ortodoxă		
		Misiunea Bisericii în epoca patristică și contemporană din perspectiva ortodoxă (S)	Studii aprofundate		-	-	1	1				
		Morală creștină și problemele lumii contemporane (C.opt.)	TP	IV	2	-	-	-				
27	Lect.	Misiune externă și cercetare misionară (C.opt.)	TP	IV	-	2	-	-	Hudson David	Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului		
		Probleme actuale de misiologie (C.Opt.)	TP	IV	2	-	-	-				

28	Lect.	Teologia Noului Testament (C) Teologia Noului Testament (S) Studiul Noului Testament (S) Studiul Noului Testament (S) Studiul Noului Testament (S) Studiul Noului Testament (S) Studiul Noului Testament (S) Noțiuni de Teologie biblică a N.T. (C.opt.) Exegeza N.T. (C.opt.) Exegeza N.T. (S.opt.)	Studii aprofundate Studii aprofundate TP TPC TPC TL, TAS TL, TAS TP TP TP	II/2 I/1 II/1 /2 /2 III II II	2 - - - - - - - 1 - -	- - - 1 1 2 2 - - 1 1	- - 2 - - - - - - - 1	Stelian Tofană	Facultatea de Teologie Ortodoxă
29	Lect.	Documentație pentru restaurare (C) Documentație pentru restaurare (C) Studiul tehnologiei vechi (C.opt.) Studiul tehnologiei vechi (L.P. opt.) Sisteme de investigație (L.P. opt.)	TPC TPC TPC TPC TPC	III IV I I/1 II/1	- 1 1 - -	- - 1 1 2	- - - 1 2	Theo Mureșan	Facultatea de Teologie Ortodoxă
29	Lect.	Fotografie și videom. (LP) Fotografie și video. (C) Fotografie (S)	TPC TPC TPC	IV/1 IV IV/1	- 1 -	- - -	- - 1	Ghenescu Marius	Institutul de arte vizuale "Ion Andreescu"
29	Lect.	Estetică (C)	TPC	IV	2	2	-	Gheorghe Buș	Institutul de arte vizuale "Ion Andreescu"
29	Lect.	Elemente de studiu formei (LP. opt.) Elemente de studiu formei (LP. opt.) Elemente de studiu formei (LP. opt.)	TPC TPC TPC	I/1 II/1 III/1	- - -	2 2 1	2 2 1	Nelu Mănescu	Institutul de arte vizuale "Ion Andreescu"
30	Lect.	Teoria generală a restaurării (C) Teoria generală a restaurării (C)	TPC TPC	II III	- 2	2 2	- -	Adriana Topîrceanu	Muzeul de Istorie al Transilvaniei

Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca
 Facultatea de Teologie Ortodoxă
 Catedra: Teologie Pastorală

TABEL NOMINAL
 privind ocuparea posturilor (temporar) vacante în regim de plata cu ora
 pentru anul universitar 2001/2002 (semestrul I)

Poz. stat fun-cji	Denumirea Postului (titular post)	Disciplina	Facultatea sau secția de specialitate	Anul de studiu /nr. gr.	Activitate didactică (nr.ore)						Cadru didactic suplinitor		Obs.
					Curs			Sem.lucr.Pr.			Nume, prenume	Loc, muncă permanent	
					Sem .I	Sem. II	Sem. I	Sem. I	Sem. II				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
3	Prof.	Teologie fundamentală și dogmatică (C) Misiologie și Ecumenism (C)	TP, TL, TAS, TPC Master	III I	2 2	2 2	- -	- -	Valer Bel	Facultatea de Teologie Ortodoxă			
5	Prof.	Istoria artei românești și universale (C) Istoria artei românești și universale (C) Iconografia artei creștine (C)	TPC TPC TPC	I II III	2 2 -	2 2 2	- - -	- - -	Gheorghe Arion	Universitatea de artă și design, Cluj-Napoca			
6	Prof.	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă (C) Morală creștină și spiritualitate ortodoxă (C)	TP, TL, TAS, TPC Master	III I	2 2	2 2	- -	- -	Irineu Pop Bistrițeanul	Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului Feleacului și Clujului			
11	Lect.	Studiul desenului pentru restaurare (C) Studiul desenului pentru restaurare (C) Studiul culorii (C) Studiul culorii (C)	TPC TPC TPC TPC	I II I II	1 1 2 2	1 1 2 1	- - - -	- - - -	Radu Solovăstru	Universitatea de artă și design, Cluj-Napoca			
12	Lect.	Studiul culorii pentru restaurare (C)	TPC	III	2	2	-	-	Ioan Sbârciu	Universitatea de artă și design, Cluj-Napoca			

Poz. stat funcții	Denumirea Postului (titular post)	Disciplina	Facultatea sau secția de specialitate	Anul de studiu / nr. gr.	Activitate didactică (nr. ore)						Cadrul didactic suplinitor		Obs.
					Curs		Sem. lucr. Pr.		Nume, prenume	Loc, muncă permanent			
					Sem. I	Sem. II	Sem. I	Sem. II					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
		Studii culorii pentru restaurare (C) Compoziție (C) Compoziție (C) Compoziție (C) Compoziție (C)	TPC TPC TPC TPC TPC	IV I II III IV	1 1 1 2 2	- 1 1 1 2	- - - - -	- - - - -					
<p style="text-align: center;">Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca Facultatea de Teologie Ortodoxă Catedra: Teologie Pastorală</p> <p style="text-align: center;">TABEL NOMINAL</p> <p style="text-align: center;">privind ocuparea posturilor (temporar) vacante în regim de plată cu ora, fond extrabugetar pentru anul universitar 2001/2002</p>													
3	Prof.	Teologie fundamentală și dogmatică (C) Misiologie și Ecumenism (C)	TP, TL, TAS, TPC Master	III I	2 2	2 2	- -	- -	Valer Bel	Facultatea de Teologie Ortodoxă			
5	Prof.	Istoria artei românești și universale (C) Istoria artei românești și universale (C) Iconografia artei creștine (C)	TPC TPC TPC	I II III	2 2 -	2 2 2	- - -	- - -	Gheorghe Arion	Universitatea de artă și design, Cluj-Napoca			
6	Prof.	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă (C) Morală creștină și spiritualitate ortodoxă (C)	TP, TL, TAS, TPC Master	III I	2 2	2 2	- -	- -	Irineu Pop Bistrișeanul	Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului Feleacului și Clujului			

11	Lect.	Studiul desenului pentru restaurare (C) Studiul desenului pentru restaurare (C) Studiul culorii (C) Studiul culorii (C)	TPC TPC TPC TPC	I II I II	1 1 2 2	1 1 2 1	1 1 - -	- - - -	- - - -	Radu Solovăstru	Universitatea de artă și design, Cluj-Napoca
12	Lect.	Studiul culorii pentru restaurare (C) Studiul culorii pentru restaurare (C) Compoziție (C) Compoziție (C) Compoziție (C) Compoziție (C)	TPC TPC TPC TPC TPC TPC	III IV I II III IV	2 1 1 1 2 2	2 - 1 1 1 2	- - - - - -	- - - - - -	- - - - - -	Ioan Sbârciu	Universitatea de artă și design, Cluj-Napoca
18	Lect.	Limba greacă (S) Limba latină (S) Limba greacă - texte patristice (LP)	TPC TPC TL,TAS	I II I	- - -	- - -	2 - 4	2 - 4	- 2 4	Ana Baci	Facultatea de Teologie Ortodoxă
18	Lect.	Istoria și spiritualitatea Bizanțului (S)	TP	III	-	-	-	-	2	Mircea Andreica	
18	Lect.	Paleografie (S) Paleografie (LP)	TP TPC	I/2 I/2	- -	- -	2 2	2 2	- -	Alexandru Moraru	Facultatea de Teologie Ortodoxă
18	Lect.	Patrologie (C)	TP	II	1	1	-	-	-	Radu Preda	Facultatea de Teologie Ortodoxă
19	Lect.	Drept Bisericesc și Administrație (C) Drept Bisericesc și Administrație (C) Izvoarele dreptului (C. opt.)	TP TP TP	III IV III	- 2 2	1 1 -	- - -	- - -	- - -	Sabău Marcel	Preot, Protopopiatul Cluj II
19	Lect.	Drept bisericesc și Administrație (S) Drept bisericesc și Administrație (S)	TP TP	III/2 IV/2	- -	- -	- 2	- 2	2 2	Dura Coriolan	Seminarul Teologic Ortodox Liceal Cluj-Napoca
19	Lect.	Paleografie slavo-română (C)	TPC	I	1	1	-	-	-	Alexandru Moraru	Facultatea de Teologie Ortodoxă

19	Lect.	Metodica cercetării științifice (C. opt.)	TP, TL, TAS, TPC	II	2	-	-	-	Manuela Botiș	
20	Lect.	Etiopatogenia operei de artă (C)	TPC	III	-	2	-	-	Baciu Ana-Maria	Facultatea de Teologie Ortodoxă București
		Etiopatogenia operei de artă (S)	TPC	III/1	-	1	-	-		
		Etiopatogenia operei de artă (C)	TPC	IV	2	-	-	-		
		Teoria generală a restaurării (C)	TPC	II	-	2	-	-		
21	Lect.	Teoria generală a restaurării (C)	TPC	III	2	2	-	-	Alexandru Moraru	Facultatea de Teologie Ortodoxă
		Istoria Bisericii Ortodoxe Române (C)	TP, TL, TAS, TPC	II	2	2	-	-		
21	Lect.	Istorie Bisericească Universală (C)	TP, TL, TAS, TPC	III	2	2	-	-	Ioan-Vasile Leb	Facultatea de Teologie Ortodoxă
21	Lect.	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă	TP, TL, TAS, TPC	IV	2	2	-	-	Irineu Pop Bistrițeanul	Arhiepiscopia Ortodoxă a Vadului, Feleacului și Clujului
21	Lect.	Formare duhovnicească (LP)	TP	I	-	-	2	2	Dorel Man	Facultatea de Teologie Ortodoxă
22	Lect.	Studiul Vechiului Testament (C)	TP, TL, TAS, TPC	II	2	2	-	-	Ioan Chirilă	Facultatea de Teologie Ortodoxă
		Arheologie Biblică (C.opt.)	TP, TL, TAS, TPC	I	2	-	-	-		
		Limba ebraică (Lp.opt.)	TP	I	-	-	4	4		
		Limba ebraică (Lp.opt.)	TP	II	-	-	4	4		
22	Lect.	Istoria și filosofia religiilor (S)	TP	IV	-	-	-	2	But -Căpușan Dacian	Drd. -Facultatea de Teologie Ortodoxă
		Teologie fundamentală și dogmatică (S)	TL, TAS	III/2	-	-	2	2		
22	Lect.	Morală creștină și problemele lumii contemporane (C.opt.)	TP	IV	2	-	-	-	Irineu Pop Bistrițeanul	Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului
23	Lect.	Teologie fundamentală și dogmatică (C)	TP, TL, TAS, TPC	IV	2	2	-	-	Valer Bel	Facultatea de Teologie Ortodoxă
		Misiunea externă și cercetarea misionară (C.opt.)	TP	IV	-	2	-	-		
		Probleme actuale de mistologie (C.opt.)	TP	IV	2	-	-	-		

23	Lect.	Studiul Vechiului Testament (S)	Master	I	-	-	-	-	1	Ioan Chiriță	Facultatea de Teologie Ortodoxă
23	Lect.	Probleme fundamentale de IBU (C.opt.)	TP	III	2	-	-	-	-	Ioan-Vasile Leb	Facultatea de Teologie Ortodoxă
23	Lect.	Noțiuni de istoria filosofiei (C.opt.)	TP	II	2	2	-	-	-	Virgil Ciomaș	Facultatea de Istorie și Filosofie , Cluj-Napoca
24	Lect.	Muzică bisericească și ritual (LP)	TP	I/2	-	-	2	-	2	Vasile Stanciu	Facultatea de Teologie Ortodoxă
		Muzică (S)	TP	II/2	-	-	-	2	2		
		Muzică (LP)	TP	II/2	-	-	2	-	2		
		Muzică (C)	TP	II/2	2	2	-	-	-		
24	Lect.	Noțiuni de teologie biblică a N.T. (C.opt.)		TP	-	2	-	-	-	Stelian Tofană	Facultatea de Teologie Ortodoxă
		Exegeza N.T. (C.opt.)		TP	1	1	-	-	-		
		Exegeza N.T. (S. opt.)		TP	-	-	1	-	1		
25	Lect.	Studiul Noului Testament (S)	TP	II/2	-	-	-	-	2	Stelian Tofană	Facultatea de Teologie Ortodoxă
		Studiul Noului Testament (S)	TPC	I/1	-	-	1	-	-		
		Studiul Noului Testament (S)	TPC	II/1	-	-	1	-	-		
		Studiul Noului Testament (S)	TL,TAS	/2	-	-	2	-	-		
		Studiul Noului Testament (S)	TL,TAS	/2	-	-	2	-	-		
25	Lect.	Spiritualitatea Ortodoxă și Spiritualitatea Apuseană (C.opt.)	TP	IV	-	2	-	-	-	Ioan Ică Jr.	Facultatea de Teologie Ortodoxă
		Credința și marile religii (C.opt.)	TP	IV	-	2	-	-	-		
		Teologie simbolică comparată (C.opt.)	TP	III	-	2	-	-	-		
25	Lect.	Patrologie și literatură postpatristică+IBU (S)	Master	I	-	-	1	-	1	Ioan-Vasile Leb	Facultatea de Teologie Ortodoxă
26	Lect.	Nursing comunitar (C.opt.)	TAS	III	2	2	-	-	-	Gelu Buta	Spitalul Municipal
		Nursing comunitar (C.opt.)	TAS	IV	2	2	-	-	-		Bistrița-Năsăud
26	Lect.	Teoria generală a restaurării (C.opt.)	TPC	IV	1	2	-	-	-	Adriana Topîrcceanu	Muzeul de istorie al Transilvaniei
26	Lect.	Construcția corpului uman (C.opt.)	TPC	III	-	1	-	-	-	Moise Dorel	Universitatea de artă și design, Cluj-Napoca

27	Lect.	Documentație pentru restaurare (C) Documentație pentru restaurare (C) Fotografie și videom. (LP) Fotografie și videom. (C) Fotografie (S)	TPC	III	-	2	-	-	-	Theo Mureșan	Universitatea de artă și design, Cluj-Napoca
27	Lect.	Estetică (C)	TPC	IV	2	-	-	-	-	George Buș	Universitatea de artă și design, Cluj-Napoca
27	Lect.	Elemente de studiu formei (LP opt.)	TPC	I/1	-	-	2	-	2	Marcel Munteanu	
28	Lect.	Elemente de studiu formei (LP opt.)	TPC	II/1	-	-	2	-	2	Răzvan Trifa	
28	Lect.	Elemente de studiu formei (LP opt.)	TPC	III/1	-	-	2	-	-		
28	Lect.	Studiul tehnologiei vechi (C.opt.)	TPC	I	1	1	-	-	-	Ana –Maria Baciu	Facultatea de Teologie Ortodoxă, București
28	Lect.	Studiul tehnologiei vechi (LP opt.)	TPC	I/1	-	-	1	-	1		
28	Lect.	Sisteme de investigație (LP opt.)	TPC	II/1	-	-	2	-	2		
28	Lect.	Noțiuni de chimie (C+S)	TPC	IV	1	1	1	-	1	Constantin Măruțoiu	Institutul de chimie "Raluca Ripan" Cluj-Napoca
29	Lect.	Compoziție (LP)	TPC	IV/1	-	-	1	-	2	Bălan Nicolae	
29	Lect.	Compoziție (S)	TPC	IV/1	-	-	-	-	2		
29	Lect.	Compoziție (LP)	TPC	I/1	-	-	1	-	1	Cosmina-Claudia Trif	
29	Lect.	Compoziție (LP)	TPC	II/1	-	-	1	-	1		
29	Lect.	Compoziție (LP)	TPC	III/1	-	-	1	-	1	Toma Ciprian-Mihai	
29	Lect.	Noțiuni de fizică aplicate (C)	TPC	II	-	1	-	-	-	Doina Boros	Muzeul de Istorie al Transilvaniei, Cluj-Napoca
29	Lect.	Noțiuni de biologie (C)	TPC	III	-	1	-	-	-		
29	Lect.	Noțiuni de fizică aplicate (LP)	TPC	II	-	-	-	-	1		
29	Lect.	Noțiuni de biologie (LP)	TPC	II	-	-	-	-	1		
29	Lect.	Noțiuni de chimie (C)	TPC	III	1	-	-	-	-	Constantin Măruțoiu	Institutul de chimie "Raluca Ripan"
29	Lect.	Noțiuni de chimie(LP)	TPC	III	-	-	-	-	1		

29	Lect.	Cântare corală (fac.)	TP	III	-	-	1	1	Vasile Stanciu	Facultatea de Teologie Ortodoxă
30	Lect.	Morală creștină și spiritualitate ortodoxă (S)	Master		-	-	2	2	Irineu Pop Bistrițeanul	Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului
30	Lect.	Istoria și filosofia religiilor (S)	Master		-	-	1	1	Ică Ioan jr.	Facultatea de Teologie Ortodoxă
30	Lect.	Studiul Vechiului Testament	Master		-	-	1	1	Ioan Chirilă	Facultatea de Teologie Ortodoxă
30	Lect.	Istoria Bisericească Universală (C)	Master		2	2	-	-	Ioan-Vasile Leb	Facultatea de Teologie Ortodoxă
31	Asist.	Teoria generală a restaurării (LP)	TPC	IV/1	-	-	1	-	Adriana Topârceanu	Muzeul de istorie al Transilvaniei
31	Asist.	Studiul desenului pentru restaurare (LP)	TPC	I/1	-	-	2	2	Nicolae Bălan	Institutul de artă și design, Cluj-Napoca
31	Asist.	Studiul desenului (LP)	TPC	II/1	-	-	1	1	Ghenescu Marius	Institutul de artă și design, Cluj-Napoca
31	Asist.	Studiul culorii (LP)	TPC	II/1	-	-	1	1	Muntean Gheorghe-Marcel	Institutul de artă și design, Cluj-Napoca
31	Asist.	Studiul culorii pentru restaurare (S)	TPC	I/1	-	-	2	2	Muntean Gheorghe-Marcel	Institutul de artă și design, Cluj-Napoca
31	Asist.	Studiul culorii (LP)	TPC	III/1	-	-	1	1	Toma Ciprian-Mihal	
31	Asist.	Studiul culorii (LP opt.)	TPC	IV/1	-	-	1	1	Bălan Nicolae	
31	Asist.	Met. intervenției (LP opt.)	TPC	III/1	-	-	2	2	Ana-Maria Baciu	Facultatea de Teologie Ortodoxă, București
32	Asist.	Tehnologii aplicate (LP opt.)	TPC	IV/1	-	-	2	2		
32	Asist.	Teologie dogmatică și fundamentală (S)	TL, TAS	III/2	-	-	2	2	Ștefan Iloaie	Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului
34	Prep.	Teologie dogmatică și fundamentală (S)	TL, TAS	IV/2	-	-	2	2		
34	Prep.	Liturgică (S)	TP	III/	-	-	2	2	Mircea Oros	Seminariul Teologic Ortodox Liceal Cluj-Napoca
34	Prep.	Liturgică (S)	TP	IV/2	-	-	2	-		
34	Prep.	Liturgică (LP)	TP	IV/2	-	-	-	4		
34	Prep.	Cântare corală - fac. (S)	TP	II, IV	-	-	1	-	Vasile Stanciu	Facultatea de Teologie Ortodoxă
		Muzică (LP)	TP	III/2	-	-	2	2		

Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca
Facultatea de Teologie Ortodoxă
Catedra: Teologie Pastorală

TABEL NOMINAL
privind ocuparea posturilor (temporar) vacante în regim de plată cu ora
pentru anul universitar 2001/2002 (semestrul I)

Poz. stat funcții	Denumirea Postului (titular post)	Disciplina	Facultatea sau secția de specialitate	Anul de studiu / nr. gr.	Activitate didactică (nr.ore)						Cadrul didactic suplinitor		Obs.
					Curs			Sem.lucr.Pr.			Nume, prenume	Loc, muncă permanent	
					Sem .I	Sem. II	Sem. I	Sem. I	Sem. II	Sem. I			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
1	Prof.	Théology et culture chez les Perres de l' Eglise Theology and culture in Transylvania	Master Internațional Master Internațional	1 1	2 2	- -	- 1	- -	Ioan-Vasile Leb Nicolae Bocșan	Facultatea de Teologie Ortodoxă Facultatea de Istorie			
2	Prof.	Theology and culture in monastic life of Transylvania	Master Internațional	1	-	2	-	2	Alexandru Moraru	Facultatea de Teologie Ortodoxă			
3	Conf.	Philosophical and social paradigm in the dialogue theologie-culture Biblical Antropology and Spirituality at Grigoire de Nyssa and Sf. John Th	Master Internațional Master Internațional	1 1	2 2	- -	- 1	- -	Ioan Ică Jr. Ioan Chirilă	Facultatea de Teologie Ortodoxă Facultatea de Teologie Ortodoxă			
4	Conf.	Spirituality at St. John the Theologian Ciril Lucaris- The intercultural dialog	Master Internațional Master Internațional	1 1	- -	2 2	- -	1 1	Stelian Tofană Aurel Jivi	Facultatea de Teologie Ortodoxă Facultatea de Teologie Sibiu			

Decan,

Șef de catedră,

Pr.Prof.univ.dr. Ioan-Vasile LEB

Arhid.Conf.univ.dr. Ioan ICA

EVENIMENTE DIN VIAȚA FACULTĂȚII.
ACȚIUNI DE SEAMĂ
(2000-2001)

ACTIVITATEA MISIONAR-PASTORALĂ, ECUMENICĂ ȘI
ȘTIINȚIFICĂ A CADRELOR DIDACTICE

Anul universitar 2000-2001

Pr. Prof. Univ. Dr. IOAN-VASILE LEB

I. Tematica cercetării științifice în anul 2001: *Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu.*

1. Cărți, monografii, sinteze:

- *Biserică și implicare. Studii privind istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2000.

- *Dialogul ortodoxo-vechi catolic. Stadiul actual și perspectivele sale*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2000.

- *Biserica în acțiune*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2001.

2. Volume colective:

a. Coautor:

- *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, (coord. Adrian Andrei Rusu), PUC, 2000.

- *Toleranță și conviețuire în Transilvania secolelor XVII-XIX*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2001.

- *Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu*, PUC, 2001.

- *Filosofie și Religie* (coord. Sandu Frunză), Editura Limes, Cluj-Napoca, 2001.

- *Bartolomeu Valeriu Anania. In Honorem*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001.

- *Arhiepiscopul Bartolomeu Valeriu Anania, Doctor Honoris, Causa*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001.

b. Ediții. Coordonator:

- *Toleranță și conviețuire în Transilvania secolelor XVII-XIX*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2001.

- *Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu*, PUC, 2001.

- *Bartolomeu Valeriu Anania. In Honorem*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001.

- *Arhiepiscopul Bartolomeu Valeriu Anania, Doctor Honoris, Causa*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001.

3. Cursuri. Manuale. Material didactic:

a. Multiplicate: Cursuri pe tema : *Teologie și cultură - Dionisie Pseudo-Areopagitul, Lactanțiu, Grigorie de Nyssa, Persecuțiile contra creștinilor.*

4. Studii în volume colective:

- *Șaguna Kuzmany. Un moment din relațiile ortodoxo-evangelice dintre Sibiu și Viena în secolul al XIX-lea*, în vol. *Toleranță și conviețuire în Transilvania secolelor XVII-XIX*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2001, p. 156-171 și versiunea germană la p. 364-372.

- *Interferențe româno-germane în Transilvania secolului al XIX-lea*. Stephan Ludwig Roth și românii, în vol. *Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu*, PUC, 2001, p. 403-420.

- *Religie și filosofie la scriitorul bisericesc Lactanțiu*, în vol. *Filosofie și Religie* (coord. Sandu Frunză), Editura Limes, Cluj-Napoca, 2001, p. 145-161.

- *Laudatio IPS Arhiepiscop Bartolomeu în vederea decernării titlului de Doctor Honoris Causa*, în vol. "Arhiepiscopul Bartolomeu Valeriu Anania, Doctor Honoris Causa", Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001.

5. Studii în reviste:

- *Le Grand schisme et ses implications sur les relations ecclésiastiques entre l'Orient et l'Occident. Un point de vue orthodoxe* (trad. fr. de Rodica-Georgeta Leb), în "Studia. Theologia Orthodoxa", XLIV (2000), nr.1-2, p. 29-40.

Colaborări din străinătate: Hans Dieter Doepmann (Berlin), Pedro Rodriguez (Pamplona), Jose Ramon Villar (Pamplona), Hans Schwarz (Regensburg), Paul Aymard (Chauveroches-Franța), Jean Paul Durand (Paris), Andreas Müller (München), Boris Bobrinskoy (Paris), John Breck (Paris) ș.a.

II. Comunicări la manifestări științifice:

1. *L'Eglise Orthodoxe Roumaine, une eglise nationale*. Referat susținut la colocviul: *La notion "d'Eglise nationales" en Europe*, Centre "Droit et Sociétés religieuses", Paris, 6 dec. 2000.

2. *Realități istorice în preajma unirii cu Roma a unei părți din românii din Transilvania*, referat prezentat la Stiftung "Pro Oriente"-Viena, 4-10 iulie 2001.

3. *Das politische und soziale Wirken der Rumänischen Orthodoxen Kirchen im Kontext der Globalisierung*, referat prezentat la cel de al șaselea Forum European; *Christlicher Glaube und politische Kultur in Europa*, Berlin, 10 iulie 2001.

4. *Das Petrusamt und die Einheit der Kirche. Ein orthodoxer Gesichtspunkt*. Referat prezentat la: Oekumenische Studientagung, Theologische Schule der Benediktinerabtei Einsiedeln-Elveția, 14 martie 2001.

5. *Al doilea Conflict balcanic văzut de un vechi-catolic*, comunicare prezentată în cadrul sesiunii Comisiei Naționale Române de Istorie Bisericească Comparată, Drăgășani, 15 iunie 2001.

6. *Un ierarh uitat: Policarp Morușca*, referat prezentat la Sesiunea de comunicări științifice dedicată împlinirii unui deceniu de la reînființarea Facultății de Teologie Ortodoxă din Oradea, 24-25 mai 2001.

7. *Statutul juridic al Bisericii Ortodoxe Române în timpul comunismului*, referat prezentat la Sesiunea de comunicări științifice organizată de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, pe tema: "Mărturia creștină în România în timpul comunismului", 27 noiembrie 2001

8. *Biserică și cultură în Dobrogea secolelor IV-VI*, referat prezentat la "Al VII-lea Colocviu național al Catedrei de Istorie antică și arheologie: Începuturile creștinismului pe teritoriul României", Cluj-Napoca, 16-17 noiembrie 2001.

III. Comunicări științifice internaționale în țară:

1. Sesiunea Comisiei Naționale Române de Istorie Bisericească Comparată, Râmnicu Vâlcea, 26-27 septembrie 2000.

2. Sesiunea Comisiei Naționale Române de Istorie Bisericească Comparată, Cluj-Napoca, 16-18 martie 2001.

3. Sesiunea Comisiei Naționale Române de Istorie Bisericească Comparată, Drăgășani, 15 iunie 2001.

4. Al VII-lea Colocviu național al Catedrei de Istorie antică și arheologie: Începuturile creștinismului pe teritoriul României, Cluj-Napoca, 16-17 noiembrie 2001. Sesiunea de comunicări științifice organizată de Facultatea de teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, pe tema: "Mărturia creștină în România în timpul comunismului", 27. noiembrie 2001

5. Sesiunea de comunicări științifice organizată de Facultatea de teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, pe tema: "Mărturia creștină în România în timpul comunismului", 27 noiembrie 2001.

6. Sesiunea Comisiei Naționale Române de Istorie Bisericească Comparată, Cluj-Napoca, 16-18 martie 2001.

IV. Comunicări științifice internaționale în străinătate:

1. Colocviul internațional : *La notion "d'Eglise nationales" en Europe*, Centre "Droit et Sociétés religieuses", Paris, 6 - 7 dec. 2000.

2. Forschungshaben zur Siebenbürgener kirchlichen Union, Stiftung "Pro Oriente"-Viena, 4-10 iulie 2001.

3. Cel de al șaselea Forum European; *Christlicher Glaube und politische Kultur in Europa*, Berlin, 10-11 iulie 2001.

4. Oekumenische Studientagung, Theologische Schule der Benediktinerabtei Einsiedeln-Elveția, 14 martie 2001.

V. Participări la programe de cercetare:

5. în zilele de 6 și 7 decembrie 200 a susținut cursuri la Facultatea de Drept Canonic din Paris, în cadrul programului *Socrates-Gratianu*, pe tema; *Le Statut juridique des Eglises en Roumanie*. Pro Oriente"-Viena, 4-10 iulie 2001

6. *Das politische und soziale Wirken der Rumänischen Orthodoxen Kirchen im Kontext der Globalisierung*, referat prezentat la cel de al șaselea Forum European; *Christlicher Glaube und politische Kultur in Europa*, Berlin, 10 iulie 2001.

7. *Das Petrusamt und die Einheit der Kirche. Ein orthodoxer Gesichtspunkt*. Referat prezentat la: Oekumenische Studientagung, Theologische Schule der Benediktinerabtei Einsiedeln-Elveția, 14 martie 2001.

V. Alte activități:

- Între 7-11 mai 2001 a ținut cursuri și seminarii la Institutul Teologic Ortodox din München, pe tema: *Unitatea Bisericii la Sfinții Părinți și Biserica Ortodoxă Română după revoluție*. De asemenea, am realizat o monitorizare în Programul Socrates-Erasmus, la același institut

Pr. Prof. Univ. Dr. ALEXANDRU MORARU

I. Participări:

- **1 octombrie 2000** – a săvârșit Sf. Liturghie – alături de ÎPS Bartolomeu la Mănăstirea „Acoperământul Maicii Domnului” din Florești-Tăuți, jud. Cluj.
- **octombrie 2000** – a participat la deschiderea anului universitar 2000-2001 la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.
- **17 decembrie 2000** – a săvârșit Sf. Liturghie și a predicat despre **Strămoșii după trup ai Mântuitorului Iisus Hristos**, la Parohia Luna de Sus, jud. Cluj. (misiune cu studenții teologi).
- **6 ianuarie 2001** – a săvârșit Sf. Liturghie și a predicat despre **Pocăința adevărată**, la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca.
- **30 ianuarie 2001** – a participat la Sf. Liturghie și la Hramul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.
- **11 februarie 2001** - a săvârșit Sf. Liturghie și a predicat despre **Întoarcerea la Hristos**, la biserica „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca.
- **25 februarie 2001** - a săvârșit Sf. Liturghie și a predicat despre **Pregătirea pentru post**, la Mănăstirea Florești-Tăuți, jud. Cluj.
- **4 martie 2001** - a săvârșit Sf. Liturghie și a predicat despre **Ortodoxia credinței**, la Parohia Palatca, jud. Cluj. (misiune cu studenții teologi).
- **iunie-iulie 2001** – a participat la examenele de licență și masterat de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.
- **iulie 2001** – a participat la Cursurile misionar-pastorale de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.
- **septembrie 2001** – a participat la examenele de admitere la masterat Facultatea de Teologie din Cluj-Napoca.

Amintim că, din toamna anului 1999, Pr. Prof. Dr. **Alexandru Moraru** i s-a acordat dreptul de a conduce doctorat în Teologie la Istoria Bisericii Ortodoxe Române cu Noțiuni de Paleografie. De atunci (din 1999) și până în 2002 inclusiv are sub conducerea sa câțiva doctoranzi: **Buzdugan Ioan Dănuț, Retegan Ioan Gheorghe, Hognogi Dănuț Liviu, Câmpean Iustin Liciniu, Roșca Simona Teodora, Drăgoi Marius Dan, Bocșan Ovidiu Ioan, Han Nicoleta Maria, Cosmuța Cosmin și Savu Constantin Mihai**.

În același timp, a fost coreferent (între 1999-2000) la mai multe teze de doctorat: *Mitropolitul Nifon, Primat al României (1850-1875). Viața și activitatea sa*, de Pr. **Zăvoianu Corneliu Grigore** (referat alcătuit în 14 februarie 1999); *Episcopul Grigorie Leu. Omul și Fapta*, de Pr. **Nicolae Hurju** (alcătuit în 28 februarie 1999); *Activitatea filantropică a Bisericii în secolele IV-V. Modele și criterii pentru activitatea filantropică a Bisericii Ortodoxe Române în trecut și azi*, de Pr. Lect.

Ioan Vicovan (alcătuit în 10 martie 1999); *Biserici, Schituri și Mănăstiri din Moldova secolelor XV-XVI*, de Pr. Lect. **Ene Ionel** (alcătuit în 19 martie 1999); *Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului (1920-1955) – teolog, ierarh și patriot*, de Diacon Lect. **Pavel Cherescu** (alcătuit în 13 aprilie 1999); *Antropologia Sfinților Părinți capadocieni*, de Asist. **Telea Marius Liviu** (alcătuit în 12 iulie 1999); *Antropologia trinitară. Un aspect al antropologiei teologice în opera lui Henri de Lubac*, de **Clepea Cornel** (alcătuit în 2 septembrie 1999); *Didahiile, norme de educație și pastorație. Prezența lor în viața comunităților românești – secolul al XVIII-lea – sec al XIX-lea*, de Pr. Lect. **Dorel Man** (alcătuit în 24 noiembrie 2000); tezele de doctorat au fost susținute în cursul anilor respectivi; de menționat că Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru a mai alcătuit încă două referate (pentru Pr. Vasile Augustin, în 2 decembrie 1997 și Pr. Țuțuianu Constantin, în 9 aprilie 1999), teze care din motive obiective nu au mai fost susținute. De asemenea, Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, la solicitarea Institutului Biblic „Emanuel” din Oradea precum și a Facultăților de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, București, Constanța și Oradea a făcut referate pentru înălțarea în grad academic a unor cadre didactice după cum urmează: Pr. Lect. Dr. **Valer Bel** pentru postul de conferențiar (alcătuit în 25 februarie 1995); Lect. Dr. **Emil Bartoș**, în conferențiar univ. la Institutul Biblic „Emanuel” din Oradea (alcătuit în 10 iunie 1999); Pr. Prof. Dr. **Ioan Vasile Leb**, pentru acordarea dreptului de conducător de doctorat, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca (alcătuit în 15 iunie 2000); Pr. Lect. Dr. **Alexandru Ioniță**, pentru postul de conferențiar univ. la Facultatea de Litere și Teologie, Universitatea „Ovidius” din Constanța (alcătuit în 10 ianuarie 2001); Pr. Conf. Dr. **Vasile Stanciu**, pentru postul de profesor univ., la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca (alcătuit la 15 ianuarie 2001); Pr. Asist. Dr. **Ioan Moldoveanu**, pentru postul de lector univ., la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București (alcătuit în ianuarie 2001); Pr. Asist. Dr. **Constantin Mihoc**, pentru postul de lector univ., la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București (alcătuit în ianuarie 2001).

În anul universitar 2000-2001 a predat Istoria Bisericii Ortodoxe Române la Facultățile de Teologie Ortodoxă din Alba-Iulia și Baia Mare.

II. Publicații:

1. *Momente însemnate din viața Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca (1996-1998)*, în „Anuar IV 1996-1998, Facultatea de Teologie Ortodoxă”, Cluj-Napoca, 2000, p. 9-13.
2. *Viața și activitatea Pr. Prof. Dr. Liviu Galaction Munteanu – martir al Bisericii și al Neamului*, în „Anuar IV...”, p. 15-36.
3. *Documentar*, în „Anuar IV...”, p. 429-511.
4. *Aspecte importante din activitatea Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca (1998-2000)*, în „Anuar V, 1998-2000, Facultatea de Teologie Ortodoxă”, Cluj-Napoca 2000, p. 9-14.
5. *Ceremoniile de logodnă, nuntă și înmormântare oglindite în „Descrierea Moldovei*, în „Anuar V...”, p. 65-70.
6. *Documentar*, în „Anuar V...”, p. 411-508.
7. *Comisia Națională Română de Istorie Bisericească Comparată. Două evenimente*, în *Renașterea*, XII, nr. 3/2001, p. 8.

8. *Monahismul Ortodox Românesc (sfârșitul secolului XIX- -secolul al XX-lea)*, în vol. „LOGOS Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, la împlinirea vârstei de 80 de ani!”, Cluj-Napoca, 2001, p. 364-372.

9. *Personalități transilvane din sec XVII-XIX, pildă de conviețuire și toleranță. Transylvanian Personalities from the XVII th Century to the XIX th Century, Examples of Life together and Tolerance*, în vol. „Toleranță și conviețuire în Transilvania sec. XVII-XIX”, Cluj-Napoca, 2001, p. 101-115 și 299-314.

10. *Muzica bisericească din Transilvania și Banat (sfârșitul secolului al XIX- lea - secolul al XX-lea)*, în vol. „Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu”, Cluj-Napoca, 2001, p. 421-445.

11. *Învățământul teologic seminarial ortodox din țara noastră în trecut și azi – privire generală*, în vol. „Bartolomeu Anania In Honorem”, Cluj-Napoca, 2001, p. 119-137 și în vol. „ Arhiepiscopul Bartolomeu Valeriu Anania Doctor Honoris Causa”, Cluj-Napoca, 2001, p. 151-159.

12. *Canonizarea Sfinților în Biserica Ortodoxă Română*, în vol. „Grai maramureșean și mărturie ortodoxă. Prea Sfințitului Episcop Iustinian Chira al Maramureșului și Sătmarului, la împlinirea vârstei de 80 de ani”, Baia-Mare, 2001, p. 302-321.

13. *Participarea clerului ortodox român la cel de al doilea război mondial*, în „Ortodoxia Maramureșeană”, VI (2001), nr. 6, p. 238-245.

Pr. Conf. Univ. Dr. VALER BEL

Comunicări științifice și participări la simpozioane

3-6 oct. 2000 – a participat la Simpozionul internațional “ Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu”, organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă, cu comunicarea ”Misiunea socială a Bisericii în contextul globalizării”.

7-12 oct. 2000 – a participat la a IX-a întrunire de dialog teologic bilateral între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania, ca membru al Comisiei oficiale de dialog a Bisericii Ortodoxe Române cu referatul principal: Die ekklesiologische Grundlagen des gesellschaftspolitischen Angagemnt der Kirche.

13-20 mai 2001 – a susținut Cursuri la Facultatea de Teologie Evanghelică a Universității din Heidelberg în cadrul programului “Socrates” despre:

-Ekklesiologische Grundlagen des gesellschaftspolitischen Wirkens der Kirche im Kontext der Globalisierung.

-Dumitru Stăniloae als Leitfigur orthodoxer Theologie im 20 Jahrhundert (Leben und Werk; Kirche und Staat im Lehen und Denken Dumitru Stăniloaes)

-Dumitru Stăniloae's Offenharungs- und Gotteslehre.

21-26 sept. 2001 – a participat la Consultația Conferinței Bisericilor Europene de la Helsinki: “Sind die Felder reif für die Ernte? Die Rezeption der Dialogen zwischen unseren Kirchen” (Sunt holdele coapte pentru recoltă? Receptarea dialogurilor dintre Bisericile noastre), cu comunicarea: Dialogul

teologic bilateral dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania. Reflexii asupra receptării.

25-27 sept. 2001 – a participat la Congresul Internațional “Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin”, organizat de Patriarhia Română și Biserica Romano-Catolică din România, desfășurat sub patronajul președintelui României, Ion Iliescu la Palatul Patriarhiei din București, cu comunicarea: Familia și Biserica.

Studii în volume colective:

1. *Misiunea socială a Bisericii în contextul globalizării*, în volumul “Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu, Presa universitară clujeană, Cluj-Napoca, 2001, p. 43-77

2. *Misiunea în planul lui Dumnezeu de mântuire a lumii*, în volumul “Logos-Arhiiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani”, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 269-278.

3. *Biserica și lumea în perspectivă misionară*, în volumul “Grai maramureșan și mărturie ortodoxă. Prea Sfințitului Episcop Iustinian al Maramureșului și Sătmarului la împlinirea vârstei de 80 de ani, Ed. Episcopiei Otodoxe, Baia-Mare, 2001, p. 364-371

4. *Temeiurile teologice ale misiunii creștine*, în volumul “Pastorație și misiune în Biserica Ortodoxă Română”, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001, p. 7-16.

Studii în reviste

1. *Cuvântul adevărului sau transmiterea dreptei credințe*, în “Studia UBB –Theologia Ortodoxă”, XLIV, 1994, nr. 1-2, p. 67-84.

2. *Dumitru Stăniloae als Leitfigur Orthodoxer Theologie im 20. Jahrhundert*, în “Studia UBB –Theologia Ortodoxă”, XLV, 2000, nr. 1-2, p. 41-48.

Arhid. Conf. Univ. Dr. IOAN ICĂ jr

I. Program editorial - cărți editate în anul universitar 2000–2001:

Teolipt al Filadelfiei, Cuviosul și Mărturisitorul, *Cuvinte duhovnicești, imne și scrisori*, 2000, 384 p.; traducere și studiu introductiv: “*Teolipt al Filadelfiei – un autor filocalic inclasabil*”, p. 5 – 71.

Jean-Luc Marion, *Crucea vizibilului. Tablou, televiziune, icoană – o privire fenomenologică*, 2000, 176 p.; prefață : “*Toate cele văzute se cer după cruce*”, p. 5-16.

Columba Stewart OSB, *Cassian monahul. Învățătura ascetico-mistică*, 2000, 368 p.: traducere.

Sfântul Efreim Sirul, *Imnele Nașterii și Arătării Domnului. Imne II*, 2000, 208 p.; traducere.

Arhimandritul Emilianos, *Viața în Duh. Cateheze și cuvântări 2*, 2001, 288 p.: traducere.

Cuviosii Teolipt al Filadelfiei și Nicodim Aghioritul, *Paraclisul și Acatistul Sfântului Nume al lui Iisus*, 2001, 112 p.; traducere.

Jean-Yves Lacoste, *Experiență și Absolut. Pentru o fenomenologie liturgică a umanității omului*, 2001, 256 p.

Predania și un Îndreptar ortodox cu, de și despre Nae Ionescu teolog, 2001, 368 p.; studiu introductiv „*Predania – testamentul teologic al unui filozof ortodox*”, p. 5-12.

Trei vieți bizantine ale Maicii Domnului, 2001, 304 p.; traducere și studiu „*Viețile Maicii Domnului – sinteze narative ale tradițiilor mariologice ale Bisericii*”, p. 261-280.

Elia Citterio, *Nicodim Aghioritul. Personalitatea – opera – învățătura ascetică și mistică*, 2001, 480 p.; traducere și studiu introductiv „*Strategii de promovare a Tradiției patristice în epoca modernă – cazul Greciei secolului XVIII*” p.5 – 18.

Viața și Învățăturile Cuviosului și Sfințitului Mucenic Cosma Etolianul Luminătorul Greciei și Apostolul săracilor (1714–1779), 2001, 256 p.; traducere și studiu introductiv „*Un Apostol ortodox în secolul XVIII*”, p. 5 – 12.

II. Articole și studii publicate în țară și în străinătate:

„*Il Cristianesimo orientale e l'icona*”, în volumul *Raffigurabilità del Divino*, Montadori, 2001

„*O teologie românească a icoanei*”, în vol. „Logos. Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani”, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 85–89.

„*Globalizare și Ortodoxie*”, în volumul jubiliar „Biserica Ortodoxă Română în pragul mileniului III”.

„*Creștinismul – filozofie a Vieții. Provocarea teologică a fenomenologiei lui Michel Henry*”, în *Teologie și Viață. Revistă de gândire și spiritualitate*, serie nouă – anul XI (LXXVII), nr. 1–7, ianuarie–iulie 2001, p. 49–74.

„*O discuție despre primatul papei la Constantinopol în anul 1357 și actualitatea ei*”, în vol. „Grai maramureșan și mărturie ortodoxă. Prea Sfințitului Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmăruului la împlinirea vârstei de 80 de ani” Editura Episcopiei Ortodoxe Baia Mare, 2001, p. 372–388.

III. Participări la simpozioane științifice internaționale:

„*The Romanian Posterity and Reception of «Paisianism» between Hesychasm and Enlightenment. A Survey and Some Critical Observations*”, Paper for the International Symposium “Hesychasm and Enlightenment”, Durău, 5–7 September 2001.

„Inter-Orthodox Consultation on Confessing the One Faith”, World Council of Churches, Faith and Order Commission, Moscow, Russia, 5–11 September 2001.

„La fortuna della *Scala* di San Giovanni Climaco in Romania”, IX Convegno Ecumenico Internazionale, *San Giovanni Climaco e il Monte Sinai*, Bose, 16–18 settembre 2001.

IX Convegno Ecumenico Internazionale, *Vie del monachesimo russo*, Bose, 20–22 settembre 2001.

Proiecte de cercetare

— în colaborare cu Editura Deisis —

— Continuarea seriei „*Filocalica*”: traducerea și publicarea *Scrierilor* Sfântului Simeon Noul Teolog vol. 3 și 4; Isaac Sirul, partea a II-a și a III-a.

— *Monumentele dogmatice ale Ortodoxiei (secolele I–XV)*.

— *Fenomenologie și teologie* (M. Henry, R. Kühn).

— *Fundamentele bioeticii creștine* (T. Engelhardt jr) în colaborare cu Sebastian Moldovan
— în colaborare cu Centro Aletti, Roma —
— *Pentru o gândire socială a Bisericii* (antologie de studii)

Pr. Conf. Univ. Dr. VASILE STANCIU

Cărți

Muzica bisericească corală din Transilvania, Vol I, Presa Universitară Cluj - Napoca, 2001, 260 pag.

Lucrări științifice în reviste de specialitate

Particularități ale genului cromatic în muzica bisericească de tradiție bizantină din Transilvania, în „Acta Musicae Bizantinae”, Iași, 2000, p. 91-123.

Învățămintul muzical românesc din Transilvania în sec. XVIII, în vol. „Toleranță și conviețuire în Transilvania în sec. XVI-XIX”, Ed. Presa Universitară, Cluj-Napoca, 2000, p. 163-172.

Studiu bibliografic de muzicologie bizantină în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai - Theologia Orthodoxa”, Cluj-Napoca, 2000, p. 95-120.

Gheorghe Dima și rolul determinant al compozitorului în afirmarea uzicii corale din Transilvania, „Studia Universitatis Babeș-Bolyai, - Theologia Orthodoxa”, Cluj-Napoca, 2001, nr. 1-2, p. 127-158.

Timotei Popovici- personalitate marcantă a muzicii bisericești din Transilvania, în rev. „Ortodoxia Maramureșeană” anul VI, nr. 6, Baia Mare, 2001, p. 288-303.

Muzica bisericească corală de la Gheorghe Dima la Paul Constantinescu, în „Logos. Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani”, Editura „Renașterea”, Cluj-Napoca 2001, p. 471-451.

Articole

Imnele Învierii, în „Renașterea”, nr. 4/2000.

Al șaptelea Simpozion internațional de muzică bizantină, în „Renașterea”, nr. 5/2000.

Simpozion de muzicologie, în „Renașterea”, nr. 7-8/2000.

Pr. Prof. Nicu Moldoveanu la 60 de ani, în „Renașterea”, nr. 10/2000.

Cronica muzicală, în „Renașterea”, nr. 11/2000.

Cronica muzicală, în „Renașterea”, nr. 12/2000.

Corul „Predania” în Olanda, în „Renașterea”, nr. 9/2001.

Participări la conferințe, Simpozioane de specialitate:

Participă la Simpozionul de bizantinologie de la Iași, 1-4 mai 2000.

Excursie de studii la Roma 19-25 aprilie 2001. Este primit de SS.s. Ioan Paul al II-lea și de cardinalul Ralingger.

Participă la Simpozionul de Bizantinologie de la Iași între 5- 8 mai 2001.

27 nov. 2001, participă la sesiunea de comunicări științifice din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă „Mărturia creștină în România în timpul comunismului” și susține comunicarea „Cultura muzicală bisericească ortodoxă între 1948-1989.

Compoziții și prelucrări corale bisericești

1. *Doamne și stăpânul vieții mele, compoziție pentru cor mixt*, pe versuri de Sf. Efrem Sirul (uz intern la Facultatea de Teologie Ortodoxă și Biblioteca Academiei de Muzică Cluj).

2. *Axion, glas III: (uz intern)*, pentru cor mixt.

3. *Troparul Sf. Trei Ierarhi*, cor mixt (uz intern).

4. *Frații împreună*, cor mixt (uz intern).

5. *Imnul nopții pentru cor mixt* (uz intern)

6. *Doamne unde voi să fug*, cor bărbătesc, (uz intern)

7. *Trei colinde de Florii*, pentru cor bărbătesc (uz intern)

8. *Colinde și cântece de Paști*, (cor bărbătesc, uz intern)

9. *6 imne în cinstea Maicii Domnului*, pentru cor bărbătesc (uz intern)

10. *11 colinde de Crăciun*, cor bărbătesc (uz intern)

11. *5 colinde de Crăciuni*, cor mixt (uz intern)

12. *„Născătoare de Dumnezeu”* pentru cor mixt

13. *Imnosul Rusaliiilor*, armonizare pentru cor mixt

14. *Troparul Acoperământul Maicii Domnului*, monodie

15. *Colindă, În vârful la nouă meri*, cor mixt.

16. *Pentru Tine Doamne*, cor mixt.

17. *Sfânt, după D. Cunțan*, cor mixt.

18. *Mărturisiți-vă Domnului*, cor mixt.

Alte activități (corale și de concert)

1 Ian. 2000 Dirijează Corul Catedralei la Sf. Liturghie.

6 Ian. 2000 Dirijează Corul Catedralei la Sf. Liturghie.

7 Ian. 2000 Dirijează Corul Catedralei la Sf. Liturghie.

9 Ian. 2000 Dirijează Corul Catedralei la Sf. Liturghie.

30 Ian. 2000 Dirijează Corurile reunite ale Facultății de Teologie și al Seminarului Teologic din Cluj-Napoca și interpretează Liturghia în Do Major pentru cor bărbătesc, în prima audiție, în Catedrala Arhiepiscopală, în prezența I. P. S. Bartolomeu.

19 Mar. Cântă cu corul Facultății de Teologie la Sfânta Liturghie în Duminica Ortodoxiei, în Catedrala Arhiepiscopală.

16 Apr. Susține un concert coral religios cu corul Facultății de Teologie la Vecernie în Catedrala Arhiepiscopală. Cântă în prima audiție piese din Liturghia în stil psaltic de Paul Constantinescu.

20 Apr. Dă răspunsurile cu corul Facultății de Teologie, la Vecernie în Catedrala Arhiepiscopală și susține un concert coral cu ocazia serilor duhovnicești.

20 Sep. - 1 Oct. turneu coral cu grupul „Predania” în Olanda, la Utrecht, Amsterdam, Gouda și în Germania la Aschaffenburg și Nürnberg.

4 Oct. Concert coral în „Aula Magna” a Universității Babeș-Bolyai, cu prilejul acordării titlului de Doctor H. C. domnului prof. dr. Adolf Ritter de la Heidelberg.

19-21 Oct. Participă cu corul „Psalmodia Transylvanica” la cea de a III-a ediție a Festivalului coral „Augustin Bena” .

22 Oct. Cântă la Catedrală cu corul „Psalmodia Transylvanica” Sfânta Liturghie în Fa minor pentru cor mixt de Augustin Bena și ține un cuvânt la slujba de parastas cu prilejul împlinirii a 120 de ani de la nașterea compozitorului, în prezența I.P.S. Bartolomeu.

26 Nov. Cântă la Catedrală cu corul „Psalmodia Transylvanica” Sfânta Liturghie. Slujește I.P.S. Bartolomeu.

10 Dec. Susține cu corul „Psalmodia Transylvanica” tradiționalul concert de colinde la Catedrala Arhiepiscopală în prezența unui impresionant număr de credincioși la care asistă și vorbește I.P.S. Bartolomeu.

15 Dec. Participă cu corul „Psalmodia Transylvanica” la Biserica Unitariană la Concertul ecumenic de colinde.

30 ianuarie – Dă răspunsurile cu corul Facultății de Teologie Ortodoxă la Catedrală cu ocazia hramului..

19 iulie-6 august, Turneu coral cu grupul „Predania” în Olanda, la invitația Bisericii Vechi Catolice. Susține 14 concerte și realizează un compact disc.

19 septembrie-23 septembrie – Turneu coral în Viena, la invitația Patriarhiei Ortodoxe Române cu ocazia punerii pietrei de temelie a noii biserici. Participă I.P.S. Serafim, mitropolitul Germaniei.

30 noiembrie-14 decembrie - Turneu coral cu Predania în Austria-Viena și în Germania: Regensburg, Nürnberg, Würzburg, Aschaffenburg, la invitația comunităților românești din diaspora.

14 decembrie – Participă la Festivalul coral ecumenic Cluj-Napoca, cu corul de fete al Facultății, la Biserica Romano-Catolică, Sf. Mihail.

16 decembrie – Tradiționalul concert de colinde la Catedrală.

BIBLIOGRAFIE

.ASOCIAȚIA NAȚIONALĂ CORALĂ DIN ROMÂNIA, Buletin Informativ, București, 2000, p. 4.

Emiliu Dragea, *Două Liturghii compuse de Preot Vasile Stanciu*, în „Adevărul de Cluj”, sâmbătă-duminică, 26-27 februarie , 2000, p. 4.

Idem, *Corul Psalmodia Transylvanica*, în „Adevărul de Cluj”, anul XII, nr. 3072, marți 12 decembrie 2000, p. 6.

Innige Festlichkeit, în „ Main-Echo”, Jahrgang 2000/nr. 265, Samstag, 30. September 2000, Aschaffenburg- Deutschland.

Turneu Coral în Olanda, în Trouw, Uitgave Trouw B.V., Wibautstraat 131, 1091, GL Amsterdam, Postbus 859, 59 Ste Jaargang nr. 17417 Zaterdag 28 Juli 2001.

Pr. Conf. Univ. Dr. STELIAN TOFANĂ

ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ

Cărți publicate

1. *Introducere în Studiul Noului Testament*. (vol. II). *Sf. Evanghelii după Matei și Marcu*, Ed. Presa universitară clujeană, Cluj- Napoca 2001, 386 p.
2. *Introducere în Studiul Noului Testament* (vol.II). *Evangheliile după Matei și Marcu. Documentul Quelle*, Editura “Presa universitară clujeană”, Cluj-Napoca 2001, 458 pag.

Studii

1. *Ierarhul Bartolomeu Valeriu Anania-biblist*, în volumul omagial “ *Logos*”, Cluj-Napoca 2001, p. 123-129.
2. *Euharistia în arătarea la Emaus. Repere exegetice și teologice (Lc. 24, 13-35)*, în volumul omagial “ *Grai maramureșan și mărturie ortodoxă*”, Baia-Mare 2001, p. 167-181.
3. *S-a îndoit Ioan Botezătorul de mesianitatea lui Iisus ? Repere exegetice*, în “*Studia Theologia Orthodoxa*”, nr. 1-2, 2001.
4. *Cuvântul lui Dumnezeu într-o lume secularizată. Cauzele nerodirii acestuia*, în volumul omagial “10 ani de învățământ teologic în Cluj-Napoca” 2001.

Articole

1. *Al IV-lea Congres internațional “Renovabis”*, în rev. “*Renașterea*”, nr. 10, Octombrie 2000.
2. *Darul Crăciunului în Evanghelia după Ioan*, în rev. “*Renașterea*”, nr. 12, Decembrie 2000.
3. *Ce înseamnă a fi teolog după Sfinții Trei Ierarhi ?*, în rev. “*Renașterea*”, nr. 2, Februarie 2001.
4. *La Emaus o altă înviere ?*, în rev. “*Renașterea*”, nr. 4, Aprilie 2001.
5. *S-a îndoit Ioan Botezătorul de mesianitatea lui Iisus?* în rev. “*Renașterea*”, nr. 6, iunie 2001.
6. “*Rila Conference 2001*”, în rev. “*Renașterea*”, nr. 11, Noiembrie 2001.
7. *Cartea neamului lui Iisus Hristos (Mt. 1, 17)*, în rev. “*Renașterea*”, nr. 12, 2001
8. *Nașterea Domnului și darul adus lumii*, în rev. “*Glasul*”, nr. 11-12, Huedin 2001.

Comunicări la manifestări științifice, participări Congrese, Simpozioane, Conferințe, Emisiuni Radio- TV.

1. La 1 Martie 2001 - a susținut la Satu-Mare conferința “*Cuvântul lui Dumnezeu într-o lume modernă. O hermeneutică a credinței*”. Cun acest prilej s-a inaugurat

ciclul de întâlniri duhovnicești a creștinilor din Satu-Mare cu personalități ale teologiei românești contemporane.

2. Între 23-24 Martie 2001 – a participat la Simpozionul organizat de Universitatea baptistă “Emanuel” din Oradea, unde a susținut referatul: “*Secularizare și Scriptură*”.

3. La 1 aprilie 2001 - a susținut la Bistrița, în cadrul Ligii Tineretului ortodox (LTO) conferința: “*Boala și misterul suferinței*”.

4. La 27 Aprilie 2001 a participat la Simpozionul internațional “Carl Henry” organizat la București de Societatea Evanghelică din România, în cadrul căruia a susținut referatul: “*Este Teologia o știință ? Coordonatele unei teologii a mileniului III*”.

5. În 13 Mai 2001 - a susținut la Bistrița, în cadrul Ligii Tineretului ortodox (LTO) conferința: “*Eutanasia – o soluție modernă a suferinței ?*”

6. Între 18-19 Mai 2001 – a participat la Baia-Mare la Simpozionul științific național - “40 de ani de învățământ superior baimărean”, unde a susținut prelegerea: “*Hermeneutica contemporană -o provocare ?*”

7. Între 24-25 Mai 2001 – a participat la Oradea la Sesiunea de comunicări științifice dedicate împlinirii unui deceniu de la reînființarea Facultății de teologie ortodoxă, în cadrul căreia a susținut referatul “*S-a îndoit Ioan Botezătorul de mesianitatea lui Iisus ? Repere hermeneutice moderne*”.

8. Între 8-15 Septembrie 2001 - a participat la Rila, în Bulgaria, la Conferința Societății biblic “*Studiorum Novi Testamenti Societas*”. La această conferință a fost propus pentru a deveni membru deplin al SNTS.

9. Între 3-7 Octombrie 2001 - a participat la Târgul de Carte organizat de departamentul biblic al Confederației de Studiu al Scripturii, la Tübingen.

10. Între 6 –9 decembrie 2001 a participat la Festivalul “Filocalia” al Ligii Tineretului Ortodox Român (LTOR) din Bistrița, unde a susținut conferința cu titlul “*Prezența lui Iisus Hristos în evanghelia Sa*”.

Emisiuni Radio-TV.

Teme speciale:

- 16 octombrie 2000 - Radio “Renașterea” - tema: “*Condiția femeii la sfârșit de mileniu doi*”.

- 18 Octombrie 2000 - Radio “Renașterea” - tema: “*Sf. Evanghelist Luca și opera sa*”.

- 16 Noiembrie 2000 - Radio “Renașterea” - tema: “*Sf. Evanghelist Matei și opera sa*”

Săptămânal (în fiecare Marți) a prezentat la Radio “Renașterea” o temă de studiu biblic în cadrul emisiunii : “*Legea Noului Testament- Legea iubirii*”.

- 13 Aprilie 2001 - a prezentat la Radio Cluj tema: “*Săptămâna Patimilor. Procesul lui Iisus*”.

- 22 aprilie 2001, în cadrul unei emisiuni la Antena 1 TV Cluj a prezentat tema: “*Semnificația săptămânii luminate*”.

- 9 August 2001 într-o emisune la Antena 1 TV Cluj a prezentat tema: *“Cultul mariologic în tradiția creștină”*.

Pr. Conf. Univ. Dr. IOAN CHIRILĂ

1. Cărți:

- *Qumran și Mariotis – două sinteze ascetice- locuri ale îmbogățirii duhovnicești*, Editura Presa Universitară Clujeană, 2000, 141 pp.
- *Fragmentarium exegetic*, Editura Limes, Cluj Napoca, 2000, 184 pp.

2. Studii:

- *Euharistie și Înviere în Vechiul Testament*, în volumul omagial „Grai maramureșean și Mărturie ortodoxă”, Baia Mare 2000, p. 157 – 167
- *Arhiepiscopul Bartolomeu un om cuprins prin tâlcuire în dulceața și lumina Revelației*, în volumul omagial „Logos”, Cluj Napoca 2000, p. 111 – 122.
- *Despre „theoria” și creație*, în volumul In Honorem, Cluj Napoca 2000, p.56 -60.
- *Despre armonioasa interdependență*, în Rev. Studia. Theologia Orthodoxa, 2000.
- *Exegeza biblică vechitamentară – disciplină ce conservă și afirmă multiculturalitatea*, în volumul „Biserica și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu”, Presa universitară clujeană, Cluj Napoca 2001, p. 132 – 146.

3. Articole și recenzii:

A scris diverse articole în Revista *Renașterea*, și a participat la emisiuni de radio și televiziune la: Radio *Renașterea*, Radio Cluj, TVR, Protv, Antena 1, Cnn, ș.a.
A ținut un număr de 10 predici și a avut Participări la Simpozioane naționale și internaționale.

Pr. Lect. Univ. Dr. IOAN BIZĂU

A. Texte publicate

1. *Un pelerinaj de amploare europeană* (Varșovia, 28 decembrie 1999 – 1 ianuarie 2000), în «*Renașterea*», XI, 2000, nr. 2 (122), p. 11.
2. *Itinerariul inițiativ și eshatologic al reginei din Saba (3 Regi 10, 1-10; Matei 12, 39-42)*, în «*Renașterea*», XI, 2000, nr. 4 (124), p. 7.
3. *Funcția misionară și mistagogică a colindei românești de Crăciun*, studiu introductiv la: Arhid. Prof. Ioan Brie, *Colinde*, Edit. Patmos, Cluj-Napoca, 2000, p. 9-19.
4. *Limbaajul ca instituție fundamentală a naturii umane*, în «*Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Theologia Orthodoxa*», XLV (2000), p. 137-161.

5. *Secularizare și dezumanizare*, în «Itinerarii» (revista studenților Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca), VI, 2000, nr. 14-16, p. 1-2.
6. *Bucuria de a fi împreună și a privi în aceeași direcție*, în «Curierul ucrainean», VII, 2000, nr. 69-70, p. 11.
7. *Psalmii și interpretarea lor în ritualul ortodox al consacării bisericii*, în «Anuar IV, 1996-1998», Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca, 2000, p. 291-318.
8. *Incursions dans la biographie spirituelle et théologique du père Boris Bobrinskoy*, în «Anuar V, 1998-2000», Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca, 2000, p. 267-304.
9. *Ortodoxia liturgică a episcopului Inochentie Micu-Klein*, recenzie la: Inochentie Micu-Klein, *Arhieraticon*, România Press, București, 2000 (editor Ioan Chindriș); în «*Renașterea*», XII, 2001, nr. 2 (133), p. 9.
10. *Poezia și sacrul ca moduri de acces la memoria Ființei*, recenzie la: Horia Bădescu, *La Mémoire de l'être: La poésie et la sacré*, Rocher, Paris, 2000; în «*Renașterea*», XII, 2001, nr. 3 (134), p. 9.
11. *Toleranța iluministă între utopie și realitate. Triodul întemnițat*, în vol. colectiv *Toleranță și conviețuire în Transilvania secolelor XVII-XIX*, Edit. Limes și Presa universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, p. 180-202.
12. *La tolérance des Lumières entre utopie et réalité. Le «Triodion» emprisonné*, în vol. colectiv *Toleranță și conviețuire în Transilvania secolelor XVII-XIX*, Edit. Limes și Presa universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, p. 382-406.
13. *Nevoințele preotului de mir*, în vol. colectiv *Convorbiri*, Edit. Anastasia, București, 2001, p. 51-92 (editor Sorin Dumitrescu).
14. *Arhierie și Liturghie în viața Bisericii*, în vol. *Logos. Înalț Prea Sfințitului Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani*, Edit. Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 279-299.
15. *Un suflet pentru Europa. Funcția profetică a artei și responsabilitatea artistului*, în Catalogul Simpozionului Național de Pictură – Bistrița, Colonia artiștilor – Colibița 2001.
16. *Detalii pentru un portret exemplar* (Mircea Zăciu), în vol. colectiv *Întoarcerea învinsului. Întâlniri cu Mircea Zăciu*, Edit. Limes, Cluj, 2001, p. 17-22 (editor Mircea Petean).
17. *Die Seuche der Säkularisierung und die sakramentale Erfahrung der Kirche*, în «*Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Theologia Orthodoxa*», XLV (2001), p. 159-180.

B. Activitate la Radio „Renașterea”

I. Emisiunea „Evanghelie și Liturghie” (duminica și în sărbători, orele 8,00 – 8, 30)

1. 1 ianuarie 2000, sâmbătă: *Taina timpului și mântuirea*.
2. 2 ianuarie, Duminica dinaintea Botezului Domnului: *Un episod evanghelic important: Pruncul Iisus la doisprezece ani în templul din Ierusalim*.
3. 6 ianuarie, joi – Boboteaza: *Teologia evenimentului de la Iordan*.
4. 7 ianuarie, vineri: *Personalitatea Sfântului Ioan Botezătorul*.

5. 9 ianuarie, Duminica după Botezului Domnului: *Întreita ispitire a lui Hristos și semnificațiile acestui eveniment pentru viața creștinului.*
6. 16 ianuarie, Duminica a 29-a după Rusalii: *Bunătatea lui Dumnezeu și recunoștința creștină.*
7. 23 ianuarie, Duminica a 31-a după Rusalii: *Simbolismul luminii în tradiția iudaică și a Bisericii primare.*
8. 30 ianuarie, Duminica a 32-a după Rusalii: *Casa din lume – casa din inimă în Scriptură și în tradiția veche românească.*
9. 6 februarie, Duminica a 16-a după Rusalii: *Talanții sufletului și responsabilitatea creștinului.*
10. 13 februarie, Duminica a 17-a după Rusalii: *Rugăciunea în lucrarea mântuirii.*
11. 20 februarie, Duminica a 33-a după Rusalii: *Triodul ca stare de spirit în viața Bisericii.*
12. 27 februarie, Duminica a 34-a după Rusalii: *Darul lacrimilor în mistica filocalică și liturgică a Răsăritului creștin.*
13. 5 martie, Duminica Înfricoșătoarei Judecăți: *criteriile Judecății finale; demnitatea și responsabilitatea umană.*
14. 12 martie, Duminica Izgonirii lui Adam din Rai: *Starea primordială a omului, căderea și consecințele.*
15. 19 martie, Duminica I din Post: *Synodiconul Ortodoxiei; funcțiile icoanei în viața Bisericii.*
16. 25 martie, sâmbătă: *Teologia Bunei Vestiri și implicațiile ei antropologice.*
17. 26 martie, Duminica a II-a din Post: *Mărturisire și iertare.*
18. 2 aprilie, Duminica a III-a din Post: *Consecințele antropologice ale Patimilor Domnului.*
19. aprilie, Duminica a IV-a din Post: *Tema scării în literatura patristică; „Scara” Sfântului Ioan de la Sinai.*
20. 16 aprilie, Duminica a V-a din Post: *Hristos – Slujitorul; vocația creștină a slujirii.*
21. 23 aprilie, Duminica a VI-a din Post: *Semnificații duhovnicești ale Intrării Domnului în Ierusalim.*
22. 27 aprilie, Sfânta și Marea Joi a Patimilor: *Cina cea de Taină; Hristos – Lumina lumii și Pâinea vieții.*
23. 28 aprilie, Sfânta și Marea Vineri a Patimilor: *Teologia Prohodului Domnului*
24. 30 aprilie, Duminica Paștilor: *Învierea Domnului ca biruință asupra morții și consecințele antropologice ale acestui eveniment crucial din istoria umanității.*
25. 7 mai, Duminica a II-a după Paști: *Spiritualitatea Penticostarului.*
26. 14 mai, Duminica a III-a după Paști: *Pilda Mironosițelor pentru femeia creștină.*
27. 21 mai, Duminica a IV-a după Paști: *Împărații Constantin și Elena în istoria creștină.*
28. 28 mai, Duminica a V-a după Paști: *După întâlnirea cu Hristos, femeia samarineancă din Sihar face lucrare de evanghelist.*
29. 4 iunie, Duminica a VI-a după Paști: *A vedea cu ochii sufletului.*

30. 8 iunie, joi: *Înălțarea Domnului în iconografia Penticostarului.*
31. iunie, Duminica a VII-a după Paști: *Sinodul I ecumenic în iconografia Penticostarului.*
32. 18 iunie, Duminica Rusaliilor: *Evenimentul Pogorării Duhului Sfânt și consecințele lui antropologice.*
33. 19 iunie, luni: *Praznicul Rusaliilor în tradiția liturgică ortodoxă.*
34. 24 iunie, sâmbătă: *Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul; semnificațiile duhovnicești ale evenimentului.*
35. 25 iunie, Duminica I după Rusalii: *Sfințenie și sfinți în istoria românească.*
36. 2 iulie, Duminica a 2-a după Rusalii: *Hristos – Apostolul model; apostolicitatea Bisericii.*
37. 9 iulie, Duminica a 3-a după Rusalii: *Pronia dumnezeiască în lucrare veșnică.*
38. 16 iulie, Duminica a 4-a după Rusalii: *Sutașul din Capernaum – pildă de bunătațe, credință și smerenie.*
39. 20 iulie, joi: *Proorocul Ilie în tradiția biblică și creștină; modelul său exemplar.*
40. iulie, Duminica a 6-a după Rusalii: *Dimensiunea comunitară a mântuirii.*
41. 6 august, Duminica a 7-a după Rusalii: *Teologia Schimbării la Față.*
42. 13 august, Duminica a 8-a după Rusalii: *Evanghelie și Euharistie prin împărtășire sacramentală.*
43. 15 august, marți: *Maica Domnului în iconografia Răsăritului creștin.*
44. 27 august, Duminica a 10-a după Rusalii: *Exegeza pericopei evanghelice (Matei 17, 14-23).*
45. 29 august, marți: *Martiriul Sfântului Ioan Botezătorul în iconografia și iconografia Răsăritului creștin.*
46. 3 septembrie, Duminica a 11-a după Rusalii: *Exegeza parabolei datornicului nemilostiv.*
47. 8 septembrie, vineri: *Nașterea Maicii Domnului în iconografia și iconografia Răsăritului creștin.*
48. septembrie, Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Cruci: *Hristos ni se revelează pe măsura împlinirii poruncilor dumnezeiești.*
49. 14 septembrie, joi: *Tradiția istorică și liturgică a Înălțării Sfintei Cruci.*
50. 17 septembrie, Duminica după Înălțarea Sfintei Cruci: *Ce înseamnă a se lepăda de sine și a-L urma pe Hristos.*
51. 24 septembrie, Duminica a 18-a după Rusalii: *Mândrie și smerenie.*
52. 1 octombrie 2000, Duminica a 19-a după Rusalii: *Acoperământul Maicii Domnului în tradiția liturgică și iconografică a Răsăritului creștin.*
53. 8 octombrie, Duminica a 20-a după Rusalii: *Moarte trupească – moarte sufletească.*
54. 15 octombrie, Duminica a 21-a după Rusalii: *Iconoclasmul. Cauzele, efectele și demontarea acestei ideologii.*
55. 22 octombrie, Duminica a 23-a după Rusalii: *Vindecarea demonizatului din ținutul Gherghesenilor și misiunea lui în Decapole.*

56. 29 octombrie, Duminica a 24-a după Rusalii: *Cultul morților și zilele de pomenire obștească în tradiția liturgică ortodoxă.*
57. 5 noiembrie, Duminica a 22-a după Rusalii: *Rânduielile liturgice ale înmormântării și semnificația lor.*
58. 8 noiembrie, miercuri: *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil; funcțiile lor în istoria mântuirii și prestigiul de care s-au bucurat în tradiția românilor transilvăneni.*
59. noiembrie, Duminica a 25-a după Rusalii: *Postul Crăciunului; istoricul și semnificațiile lui spirituale.*
60. 19 noiembrie, Duminica a 26-a după Rusalii: *Definiția spirituală și comportamentul omului secularizat.*
61. 21 noiembrie, marți: *Intrarea Fecioarei Maria în templu și semnificațiile acestui eveniment.*
62. 26 noiembrie, Duminica a 30-a după Rusalii: *Poruncile lui Dumnezeu și virtuțile în unitatea legii morale creștine.*
63. noiembrie, joi: *Sfântul Apostol Andrei și misiunea sa fondatoare în Sciția Minor.*
64. 3 decembrie, Duminica a 15-a după Rusalii: *Despre demnitatea creștinismului și nedemnitatea creștinilor.*
65. 6 decembrie, miercuri – Sfântul Ierarh Nicolae: *Sfinții și sfințenia în lumina Evangheliei.*
66. 17 decembrie, Duminica a 28-a după Rusalii: *Împărăția lui Dumnezeu ca cină și comuniune.*
67. 24 decembrie, Duminica dinaintea Nașterii Domnului: *Semnificațiile genealogiei Mântuitorului pentru conștiința creștină.*
68. 25 decembrie 2000, luni – Nașterea Domnului: *Magii de la Răsărit și actualitatea mesajului lor.*
69. 6 ianuarie 2001, sâmbătă – Botezul Domnului: *Sfințirea mare a apei ca eveniment liturgic.*
70. 7 ianuarie, Duminica după Botezul Domnului: *Sfântul Ioan Botezătorul, martor și prieten al Mirelui ceresc.*
71. ianuarie, Duminica a 29-a după Rusalii: *Cruzimea ca formă de expresie a răului care a bântuit secolul XX; temeri și speranțe la intrarea în secolul XXI.*
72. 21 ianuarie, Duminica a 32-a după Rusalii: *Căutare – aflare; parabolele oii și a drahmei pierdute în exegeza liturgică și patristică.*
73. 28 ianuarie, Duminica a 17-a după Rusalii: *Antropologia rugăciunii.*
74. ianuarie, marți: *Tradiție și înnoire liturgică la Sfinții Trei Ierarhi.*
75. 2 februarie, vineri – Întâmpinarea Domnului: *Copii și copilărie în Vechiul Testament.*
76. 4 februarie, Duminica a 33-a după Rusalii: *Triodul; semnificația duhovnicească a perioadei prepascale.*
77. 11 februarie, Duminica a 34-a după Rusalii: *Pocăința ca stare de spirit.*
78. 18 februarie, Duminica Înfricoșătoarei Judecăți: *Sensul și misterul istoriei în lumina Judecății.*

79. 25 februarie, Duminica lăsatului se de carne: *Căderea lui Adam ca eșec existențial în imnografia Triodului și la Siluan Athonitul.*
80. 4 martie, Duminica I din Post: *Duminica Ortodoxiei în tradiția liturgică; Synodiconul Ortodoxiei.*
81. 11 martie, Duminica a II-a din Post: *Sfântul Grigorie Palama și renașterea isihastă; influența renașterii isihaste în Răsăritul ortodox.*
82. 18 martie, Duminica a III-a din Post: *Patimile Domnului în iconomia mântuirii.*
83. 25 martie, Duminica a IV-a din Post: *Modelul ascetic al Sfântului Ioan Scărarul; prestigiul și influența sa în Răsăritul ortodox.*
84. 1 aprilie, Duminica a V-a din Post: *Cuvioasa Maria Egipteanca – model de convertire și conlucrare cu Harul dumnezeiesc.*
85. 8 aprilie, Duminica a VI-a din Post: *Duminica Floriilor ca prag de trecere între Postul Mare și Săptămâna Patimilor după imnografia Triodului.*
86. 15 aprilie, Duminica Învierii Domnului: *Ritualul intrării în biserică la slujba din noaptea de Paști și semnificația lui; Învierea începe în iad.*
87. 22 aprilie, Duminica a II-a după Paști: *Învierea Domnului – sărbătoarea luminii.*
88. 29 aprilie, Duminica a III-a după Paști: *Femei și feminitate în spiritualitatea Răsăritului creștin.*
89. 6 mai, Duminica a IV-a după Paști: *Hristos ca om pentru oameni în imnografia Penticostarului.*
90. 13 mai, Duminica a V-a după Paști: *Întâlnirea lui Hristos cu femeia samarineancă în imnografia Penticostarului.*
91. 20 mai, Duminica a VI-a după Paști: *Hristos – Lumina lumii.*
92. 24 mai, joi – Înălțarea Domnului: *Praznicul Înălțării în tradiția Răsăritului creștin și în tradiția românească.*
93. 27 mai, Duminica a VII-a după Paști: *Sinodul I ecumenic – expresie a conștiinței creștine europene.*
94. 3 iunie, Duminica Pogorării Sfântului Duh: *Cincizecimea în tradiția liturgică iudaică și în Biserică.*
95. 10 iunie, Duminica I după Rusalii: *Comuniunea Sfinților; Sfinții ca rezervă ultimă a puterii Bisericii.*
96. 17 iunie, Duminica a II-a după Rusalii: *Apostolicitatea Bisericii.*
97. 24 iunie, Duminica a III-a după Rusalii: *Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul; semnificațiile evenimentului.*
98. 1 iulie, Duminica a IV-a după Rusalii: *Sutașul din Capernaum ca model de comportament cu subalternii.*
99. 1 iulie, Duminica a IV-a după Rusalii: *Duhurile demonice și lucrarea lor prin intermediul patimilor.*
100. 29 iulie, Duminica a VIII-a după Rusalii: *Înmulțirea pâinilor ca prefigurare a Euharistiei.*
101. 5 august, Duminica a IX-a după Rusalii: *Credința; sensul noțiunii în Evanghelie și la Sfinții Părinți.*

102. 6 august, luni : *Schimbarea la Față în tradiția liturgică și iconografică a Răsăritului creștin.*
103. 12 august, Duminica a 10-a după Rusalii: *Harul dumnezeiesc și libertatea umană – premisele mântuirii în Hristos.*
104. 15 august, miercuri – Adormirea Maicii Domnului: *Maica Domnului în viața poporului român.*
105. 19 august, Duminica a 11-a după Rusalii: *Iertare și vindecare.*
106. 26 august, Duminica a 12-a după Rusalii: *Viața veșnică; sensul noțiunii.*
107. 29 august, miercuri: *Mesajul martiriului Sfântului Ioan Botezătorul.*
108. 2 septembrie, Duminica a 13-a după Rusalii: *Exegeza parabolei lucrătorilor celor răi. Perspectiva vechi-testamentară și hristologică.*
109. 8 septembrie, sâmbătă: *Semnificația Nașterii Maicii Domnului în istoria mântuirii.*
110. 9 septembrie, Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Crucii: *Exegeza parabolei nunții fiului de împărat.*
111. 14 septembrie, vineri: *Înălțarea Sfintei Cruci; cultul Crucii în tradiția ortodoxă.*
112. septembrie, Duminica după Înălțarea Sfintei Crucii: *Viața în Hristos ca mod de a fi în lume.*
113. 21septembrie, Duminica a 19-a după Rusalii: *Evanghelia și Euharistia ca moduri complementare de împărtășire cu Hristos.*

II. Emisiunea „Liturghie și icoană în mileniul III”

(vinerea ora 20,00 – 20,30; reluare sâmbăta ora 11,00 – 11,30)

1. 9 februarie 2001: *Altarul ca centru sacramental al vieții în Hristos.*
2. 16 februarie: *Ritualul consacrării Altarului.*
3. 23 februarie: *Sfântul Antimis (origine, istoric și semnificație).*
4. 2 martie: *Chivotul ca obiect liturgic și de artă sacră.*
5. 9 martie: *Cultul martirilor în Biserica primară. Sfinții patruzeci de mucenici.*
6. 16 martie: *Sfânta Evanghelie – carte fundamentală a cultului ortodox și monument de artă sacră.*
7. 23 martie: *Apostolul – carte de cult.*
8. 30 martie: *Acatistul Bunei Vestiri – monument al evlaviei ortodoxe și al poeziei liturgice.*
9. 6 aprilie: *Duminica Florilor; semnificația sfințirii ramurilor, ramurile de la Florii în tradiția populară românească.*
10. 14 aprilie: *Epitaful: funcția sa liturgică și ca piesă de artă sacră în spațiul românesc.*
11. 20 aprilie: *Săptămâna luminată: istoric, semnificații spirituale și tradiții populare.*
12. 4 mai: *Penticostarul – carte de cult; istoria, spiritualitatea și prezența acestei cărți în cultura românească.*
13. 11 mai: *Duminica – sărbătoarea săptămânală a Bisericii.*
14. 18 mai: *Sărbătorile ca „ferestre” ale eternității.*

15. 25 mai: *Sensul sărbătorii în viața creștinului; declinul sărbătorii în modernitate.*
16. 1 iunie: *Sămbăta Rusalilor sau „Moșii de vară” în tradiția liturgică ortodoxă.*
17. 8 iunie: *Maica Domnului în iconografia Răsăritului creștin; tradiția Evanghelistului Luca – primul iconograf al Născătoarei de Dumnezeu.*
18. 15 iunie: *Maina Domnului reprezentată în icoanele tipului „Hodighitria” (Călăuzitoarea).*
19. 22 iunie: *Icoana Maicii Domnului „Hodighitria” în tradiția Răsăritului creștin.*
20. 29 iunie: *Maica Domnului în icoanele tipului „Eleusa”.*
21. 15 august: *Icoana Adormirii Maicii Domnului.*

III. Alte emisiuni la Radio „Renașterea”:

1. 20 ianuarie 2000, joi: *„Bingomania” – jocurile de noroc, flagel național* (în dialog cu Prof. Ioana VasIU; moderator Dinu Criste).
2. 11 iunie, duminică: *O biografie exemplară* (dialog cu părintele Prof. Ioan Brie, dirijorul corului Catedralei arhiepiscopale).
3. 15 iunie, joi: *De la vorbe la fapte* (în dialog cu prof. Doina Tudorică, președinta Asociației pentru protecția handicașilor motor Cluj; moderator Dinu Criste).
4. 4 iulie, duminică: *O biografie exemplară* (dialog cu părintele Gavril Relea, la împlinirea vârstei de 90 de ani).
5. 19 septembrie, marți: *Contribuția specială a lui Pavel Evdokimov la cunoașterea teologiei ortodoxe în Occident; evocare la împlinirea a treizeci de ani de la moartea sa* (interviu; redactor Cătălin Pălimaru).
6. 12 octombrie 2000, joi: *Sfântul Simeon Noul Teolog ca reprezentant de prestigiu al misticii sacramentale* (dialog cu redactorul Cătălin Pălimaru).
7. 23 octombrie, luni: *Liturghia Sfântului Iacob și riturile liturgice antiohiene* (în dialog cu redactorul Cătălin Pălimaru).
8. 11 noiembrie, sâmbătă: *Sfântul Teodor Studitul – teolog al icoanei* (în dialog cu redactorul Cătălin Pălimaru).
9. 17 decembrie 2000, duminică: *Dialog cu părintele arhid. Ioan Brie, dirijorul corului Catedralei (cartea de colinde publicată de curând și concertul anual de la vecernia Duminicii dinaintea Crăciunului).*
10. 8 ianuarie 2001, luni: *Problema ecologică în lumina tradiției ortodoxe* (emisiunea „Eclesiast”; împreună cu prof. Florin Moldovan, în dialog cu redactorul Dinu Criste).
11. 8 ianuarie 2001, luni: *Semnificațiile pelerinajelor la Taizé (Franța) și a marilor întâlniri europene anuale europene* (emisiunea „Dileme XXI”; în dialog cu Adriana Jucan și Ioana Mleşniță).
12. 22 februarie, joi: *Intellectualii în Biserică* (în dialog cu redactorul Cătălin Pălimaru).
13. 9 aprilie, luni: *În căutarea de sine* (emisiunea „Dileme XXI”; în dialog cu poetul Horia Bădescu).
14. 1 mai, marți: *Radio „Renașterea” la împlinirea a doi ani de slujire misionară.*

15. 14 mai, luni: *ASTRA – tradiție și actualitate* (emisiunea „Dileme XXI”; în dialog cu scriitorul Mircea Popa, noul președinte a despărțământului Cluj și cu cercetătorul Vasile Lechințan, secretar).

16. 28 mai, luni: *Protecție socială și fraternitate creștină prin Prison Fellowship România* (emisiunea „Dileme XXI”; în dialog cu domnul Constantin Asăvoaie, directorul *Centrului creștin pentru persoane fără adăpost și pentru copii străzii*, str. Sobarilor, Cluj-Napoca).

17. 11 iunie, luni: *Impasuri ale muzicii religioase contemporane; cu referire la recentul simpozion de la Timișoara și impactul muzicii cultelor neoprotestante* (invitat, alături de prof. Elena Șorban de la Academia de Muzică, în emisiunea „Dileme XXI”; moderator Elena Chircev).

C. Omilii și cateheze:

1. 7 ianuarie 2000, Soborul Sfântului Ioan Botezătorul – Catedrala arhiepiscopală: *Ioan Botezătorul în tradiția liturgică a Răsăritului ortodox.*

2. 30 ianuarie, Duminica a 32-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Contribuția liturgică a Sfinților Ioan Gură de Aur, Vasile cel mare și Grigorie Teologul.*

3. 2 februarie, Întâmpinarea Domnului – Catedrala arhiepiscopală: *Slujirea mesianică a Dreptului Simeon.*

4. 27 februarie, Duminica a 34-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Fiul risipitor ca model de pocăință.*

5. 26 martie, Duminica a II-a din Postul Mare – Catedrala arhiepiscopală: *Sfântul Grigorie Palama și renașterea isihastă.*

6. 23 aprilie, Intrarea Domnului în Ierusalim – Catedrala arhiepiscopală: *Teologia praznicului Floriilor.*

7. 28 aprilie, Denia prohodului Domnului – Catedrala arhiepiscopală: *Taina mormântului din Ghetsimani.*

8. 21 mai, Duminica a IV-a după Paști – Catedrala arhiepiscopală: *Apostolatul Sfinților Împărați Constantin și Elena.*

9. 19 iunie, Preasfânta Treime – Catedrala arhiepiscopală: *Taina Preasfintei Treimi.*

10. 24 iunie, Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul – Catedrala arhiepiscopală: *Icoana sărbătorii* (formula artistică și interpretarea).

11. 16 iulie, Duminica a 4-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Hristologia Sinodului IV Ecumenic.*

12. 20 iulie, Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul – Catedrala arhiepiscopală: *Profetul Ilie și epoca sa.*

13. 23 iulie, Duminica a 5-a după Rusalii – Parohia Ieud, jud. Maramureș: *Duhurile demonice și ființa umană.*

14. 13 august, Duminica a 8-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Dumnezeiasca Euharistie, sacramentul învierii și nestricăciunii.*

15. 15 august, Adormirea Maicii Domnului – Catedrala arhiepiscopală: *Prerogativele teologice ale Maicii Domnului.*

16. 20 august, Duminica a 9-a după Rusalii – Parohia Ieud, jud. Maramureș: *Iisus Hristos ca Mântuitor al lumii.*
17. 10 septembrie, Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Cruci – Catedrala arhiepiscopală: *Prefigurarea Patimilor Domnului în Vechiul Testament.*
18. 14 septembrie, Înălțarea Sfintei Cruci – Catedrala arhiepiscopală: *Crucea lui Hristos în viața lumii.*
19. 8 octombrie 2000, Duminica a 20-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Taina și darul morții.*
20. 4 octombrie, sâmbătă – Catedrala arhiepiscopală: *Pilda Cuvioasei Parascheva ca mod de asumare a vieții în Hristos.*
21. 5 noiembrie, Duminica a 22-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Exegeza și semnificațiile parabolei bogatului nemilosiv și a săracului Lazăr.*
22. 8 noiembrie, miercuri: Soborul Sfinților Arhangeli Mihail și Gavriil – Catedrala arhiepiscopală: *Îngerii în iconomia mântuirii.*
23. 3 decembrie, Duminica a 15-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Virtutea nădejzii și funcțiile ei în viața creștină.*
24. 31 decembrie 2000, Duminica după Nașterea Domnului – biserica „Santa Maria del Pi” din Barcelona: *Întruparea Logosului dumnezeiesc în istoria lumii ca temei al speranței creștine* (la cea de a 23-a Întâlnire europeană a tinerilor care fac pelerinaje la Taizé).
25. 6 ianuarie 2001, sâmbătă: Boboteaza: *Teofania de la Iordan.*
26. 28 ianuarie, Duminica a 17-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Martiriul Sfântului Ignatie al Antiohiei și istoria Daciei.*
27. 2 februarie, vineri: Întâmpinarea Domnului – Catedrala arhiepiscopală: *Semnificațiile praznicului Întâmpinării Domnului.*
28. 4 februarie, Duminica a 33-a după Rusalii – Mănăstirea Vatra Moldoviței: *Exegeza parabolei vameșului și fariseului; mândria și smerenia în tradiția ascetică a Răsăritului creștin.*
29. 25 februarie, Duminica izgonirii lui Adam din Rai – Catedrala arhiepiscopală: *„Chipul” și „asemănarea” – noțiuni fundamentale ale antropologiei creștine; starea originară a omului și consecințele căderii*
30. 25 martie, Duminica a IV-a din Post – Catedrala arhiepiscopală: *Buna Vestire în iconomia mântuirii.*
31. 1 aprilie, Duminica a V-a din Post – Parohia Mașca din zona Valea Ierii (program de misiune cu studenții): *Dimensiunea euharistică a vieții în Hristos.*
32. 22 aprilie, Duminica a II-a după Paști – Catedrala arhiepiscopală: *Apostolul Toma ca martor al Învierii, după îmnografia Penticostarului.*
33. 20 mai, Duminica a VI-a după Paști – Catedrala arhiepiscopală: *Vedere și orbire spirituală; văzul ca „împărat” al simțurilor și responsabilitatea pe care o implică.*
34. 24 mai, joi – Catedrala arhiepiscopală: *Implicațiile antropologice ale Înălțării Domnului.*
35. 3 iunie, Duminica Rusaliiilor – Parohia Ieud (Maramureș): *Pogorârea Duhului Sfânt ca eveniment crucial în destinul creației.*

36. 4 iunie, luni – Parohia Ieud (Maramureș): *Sfânta Treime – structura iubirii supreme.*
37. 17 iunie, Duminica a 2-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Apostol, apostolicitate, apostolat.*
38. 1 iulie, Duminica a 4-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Hristos ca medic al trupurilor și al sufletelor.*
39. 12 august, Duminica a 10-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Adormirea Maicii Domnului ca arvună a învierii noastre.*
40. 15 august, miercuri – Catedrala arhiepiscopală: *Teologia și implicațiile antropologice ale Adormirii Maicii Domnului.*
41. 9 septembrie, Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Cruci – Catedrala arhiepiscopală: *Comuniunea cu Dumnezeu ca nuntă mistică.*
42. 14 septembrie, vineri – Catedrala arhiepiscopală: *Crucea și Patimile Mântuitorului în viața creștină.*

D. Emisiuni radio-TV:

1. 5 ianuarie 2001, vineri: *Istoria ca traseu al speranței* – TVR 1, studioul Cluj.
2. 10 aprilie, marți: *Cultură și educație prin programele Universității Populare* – Radio Cluj, (în dialog cu Prof. Maria Florescu; emisiunea „Scurt pe doi”, redactor Dinu Criste).
3. 24 aprilie, marți: *Șansele ecumenismului astăzi* – Radio Cluj (emisiunea „Scurt pe doi”, redactor Dinu Criste).
4. 29 aprilie, Duminica a III-a după Paști, a Mironosițelor: *Femeile și feminitatea în Evanghelie* – TV Antena 1 (redactor Dinu Criste).
5. 16 septembrie, duminică: *Filocalia în viața mirenilor* – Radio România Cultural.

E. Călătorii de studiu și informare în străinătate:

1. Cea de a XXII-a întâlnire europeană a tinerilor care fac pelerinaje la Taizé (Franța): 27 decembrie 1999 – 1 ianuarie 2000, Varșovia (Polonia).
2. Cea de a XXIII-a întâlnire europeană a tinerilor care fac pelerinaje la Taizé (Franța): 26 decembrie 2000 – 1 ianuarie 2001, Barcelona (Spania).
3. Vizită de informare liturgică și artistică în Ucraina și Rusia: 9-25 iulie 2001.

Pr. Lect. Univ. Dr. DOREL MAN

Cărți publicate

1. *Didahiile, norme de educație și pastorație*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, 272 p.

Cărți îngrijite

1. *Oameni și idei. Probleme de filologie*, Risoprint, Cluj-Napoca, 2000, 492 p. (în colaborare)

Studii publicate

1. *Tipărituri românești transilvănene în sprijinul bunei conviețuirii. Toleranță și conviețuire în Transilvania secolelor XVII-XIX*, Editura Limes și Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, p. 138-142
2. *Repere doctrinare ale teologisirii "Veghetorului de turmă" Antim*, în vol. *Grai maramureșan și mărturie ortodoxă*, Editura Episcopiei Ortodoxe Baia-Mare, 2001, p. 271-285
3. *Vechi tipărituri românești care atestă perpetuarea credinței strămoșești care atestă conviețuirea populației transilvănene din sec. XVII-XIX*, în vol. *Oameni și idei. Probleme de filologie*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2001, p. 224-230.
4. *Duhovnicie și responsabilitate sacramentală*, în SUBB, *Theologia Ortodoxa*, nr. 1-2, 2001, p. 219-224.
4. *Îndrumarea duhovnicească la Mitropolitul Antim Ivireanul*, în vol. *Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu*, coordonator Ioan-Vasile Leb și îngrijitor de ediție Dorel Man, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, p. 396-402.

Articole publicate

1. *Un distins preot și profesor – Onisie Morar, Onisie Morar- o credință, un drum, o viață*, Cluj-Napoca 2000, Editura Renașterea, p. 73
2. *Profesorul Onufrie Vințelers la 70 de ani*, Steaua – Revistă de literatură, cultură și spiritualitate românească, Nr. 7-8. Anul LI. iulie-august, 2000, p. 39

Participări

Simpozionul organizat de Facultatea de Teologie din Cluj-Napoca din 3-6 oct. 2000 cu tema *Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu*, cu referatul intitulat: *Îndrumarea duhovnicească la mitropolitul Antim Ivireanul*.

Arhid. Asist. Univ. Drd. ȘTEFAN ILOAIE

Coordonare volume:

1. *Activitatea Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului pe anul 1999*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2000, 119 p.

Studii în volume colective:

1. *Bibliografie selectivă – Bartolomeu Valeriu Anania*, în vol. *Logos – Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 418-422; republicat în vol. *Arhiepiscopul Bartolomeu Valeriu Anania, în onoare*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 14-30 și în vol. *Arhiepiscopul Bartolomeu Valeriu Anania. Doctor honoris causa*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 19-35

Studii în reviste recunoscute de CNCSIS:

1. *Virtutea în filosofia stoică*, în “Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Theologia Orthodoxa” an 45, 2000, nr. 1-2, p. 169-187

Lect. Univ. Dr. IOAN TOADER

A. Studii și articole în reviste românești

-*Înnoire și toleranță*, Studia 2000
-*Argumentarea în predică*, Anuar 1998-2000.

B. Studii publicate în reviste din străinătate

“*Parole et prédication dans le contexte liturgique orthodoxe*”, în *Transversalité*, Revue de l’Institut Catholique de Paris, nr. 75, iunie-septembrie, 2000, pp.201-216.

C. Conferințe Programul Socrates Erasmus Institutul Catolic din Paris(1998-2001)

- 1.La prédication dans le contexte liturgique orthodoxe.
- 2.Délier la parole de la prédication en Roumanie
- 3.L’image de l’Eglise orthodoxe dans la société roumaine
- 4.Les enjeux de la théologie pratique orthodoxe roumaine
- 5.Comment enseigner la théologie dans les pays de l’Est?
- 6.Liturgie, prédication et catéchèse face à la crise de la foi.

Participări Grant

Teologie și cultură transilvană în contextul spiritualității europene, sec. XVI-XIX

Cercetare științifică Strasbourg

Les voies de transmission de la foi, coordonator științific G. Adler, Universitatea Marc Bloch.

Lect. Univ. Drd. ANA BACIU

Cărți publicate

Limba latină – monografia părților de vorbire neflexibile, Editura Sincron, Cluj-Napoca, 2000.

Studii și articole

1. *Dansul ritualic popular cu caracter agrar* (semnificații generale), în revista „Samus”, XXI, 2000, revistă a Casei de Cultură „G. Coșbuc”, Dej.

2. *Termenii tipiconali în MS. Vat. Rom. 6*, în « Revista Facultății de Teologie Ortodoxă », Oradea, 2000.

3. *Aspecte lingvistice ale unor termeni tipiconali în Ms. Vat. Rom.6*, în « Studia UBB », Series Theologica, Cluj-Napoca, nr. 1 – 2/2000.

4. *Contribuția mitropolitului Andrei Șaguna la naționalizarea scrisului românesc* în « Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă », Cluj-Napoca, 2001.

Lect. Univ. Drd. ANNAMARIA BACIU

Cursuri:

-Etiopatogenia operei de artă;

-Tehnologii aplicate (Tehnici vechi; Metode de investigație; Metode de intervenție asupra operei de artă; Tehnici de transpunere);

-Teoria generală a restaurării;

Cursurile au fost predate pentru anii I-IV de studiu de la specializarea Teologie Ortodoxă Didactică, Conservare și restaurare, Facultatea de Teologie Ortodoxă, UBB Cluj-Napoca

Alte activități

1. Lucrări de conservare și/sau restaurare pictura murala (Cercetare preliminară, realizarea de proiecte pentru restaurare, execuție proprie-zisă a intervenției de restaurare).

2. Material didactic: Alcătuirea fondului de imagine și structurarea materialului ilustrativ pe studii de caz, în concordanță cu obiectivele și conținutul programei analitice pentru disciplinele *Teoria generală a restaurării și Etiopatogenia operei de artă*.

3. Prelegere susținută la cursul de perfecționare a muzeografilor și ghizior de la colecțiile ecleziastice și monumentele istorico-religioase din România, sesiunea 2000, Techirghiol.

4. Participarea cu documentațiile lucrărilor de restaurare realizate la publicații, expoziții și simpozioane de specialitate:

a) Buletinul Uniunii Restauratorilor de Monumente Istorice din România (U.N.R.M.I), Nr.1, 2000

- b) Expozițiile U.N.R.M.I., Direcția Monumentelor Istorice; București, Baia-Mare Iasi, Budapesta, 2000, 2001
c) Simpozionul Național de Conservare și Restaurare, Bușteni, 2001

Asisit. Drd. RADU PREDA

PARTICIPĂRI LA CONFERINȚE ȘI SEMINARI NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE

— Statutul juridic al Bisericilor din Transilvania. Lecția istoriei și contextul actual, Referat susținut în cadrul Simpozionului "Doctrinile teologice despre relația ideală Stat-Biserică" organizat de Universitatea "Babeș-Bolyai" și Universitatea catolică "Pázmány Péter" din Budapesta, Cluj-Napoca, 23 februarie 2000.

— Il paradigma del rinnovamento nello Spirito. La Chiesa Ortodossa Rumena al confronto con il post-modernismo/ Paradigma înnoirii în Duh. Biserica Ortodoxă Română în confruntarea cu post-modernismul, Referat susținut în cadrul Seminarului internațional "Modernizzazione senza modernità? Religione e società in Romania oggi/ Modernizare fără modernitate? Religie și societate în România de azi". Organizatori: Asociația de studii religioase din Florența și Ambasada României pe lângă Sfântul Scaun, Castello, Abbazia di Badia a Passignano, 9-11 septembrie 2000.

— Biserica națională într'o Europă multiculturală, Referat în cadrul Conferinței internaționale "Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu", Cluj-Napoca, 4 octombrie 2000.

— Die Rumänische Orthodoxe Kirche und die Europäische Integration/ Biserica Ortodoxă Română și integrarea europeană, Referat susținut în cadrul Seminarului "The Future of the European Union", Organizatori: Church and Society Commission of the Conference of European Churches (CEC) și Commission of the Bishop's Conferences of the European Community (COMECE), Bruxelles, 29-30 octombrie 2001.

— Antena Bisericii. Comunicarea între propovăduire și imagine, Referat susținut în cadrul Seminarului internațional "Pentru o democrație a valorilor: strategii de comunicare religioasă într'o societate pluralistă". Organizatori: Colegiul Noua Europă și Fundația Ludwig Boltzmann pentru Studii Religioase, București, 30 noiembrie - 1 decembrie 2001.

Articole

1. *Așteptarea lucrătoare*, Revista Renașterea nr. 1 (2000) 3
2. *Eroismul smereniei*, Revista Renașterea nr. 2 (2000) 3
3. *Kosovo*, Revista Renașterea nr. 3 (2000) 3
4. *Război și pace în Balcani*, Revista Renașterea nr. 3 (2000) 4-5
5. *Un suflet pentru Europa*, Revista Renașterea nr. 5 (2000) 3
6. *Marea fărâmițare*, Revista Renașterea nr. 6 (2000) 3
7. *Geografia împărăției*, Revista Renașterea nr. 7-8 (2000) 3
8. *O mie de ani de singurătate*, Revista Renașterea nr. 9 (2000) 3

9. *Vaticana (Radu Antim)*, Revista Renașterea nr. 9 (2000) 4-5
10. *Pentru un Staatskirchenrecht ortodox*, Revista Renașterea nr. 9 (2000) 10
11. *Inteligența credinței*, Revista Renașterea nr. 10 (2000) 3
12. *Exercițiul de luciditate*, Revista Renașterea nr. 11 (2000) 3
13. *Pentru un optimism realist*, Revista Renașterea nr. 1 (2001) 3
14. *Moștenirea Patriarhului Justinian*, Revista Renașterea nr. 2 (2001) 3
15. *Cultura ortodoxă*, Revista Renașterea nr. 3 (2001) 3
16. *Reinventarea umanității*, Revista Renașterea nr. 5 (2001) 3
17. *O altfel de globalizare*, Revista Renașterea nr. 6 (2001) 3
18. *Ieșirea din labirint*, Revista Renașterea nr. 7-8 (2001) 3
19. *Revanșa fariseilor*, Revista Renașterea nr. 9 (2001) 3
20. *Intelectualii în Biserică*, Revista Renașterea nr. 10 (2001) 3

Asist. Univ. Drd. MUNTEAN GHE. MARCEL

2001- profesor asociat la UBB, Facultatea de Teologie Ortodoxă, secția: Teologie Ortodoxă-Arte Plastice, Conservare, Restaurare

2001 - înscriere la Doctorat la Universitatea de Filologie Atena, secția: Istorie, Arheologie, specializarea: Istoria Artelor, tema: "Răstignirea în pictura secolului al XX-lea"

EXPOZIȚII PERSONALE:

- 2000 - Galeria "La Provence" - Alba-Iulia
- Galeria "Etienne des Caussanes" - Paris
- Galeria municipală - Atena
- Ambasada României - Atena
- Eglise Sainte Louise des Invalides - Paris
- 2001 - Galeria Zervas - Rio, Grecia

EXPOZIȚII DE GRUP:

- 2000 - Ecole Nationale Supérieure de Beaux Arts - Paris
- Festivalul Interbalcanic RION
- Galeria de artæ - MIKONOS
- 2001 - Festivalul Internațional "Lucian Blaga" – Sebeș
- Expo "Internet" - Aiud
- Salonul Republican - București
- Galeria de artæ - Bombay
- Galeria municipală - Atena
- Expo THENOPOLIS - Atena
- Bienala de gravura, Pinacoteca PIERIDIS - Atena
- Expoziția de artæ UNESCO - Pireu
- Simpozionul de Pictura Interbalcanic - Lymnos
- Triennial Print - Kanagawa, Japonia

- Expoziția "O țară, o istorie", Pinacoteca Mellini Mercouri - Atena
- Expo "ASIRMATOS COSMOS" - Atena
- 2002 - Expo "Constantin Gavernea" - Tulcea

TABERE DE CREAȚIE:

- 2001 - Lymnos, Grecia
- Aiud

CĂLĂTORII DE STUDII:

- 2000 - Constantinopol
- Paris
- Amsterdam
- 2001 - Madrid, Toledo
- Roma, Florența, Venetia

PREMII/DISTINCȚII:

- 2000 - Diploma - Concursul "N. N. Tonitza" - Bârlad
- 2001 - Premiul II - Festivalul Internațional "Lucian Blaga" - Sebeș
- Medalie - Festivalul UNESCO - Pireu
- Medalie - Simpozionul de Pictură Interbalcanic - Lymnos

ANUL UNIVERSITAR 2001-2002

Pr. Prof. Univ. Dr. IOAN-VASILE LEB

1. *Rolul Bisericii în menținerea tradițiilor de unitate și conștiință națională a românilor*, în volumul "Grai maramureșan și mărturie ortodoxă. P.S. Episcopul Iustinian al Maramureșului și Sătmăruului la împlinirea vârstei de 80 de ani", Editura Episcopiei Ortodoxe Baia-Mare, 2001, p. 262-270.
2. *Problema dipticelor în Biserica Ortodoxă*, în volumul "Slujitor al Bisericii și al neamului. Pr. Prof. univ. dr. Mircea Păcurariu la împlinirea vârstei de 70 de ani", Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2002, p.681-686.
3. *Ortodoxia în Japonia*, în vol. "Logos. I.P.S. Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani", Editura Renașterea Cluj-Napoca, 2001, p. 348-355.
4. *Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca în timpul arhipăstoririi I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu Valeriu-Anania*, în vol. "Logos I.P.S. Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani", Editura Renașterea Cluj-Napoca, 2001, p. 64-76.

5. *Pelerinajele în Biserica veche*, în volumul "Nicula, icoana neamului. 450 de ani de atestare documentară a Mănăstirii Ortodoxe Nicula, 1552-2002, Editura Ecclesia, Nicula, 2002, p. 69-79.
6. *Die Nation im orthodoxen Christentum*, în volumul "Orthodoxe Theologie zwischen Ost und West. Festschrift für Prof. Theodor Nikolaou", Lembeck, Frankfurt am Main, 2002, p. 277-294.
7. Dumitru Stăniloae, *Geisterfahrung und Trinitätsspekulation*, în volumul "Theologen des 20. Jahrhundert", Hrsg von Peter Neuer/Gunther Wenz, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2002, p.145-156.
8. *Wesen und Bestimmung der Kirche. Eine Stellungnahme aus Orthodoxer Sicht*, în: „MD-Materialdienst des Konfessionskundlichen Instituts Bensheim“, 4-5/2002, p. 71-73.
8. *Religie și filosofie la scriitorul bisericesc Lactanțiu*, în volumul "Filosofie și Religie", coordonator Sandu Frunză, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2001, p. 145-161.
9. *Die Rumänische Orthodoxe Kirche heute*, în: „Ost-West Informationsdienst des Katholischen Arbeitskreis für Zeitgeschichtliche Fragen“, Bonn, 1999/2002, p. 58-69.
1. *Al doilea conflict balcanic văzut de un vechi-catolic*, în : "Studia Universitatis Babes-Bolyai. Theologia Orthodoxa", anul XLVI (2001), nr. 1-2, p. 41-50.

Pr. Prof. Univ. Dr. ALEXANDRU MORARU

I. Participări

- octombrie 2001, a participat la deschiderea anului universitar 2001-2002 de la facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.
- 21 octombrie 2001, a alcătuit două referate prin care a propus acordarea titlurilor academice *Doctor honoris causa* ale Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, Pr. Prof. Dr. **Boris Bobrinskoy**, de la Institutul Teologic Ortodox Saint Serge din Paris și Prof. Dr. Dr. **Theodoros Nicolau** de la Universitatea Ludwig-Maximilian din München (Germania).
- 25 noiembrie 2001, a săvârșit Sfânta Liturghie în Parohia Beclean II și a predicat despre *Păzirea poruncilor Divine* (misiune cu studenții teologi).
- 27 noiembrie 2001 participă la sesiunea de comunicări științifice organizată de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, cu tema *Mărturia creștină în România în timpul comunismului* și susține referatul: *Optzeci de ani de la reînvierea vechilor Eparhii de Vad și Feleac, cu sediul la Cluj (Cluj-Napoca)*.
- 7 decembrie 2001, a alcătuit un referat pentru promovare în postul de profesor universitar titular Pr. Conf. Dr. Stelian Tofană, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.
- 10 decembrie 2001, a săvârșit Sf. Liturghie la parohia „Sf. Ap. Petru și Pavel”, Cluj-Napoca - Mănăștur II și a predicat despre: *Păcat și virtute*.

II. Publicații

1. *Scurt istoric al Eparhiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, 212 p.+ VIII.
2. *Participarea clerului ortodox român la cel de-al doilea război mondial*, în „Ortodoxia Maramureșeană”, VI (2001), nr. 6, p. 238-245.
3. *Arhiepiscopia Clujului. 80 de ani de la înființare*, în *Renașterea*, XII, nr.12/2001, p.4-5
4. *Cuvânt înainte*, în volumul *Spermezeu – străvechi sat românesc de la poalele Tibleșului*, Cluj-Napoca, 2001, p.7-8.
5. *Precuvântare*, în volumul *Biserica din Tinăud*, Oradea, 2001, p. 5-6.

Pr. Conf. Univ. Dr. VALER BEL

I. Monografii ca unic autor

1. *Misiunea Bisericii în lumea contemporană. 2 Exigențe*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002, 211 p., ISBN 973-610-024-3.
2. *Parohie, misiune, pastorație. Coordonate pentru o strategie misionară*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2002, 171 p. ISBN 973-97939-5-9.

II. Articole științifice în reviste din țară

1. *Participarea mirenilor la misiunea Bisericii*, în: “Studia Universitatis Babeș-Bolyai-Tehologia Orthodoxa”, Cluj-Napoca, XLVI, 2001, nr. 1-2, p. 183-201.
2. *Evanghelie și cultură*, în: “Studia Universitatis Babeș-Bolyai-Tehologia Orthodoxa”, Cluj-Napoca, XLVII, 2002, nr. 1-2, p. 89-106.
3. *Transmiterea Tradiției*, în: “Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă, IV (1996-1998), Cluj-Napoca 2002, p. 209-216.
4. *Mărturia creștină prin sfințenia vieții*, în: Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă, V, (1998-2000), Cluj-Napoca, 2002, p. 169-178.

III. Articole științifice în reviste sau volume din străinătate

1. *Ekklesiologische Grundlagen gesellschaftlichen Wirkens der Kirche aus orthodoxer Sicht*, in: “Die Kirche und ihre gesellschaftspolitische Verantwortung heute”. Neuntes Geschprech im bilateralen Theologischen Dialog Zwischen der Rumänischen Orthodoxen Kirche und der Evangelischen Kirche in Deutschland vom 7. bis 13. Oktober 2000 im Haus der Evangelischen Brüder-Unität Herrnhut. Studienheft 25, hrsg im Auftrag des Kirchenamte der Evangelischen Kirche in Deutschland, Hermannsburg 2001, p. 87-102.
2. *Dumitru Stăniloae, Geisterfahrung und Trinitätslehre*, in: “Theologen des 20. Jahrhunderts”, hrsg.von P. Neuner und G. Wenz, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2002, p. 145-156.

IV. Articole științifice în volumele unor conferințe naționale

1. *Misiunea în planul lui Dumnezeu de mântuire a lumii*, în: “Logos. Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani”, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 269-278.
2. *Biserica și lumea în perspectivă misionară*, în: “Grai maramureșean și mărturie ortodoxă. Prea Sfințitului Episcop Justinian Chira al Maramureșului și Sătmăruului la împlinirea vârstei de 80 de ani”, Ed. Episcopiei Ortodoxe, Baia-Mare, 2001, p. 364-371.
3. *Temeiurile teologice ale misiunii creștine*, în: “*Pastorație și misiune în Biserica Ortodoxă*”, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001, p. 7-17.

V. Articole științifice în volumele unor conferințe internaționale

1. *Misiunea socială a Bisericii în concepția Mitropolitului Andrei Șaguna (1808-1873)*, în: “Toleranță și conviețuire în Transilvania secolelor XIII-XIX”, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2001, p. 164-172-The Social Mission of the Church, in the View of the Matropolitan Andrei Șaguna (1808-1873), p. 364-372.
2. *Misiunea socială a Bisericii în contextul globalizării*, în: “Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu”, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, p. 43-77.
3. *Familia și Biserica*, în: “Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001, p. 335-363.

VI. Ecoul activității științifice (citări, premii, invitații la manifestări științifice, organizații internaționale din care faceți parte, redacții din care faceți parte).

a) Recenzarea și aprecierea cărților

- *Misiunea Bisericii în lumea contemporană. 2 Exigențe*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002, recenzie de Lect.dr. Radu Preda (Facultatea de Teologie Ortodoxă) în “Renașterea” nr. 6/2002 și în “Studia Universitatis Babeș-Bolyai-Theologia-Orthodoxa, nr. 1-2/2002, p. 288-290.

b) Premii

- Diplomă de Merit în Dezvoltarea Universității Babeș-Bolyai (a se vedea Buletinul informativ al UBB, nr. 23, decembrie, 2002, p. 14.

- Premiul Universității “Babeș-Bolyai” pe anul 2002, pentru cercetare științifică, a fost premiată lucrarea: *Misiunea Bisericii în lumea contemporană. 2 Exigențe*, Presa Universitară Clujeană, 2002.

- Premiul Universității “Babeș-Bolyai” pe anul 2002, pentru excelență științifică

VII. Participări la manifestări științifice naționale și internaționale

Cu referate:

1. Între 22-25 septembrie 2001, a participat la Consultația de la Helsinki organizată de Conferința Bisericilor Europene, cu tema: “*Sind die Felder reif? Die*

Rezeption der zwischenkirchlichen Dialogen”, unde a prezentat referatul: “*Der bilaterale theologische Dialog zwischen der Rumänischen Orthodoxen Kirche und der Evangelischen Kirche in Deutschland. Überlegungen zur Rezeption*”.

2. Între 25-27 septembrie 2001, a participat la Congresul internațional “Familia și viața la începutul unui nou mileniu”, organizat la inițiativa Bisericii Ortodoxe Române și a Bisericii Catolice, sub patronajul Președintelui României care a avut loc la București, în cadrul căruia a prezentat referatul: “*Familia și Biserica*”.

VII. Alte comunicări

Începând cu 1 martie 2001 și până în prezent a ținut la postul de Radio Renașterea al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului mai multe conferințe pe teme misionare.

În anii: 2000, 2001, 2002, a ținut cursuri și seminarii în cadrul Cursurilor de îndrumare misionar-pastorală a preoților desfășurate la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca în luna iulie.

În anii 2000,2001 a făcut parte din comisia de titularizare a cadrelor didactice pentru Religia Ortodoxă din învățământul preuniversitar.

IX. Activitatea misionară.

Concomitent cu activitatea didactică, de cercetare teologică-științifică și de administrație academică, Pr.Prof.univ.dr. Valer Bel a desfășurat și o activitate misionară în cadrul Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. În acest sens a realizat un ciclu de emisiuni săptămânale la postul de radio Renașterea al Arhiepiscopiei pe teme misionare

În cadrul programului misionar cu studenții, desfășurat la diferite parohii în perioada Postului Crăciunului și a Postului Mare, a însoțit grupele de studenți, a oficiat Sfânta Liturghie și a predicat cu această ocazie.

A ținut meditații pentru studenții teologi și seminariști la Catedrala Arhiepiscopală în cadrul săptămânilor duhovnicești.

A oficiat Sfânta Liturghie și a predicat la biserica Sfântul Nicolae, strada Horea, unde este îmbisericit precum și la alte biserici din Cluj-Napoca, la invitația preoților parohi, precum și în perioada concediului de odihnă; temele abordate în predici au avut, cu precădere, caracter dogmatic și misionar.

Pr. Lect. Univ. Dr. IOAN BIZĂU

A. Texte publicate

1. *Viața în Hristos și maladia secularizării*, Edit. Patmos, Cluj-Napoca, 2002, 309p.
2. *Redescoperirea icoanei. Lecția părintelui Nikolai Ozolin*, prefață la: Nikolai Ozolin, *Iconografia ortodoxă a Cincizecimii. Izvoarele sale și evoluția schemei iconografice bizantine*, trad. rom. V. Manea, Edit. Patmos, Cluj-Napoca, 2002, p. 7-18.

3. *Conștiința religioasă și provocările modernității*, în vol. colectiv *Tinerețe, ideal, Biserică* (A.S.C.O.R. Sibiu), Edit. Agaton, Făgăraș, 2002, p. 80-103.
4. *Părintele Boris Bobrinskoy – martor și teolog de excepție al epocii sale*, studiu introductiv la: Boris Bobrinskoy, *Taina Bisericii*, trad. rom. V. Manea, Edit. Patmos, Cluj-Napoca, 2002, p. 9-35.
5. *Incursiuni în biografia spirituală și teologică a părintelui Boris Bobrinskoy*, în vol. colectiv *Violența „în numele lui Dumnezeu”. Un răspuns creștin* (Simpozionul internațional organizat de către Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia, martie 2002), Edit. Reîntregirea, Alba Iulia, 2002, p. 484-547.
6. *Simbol și trăire în mileniul III* (dialog cu pictorul Silviu Oravitzan), în «Renașterea», XIII, 2002, nr. 7-8, p. 7.
7. *Hodighitria – Maica Domnului într-un prototip iconografic de tradiție apostolică*, în vol. colectiv *Nicula – Icoana neamului. 450 de ani de atestare documentară*, Edit. Ecclesia, Nicula, 2002, p. 89-129.
8. Patrick Prétot, *Crucea în liturghie*, traducere și prezentare, în «Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Theologia Orthodoxa», XLVII (2002), p. 145-152.

B. Activitate la Radio „Renașterea”

I. Emisiunea „Evanghelie și Liturghie” (duminica și în sărbători, orele 8,00 – 8, 30)

1. 7 octombrie, Duminica a 20-a după Rusalii: *Moartea – marea trecere.*
2. 14 octombrie, Duminica a 21-a după Rusalii: *Parabolele evanghelice ca „oglinzi” ale conștiinței.*
3. 21 octombrie, Duminica a 23-a după Rusalii: *Demoni și demonizare.*
4. 28 octombrie, Duminica a 24-a după Rusalii: *Femeia cu scurgerea de sânge în evocarea lui Eusebiu de Cezareea.*
5. 4 noiembrie, Duminica a 22-a după Rusalii: *Viața după moarte în exegeza parabolei bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr.*
6. noiembrie, joi – Soborul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil: *Anghelofania de la Mamvri și reprezentarea ei în icoana Cuviosului Andrei Rubliov.*
7. 11 noiembrie, Duminica a 25-a după Rusalii: *Sensul noțiunii de „aproapele” în exegeza parabolei samarineanului milostiv.*
8. noiembrie, Duminica a 26-a după Rusalii: *Bogăție materială – bogăție spirituală; globalizarea ca dominație a economicului duce la sărăcirea spirituală și la dezumanizare.*
9. 25 noiembrie, Duminica a 30-a după Rusalii: *Raportul dintre credință și poruncile dumnezeiești în mistica filocalică.*
10. 2 decembrie, Duminica a 31-a după Rusalii: *A vedea și a înțelege cu inima.*
11. 9 decembrie, Duminica a 27-a după Rusalii: *Femeia gârbovă – imagine a omului căzut și restaurat în Hristos.*
12. 16 decembrie, Duminica a 28-a după Rusalii: *Comuniunea plenară a Împărăției lui Dumnezeu.*
13. 23 decembrie, Duminica dinaintea Nașterii Domnului: *Pregătirea umanității pentru primirea Mântuitorului.*
14. 25 decembrie, marți: *Nașterea Domnului în icoana Răsăritului creștin.*

15. 30 decembrie 2001, Duminica după Nașterea Domnului: *Funcția mistagogică a colindei românești.*
16. 1 ianuarie 2002, marți: *Pruncul Iisus la 12 ani în templul din Ierusalim; Hristos și Templul Vechiului Testament.*
17. 6 ianuarie, Duminica Bobotezei: *Botezul Domnului în icoana Răsăritului creștin.*
18. 13 ianuarie, Duminica după Botezul Domnului: *Semnificațiile întreitei ispășiri a lui Hristos în pustia Carantaniei.*
19. 20 ianuarie, Duminica a 29-a după Rusalii: *Bunătatea lui Dumnezeu și sensul recunoștinței.*
20. 27 ianuarie, Duminica a 31-a după Rusalii: *Vederea lui Dumnezeu – scopul vieții creștine.*
21. 30 ianuarie, Sfinții Trei Ierarhi: *Părinții Bisericii din „veacul de aur”.*
22. 2 februarie, Întâmpinarea Domnului: *Împlinirea așteptării în Hristos.*
23. 3 februarie, Duminica a 32-a după Rusalii: *Două parabole evanghelice despre căutare („oaia pierdută” și „drahma pierdută”).*
24. 10 februarie, Duminica a 29-a după Rusalii: *Parabola talanților – parabola responsabilității și nepăsării.*
25. 17 februarie, Duminica a 17-a după Rusalii: *Rugăciunea inimii în tradiția Răsăritului creștin.*
26. 24 februarie, Duminica 33-a după Rusalii: *Triodul ca traseu al întoarcerii și restaurării ființei în Hristos.*
27. 2 martie, Duminica a 34-a după Rusalii: *Antropologia parabolei Fiului Risipitor.*
28. 10 martie, Duminica lăsăturii sec de carne: *Sâmbăta pomenirii morților și raportul ei cu Duminica Înfricoșatei Judecăți.*
29. 17 martie, Duminica lăsăturii sec de brânză: *Izgonirea lui Adam din rai în teologia Triodului.*
30. 24 martie, Duminica I din Post: *Synodikonul Ortodoxiei în tradiția liturgică a Răsăritului creștin.*
31. 25 martie, Buna Vestire: *Conținutul teologic al icoanei Bunei Vestiri.*
32. 7 aprilie, Duminica a III-a din Post: *Centralitatea Jertfei lui Hristos în iconomia mântuirii.*
33. 14 aprilie, Duminica a IV-a din Post: *Postul Mare ca timp al reînnoirii Boezului.*
34. 21 aprilie, Duminica a V-a din Post: *Hristos – modelul și puterea slujirii creștine.*
35. 28 aprilie, Duminica a VI-a din Post: *Întrarea lui Hristos în Ierusalimul geografic și în Ierusalimul sufletului creștin.*
36. 5 mai, Duminica Învierii Domnului: *Lumina Învierii lui Hristos luminează lumea.*
37. 12 mai, Duminica a II-a după Paști: *Funcția providențială a Apostolului Toma.*
38. 19 mai, Duminica a III-a după Paști: *Slujirea și pilda mironosițelor.*
39. 21 mai, Sfinții Împărați Constantin și Elena: *Împărații Constantin și Elena ca arhitecți ai Europei creștine.*
40. 26 mai Duminica a IV-a după Rusalii: *Slăbănogul de la Betezda – parabolă vie a umanității căzute.*

41. 2 iunie, Duminica a V-a după Paști: *Femeia samarineancă – model de convertire și misionarism.*
42. 9 iunie, Duminica a VI-a după Paști: *Văzul – împărat al simțurilor și icoană a minții.*
43. 16 iunie, Duminica VII-a după Paști: *Sinodul I ecumenic în imnografia Duminicii.*
44. 7 iulie, Duminica a 2-a după Rusalii: *Sucesiunea apostolică și mentalitățile creștine.*
45. 14 iulie, Duminica a 3-a după Rusalii: *„Luminătorul trupului este ochiul”.*
46. 21 iulie, Duminica a 4-a după Rusalii: *Hristos în ipostaza de vindecător al trupului și al sufletului.*
47. 28 iulie, Duminica a 5-a după Rusalii: *Demonii și demonizarea.*
48. 4 august, Duminica a 6-a după Rusalii: *Principiile ortodoxe ale eticii medicale.*
49. 6 august, Schimbarea la Față: *Sensul eshatologic al evenimentului de pe Tabor.*
50. 11 august, Duminica a 7-a după Rusalii: *Minunile lui Hristos ca semne ale iubirii Sale de oameni.*
51. 15 august, Adormirea Maicii Domnului: *Semnificația icoanei praznicului.*
52. 25 august, Duminica a 9-a după Rusalii: *Credința și mântuire.*
53. 8 septembrie, Nașterea Maicii Domnului: *Teotocos – chivot al Dumnezeuirii.*
54. 14 septembrie, Înălțarea Sfintei Cruci: *Taina Jertfei lui Hristos.*
55. 15 septembrie, Duminica după Înălțarea Sfintei Cruci: *Urmarea lui Hristos prin purtarea crucii personale.*
56. 22 septembrie, Duminica a 18-a după Rusalii: *Cuvânt și făptuire în lucrarea lui Hristos.*
57. 29 septembrie, Duminica a 19-a: *Receptarea Cuvântului lui Dumnezeu ca experiență euharistică.*
58. 6 octombrie, Duminica a 20-a după Rusalii: *Moartea în limbajul Noului Testament.*
59. 13 octombrie, Duminica a 21-a după Rusalii: *Teologia icoanei în lumina definiției dogmatice a Sinodului VII ecumenic.*
60. 20 octombrie, Duminica a 23-a după Rusalii: *Demonizatul vindecat devine misionar al lui Hristos în ținutul Decapole.*
61. 27 octombrie, Duminica a 24-a după Rusalii: *Experiența învierii și nemuririi într-o lume marcată de moarte.*
62. 3 noiembrie, Duminica a 22-a după Rusalii: *Interpretarea parabolei Bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr în perspectivă eshatologică.*
63. 8 noiembrie, Soborul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil: *Slujirea îngerilor în iconomia mântuirii.*
64. 10 noiembrie, Duminica a 25-a după Rusalii: *Interpretarea parabolei Samarineanului milostiv prin imnografia Duminicii a IV-a din Postul Mare.*
65. 17 noiembrie, Duminica a 26-a după Rusalii: *Sensul postului Crăciunului într-o lume secularizată.*
66. 21 noiembrie, Intrarea în Biserică a Maicii Domnului: *Evenimentul intrării Maicii Domnului în Templul din Ierusalim ca semn profetic al iconomiei mântuirii.*

67. 24 noiembrie, Duminica a 30-a după Rusalii: *Funcția hristologică a Decalogului.*
68. 1 decembrie, Duminica a 15-a după Rusalii: «*Shema Israel*» într-o lectură hristologică.
69. 15 decembrie, Duminica a 28-a după Rusalii: *Cina Împărăției; pregătirea și așteptarea ei.*
70. 22 decembrie, Duminica dinaintea Nașterii Domnului: *Teologia genealogiei lui Iisus Hristos.*
71. 25 decembrie, Nașterea Domnului: *Teologia icoanei Crăciunului.*
72. 26 decembrie, Soborul Maicii Domnului: *Ce ne învață steaua Magilor?*
73. 29 decembrie 2002, Duminica după Nașterea Domnului: *Masacrul pruncilor de la Betleem ca parabolă a pericolelor copilăriei într-o lume desacralizată.*

II. Emisiunea „Liturgie și icoană în mileniul III”

(vinerea ora 20,00 – 20,30; reluare sâmbăta ora 11,00 – 11,30)

1. 22) 5 octombrie: *Icoana Acoperământului Maicii Domnului.*
2. 23) 12 octombrie: *Maica Domnului – „Orantă” în iconografia ortodoxă.*
3. 24) 19 octombrie: *Icoana Maicii Domnului alăptând – „Izvorul Vieții”.*
4. 25) 1 noiembrie: *Cultul morților; zilele pomenirilor de obște și semnificația lor în tradiția ortodoxă.*
5. 26) 9 noiembrie: *Soroacele pomenirilor individuale ale morților și semnificația lor în tradiția ortodoxă.*
6. 27) 16 noiembrie: *Postul Crăciunului; istoric și semnificații.*
7. 28) 14 noiembrie: *Tămâia și semnificațiile ei în cultul ortodox.*
8. 29) 28 decembrie 2001: *Funcția misionară a cetelor de colindători în istoria încreștinării neamului românesc.*
9. 4 ianuarie 2002: *Ceasurile canonice de rugăciune ale Bisericii. Ceasurile împărătești din ajunul Crăciunului și Bobotezei; semnificația lor.*
10. 11 ianuarie: *Reflecții despre icoană; temeiul dogmatic al icoanei, relația chip – prototip.*
11. 25 ianuarie: *Cădelnița – obiect de cult și de artă liturgică.*
12. 8 februarie: *Ritualul întemeierii Altarului în cadrul rânduiei consacratei bisericii.*
13. 15 februarie: *Statutul sacramental al Episcopului.*
14. 22 februarie: *Dimensiunea ascetică a slujirii episcopale.*
15. 1 martie: *Episcopul ca mire al Bisericii locale.*
16. 8 martie: *Cultul într-o epocă secularizată.*
17. 15 martie: *Sacerdoțiul femeii creștine.*
18. 22 martie: *Taină și simbolism sacramental.*
19. 12 aprilie: *Euharistia – Taina adunării.*
20. 19 aprilie: *Simbolul în viața spirituală și în artă* (convorbire cu pictorul Silviu Oravitzan).
21. 24 mai: *Semnificația rugăciunilor speciale la vreme de secetă.*
22. 31 mai: *Teologia icoanei Învierii* (convorbire cu Elisabeta-Mădălina Constantin, anul III Teologie – litere).
23. 7 iunie: *Consacrarea bisericii în documentele epocii lui Constantin cel Mare.*

24. 14 iunie: *Psalmi în rânduiala consacării bisericii.*
25. 5 iulie: *Capul Sfântului Ioan Botezătorul în catedrala din Amiens (Franța).*
26. 12 iulie: *Rânduiala și istoricul Litiei.*
27. 19 iulie: *Simbolismul Litiei.*
28. 26 iulie: *Imaginile Maicii Domnului în arta catacombelor.*
29. 2 august: *Tipurile iconografice ale imaginilor Maicii Domnului.*
30. 9 august: *Evanghelistul Luca – precursor al iconografiei Maicii Domnului.*
31. 16 august: *Icoana Maicii Domnului din biserica Sfântului Mormânt de la Ierusalim și convertirea Mariei Egipteanca.*
32. 23 august: *Expresia tipologică și conținutul teologic al icoanei Maicii Domnului Hodighitria.*
33. 13 septembrie: *Istoricul sărbătorii Înălțării Sfintei Cruci.*
34. 20 septembrie: *Corectitudinea cuvintelor prin purificarea inimii.*
35. 27 septembrie: *Sursele demonice ale minciunii.*
36. 4 octombrie 2002: *Vocația mijlocitoare a creștinilor într-o lume secularizată.*
37. 11 octombrie: *Responsabilitatea comunităților euharistice într-o lume secularizată.*
38. 18 octombrie: *Regina din Saba – figură eshatologică și temă de artă sacră.*
39. 1 noiembrie: *„Corectitudinea politică” – ideologie anticreștină.*
40. 15 noiembrie: *Civilizația ca „zonă” de exercițiu al discernământului și responsabilității creștine.*
41. 22 noiembrie: *Limitele civilizației și sensul vieții creștine.*
42. 29 noiembrie: *Fenomenul mondializării într-o lectură creștină.*
43. 6 decembrie: *Perspectivile pozitive și negative ale globalizării.*
44. 20 decembrie: *Nașterea Domnului în arta paleocreștină.*
45. 27 decembrie 2002: *Teologia Templului la Sfântul Arhidiacon Ștefan.*

III. Alte emisiuni la Radio „Renașterea”:

1. 25 octombrie, joi: *Secularismul și consecințele devastatoare ale acestei maladii spirituale* (emisiunea *Universitaria*).
2. 29 octombrie 2001, luni: *Incursiuni în istoria școlii de artă clujene. In memoria Alexandru Mohy și Maria Ciupe* (emisiunea „Dileme XXI”; în dialog cu prof. Negoită Lăptoiu).
3. 9 martie 2002, sâmbătă: *80 de ani de la întemeierea corului catedralei arhiepiscopale* (în dialog cu arhid. Ioan Brie, dirijorul corului și Pr. Petru Stanciu, prof. de muzică la Seminarul Teologic; moderator Elena Chircev).
4. 15 aprilie, luni: *Ce înseamnă a fi creștin în modernitate* (convorbire cu redactorul Ionuț Popescu).
5. 24 septembrie, marți: *Consecințele secularizării* (convorbire cu redactorul Mircea Petean).
6. 6 noiembrie 2002, sâmbătă: *Monahism și Liturghie* (în dialog cu redactorul Cătălin Pălimaru).

C. Omilii și cateheze:

1. 7 octombrie, Duminica a 20-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Sensul noțiunii de moarte în Noul Testament.*
2. 4 noiembrie, Duminica a 22-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Vămile văzduhului ca traseu al judecării particulare.*
3. 21 noiembrie, miercuri – Parohia Ieud (Maramureș): *Intrarea și petrecerea Fecioarei Maria în templul din Ierusalim ca act de inițiere în taina mântuirii.*
4. 2 decembrie, Duminica a 31-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Vederea lui Dumnezeu în tradiția mistică a Răsăritului creștin.*
5. 9 decembrie, Duminica a 27-a după Rusalii – Parohia Turda-Poiana (program de misiune cu studenții): *Omul ca ființă orientată ontologic către Dumnezeu.*
6. 30 decembrie 2001, Duminica după Nașterea Domnului – Catedrala arhiepiscopală: *Irod ca imagine a pericolului copilăriei în societățile secularizate (violența, pornografia, drogurile, pedofilia, abandonul, caracterul primitiv).*
7. 1 ianuarie 2002, marți – Catedrala arhiepiscopală: *Caracteristicile epocii Sfântului Vasile cel Mare și importanța acestei epoci în cristalizarea conștiinței creștine europene.*
8. 27 ianuarie, Duminica a 31-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Ce înseamnă vederea lui Dumnezeu?*
9. 2 februarie, Întâmpinarea Domnului – Catedrala arhiepiscopală: *Sensul „eliberării” invocate de către dreptul Simeon.*
10. 24 februarie, Duminica a 33-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Virtutea smereniei în spiritualitatea Triodului.*
11. 25 martie, Buna Vestire – Catedrala arhiepiscopală: *Teologia praznicului.*
12. 31 martie, Duminica a II-a din Post – Mănăstirea □iğânești: *Sinteza palamită în tradiția Răsăritului creștin.*
13. 21 aprilie, Duminica a V-a din Post – Catedrala arhiepiscopală: *Sensul săptămânii Floriilor în dinamica Postului Mare.*
14. 19 aprilie, Duminica Paștilor – Catedrala arhiepiscopală: *Învierea Domnului în iconografia Răsăritului creștin.*
15. 16 iunie, Duminica a VII-a după Paști – Catedrala arhiepiscopală: *Sinodul I ecumenic – moment major în istoria Bisericii și a Europei.*
16. 14 iulie, Duminica a 3-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Dumnezeu în lucrarea Sa proinatoare.*
17. 20 iulie, Proorocul Ilie – Catedrala arhiepiscopală: *Personalitatea proorocului și funcția lui de înaintemergător al celei de a doua veniri a lui Hristos.*
18. 11 august, Duminica a 7-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Funcția spirituală a vederii și auzului.*
19. 15 august, Adormirea Maicii Domnului – Catedrala arhiepiscopală: *Noua iconografie a altarului Catedralei și semnificațiile ei.*
20. 8 septembrie, Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Cruci – Catedrala arhiepiscopală: *Jertfa lui Hristos în istoria lumii.*
21. 14 septembrie, Înălțarea Sfintei Cruci – Catedrala arhiepiscopală: *Crucea ca altar al mântuirii.*

22. 6 octombrie, Duminica a 20-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Sensul morții în lumina Evangheliei.*
23. 3 noiembrie, Duminica a 22-a după Rusalii – Catedrala arhiepiscopală: *Parabola Bogatului nemilosiv și a săracului Lazăr ca triumf al graiului și complexitatea sa teologică.*
24. 8 decembrie, Duminica a 27-a după Rusalii – Parohia Gârbou Dejului: *Orientarea ființială a omului către Dumnezeu.*
25. 27 decembrie 2002, Întâiul Mucenic și Arhidiacon Ștefan – Parohia Corpadea, prot. Cluj: *Templul din Ierusalim în teologia Sfântului Arhidiacon Ștefan.*

D. Emisiuni radio-TV:

1. 24 decembrie 2001, luni: *Ajunul Crăciunului în perspectivă liturgică* – Radio Cluj.
2. 30 decembrie 2001, duminică: *Fuga în Egipt ca parabolă a responsabilității pentru viața trupestă și spirituală a copilului* – Radio România Cultural.
3. 6 februarie 2002, miercuri: *Conștiința creștină și criza spirituală a societății moderne* – Radio România Cultural.
4. 13 iunie 2002, joi: *Cultul eroilor și modurile lui de expresie* (în dialog cu Vasile Lăteș și redactorul Dan Banciu) – Radio Cluj.
5. 6 august, marți: *Istoricul și modurile de manifestare ale sărbătorii Schimbării la Față* – TVR II (în dialog cu redactorul Maria Aluaș, emisiunea „Biserica și societatea”).
6. 17 septembrie, marți: *Crucea în conștiința creștină* – TVR II (în dialog cu redactorul Maria Aluaș, emisiunea „Biserica și societatea”).
7. 15 decembrie 2002, duminică: *Teologia liturgică românească; direcții și personalități* – Televiziunea România de Mâine (emisiunea „Repere spirituale”, în dialog cu scriitorul Mihail Diaconescu).

E. Călătorii de studiu și informare în străinătate:

1. Cea de a 49-a Săptămână de studii liturgice de la Institutul Teologic *Saint-Serge* (Paris): 24-27 iunie 2002; a prezentat conferința cu tema *Les Psaumes et leur interprétation dans le rituel orthodoxe de la consécration de l'église.*
2. Vizită de informare liturgică, artistică și de asistență socială în Franța (Reims), împreună cu un grup de 14 tineri de la Catedrala arhiepiscopală și de la școala specială „Christiana”: 25 august – 7 septembrie 2002.

F. Expoziții de artă:

Co-organizator: Expoziția de pictură a maestrului Silviu Oravitza: 18 aprilie-11 mai 2002, Muzeul Național de Artă din Cluj-Napoca.

Arhid. Asist. Univ. Drd. ȘTEFAN ILOAIE

Volume coordonate:

- 1 *Logos – Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, 424 p.
- 2 Alexandru Moraru, *Scurt istoric al Eparhiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, 212 p. (îngrijitor de ediție)

Studii în volume colective:

- 1 *Virtutea – lucrare a mântuirii omului, prin asemănarea sa cu Chipul dumnezeiesc*, în vol. *Logos – Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 332-343
- 2 *Actualitatea și fundamentele ligvistico-teologice ale principiului responsabilității morale*, în vol. *Grai maramureșean și mărturie ortodoxă. Prea Sfințitului Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmărilor la împlinirea vârstei de 80 de ani*, Baia Mare, Editura Episcopiei Ortodoxe, 2001, p. 389-401
- 3 *Pentru o filosofie creștină*, în vol. *Filosofie și religie*, coord. Sandu Frunză, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2001, p. 117-124

Studii în reviste din țară și străinătate:

1. *Der persönliche und der gemeinschaftliche Aspekt der Sünde. Negative Einflüsse des Individualismus*, în "Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Theologia Orthodoxa" an 46, 2001, nr. 1-2, p. 117-125 și în "Studia Theologica Budapestinensia" 30: *Bűn és isteni irgalom mint a mai ember problémája/Peccato e misericordia divina come problema dell'uomo di oggi*, Márton Áron Kiadó, Budapesta, 2002, p. 51-60

Prefețe:

1. *Cuvânt înainte* la vol. Ion Alexandru Mizgan, *De ce Ortodoxia?*, Editura Lumina, Oradea, 2001, p. 5-7

Interviuri:

1. *Mass-media și Biserica*. Interviu consemnat de Romeo Petrașciuc, în vol. *Tinerete, ideal, Biserică*, Editura Agaton, Făgăraș, 2002, p. 139-145
2. *Interviu*, în "Piața cărții". Supliment al revistei "Piața literară" – Cluj-Napoca, an 2, 2002, 15-30 septembrie, nr. 18, p. 1

Articole:

1. *Credință și cultură*, în "Renașterea" an 12, 2001, apr., nr. 4, p. 10
2. *Bioetica și implicațiile sale morale*, în "Renașterea" an 12, 2001, mai, nr. 5, p. 8
3. *Biblioteca: Zece ani din Teologia românească; Părintele Dumitru Stăniloae printre filosofi; Eminescu și Țara Năsăudului*, în "Renașterea" an 12, 2001, sept., nr. 9, p. 9
4. *Conferințele preoților eparhiei*, în "Renașterea" an 12, 2001, nov., nr. 11, p. 2
5. *Biblioteca: Ortodoxia contemporană; Un chip duhovnicesc; Dinamismul teologiei ruse*, în "Renașterea" an 13, 2002, ian., nr. 1, p. 9
6. *Adunarea Eparhială. Sectorul cultural*, în "Renașterea" an 13, 2002, febr., nr. 2, p. 5
7. *Bibliografia bioeticii în limba română*, în "Renașterea" an 13, 2002, mar., nr. 3, p. 6
8. *Arta Bisericii. Patrimoniul eclesial*, în "Renașterea" an 13, 2002, iul-aug., nr. 7-8, p. 6
9. *Nae Ionescu – profesor și gazetar*, în "Mișcarea literară"/Bistrița, an 1, 2002, nr. 1, p. 43-44

Simpozioane, conferințe, seminarii:

- Seminarul "Peccato e misericordia divina, come problema dell'individuo di oggi", Universitatea Catolică Pázmány Péter, Budapesta, 28 noiembrie 2001; cu referatul: *Der persönliche und der gemeinschaftliche Aspekt der Sünde. Negative Einflüsse des Individualismus*
- Simpozionul "Patrimoniul Cultural Național: un trecut pentru viitor", Cluj-Napoca, 26 februarie 2002; cu referatul: *Patrimoniul cultural național în Arhiepiscopia Clujului*
- Simpozionul național interdisciplinar "Imagine artistică și creativitate vizual plastică", Cluj-Napoca, 25-26 aprilie 2002; cu referatul: *Interferențe ale esteticului: creativitate și responsabilitate*
- Simpozionul internațional "Monumente istorice din România – valori ale Patrimoniului Cultural European", Alba-Iulia-Câlnic, 12-14 septembrie 2002; cu referatul: *Biserica Ortodoxă, creatoare și păstrătoare de valori patrimoniale*
- A IX-a întâlnire de dialog a tinerilor din Biserica Evanghelică din Germania și Biserica Ortodoxă Română – "Gehet hin in alle Welt...", Edemissen/Germania, 19-26 septembrie 2002; cu referatul: *Neue missionstheologische Entwürfe*
- Emisiuni la posturi de radio – Radio "Renașterea", Radio Transilvania Cluj-Napoca, Radio "Trinitas" Iași, Radio România Actualități, Radio Cultural București – și de televiziune: Antena 1 Cluj-Napoca, TVR Cluj, NCN Cluj-Napoca, Televiziunea Națională București

Comisii

- Membru al Comisiei Locale de Bioetică, Cluj-Napoca

STUDENTII FACULTĂȚII
ANUL UNIV. 2000-2001

TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ

ANUL I

1	Anitulesei I. Cornelus	35	Man Mircea-Lucian
2	Aschilean V. Dorinel	36	Masalar I. Ioan-Aurelian
3	Baes R. Radu-Ioan	37	Mihaila I. Ioan
4	Babut T. Adrian	38	Motogna V. Nicolae
5	Belei C. Constantin	39	Pantea I. Ioan-Adrian
6	Bercea A. Aurelian	40	Parasca D. Florin-Dorin
7	Bobos V. Marius-Anton	41	Panzaru T. Mihai
8	Budica I.M. Adrian	42	Pinzaru C. Mircea-Adnan
9	Carafa T. Alin-Toader	43	Pop I. Cosmin - Iulian
10	Caluser M. Vasile	44	Pop V. Ovidiu-Ioan
11	Campan D. Nastasia	45	Pop T. Mihai-Cristian
12	Cerbu C. Mircea-Gerard	46	Poptean A. Aurelian
13	Cinta A. Cristian-Mihai	47	Potra I. Stefanita-Ionel
14	Ciubotaru G. Oleg	48	Prundus M. Mircea
15	Costin I. Ioan-Florin	49	Rotaru Sergiu
16	Cuciureanu G. Gheorghe	50	Rus I. Vasile
17	Cupsa A. Ioan	51	Sampelean I. Florin
18	Dan A. Daniel-Aurel	52	Scarlat G. Natanail-Emanuel
19	Drevea A. Calin-Aurel	53	Seiche R. Romulus-Fabian
20	Dumitru M. Ionut- Emanuel	54	Sintuan V. Ioan-Adrian
21	Farcas V. Vasile	55	Sofrac L. Lucian
22	Farcane A. Felician	56	Somodean I. Emil-Ioan
23	Fetean N. Nicolae	57	Tabara N. Ioan-Nicolae
24	Filip Gelu Casian	58	Tat I. Ioan-Cristian
25	Fiscutean I. Emil-Radu	59	Taut I. Calin-Ionut
26	Gavrea D. Radu	60	Todica V. Maria-Adela
27	Garbovan T. Cosmin	61	Totelecan V. Ovidiu-Vasile
28	Gorea I. Decebal-Iuliu-Liviu	62	Tudor I. George-Doru
29	Grapini L. Sabin-Pompei	63	Teposu V. Viorel
30	Halas M. Ovidiu	64	Topan S. Calin-Simion
31	Ionut D. Rares-Dumitru	65	Vezeteu N. Ovidiu-Nicolae
32	Jurma C. Florin-Corneliu-Ioan	66	Vidican L. Liviu
33	Maja M. Mihai	67	Vlad C. Leonard-Dumitru
34	Man G. Cosmin-Viorel	68	Vultur L. Dorel

ANUL II

1	Anastasoai I. Ionel	5	Bretea S. Silviu
2	Avram A. Claudiu-Florin	6	Bujita G. Daniel-Claudiu
3	Balis C. Bogdan-Constantin	7	Buliga G. George
4	Bolocan M. Mihai-Dracos	8	Ciciovan A. Mihai

9	Ciceu P. Eugen-Adrian	30	Neamtu I. Iosif-Aristotel
10	Ciui V. Leonard-Sorin	31	Oltenas I. Lucian-Traian
11	Ciurean V. Florin	32	Pantea V. Ovidiu-Viorel
12	Clem V. Marius-Vladimir	33	Pavelia I. Adrian
13	Colcer E. Dorin-Ioan	34	Podar O. Ovidiu-Sorin
14	Diviriceanu V. Daniel-Florin	35	Pop A. Alexandru
15	Fodor V. Alin-Sorin	36	Puscas F. Bogdan-Florin
16	Grelus Alin	37	Radean A. Marius
17	Ilincai N. Petru	38	Rednic G. Georgel
18	Kerekes N. Nicolae-Dragos	39	Roman L. Adrian-Cornel
19	Luca A. Razvan-Marius	40	Rus I. Gheorghe
20	Lupea N. Cosmin-Nicolae	41	Rus L. Ciprian-Felician
21	Malutan E. Iulian-Ciprian	42	Simon I. Ioan-Marian
22	Maris V. Gavriila	43	Tomoioaga I. Ioan
23	Melean T. Claudiu	44	Trusca N. Alexandru-Nicolae
24	Melenti D. Dan-Lucian-Traian	45	Tudoroni T. Gabriel-Teofil
25	Miclaus C. Radu-Aurel	46	Tuluc M. Marin-Calin
26	Moldovan E. Emilian-Ioan	47	Vaida I. Ioan
27	Muresan I. Ciprian-Ioan	48	Urzica V. Florentin
28	Muresan V. Vasile	49	Visan C. Valentin-Nicolae
29	Neamtu G. George-Mihail		

ANUL III

1	Apahidean Lucian Alin	26	Ilinca Ioan
2	Apetrei Daniela	27	Liuta Nicu
3	Beldiman Ion Cristian	28	Malene Gheorghe
4	Bivolaru Coman Florin	29	Manafu Vasile
5	Bolos Vasile Cristian	30	Marcu Ciprian
6	Briciu Pascu	31	Martian Cristian
7	Buhan Horia Codrin	32	Matache Lucian
8	Buzdugan Dorin Titus	33	Matei Dan
9	Campean Gheorghe	34	Matusan Mircea
10	Cesa Ioan Florin	35	Mihalache Dan
11	Chereches Ciprian	36	Mihut Liviu
12	Chiorean Calin Sorin	37	Mocean Petru
13	Cosma B. Calin	38	Moldovan Adrian
14	Enache Claudiu	39	Muresan Lucian
15	Fagadaru Emilian	40	Muresan Mihai
16	Farcas Daniel	41	Napradean Alexandru
17	Florian Alin	42	Negru Vasile
18	Gavra Adrian	43	Onesemniuc Gheorghe
19	Gherle Ioan	44	Pasca Liana
20	Ginsca Ioan	45	Platon Alexandru
21	Gocan Cristian	46	Pop Dacian
22	Gradinescu Elena N.	47	Popa Stefan Sebastian
23	Greabu Lucian	48	Radacina Sergiu
24	Hart Cosmin	49	Rus Ioan Marcel
25	Iuga C. Radu-Nicolae	50	Rusu Sebastian

51 Sampelean Marius
52 Soanca Cristian
53 Stan Florin
54 Suciuc Cristian
55 Timar Cristian
56 Tira Mihai

57 Tivadar Adrian
58 Tomai Grigore
59 Tomoiaga Ovidiu
60 Trailescu George
61 Filimon Anca

ANUL IV

1 Anton Cristiana
2 Aspru Laurentiu
3 Barbu Nicolae
4 Bejenar Mircea
5 Birladeanu Roman
6 Botezan Daniela
7 Bradea Maftei
8 Buia Alexandru
9 Chis Alin
10 Cirlionu Cosmin
11 Colcer Nicolae
12 Cornis Dumitru
13 Cozea Iosif Mugurel
14 Danila Adrian
15 David Petru
16 Farcas Ioan
17 Ferestean Viorel
18 Filimon Anca
19 Filip Ciprian
20 Fusaru Mircea
21 Galit Alexei
22 Girdan Gabriel
23 Gozman-Pop Gabriel
24 Grigoras Elisei
25 Groza Alexandru
26 Hoban Florin
27 Iacob Iuliana
28 Ianchis Calin
29 Ilisiu Sever
30 Ivanov Paul
31 Kirali Daniel
32 Lazar Iulian
33 Magurean Lucian

34 Marginean Petru
35 Matei Mircea
36 Matis Claudiu
37 Matusan Mircea
38 Micu Calin Paul
39 Micul Sorin Nicolae
40 Moraru Simion
41 Muntean Cristian
42 Muresan George
43 Nazare Ciprian
44 Nemes Mariana
45 Nicoara Angela
46 Pargea Dorin
47 Perta Ovidiu
48 Petre Iustin
49 Prunean Stefan
50 Pruneanu Daniela
51 Pop C.Bogdan
52 Popa Stefan
53 Roman Emilian
54 Racolta Augustin
55 Sonea Cristian
56 Sova Elena
57 Spaimoc Adrian
58 Supuran Ciprian
59 Savarasan Gelu Petru
60 Triscas Mihai
61 Udroi Radu
62 Valean Daniel
63 Varan Mihai
64 Vele Valeriu
65 Vlaic Petru
66 Liuta Nicu

**TEOLOGIE ORTODOXĂ –LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ
ANUL I**

1. Așchilean V. Viorela-Simona	9. Moldovan P. Paula-Cristina
2. Ciacoi M. Dana-Ioana	10. Oprea S. Severina-Maria
3. Coman I. Maria	11. Pașca E.I. Emilia
4. Corpodean A. Paula-Bianca	12. Popa G. Georgeta-Mihaela
5. Crișan V. Mariana	13. Sechel V. Camelia
6. Dima M. Ramona-Mariana	14. Sîngeorzan A. Ana-Maria
7. Feldiorean I. Felicia-Marta	15. Suci I. Elena
8. Giurgiu T. Silvia	

ANUL II

1. Codrea I. Maria	9. Mănarcă A. Adriana-Maria
2. Crișan I. Cristina-Elena	10. Marincaș I. Olga-Aurica
3. Cristea S. Mihaela-Ana	11. Mureșan A. Anamaria-Teodora
4. Damian A. Daniela-Elisabeta	12. Nicoară D. Adriana
5. Gotea D. Maria-Ioana	13. Pașca I. Ana
6. Hăineală C. Loredana-Anca	14. Pop G. Gabriela-Dorina
7. Hăineală I. Ștefania-Teodora	15. Tăut I. Marioara
8. Libidov S. Anca	16. Trifa V.I. Ioana

ANUL III

1. Așchilean V. Ana-Maria-Ligia	8. Norocel N. Elena
2. Baci I. Alina-Cristina	9. Pop Gh. Mihaela
3. Cîmpean Laura	10. Popovici L. Al. Carmen-Lenuța
4. Ciupei I. Lucian-Ioan	11. Șamșodan V. Rodica
5. Dumitraș N. Felicia	12. Șerban I. Alina
6. Greble C. Mihaela-Maria	13. Șirbu I. Ionela-Monica
7. Maier A. Claudia-Anemari	14. Todea Gh. Diana-Maria

ANUL IV

1. Bălan T. Elena	10. Herteli V. Valeria
2. Bobar D. Alina-Diana	11. Hîrciagă Virginia
3. Bosioc D. Viorel-Aristotel	12. Homei Gh. Domnica
4. Coman I. Ioana-Ecaterina	13. Marina Maria
5. Frâncu C. Carmen-Maria	14. Nicoară Carmen
6. Ghimbra M. Nelea	15. Păgidean Ofelia
7. Giurgiu D. Ana-Maria	16. Pop Olivia-Aurelia
8. Gocan Gh. Ana-Cristina	17. Vârjan D. Anca
9. Halăs D. Maria-Liana	

TEOLOGIE ORTODOXĂ –LIMBA ȘI LITERATURA STRĂINĂ

ANUL I

1. Blaga L. Andaluzia-Ioana	2. Bonțidean T. Teodora-Lucia

3. Catarig D. Narcisa	10. Răchită G. Ramona
4. Colceriu G. Gabriela-Cristina	11. Suciu I. Ramona-Ioana
5. Filipaş G. Valeria-Dorina	12. Szabo L. Loredana-Anamaria
6. Gliga D. Gabriela-Parascheva	13. Tăut I. Iuliana-Anișoara
7. Manciu A. Camelia-Anca	14. Todoran F. Gavril-Florin
8. Mureșan P. Petrică-Horațiu	15. Tomoiagă M. Ileana
9. Palamariu V. Anca-Maria	

ANUL II

1. Andriuță Al. Alexandra	9. Iușan V. Marius-Vasile
2. Bolocan C. Camelia	10. Lazăr V. Elena
3. Both A. Alexandra-Camelia	11. Lungu V. Vasile-Cristian
4. Chețan C. Daniela	12. Nicorici I. Călina-Rozalia
5. Constantin V. Elisabeta-Mădălina	13. Pop Gh. Laura-Ana
6. Dâmbean I. Anda	14. Săsărman I. Adriana-Monica
7. Frent Șt. Anamaria-Janina	15. Urs N. Dana-Gabriela
8. Ionuț I. Mihaela	

ANUL III

1. Belei Florin-Avram	10. Matei Mihai
2. Caramba G. Ileana	11. Munteanu M. Al. Marin-Alexandru
3. Csiki Mihaela	12. Oniga Anamaria
4. Drăgoiu A. V. Codruța-Ana	13. Perhaiță Șt. Ștefania-Augusta-Luciana
5. Drăgușin Elena-Viorica	14. Săsărman Sorana
6. Fărcaș V. Ana-Maria	15. Ulican Gabriela-Elena
7. Haidel S. I. Adina-Clara	
8. Ipate I. Anca-Ionela	
9. Isip Al. Cătălina	

ANUL IV

1. Buda V. Loredana-Mihaiela	9. Gătej I. Ioana
2. Buda I. Ioan-Sorin	10. Hărșan V. Laura-Minodora
3. Buliga-Stoian I. Minodora-Adriana	11. Pop V. Călin-Ciprian
4. Ciupei I. Lia-Ramona	12. Ruști A. Elisabeta
5. Ciupei I. Ioana-Cristina	13. Sas N. Dana-Rodica
6. Ciurtin I. Angel-Mihai	14. Suciu I. Ionuț-Florin
7. David I. Mihaela	15. Vârtan I. Voichița
8. Gaciu I. Cosmina	

TEOLOGIE ORTODOXĂ-ASISTENȚĂ SOCIALĂ

ANUL I

1. Bălan A. Veronica	3. Doboș A. E. Laura-Maria
2. Coste A. Mihai-Adrian	4. Dragoș I. Loredana-Ioana

5. Harbuz Natalia	16. Pop A. Adrian-Claudiu
6. Herteli V. Petru	17. Pop V. Alina-Violeta
7. Hopîrtean T. Andreea-Teodora	18. Postică Mariana
8. Marin G. Georgeta-Mihaela	19. Pulbere M. Ioana
9. Mera T. Iuliana	20. Rusu V. Maria-Magdalena
10. Moldovan A. Anamaria-Daniela	21. Sambrițchi Mariana
11. Moraru Olesea	22. Trif D. E. Doru-Sergiu
12. Morari C. Adriana	23. Veber Albu Al. Andreea
13. Mucilianu A. L. Petronela-Delioara	24. Vescan O. Gh. Daniela-Lăcrămioara
14. Muntean A. Ruxandra	25. Vrăsmas I. Ioan
15. Mureșan P. Sergiu-Petru	

ANUL II

1. Baci P. Diana-Laura	13. Mihăescu C. Cristina-Laura
2. Barb V. Maria-Simona	14. Molnar V. Svetlana-Maria
3. Bonda S. Daniela	15. Năsălean V. Dorina-Crina
4. Bucur Elena	16. Năsălean V. Nadia-Maria
5. Butean Al. I. Ioana-Alexandra	17. Nechita T. Veronica-Domnica
6. Damaschin Tatiana	18. Petrușneac M. Maria-Loredana
7. Dijmărescu N. Cristina-Elena	19. Pinteia I. Ioana-Elena
8. Dominte C. Mihaela	20. Pintiliescu V. Andrea-Amalia
9. Flueraș V. Ramona-Elena	21. Plăcintar I. Codruța-Liana
10. Ivan I. Adela-Cerasela	22. Pruteanu Vera
11. Lazăr V. Maria	23. Sambrițchi Eugenia
12. Mera P. Eugen	24. Vălean I. Letiția-Nicoleta

ANUL III

1. Boroș F. Cristina-Maria	12. Oltean I. Mioara-Ancuța
2. Bumb V. Anca-Maria	13. Pop I. Mirela-Carmen
3. Cozmaciuc N. Nicoleta-Iulia	14. Pop I. Monica-Elisabeta
4. Crișan E. Livia	15. Pop V. Alina-Diana
5. Ecedi T. Liliana	16. Popa R. Liliana-Cornelia
6. Iancu I. Claudia-Violeta	17. Poruțiu Al. I. Anuța-Sanda
7. Indrei N. Claudia-Maria	18. Sebeni V. Adela-Lucreția
8. Iordanov R. Cristina-Maria	19. Selaje I. Iuliana-Iulica
9. Ispas I. Dorina	20. Todoran P. Mihaiela
10. Lăcătuș N. Claudia-Nicoleta	21. Turja N. Daniela-Maria
11. Medrea N. Emilia-Andrea	

ANUL IV

1. Bersan Dan	7. Donica Natalia
2. Botezan H. Mihaela-Aurica	8. Gînga I. Ioana-Mihaela
3. Butaș A. Alin-Aurel	9. Gîrboan T. Radu-Teodor
4. Chifor Gh. Adriana-Dorina	10. Gorog Șt. Monika-Erika
5. Cipcigan A. Natalia-Ioana	11. Mînzat V. Iuliana-Camelia
6. Deac Gh. Ana	12. Moței A. Valentin

13. Neagu Rodica	18. Szekely A.T. Anca-Crăciunița
14. Popescu L. George-Felician	19. Tehei N. Ciprian-Nicolae
15. Șandor Cristian	20. Toderici N. Nicolae-Cristian
16. Șimișdean A. Avram	21. Vescan O. Lenuța-Adriana
17. Surduc A. Cristian-Marius	22. Vlad Ștefan

TEOLOGIE ORTODOXĂ – PATRIMONIUL CULTURAL

ANUL I

1 Andrusca Gh. Simona Floarea	12 Olari L. Florin
2 Bobocel F.O. Loredana Ramona	13 Peter G. Marius- Gabriel
3 Bocsa I. Maria-Ramona	14 Pop P. Petruta-Mioara
4 Bortis I. Ioana-Anca	15 Popa M. Alexandru
5 Bostan G. Adrian	16 Radac I. Livia
6 Ciataras D.M. Anca Diana	17 Rusu I. Cristina Augusta
7 Costin V. Angela	18 Resteman Gh. Elena
8 Haiduc C. Sorin-Liviu	19 Toader N. Ilie
9 Jitariu R. Mirona	20 Toader N. Ioan
10 Matei M. Ion-Valentin	21 Vraja I. Ioan
11 Macicasan N. Nicolae Florian	

ANUL II

1 Antoniu P. Meda-Lorelei	11 Irimies I. Sergiu-Vlad
2 Borsa I. Mihai	12 Marcu G. Alina-Titiana
3 Caldarea I. Carmen	13 Metes V. Daniel-Vasile
4 Ciomaga N. Oana-Corina	14 Muresan O. Liliana-Maria
5 Crisan I. Lorena-Cristina	15 Muresan G. Cosmin
6 Diaconu G. Dan	16 Naste P. Marcel-Claudiu
7 Dungaciu T.P. Gelu Alexandru	17 Nicoara G. Gherasim Damian
8 Fufezan I. Ioan-Ovidiu	18 Oros I. Alina-Maria
9 Gal M. Cristian-Mihail	19 Sandru I. Ioana-Mariana
10 Gliga I. Cosmin-Andrei	20 Sebeni V. Lucian-Vasile

ANUL III

1 Barb Sergiu	9 Miclea Cecilia
2 Catinas Oana	10 Moldovan Vasile
3 Corujan Aura	11 Muresan Adela
4 Cremine Mihaela	12 Petrean Teofil
5 Dragan Daniel	13 Scorobete Maria
6 Fedeles Elisabeta	14 Soare Vochita
7 Fedeles Octavia	15 Solomon Horia
8 Lapadean Carmen	16 Timis Ionita

17 Tuluc Daniel

18 Tuluc Lucian

ANUL IV

1 Andreica Elena
2 Bolog Antinia-Domnita
3 Borza Camelia
4 Chihai Ionut
5 Cosmuta Claudia
6 Cubis Svetlana
7 Desmirean Marius
8 Gherasim Tudor
9 Jurca Adela
10 Muresan Radu
11 Panda Camelia
12 Pasca Cosmina

13 Rednic Bogdan
14 Rosca Ileana
15 Seremet Victor
16 Solomon Gabriel
17 Taranu Radu
18 Trifa Razvan
19 Turc Mirela-Neli
20 Ungureanu Romana
21 Varga Ana
22 Vlasin Danut
23 Scorobete Luminita

STUDII APROFUNDATE

TEOLOGIE SISTEMATICĂ

1 Cherhat V. Adrian
2 Cocan Gh. Marius-Gheorghe
3 Dragos V. Lucian-Mihai
4 Fagadaru E. Alin-Mircea
5 Ionascu D. Dumitru-Daniel

6 Lupse T. Florin-Ioan
7 Mos N. Grigore-Dinu
8 Palimariu N. Catalin
9 Rus V. Ciprian-Vasile
10 Stoica V. Ion

TEOLOGIE BIBLICĂ-PRACTICĂ

1 Ardelean Ghe. Ioan
2 Bia C. Catalin-Cornel
3 Chiorean V. Claudiu-Dorin
4 Goia C. Ioan-Valentin
5 Jucan V. Adriana-Mirona

6 Manasturean S. Cristian
7 Pasca V. Vasile
8 Pop I. Emanuel
9 Rotar I. Adriana
10 Stoian I. Andrei

TEOLOGIE ISTORICĂ

1 Both P. Petru
2 Bumbu I. Danut-Marcel
3 Catalisan F. Florin
4 Dragoi V. Marius-Dan
5 Grapini L. Sabin-Pompei

6 Manolache I. Ion
7 Marc I. Ciprian-Ioan
8 Moldovan O. Octavia
9 Savu C. Constantin-Mihai
10 Urs F. Otilia-Octavia

TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ

ANUL I

1	Aga P. Sergiu-Pavel	35	Hisem St. Stefan-Dobrin
3	Amarinii Gh. Ionut-Alexandru	36	Iftimi C. Dan-Constantin
4	Anghel D. Mariana	37	Ilincai N. Gheorghe-Sorin
5	Apalagheii C. Adrian	38	Ilovan O. Flaviu-Cosmin
6	Baranga N. Emil	39	Koblicska I.I.Calin-Iosif
7	Barbu M. Ion	40	Lazar M. Flavius-Ioan
8	Balasa C. Cristian-Liviu	41	Maris I. Viorel
9	Belceanu O.S. Sabin-Mircea	42	Martis L. Ovidiu-Ciprian
10	Belei T. Mihai	43	Marutoiu C. Victor-Constantin
11	Benea Gh. Vlad	44	Medan T. Adrian-Ioan
12	Biliuta Gh. Ionut-Florin	45	Moldovan E. Epifan-Ovidiu
13	Bochis A. Augustin-Daniel	46	Moldovan G. Gabriel-Danut
14	Bolbos T. Marius-Adrian	47	Muraru I. Ovidiu
15	Butas A. Alin-Aurel	48	Nagy M. Ovidiu-Marcel
16	Ceusan I. Marius-Emil	49	Neveanu M. Ciprian
17	Chirilus Gh. Liviu-Paul	50	Orzeiu I. Rafaiel-Ioan
18	Ciceu P.Petru-Marin	51	Petri I. Adrian-Ioan
19	Ciorba V. Ioan-Cristian	52	Petrovici Al. Tudor-Alexandru
20	Cocan I. Claudiu-Ioan	53	Rat V. Calin-Rares
21	Cocut Gh. Florin	54	Rus D. Virgil-Nicolae
22	Cojan L. Rares-Liviu	55	Rus E. Laurian-Cosmin
23	Cordovan T. Teodor-Silviu	56	Sabou I. Ioan-Calin
24	Cotoi D. Mirela-Adriana	57	Scrob E. Eugen-Alin
25	Cuc I. Izidor-Daniel	58	Solomon St. Gabriel-Stefan
26	Cuciureanu G.Gheorghe	59	Spanache T. Ioan
27	Dambu I. Ioan	60	Stejerean L. Liviu-Gabriel
28	Dobos D. Ieronim	61	Simonca M. Florian-Marin
29	Dobos N. Niculita	62	Toader G. Constantin-Alin
30	Duca Gh. Daniel	63	Todea I. Marinel
31	Fizesan L. Emilian-Dorel	64	Tomoiaga Gh. Dimitrie-Nelu
32	Grigore N. Laurentiu-Vasile	65	Tosa D. Dan-Mihai
33	Handra I. Nelu-Cristian	66	Tarmure T. Ioan
34	Hauca V. Cezar-Adrian	67	Vecerzan I. Paul

ANUL II

1	Anitulesei I. Cornelus	4	Babut T. Adrian
2	Aschilean V. Dorinel	5	Belei C. Constantin
3	Baes R. Radu-Ioan	6	Bercea A. Aurelian

7	Bobos V. Marius-Anton	40	Motogna V. Nicolae
8	Budica I.M. Adrian	41	Pantea I. Ioan-Adrian
9	Carafa T. Alin-Toader	42	Parasca D. Florin-Dorin
10	Caluser M. Vasile	43	Panzaru T. Mihai
11	Campan D. Nastasia	44	Pinzaru C. Mircea-Adnan
12	Catana N. Constantin-Adrian	45	Pop I. Cosmin - Iulian
13	Cerbu C. Mircea-Gerard	46	Pop V. Ovidiu-Ioan
14	Cinta A. Cristian-Mihai	47	Pop T. Mihai-Cristian
15	Ciubotaru G. Oleg	48	Poptean A. Aurelian
16	Costin I. Ioan-Florin	49	Potra I. Stefanita-Ionel
17	Cota I. Daniel-Remus	50	Prundus M. Mircea
18	Cupsa A. Ioan	51	Rotaru Sergiu
19	Dan A. Daniel-Aurel	52	Rus I. Vasile
20	Daniel N. Cristian-Nicolae	53	Sampelean I. Florin
21	Drevea A Calin-Aurel	54	Scarlat G. Natanail-Emanuel
22	Dumitru M. Ionut-Emanuel	55	Seiche R. Romulus-Fabian
23	Farcas V. Vasile	56	Sintuan V. Ioan-Adrian
24	Farcane A. Felician	57	Sofrac L. Lucian
25	Fetean N. Nicolae	58	Somodean I. Emil-Ioan
26	Filip Gelu Casian	59	Tabara N. Ioan-Nicolae
27	Fiscutean I. Emil-Radu	60	Tat I. Ioan-Cristian
28	Gavrea D. Radu	61	Taut I. Calin-Ionut
29	Garbovan T. Cosmin	62	Todica V. Maria-Adela
30	Gorea I.Decebal-Iuliu-Liviu	63	Totelecan V. Ovidiu-Vasile
31	Grapini L. Sabin-Pompei	64	Tudor I. George-Doru
32	Halas M. Ovidiu	65	Teposu V. Viorel
33	Ionut D. Rares-Dumitru	66	Topan S. Calin-Simion
34	Jurma C. Florin-Corneliu-Ioan	67	Vezeteu N. Ovidiu-Nicolae
35	Maja M. Mihai	68	Vidican L. Liviu
36	Man G. Cosmin-Viorel	69	Vlad C. Leonard-Dumitru
37	Man Mircea-Lucian	70	Vultur L. Dorel
38	Masalar I. Ioan-Aurelian		
39	Mihaila I. Ioan		

ANUL III

1	Anastasoai I. Ionel	9	Ciui V. Leonard-Sorin
2	Avram A. Claudiu-Florin	10	Ciurean V. Florin
3	Bolocan M. Mihai-Dragos	11	Clem V. Marius-Vladimir
4	Bretea S. Silviu	12	Colcer E. Dorin-Ioan
5	Bujita G. Daniel-Claudiu	13	Diviriceanu V. Daniel-Florin
6	Buliga G. George	14	Fodor V. Alin-Sorin
7	Ciciovan A. Mihai	15	Grelus Alin
8	Ciceu P. Eugen-Adrian	16	Ilinca Gh. Ioan-Alin

17	Ilincai N. Petru	34	Puscas F. Bogdan-Florin
18	Kerekes N. Nicolae-Dragos	35	Radean A. Marius
19	Lupea N. Cosmin-Nicolae	36	Rednic G. Georgel
20	Malutan E. Iulian-Ciprian	37	Roman L. Adrian-Cornel
21	Maris V. Gavrilă	38	Rus I. Gheorghe
22	Melean T. Claudiu	39	Rus L. Ciprian-Felician
23	Melenti D. Dan-Lucian-Traian	40	Saracut V. Valer-Ionel
24	Miclaus C. Radu-Aurel	41	Simon I. Ioan-Marian
25	Moldovan E. Emilian-Ioan	42	Suteu Laurentiu-Ioan
26	Muresan I. Ciprian-Ioan	43	Tomoioaga I. Ioan
27	Muresan V. Vasile	44	Trusca N. Alexandru-Nicolae
28	Neamtu I. Iosif-Aristotel	45	Tudoroni T. Gabriel-Teofil
29	Oltenas I. Lucian-Traian	46	Tuluc M. Marin-Calin
30	Pantea V. Ovidiu-Viorel	47	Vaida I. Ioan
31	Pavelia I. Adrian	48	Urzica V. Florentin
32	Podar O. Ovidiu-Sorin	49	Visan C. Valentin-Nicolae
33	Pop A. Alexandru		

ANUL IV

1	Apahidean Lucian Alin	25	Hart Cosmin-Gheorghe
2	Apetrei Daniela	26	Iacob Iuliana
3	Beldiman Ioan-Cristian	27	Iuga C. Radu-Nicolae
4	Bivolaru Coman Florin	28	Liuta Nicu
5	Bolos Vasile Cristian	29	Malene Gheorghe
6	Briciu Pascu	30	Manafu Vasile-Daniel
7	Buhan Horia Codrin	31	Marcu Ciprian-Vasile
8	Buzdugan Dorin Titus	32	Martian Cristian-Ioan
9	Campean Gheorghe-Ciprian	33	Matache Claudiu
10	Cesa Ioan Florin	34	Matei Dan-Marius
11	Chereches Ciprian	35	Mihalache Dan-Cristian
12	Chioreanu A. Calin-Sorin	36	Mihut Liviu-Andrei
13	Cosma B. Calin	37	Mocean Petru
14	Enache Claudiu-Gabriel	38	Moldovan Adrian-Eugen
15	Fagadaru Emilian-Marius	39	Muresan Lucian-Nicolae
16	Farcas Daniel-Lucian	40	Muresan Mihai-Andrei
17	Filimon Anca	41	Napradean Alexandru
18	Florian Alin-Vasile	42	Negru Vasile
19	Gavra Adrian-Victor	43	Onesemniuc Gheorghe
20	Gherle Ioan-Constantin	44	Pasca Liana-Valentina
21	Ginsca Ioan	45	Petrovai Ion
22	Gocan Cristian-Dan	46	Platon Alexandru
23	Gradinescu Elena Narcisa	47	Pop Dacian-Vasile
24	Greabu Lucian	48	Popa Stefan Sebastian

49	Racolta Augustin	58	Timar Cristian
50	Radacina Sergiu	59	Tira Mihai
51	Rus Ioan Marcel	60	Tivadar Adrian-Cristian
52	Rusu Sebastian-Dorel	61	Tomai Grigore
53	Sampelean Marius-Iuliu	62	Tomoiaga Ovidiu
54	Semerean Severian-Ovidiu	63	Trailescu George
55	Soanca Cristian-Daniel	64	Tomuta Mirel
56	Stan Florin	65	Kampouris D. Aristomenis
57	Suciu Cristian		

**TEOLOGIE ORTODOXA-LIMBA SI LITERATURA ROMANA
ANUL I**

1. Bouțan D. Vasilica-Dana	10. Petran I. Luminița-Maria
2. Darii C. Rodica	11. Pîrvu C. Corina-Delia
3. Drăgan Lilia	12. Raț I. Carmen-Ioana
4. Dănilă Silvestru	13. Rus M. Adriana
5. Horoba V. Ioan-Dumitru	14. Sas Al. Mihaela
6. Lucaci V. Florentina-Teodora	15. Stoica V. Viorel
7. Mezei V. Sabin-Laurențiu	16. Tătar N. Maria-Domnica
8. Mihășan A. Carmen-Marcela	17. Ursuțu T. Oana-Laurenția
9. Onișor V. Olimpia	

ANUL II

1. Așchilean V. Viorela-Simona	9. Moldovan P. Paula-Cristina
2. Ciacoi M. Dana-Ioana	10. Oprea S. Severina-Maria
3. Coman I. Maria	11. Pașca E.I. Emilia
4. Corpodean A. Paula-Bianca	12. Popa G. Georgeta-Mihaela
5. Crișan V. Mariana	13. Sechel V. Camelia
6. Dima M. Ramona-Mariana	14. Sîngeorzan A. Ana-Maria
7. Feldiorean I. Felicia-Marta	15. Suciu I. Elena
8. Giurgiu T. Silvia	

ANUL III

1. Codrea I. Maria	9. Mănarcă A. Adriana-Maria
2. Crișan I. Cristina-Elena	10. Marincaș I. Olga-Aurica
3. Cristea S. Mihaela-Ana	11. Mureșan A. Anamaria-Teodora
4. Damian A. Daniela-Elisabeta	12. Nicoară D. Adriana
5. Gotea D. Maria-Ioana	13. Pașca I. Ana
6. Hăineală C. Loredana-Anca	14. Pop G. Gabriela-Dorina
7. Hăineală I. Ștefania-Teodora	15. Tăut I. Marioara
8. Libidov S. Anca	16. Trifa V.I. Ioana

Anul IV

1. Așchilean V. Ana-Maria-Ligia	2. Baciui I. Alina-Cristina

3. Cîmpean Laura	10. Popovici L. Al. Carmen-Lenuța
4. Ciupei I. Lucian-Ioan	11. Șamșodan V. Rodica
5. Dumitraș N. Felicia	12. Șerban I. Alina
6. Greble C. Mihaiela-Maria	13. Sîrbu I. Ionela-Monica
7. Maier A. Claudia-Anemari	14. Todea Gh. Diana-Maria
8. Norocel N. Elena	
9. Pop Gh. Mihaela	

TEOLOGIE ORTODOXA-LIMBA SI LITERATURA STRAINA

ANUL I

1. Bako L. Csilla	9. Pop L. Maria-Emanuela
2. Boiș I. Emilia-Andreea	10. Pop V. Violeta
3. Ciacoi Aurelia-Rozalia	11. Roșu I. Diana
4. Drăgoi M.T. Darie	12. Șimon Șt. Ștefana-Doina-Maria
5. Hodorogea D. Dana-Grațiana	13. Șoș T. Dana-Livia
6. Mihalca Gh. Ileana	14. Trif Al. Ionuț-Alexandru
7. Mitrea Al. Alexandrina-Vera	15. Vâtcă V. Lăcrămioara-Marcela
8. Neaga I. Mariana-Alina	

ANUL II

1. Blaga L. Andaluzia-Ioana	8. Mureșan P. Petrică-Horațiu
2. Bonțidean T. Teodora-Lucia	9. Palamariu V. Anca-Maria
3. Catarig D. Narcisa	10. Răchită G. Ramona
4. Colceriu G. Gabriela-Cristina	11. Szabo L. Loredana-Anamaria
5. Filipaș G. Valeria-Dorina	12. Tăut I. Iuliana-Anișoara
6. Gliga D. Gabriela-Parascheva	13. Todoran F. Gavril-Florin
7. Manciu A. Camelia-Anca	14. Tomoiagă M. Ileana

ANUL III

1. Andriuță Al. Alexandra	8. Iușan V. Marius-Vasile
2. Both A. Alexandra-Camelia	9. Lazăr V. Elena
3. Chețan C. Daniela	10. Lungu V. Vasile-Cristian
4. Constantin V. Elisabeta-Mădălina	11. Nicorici I. Călina-Rozalia
5. Dâmbean I. Anda	12. Pop Gh. Laura-Ana
6. Frent Șt. Anamaria-Janina	13. Săsărman I. Adriana-Monica
7. Ionuț I. Mihaela	

ANUL IV

1. Caramba G. Ileana	6. Ipate I. Anca-Ionela
2. Drăgoiu A. V. Codruța-Ana	7. Isip Al. Cătălina
3. Drăgușin Elena-Viorica	8. Matei Mihai
4. Fărcaș V. Ana-Maria	9. Munteanu M. Al. Marin-Alexandru
5. Haidel S. I. Adina-Clara	10. Oniga Anamaria

11. Perhaiță Șt. Ștefania-Augusta-Luciana

12. Săsărman Sorana
13. Ulican Gabriela-Elena

TEOLOGIE ORTODOXĂ-ASISTENȚĂ SOCIALĂ

ANUL I

1. Bocan I. Emilian-Adrian	12. Mihalca A. Crucița-Rozalia
2. Bogdan I. Ioana-Emilia	13. Miron V. Stelian-Daniel
3. Bogdan I. N. Mirela-Adela	14. Mocean T. Mihaela
4. Chira C. Aliona	15. Pali Gh. Alina-Delia
5. Chezan I. Carmen-Ioana	16. Popa A. Lavinia-Rodica
6. Danciu I. Ioana-Anamaria	17. Rușitoru V. Mihaela-Viorica
7. Gherghiț D. Ana-Maria	18. Sabou I. Alina-Maria
8. Ghiurca T. Lavinia-Andreea	19. Șanta Gh. Emanuel-Sergiu
9. Gorgia P. Annamaria	20. Timicer M. Cristina-Mihaela
10. Istrati S. Cristina-Mihaela	21. Tiut T. Ioana-Maria
11. Marcu I. Bianca-Ștefania	

ANUL II

1. Bălan A. Veronica	13. Mucilianu A. L. Petronela-Delioara
2. Coste A. Mihai-Adrian	14. Muntean A. Ruxandra
3. Doboș A. E. Laura-Maria	15. Mureșan P. Sergiu-Petru
4. Dragoș I. Loredana-Ioana	16. Pop A. Adrian-Claudiu
5. Harbuz Natalia	17. Pop V. Alina-Violeta
6. Herteli V. Petru	18. Postică Mariana
7. Hopârtean T. Andreea-Teodora	19. Rusu V. Maria-Magdalena
8. Marin G. Georgeta-Mihaela	20. Sambrițchi Mariana
9. Mera T. Iuliana	21. Trif D. E. Doru-Sergiu
10. Moldovan A. Anamaria-Daniela	22. Veber Albu Al. Andreea
11. Moraru Olesea	23. Vescan O. Gh. Daniela-Lăcrămioara
12. Morari C. Adriana	24. Vrăsmas I. Ioan

ANUL III

1. Baci P. Diana-Laura	14. Molnar V. Svetlana-Maria
2. Barb V. Maria-Simona	15. Năsălean V. Dorina-Crina
3. Bonda S. Daniela	16. Năsălean V. Nadia-Maria
4. Bucur Elena	17. Nechita T. Veronica-Domnica
5. Butean Al. I. Ioana-Alexandra	18. Petruneac M. Maria-Loredana
6. Damaschin Tatiana	19. Pinte I. Ioana-Elena
7. Dijmărescu N. Cristina-Elena	20. Pintiliescu V. Andrea-Amalia
8. Dominte C. Mihaela	21. Plăcintar I. Codruța-Liana
9. Flueraș V. Ramona-Elena	22. Pruteanu Vera
10. Ivan I. Adela-Cerasela	23. Sambrițchi Eugenia
11. Lazăr V. Maria	24. Șandor Cristian
12. Mera P. Eugen	25. Vălean I. Letiția-Nicoleta
13. Mihăescu C. Cristina-Laura	

ANUL IV

1. Boroș F. Cristina-Maria	12. Oltean I. Mioara-Ancuța
2. Bumb V. Anca-Maria	13. Pop I. Mirela-Carmen
3. Cozmaciuc N. Nicoleta-Iulia	14. Pop I. Monica-Elisabeta
4. Crișan E. Livia	15. Pop V. Alina-Diana
5. Ecedi T. Liliana	16. Popa R. Liliana-Cornelia
6. Iancu I. Claudia-Violeta	17. Poruțiu Al. I. Anuța-Sanda
7. Indrei N. Claudia-Maria	18. Sebeni V. Adela-Lucreția
8. Iordanov R. Cristina-Maria	19. Selaje I. Iuliana-Iulica
9. Ispas I. Dorina	20. Todoran P. Mihaiela
10. Lăcătuș N. Claudia-Nicoleta	21. Turja N. Daniela-Maria
11. Medrea N. Emilia-Andrea	22. Vlăsa B. Simona-Maria

SPECIALIZAREA: TEOLOGIE ORTODOXĂ - PATRIMONIUL CULTURAL

ANUL I

1 Apan Ioan-Sorin	12 Mihai Ioana
2 Abrudan Cristian	13 Nacu Radu-Daniel
3 Babos Anca- Sanda	14 Otel Cristina-Ileana
4 Boca Alina-Roxana	15 Persic Marius-Florin
5 Bucea Dana	16 Pestean Tudor-Adrian
6 Cerlat Silvia	17 Pop Alina-Violeta
7 Ciascai Paul-Bogdan	18 Sava Theodor
8 Danciu Emanuel	19 Salagean Alin-Claudiu
9 Gliga Ovidiu-Cristian	20 Sintiuian Mioara-Mihaela
10 Juravle Maria	21 Truta Mihaela-Georgeta
11 Matei Smaranda	22 Vizitiu Carmen-Ecaterina

ANUL II

1 Andrusca Simona-Floarea	11 Olari L. Florin
2 Bobocel Loredana-Ramona	12 Peter G. Marius-Gabriel
3 Bocsă I. Maria-Ramona	13 Pop P. Petruta-Mioara
4 Bortis I. Ioana-Anca	14 Popa M. Alexandru
5 Bostan G. Adrian	15 Radac I. Livia
6 Costin V. Angela	16 Rusu I. Cristina-Augusta
7 Haiduc C. Sorin-Liviu	17 Resteman Gh. Elena
8 Jitariu R. Mirona	18 Toader N. Ilie
9 Matei M. Ion-Valentin	19 Toader N. Ioan
10 Macicasan Nicolae-Florian	20 Vraja I. Ioan

ANUL III

1 Antoniu Meda-Lorelai	2 Borsa I. Mihai

3	Caldarea I. Carmen	12	Marcu Alina-Tatiana
4	Ciomaga Oana-Corina	13	Metes Daniel-Vasile
5	Crisan I. Lorena-Cristina	14	Muresan Liliana-Maria
6	Diaconu G. Dan	15	Muresan G. Cosmin
7	Dungaciu Gelu-Alexandru	16	Naste Marcel-Claudiu
8	Fufezan Ioan-Ovidiu	17	Nicoara Gherasim-Damian
9	Gal Cristian-Mihail	18	Oros I. Alina-Maria
10	Gliga Cosmin-Andrei	19	Sandru Ioana-Mariana
11	Irimies I. Sergiu-Vlad	20	Sebeni Lucian-Vasile

ANUL IV

1	Barb Sergiu-Nicolae	9	Miclea Cecilia
2	Catinas Oana-Laura	10	Muresan Adela-Alina
3	Corujan Aura-Anemone	11	Petrea Teofil-Claudiu
4	Creminie Mihaela-Ileana	12	Soare Voichita-Simona
5	Dragan Daniel	13	Solomon Horia
6	Fedeles Elisabeta-Laura	14	Timis Ionita
7	Fedeles Octavia-Andreea	15	Tuluc Daniel
8	Lapadean Carmen-Cristina	16	Tuluc Lucian

STUDII MASTER SPECIALIZAREA: TEOLOGIE ȘI CULTURĂ

1	Ciurtin Angel-Mihai	6	Tezgesiu Remus-Marius
2	Gorgan Gabriel-Gheorghe	7	Toderici Alina-Ioana
3	Jakab Robert	8	Toderici Nicolae-Cristian
4	Lazar Iulian-Radu	9	Udroiu Radu-Marian
5	Szekely Anca-Craciunita	10	Urs Otilia-Adela

SPECIALIZAREA: TEOLOGIE SISTEMATICA-BIBLICA

1	Codrea Ioan-Florin	6	Lazar Iulian-Radu
2	Danila Adrian	7	Marchis Grigore
3	Farcas Ioan-Ciprian	8	Pargea Dorin-Ionel
4	Filip Ciprian -Doru	9	Petric Paulian-Timotei
5	Hiriscau Anamaria	10	Tarsia Sandu-Eugen

SPECIALIZAREA: TEOLOGIE ISTORICĂ-PRACTICA

1	Andreica Georget-Traian	6	Pasca Vasile
2	Cotarla P.Petru-Calin	7	Rotaru Ioan-Gheorghe
3	Gardan Gabriel-Viorel	8	Toparceanu Nicolae
4	Ivanov Paul-Bogdan	9	Tandea Simion-Sebastian
5	Jucan Adriana-Mirona	10	Vida Flaviu

LICENȚIAȚII FACULTĂȚII

Anul universitar 2000/2001

-SESIUNEA FEBRUARIE 2001-

TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ

1	Alexa I. Vasile	6	Pop T. Ioan
2	Căbulea V. Mircea	7	Sîngeorzan I. Mihăilă-Constantin
3	Fusaru O. Mircea	8	Samșudean I. Iacob
4	Mateș C. Gabriel-Daniel	9	Vălean I. Daniel-Nicolae
5	Mătușan Al. Mircea		

TEOLOGIE ORTODOXĂ – LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

- 1 Man S. Silviu

TEOLOGIE ORTODOXĂ – LIMBI STRĂINE

- 1 Peleanu S. Adina

TEOLOGIE ORTODOXĂ – PATRIMONIUL CULTURAL

- 1 Turc S. Mirela-Neli

-SESIUNEA IUNIE 2001-

TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ

1	Aspru I. Laurențiu-Constantin	19	Măgurean I. Lucian-Aurel
2	Barbu N. Nicolae	20	Mărginean I.P. Petru-Sebastian
3	Botezan H. Daniela-Cristina	21	Matiș P. Claudiu
4	C]rloriu I. Cosmin-Ionuț	22	Micu A. Călin-Paul
5	Ciublea Gh. Ion-Marius	23	Micul N. Nicolae-Sorin
6	David T. Petru	24	Moraru D. Simion
7	Dănilă E. Adrian	25	Mureșan Gh. George-Marius
8	Farcaș A. Ioan- Ciprian	26	Pargea I. Dorin-Ionel
9	Fereștean V. Viorel-Dacian	27	Petre I. Iustin-Cornel
10	Filip I. Ciprian-Doru	28	Pop C. Bogdan-Cornel
11	Gârdan V. Gabriel-Viorel	29	Pruneanu I.M. Daniela-Eleonora
12	Gozman-Pop G. Gabriel	30	Pruneanu Ș. Ștefan-Rareș
13	Hoban I. Florian	31	Pugna D. Gabriel
14	Ianchiș I. Călin-Vasile	32	Roman E. Emilian-Iustinian
15	Ivanov D. Paul-Bogdan	33	Săvărășan Gh. Gelu-Petru
16	Liuță N. Nicu	34	Sonea V. Cristian-Sebastian
17	Lazăr I. Iulian-Radu	35	Supuran M. Ciprian-Mihai
18	Lungu C. Remus-Constantin	36	Șpaimoc I. Adrian-Ionică

37	Udroiu V. Radu-Marian	39	Vele V. Valeriu-Cosmin
38	Văran I. Mihai-Dumitru	40	Vlaic P. Petru-Ioan

TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ

Studentți din Republica Moldova

1	David F. Petru	2	Moraru D. Simion

SECȚIA: TEOLOGIE ORTODOXĂ - LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

1.	Bălan T. Elena	6.	Muntean V. Corina
2.	Frâncu A. Carmen-Maria	7.	Nemeș G. Maria
3.	Gocan Gh. Ana-Cristina	8.	Pop S. Daniela-Maria
4.	Halăs D. Maria-Liana	9.	Vârjan D. Anca
5.	Homei Gh. Domnica		

SECȚIA: TEOLOGIE ORTODOXĂ - LIMBA ȘI LITERATURA STRĂINĂ

1.	Buda I. Ioan-Sorin	8.	Hărșan V. Laura-Minodora
2.	Buliga-Stoian I. Minodora-Adriana	9.	Pop V. Călin-Ciprian
3.	Ciupei I. Ioana-Cristina	10.	Ruști A. Elisabeta
4.	Ciurtin I. Angel-Mihai	11.	Sas N. Dana-Rodica
5.	David I. Mihaela	12.	Suciu I. Ionuț-Florin
6.	Gaciu I. Cosmina	13.	Vârtan I. Voichița
7.	Gătej I. Ioana		

SESIUNEA IUNIE 2001

SECȚIA: TEOLOGIE ORTODOXĂ - ASISTENȚĂ SOCIALĂ

1.	Botezan H. Mihaela-Aurica	11.	Neagu Rodica
2.	Butaș A. Alin-Aurel	12.	Pop Marius-Ciprian
3.	Chifor Gh. Adriana-Dorina	13.	Popescu L. George-Felician
4.	Cipcigan A. Natalia-Ioana	14.	Șimișdean A. Avram
5.	Deac Gh. Ana	15.	Szekely A. T. Anca-Crăciunița
6.	Gînga I. Ioana-Mihaela	16.	Tehei N. Ciprian-Nicolae
7.	Gîrboan T. Radu-Teodor	17.	Toderici N. Nicolae-Cristian
8.	Gorog Șt. Monika-Erika	18.	Vescan O. Lenuța-Adriana
9.	Mînzat V. Iuliana-Camelia	19.	Zirbo Lenuța
10.	Moței A. Valentin		

TEOLOGIE ORTODOXĂ – PATRIMONIUL CULTURAL

1	Andreica P. Elena-Lidia	6	Panda G. Camelia
2	Borza V. Camelia-Marcela	7	Rednic A. George-Bogdan
3	Cosmuța Șt. Claudia-Cosmina	8	Roșca N. Ileana-Niculina
4	Jurca G. Adela-Maria	9	Scorobete M. Maria-Luminița
5	Pașca T. Cosmina	10	Solomon Șt. Gabriel-Ștefan

11	Șeremet I. Victor	14	Varga A. Ana-Adriana
12	Trifa V. Răzvan-Alin	15	Vlașin I. Dănuț-Gheorghe
13	Țăranu V. Radu-Tudor		

TEOLOGIE ORTODOXĂ – PATRIMONIUL CULTURAL

Studenti din Republica Moldova

- 1 Șeremet I. Victor

SESIUNEA FEBRUARIE 2002

TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ

1	Bradea M. Cristian	5	Groza A. Alexandru- Nicolae-Florinel
2	Buzdugan I. Dorin-Titus	6	Királi I. Attila-Daniel
3	Bejenar A. Mircea	7	Nemeș I. Mariana-Adriana
4	Galiț F. Alexei	8	Racolța A. Augustin-Ștefan

UNIVERSITATEA CREȘTINĂ DIN NĂSĂUD

TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ

- 1 Lungu Titiana-Liliana

SECȚIA: TEOLOGIE ORTODOXĂ- LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

1. Bosioc D. Viorel-Aristotel

SECȚIA: TEOLOGIE ORTODOXĂ - ASISTENȚĂ SOCIALĂ

CANDIDATI DE LA UNIVERSITATEA “1 DECEMBRIE 1918” ALBA-IULIA

1. Munteanu I. Laura-Adela	3. Stanciu V. Aurelia
2. Sabău I. Maria	

TEOLOGIE ORTODOXĂ – PATRIMONIUL CULTURAL

1	Chihaia Ghe. Ionuț	3	Mureșan Ghe. Radu-Ciprian
2	Moldovan T. Daniela		

SESIUNEA IUNIE 2002

TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ

1	Apahidean I. Lucian	30	Mihalache Șt. Dan-Cristian
2	Apetrei G. Daniela	31	Mihuț A. Liviu-Andrei
3	Beldiman I. Ion-Cristian	32	Mocean M. Petru
4	Bivolaru C. Coman-Florin	33	Moldovan C. Adrian-Eugen
5	Boloș V. Cristian-Vasile	34	Mureșan A. Mihai-Andrei
6	Briciu Ghe. Pașcu	35	Mureșan N. Lucian-Nicolae
7	Buhan I. Horia-Codrin	36	Năprădean G. Alexandru
8	Buia A. Alexandru-Dorel	37	Negru A. Vasile
9	Câmpean I. Gheorghe-Ciprian	38	Nicoară I. Angela
10	Ceșa I. Ioan-Florin	39	Onesemiuc V. Gheorghe-Vasile
11	Cherecheș I. Ciprian	40	Pașca V. Liana-Valentina
12	Enache C. Claudiu-Gabriel	41	Pop V. Dacian-Vasile
13	Făgădaru E. Emilian-Marius	42	Popa Șt. Ștefan-Sebastian
14	Farcaș L. Daniel-Lucian	43	Rusu D. Sebastian-Dorel
15	Filimon I. Anca-Victorița	44	Sâmpelean I. Marius-Iuliu
16	Florian Ghe. Alin-Vasile	45	Semerean D. Ovidiu-Severian
17	Gavra V. Adrian-Victor	46	Stan I. Florin
18	Gherle G. Ioan-Constantin	47	Suciu M. Cristian
19	Gînscă I. Ioan	48	Șoancă I. Cristian-Daniel
20	Gocan I. Cristian-Dan	49	Șova D.I. Elena-Cristina
21	Grădinescu E. Elena-Narcisa	50	Timar I. Cristian
22	Greabu G. Lucian	51	Tira I. Mihai-Victor
23	Iacob A. Iuliana-Aura	52	Tivadar V. Adrian-Cristian
24	Iuga C. Radu-Nicolae	53	Tomai I. Grigore
25	Malene Ghe. Gheorghe	54	Tomoiață V. Ovidiu
26	Manafu V. Vasile-Daniel	55	Tomuța G. Mirel-Gheorghe
27	Marțian G. Cristian-Ioan	56	Trăilescu G. George-Radu
28	Marcu V. Ciprian-Vasile	57	Zai G. Romeo-Ciprian
29	Matei I. Dan-Marius		

SECȚIA: TEOLOGIE ORTODOXĂ - LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

1.	Așchilean V. Ana-Maria-Ligia	8.	Norocel N. Elena
2.	Bobar D. Alina-Diana	9.	Pop I. Olivia-Aurelia
3.	Ciupei I. Lucian-Ioan	10.	Popovici L. Al. Carmen-Lenuța
4.	Coman I. Ioana-Ecaterina	11.	Șîrbu I. Ionela-Monica
5.	Dumitraș N. Felicia	12.	Șamșodan V. Rodica
6.	Giurgiu D. Ana-Maria	13.	Șerban I. Alina
7.	Maier A. Claudia-Anemari		

SECȚIA: TEOLOGIE ORTODOXĂ - LIMBA ȘI LITERATURA ENGLEZĂ

1.	Caramba G. Ileana	2.	Drăgoiu A.V. Codruța-Ana

SECȚIA: TEOLOGIE ORTODOXĂ - ASISTENȚĂ SOCIALĂ

1. Boroș F. Cristina-Maria	12. Oltean I. Mioara-Ancuța
2. Bumb V. Anca-Maria	13. Pop I. Mirela-Carmen
3. Cozmaciuc N. Nicoleta-Iulia	14. Pop V. Alina-Diana
4. Crișan E. Livia	15. Pop I. Monica-Elisabeta
5. Ecedi T. Liliana	16. Popa R. Liliana-Cornelia
6. Iancu I. Claudia-Violeta	17. Poruțiu Al. I. Ancuța-Sanda
7. Indrei N. Claudia-Maria	18. Samoilă V. Veronica-Anca
8. Iordanov R. Cristina-Maria	19. Sebeni V. Adela-Lucreția
9. Ispas I. Dorina	20. Selaje I. Iuliana-Iulica
10. Lăcătuș N. Claudia-Nicoleta	21. Todoran P. Mihaiela
11. Medrea N. Emilia-Andrea	22. Turja N. Daniela-Maria

STUDII APROFUNDATE 2001

SESIUNEA IUNIE 2001

TEOLOGIE SISTEMATICĂ

1 Cherhaț V. Adrian	6 Moș N. Grigore-Dinu
2 Cocan G. Marius-Gheorghe	7 Pălimariu N. Cătălin
3 Făgădaru E. Alin-Mircea	8 Rus V. Ciprian-Vasile
4 Ionașcu D. Dumitru-Daniel	9 Stoica V. Ion
5 Lupșe T. Florin-Ioan	

TEOLOGIE ISTORICĂ

1 Bumbu I. Dănut-Marcel	6 Moldovan O. Octavia
2 Damian G. Ecaterina	7 Savu C.V. Constantin-Mihai
3 Drăgoi V. Marius-Dan	8 Urs F. Otilia-Adela
4 Manolache I. Ion	
5 Marc I. Ciprian	

TEOLOGIE BIBLICĂ-PRACTICĂ

1 Bia C. Cătălin-Cornel	3 Jucan V. Adriana-Mirona
2 Chiorean V. Claudiu-Dorin	4 Pașca V. Vasile

SESIUNEA SEPTEMBRIE 2001

TEOLOGIE ISTORICĂ

1 Both P. Petru	2 Grapini L. Sabin-Pompei

TEOLOGIE BIBLICĂ-PRACTICĂ

1 Mănășturean S. Cristian-Sabin	3 Ardelean G.I. Ioan
2 Rotar I. Adriana	

MASTER 2002
SESIUNEA SEPTEMBRIE 2002
TEOLOGIE ISTORICĂ-PRACTICĂ
LOCURI PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

1 David F. Petru

În cursul anului 2002 a fost susținută în facultatea noastră următoarea teză de doctorat în teologie: *Eclesiologia patristică și cea pontificală reflectată în Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* (de Lect. Radu Preda).

PRECIZARE

***Fiecare autor este răspunzător
de conținutul lucrării sale***